

**FRIDERICI
HOFFMANNI
MEDICINAE
RATIONALIS
SYSTEMATICAE...**

FRIDERICI
HOFFMANNI
MEDICINÆ
RATIONALIS SYSTEMATICÆ

TOMI QUARTI,

Quo specialis Morborum pathologia, & huic superstructa
solida therapia cum medendi Methodo cautelis
Clinicis, & Morborum enarrationibus
adjuncta Epicrisi, exhibentur

PARS QUARTA
DOCTRINAM MORBORUM

*Ex viscerum labe partiumque solidarum atonia perspicua &
demonstrativa methodo tradens.*

VENETIIS, MDCCXXXVIII.

EX TYPOGRAPHIA BALLEONIANA.

JURERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

THE ECONOMY AND SOCIAL

RATIONALIZATION

OF THE

INDUSTRIAL SYSTEM
AND THE
LIVING STANDARDS OF THE
PEOPLE

BY
JOHN H. COOPER

Author of "The Economics of the
Industrial Revolution"

NEW YORK
PUBLISHED BY
THE
MCMILLAN COMPANY

DEDITÆ ARTIS SALUTARIS

Studio asclepiadarum progeniei stipendium hoc
septimum confert octavum si Deus vitam
viresque prorogat vovet.

FRIDERICUS HOFFMANNUS.

PRÆFATIO.

THerapiae rationalis tomum quartum lectori peritię medicę cupido jam exhibeo paulo tardius, quam promiseram, ob increscentes quotidie occupationes in senio, quo vires corporis non parum decrescere incipiunt. Complectitur hic tomus ægritudines, quæ paulo longius protrahuntur admodumque difficilem recipiunt sanationem; unde etiam chronicarum nomine veniunt, & recte duplicis esse generis statuuntur, quarum aliæ a solidorum motu nimis adaucto nascuntur, ut fere sunt spasmodico-convulsivæ, in præcedente jam tomo pertractatæ; aliæ contra a solidarum partium motricium imbecillitate tonoque ære robore dejecto, & abhinc dependente languidiori fluidorum motu oriuntur, quarum indolem & effectus jam describere proposui tum est. Scire autem licet, hos morbos iterum dupliciter esse considerandos: alii quippe, qui mentem ac sensus afficiunt, in suprema corporis parte sedem suam ac domicilium constituunt, quorum naturam, causas & medendi methodum in prioribus hujus voluminis capitibus paulo accuratius evolvere annisi sumus; reliquos, qui ex viscerum medii & infimi ventris, quæ vitalium humorum elaborationi ac depurationi serviunt, atonia ortum trahunt, in posterioribus capitibus accuratiori tam pathologicæ quam therapeuticæ considerationi subjecimus. Atque hi morbi in universum ejus sunt naturæ ac conditionis, ut ob lentiores & vacillantem sanguinis & humorum circuitum stagnationes, vasorum obstructions & indurationes, adeoque labem solidis partibus & visceribus inferant vitæ insensissimam, quæ profecto difficillime expugnatur. Quare etiam horum morborum sanatio summam medentis prudentiam & accuratorem appropriatorum summeque efficacium remedium cognitionem desiderat; siquidem in nullo morborum genere ars nostra magis se manifestat, ac in cura chronicarum affectionum, quia sub his parum potens natura haud facile vitium, altius insidens, suis viribus excutit, quum contra confiteri omnino oporteat, artem in acutis parum valere; utpote in harum curatione plus sibi natura vindicet, & ibi medicus sæpe spectatorem tantum agat. Neque hæc veritas anti-

quas rei medicæ scriptores latuit, ex quibus vel unicum *Cornellius CELSUM* in testimonium vocare lubet, cujus verba, quibus *libro III.* præfatur, non alienum puto hic recensere: *Id nullo quidem, inquit, morbo plus ars quam natura sibi vindicare potest, utpote cum repugnante natura nihil medicina proficiat; magis ramen ignoscendum medico est; si minus proficiat in acutis, quam in longis: ibi enim breve spatium est, intra quod, si quod auxilium non profuit, ager extinguitur, hic deliberationi & mutationi remedium tempus patet.* Ad hoc adsertum paulo clarius intelligendum multum juvabit, quando ad naturam, quæ ab antiquissimo artis nostræ parente in pluribus locis morborum medicatrix salatur, attentius advertentes quid possit quidque valeat in acutis & valde gravibus affectionibus, rite persequemur. Naturæ autem nomine hoc loco non sapiens quoddam, corpori animantium insidens & functiones ejus dirigens principium; sed nos in felicioris seculi medici luce constituti, nihil aliud, quam jugem ac perennem sanguinis & humorum per compagem corporis mere vasculosam in orbem motum, a cordis & vasorum omnis generis systolica vi dependentem intelligimus; cujus beneficio corpus in se corruptioni expositum per continuam heterogenearum partium subtractionem a putredine vindicatur. Et hic motus vere vitalis, qui a rebus & mere naturalibus & externis, potissimumque ab aere & alimentis, recte id pronuntiante *HIPPOCRATE*, proficiscitur, non modo sanitatem conservat, sed etiam ad sanationem morborum multum valet. Nam intensior & celebrior in acutis redditus ipsam causam, quæ febrem inducit, brevi & certo tempore, per congrua emunctoria eam expellendo, tollit & sæpius ægritudines periculi plenissimas, ipsam pestem, inflammatorias & exanthematicas febres, sua sponte, parum adjuvante medico, feliciter persanat. Res vero longe aliter se habet in longis affectionibus, ubi languidior & tardior sanguinis circuitus ad ingignendos morbos, accumulando materiam excrementitiâ, multum contribuit. Tantum enim abest, ut causæ morbificæ, altius vitalibus partibus insident, elidendæ & foras eliminandæ sufficiat, ut omnino opus sit medico, qui consilio & auxilio succurrens efficacibus remediis materiam valetudini insensam ad excretionem præparet, pertinaces obstructions solvat, & sanguinis segniores motum augendo, per aperta emunctoria, quæ noxia sunt proscribere contendat. In morbis igitur chronicis, tum avertendis, tum sanandis & levandis, medicus omnino artis præstantiam quam optime potest ostendere, & nominatim quidem in diuturnis febribus, in morbo melancholico-hypochondriaco, cæchia, tabe, hydrope, scorbuto, lue venerea, asthma convulsivo, gonorrhœa & fluore albo inveterato, sphaælo, morbo nigro Hippocræmoptysi, cruento vomitu & hujus generis pluribus; quæ ope naturæ nunquam sanescunt, sed utique delideratissimam medici opem postulant. Quicunque itaque in ejusmodi morbis præ aliis tandem quidquam digni efficere potest, is certe aliis præferendus & præstantissimus habendus est. Verum, sicut peritia medici in hisce morbis quam maxime se prodit;

prodit; ita etiam ignorantia & imperitia; si quis non recte eos tractare novit, se manifestat. Certe, si veritatem non dissimulare debemus, inter paucos eminent illi, qui in contumacibus hisce morbis, quid noceat vel prosit recte judicare valent: pauci quoque sunt, qui intimas eorum causas, ad quas tollendas omnis medentis dirigi debet intentio, & sedes, ubi consistunt & tyrannidem suam exercent, vere perfectas habent; multominus appropriata & efficacia adversus eos remedia norunt. Surrexerunt nostra tempestate, qui ex plethora atque ex sanguinis excretionibus deficientibus & suppressis omnem chronicarum passionum originem derivare summo studio contendunt, quum tamen, re altius perspecta, magis a boni sanguinis defectu, feri excrementitii colluvie & copia, debilitate generis nervosi & viscerum labe, earum origo & symptomatum causa sit derivanda. Ex qua falsa theoria, perversa demum medendi ratio processit; siquidem fere omnis generis chronicos morbos per venesectionem in pede crebrius instituendam & per medicamenta, quæ fluxum sanguinis, præsertim in viris hæmorrhoidalem promovent, & avertere & persanare sibi persuasum habent, effectum tamen minus auspicio succedente. Nam ubi nec sanguinis est abundantia, neque natura ad istum fluxum est disposita, frustraneus est omnis labor, quin potius non semel sed sæpius observavi, diu continuata hac methodo tractatos ægros in pathemata hypocondriaca, a quibus liberi antea fuerunt, incidisse, vel illa ipsa longe pertinacior reddita fuisse. Quodli enim nimia sanguinis profusione robur partibus, quæ digestioni, sanguificationi & salutaribus excretionibus servant, subtrahitur, vis alimentorum digestrix imminuitur, & crudi humores abeunt in sanguinem, qui dein ad intestinum rectum plus justo appulsus & exitum ibi non inveniens dolentes cæcas hæmorrhoides, stagnationes & molestas in osse sacro dorsoque tensiones & spasmos prorit; ut hinc facile sit intellectu, hanc quidem medendi methodum non prorsus carere suo usu, minus tamen esse universalem, sed pro ratione corporum & causarum morbosarum valde limitandam. Quum itaque ex falsis suppositis hypothesibus & præjudicatis opinionibus ordinario falsæ conclusiones & perversa judicia nasci soleant, certe non subit mirari, quare qui supra commemoratæ pathologiæ favent, nullam nisi in partibus infernis & pede admittere venesectionem velint; rejecta prorsus illa, quæ in superioribus & manu instituitur, ex metu, ne salutaris excretio per venas sedis præpediatur: quum tamen ex veterum æque ac recentiorum & nostra quoque observatione per venesectionem in plethoricis in manu decenter institutam molestissimus ille fluxus per hæmorrhoides, qui summa circumspectione in regimine vitæ per omne reliquum tempus eget, saluberrime possit præcaveri. Plura mihi obvia recensere possem exempla, ubi in sanguine plenis & vegetis corporibus, in quibus nulla ad hunc fluxum dispositio nec proclivitas apparuit, repudata sanguinis missione in manu, ea tantum in pede fuit instituta, propter exiguas autem venarum sanguinis effluxit, graves chronici morbi,

P R E F A T I O .

morbi, ut sunt asthma sanguineum cum hydropse anasarca junctum, affectus soporosi, paralytici quoque & podagrici suborti fuerunt, qui per sufficientem sanguinis e secta in manu vena detractionem insigniter levati & convenientium remediorum ope sanati fuerunt integerrime. Ceterum ingenue etiam hoc loco confitendum est, commune, quæ nostris temporibus viget, chronicis affectionibus medendi methodum maxima ex parte præposteram esse atque perversam, adeo ut inde non convalescant ægri, sed pejus potius habeant & diutius torqueantur. Plurimi in hac male fundata versantur opinione, in rebellibus hisce morbis vi quadam & multum validis medicamentis opus esse ad obstructionum repagula referenda, humores viscidos & in minimis meatibus subsistentes fortiter resolvendos eosque per excretoria ejiciendos; quare non temperatis, lenioribus & sic dictis Galenicis, sed activis, fortioribus, chymico igne excoctis & ex mineralium regno petitis ad averruncandos hos morbos remediis utuntur; cum tamen vera & confirmata satis experientia contrarium plane doceat. Nam si ullo in morbo sanando exquisita victus ratio, moderatum vitæ regimen & remedia leniora, temperata dietetica & pægorica usum præstant eximium, id ipsum certe de longis & diuturnis affectionibus valere arbitror. Ego hinc plena testari fide possum, me, qui jam per quinquaginta & sex annorum spatium, annuente Deo, artem exercui & docui, præ multis aliis in vincendis chronicis morbis felicem fuisse, potissimumque operæ pretium fecisse per decentem aeris & locorum mutationem, corporis variam exercitationem, per aquæ puræ & aquarum mineralium tam frigidarum quam thermalium potum, per lactis ejusque seri dulcis & aciduli, ptisanæ, infusorum specierum appropriatarum ex aqua usum, per interna valde temperata corrigentia & evacuantia, item balsamica nervina, per balnea, infessus, pediluvia, fomenta & demum quoque per abstinentiam tenuemque victum; si modo patientia, ægrorumque obedientia & sufficiens ad medendum tempus accesserit. Neque vero dissimulandum est, inter causas, cur multi difficiles morbi ad sanitatem non reducantur, hanc potissimum valere, quod tam medici quam ægrotantes ut plurimum, nisi statim auspicatum remediorum effectum conspiciant, ad crebram mutationem medicamentorum valde proclives sint. Et revera nihil magis valetudini officit, ac crebrior remediorum variatio & copia. In universum quippe tenendum est, omnis generis morbos, maximeque diuturnos, non multa & varia, sed pauca, selecta, & simplicia magis quam composita, leniora, quam validiora desiderare remedia, sed eorum continuatione opus habere. Nam uti natura in omnibus est simplex & simplices quoque morborum sunt causæ; ita quoque in sanando & simplicitate & paucis adparatu gaudet. Et uti in magnis rebus expediendis tempore sufficienti opus est, sic pariter id valet in artis operibus. Ultimo loco inter causas ægræ curationis ne hoc reticendum puto, quod ægri, præsertim malo hypochondriaco afflicti, peculiari animi affectu laborent, qui mihi nomine pharmacomanie venit,

P R A E F A T I O.

venit, quo perpetuo medicamina urgent & omnes, qui nomen gerunt medici, in consilium adhibent, eorumque medicamentis utuntur, inde vero efficiunt, ut nunquam valetudinem recuperent. Praefati hæc volui brevibus circa curationes morborum, qui ex atonia oriuntur & in presenti libro explicantur, ut in limine quasi B. L. perspiciat, quam viam in his pretractandis ingressus fuerim, quamque methodum artem exercitibus commendandam præcipue iudicem, nullus dubitans, quin, si non præsens ætas, tamen posteritas veritatem & insignem fructum ex scriptis meis sit petitura, præsertim si a præjudiciorum dura servitute liberatos animos lectores attulerint, & usu rerum tantum profecerint, ut a solida multorum annorum experientia mihi enata præcepta, experiendo intelligere & comprobare valeant.

CONSPECTUS CAPITUM

QUÆ HOC VOLUMINE CONTINENTUR:

Cap. I. De nervorum resolutionibus.	Carte 1
II. De affectibus soporosis comate, caro, e lethargo.	28
III. De vertigine.	45
IV. De gutta serena.	60
V. De visus imbecillitate.	70
VI. De auditus vitio.	86
VII. De aphonia.	94
VIII. De delirio melancholico & maniaco.	102
IX. De virium lapsu & animi deliquiis.	130
X. De subita morte & morbis insanabilibus ex polypo oriundis.	146
XI. De adfectione phthisica, sive tabe.	158
XII. De cachexia icterica.	188
XIII. De cachexia & chlorosi.	207
XIV. De hydropse.	226
XV. De flatulentia & adfectione tympanitica.	256
XVI. De cachexia uterina, sive fluore albo.	271
XVII. De gonorrhœa benigna & maligna.	286

NOI REFORMATORI

Dello Studio di Padoa.

HAvendo veduto per la fede di Revisione, & Approbazione del P. F. *Paolo Tomaso Manuelli Inquisitore*, nel Libro intitolato; *Friderici Hoffmanni Medicina Rationalis Systematica Tomi quatuor, quo specialis Morborum &c.* non v'esser cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Attestato del Segretario Nostro; niente contro Principi, & buoni Costumi, concedemo Licenza a *Sebastiano Coletti Stampatore*, che possi esser stampato, osservando gl'ordini in materia di Stampe, & presentando le solite copie alle Pubbliche Librarie di Venetia, & di Padoa.

Dat. 10. Marzo 1738.

(Gio: Francesco Morosini Cav. Rif.

(

(Pietro Grimani Cav. Pr. Rif.

Agostino Gadaldini Segr.

C A P U T I.

D E

NERVORUM RESOLUTIONIBUS.

T H E S E S P A T H O L O G I C Æ.

§. I.

*Quæ mor-
bi in hoc
capite
perven-
iunt.*

DE morbis ex viscerum, partium-
que solidarum atonia oriundis
scripturi, recte ab iis incipere posse vi-
demur, qui in capite, principe totius
machinæ humanæ parte, suam ha-
bent sedem, partiumque in eo sita-
rum atonia vel debilitate nituntur.
Quos quidem inter primum jure meri-
toque locum occupant nervorum re-
solutiones, quas medica schola apo-
plecticonum, hemiplecticonum, &
paralyticorum nomine exprimere so-
let affectuum. Nec erit alienum,
hanc morborum, non adeo multum
inter se discrepantium, easdemque fer-
me origines agnoscentium trigam, uno
hoc & primo simul complecti capite.

§. II.

*De or-
ganis
motuum
& sen-
suum.*

Omnes hi morbi versantur circa
sensus motusque nostri corporis, &
eorum organa, quorum primaria ner-
vos esse, & inde constructas nervosas
ac membranaceas partes, nemo est
medicorum, qui dubitaverit. Nervus
componitur ex canalibus tenuissimis,
fluidum tenuissimum vehentibus, &
a membrana, meningum cerebri pro-
pagine inclusis. Ambiens hæc mem-
brana omnis generis vasculis, etiam
lymphaticis instructa est; unde & in-
flammari & tumere potest: annotan-
tibus celeberrimo BOERHAVE *prax.
med. P. V. pag. 11.* & BARTHOLO-
MEO de MOOR *Pathol. cerebri
Cap. X. pag. 202.*

Tom. IV. Pars IV.

§. III.

Quæ causa per nervos sensum mo-
tumque corpori præstet, multis qui-
dem eos usque agitur controversis; *Quid sit
sensu
& debi-
litas.*
nos vero non aliam, scopo præsertim
medico magis accomodatam agnosci-
mus, quam fluidum subtilissimum,
lymphaticum puriori aereo-ætherea
elastica substantia imbutum, quod ab
arterioso sanguine intra cerebri, ce-
rebelli, medullæque spinalis canali-
culos secretum, & in tubulos fibril-
larum nervearum, ex his in nervos,
& denique omnes totius corporis ner-
vosas partes truditur. Fluidum hoc
sufficienti quantitate, & proportio-
nato impetu in nervos & nervosas
membranas producit horum tensio-
nem: qua recte constituta, sensus
motusque per totum corpus optime vi-
gent, ipsique nervi naturali tono &
elatere præditi dicuntur. Robusti au-
tem vocantur nervi, si particulæ mi-
nimæ illos constituentes ita cohererent,
ut vi fluidorum naturali, quin & hac
paullo majori superandæ existant pa-
res: a qua si ob cohesionem laxiorem
superantur, debilitatis accusamus ner-
vorum genus.

§. IV.

Nervus naturaliter sensus fluido
nunquam non plenus est: hinc in ulti-
ma sui extremitate vel leviter attac-
tus, impressum sibi motum juxta
hydraulicas leges ad cerebrum & com-
mune sensorium usque incredibili ce-
leritate propagat; haud secus, ac si
A tubu-

*Quomo-
do fiant
sensus
& mo-
tus illi*

tubulum aqua repletum, & in utraque extremitatem vesica manitum videas, qui motum uni extremitati impressum, protinus cum digito alteri extremitati incumbente communicat. Hanc sensum nomine significamus actionem. Motus voluntarii instrumenta sunt muscoli, ex fibris nerveis seu tendinosis, & carneis, quæ fibrillis nerveis undique sunt intertextæ, compositi; qui hunc in modum suas perficiunt actiones. Fibræ nervosæ & tendinosæ una cum carneis eo usque tendi & lymphæ adimpleri debent, ut transeuntem per musculum sanguinem paulo remorentur; qui subsistens inflat ventrem musculi, & hoc intumescendo abbreviatur musculus, ejusque finis una cum adnexa ei parte movenda versus principium trahitur: unde sub actione musculus tactu durior, ac velut renitens deprehenditur. Hinc in scopum nostrum colligimus, ad præstandos motus majorem vim, & copiosorem fluidi nervei influxum requiri, quam quidem ad sensum.

§. V.

Disin-
stis raso-
lutionis
nervorum
esse que
differt
ria.

His præmissis, clarissime patet, quod imminuto fluidi tenuissimi in nervos influxu, horum actio tam ad motus, quam ad sensus præstandos vel prorsus aboleri, vel saltem ex parte impediri debeat: & ex hoc fonte nascuntur morbi, quos titulo resolutionis nervorum complectimur. Per hanc enim intelligimus movendi, vel simul sentiendi impotentiam, ab imminuto fluidi nervei in nervos influxu dependentem. Hujus varii sunt gradus, e quibus primum binos, tanquam generatim notabimus: vel enim motus voluntarii, & actiones animales, omnes sensus, ipsiusque rationis usus pereunt, homoque velut fulmine percussus concidit: vel sensuum ac rationis usus existente integro, motos saltem voluntarii ac animales actiones, vel ad summum sensum tactus languescunt, vel prorsus abolentur. Priori in casu morbi resultant apoplectici; posteriori vero paralytici.

§. VI.

Apoplexiæ tres iterum sunt gradus: Apople-
quorum summus & nunquam non le-
thalis est, si cum sensibus, moribus, *fluor & affectus*
que animalibus, vitales simul, om-
nesque totius corporis actiones uno
impetu prosterunt; de qua MED.
SYST. Tom. IV. P. II. S. I. C. VII. sub
titulo hæmorrhagiæ cerebri egimus.
Alter gradus tollit sensuum, motuum-
que voluntariorum ac rationis usum;
non autem vitales prosterpit actiones,
nec in mortem semper terminatur,
sed plerumque in hemiplecticos transit
affectus. Tertius denique, ac levis-
simus, qui etiam apoplexiæ spasmodi-
cæ nomen meretur, iisdem ac secun-
dus se prodit notis: differt tamen ab
eo, quod breviori tempore penitus
debelleretur, & rarius in paralyticos
abeat affectus. Et de hoc leviori apo-
plexiæ gradu hoc potissimum nobis
agendum erit loco.

§. VII.

Ea his se prodit notis: antecedunt *Historia*
per satis longum tempus sensuum, vi-
sus potissimum ac auditus imbecillitas, *apople-*
vertigo, artuum gravitas, tremor, *nia le-*
actionum animalium torpor, & ple-
rumque passionum hypochondriacæ vel
hystricæ. Hæc inter improvise con-
tingit, ut homo omnibus sensibus,
rationis usu, ac motibus animalibus
privatus prosteratur; exhibeat pe-
des, artusque inferiores frigidos, cu-
ticem aridam, spasmusque contractam,
faciem vero & oculos rubentes; san-
guine turgidos, & arterias fortiter ce-
lestriterque pulsantes. In tali paroxys-
mo per aliquot horas constituti, vel
vomitus quibuscum sponte suboritur
viscidæ multum reddunt saburræ, vel
sudores per totum corpus erumpentes
experiuntur, tumque ad se redeunt,
atque rationis haud secus, ac sensuum
motuumque recuperant integritatem.
Multi narrant, sub tali paroxysmo
contractas ipsi fuisse fauces, deglu-
tienti vim abolitam, pestulæque vin-
culis quasi coarctatum. Repetit ejus-
modi insultus, nisi medela feratur,
sæpius,

sæpius, tandemque in mortiferam cerebrum transit hæmorrhagiam.

§. VIII.

*Morb-
um pa-
ralysi-
corum
differe-
ntia.*

Contra vero hemiplectici morbi audiunt, si salvo rationis, motuumque vitalium usu, movendi saltem juxta voluntatem potentia, aut cum ea sensus tactus labefactatur. Talem hemiplexiam sive paralyfin dari universalem, quæ totum corpus afficeret, negamus; nisi forsitan sub ipsa apoplexia: nec credimus dari paraplexiam, quæ totum corpus, salvo manente capite, resolveretur; nostræ saltem praxi nunquam se talis obrulit morbus. Omnis potius paralyfis vel alterutrum corporis latus, idque totum afficit, & movendi, atque simul sentiendi potentia privatur; vel certæ tantum parti inhærescit. Prior hemiplexia dicitur; si quando dimidium capitis ac faciei latus simul sit resolutum, alias non nisi paralyfis alterutrius lateris audit: posterior vocatur paralyfis particularis, & est vel vera vel spuria, illa sedem suam plerumque in spinali medulla, ejusque mox superiori, mox media, mox inferiori parte habet, & movendi pariter ac sentiendi aufert potentiam: hæc movendi saltem quadam impotentia se prædit, & humorem per metastasin ad ipsos nervos devolutum, hoscque comprimentem pro causa agnoscit.

§. IX.

*Morb-
um pa-
ralysi-
corum.*

Hemiplexia vel prægressum insulturnum apoplecticum sequitur; vel absque eo cum refrigeratione lateris passuri & præcedente vertigine incipit, & sensum in motus sensusque desinit abolitionem. Sanum latus sæpenumero spasmodicis ac convulsivis agitur motitationibus; orisque canina non raro conspicitur tortura; & progrediente malo mentis quoque functiones, & cum primis memoria labascere incipiunt. In paralyfi particulari, anno-
rante COELIO AURELIANO Lib. II. Cap. I. antecedit partis passuræ grævedo, tardus motus cum stupore, pallore, & torpedo: pars affecta

laxa est, mollis, flaccida, attracta frigida, & vel atrophica, vel tumore œdematoso imbuta cernitur. Caveas vero, ne motus voluntarii impotentiam, quæ paralyfin comitatur, confundas cum ea, quæ rheumaticis arthriticisque nonnunquam jungitur affectibus: hanc enim partis affectæ dolore, spasmus & sæpius convulsione stipatam deprehendimus; quæ molestiæ ab affectibus paralyticis valde sunt alienæ.

§. X.

Paralyfis particularis varias afficit partes. Nonnunquam artus inferiores una cum imi ventris partibus, integris illis, quæ supra diaphragma sunt, mox movendi solum potentia, mox sentiendi simul facultate privantur: tumque urinæ & alvus contra voluntatem redduntur, ac tandem tumor œdematosus, lenta febris & mors succedunt. Interdum brachia & manus paralyfin patiuntur, quæ si spuria fuerit, & post colicam evenierit, dicitur paralyfis ex colica; ex aliis vero causis orta paralyseos manuum nomen obtinet. Datur paralyfis palpebrarum, ubi hæc nequeunt attolli, & invitus lacrymarum fluor urget. Lingue resolutio dicitur aphonia, quam suo loco pertrastaturi sumus. Si pharynx paralyfi afficitur, omnis aboletur deglutitio; cujus differentiam a spasmus pharyngis videas in MED. SYSTEM. Tom. IV. P. III. S. II. C. V. §. VI. Oesophagus, ventriculus ac intestina in moribundis resolvuntur, tumque assimila, maxime potus cum strepitu, murmuribusque descendunt. Paralyfis sphincteris ani per intestini recti procidentiam ac sæcum involuntariam excretionem se prædit; vesicæ urinariæ ex invito urinæ fluxu judicatur; vesicularum seminalium ex perpetua seminis effusione cognoscitur; musculorum membri virilis a denegata concumbendi & membrum erigendi potentia significatur. Cordis dari paralyfin, quam mors repentina absque ullis evidenter causis eveniens innuit, &

A 2. vete-

veterebus jam Herophilum credidisse refert COELIUS AURELIANUS. L. II. C. I. p. 348. & e recentioribus affirmat BOERHAVE *Prax. med. P. V. pag. 13.*

§. XI.

*Causa
proxima
resol-
utionis
nervorum*

Proximam causam & formalem resolutionum affectionum rationem in plus minus intercepto fluidi nervi in nervos influxu consistere; ex §. IV. & V. quivis poterit intelligere. Inde quoque statim adparebit ratio, cur alia vera, alia spuria sit paralytis. Hæc enim facilius fit, quam illa; quoniam sensus abolitio totalem fere fluidi nervi defectum supponit, motus autem impotentia imminutum saltem ejus influxum sequitur. Quæ vero causæ remorari valeant hunc influxum; curatius indagari oportet. Plures medicorum obstructionem nervorum accusarunt; sed eam locum habere non posse, vel ipsa tam tubulorum nerveorum, quam contenti in ipsis liquidi subtilitas docet; id quod salius demonstravit BARTHOLOMAEUS de MOOR *Path. Cer. C. X. p. 283.* Vera potius causa est vel solutio continui nervorum, uti in vulneribus, aliisque violentis contingit læsionibus; vel compressio aut nervorum ipsorum, aut principii eorundem, a quacunque re ipsis præter naturam incumbente facta. Quum vero unicam hanc omnis nervorum resolutionis statuamus causam; ea tamen diversos producere animadvertatur effectus: videndum, in quo diversitatis consistat fundamentum.

§. XII.

*Hæc apoplexia
& hemiplegia
resol-
utionis
nervorum
paralytica*

Hoc nimirum unice in loci, qui foveat mali causam, diversitate, quaarendum esse; & ratio suadet, & sectiones anatomicæ huius morbis peremptorum testantur. Omnes enim, qui observationes ejusmodi consignarunt medici, ut WILLISIUS, BONETUS, WEPFERUS, probe annotarunt, quod in apoplexia defunctis, vitium nunquam non in cerebro, ejusque ventriculis, nec non in cerebello

ob hæserit. Conf. bini notabiles casus de apoplexia lethali, altera ex hydrope cerebri, altera ex sanguine in illo extravasato, quos BRUNERUS in A. N. C. an. I. dec. III. obs. 153. & 154. recensuit. Contra vero in hemiplegicis alterutrum medullæ spinalis principium, vel extravasato fero inundatum, vel tumoribus compressum fuisse, iidem perhibent auctores. De seri ibi facta extravasatione, BONETUS *sempulch. L. I. Sect. XV.* observationes recenset; tumorem tunicaceum ibi viderunt WEPFERUS in *austario hist. XIV.* & BRUNNERUS *l. cit. obs. 154.* Silentio prætermittimus abscessus, vulnere, ulcera &c. quæ medullam spinalem afficiendo hemiplegiam, cerebrum penetrando, apoplexiam producere observantur. Ad hæc si ex anatomia repetamus, nervos vitalibus functionibus destinatos ex cerebello; sensibus tributos ex basi cerebri, & motibus voluntariis sensuique tactus dictos, maximam partem ex medulla spinali propullulare: facile colligere poterimus, in omni apoplexia causam nervos comprimentem, intra cerebrum; in paralyti vero intra medullam spinalem; & speciatim in hemiplexia circa alterutrum medullæ principium consistere.

§. XIII.

Inter causas vero, quæ compressio-
nem nervorum in cerebro efficiunt, & tenuissimi ac mobilissimi liquidi in eos influxum intercipiunt, principem fere stagnatio & subsistentia sanguinis in valis membranarum cerebri locum tueretur; quæ ex valde impedito ejus per venas & sinus venosos libero circuitu & reditu versus os pronascitur: Nam cum sanguis majori nisu & impetu ad caput fertur, quam ut æquali proportionem in venas recipi possit, ob vasa nimium distenta & expansa subsistit, quod potissimum evenit in plethoricis, hypochondriacis, nephriticis & hysterics ob violentos inferiorum partium spasmos. Nascitur hac ratione interdum levior apoplexiæ species, quam spasmodicam nomi-

*Causa
media-
ta apoplexiæ
resol-
utionis
nervorum*

nominare consuecimus, eo quod remittentibus spasmus & derivata sanguinis & humor mole versus inferiora liberiore sanguinis circuiu per vasa restituito vis mali mox remittere solet; quod potissimum fit mature secta vena, & alvo per clysterem aperta. Sub hoc paroxysmo plerumque facies rubet, pulsus adest celer & plenus, motuus & sensuum est abolitio, & sudore interdum corpus totum diffluit.

§. XIV.

Quod si vero hæc stagnatio diutius ob hæserit, & in subjectis sero abundantibus contigerit: secedunt sensim succi tenuiores serosi per porulos vasorum præter naturam expansorum, incumbunt nervis, eosque compriment. Hoc si fiat in basi cerebri, nascitur apoplexia, ejusque alter gradus juxta §. VI. quæ delabente ad alterutrum medullæ spinalis crus sero post se relinquere solet: hemiplexiam. Hæc ex eadem causa, sine prævia gignitur apoplexia, si serum a stagnante cruore secedens protinus ad medullam decumbat spinalem. Et talis hemiplexia vocatur serosa, quæ corripit subjecta potissimum pituitosa, sanguinea phlegmatica; pulsus in ea est debilis, languidus, facies pallida, quædam somnolentia, & sensuum torpor. De ea verissimum est, quod annotantibus COELIO AURELIANO L.II. C.I. aliisque medicorum, præ aliis senibus, maximeque autumnali ac hyemali tempore sit familiaris.

§. XV.

Causas inter remotiores, quæ pro subjectorum varietate mox sanguineam, mox serosam producere valent hemiplexiam, primum locum tueretur sanguinis nimia moles in subjectis activioribus, laxoque & spongioso corporis habitu præditis. Quæquidem iis inducendis malis eo est opportunior, quo magis humores commoventur: hi enim ebullientes, expandunt nimium tenerrima cerebri vascula, ac nonnunquam plane extravasantur. Hinc explicatu facillimum est, cur ple-

Tom. IV. Pars IV.

thorici ex improvviso dictis affectibus corripiantur a nimio veneris usu, a largiori vini calidioris potu, a balneis nimis calidis, a fortiori sub cælo fervidiori corporis motu, ab insolatu (vid. PROSP. MARTIANUS Comment. p. 102.) a graviore animi affectibus, & a crapulis, maxime si accesserit refrigeratio: mihi quoque in promptu sunt exempla eorum, qui vino, vel cerevisia bene facti, & subinde refrigerati, apoplexia subito perierunt.

§. XVI.

Deinceps nimia sanguinis moles ad nervorum contribuit resolutionem, si nimia; per spasmos abdominis & partium infernarum, quacunque de causa productos, ad superiora, maximeque caput compellitur, & in eo stagnat. Hinc derivanda ratio apoplexiæ spasmodicæ & hemiplexiæ sanguineæ, quæ accidit subjectis hypochondriacis, ac hysteris: qualem notatu perquam dignum casum in CONSULT. MED. Tom. I. Sect. I. casu XIX. reperies. Hinc etiam in praxi medica sæpenu-mero licet observare, mensium & hæmorrhoidum excretionem non rite succedentem ad nervorum resolutiones quamplurimum conferre; id quod patet ex observatione loc. cit. casu XXV. allegata. Eo cartius vero paralytici morbi ab excretionum sanguinearum, actu fluentium, subitanea cohibitione excitari possunt: adeo, ut eos accedentibus sub fluxu menstruum, hæmorrhoidum & lochiorum, gravi terrore, vehementi refrigeratione, & incongruo remedium adstringentium, repellentium ac opiatorum usu, sæpius accerfi videas.

§. XVII.

Sic purpureus corporis nostri latex sui stagnatione paralytes & apoplexias, plerumque tamen sanguineas & transitorias; successu vero temporis etiam serosas, easque diuturniores producit. Verum has immediate gignit serosa colluvies, majori, quam par est copia, ad caput congesta, ner-

nervorumque principiis incumbens. Hinc si serosæ excretiones, sudores critici, transpiratio insensibilis, salivæ nimius effluxus, sive qui sponte fit, sive a mercurialibus medicinis provocatur, serosæ manationes ex auribus, oculis, naribus, ulcusculis inveteratis, fonticulis, fœtor pedum &c. subito coercentur, exsiccantur & reprimuntur: gravissimas oriri paralyses, experientia compertum habemus. Hanc ob causam infantili etiam ætati, cui alias parcent, insidiari solent affectiones paralyticæ: qualem observationem de infante bimulo, ex prohibita transpiratione paralytico legas in cit. CONSUL. T. Tom. I. Sect. I. casu XXVI. Ex eodem fundamento diuturnior in locis frigidis humidisque commoratio & obambulatio ad nervorum resolutionem contribuit; quales notatu dignos casus recenset FORESTUS Lib. 10. obs. 83. & 84. seqq. Huc pertinet ea, quam A. N. C. dec. III. anno VII. & VIII. obs. 203. de septuagenario post evanescitum subito surditatem apoplexia lateris dextri correpto allegant, observatio: quæ non nisi sero, primum surditatis causa, dein per metastasin ad medullam dextri lateris devoluta debetur.

§. XVIII.

Hæc mala eo graviora machinatur serum ad caput congestum, si fuerit acre, purpureum, scorbuticum, & ab artubus externis, corticeque cutaneo male feriatis artibus, unguentisque repellentibus ac sulphuratis intus revocatum. Existant hinc quam plurimæ observationes, quod achores, crusta lactea, tinea capitis, scabies, purpura &c. repulsa pressio post se pede traxerint paralysin. Eodem modo res se habet cum morbis arthritico-podagrico-rheumaticis, quos sero acri ad membranaceas artuum & juncturarum partes incumbente fovere notum est: hoc enim si opiatis & adstringentibus medicinis, sopito hinc dolore, intus agatur, vel ex naturali imbecillitate retrocedat: auctor fit

pertinacissimæ nervorum resolutionis. Sic observationem de hemiplexia ex rheumatico arthritico affectu suborta legas in CONSUL. MED. T. I. casu XXI. Huc inprimis pertinet paralytis sic dicta scorbutica, quæ nunquam non spuria est, & a sero acri scorbutico huc vel illuc circa nervos stagnante, eosque comprimente suos mutuatur natales.

§. XIX.

Mercuriales porro medicinæ ejus sunt indolis, ut in corporibus impuris & debilitatis ad movendam salivationem minus recte usurpatæ, nervorum inducant resolutiones. Mercurius enim in corpore cum particulis salinis ac excrementitiis mixtus, vim obtinet fortiter stimulantem, quæ præsertim in glandularum substantiam nerveo-fibrosam agit, adque hanc majorem humorum salivalem & lymphaticorum affluxum concitat. Horum effluxus per sputationem si quacunque de causa sistatur; facile fit, ut perennante nihilo secius affluxu, illi succi copiosius ad spinalis medullæ principia, ipsosque nervos ruant, ibidemque stagnando ac comprimendo influxum nervi fluidi in nervos remorentur.

§. XX.

Non minus spasmus membranarum cerebrum & medullam spinalem ambientium ansam non raro præbet hemiplecticis & apoplecticis affectibus. Non alia subest ratio, quam quod nervosæ membranæ per tam violentos motus agitate labefactentur, relaxentur, nec impedire queant, quo minus irruentes succi, utut tenues lymphatici, in vasculis membranarum stagent, & medullarem comprimant substantiam. Hinc docet experientia, post epilepsiam non raro sequi hemiplexiam; & illam, si lethalem fortitur eventum, nunquam non in apoplexiam terminari. Et quænam est causa, quod ex gravi iracundia paralytici nonnunquam nascantur affectus, nisi quod per illam fortior ner-

vis,

4) Enema
serum
stercor.
funes.

6) Mor-
bi con-
vulsivi
et epi-
leptici.

vis, vasisque inferatur strictura, eam humorum producens stagnationem, quæ influxui fluidi nervi intercipienti do existit opportuna?

§. XXI.

Omnes hæc causæ eo certius, eoque facilius vim suam pernitiālem exferrent, si præsto jam fuerit cerebri flacciditas, generisque nervosæ debilitas. Si enim laxiores sunt nervosæ partes; minus, resistere valent irruptioni humorum, & sic horum stagnationi pariter ac extravasationi mirum quantum favent. Et colligitur quidem hæc debilitas nervorum ex causis antecedentibus: quorum pertinent ætas senilis, temperamentum sanguineum, & inde pendens habitus corporis laxus, mollis & spongiosus; vita sedentaria & otiosa, potus parcior, vel cerevisiæ crassioris ac lupulata, atque vinorum largior usus, diæta lauta, multarumque epularum, somnus nimis pariter ac immodicæ vigiliæ, multæ meditationes, & lubricationes, veneris sæpe reperitum exercitium, diuturnus moror, tristitia, habitatio in locis udis frigidis, & hyemalis tempestas. Sic enim debilitatis corporibus vel levissima causa, quam vix attenderes, ad paralyseos & apoplexias disponere valet; quemadmodum ex observatione in CONSULT. MED. Tom. I. Casu XVIII. recensita patet, ubi quis ex potu aquarum Selteranarum, licet eas rite & corpore bene præparato adhibuerit, nihilo secius in apoplecticum insultum; & hinc relictam spuriam incidit paralyseos.

§. XXII.

His de hemiplexia potissimum præmissis; restant quædam de paralyseos particularis speciebus dicenda. Ex iis maximam meretur attentionem, quæ inferiores corporis partes, vel crura pedelque solum, vel abdomen quoque & omnes, quæ infra diaphragma sitæ sunt partes simul afficit, salvis, quæ supra sunt, regionibus. Posteriori casu causa hæret in medulla spinali circa priores lumborum vertebrae:

quod binis sectionibus hoc malo demortuorum, A. N. C. Vol. II. obs. 51. & 120. infertis egregie monstratur. Priori medulla spinalis circa primam lumborum vertebrae conqussata, & ultra medium crassitie soluta; in altero a dicta vertebra per totam inferiorem spinam tota flaccida, ac penitus exsucca fuit, adeo ut inter eam, & osseam thecam notabile intercesserit spatium. Oritur hoc vitium (1) a caulis externis violentis, fractura, luxatione, vel vulnere spinæ, medullam simul afficiente; quales binis casus exstant in A. N. C. Cent. X. obs. VIII. & dec. I. anno III. obs. 66. (2) a caulis internis, maximeque rheumaticis ac convulsivis dorsi affectibus; ut testatur casus supra ex A. N. C. vol. II. obs. 102. allegatus, lectu dignissimus.

§. XXIII.

Interdum causa hæret intra os sacrum, tumque morbus ambulandi impotentia, & crurum pedumque resolutione se prodit. Hoc malum nunquam est nativum, & præternaturali medullæ intra os sacrum contentæ nritur constitutione: quales casus ex tumore intra thecam ossis sacri connoto, & tandem exulcerato lethales recensent HIST. MORB. WRATISL. anno 1701. pag. 68. seqq. Idem contingit post febres acutas, male solutas, nec non intermittentes, si quis malovictuatur, animique indulgeat pathematibus: ubi causa est serum vitiosum per metastasin ad medullam ossis sacri devolutum, eam comprimens. Eidem malo obnoxia sunt femina post laboriosum partum, abortum, & retenta Lochia, nec alia subest causa, nisi sanguis per spasmos ad os sacrum copiosius delatus, ibidemque stagnans, & nisi medela feratur, tandem serosam portionem per vasorum poros dimittens.

§. XXIV.

Notabilis porro est brachiorum paralytis; quæ si colicam, anodynis ac opiatis intempestive cohibita sequatur, dicitur paræsis ex colica. Causa

A 4 est

est serum vitiosum acre per metastasin ad nervosas brachii & potissimum carpi partes delatum; & legere licet binos notabiles casus, unum de tali paresi post colicam opiatam sopitam sequente in A. N. C. dec. III. anno VII. *append. ad obs.* 308. alterum de paresi ex colica per vini lithargyrio dulcificati potum producta *ibid.* anno IV. *obs.* 30. Familiare cumprimis malum est metallurgis, saturninas mineras tractantibus; e quarum inimicis vaporibus in colicam, pertinacissima alvi obstructione stipatam, & ex hac in paresin incidunt, qui morbus vocatur die Dutten-Rare. Eadem brachiorum paralytis alias quoque agnoscit causas; & interdum a scorbutica humorum diathesi suboritur, sicut casus A. N. C. dec. I. anno III. *obs.* 334. insertus docet. Nonnunquam causa hæret intra vertebra cervicis, & dorsii superiores; ex quibus nervi tendunt ad brachia. Talem ab ictu lapidis in cervicem subortam annotavit FORESTUS *Lib. X. obs.* 95. Eadem supervenit quandoque pectoris hydropi; annotante CAROLO PISONE *tr. de morb. ex serosa coll. Sect. III. C. VII. p.* 243. ubi causa lymphæ intra vascula membranarum nervorum perreptantia ob impeditum ad thoracicum ductum iter stagnanti, nervosque comprimendi debetur.

§. XXV.

Prognosis. Quod prognosin affectuum paralyticorum attinet; scire licet apoplexiam spasmodicam, & hemiplexiam sanguineam curatu quidem faciliores esse; at, nisi præcaveantur, sæpius reverti, & tandem in ipsam cerebri terminari solere hæmorrhagiam. Reliquæ paralyseos species & serosa hemiplexia non subitam quidem inferunt mortem; verum difficillimam & eo intricatiorem reddunt sanationem, quo major sensuum internorum vel externorum concurrens læsio, atque non raro miseros per totam vitam discruciant ægrotantes. Si infantes paralyti corripuntur, eos circa pubertatis annos ab illa nonnunquam

vindicari animadvertimus; quod vis unquam contingit infenibus. Hemiplexia lateris sinistri periculiosior est ea, quæ dextrum latus occupat ob arteriam aortam, ejusque ramos in eo latere copiosius dispersos. Si pars adfecta adhuc dolet, sentit, non nimium frigida, nec extenuata est; spes restat reconvalescentiæ, eaque certior, si fornicationis ac puncturarum in ea percipitur sensatio. Paralytis abdominis & artuum inferiorum plerumque lethalis est; & non raro gangrænam reolutarum partium habet comitem. Ceterum omnes paralyticæ afflictiones vere ac æstate facilius quam hyeme & autumno curantur.

§. XXVI.

Febris si sequitur paralytin, eam sanare dicitur: sed intelligendum hoc est magis de artificiali, quam naturali febre, atque de serosa potius, quam sanguinea paralyti. Enim vero naturalis si fuerit febris, eam vel continuam oportet esse, quæ periculo nunquam caret, vel intermittentem, quæ malum haud tollit. Per artificialem autem intelligimus motum cordis & arteriarum auctiorem, arte concitatum, quo vegetius circumactis humoribus stagnantes circa nervos, vel eorum principium succi nonnunquam discutuntur, & velut reforescunt. Talis febris provocatur per medicamina paullo acriora & calidiora, nervina, volatilia, per fortiora corporis, maxime sub solis æstu motum, perque balnea, & cumprimis Lauchstadenſe & thermarum Carolinarum. Verum hæc in sanguinea, quæ jam febrili motu stipata est, paralyti applicare neutrquam licet, sed in serosa duntaxat, ubi languet humorum circulatio, locum inveniant.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

*Indica-
tiones
curatio-
ria.* **P**aralyticos & apoplecticos curaturo morbos, binæ potissimum occurrunt indicationes; quarum prior est, ut causas, quæ tam proxime, quam remotius ad interceptum fluidi nervi in nervos influxum contri- buerunt, removeat; & altera, ut partem affectam, totumque nervorum genus ita roboret, quo pristinum ac naturale recuperet tonum. Multum vero scire interest, num morbus recens, an confirmatus sit; propterea quod juxta hanc differentiam diversa instituat curatio.

§. II.

*Præse-
ntia an-
te omnia
est insi-
tuenda.* Si mox post primam mali invasio- nem acceritur medicus, pulsusque celerem cum facie rubicunda depre- hendit: non præsentius, nec effica- cius ad causam mali, quæ est humo- rum in capite stagnatio, removendam occurrit subsidium, quam venæsectio. Hæc protinus vel in brachio vel in collo instituenda, facta paulo ampliori incisione, ut largo cruor exeat sumi- ne; vel, si plethorica nimium fuerint subiecta, in pede præmittenda, ne dato in superiori parte exitu humores ex inferioribus eo ruant copiosius; tumque adhuc vel in brachio vel venis jugularibus repetenda. Et opus inter- dum est, ut bis, vel amplius hæc san- guinis missio, larga satis quantitate iteretur.

§. III.

*Clysters
et pedil-
uvia.* Deinceps, humores stagnantes re- vellendo, operæ pretium faciunt cly- steres paulo acriores & stimulant, qui ex herbis nervinis rutæ, majoran- næ, saturejæ, thymi, serpilli, flori- bus liliorum convallium, oleo chamæ- meli, & adjecto stimuli causa fale gemmæ vel ammoniaci, vel etiam urina humana confici, & iteratis non- nunquam vicibus infundi debent. Non minus egregiam laudem merentur pe- diluvia ex aqua tepidiori, herbisque nervinis, nec non floribus chamomil-

læ, summitatibus millefolii, cineri- busque clavellaris parata; quibus pe- des profundius immittendi.

§. IV.

Sæpius, tusa vena, adhuc supersunt *Spasmi* spasmi partium internarum, & humo- *Intus* rum veluti febrilis ebullitio: quibus *et hu-* temperandis conveniunt diaphoretica *morum* fixa cum præcipitantibus & nitrosis *ebulli-* combinata, velut sunt pulveres ex an- *to de-* timonio diaphoretico, lapidibus can- *multis* crorum, matre perlarum, cinnabari, *debent.* nitro & succino confecti, & ex aqua liliorum convallium, vel florum tiliz exhibendi, addi etiam potest syrupus acetositis citri. His enim juvatur transpiratio, qua non raro insultus apoplecticos, & paralyticos solvi de- prehendimus. Nec præterea in de- mulcendis partium internarum spas- mis, ullum remedium genus superat vir- tutem liquoris nostri anodyno mineral- is, cum liquore bezoardico vel Spiritu volatili tartari convenienti dosi re- mixti, qui cum dictis pulveribus alter- nari, bisque quotidie propinari debet. Eodem sine abstinere decet ab omni cerevisiæ potu; nec nisi decoctis, aut aqua pura vel fontana, vel Selserana, cum modico vini nupta uti. convenit.

§. V.

His, tempestive adhibitis, dicta vi- *Postea* tia, si sint recentia & sola adhuc san- *rum* guinis stagnatione nitantur brevi po- *ntus in-* terunt depelli. Ubi vero feri jam se- *efficit* cessio facta videtur, ad illud discuti- *et an-* dum ac derivandum omnis dirigi de- *popu-* bet intentio. Atque hoc in casu, si *liticis* ægri soporosi veluti sunt, atque ster- *scissu-* unt, summo cum fructu adhibere so- litus sum emeticum in forma diluitori, analepticis junctum; quo excitantur motus, & ad sensuum rationisque usum redeunt ægrotantes. Ex usu mihi est sequens formula: Recipe aquæ lilio- rum convallium vinosæ, florum tiliz, primulæ veris, cinamomi, aceti de- stillati ana uncias binas, Spiritus cor- nu cervi succinati drachmam unam, an- timonii diaphoretici, cinnabaris, lapi- dum cancrorum ana drachmam semis,

tartari emetici grana duo, syrupi corticum aurantium drachmas duas. M. F. mixtura, cujus bina circiter cochlearia, quavis altera hora exhibenda.

§. VI.

Volatilia & stramentosa omnia dantur. Deinceps ad discutendum, quod stagnat serum, illustrem ferunt opem volatilia urinosa, naribus adplicita; e quibus primarium locum occupat Spiritus salis ammoniaci cum calceiva paratus, & oleo majoranæ vel rutæ permixtus. Non minus suam merentur laudem sternutatoria, cumprimis si nervina simul fuerint; quippe quæ non modo motum nervis infertunt, verum etiam materiam serosam per nares educunt. Formula talis esse poterit: Recipe herbæ majoranæ, florum liliorum convallium ana drachmas duas, herbæ mari Syriaci, florum benzoës, caryophyllorum aromaticorum ana drachmam dimidiam castorei pulverisati grana decem. M. D. S. Schnupff. Zobad.

§. VII.

Caustica & vesicatoria ludent. In rebelli affectu, ad derivandum serum stagnans efficacissima sunt caustica, ut vocant, actualia, nuchæ inter secundam & tertiam, vel hanc & quartam colli vertebra inurenda, quorum virtus sicut a vetustissimis medicorum magni æstimatur, ita recentioribus etiam exemplis confirmata a Clarissimo ERNDELIO in Waravia physice illustrata pag. 185. At quum delicatior nostri seculi genius non permittat, tam terribili, quale videtur, uti remedio; solemus substituire fetacea, eaque nuchæ admove, vel si nece araserint, vesicantia remedia aut nuchæ aut pedibus imponere. Posterior locus in subjectis sensibilibioribus priori præferendus: eo quod a vesicatorio cervici adposito, convulsivos partis non affectæ motus supervenisse, compertum fuit.

§. VIII.

Evacuanda sunt adhibenda. Si magis inveteratum fuerit malum: præter dicta, convenientia evacuantia in usum sunt vocanda; ut iis hu-

mores a capite sensim revellantur & evacuentur. Et primo quidem purgantia oportet simul esse balsamica; qua laude pilulæ gaudent ex extracti colocynthidis, aloës, hellebori nigri, resinæ Jadani ligni aloës, florum benzoës, salis succini, myrrhæ, balsami Peruviani ana scrupulo uno, mercurii dulcis drachmisem, camphoræ, salis volatilis cornu cervi ana grannis quatuor paratæ, si viginti quatuor ex scrupulo formentur, & quatuordecim pro dosi propinentur. Inter diaphoretica palmam obtinet Spiritus cornu cervi succinatus, cum liquore anodyno minerali adjecta castorei essentia, & decocta lignorum ex ligno S. assafras santalo rad. chinæ parata. Non satis porro laudanda in morbis capitis serosis est virtus diureticorum, ac speciatim succinatorum medicaminum: e quibus essentia succini, cum antimonii tinctura acri principem tueretur locum.

§. IX.

Robora-tilia sunt in serva-ja & ludent. Quid diutius morbis paralyticis debilitate laborant: roborantibus medicinis, præter rectum vivendi genus sibi debent prospicere. Et hoc nomine spiritus salis ammoniaci urinofus cum aqua liliorum convallium ita mixtus, ut una spiritus tresque partes recipiat, magnam meretur commendationem. Parari quoque potest Elixir nervinum ex essentia gentianæ rubræ, corticis cascarillæ, tinctura antimonii acri, liquore anodyno minerali, & macis ac cinamomi oleo; idque ex infuso melissæ, quod citri fovet cortices, exhiberi. Qui appetitu languente & stomachi debilitate vexantur; iis viscerale nostrum Elixir, vel Electuarium, quod cortex chinæ ac cascarillæ ingreditur, magnas feret suppetias. Nec, præsertim senibus, convenientius quicquam erit balsamo vitæ nostro, si ad aliquot guttas mane, cum infuso melissæ sumatur.

§. X.

nafectionem hirudines cum fructu ano admoventur, quin in A.N.C. vol. III. append. pag. 164. exstat casus, de hemiplexia, adpositis pone aures hirudinibus, admotisque furis pedum vesicatoriis, brevi curata.

§. II.

*Circa
thermas
et acidulas.*

Quibus a paralyticis affectibus caput valde imbecillum, & sensus etiam interni præsertim memoria læsi sunt; abstinere debent ab improvido interno tam thermarum, quam acidularum usu. Namque hæ aquæ per minima capitis vascula, nimium relaxata difficillime progrediuntur; & amplam majori seroforum humorum stagnationi præbent occasionem. Neque etiam acidulas cum vino mixtas loco potus ordinarii tum salutare esse deprehendi, quia vapore spirituosio nimis caput repletur. Verum si ætas juvenilis fuerit, & malum a passione hypochondriaca ortum traxerit: præservando recidivas, operæ pretium faciunt thermæ Carolinæ, illæ nempe temperiores quæ a molendino nomen habent; vel etiam acidulæ, sed tepesactæ: sub quarum potu, qui parcius esse debet a frigore, mœrore, multisque mentis laboribus cavendum, nimio non indulgendum somno, corpus sedulo movendum, medicinisque nervinis & balsamicis utendum est. Generatim scire licet, harum aquarum potationem, malo declinante, & melius vergente, longe opportuniorē esse, quam ubi illud in suo fuerit vigore.

§. III.

*Circa
balnea
art. si
calida.*

Balnea, quæ arte ex formicis & nervinis herbis parantur, eo efficaciora sunt, quo leviores & tenuiores iis conficiendis assumuntur aquæ. Quare optima censetur pluvialis, vel hac deficiente, quæ post copiosas pluvias ex fluvio defluit. Sed omnibus artificialibus præstant Tæpliceses, quæ levitate pluviales adhuc superant, & insigni virtute discutiente, & diaphoretica affectis partibus tonum, & roburreddunt. Stillicida quoque harum aquarum principio spinalis medullæ

adhibita ad humores stagnantes dissolvendos, insignem non raro opem attulisse experientia docemur.

§. IV.

Ad affectus paralyticos, eosque potissimum inveteratos non sine fructu *Circa balnea frigida.* leniter adstringentia, & totus qui ex radice consolidæ majoris cum aqua decocta conficiuntur. Huc spectant quoque fontes medicati martiales, cujus generis sunt Freyenwaldenses in Marchia & nostræ Lauchstadienses, item artificiales quæ ex scoriis metallicis parantur. Sed hæc circa eorum usum observatio necessaria est, ut non ea tepide adplicentur, alias nimium commovendo sanguinis & humorum massam, miras anxietates, cephalalgias, & cordis palpitaciones efficiunt. Hæc enim febrim artificialem excitando, suppetias morbo ferunt: quippe constringendo exteriores corporis partes convertunt sanguinis & humorum motum magis ad interiora; inque primis ad cor, & quæ illud ambiunt, majora vasa: unde fit celerior ac vehementior cortis ac arteriarum systole, & ideo celerior etiam humorum per vasa minima circuitus. Hinc fieri potest facillime, ut obstructions referentur, viscerum succi resolvantur, & stagnationes discutiantur. At cavendum probe, ne hæc balnea adplicentur corporibus sanguine turgidis, aut dyscrasia humorum, partiumque solidarum imbecillitate laborantibus, veluti sunt senilia.

§. V.

Capitis lotiones insignem in paralyticis affectibus habent utilitatem, utique in asuetis: quibus si quis haud adfuerit, incipiendum a levioribus ex lixivio minus acri, incoctis herbis nervinis; dein radix asari, & herba rorismarini insuantur sacculo, inque lixivio coquantur; quæ vero remedia non nisi prævia purgatione licet adhibere.

§. VI.

In scorbutica paralyti, quæ plerumque

*Circa
paraly-
sin scor-
buticā.*

que particularis & spuria existit, externis parum proficiemus remediis. Opus est potius, ut decoctis infusisque diluentibus, tam calide, quam frigide in vicem potus ordinarii haustis, acrimoniam humorum temperemus, eandemque specificis antiscorbuticis, & quibus lumbrici terrestres in pulvere vel succo cum sero lactis sumti eminent, infringamus; tandemque fordes e corpore proferibamus; & has quidem crassiores per alvum commodis in hunc finem laxantibus mannatis ac rhabarbariis; subtiliores autem & in sanguine fluctuantes per cutis spiracula ope pulverum diaphoreticorum. Nisi enim tota repurgetur humorum massa, perfectæ nullus est curæconi locus.

§. VII.

*Circa paraly-
sin palpe-
brarum.*

Paralysis palpebrarum oculi pes metastasin aut stagnationem humorum producitur, & nisi cito depellatur, immedicabile constituit malum. Observavi in ea efficacissimum balsamum vitæ nostrum, calide mane vesperique palpebris inunctum; nec non oleum cinamomi & caryophyllorum, modo vera fuerint, cum axungia quadam permixtum. Non negligenda etiam est feri vitiosi derivatio ac evacuatio; quæ per laxantia, diuretica, vesicantia, & id genus alia perficitur: unde de tali palpebrarum paralyysi post morbillos suborta, & vesicatoriis curata recensetur casus in A. N. C. volum. I. obs. 140.

§. VIII.

*Circa paraly-
sin.*

Paresis ex colica poscit remedia, serum vitiosum ex sanguine per transpirationem proferibentia. Externe operationes pretium faciunt pelles recenter metastatorum animalium calide affectis partibus adplicate; nec non axungia humana recens, si ejus uncie non drachma olei caryophyllorum addatur, eaque pars affecta fricatur. Hoc etiam in casu non frustranea est adplicatio eccarum cucurbitularum: quibus curatam talem paresin referunt A. N. C. dec. I. ann. III. obs. 308.

§. IX.

In paralyticis affectibus usus aeris fereni & temperati valde utilis est: unde COELIUS AURELIANUS. L. II. C. I. p. 349. ægrum in lucido loco poni jubet. Hinc conclave nimis calefactum, nec nimis frigidum, sed temperatam oportet esse. Victus quoque facilis & tenuis esse debet, eo magis, in principio ubi paralysis acutus plerumque morbus est & ventriculi robur nunquam non est languidum. Nec ulla convenit cerevisia, necullo modo vinum præsertim in principio, sed quando morbus jam diuturnus factus est & tunc etiam victus plenior esse potest.

§. X.

Ad lavandas partes paralyticas; si aridæ & atrophicæ fuerint, spiritus salis ammoniaci neutiquam convenit; sed præstat eo uti, si partes tumore sint affectæ. Hoc in casu consultum quodque est, tumidas partes tenui sacculo includere, qui sequentibus impleri potest speciebus: Recipe surfurum & mellei ana manipulos quatuor, mista in scutella aut atheno aliquo supra cineres siccantur, calefiant, calida includantur sacculo, quo decumbentis ægri pars affecta circumdetur.

§. XI.

Graviores affectus capitis, ut le. Præsertim thargus, apoplexia, hemiplexia, &c. sunt senili ætati per quam familiæ, & fere immedicabiles. Igitur præservationis causa magna cum cura & sollicitudine ab omnibus iis, quæ systema nervorum debilitant & circuitum sanguinis per caput impeditiorem efficiunt, cumprimis a frigore, præsertim ubi corpus ad sudorem dispositum est, a largiori vini spirituosu potu, mœrore animi, terrore, venæsectione consueta intermissa, neque minus a nimio tabaci usu, vaporosis absynthiacis, cerevisia crassiore, humido & vappido aere senes abstinere debent. Quod verohi dicti morbi rarissime in senibus medelam recipiant, hæc mihi vide.

videretur causa : quoniam eorum sanguis humore valde pituitoso & glutinoso laborat ; qui ad regressum sanguinis per subtiliores venas cerebri , quas lentore obstruit , & sinus venosos impediendum plurimum confert . Ad ejusmodi vero obstructions vaforum , quæ alius in cerebro situm habent reserandas , non tam facilis & expedita medendi ratio deprehenditur .

§. XII.

*Curatio
per locum
dium .*

Corpora paralyticorum quando pinguedine , & vitioso humorum copia abundant , non facile ad sanitatem redeunt , vel vires recipiunt , nisi dicta , & victu exsiccante utantur , qui in eo consistit , ut ægrotantes a jurulentis , enixis , & humidis abstineant , & ut parco etiam potu utantur , atque non nisi decoctum ex radice chinæ , rasura fantali , citrini , sassafras cum passulis assument , & portionem generosi vini ; carnibus non nisi assis vescendum , passulisque exacinatis , corpus quoque , ejusque membra quoad fieri potest , motu exercenda .

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

*Humi-
plenia
deteris
lateralis
quasæ.*

Vir quadragenarius , temperamenti sanguineo phlegmatici , per multos annos sub vita parum mobili largam quotidie cerevisiæ Martisburgensis quantitatem ingerere solitus , appetitu sensim desitui , corpusque valde tumidum præ se ferre cepit , Quo in rerum statu molestam vertiginem , artuumque gravitatem per satis longum tempus sensit , & tandem circa verum tempus ex improvise in dextri lateris hemiplexiam , cum memoriæ sensuumque interiorum debilitate junctam incidit ; pulsu existente magno , celeri , facieque tumida ac rubicunda . Quamobrem ex vena in brachio tusa non semel , sed aliquoties multum cruoris detrahebatur , pulsu nihilominus in magnitudine & celeri-

tate sua persistente ; nuchæ cucurbitulæ cum scarificatione admovebantur , pulsus tamen magnus esse pergebat ; alvo infundebantur enemata , nec non nitrosi pulveres . Inter horum usum pes movendi potentiam sensim recuperabat ; at manus resoluta manebat , quin lenta quædam febris , circa noctem semper exacerbata accedebat ; & pulsus nunquam non celer erat . Tum , missa cerevisia , fontem Selteranum vino nuptum , pro potu ordinario adhibebat ; pedes quotidie pediluvii tepidioribus , ex aqua , floribus chamæmeli & trifolio fibrino paratis immittebat ; brachium resolutum spiritu vini camphorato perfricari curabat ; ac intus liquorem nostrum anodynum , pulveres digestivo satino nitrosos , & pro sudore eliciendo essentiam alexipharmacam usurpabat . Usus præterea est victu parco & exsiccante : & hinc factum est , ut post aliquot menses prorsus convalesceret , sentiendi quoque pariter ac movendi recuperaverit facultatem .

EPICRISIS.

1.) Notabile est in hoc casu , quod post tam largam , sæpiusque repetitam sanguinis missionem , pulsus nihilo secius permanferit magnus & celer : qualem quandoque in nimis hæmorrhagiis observare licet . Testatur ille , affectum ejusmodi pro causa plenitudinem sanguinis , ejusque vehementem ad caput congestionem agnoscere ; & in vehementia ac diuturnitate a spasmodicis etiam internarum stricturis , quæ etiam hæmorrhagias comitantur , & pulsus magni durique sunt auctores , sustentari .

2.) Ego non semel sed sæpius observavi , quando de ante acta paralyticorum vita interrogare solitus sum , eos plus justo genio suo indulisse , præsertim in assumendo potu spirituofo , sive cerevisia inebriante , aut potente vino , nam ejusmodi potus , quando im-

moderatus assumuntur, frigidus morbus, ut tremorem, convulsionem, paralyfin, apoplexiam, sopores excitalle, non modo experientia confirmatur; sed & a veteribus medicis, jam olim proditum est. Nam ab immoderato calore & densiores, & glutinosiores fiunt humores, qui per minora vasa difficiliorem habent progressum, & circuitum, inde stagnant.

3.) Pediluvia ex herbis nervinis & roborantibus concinnata, præsertim, si morbus est in declinatione, circumspice & repetitis vicibus, adhibita non carent proximo usu, & fructu; eo quod corpus noctu disponunt ad sudorem, & blando calore ac humore partes inferiores relaxando, majorem affluxum sanguinis & humorum ad caput præpediunt, neque minus humores lentos ac viscidos tenuiores & fluidiores efficiunt.

4.) De insigni vietus exsiccantis in paralyticis humidioris constitutionis virtute in quonam consistat, jam abunde supra in cautelis practicis §. 12. dictum est.

OBSERVATIO II.

*Paralyfi-
manu
in colli-
ce fatur-
ina.*

Juvenis viginti annorum, sanguine & succis plenus, cum meretrice aliquando in lecto decumbens, & venereo nimis percitus oestro, ob accedentem ex improvviso patrem, tanto percellabatur terrore, ut paulo post toto corpore debilitatus & languidus, neutrum movere potuerit pedum. Mox hi cum reliquis inferioribus artubus magno quatiebantur tremore; sequentique nocte largo corpus disfluebat sudore. Expergefactus mane non valebat incedere; sed regio inferior ab umbilico ad extremum usque pedem omni privata erat sensu, adeo ut nec acus intrusæ vis perciperetur, nec sciret ægrotus, cum alvum deponeret, aut urinam redderet. Nihilominus exhibebat resolutæ partes calorem naturalem, nec marcescebant, nec appetitus, nec pulsus quopiam labora-

bant vitio. His per integrum annum affectus molestiis, varii generis medicamina, thermas, balnea, nervinaque penetrantissima in & externe, sed in cassum, adhucit; neque enim purgantes medicinæ, nisi magna dosi datæ alvum movebant, nec ulla concitabant tormina. Sensim adeo abolebatur sensatio, ut aliquando, quod notabile est, lapides igniti ægri sedentis pedibus suppositi, cutim vehementer adusserint, ipse tamen præter anxietates præcordiorum nihil doloris senserit; donec tandem a fumo ex accensa cute exhalante certior, quid ei acciderit, factus, circumstantes vocaverit in auxilium. Et hanc miseram per biennium protraxit vitam; quo elapso præcordiorum anxietates, a sumtis potissimum epulis adfligere, appetitus dejeci, calor lentus corpus depascere & vires prorps perire cœperunt, ipseque fatis cessit ægrotus.

E P I C R I S I S.

1.) Terrorem vehementem non modo convulsivas & epilepticas incontinenti producere posse motiones; verum etiam nervorum inferre subitanam resolutionem; hæc docet morbi historia. Actio terroris autem in strictura partium nervosarum, & speciatim membranarum cerebrum ac medullam spinalem involventium consistit: quæ in præsentis casu circa lumbarem contigisse videtur regionem, & eo perniciosior esse debuit, quo vehementiori veneris æstro inflammatum tum fuit corpus.

2.) Ad rariores referri meretur hæc inferiorum partium paralyfis; eo, quod cum movendi potentia, sensus quoque omnis deperditus fuit, adeo, ut nec acus vis, nec adussio per ignitos lapides perciperetur, quum tamen vix occurrat paralyfis, in qua non aliqualis superstit sensatio. Et hæc quidē paralyfis non externas solum occupavit partes; verum interna quoque viscera & cum primis intestina; testantibus purgan-

tium

tium inertia, & sæcum urinæque involuntaria emissionem. Dum vero, ex abolitione omnis motus ac sensus, totalem influxus fluidi nervei in nervos ex spinali medulla infra diaphragma prodeuntes cessationem, non sine ratione colligimus; attamen non omnem visceribus abdominis, maximeque intestinis denegamus sensationem, quoniam purgantia majori dosi data alvum moverunt. Quod facile conciliabit, qui perpendet, intestina etiam ac cerebrinis nervis per intercostales ramos, nervosas adipisci propagines; per quas aliquis relictus fuit sensus.

3.) Medela tali in casu locum vix habet: vero enim est simillimum, medullam spinalem ab eo loco, ubi facta est strictura, collabi, flaccidam, exsuccamque reddi; cui præsumptioni ansam præbet casus A. N. C. vol. II. obs. 102. infertus. Quare non mirum, quod lenta demum febris accesserit, finemque vitæ imposuerit. Nam hoc in rerum statu, languesciente sensim sensimque humorum circuitu, pravi impurique per abdominis viscera succi generari debuerunt: unde virium defectus, appetitus prostratio, & lenta febris suam traxerunt originem.

OBSERVATIO III.

*Taraly-
si abdo-
minis &
artuum
inferio-
rum a
terrore
lib. III.*

Vix triginta annorum, frigida, secca, & macilentæ constitutionis, metallurgicæ addictus, aliquando in minerarum saturninarum calcinatione, cælo existente turbido & pluvio die de intolerabili circa umbilicum dolore conquectus, pertinacissimam incidit alvi adstrictionem, quæ omnem clysterum infusionem, & laxantium exhibitionem rebellis elusit. Jungebantur vomendi conatus, cardiacæ præcordiorum anxietates, gelidusque per corpus erumpebat sudor. Quo in rerum statu pugnatum est antipalmodicis, clysteribus oleosis, balneis,

oleoque amygdalarum dulcium, carminativis nupto: unde remittebat dolorum ac reliquorum symptomatum vehementia. Verum enim vero brevi post nova succedebat adstrictio; quippe sinistra manus dolore pressorio, cum movendi impotentia, absque tamen tumore prehendebatur, adeo ut ea nec flecti, nec ad os duci posuerit. Adhibebantur varii generis sudorifera, balnea Laconica, fomenta ac linimenta, sed in cassum: alvus simul adeo compressa erat, ut nisi clysteribus admonita, sui non reminisceretur officii. Meo tandem flagitato consilio suasi, ut æger abstinere ab omnium calidorum, acidorumque remedium usu, loco cerevisiæ decocta biberet, laxante ex manna, passulis, oleo amygdalarum, tartaroque tartarificato alvum moliretur, & adfectas partes axungia humana, oleo caryophyllorum acuta, calide perficeret: unde factum est, ut per Dei gratiam restitutus, diu salvus vixerit.

EPICRISIS.

Morbus quo post inspiratum sub dulcis saporis perceptione, saturni vaporem, noster est infestatus æger, colica convulsiva, & peculiari cognomine saturnina, die Dutten Rare, vocari solet. Familiaris ea est metallurgis, Hercyniæ potissimum Sylvæ accolis, & plumbi venas scrutantibus; & debetur fumis saturninis, ore haustis, & sensibilibus intestinorum tunicis; quas graviter vellicant, infixis. Præter tormina vehementissima, & convulsivos fere totius generis nervosi motus molestissimum in hoc morbi genere symptoma est contumax alvi compressio; & ei familiariter jungitur paresis manuum.

2.) Quo liberior istis in locis, quibus dictæ tractantur minere, quoque serenior est aer; eo rarius occurrit recensitus morbus, quoniam virulentæ exhalationes commode dissipari queunt. At si gravis ac pluviosus fuerit aer;

com-

comprimit vapores &, quo minus in auras abeant impedit: unde sub ea tempestatis constitutione frequentissimum est malum.

3.) Curatio in Paresi, ut recte monet CRATO *consilio* 72. 73. non ad principium nervorum, sed ad musculos, ad quos humor virtiosus transmissus, ut ille discutatur, & membra corroborentur, dirigenda est, non neglectis illis, quæ intestinorum tonum restituant, & alvum lubricant. Cum ante aliquot annos in juvene gonorrhæa laborante, ab improvido tincturæ antiphtisicæ Grammani, quæ pro basi saccharum Saturni recipit, usu, contumacissimam alvi adstrictionem cum paresi utriusque manus conjunctam observarem; oleum amygdalarum dulcium recens cum jusculo avenaceo, additis aliquot guttulis olei cymini destillati, crebrius usurpavi, non omisissis potionibus mannatis, cum eodem oleo permixtis, quæ tamen non ante apertionem alvi per clysterem emollientem, & oleolum assumptæ fuerunt. Alvo liberiori reddita, usurpata quoque sunt sudorifera, ut Sp. c. c. cum Ess. Succini & Sp. nitri d. Adhibebam porro balnea ex semine lini, & herbis emollientibus & balsamo nostro vitæ, nec non essentia Galbani saturata, manus, resolutæ inunctæ, naturale suum robur receperunt. Etcum a vinis austeris, rubicundis, neque minus malitiose per additionem lythargirii adulteratis, idem morbus, eadem symptomata in Germania, & in provinciis ubi vinorum est provenus, admodum sint familiaria; non aliis, quam modo laudatis remediis illum ipsum curatum fuisse a fide dignis medicis, nobis relatum est.

OBSERVATIO IV.

Fœmina triginta annorum, exiliioris staturæ, valis capacioribus prædita & ob nimiam, quæ pollet, sanguinis abundantiam, a quatuor jam annis hystericiis paræmatibus cum vehem.

menti capitis dolore, ac violentis vomitionibus tanta ferocitate fuit cruciata, ut sæpius, maxime post iram vel terrorem suffocativis ac apoplecticis corripereur invasionibus. Anno elapso, vigesima post puerperium hebdomade, menses more solito, licet ipsa infanti præberet ubera, fluere cœperunt: qui, cum accedente gravi terrore, protinus supprimerentur, paucis post diebus, prævia spasmodica artuum lincinatione, incidit in dextris lateris hemiplexiam, oris rigore stipatam. Hanc transactis aliquot diebus, febris quædam intermittens excipiebat, a meridie singulis diebus invadens, & per tres durans hebdomades: sub qua tandem per dextrum pedem alba, sinistram rubra efflorescebat purpura. Qua per usum quorundam remedium deficcata, redibat quidem aliqualis movendi potentia: at loquela adhuc erat impedita, & magna lateris resoluti, maximeque manus restabat imbecillitas. Confugiebat ergo ad fontem Lauchstadiensem: quem cum per quatuordecim dies in balneis adhiberet, eruperunt adhuc maculæ scorbuticæ, & sanitas majora sensim cepit incrementa. Ego, cum meum expeteret consilium, suasi ut fontem selteranum tribus horis ante balneum ad mensuram unam biberet, ut quatuordecim dies curæ adhuc insisteret; quo factum est ut præsentissimum levamen atque augmentum in partibus imbecillibus roboris experta fuerit.

ÉPICRISIS.

1.) Non opportuniore affectibus apoplecticis & paralyticis sunt subiecta, quam plethorica, & simul hysterica: & certissime illos incurrunnt, si excretiones sanguinis, superveniente, dum fluunt, gravi terrore, subito sistantur. Idem in præsentî contigit ægrorante, quam valde fuisse plethoricam, vel hæmotypsis iteratis sponte revertens vicibus testatur. Adhuc

B san-

Hemiplexia mensura sanum terrore subito exortitur

Tom. IV. Pars IV.

sanguinem ipsi fuisse impurum & scorbuticum: docent & purpuratæ in uno pede rubræ, in altero albæ, & scorbuticæ efflorescentiæ; quibus ad cutaneum corticem pulsus, levare plerumque solet malum. Quare etiam recte hic morbus paralyticus hysterico-scorbuticus appellari potest.

2.) In cura hujus ægrotantis mulieris plethoricæ & hystericæ in eo peccatum fuit, quod non tempestive satis per sectionem venæ detractus fuerit sanguis. Ita forsitan statim paralytica affectio vel arceri vel tolli potuisset; Atque in eo consentientem habeo RAYGERUM clarissimum Hungariæ Medicum, qui *obs. X.* scribit; paralyticus & hemiplexia in scæminis sæpe unica venæ sectione in brachio tolli potest.

3.) Vix unquam paralyticum affectum, cum primis recentiore vidi, quin febricula quadam intermittenti simili fuerit stipatus. Sed nulli prorsus solatio hæc febris est: quamvis enim nulla paralyticæ sine febre curetur; uti monet etiam Clarissimus BOERHAVIUS *Pr. Med. P. V. p. 15.* id tamen de artificiali intelligendum esse febre, jam sub Pathologicis ultima thesi adnotavimus.

4.) De balneis Lauchstadiensibus, quæ valde adstrictivæ sunt indolis, notari meretur, quod in paralyticis affectibus vel ab initio, ubi adhuc mobilis, nec nimis impacta est materia, vel sub finem, ubi non nisi languor quidam nervosi generis restat, cum fructu possint adhiberi. In malo confirmato magis resunt aquæ Aquigranenses, quæ intimius stagnantem materiam penetrant, & resolvunt.

5.) Lauchstadiensium fontium pro balneo insignissimum usum atque utilitatem ego primus ante triginta annos inveni atque detexi, & peculiarem de iis conscripsi dissertationem, & bona fide testari possum, quod convenienti & circumspicte observatione si usurpentur, ad imbecillia corporis membra roboranda, vix sulsimiles habeant,

adeo ut etiam in eo certis in casibus Triplex balnearum virtutem exsuperent. Horum operatio fit per febrem artificialem. Nam sub ipso balneo valde tepido subtiliores martiales moleculæ subcutaneis fibris & poris se paullo altius insinuando strictionem cutis efficiunt, & eo ipso humorum cursum ad interiora urgendo sub celeritate & magnitudine pulsuum & auctior calor & major transpiratio sequitur, cujus beneficio vitiosi morbifici humores ex partibus exterioribus discutiuntur, & impuri salii ad habitum corporis protrahuntur.

OBSERVATIO V.

Vir annorum viginti novem, Temperamenti sanguineo-cholericæ, habitus spongiosus, potui fabarum Caffee nimium addictus, nec venam sibi unquam secari passus, per biennium, quo matrimonium iniiit male habere, ac de spasmodicis passionibus, molestæque alvi obstructione conqueri cœpit. Quibus consulturus in manus Pharmacopæi incidit, qui datis medicamentis id effecit, ut abdomen tympani instar intumuerit, & forsitan ipsa accesserit tympanitis, nisi medela fuisset lata. Brevi post rursali quando petiit, moxque ab itinere intravit conclave valde calefactum; cujus impatiens, apertæ fenestrix adsedit, cervicemque aeris frigidioris statui exposuit; tum vehementi corpus commovit exercitio, & demum sub vespertino ac nebuloso domum reverfus cœlo, loquelæ subito amisit facultatem. Quam, sumto calidiori decocto fabarum Caffee recuperavit quidem, noctemque placide transiegit somno; sed expergefactus nec loqui, nec dextri lateris artus movere potuit. Tusa prorsus in brachio sinistro vena, adhibitisque nervinis, diaphoreticis, pediluvii ac frictionibus utraque evanescere molestia sed memoriæ quædam remanebat imbecillitas. Verum paucis post hebdomadibus vehementi percelleratur terrore & attingit

hinc protinus aponia, & dextri lateris paralyſis iterum prehendebatur. Secebatur in ſiniſtro brachio vena, adhibebantur diaphoretica, laxantia nervina in & externa, baſamica & id genus alia; ſed malo nullum accedebat levamen. Lingua enim, utut ſatis commode moveri queat, articulatum non valet edere ſermonem; nec brachium ullo modo moveri poteſt. Conſultus ego ſuaſi, ut velicans emplaſtrum utrique ſurarum imponeretur; decoctum ex Ligno ſaſſafras, cinamomo & paſſulis, loco cereviſiæ potaretur; paſſulæ rhabarbarinæ laxandi ſcopo per vices ſumerentur; pulvis ex lapidibus cancrorum, antimonio diaphoretico, ſuccino, nitro, cinnabari, ſale abſynthii, radice aaronis & cardamomo bis quotidie caperetur, & denique balnea Lauchſtadienſia in uſum vocarentur.

E P I C R I S I S.

1.) Potus Coffe abuſus ſicut variis morbis januam pandit: ita ad nervorum morbos corpori affricat quandam diſpoſitionem. Fabæ enim hæ Turcicæ principio expaſſivo & vaporoso pollent; quo humores commovendi, ſolidæque & nervoſas partes relaxandi, poſſident facultatem. Hinc occurrit quotidie, quod id decoctum paullo ſaturatius & largius bibentes de orgaſmo ſanguinis, & tremore manuum conquerantur: quare etiam BOERHAVE *Pr. med. L. V. pag. 12. abuſus, inquit, nimius Theæ & Coffe paralyſin induxit, nervis flaccidis redditis, nec amplius contineri poſſibilibus.*

2.) Paralyſis in præſenti caſu debetur, cohibitiæ per ſubitam aeris mutationem tranſpirationi; unde humores retroaſti, circa medullæ dextri poſiſimum lateris principium, & nervos ſermoni dicatos ſtagnarunt. Et in tali caſu ſi non fiat cunctatio admodum noxia, ſed mox accerſatur medicus, vena leceetur, congruiſque medicaminibus regularis humorum circuitus pro-

moveatur, facile ſuperatur morbus, qui his neglectis aut tardius admiſſis ſubſidiis, chronicus evadit.

3.) Hoc notari debet apopleſticos & paralyticos motus facile reſuſcitari. Nam, utut ſanata videatur paralyſis, relinquit tamen aliqualem partium aſſectarum imbecillitatem, qua præſente terror, ira, & quicquid vehementes ſpaſmos producendi facultate pollet, quam facile ad eadem loca humorum motum compellit, ut ibi ſtaſin concipiant ſenſum & motum tollendo, ubi tamen ſciendum, quod quo frequentius revertantur ejuſmodi aſſectus, eo intricatiorem & difficiliorem admittant curationem, quæ non modo interna ſed & externa efficaciſſima remedia expoſtular, adeo ut ſine balneis & linimentis ſpirituoliſ diuturnior aſſectus non leniri multo minus expugnari poſſit.

OBSERVATIO VI.

Verbi divini miniſter, quadraginta ^{Hemiplexia dextra lateris.} ſeptem annorum, temperamenti ſanguineo phlegmatici, habitus corporis ſpongioſi, vitæ ſedentariæ, & lubricationibus valde deditus, adpetitu integro, ac ſanitate illibata, ſub venaſectione bis quovis anno celebrata gaviuſus, nec ad animi aſſectus, niſi nimiam venerem pronus, per noviffimos aliquot annos in valde calefactis, æſtivo etiam tempore conclavibus commorari, largiſque perpetuo ſudoribus madere ſuevit. Qui cum per proximum remitterent biennium; de tenſivis ac ſpaſmodicis artuum doloribus; ſenſu quodam frigoris in vertice & cervice percepti, nec non pedibus gelidis, licet tactu calidi eſſent, cœpit conqueri. Senſim magoo carniſu ſtudio capiebatur, ceſſantibuſque demum doloribus, inſignitotius corporis languore vexabatur, adeo, ut vix incedere potuerit, & inde ſibi mortem ominaretur: deinde leniſ mentis alienatio, quia continuo loquebatur, aderat. Mittebatur ali-

B. 2. quando,

quando e vena in pede incisa cruor satis larga quantitate, & ecce brevi post circa vespem lingua subito resolvebatur, & vera accedebat dextræ lateris hemiplexia. Nam artus sensu motuque carebant; dexter oculus videndi, dextra naris olfaciendi & auris dextra audiendi potentia destituebatur; memoria labefactata erat; nec bene masticare & deglutire poterat; corpusque largo & perpetuo per aliquot hebdomades diffilliebat sudore. Frustra usurpatis vesicatoriis, antispasmodicis, & balsamicis, adibat tandem Lauchstadiensis fontes: ad quos ipsum balbutiente lingua, memoria debili, lateris dextræ resolutione, & pulsu in dicto latere vix notabili præditum deprehendi. Jussi igitur, ut mane in balneum descenderet, vespere pediluvius uteretur, atque elixir balsamicum sub epulis, vespere pulverem antispasmodicum sumeret; externe vero nucham & dorsi spinam linteis calidis, spiritu florum chamomillæ Romanæ imbutis perficandam curaret. Balnea ingressus, large sudabat, dolores dextræ brachii per sentiescebat, & frigoris sensum percipiebat; at lecto impositus, iterum incalefcebat. Et continuata sic per mensem curatione melius habebat; movendique pariter ac loquendi potentiam, relicta imbecillitate atque torpore recuperabat. Commendavi ad plenariam restitutionem victum cum abstinentia exsiccantem ejus auspiciatissimum effectum ego in ejusmodi morbis aliquoties vidi.

EPICRISIS.

Multi hoc casu continentur momenta, in usum practicum accommodatissima. Siste ille veram hemiplexiam, in qua non modo alterutrius lateris artus movendi sentiendique facultate carere; sed & lingua balbutire, alterque oculorum, narium, & aurium lardi, memoriaque solet labefactari. Porro deglutitio læsa est, ut potuam præsertim assumptionem suffo-

cativa sequatur molestia, & ægrifumta sæpius sanum versus flectere debeant latus; testante exemplo CONSULT. MED. *Part. I. Cas. XX. pag. 91. allegato.* Non minus interna quoque viscera quandam labem contrahunt; unde haud raro observavi hepar in paralyti defunctis insignem retulisse magnitudinem, ut notavi *cit. l. casu XXII. pag. 116.* Pulsus in affecto latere tam debilis est, ut digitis vix queat percipi, claro testimonio, imminutam esse arteriarum vim systolicam. Tali ratione differt hemiplexia perfecta a paralyti lateris alterutrius; in hac enim motus voluntarii, vel ad summum simul sensus abolentur; integra manente facie, ejusque partibus illæis. Hinc patet, in hemiplexia vera causam simul in cerebro hære, quæ in paralyti non nisi spinalem afficere videtur medullam.

2.) Causa præsentis hemiplexiæ non nisi sudorum consuetorum cessationi debetur; quæ in corpore per vitam otiosam, multas lucubrationes, nimiamque venerem debilitato facilius pernitiæ exserere potuit effectum, quam in robustiori. Eam ob causam curatio per balnea Lauchstadiensia felicem utique obtinere debuit finem; cum sic revocatis sudoribus subtracta fuit materia nervos compri-mens. Præterea vero solitus sum in ejusmodi casibus Elixir meum viscera-le propinare, eo quod ventriculus plerumque simul labefactatus esse solet.

OBSERVATIO VII.

Illustrissima quædam comes, quin-quaginta annos emensa, fucci ple-thi-na, plethorica & cacochymica, per-viginti jam annos fluxum hæmorrhoidalem, stato tempore promanentem cum levamine passa, nec non fonticulum per duodecim annos in brachio gerens, ab itinere aliquando ad familiares facta, domum redux, male cœpit habere

re, & nihilominus inter lautam diætā corpore pinguescere. Quo in rerum statu hæmorrhoides parcius fluxerunt, & fonticulus serum fundere prorsus desit; unde habuit illustrissima, ut de insigni corporis languore conquereretur. Tandem cruor media hyeme per venas sedales erumpere conatus, parcissime stillavit; postmodum alvum egerendi stimulum sentiens, & ad locum secretiorem tendens, in medio conclavi tanto prehendebatur pedum torpore, ut protinus in terram concideret, & sinistri lateris paralyti, cum oris tortura, linguæque balbutie stipata corripere. Vena protinus secabatur, vesicatoria manibus admovebatur, & omnis generis remedia in & externa usurpabantur; sed in cassum. Movendi artus sinistri lateris impotentia manebat eadem; attamen eisdem dolor quidam per vices occupabat; maxilla sinistri lateris motu carebat, & in dextro solum masticandi erant cibi; atque memoria paululum videbatur læta; cum febrili commotione, omni vespere accedente. Alvus insuper magis compressa erat, urinaque ferebatur difficilior. Consultus fuam, ut vena in pede tunderetur; dorsi spina linimento ex axungia humanæ uncia una, olei nucis drachmis binis, rosmarini, lavendulæ majoranæ & rutæ, singulorum drachma una confecto inungeretur, probeque fricaretur; pro potu decoctum ex radice scorzonæ, chinæ, sarsaparillæ, ligno sassafras, lentisci, fantalo citrino, passulisque paratum adhiberet; ter quavis hebdomade laxantem pulverem ex rhabarbato, terra foliata tartari, nitro, & oleo destillato macis sumeret, & mane lactis ferum dulce potaret. Adhæc pediluvia cum herbis nervinis rosmarini, majoranæ, salvie abrotani, floribus chamæmeli, thymi & herba rutæ commendavi; utque ea egrassa lecto se daret, paululumque sudaret; ac denique sub epulis quinque balsami mei vitæ sumeret guttulas, suas. Hinc per cepi paralytin maximam partem re-

Tom. IV. Pars IV.

mississe, & per anum lividi seri per multum cum levamine fecessisse.

E P I C R I S I S.

Quum excretiones tam naturales quam extraordinariæ & consuetæ suppressæ vel impeditæ præcipuam gravium & difficilium morborum causam constituent, tum quam maxime id in paralyticis & aliis capitis & nervorum affectibus observatur. De quo etiam præsens morbi historia testatur. Una illius causa est fonticuli exsiccatio; qua factum est, ut serum copiosius in corpus retrocederet, & tandem ad medullæ spinalis crus sinistrum decumberet. Altera, majoris ponderis, debetur imminuto hæmorrhoidum fluori; unde sanguis in tam plethorico corpore retentus, & superiora versus congestus, serosam demum dimisit portionem. Cui quidem eventui occasionalem causam dedit hyemalis tempestas; quæ ob impeditiorem sub ea transpirationem, mirum quantum his producendis favet morbis. Et præservari hunc insultum paralyticum potuisse, extra dubium est positum; si eo, quo illustrissima comes ex itinere reversa, corporeque obessor facta fuit, tempore, vena tusa, aut ano admotæ fuissent hirudines. Quibus omnis, omnis utique curandi cardo in eo constitit, ut hæmorrhoidalis revocaretur excretio: quam licet obtinere non licuerit, attamen satis fuit, feri lividi magnam per anum effluxisse copiam. Quum enim accessit demum sudoris per blanda pediluvia provocatio, & hinc facta feri vitiosi evacuatio; auspiciatus omnino, malo existente recenti, evenire debuit eventus.

OBSERVATIO VIII.

Vir septuagenario major, macilentus, valisq; capaciorebus præditus, sit den-
constitutionis sanguineo melancholici lateris infestus, in juventute ex vita sedentaria, præ-
multisque lubricationibus contraxerat nato.

B 3 sibi

sibi melancholiam hypochondriacam, sed per congrua adminicula, maximeque motum corporis illam debellaverat. Ab hinc sub venæ sectione, bis quotannis repetita, & frequenti corporis exercitio, quo alvum lubricam fervari dicit, integram ad senectutem usque conservavit valetudinem. Per novissimum vero biennium omni mane large sudare solitus fuit; & quum propinque mense Aprili rus petisset; imminutis hinc sudoribus, de colicis intestinorum doloribus, & alvi conquestus est obstructione. Brevi post prævia corporis lassitudine, dextri lateris paralyti corripiebatur, lingua dextraque maxilla intumescerebat, sinistra extenuabatur, os torquebatur, loquela erat impeditior, movendique manum & pedem dextri lateris potentia evanescebat. Vocatus ego mox sanguinem e vena in pede rufa large detrahendum; clysterem adplicandum; vitæque nostrum balsamum inungendum curavi; interne vero liquorem anodynum, cum balsamo vitæ remixtum propinavi. Factum est inde, ut melius haberet, & loquendi, ambulandi, scribendique facultatem, utut languidior recuperaret; sudores etiam largi per noctes rursus erumpebant, & somnus adperitusque sibi constabant: sed alvus non nisi alternis respondebat diebus, & æger in dextro pede perpetuum sentiebat frigus; quo etiam in toto corpore perfunditur, simulac liberiori se tradiderit aeri.

EPICRISIS.

Quanta mala ex suppressione excretionum consuetarum, siue fuerint sanguinea, siue serosa, propullulent, vel præsens docet casus. Obvia enim in illo paralytis non nisi sudorum immixto proventui debetur: unde accumulati in corpore, præsertim senili, humores serosi distenderunt vasa medullæ spinalis principium ambientia, & per illorum poros omniino transdasse videntur. Quemadmodum vero

ortum a prohibita transpiratione traxit morbus; ita non alia exstirpari potestratione, quam per abundantis feri imminutionem, ac ad habitum corporis revocationem. Prius obtinuimus venæ sectione, quippe qua una cum sanguine serolosus latex subtrahitur: & dum ope liquoris anodynæ stricturæ cutis relaxata fuerunt, rediit etiam consueta sudatio, cumque hac multum vehementiæ morbi subtractum est.

2.) Circa paralyticorum sudores adhuc scire licet, quod affecto latere plerumque copiosiores erumpere soleant. Quum enim humorum vegeta circulatio in eo latere valde langueat, sanguisque tarde moveatur: fit inde, ut serolosus latex sub lento progressu a sanguine secedat, & per laxatos tubulos largius exhalet. Hinc etiam observamus, in artubus resolutis exanthemata, scabiem, purpuram &c. longe majori copia efflorescere, quam in sanis.

3.) Membra paralyti resoluta ordinario frigida sunt. Quemadmodum enim corporis nostri calor a motu sanguinis vegetiori & rapidiori profiscitur: ita quo hic magis languet, eo majus percipitur frigus. Quum igitur in partibus paralyticis languidior sit humorum circulatio: facile patet, cur illæ affectu sint frigida, curque intumescere soleant; quia nimirum irruptioni humorum serosorum, nulla est resistentia.

OBSERVATIO IX.

Fœmina, viginti duos annos nata, *Paraly-* procera, post enixum partum lochiis *si artus inferioribus post partum.* bene perfuncta, absolutoque puerperio e lecto surgens conquiri cepit de gravi ventris dolore, ad lumbos diffusio, & cum motus imbecillitate stipato; qui affectus adeo sensim invaluit, ut binis abhinc mensibus non solum non ingredi, sed nec pedibus absque fulcimento insistere posset. Quin imo tanto torpore manus etiam affectæ sunt, ut nec pondus aliquod attollere, nec

nec ipsas facile contrahere vel explicare valuerit, incolumitamen manente sensu. His demum accedebat motus quidam convulsivus, & rigor partium infernarum; nec non sensus constrictionis in abdomine, ad lumbos usque diffusus. Alvum non nisi sollicitatam deiciebat, & rarius difficulterque urinam reddebat, lunareque tributum, statim quidem tempore, sed parcius solvebat, somno exilente longiori. Adhibitis varii generis medicaminibus, fontem Lauchstadiensens usurpavit, simulque meo suasu Spinam dorsi Spiritu ex floribus chamomillæ Romanæ destillato inungi curavit: unde sensim majorem movendi recuperavit potentiam.

E P I C R I S I S.

1.) Causa præsentis mali absque omni dubio hæret in ea medullæ Spinalis parte, quæ intra lumborum & ossis sacri vertebra continetur: & vero videtur simillimum, utrum a partu non rite fuisse expurgatum; unde restantes sordes per metastasin ad lumbaris regionis medullam decubuerunt, eamque comprimendo impediunt, quo minus fluidum nerveum in partes, quæ a dicta medullæ portione suos nervos adipiscuntur, sufficienti influere potuerit quantitate.

2.) Quum parcius effluxus fluidi nervei ex inferiori spinæ medulla fuit; ille omnino in aliis partibus largior ac copiosior esse debuit. Hinc patet ratio, cur ægrotans nostra in partibus integris convulsivos motus, & in abdomine constrictionis sensum fuerit passa. Notabilis hæc in rem est observatio, quam A.N.C. vol. 11. obs. 102. allegant, ubi miles quidam paralyti abdominis & partium inferiorum affectus, infra collas spurias constrictionem percepit, abdomen chordæ instar ambientem: post mortem dissecta Spina, ejus medulla intra primam lumborum vertebra sita, labe caruit, nisi quod succis turgidior paullo fuerit: ea vero,

quam sequentes incluserunt vertebra, tota flaccida & exsucca adparuit. Et hinc clarissimus SALTZMANNUS, dictæ observationis auctor rectissime concludit, constrictionem illam provenisse a succo nervoso copiosius quam par est, in nervos e prima lumborum vertebra prodeuntes influente.

3.) In hac partium infernarum paralyti & mictionis & alvi vel involuntarius fluxus vel pertinacissima retentio observari solet. Utrumque vitium a relaxatione velleæ aut intestinorum provenire; contradictorium videtur, sed non est. Involuntariam harum sordium excretionem debere partium relaxationi, nemo dubitavit: at quomodo illius suppressio ex relaxatione provenire queat, multis videbitur dubium. Neque vero opus est, ut explicando huic phænomeno diutius immoremur; quippe quod in CONSUL. MED. Tom. II. Sect. IV. casu 138. pag. 552. fusius demonstravimus. Res eo redit: omnes canales membranacei totius nostri corporis pollent motu constrictionis & dilatationis; ad excretionem vero justum partium robur requiritur; quo sub paralyti cessante, vel non sunt excretiones, vel contra voluntatem contingunt.

OBSERVATIO X.

Matrona honesta, sexaginta sex annorum, robusta, bis quotannis veni-^{in suis} nam tundendam præbere solita, a te-^{venis} neris ferme integra valetudine est ga-^{brevis} visa. Anno novissimo neglexerat fuc-^{sanctius} tam venæsectionem & hyemali tempore concionem in templo audiebat: hinc per aliquot dies de vertigine, refrigeratione & languore corporis conquesta, levem quoque mentis alienationem passa, ex improviso omni sensum ac rationis usu privata, incidit in hemiplexiam, sub qua dextrum capitis latus convellebatur, sinistrum erat resolutum, & ægra jacebat insensibilis. Vocatus multum sanguinis e vena jubeo detrahi, infundendosque

B. 4. cura.

curo clysteres; sed quum spes vota fal-
leret, præscribo mixturam ex aquæ
liliorum convallium, melissæ, flo-
rum tilix, cardui benedicti ana unciis
tribus, mixturæ simplicis guttis qua-
draginta, aceti destillati uncia una,
lapidum cancerorum drachma una cum
dimidia, cinnabaris scrupulo uno,
tartari emetici granis duobus, julepi-
que rosarum uncia dimidia parandam.
Hujus bina cochlearia postquam binis
sumserat horis; remittebat convulsio,
redibat rationis usus, & ægra intra
horas viginti quatuor perfectissime
convalescebat.

EPICRISIS.

Sicut naturalium excretionum sup-
pressio; ita artificialium neglectus ad
varios morbos, ipsamque nervorum
resolutionem, præsertim in senili æta-
te contribuit. Hemiplectici enim in-
fultus, quem matrona honesta tolera-
vit, non aliam invenire possumus
causam, quam stagnationem sangui-
nis, per neglectam venæsectionem ac-
cumulati & per frigus versus caput
commoti. Refellitur simul inde vulgi
valde noxium præjudicium, quo seni-
bus non debere sanguinem mitti perhi-
bent: non enim ætati tanta noxa ex
omissis sanguinis missionibus acquiritur,
quam quidem senili, propterea,
quod vis & elater partium solidarum in
ea sensim languescere incipiat, nec satis
valeat humorum impulsui resistere.
Hanc ob causam eo quoque in præsen-
ti curatione respeximus, ut primum
sanguinis depleretur abundantia per
venæsectionem. Et quando ab hac
ægræ ad sensuum & rationis usum non-
dum redeunt; multo cum fructu exhi-
bere solitus sum descriptam mixturam,
quam tartarus emeticus ingreditur,
non eo fine ut vomitum excitare consi-
lium fuerit, sed ut torpidæ & languen-
tes partes nervosæ subtilissima stibii
acrimonia vellicatæ, ad motum &
sensum recipiendum stimulentur.
Nam in medicamentis antimoniali-

bus, quæ paulo majori dosi emefin ex-
citant, si refracta dosi a perito medico
usurpantur, plane singularis & incom-
parabilis ad difficiles & chronicas pas-
siones expugnandas virtus deprehenditur,
eo quod glandulas & nervosas
partes irritando lympham stagnantem
& corruptam dilcuiunt, & humores
crassos viscidos attenuant, & fluidos
reddunt.

Ad præcavendam recidivam & sy-
stema nervorum corroborandum præ-
ter sollicitam corporis & extremarum
potissimum partium a frigore & ven-
tis frigidis præcautionem, conservam
florum anthos & florum melissæ turci-
cæ item elæosacharum olei macis &
olei melissæ verè, interdum quoque
aliquot guttulas balsami nostri vitæ in
decocto succoladæ vel Coffee veltetiam
spiritum oleosum salis ammoniaci pro
lubitu assumenda commendavi.

OBSERVATIO XI.

Vir quidam, ecclesiastico præfectus ⁱⁿ *apople-*
muneri, sexaginta annorum, tempe-
ramenti sanguinei, habitusque succi-
pleni, ad quadragesimum usque an-
num integra sanitate gavissus; postea ⁱⁿ *apople-*
vero nephriticis affectibus infestatus, ⁱⁿ *apople-*
sed ab his ope Amasiani fontis libera-
tus est. Deinceps ad aulicum promo-
tus officium, ad vitæ genus solito ma-
gis lautum, dictamque vinofam per-
venit, vinis potissimum rubicundis
utens, & valde frigidum adeptus est
habitaculum. Sex abhinc annis ⁱⁿ *apople-*
gragra chiragraque, cum spirandi perpe-
tua difficultate & tussi stipata corripie-
batur; quæ mala sæpius repetebant,
& tandem erumpente post usurpata anti-
scorbutica purpura, insigniter remitte-
bant. Ante biennium mense Novem-
bri ex improvise apoplexia leviori in-
festatus, sensuumque & rationis usu
privatus concidit; sed tusa vena, ad-
hibitoque Spiritu cornu cervi succina-
to, tinctura antimonii acris & essentia
castorei, ad valetudinem redibat: uti-
que cum & podagra & purpura recrudesce-

descerent. Sequenti tempore multa tulit adversa, ideoque perpetuis confectus mœroribus, magis magisque suum debilitavit corpus; quin memoriæ quandam sensit imbecillitatem. Tandem accidit, ut prævio pulsationis circa aures sensu, caput subito dextrorsum convelleretur, & æger paulo post sensu, motu, ac rationis usu destitutus, instar apoplectici prosterneretur. Ad se rediens, cruoris quidpiam naribus reddidit, adhibitisque venæsectione & frictionibus, rationis integritatem recuperavit; sed tumorem dextri oculi inflammatorium retinuit, qui cum malorum reliquiis tertio demum post die revertente podagra, penitus evanuit. Quum vero pulsatilis pone aures dolor continuaret, metumque reversuri mali injiceret: præter cucurbitulas cum & sine scarificatione juxta aures adpositas, quatuor circiter e brachio mittebantur sanguinis unciz. Nihilominus vires mirum in modum prostratæ manebant; unde meum ad averteandam recidivam implorabatur auxilium.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Primarius, quocum hic æger constitatur, morbus est apoplexia, quam diximus spasmodicam; quæ humorum stagnationi in basi cerebri suam debet originem: hanc enim vel solus pulsationis circa aures sensus significat. Neque mirum est, ægrum tanto rari morbo: quum enim natura temperamento pollet sanguineo, ad sanguinis justo majorem generationem aptissimo, & præter consuetudinem in opiparum vinosumque devenit victum; præter modum omnino succi debuerunt accumulari. Quare etiam experientia teste plurimi ex nimia ingluvie & comestationibus, in paralyticis morbos incidunt. Deinde vina rubicunda, quia ut plurimum sunt auferia & adstringentia, ad affectus nervorum inque primis paralyticos gignendos multum conferunt, & ob hanc causam etiam Moravia incolis paralyfin endemium morbum esse

Jordanus prodidit. Cavere quoque sibi quam maxime debent ab ejusmodi auferis vinis podagrici, præsertim in senili ætate constituti. Nam ex remanente hac critica excretionē gravissima oriri afflictiones necesse est. Accedit habitaculum frigidum; in quo salutaris transpiratio vehementer solet imminui. Hinc factum est, ut sordes in sanguine suborirentur salinæ, acres, tartaræ; quæ corpus ægri ad scorbuticam constitutionem, podagram & purpuram disposuerunt. Quo in rerum statu, junctis insuper mœroribus, meditationibus, vita sedentaria, accrevit nervosi generis debilitas; cujus ratione & purpuracæ & podagricæ materiæ vegeta ad corporis superficiem expulsiō imminui cœpit. Unde abundantes pariter ac impuri succi ad caput fuere compulsi, ibidemque stagnantes, apoplecticum produxerunt insultum; qui, vocato mox medico, missoque protinus sanguine, bis feliciter superatus fuit.

2.) Cum ego vocarer in auxilium; nihil prius tentandum duxi, quam donec vires fuerint refocillatæ. Hunc in finem præscripti potionem analepticam ex aqua melissæ, storum acaciæ, liliorum convallium, tiliz, rosarum ana uncis binis, cinamomi sine vino uncia una, matris perlarum drachma una, Spiritus nitri dulcis guttis triginta, Syrupi acetosistatis citri drachmis binis confectam, eamque ad duo vel tria cochlearia sæpius fumentam suasi. Vesperī pulverem ex lapidum cancrorum, pulveris Marchionis ana drachmis duabus, succini, nitri drachmæ dimidia, cinnabaris præparatæ granis duodecim, castorei granis sex compositum, & ad drachmæ pondus capiendum ordinavi. Juscula medicata mane sorbillari jussi: alvumque obstructam clysteribus aperirendam curavi. Sic collectis viribus, suasi, ut ad corrigendam sanguinis impuritatem pro potu ordinario decoctum radices chinæ & cichorii cum passulis biberet, a cœna abstinere, & victu

victu attenuante ac leniter exsiccante & roborante uteretur. Cæterum non possum non hoc loco referre, me hemiplexiam a nimia ingluvie & desidia in corporibus maxime mollioribus ac spongiosis pingujusculis enatam diæta emaciantie Dunder-Cur, & lignorum decocto, methodo, quam optime descripsit VALLERIOLA in *obs. I. obs. III. p. 23.* feliciter curasse. Vitentur carnes bubulæ, porcine, hædinæ, lactaria, legumina omnia & fructus, somnus meridianus, sed exercitium in rheda est utilissimum.

OBSERVATIO XII.

De præ-
serva-
tione
disper-
pionia
infulis
bus.

Comes quidam illustrissimus, annorum sexaginta, temperamento phlegmatico sanguinei, iter aliquando per fluvium Danubium in navi sub aere humido, nebuloso & valde pluvioso per tres continuos dies faciens, incidit ex improvviso in dextri lateris hemiplexiam; sub qua manus pedesque disti lateris immobiles, linguaque gravis & balbutiens evadebat, & æger delirabat. Incisa protinus vena, redibat valetudo, & vir illustrissimus, intra viginti sex horarum spatium perfecte convalescebat. Abhinc diæta & sex rebus non naturalibus optimeungebatur; humidam frigidamque tempestatem, tanquam ipsi noxiam fugiebat, & quotannis semel venam tundendam præbebat. Quo in statu satis equidem sanus vivebat; at quum per intervalla manuum stuporem, cum dolore & sensu fornicationis sentiret; metuens recursum gravioris mali, meum petebat pro eo præcavendo consilium. Ego, quum noscerem, ægrum illustrem multis mentis laboribus fatigari, fluorique hæmorrhoidali obnoxium esse, suasi, ut bis quotannis circa æquinoctia venam in pede secandam curaret, motui corporis plus, lubricationibus minus indulgeret, ab imo præsertim ventre & dorso frigus humidum arceret, & pro potu fontem Selteranum, quarta vini Rhenani parte

remixtum, interposito nonnunquam vini Hungarici haustu, adhiberet. Ex pharmacis tria commendavi, pulverem nempe nervinum ex matris perlarum, pulveris Marchionis, succini præparati ana drachmis binis, cinnabaris scrupulo uno, ambræ grylæ granis duodecim & olei macis cinnamomi que ana guttis tribus confectum, inque decem partes divisum, quarum unam alternis diebus ex aqua frigida sumeret. Ad ventriculorum robandum exhibui Elixir viscerale, septuaginta guttis inter epulas capiendum; & vitæ balsamum nostrum, ad inungendas manus & cervicem proposui.

E P I C R I S I S.

Illustrissimus de quo sermo est æger vi temperamenti, quo pollet phlegmatico sanguinei, ad languidiorem solidarum partium motum proclivis est; & accedentibus quamplurimis mentis laboribus, ac fatigationibus, insignem utique generis nervosi sibi contraxerat debilitatem. Hinc facillime fieri potuit, ut in diuturniori sub aere pluvioso ac nebuloso commoratione, cohibita transpiratione, hemiplecticus suboriretur insultus, tempestiva venæsectione brevi debellatus. Ex tali pluviosa tempestate vero paralytes chronicas & pituitosa nasci posse, confirmat variis exemplis FORESTUS *LX. obs. 83. seqq.* ad quas expugnandas commendat assata præcoctis, victum tenuem & exsiccantem, & ut ægri in aere sicco, & cubiculo caryophyllis suffumigato versentur. Laudat quoque clysteres, primo miores, tum fortiores; pilulas de hiera simplicibus & compositis, nec non cochias. Ad sudorem movendum decoctum bardanæ præscribit, & denique nucham, spinamque oleo nardino, costino, philosophorum, sambacino, rutaceo, de euphorbio inungendam suadet. Spectat huc quoque insignis locus apud GALENUM *de locis affectis cap. IV.* Quidam tempore frigido & pluvioso

madin-

madido pallio collum diutius obvoluit, unde in manus paralyfin incidit.

OBSERVATIO XIII.

Hemi-
plegia
cum sub-
sequente
morte.

Vir quinquagenarius, temperamenti sanguineo melancholici, victu duriori, & crasso, nec non vini ob parsimoniam spiritu frumenti, floribus papaveris rhædos tincto, cerevisiaque valde tenui & lupulata, & nimio Tabaco usus, atque lucubrationibus, anxiiis curis & iracundiæ deditus, sæpe numero iisero, a crebra ira inducto, satique pertinaci laboravit. Aliquando factum est, ut mane sanus surgens, & jentaculum assumens, ob frustula placentæ in asperam arteriam delapsa, validissima tussi, cum vehementi pectoris concussionem, vultus tumore ac rubore, & lacrymarum profusione stipata corripereetur. Sedata motuum violentia, robur sinistri lateris labefactum erat, adeo, ut nec artus, nec corpus movere, nec pedibus inniti potuerit. Deportabatur in lectum stragulisque obruebatur; sed malum inerscebat citissime, & lingua non minus, quam totum latus sinistrum resolvesbantur penitus. Medicus vocatus sanguinem e brachio dextro detrahendum curavit; sed sine ullo levamine; æger potius gravi sopore obrutus jacebat, subque o dextrum brachium vehementer agitabat, expergestus sinistram attollere nequibat palpebram, assumpta deglutire vix valebat, alvum cite deponebat, & urinam per biduum retentam largiter emittebat. Nec silentio prætermitti debet, sub invasione hemiplexiæ vomitus quosdam multæ pituitosæ ac biliosæ materiæ supervenisse. Vixit in tam misero statu per septem dies; quibus elapsus crevit sopor & memoriæ abolitio, & demum, frustra usurpatis variis medicaminibus exspiravit.

EPICRISIS.

Discimus ex hac morbi historia 1)

quod a validiori pectoris per violentam tussim & concitatiorem expirationem commotione, sanguis tanto cum impetu ad caput urgeri queat, ut minus respondente ejus per venas regressu facillime in partibus capitis internis stagnare, & serum extravasari possit. Contingit hoc eo facilius in subjectis, quæ crasso, copiosoque sanguine, & alvo segniore pollent; atque quibus debilitatum est cerebrum, genusque nervosum. Quæ omnia in præfenti locum inveniunt ægro quippe qui diæta crassa, & spiritus frumenti, papavere rhædos tincti usu crassos succos, per graves vero meditationes ac ærumnas nervosi generis imbecillitatem, sibi met omnino contraxisse videtur.

2.) Omnium malorum causa in seri stagnatione querenda est; quod sicuti circa spinalis medullæ principium hærens, hemiplexiam parit; ita corticem cerebri inundans soporosum produxit affectum. Et pessimi semper in hemiplexia præfagii est, si lateris sani convulsivæ agitationes accedant, & malum cum vomitibus invadat: tum enim gravior est præsumenda partium internarum læsio.

3.) Quamquam tales morbi opem eludant; tamen religiosum medicum non decet, ab eorum curatione manus subtrahere. Cardio autem reintro vertitur, ut sanguis per venæsectionem imminuatur; clysteres paullo acriores injiciantur; vesicatorium nuchæ admoveatur; Spiritus volatilis naribus offeratur; capiti raso epithema ex aceto rosaceo, rutaceo & Spiritu vini camphorato paratum imponatur; & Spinalis medulla linimentis nervinis unguatur.

4.) Denique inonemus, ut omnes senes, plethorici, & qui sunt debilitatis cerebri, sibi sedulo caveant ab omnibus rebus, quæ pectus in motum concitare & tussim ciere valent. De paralyticis & hemiplecticis morbis legi possunt CONSULT. MED. Tom. I. Sect. I. casu XLVII. ad XXXVII.

CAP.

CAPUT II.

DE AFFECTIBUS SOPOROSIS.
COMATE, CARO, ET
LETHARGO.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

*D: so-
porosis
affectu-
bus per
quam
confusa
apud
Medico-
s est his-
toria.*

Affines apoplecticis & paralyticis, & cum iis sæpenumero conspicientes sunt morbi soporosi: quorum tam confusa, tamque intricata apud medicorum plerisque reperitur historia, ut cui credant, dubii omnino relinquuntur lectores. Hinc quidam Medici, velut HOLLERIUS & RONDELETIUS multas de ea confusione habuerunt querelas & ne eam committerent HARTMANNUS, RIVERIUS, & PAULUS BARBETTE, de morbis iis generatim potius, quam singulis speciebus agere maluerunt. Verum, quo magis eorum causas, & his innixam curationem variare, ex infra dicendis patebit: eo curatius quoque signorum diversitatem esse attendendam putavi. Et quæ hac in re sedula, ac diuturna me docuit experientia; mihi nuper BARTHOLOMÆI de MOOR *Pathologiam cerebri* perlegenti, ita videbantur comparata, ut cum iis observationibus, quas clarissimus vir *Cap. VII. de affectibus soporosis* memorix reliquit, exacte conveniant. Sequar igitur ipsius ordinem, eaque nomina, quæ huic vel illi somnolentiæ speciei imposuit, omnino retinebo.

§. II.

*Soporosis
affectu-
bus per
quam
confusa
apud
Medico-
s est his-
toria.*

Per soporosos affectus intelligo præternaturalem in somnum propensionem, ipsumque ut plurimum soporem inexpugnabilem, mox sine morbo febri sitipatam, ab impedito fluidi nervi in medullam cerebri oblongatam, ipsosque sensui motuique tributos ner-

vos sufficienti influxu propullulantem. Plures horum morborum recensentur species quarum præcipuas coma vigil, somnolentum, carus & letargus constituant. Omnes in eo conveniunt, quod in iis præternaturale circa somnum occurrat vitium: attamen ratione gradus, causarum & curationis omnino differunt, adeo, ut neutiquam sit alienum cujuscvis speciei genium prædiximari.

§. III.

Coma vigil hæc se prodit notis: *Historia* Aegri conqueruntur de capitis dolore, magis tamen ardente, & velut expansivo, cum sensu ebullitionis intra caput stipato; maximopere in somnum propendunt, illumque anxie anhelant: attamen vel prorsus nequeunt dormire, vel si obdormiscant, mox parum levati expergiscuntur, ab omni adhuc immunes delirio. Neque enim antecesserunt hunc affectum diu protractæ vigiliæ: unde ii, qui post longas vigiliæ a somno sibi temperare nequeunt (de quibus vulgus dicit: Die sind ich schlaffig, und sonnen doch vor Matigfeit nicht schlaffen): nondum comate hoc laborare censendi sunt. Differt etiam coma hoc a pervigilio, quod familiare est acutis febribus: hoc enim nullam ad somnum proclivitatem habet comitem, (unde vulgo dicunt; Et sann nicht schlaffen, flagt auch nicht daruber: quæ tamen comatosus est molestissima. Malum hoc semper est symptomaticum; siquidem acutis, ardentibus, malignisque febribus, & inflammationi matris duræ sæpe tanquam symptoma jungitur, inque his non raro phrenitidem antecedit. Idem vero symptoma hemiplexiam interdum comitari, nonnullis mihi innouit exemplis, quorum unum in CONSULT. MED. Tom. I. Sect. I. Cas. XX. pag. 91. legere licet.

§. IV.

Somnolenti comatis hæc fere sunt signa: aegri languentes, a febrili incendio prorsus liberi, nec fere habentes, de quo conquerantur, nisi de assidua

*Historia
Comatis
soporosis.*

Idua somnolentia, contra voluntatem semper dormiunt, somnoque sæpius inter edendum cum amicis colloquendum, vel munera obeundum obruunt profundo: per intervalla vigilant, sed brevi post somnolenti rursus obdormiscunt. Hoc malum senes potissimum, qui lauta diæta utuntur, sanguinisque negligunt missiones, corripit, nec parcat juniori ætati, si idoneæ concurrant causæ. Est etiam idiopathicum semper; & in eo a vigili simul se distinguit comate, in quo anhelantes somnum, ejus participes fieri nequeunt; quo comate somnolento affecti, abunde fruuntur. Hujus exemplum existat in CONSULT. MED. T. I. Sect. I. casu XV.

§. V.

Carus est sopor profundissimus, ex quo ægroti nec per clamores, nec agitationes, nec si vel eos acu pupugeri excitari possunt; aut quamvis sentire acus stimulum videantur, tamen vel non loquuntur, vel mox in priorem relabuntur soporem. Jacent attonitorum instar; ac spiratio ferme naturalis, & dormientium similis est. Malum vel idiopathicum est, vel symptomaticum; & sæpius febre stipatum: sed, hoc optime monente BARTHOLOMÆO DE MOOR Cap. VII. pag. 198. tres exhibet species. Prima est, quæ sociatur acutis febribus, circa earum principium, vel incrementum; & cui nonnunquam convulsiones superveniunt ac singultus, vitæ imponentes finem. Altera est, cum ægri post toleratas vehementiores acutas febres ex insigni infirmitate altos incidunt sopores, inque iis per aliquot dies permanent, excitati ad interrogata respondent, mox vero iterum obdormiscunt, & tandem expergefacti, ad se redeunt, omniumque, quæ sub eo sopore loquuti sunt, osciis convalescunt: cujus mali mentio fit in CONSULT. MED. Tom. I. Sect. I. Cas. XIV. pag. 60. Contingit etiam talis sopor per febres acutas, maxime exanthematicas circa dies

criticos; tumque sudore junctus optimum exhibet præsagium. Tertia species cari occurrit in mortis ex febre proximis: per unum enim alterumve ante mortem diem ægri febrili tyrannide cunctis exhausti viribus, sensu motuque destituti, ac alto sopore oppressi jacent, subque eo exspirant animam.

§. VI.

Qui denique *απὸ τῆς λήθης* ab oblivione dicitur, lethargus, est gravis assiduusque sopor, quo ægri perpetuo sine vigiliarum fere intervallis, tantum abest, ut hæc tam longa sint, quam in comate somnolento, obruuntur. Excitati respondent, sed eorum instar qui ab alto & tranquillo somno præmature suscitantur, dictorum necessei, & obliviosi in pristinum mox relabuntur soporem: quidam matulam poscunt, manumque tenent, mingendi tamen memoriam, mox iterum obdormiscientes amittunt, vel oscitantes os claudere obliviscuntur. Sic a comate somnolento patet differentia. Jungitur autem, & quasi Symptoma lethargo supervenit febris, quæ mitior est magisque pulsum semet exserit frequentia, & spiratione rara febrilique. Hinc discrepat a caro, qui sæpius est febrium vel symptoma, vel confectarium, & sentiendi quoque impotentiam habet comitem. Differt etiam ab apoplexia, quæ subito invadit, eum omnium & sensuum & motus voluntarii abolitione, ac stertore, citiusque necat, quam lethargus; quippe qui ultra septimum non raro producit diem.

§. VII.

His morborum soporiformis historiis præmissis, addemus sectiones anatomicas, iis denotamus, atque tunc causarum perquisitioni studebimus. Pleraque nobis suppediat solertissimus BONETUS, qui in anatomia ejus practica, quam *sepulchretum anatomicum* vocat; Lib. I. per tertiam eamque integram sectionem, soporosis affectibus extinctorum anatomis exhibet. Ampli nimis foret recensio

Hæc historia lethargi

Sectio corporis soporosis affectibus extinctorum.

omnium, quæ adducit, exemplorum; sufficiat, summa illorum allegasse capita. Sic invenit in plerisque serum copiosum per cerebri substantiam diffusum, ita tamen, ut pars ejus potissimum exterior, seu cordialis cum meningibus, aquis fuerit inundata: & simul adnotat, quod in quibusdam interiora, ac penetralia cerebri salvo cortice, extravasato sero repleta viderit, ea vero subiecta per totam vitam soporoso neutiquam laboraverint affectu. Hoc diluvium cerebrinum, quo magis ad medullam cerebri penetravit, eo majorem soporis gradum per vitam fuisse animadvertit. Deinceps invenit quoque in sopore peremptis abscessus, scirrhus, tumores in cerebro: sed hi quoque non aliam quam anteriore & corticalem ejus regionem obfederunt, Et denique in nonnullis, cerebro existente sicco, & a serosa collyvie libero, deprehendit vasa potissimum meningis cruore crasso admodum facta distenta, & velut varicosa: cumprimis in lethargicis membranas cerebri inflammatas vidit Johannes Faber Lynceus, teste HARENDEZ L. IV. cap. 18.

§. VIII.

*Obser-
vationes
de sopore,
30.* Indolem nostrorum affectuum illustrandi causa, addemus adhuc quasdam observationes huc spectantes. WEPFERUS. & PEYERUS canibus per plus minus graviorem cerebri a cranio denudati compressionem, arte soporem conciliare docuerunt: & perquam notabile est exemplum cujusdam mendici Parisiensis, cui casu quodam magna cranii pars deperdita & cerebrum denudatum fuit. Hic ex leviori cerebri compressione oculorum obtenebrationem; ex paullo fortiori, aurium tinnitum; ex adhuc graviore vertiginem & soporem passus; & cessante pressione, ab iis iterum liberatus fuit symptomatibus. Conf. BORETII *diff. de epilepsia ex depresso cranio*. Cui quidem observationi majorem affundit lucem, cranii per trepanum a chirurgo fieri solita terebra-

tio; qua, in subiectis ex sanguinis inter cranium & cerebrum facta extravasatione, & hinc pendente cerebri pressione soporosis, educto ope trepani stagnante humore, protinus sensus redire, omnemque soporem discuti per fide dignas compertum habemus observationes. Ex quibus certo concludimus, quod materialis causa affectuum sopororum intra corticalem cerebri substantiam primario & originaliter contineatur.

§. IX.

Jam ex physiologia (vid. SYSTEM. *Consp. Med. Tom. I. L. I. Sect. III. Cap. VI. §. 3. seqq.*) repetimus, somnum naturalem ab influxu fluidi nervi in nervos sensibus, motibusque voluntariis tributos imminuunt, ac languidiori dependere: hunc vero languidiorem influxum partim ipsorum nervorum relaxationi, partim fluidi nervi penurie, partim tardiori sanguinis per vasa cerebri & membranarum circulo deberi. Hiscum iis, quæ præcedentibus paragraphis dicta sunt, collatis, sequitur, causam proximam affectuum sopororum esse valde languidum ac imminutum fluidi nervi ex cortice cerebri in hujus medullam & inde in nervos sensui motuique dicatos influxum. Causæ hunc influxum præter naturam impediens tres potissimum esse videntur; nimirum vel nimia fluidi ipsius penuria, vel tubulorum illud vehentium laxitas, vel denique compressio cerebri corticalis, eaque seu per sanguinem tardius per cerebrum & ejus involucra progredientem, aut plano stagnantem, seu aliam peregrinam, dicto cortici incumbentem materiam facta: unde medulla undique cortici adnexa comprimitur simul, & ideo non satis fluidi recipere potest.

§. X.

Quum vero plures affectuum sopororum sint species; singulam persequeremur curatus. Vigil coma mediis quasi inter pervigilium, & affectus soporosis morbus, ubi somni desiderium inexplabile urget, licet ipse capi.

Coma vigilans in febribus, ubi comatibus agitatur.

capi nequeat, est Symptoma vel hemiplexia, vel febrium acutarum, maxime cum duræ meningis inflammatione junctarum, & sæpius antecedit phrenitidem. Causam ipsius mixtam esse debere, quia in uno cerebri loco fluidi nervi influxus languidior, in altero auctior sit, quilibet pervidebit facile. Consideremus ergo, num talis causa in diſtis morbis locum habeat. Quod febres acutas atinet, sic concludimus: Si in iis coma vigil ut plurimum antecedit phrenitidem, quæ juxta MED. SYSTEM.

Tom. IV. P. I. Sect. II. C. V. §. I. segg. ab inflammatione membranarum cerebri suboritur, & nostris in regionibus symptomatice ut plurimum febribus malignis exanthematicis supervenire solet; si etiam cum dolore ardente ac ebulliente complicatum est: vero videtur simillimum coma vigil in iis febribus pro causa mediata agnoscere, membranarum cerebri involvendum incipientem in uno loco inflammationem. Quum vero inflammatio supponit sanguinis auctiorem ad locum quandam congestionem, & plane stagnationem: necesse est, ut inde cerebri corticalis pars quædam comprimatur, & hinc introitus fluidi in medullam imminuatur, cum insequente somnolentia effectu. Hoc dum in uno cerebri sit loco; in altero tamen a sanguine per febrilem motum celerius agitato, jugis fluidi nervi perennat secretio; quæ, quo est copiosior, eo magis vigilias inducit, nec præsentem ad somnum proclivitatem in actum deduci sinit. Quicquid igitur in febribus acutis sanguinis orgasmum adaugere, ejusque copiosorem ad caput progressum adjuvare valet: illud remore ad coma vigil inducendum contribuit; veluti sunt remedia spirituosæ, calidiora, alexipharmaca, regimen iusto calidius, refrigeratio extremorum in variolis.

§. XI.

Comat. Quia coma vigil ratione jungi queat
vigil. hemiplexia; explicatu facilissimum est.

Si enim perpendimus, in eo affectu nervorum principum in uno latere tantum comprimi, & sic influxum fluidi mobilissimi in unum duntaxat latum impediri, altero immuni; mox quoque intelligemus, quod in uno loco & latere pervigilii, in altero somnolentia, ex quibus componitur vigil coma, latere possit causa: eo quod succus nervosus denegatur in uno latere secretionem ad alterum eo copiosior feratur; quod inter alia integri lateris convulsivæ testantur agitationes. Verum cur non omnes hemiplexici sunt comatosi? Legas, quæ §. VII. ex BONENTO allegavimus, & invenies, solam principii nervorum compressionem non secum semper habere soporem, nisi simul corticalis cerebri substantia fuerit vitata.

§. XII.

Coma somnolentum, frequentior profecto, quam lethargus & a febre semper vacua affectio talem habere debet causam, qua transitus fluidi nervi ex cortice in medullam non in uno loco, sed per totum impediri potest cerebrum. 1.) Talis est nimia relaxatio canalium sanguinem per cerebrum vehentium, ob quam nec sanguis vegete progredi, nec satis fluidi secerni potest: sicut fere fit in senibus plethoricis. 2.) Sanguinis, præsertim spissi ac impuri difficilior per caput circulatio, & inde pendens cerebri compressio. Hinc plethorici sunt somnolenti, hinc scorbutici, & hypochondriaci hunc frequenter incurunt soporem, eoque magis, cum per imi ventris spasmos humores eo copiosius compellantur ad caput: hinc quoque petenda comatis somnolenti ratio, quod, teste RIVERIO, pueris lumbricis vexatis nonnunquam evenit; siquidem hoc in casu per abdominis spasmos vitales succi coguntur ad superiora. Hinc valde plethorici, accedente causa sanguinem nimium commovente & expandente, ut ebrietate, profundo immergi solent sopori, eoque plane necari. 3.) Seri nimia per membranas cerebri, illud-

ludque ipsum collectio ac plane extravasatio: unde aurium manationum, coryza, ulcerum improvidæ suppressiones, & exsiccationes, ad id morbi genus contribunt; nec rarum est, ischuriam seu plenariam urinæ suppressionem prope pede coma sequi somnolentum, quod restituto urinæ fluxu, protinus cessat.

§. XIII.

Carl.
jusque
primæ
speciei
asibulo
glia.

Cari prima species, quæ in principio, aut vigore febrium acutarum maxime synocharum nonnunquam, nec nisi in valde plethoricis, occurrit, dependet ex nimia sanguinis abundantia & ebullitione, qua cerebri & ejus membranarum vasa adeo expanduntur, ut comprimant mollem cerebri substantiam, & nervosi succi introitum in medullam per totum impediunt caput: unde succus ille per cerebellum in partes, functionibus vitalibus præfectas eo copiosior impellitur, cordisque systolem efficit vehementiorem. Hinc cognitu facillimum est, cuncta exæstuantia, ac commoventia remedia in iis febribus adhibita, nec non intermissam venæsectionem; remotius narcoticorum, ad conciliandum somnum, inepte exhibitorum abulum proximius ad carum in febribus producendum, multum conferre.

§. XIV.

Carl.
jusque
secundæ
& tertie
speciei
asibulo
glia.

Ad cari alteram, quæ post superatas fere acutas febres sequitur, speciem plures contribunt causæ. Non enim ignorari oportet, per febrile incensum tam fluidas, quam solidas partes mirum in modum alterari: solidæ scilicet a naturali vigore & toni dejiuntur, fluidæ vi continui attritus resolvuntur, & transeunt in crasin œconomix vitali non nimis amicam. Namque humidior ac generosior succorum vitalium pars, non accedente novo nutrimento, dissipatur, perque varia loca e corpore proscritur: & hinc resultat fluidi nervi penuria, lymphæ serique vappida, & quasi gelatinosa consistentia, ipsiusque sanguinis coagulum. Concurrentibus igitur 1.) va-

forum debilitate, 2.) nervi succi penuria, 3.) cerebri compressione a sanguine difficilius per illud progrediente facta non fieri potest, quin sopor præternaturalis, cum sensuum imminutione suboritur. Quod eo fit facilius, si per febrem potentiora pharmaca, solidas partes debilitantia, vel plane narcotica fuerunt adhibita. Et si hæc fluidorum solidorumque vitia nimis invaluerint, uti fere in tertia cari fit specie: subsistunt tandem coagulati inertesque succi in debilitatis vasis, extravasantur, & sic vix evitabilem accersunt mortem.

§. XV.

Lethargi denique sunt eadem causæ, quas comati somnolento tribuimus, nisi quod in eo graviore sint, ac profundius corticalem cerebri substantiam penetraverint, adeo ut non sopor tantum inducatur, sed sensus quoque externi & interni elanguescant. Cardio rei in eo vertitur, quod in comate perinde ac caro nulla adhuc existat sanguinis vel feri extravasatio, sed hæc demum tanquam effectus producat, & in apertis post mortem craniis conspiciatur. Prælo potius in iis soporolorum affectuum speciebus est circulus sanguinis per vasa meningum, & cerebri corticalis valde debilitata difficilis, ejusdemque plus minus ferossæ stagnatio: at lethargus pro causa agnoscit vel feri tenuioris per arteriarum poros factam secessionem, vel plane extravasationem.

§. XVI.

Distinguitur vero lethargus a caro, differt dum lethargici excitati respondent, carotici vero minus. Est quoque discrimen inter apoplexiam & soporem; nam in illa respiratio est difficilis ac definit in paralytin, quod non fit in caro. Differt quoque a syncope, in qua pulsus parvus vel admodum obscurus & languidus ac facies cadaverosa; carotici pulsus magnus & validus est, & color faciei potius floridus. Neque minus differt a prælocutione uterina, quod prælocata sine omni respiratione sunt,

Lethargi
speciei
asibulo
glia.

Differt
a syncope
ab alia
morbo.

sunt, & postea intelligunt & recordantur; in caro autem in paroxysmo non intelligunt, nec recordantur; oculos semper clausos habent, & si aperiunt, statim claudunt.

§. XVII.

Cassa remota. & proximæ affectuum soporoso-
rum affe- causâ clarissime perspicitur: ita ge-
ctum neratim sciendum est, quod iis produ-
sopor- cendis aptissima sint omnia, quæ ad
forum. difficiliorem humorum per vasa cere-
bri & meningum circulationem, eor-
umque stagnationem conferunt, &
vim vasorum membranarumque el-
asticam labefactant. Quo nomine re-
motissimis causis accendi merentur
corpora cacochymica, cachectica,
scorbatica, viribus defraudata, a ni-
mio mœrore, tristitia, vel diuturno
morbo, enormi sanguinis profusione
debilitata: abusus potuum inebrian-
tium, Spiritus vini, cerevisiæ valde
spirituosæ & lupulatz, frequens cra-
pula, habitatio in conclavi humido,
ubi densus vappidusque aer est, nec
non aeris humida ac nebulosa, Zephy-
ri statu prægnans constitutio, hiema-
lis tempestas, & Tabaci abusus.

§. XVIII

Præterea quam copiosissime in praxi sicut observare, in subjectis sanguineis, sanguineo phlegmaticis, obesi habitus, sanguine plenius ab hæmorrhoidum, mensium, & cujusvis hæmorrhagiæ solennis ac criticæ suppressione, coma somnolentum, vel etiam lethargum excitari. Nec raram est, eisdem affectus a sudoribus præsertim matutino, atque criticorum cohibitione, nec non serosa hæmorrhædia excretionum suppressione, oedematosorum pedum repentina fragilitate subito generari: quid? quod in his, qui cerebri sunt imbecilliores, a nimia potus vinosi in corpus refrigeratum ingurgitatione, vel a corporis vino farti & calentis refrigeratione, repente sopor altus cum omnium sensuum stupore producat, brevi tamen tempore abque periculo transeat.

Tom. IV. *Part IV.*

Non minus comatosi lethargique affectus introduciprehenduntur ab arthrici, podagricique doloris quotannis semel bisve antea redeuntis cessatione : & observavi lethargum in asthma convulsivo, revocato ad articulos dolore, una cum asthma fuisse debellatum. Huc denique spectat nimius ac intempestivus vaporolorum usus : unde ab abyntiacis & opiatís large datís, papaveraceís ; fumo sulphuris, vapore carbonum ardentium, intra arctus spatium incluso, in subjectis imbecilibus, graves & plus minus periculosos produci sopores non raro animadvertimus. Nimius quoque suaveolentium usus nocet. STRABO *L. XVI.* narrat Sabzoz populos incidere in hunc morbum ex odore & fragrantia fructuum & florum in hisce regionibus productorum. Novi exempla, ex continuo suaveolentium usu omnem odoratum ex toto perdiditum fuisse, eo quod membranís cerebri & nervis narium atoniam inferre videntur. Ad porosorum affectum causæ pertinent etiam violentiæ capiti illatæ, sic GALENUS *L. de instr. odor. Cap. VI.* numerat inter eas cerebri compressionem factam a Chirurgo, qui perforavit cranium, & membranæ cerebrum ambientem ; & ego, inquit MERCURIALIS *in præf. Batav. p. 22.* quandoque vidi ex importuna perforatione craniæ Chirurgo vulneratum quendam statim factum esse cariorum.

§. XIX.

Soporoforum affectuum prognos
non adeo laeta, sed pro caularum gra-
vitate plus minus infausta est. Et vi-
gil quidem coma persaepe phreniti-
dem ac convulsiones funestas prænun-
ciat, inque malignis febribus non ra-
ro in emortuale transit soporem. Si-
ve etiam somnus profundus testante
HIPPOCRATE in Coac, interdum in
febris significat firmam crilin & non
est malum. Quando dolores caro con-
iuncti sunt, teste eodem Hippocrate
i.e. convulsionem significant. Quo se-
niora

niora sunt corpora, & quo magis debilia, impurisque fœcis prægnantia, eo majus portendit periculum coma, facileque, monente præsertim *Mercurio L.I.C. 12.* in mortiferum terminatur lethargum. Carus quo gravius juncta est febris, & quo pejores ejus notæ, urinæque crudiores, eo periculiosior: attamen prima secundaque species non raro debellatur, tertia nunquam non lethalem exhibet eventum. Lethargus nunquam periculo caret; is tamen pessimus, quem artuum tremor, & gelidus faciei fudor comitantur.

CURATIO.

§. I.

*Indica-
tione
curatio-
nis.*

MOrbos soporosos curaturo, tres generatim incumbunt medendi intentiones, quarum prior est, ut ægrum e sopore excitare annitatur, altera, ut sanguinis & humorum difficilem per caput circuitum, stagnationem, vel extravasationem remove conetur; & tertia, ut robur membranarum vasorumque cerebri deperditum instaurare laboret.

§. II.

*Prima
indica-
tione
quomodo
faci-
enda?*

Soporem discutiendi, ægrotumque excitandi vim ea possident remedia, quæ principio subtili ac penetrante in nervosas partes, eas agitando, vellendo, tremulumque & oscillatorium per univèrsum nervorum systema motum inducendo, agunt. Huc spectant 1.) potentiora acida, & ex his palmam præ reliquis obtinet Spiritus chrystallorum veneris, qui nihil est, nisi Spiritus acetii concentratissimus, & cum essentia castorei mixtus, ad motusque naribus, penetrantissima agilitate cuncta sperat: 2.) Salia volatilia, velut est, spiritus salis ammoniaci urinosus cum calce viva paratus, qui vertici admotus, vel quod consultius est, naribus inditus sternutamentum movet, ac torporem soporemque discutit egregie. 3.) graveo-

lentia, ut galbanum, pennæ perdicum &c. accensa, ut odor gravis nares feriat. 4.) Aqua frigida repente tori capiti infusa, quæ membranas cerebri simul roborando promte somnum excutit. 5.) cataplasmata ex aceto fortis, ruta, foliis lauri, summatibus Satureiæ, semine sinapi, castoreo, camphora parata, rasque capiti, fronti ac temporibus admota.

§. III.

Eorum vim secundant, & simul se-
*rosam, si peccaverit, e capite collu-
viem. 1.) sternutatoria, quæ inter
primas meretur sal vitrioli albi, si ejus destituta;*
grana decem in dimidia aquæ majoran-
ciæ uncia fuerint soluta, & naribus
hausta. 2.) vesicatoria e cantharidi-
bus paullo latiora, & pedibus, nec
non cervici imponenda; quippe quæ
& solidis nervosis partibus motitatio-
nem inducunt, & serosos revellunt
humores. 3.) cucurbitulæ vel cum vel
sine scarificatione nuchæ adpicate. 4.)
frictiones valide partium inferna-
rum, 5.) clysteres acriores. 6.) Nec
satis laudari possunt enemata paullo
acriora, ventri infusa; quibus sal
gemmæ vel commune, vel etiam squil-
læ radix stimuli loco commodissime
additur.

§. IV.

Excitato horum ope a sopore ægro, *Altera
restit, ut restitatur æqualis humo-
rum per totum corpus circuitus; & ser-
vatio.*
subinde corroborentur debilitatæ par-
tes. Favet priori scopo sanguinis mis-
sio, in ipso læpissimè sopore, si turgeant
cruore vasa, instituenda; multoque
magis, discusso somno, ad ejus præ-
servationem administranda. Tum
quoque si primæ regiones sordibus onus-
tæ, vel spasmis sint obfessæ; blando
laxante alvum moliri oportet. Sta-
gnationes humorum discutiendi, si-
mulque partes infirmas corroborandi
virtute gaudent nervina, nupta dia-
phoreticis: ex quibus magnam me-
rentur commendationem essentia li-
gni aloes, succini, eum spiritui lilio-
rum convallium, salis ammoniaci,
&

& antimonii tinctura aeri remixta; vel sal cornu cervi, cum sale succini, cinnabari antimonii, vel bezoardico minerali in pulveris formam redactum.

§. V.

Trans-
actio
morbo-
rum san-
guinis

Denique recurrentes sopororum insultus præcavere licebit partim victus re-
sta servata ratione, partim causarum
eos inducentium remotione. Et quum
sanguinearum excretionem suppressio,
vel motuum arthritico-podagrico-
rum, hæcenus consuetorum silentium,
ad id mali generandum, plurimum
contribuant: haud ludet operam, qui
revocandis istis & fluxionibus & dolo-
ribus operam navabit, eorum legiti-
mum conservabit successum. In victu
vitanda otium, ebrietas, cibi coctu
difficiles & spirituosæ: corpus movea-
tur sedulo: repletio omnis est vitanda;
quemadmodum jejunare aut parce nu-
triri optimum est; a piscibus, lacte,
caseo prorsus abstinendum, & inter
fructus, humidi fugiendi omnes; carni-
bus magis assis, quam elixis vescen-
dum; panis a lolo, quod intermix-
tum esse solet, probe purgari debet:
senes ac debiles generoso vino, tan-
quam eorum lacte utantur; somnum
non diu nimis protrahant; ab animi
affectibus caveant; amicorum confor-
titiis intersint frequenter; commodis
peregrinationibus delectentur; alvi-
nam perinde ac cutaneam curent ex-
cretionem; nec sanguinis adfuerat mis-
siones statim repetere obliviscantur tem-
poribus.

CURA SPECIALIS, ET
CAUTELE PRACTICÆ.

§. I.

Comate
vigilia
in febr-
bre com-
ato.

Quemadmodum causæ affectuum
soporosorum, eorumque spe-
cies valde sunt diversæ: ita et-
iam illis medendi ratio non una est ea-
demque. Quare quid auxilii per singu-
las species supersit, videbimus. Co-
ma quidem vigil, uti plerumque in

malignis febribus a nimia sanguinis
mole, & imminente membranarum
cerebri inflammatione suboritur: ita
exposcit ea omnino remedia, quæ nec
ipsi febrī sint præjudicio. Et hoc sine
venæsectio, si febris haud ultra ter-
tium quartumque duraverit diem,
larga debet institui: ut confirmant
GABELCHOVERUS *Lib. I. §. 8.* &
FORESTUS *Lib. X. obs. 34.* Misso
sanguine alvus, si sit obstructa, cly-
steribus, minus tamen acrioribus li-
quanda: tumque exhibenda remedia,
quæ diluendo temperandoque humo-
res, æstum illorum coercent. Quo
quidem nomine præter pulvillos absor-
bentes, leniter nitrosos, cum anti-
monio diaphoretico & aquis diapnoi-
cis ac analeptici in potiunculam reda-
ctos, nec non emulsiones leniter pa-
paveracæ; magni usus in malignis
sunt acidulata. Et placet sane mihi
julepus, quem ex roob ribium tribus
unciis, in aquæ fontanæ libris duabus
solutis, & cum Spiritu vitrioli ad gra-
tam aciditatem permixtis conficien-
dum docet LOTICHIUS. Spiritus
nitri dulcis ob temperantem pariter ac
blandam anodynā vim, usus est
egregii. Nec sua laude carent exter-
na, velut cataplasmata cum aceto pa-
rata, unguentum alabastrinum, tem-
poribus admotum, animalia viva dis-
secta, & imposita capiti: non negle-
cto quieto blandoque regimine.

§. II.

Vigil, quod hemiplegicis familia-
re coma, ut diuturnius, ita curatu
est difficilior. Parum præstabit, qui
solum symptoma, neglecto principa-
li morbo adgreditur: nihil superest,
nisi ut hemiplexiæ ea, quam præce-
dente capite notavimus, ratione me-
deamur; tum enim sponte sequetur
somnus naturalis.

§. III.

Carus, ejusque prima species, lar-
gam, si nondum elapsa fuerit com-
moda occasio, venæsectionem, ex-
poscit: cui jungenda dormientis exci-
tatio per clysteres, squilla acutatos,
C 2 vesica.

vesicatoria; aceti destillati in nares immisionem; tumque intrinsecus per temperantia, diaphoretica fixa, & acidula humorum organus componendus. Altera cari species, quum sepe sit critica, nihil fere opis medicæ exigit; sed sibi relicta, sanitatem secum fert. Tertia, eaque perniciosissima, vix admittit medelam: attamen tentare juvabit, an æger vesicatoriis queat excitari; tumque diluentibus & analepticiis dimicandum.

§. IV.

Coma somnolentum rectissime dicitur in serosum & sanguineum. Illud serosæ excretionis vel naturales revocari, vel his artificiales substitui jubet. Urinæ suppressio accommodata præsidii referenda; podagrici motus pedum frictione, vesicatoriis, laxantibus, balneis tepidis invitandi. Juvant hoc loco sternutatoria, educendo per nares serum, nervisque motum inferendo. Ubi pituita viscida obsidet ventriculum; operæ facit pretium vomitus arte concitatus: quo sine pulvis squillæ ad scrupulum dimidium vel unum, aut bina tartari emetici grana, laxanti potiunculæ, ut diluantur, intermixta, summo cum fructu poterunt exhiberi.

§. V.

Coma somnolentum quod a causa calida, i. e. sanguinis est, per caput difficiliore transitu, vel stagnatione originem trahit, uti ferè fit in hypochondriaciis ac scorbuticis, majorem requirit circumspectionem. Quæcunque enim calidiora ac spirituosiora sunt remedia, cane pejus ac angue fugiantur: hisque substituantur, clysteres, venæsectio, blanda laxantia, pulveres temperantes, simul nervini, & id genus alia. Et hæc quidem omnia circa lethargum quoque sunt observanda; nisi quod efficaciora sæpius requirant excitantia.

§. VI.

Quicumque soporosi affectus a san-

guinis vel feri extravasatione intra meninges ac calvariam per externam violentiam inducta pendet: non prius sanari poterunt, quam si la humoris extravasati per trepanationem eliminatione. Attamen & huic operationi si abundet sanguinis moles, præmittenda venæsectio.

§. VII.

Sanguinis missionem in soporosis morbis peropportunitatem esse, facies rubens, oculi cruore turgidi, venæ tumentes, pulsusque artiarum magni indicant. Qua administrata, si floridior vultus color, pulsusque magnitudo continuet; spes est reconvalescentiæ, sed simul opus erit adhuc semel secare venam; eo, quod non sufficienter facta venæsectio plus minetur detrimenti. Quo spissior præsumitur sanguis; eo amplior venis infligenda incisio, ut nimirum ei solutior pateat exitus.

§. VIII.

Post detractum cruorem, alvus deducenda vel laxante intus dato, vel enemate: neque enim, nisi præmissis hisce evacuationibus, alia remedium genera, ut roborantia, diaphoretica, sternutatoria &c. adhibere licet; quoniam major motus & impetus humorum ad caput per ea concitatur.

§. IX.

In soporoso omni morbo sedulo cavendum a balneis calidis, vaporosis, & quæ fragranti, olidoque vapore ad somnum contribunt. Multo magis absurdum est, narcotica, sulphurea, opiata, crocata, papaveracea in usum vocare; quorum etiam pertinent theriacalia, quæ veteres his in affectibus præscribere solent; quia his oleum camino additur.

§. X.

Externa volatilia, naribus attrahi solita non nisi in soporibus a causa frigida, serosa subortis adhibere licet. Hinc ab iis abstinendum in omni sopore, febrem acutam comitante, vel

vel qui a materia erysipelacea, purpuracea, exanthematica &c. ad cerebrum devoluta proficiscitur: ubi potius acida fixa, simul tamen penetrantia, cum fructu inserviunt. Cujus generis sunt oxorrhodinum, cujus usum AVICENNA & RHASIS jam laudant: cui etiam majorana & ruta possunt addi.

§. XI.

Circa
therma-
rum usum

Quamvis thermarum, multoque magis acidularum potatio in morbis capitis idiopathicis, non omnino sit suadenda: in soporibus, qui hypochondriacos ex suppressio hæmorrhoidum fluxu, vel retroacta podagra cruciant, mirabilem thermarum, quæ in Carolinis juxta molendinum scaturiunt, & ab hoc dicuntur, virtutem, in revocandis podagra & hæmorrhoidibus, & sugando hinc sopore deprehendi, cujus exemplum in CONSULT. MED. Tom. I. Sect. I. casu XV. allegavi.

§. XII.

Circa
sternu-
torii

Cavendum maxime, ne ab initio hujus morbi ad excitandum a somno sternutatorii utamur; præsertim in plethoricis: eo quod ex intempestivo hujusmodi remedio, major affluxus ad caput fit, ut inde metus apoplexiæ imminet.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Circa
sum fe-
bris ter-
tiana
compl.
casus.

Vir quinquagenarius, scarificationibus adæctus, ex diuturno mœrore & vigiliis contraxit sibi dolorem capitis gravativum, vertiginem, ventriculique imbecillitate stipatum; cujus abigendi causa vinum absynthides mane pariter ac subcœna per aliquod tempus liberalius sumsit. Interim accidit, ut verno tempore, quo febres tertianæ grassabantur, postquam gravi exarserat ira, in libero aere, cœlo existente pluvioso iter faceret, domumque redux in duplicem

Tom. IV. Pars IV.

incideret tertianam. Hujus accessiones cum profundo incipiebant t̄sopore, ad duodecim sæpius durante horas; quo discussio calor fatis mitis excipiebat, & hunc demum sudor sequebatur. Quam scenam paroxysmi septies ludebant, & omnes, quæ ad somnum propellendum adhibita erant, medicinas volatiles, purgantes & excitantes spernebant; adeo, ut majora potius sumerent incrementa. Vocatus ego tribus ante paroxysmum horis lenè dedi emeticum, quod aquæ menthae unciam unam, tartari emetici grana duo, syrupi cinamomi drachmam unam habebat: quo sumto, miram colluviem pituitæ lentæ ac viscidæ nec non bilis valde crassæ, oleaginosæ, & ut dicunt vitellinæ evomit. Sequens paroxysmus longe fuit mitior, & quod notabile, sopore caruit. Hinc idem remedium, interjectis aliquot diebus repetitum, una cum aliis antifebrilibus & febrim & soporem prorsus fugavit.

EPICRISIS.

Si soporis, qui febrem nostram comitatus est, nomen indagemus; illum ad cari titulum referendum esse, quivis facile judicabit, qui soporosorum affectuum supra positas historias legerit. Carus autem hic non nisi symptomaticus est, & una cum ipsa febre saburram biliosam & pituitosam, primis in regionibus stabulantem pro causa agnoscit. Quam enim in febribus intermittentibus, maximeque tertiana omnes circa primas vias litæ nervosæ ac membranaceæ partes spasticè contrahuntur: non potest fieri, quin succi vitales copiosius ad caput compellantur. Quod quia a prægressis mœrore, vigiliis, & vini absynthiae usu in præsentī agro nimis debilitatum videtur; stagnantes in cortice cerebri humores facile potuerunt soporem concitare; qui resuente sub paroxysmo caloris a capite per totum corpus sanguine, sponte cellavit.

C 3 Pror-

Prorsus igitur curaturo hunc affectum incumbit, ut spasmi primarum viarum causam, quæ est saburra biliosa viscida, removeat; quod ope vomitorii brevissima fieri potuit via.

OBSERVATIO II.

*Coma
soporosum
scorbuticum*

Vir temperamenti sanguinei, habitus spongiosi, in locis degens paludosis, & crasso crudeque utens victu, febre tandem intermittente corripiebatur: qua cessante, totum corpus admodum languebat, crura magno dolore, tantaque lassitudine afficiebantur, ut vix incedere potuerit, urinæ absque siti & molestia rufescebant, & articularum pulsus erant debiles. Brevi vero post in præternaturalem incidit somnolentiam, qua interdu per totam fere diem alto sopore obrutus jacebat, dein vero per aliquod tempus iterum vigilabat. Opposita huic malo remedia fuerunt succus nasturtii aquatici, cum jusculis crebro sumtus; Spiritus cochleariæ cum spiritu salis ammoniaci mixtus; & per intervalla aqua vitæ emetica, quæ sursum & deorsum copiosam eduxit saburram. Præterea a vino abstinuit, & pro potu ordinario decocto satureiæ, majoranæ & chamædrii cum passulis confecto usus fuit: indeque fugata somnolentia, pristinam recuperavit valetudinem.

E P I C R I S I S.

Præsens affectus omni jure nomen comatis somnolenti scorbutici tuetur; quod nimirum ab humoribus viscidis, lentescens, & impuris, per minutissima cerebri vascula difficulter progredientibus, ibidemque stagnantibus suos mutat naturales. Eidem scorbuticæ succorum diathesi reliqua, quæ soporem antecesserunt, debentur symptomata, nimirum febris intermittens, urinæ rufescens absque siti & calore color, corporis lassitudo, crurum dolor, pulsusque debilitas. Quem

admodum vero hanc humorum impuritatem dixta crassa, cruda, & habitatio in vdis palustribusque locis generavit: ita eandem magis adauxit febris intermittens, cujus calore sulphurea & spiritiosa sanguinis portio dissipatur, & lenti vappescentisque remanent succi. Hinc non sine egregio fructu oblata fuerunt ea remedia, quæ sanguini blandam reddunt spiritualescentiam, viscidos humores incidunt, & languidas partes ad motum resuscitant. Et hac quidem laude superbiunt antiscorbutica usu recepta, uti sunt trifolium fibrinum, nasturtium, cochlearia, beccapunga &c. Neque tali in casu alienum est, blandum exhibere emeticum; quippe quo & saburra e primis regionibus evacuetur, & nervosæ partes in motum erigantur. Externis enim remediis in omnibus, quæ a scorbutica sanguinis diathesi proficiuntur, affectionibus parum proficiunt.

OBSERVATIO III.

Vir robustus sexaginta annorum, victui crasso aduersus, alvi adstrictioris, per longum tempus merori indulgens, singulis ferme mensibus erysipelaceum in crure sinistro tumorem pati solitus fuit. Tandem hyeme existente sicca idem exanthema, sed paullo languidius erupit, & perpetuo dormiendi junctum est desiderio: clausi semper erant oculi, pulsus magnus, facies rubicunda, & tertio post die pes niger tumidusque adparebat, adeo ut sphaceli periculum immineret. Consultus ergo medicus affecto pedi applicuit epithema, ex floribus sambuci, myrrha, bolo rubro, cerussa, camphora, aceto atque vino confectum; cujus applicationem cum profundior exciperet somnus, ad hunc discedendum præscripsit sal volatile cornu cervi. Verum auctus inde potius est sopor facie tumida, rubicundaque existente; & quum artuum inactionem accederent, alter medicus jactationem

*Coma
soporosum
scorbuticum
erysipelaceum*

tem prænuñciavit, quæ paullo post est insequuta.

E P I C R I S I S.

Hippocrates, solertissimus naturæ observator rectissime scribit, quod senes, qui sæpius erysipelate tentantur, eo tandem moriantur. Erysipelas enim rarissime fit sine febrili commotione, & quo magis plethorica vel cacochymica invadit corpora, velut sunt senilia, eo gravioribus quin sæpe funestis stipatum est symptomatibus. Ex his periculosum valde est coma somnolentum; quod sanguinis majori ad caput propter insultum febrilem raptui debetur; & eo majorem incurrit metum, si materia erysipelacea vel ob imbecillitatem naturæ, vel per male seriatas artes retropulsa fuerit.

2.) Erravit itaque medicus, quod in præsentī affectu, qui neutiquam ab humore frigido, tenaci, sed sanguinis ebullitione & raptu ad caput, testibus pulsu magno, vultusque rubore, ortum traxit, calidioribus medicinis, ut est sal volatile, pugnaverit. Hinc enim factum est, ut sanguis magis commotus, & sopor profundior fuerit redditus. Consultius fuisset, cucurbitulis cum scarificatione cervici apposis, molem sanguinis imminuisse, & deinceps ad temperandum æstum, materiamque peccantem per transpirationem successive excutiendam, nitrosa cum pauxillo camphoræ & pulveribus bezoardicis exhibuisse, & externe cataplasma ex aceto rosaceo, camphora, Spiritu rosarum & oleo ligni rhodii capiti & temporibus adplicuisse.

OBSERVATIO IV.

Vir sexaginta sex annorum, macilentio corpore, valisque sanguine turgidis præditus & venam bis quotannis tundendam præbere solitus, huic per novissimum annum supersedit. Aliquando fortiori perculsus terrore, de extremorum frigore, anxia præcordio-

rum compressione, spirandique difficultate conqueri cœpit, facie existente tumida & rubicunda. Paullo post capitis gravativus dolor, vertigo, & mira ad somnum propensio cum oblivione accedebat: quæ debellaturus symptomata, iter sulcipiebat; sed exinde tam profundum sibi contrahebat soporem, ut eo per quatuor dies seipultus, nec oculos aperire, nec pedibus insistere potuerit. Excitatus tandem, ingentem virium prostrationem, artuum languorem, & perpetuam dormiendi proclivitatem perlentiscebatur; rite quidem respirabat, at pulsum depressum, alvum adstrictam, urinæ fluxum parciorem, appetitus prostrationem, & memoriæ omniumque sensuum languorem patiebatur. Quo in rerum statu ego consultus. mox largam sanguinis quantitatem ex pede detrahendam, & clysterem ex antispasmodicis ac nervinis paratum, multoque sale acuatam crebro injiciendum curavi: circa somni tempus usum pediluviorum commendavi; naribus adplicandum præbui sal volatile salis ammoniaci, oleo, rutæ majoranque nuptum; infusum ex herba majoranæ, satureia, floribus anthos, radice sarsaparillæ loco. Theæ potari, & cum eo sal volatile oleosum Sylvii cum tinctura antimonii acri propinari jussi. Unde factum, ut cum pristina in gratiam rediret valetudine.

E P I C R I S I S.

Præsens, de quo sermo est, sopor ad lethargi classem pertinet; qui nunquam non cum oblivione sensuumque torpore stipatus existit. Is suam originem sero per vasa sanguinea ab humoribus ibi stagnantibus distenta & relaxata secedenti debet; & pro remotiori causa sanguinis justo majorem ad caput agnoscit raptum. Cui quidem vitio in præsentī calu remotiorem occasionem præbuit intermissa, quæ consueta fuit, venæsectio: qua humores præter modum accumulari, &

C 4 in

Leibar-
gus post
virescit
tumens
sunt.

in corpore ferili partes nervosas debilitare debuerunt. Accedens terror effecit, ut contractis inferioribus & externis partibus succi actus ruerent ad caput, ibidemque stagnando, recensita producerent symptomata.

2.) Motus corporis sicuti ad robandas solidas partes, & æqualem sanguinis circulum juvandum permultum contribuit: ita in morbis ex humorum abundantia productis, antequam minuat nimia moles, & excretionum libertas restitatur, magis commovendo magnam parit noxam. Unde etiam inconsultum fuit, quod noster ægrotans ante præviam venæsectionem & alvi liquationem iter suscepit.

OBSERVATIO V.

*Carus
perdidi-
t et temp-
sens.*

Matrona trium ultra sexaginta annorum, variis curis & ærumnis per aliquot annos agitata, nullisque post mensium cessationem nec naturalibus nec artificialibus adueta hæmorrhagiis, hyemali aliquando tempore, prævia vertigine spasmodico convulsivis prehendebatur motionibus. Hæc enim primum in abdomine vehementissimis torminibus, & alvi urinæque retentione semet exerebant; deinceps ad pedes excurrerant, qui tactu gelidissimi magno tremore agitabantur; tum manus exercebant, & denique caput occupabant, illudque ab uno versus alterum torquebant latus. Excipiebant demum omnium tam internorum, quam externorum sensuum abolitio, & sopor profundus; quo cum per triduum, spiratione liberiori existente, sepulta fuisset; accedebat febris pulsusque celer, sub qua aliquando expergiscitur, & delira loquebatur. Septimo die largus erumpebat sudor, quo & febris solvebatur, & sopor discutiebatur, adperitusque cum perfecta redibat valetudine. Et abhinc per novissimum triennium idem ille, jam recensitus paroxysmus, iidem symptomatibus stipatus bis quo-

tannis circa singulum solstitium recurrebat, febreque semper ac insequente sudore solvebatur. Reliquo tempore optime valet ægrotans, nec ullis humulque remediis a descripto malo vincidari potuit.

E P I C R I S I S.

Sistit præsens morbus peculiarem cari speciem. Describitur nempe carus, quod sit somnus profundissimus, in quo respiratio libera est, & ægri nulla arte excitari possunt. Dissert igitur a lethargo, in quo spiratio est difficilis, & ægri quidem excitantur; sed obliviosi sunt: dissert etiam a comate somnolento, ubi non perpetuo dormiunt ægri, sed actiones suas peragunt, & sub iis ipsis obdormiscunt. Et si dicendum, quod res est; carus videtur infimus apoplexiæ esse gradus; siquidem omnium & sensuum & motuum sub eo cessat usus. Causarum etiam in his tribus affectibus hæc mihi videtur differentia, quod coma somnolentum a sanguinis stagnatione in cortice cerebri; carus ab ejus profundiori, medullam simul & sensuum organa penetrante stagnatione, & facta sub hac feri tenuioris secessione; lethargus vero ab actuali feri per vasa relaxata, aut plane rupta & dilacerata extravasatione suos mutuenter natales.

2.) In præsentī casu notabilis est peculiaris naturæ vigor. Quum enim ægrotans tam provecctam attingit ætatem & nullas sanguinis habuit excretiones, quarum tamen cessatio in senilitate & sequiori sexu est nocentissima; quum etiam diuturnis mœroribus confectum præ se tulit corpus: non fuisset mirum, si gravi subito periisset apoplexia. Hinc mirandus est naturæ vigor; quo excitata febris, discussit stagnantem materiam, eamque per sudorem excussit: id quod critico veluti motu deinceps effactum.

OBSER.

OBSERVATIO VI.

Caro post ej. fuisse hemorroides aqua frigida curati.
 Foemina sexaginta & tres annos aetatis, emensa, robusta ac firma constitutionis, post cessantem per ætatis rationem menstruum fluxum, sanguinem e venis fedalibus stato tempore reddere suevit, & sub hac excretionē sana vixit. Quum vero hæmorrhoides aliquando fluere desinerent; prævia vertigine incidit in altum soporem, in quo absque ullis sensus vel motus vestigiis, pulsu existente celeri & forti, per tres immota decubuit dies, nec ulla arte excitari potuit. Tula in pede vena insusilis frustra clysteribus, arripiebatur consilium, ut aqua frigida liberiori quantitate ori instillaretur: quofactum est, ut elapso trium dierum spatio non modo diarrhœa accederet, sed & hæmorrhoidum fluor recurreret, & ægotans sopore discusso, prorsus ad se rediret, omnium rerum ignara, ad hoc usque tempus sana vivens.

EPICRISIS.

Causam soporiferam pariter ac paralyticorum affectuum sæpius quidem nimia humorum præbet moles, sed nec hæc tanta machinari potest mala, nisi solidarum & nervosarum partium accesserit imbecillitas. Hoc ex fonte in præsentī casu egregius aquæ frigidæ effectus potest explicari. Postquam enim per venæsectionem moles humorum imminuta, & per clysteres eorum raptus a superioribus derivatus fuit: curationi colophonem addidit aquæ frigidæ potus. Hujus ea est vis & indoles ut ventriculo & intestinis robur addat: quo recuperato, hæmorrhoides rursus cœperunt fluere, & sic depleta sanguinis abundantia pristina rediit valetudo.

2.) Id non semel sed sæpius a nobis observatum fuit, quod graves illi cerebri affectus soporosi & semi apoplectici & paralytici post tertium diem

ceu dimidium septenarii motu quodam critico vel in melius vel in pejus mutati fuerint; & quod peculiare naturæ robur & vigor in vincendis difficillimis hisce morbis plus quam remedium efficaciam valuerit; ut etiam verissimum illud GALENI l. X. method. haberi possit: validas vires omnia sustinere, imbecillas a minimis lædi.

OBSERVATIO VII.

Vir generosus, annorum quinquaginta sex temperamenti sanguineo *Caro post macholericum, habitus spongiosus, venæsectioni adfuetus, & intemperantia febrem tam vinosa, quam ciborum nimis indulgens aliquando vino ferme fartus tradit se itineri, & sub eo horrore & tanta virium prostratione corripitur, ut domum attingere non posset, sed in pago manere cogeretur. Lectum petens, profundo & gravi per noctem fruitur somno, & mane expergelactus insignem cruris tumorem cum macula ex brunno rubicunda deprehendit. Vocatus medicus erysipelas adesse pronunciat, & mittit purgantes pilulas, quæ octies movebant alvum. Sed sequébantur graviora symptomata, & æger subito omni sensu ac loquendi potentia destituebatur: unde suspicatus apoplexiam medicus dabat mixturam ex aqua apoplectica, confusione alkermes, oleo cinamomi & caryophyllorum paratam. Pulsus, qui jam cum aucto calore celer aderat, magis augebatur; & æger soporem incidebat profundum, cum insigni calore, & omnium sensuum abolitione stipatum, inque eo per octo dies jacebat, & a medico, & ab aliis pro deplorato utriusque habitus. Tandem accessit alter medicus, quarit primum: an aperta sit alvus? respondent, illam per octo jam dies mox a datis pilulis pertinacissime clausam fuisse. Injiciendum ergo protinus clysterem: curat emollientem, & hoc votis haud respondente, alterum paulo acriorem jubet insua-*

infundi. Neque hinc mora alio ægrum in lecto hinc inde volvi & agitari præcipit: quo facto mox fecedebant fæces copiosissimæ, grave olentes, & cum his globuli tam duri, ut vix contundi potuerint. Elapsis abhinc binis horis ad se redibat æger astorum inscius, & de dolore occipitis, corporisque debilitate querulus. Quare elixiria stomachica cum sale volatili oleoso combinata, & externe spiritus vini camphoratus, ad nucham inungendus, fuerunt ordinata, & æger convaluit.

EPICRISIS.

1.) Quemadmodum vitæ genus inordinatum, multaque crapulæ, debilitando cerebrum & nervosum genus, remotius ad præsentem soporosum contribuerunt affectum: ita eundem proxime induxit male tractata febris erysipelacea. Hæc sese exeruit horrore, cum in sequuta virium prostratione, & tumore erysipelaceo stipato; & debetur corporis, vino facti sub itinere refrigerationi. Datum ad eam expugnandam purgans, vero non potuit non esse perniciosissimum: a purgantibus enim & vomitoriis retroactum sæpius vidi erysipelas. Nam agunt purgantia vi stimulante, qua & intestina, & externas corporis partes ad spasmum proritant, quo repellitur acris & caustica, quæ sub erysipelatis specie excussa fuerat, materia.

2.) Peccavit deinceps medicus, quod iusto calidius dederit remedium, quo humores in maiorem æstum ac ebullitionem sunt acti: & facilimum inde fuisset, ut phrenitis & gangræna supervenissent, eo magis, cum ob alvum a dato purgante, pertinaciter strictam, omnis humorum motus ad caput conversus videtur.

3.) Hinc alter rectissime egit medicus, quod repetita clysterum infusione duras fæces emolliverit, imique ventris stricturas conspoverit: unde restituito per corpus, sanguinis aquali circulo, sopor discussus fuit. Inde di-

scant practici juniores, ut in omnibus morbis alvi rationem ante omnia habeant.

OBSERVATIO VIII.

Vir quinquagenarius, obesus plethorico sanguineus, & cacochymicus corripitur aliquando erysipelate cum horrore & febricula stipato. Tertia die pedi tumido epithema ex symphyto cum aceto decocto adplicat quidam empyricus; unde mox in profundum soporem delabitur æger, ex quo vix poterat suscitari. Vocatus hinc medicus protinus jubet venæsectionem institui, clysteres infundi & interne propinat pulveres nitrosos camphoratos. Unde discusso sopore ad se rediit ægrotus; sed cum antea fuerit vir ingenii vivacissimi & incomparabilis memoriz, retinuit jam omnium mentis functionum notabilem imminutionem, tantamque memoriz debilitatem, ut præteritarum plane ignarus esset rerum. Quo in statu, frustra usurpatis omnis generis adminiculis, per aliquot annos & ad vitæ usque finem permansit; licet ceterum & appetitu frueretur integro, & optime nutriretur.

EPICRISIS.

Sensus internos, memoriam, ingenium, phantasiam, in homine vivo ope nervorum haud secus ac externos administrari, vel exinde patet, quod relaxato cerebro & nervis, aut a serosa colluvie inundato, prorsus hæc cessant actiones. Et idem in nostro casu contigisse post discussum soporem, probabile videtur: scilicet relicta fuit laxitas & imbecillitas eorum, qui memoriz & ingenio serviunt nervorum.

2.) Quemadmodum camphoratorum remedium, & in pulvere, & cum spiritu vini solutorum externus usus in tumoribus erysipelaceis repellentem & nocivam exserit efficaciam: ita eadem, in repulso jam erysipelate, intus cum nitrosis, post præmissam

VENÆ-

venæsectionem & alvi liquationem exhibita, egregia pollent vi, materiam erysipelaceam e corporis penetralibus removendi, & ad cutaneum rursus corticem, cum magno sanitatis com-
modo, propellendi.

OBSERVATIO IX.

Coma
somnia-
lentum
chr. anti-
cum a
retro-
pulsio-
podag-
rica.

Verbi divini minister, quinquagenario major, obesi valde corporis habitus & temperamenti sanguinei, indulsit in juventutis præsertim annis crebris computationibus, maximeque vinis calidioribus. Hinc podagricis pedum doloribus diu fuit excruciat; quibus ope cujusdam emplastri prorsus fugatis, retinuit tumorem circa pedum taleolos, in quo per vices maculæ rubræ efflorescebant, squamatim abscedentes. Præterea septem abhinc annis incidit in perpetuam ad somnum proclivitatem, & hanc ad hoc usque tempus retinuit. Obdormiscit sæpius nocte dieque, somnoque tam profundo obruitur, ut vix queat excitari; sub quo facies fit rubicunda & intumescit: attamen memoriæ judiciiue observatur imminutio. Conqueritur sæpius de dolore gravativo in lumbis, calculum mentiente, & interdum præcordia adeo angustante, ut vix spiritum ducere queat. Multis ad depellenda hæc vitia usus est præsidii, nimirum crebris phlebotomiis, quibus intra spatium sex hebdomatum ultra duodecim sanguinis libræ fuerunt detractæ. Usurpavit decocta lignorum cum mercurio dulci, decocta viperarum, cinnabarina, volatilia, cephalica, millepedes &c. a quibus involuntarium urinæ sibiimet contraxit fluxum. Optimum in potu aquarum Schwalbacensium invenit solatium; quas quamdiu potabat, tam diu a somno liber erat.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

1.) Omnes, qui soporosis ex interna causa affectibus vexantur, ejusmo-

di solent esse homines, qui crebris indulsunt crapulis, vinisque calidioribus aut cerevisiis lupulatis. Hisce enim sibiimet contrahunt ad omnes, qui ex cerebri atonia propullulant morbos, dispositionem, quæ in eo consistit, quod vasculosa, nervosa ac membranacea partes nimis distendantur & labefactentur.

2.) Causa præsentis mali querenda est in podagræ reimpulsione; ex qua in debilitatis ejusmodi subjectis innumera provenisse vidi damna. Et hinc petenda ratio, cur tali in casu omnia frustra adhibeantur remedia, nisi podagrica materia discussa, aut ad pedum revocata fuerit articulos. Venæsectiones in plethoricis subjectis cum fructu quidem instituuntur: at ejus immoderatum in casu præsentis usum merito taxamus, eique majorem mali pertinaciam omnino tribuimus. In curatione hujus chronici mali vitanda sunt omnia, quæ sanguinem commovent remedia, sudorifera; volatilia sic dicta cephalica, nervina aliaque; & ad roborandum caput inferiunt potius epithemata ex aceto vini rutaceo, cum aliquot guttulis olei lavendulæ & rorismarini necnon camphora parata, & fronti temporibusque cum linteis adplicita. Præterea magnum fructum observavi ab usu pediluviorum non modo ad revocandam podagram sed & ad divertendos humores a capite, quod tamen a vaporibus est defendendum. Potus aquæ frigidæ etiam in paroxysmo nunquam fere non proficius; magis tamen ubi febris subest: utpote frigus motum sanguinis expansivum coeret & nimium relaxatis fibris tonum & elaterem naturalem restituit.

OBSERVATIO X.

Vir dives generosus annorum su-
pra quinquaginta, temperamenti san-
guineo phlegmatici, obesi corporis
habitus, in juventute multum semper
pituitæ ex naribus excrevit, quæ
otio, vino & veneri plurimum indul-
gens

gens per aliquot annos tempore autumnali & vernali cum febricula catharrali dolores mox in manibus mox in pedibus expertus est. Sed postquam æstate nimium fructibus horaeis refrigerantibus, fragis, ribibus, lacte ebutyrato, & Pyramontanis quoque aquis usus fuit, sequenti autumnus, a consuetis ejusmodi doloribus artuum plane fuit immunis. Præter modum vero de languore virium, membrorum lassitudine, dolore capitis gravativo, spirandi difficultate & continua in somnum propensione conqueri cœpit. Postea accessu venti frigidioris borealis simul & semel sopor ita invaluit, ut ægerime excitari, nec ad interrogata respondere potuerit. Pulsus erat magnus, mollis & frequens, alvus obstructa; urina secedebat tenuis & cruda, mentis quoque levior aderat alienatio. Ego vocatus in consilium reperi ægrotantem in conclavi humidiori & demissiori jacentem in lecto. Quare mox eum in locum superiorem transportandum jussit: Proinde spiritus crystallorum veneris cum oleo rutæ destillato roboratus applicabatur naribus. Clyster aliquoties injectus fuit, qui constabat ex decocto majoranæ, satureiæ, sale ammoniaco, adjectis sex granis tartari emetici solutis, qui ingentem semper pituitæ viscidæ cum lordibus eduxit copiam. Cucurbitulæ cum scarificatione primo dorso, deinde scapulis, postea occipiti applicatæ fuerunt. Internè per vices oblatus spiritus salis ammojaci urinosus cum essentia castorei saturata mixtus; vehiculum fuit aqua fontana frigida, quam etiam sumisit pro potu. Vesicatoria pedibus applicata nullas excitabant vesicas; in nucha vero, tanquam parte sensibiliore eas omnino producebant. Remissior quidem fuit morbus inde redditus; circa septimum vero diem purpura in superioribus partibus adparuit cum largo sudore successivo universum corpus occupante. Ita sensim sensimque morbi vi depulsa & vires & functiones animales redierunt. Ad arcendam re-

cidivam abstinentiam cum exercitio corporis, viatum quoque attenuantem & exsiccantem, & infusum herbæ satureiæ, majoranæ, & florum arnicæ, ac cardamomi singulo mane forbillandum plurimum commendavi. Tandem altero anno thermis Carolinis me suatore uso, rediit dolor podagricus, ex quo optime convaleuit.

E P I C R I S I S.

In hac morbi historia multa obveniunt notatu digna. Morbus hic, qui nomen lethargi recte sortitur, in homine obeso, humidioris constitutionis, ab inordinata diæta, otio & abusu fructuum refrigerantium, per quem materia arthritica intus remansit, & spasmos in inferioribus partibus produxit, qui humores serosos ad caput propulerunt, natus fuit, ad cujus genesis multum quoque habitatio & dormitio in loco decliviori & humidiori contulit. Quod uti nunquam non insalubre, ita quam maxime ad morbos capitis & nervorum, qui ex atonia veniunt disponit. Ita HILDANUS *cent. IV. obs. XI.* ex fumo fornacis non ita pridem exstructæ lethargum & mortem annotavit. Atque nos sæpius capitis morbos cum defluxionibus, cum auditus difficultate, vertigine, somnolentia, in foeminis quæ lavatione linteaminum operam dant, item quando circa fornaces hyeme linteamina exsiccantur, observavimus. Quare etiam balnea & pedum lotiones si caput imbecillum est, vel ad soporem aut paralyfin dispositum, non conveniunt. Denique non sine fructu emetica in clysteribus etiam dari possunt, & longe securioris sunt effectus quam aciora purgantia, cujus generis sunt colocynthiaca, ad humores a capite revelendos. Tandem neque hoc loco prætereundum, quod crisis in affectus etiam soporosos, præsertim si cum febre conjuncti sunt, incadat.

CAPUT III.

DE VERTIGINE.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Disfinitio
vertiginis.

HAud ultimum inter cerebri morbos locum tuetur vertigo; maxime frequentissimum, quod omnes capitis affectiones nunquam fere non & antecedit, & comitatur. Ea est sensatio circumgyrationis & lapsus, vel cum vel sine corporis prostratione in terram conjuncta, a compressione nervorum optico-^{rum}, intra calvariam adhuc absconditorum, & hinc pendente vitioso fluidi nervi in tunicam retinam influxu originem trahens.

§. II.

Dispositio
vertiginis.

Ex improvise nimirum fit, ut ægro-
tantes omnia objecta, seque ipsos circum-
potari sibiimet videantur, atque sub
idea imminens lapsus timent, pedibusque
vacillent; tum vero oculi ob-
scurentur, quin ipsi prorsus nonnunquam
istar apoplecticorum concidant. Junguntur
sæpenumero capitis torpor, dolor, gravitas,
aurium suffusus & tinnitus, oculorum mador,
visio vitiosa & vel duplicata, vel dimidiata,
faciei rubor, somnolentia; tumque si vel
levis inclinatio capitis in terram, vel corporis
circumgyratio accesserit, protinus oritur
vertigo. Occupat subjecta potissimum languinea,
edacia, senilia, viribus defraudata,
hypochondriaca, hysterica, nephritica, &
quæ alvi sunt durioris, imique ventris
cruciantur spasmodicis. Interdum ea
primarium constituit morbum: non raro
tamen gravior capitis affectuum, velut est
apoplexia, paralysis, soporosi morbi,
epilepsia &c. prænuncia, cumque ipsis
complicata apprehenditur.

§. III.

Digni vero sunt, ut annotentur, ^{Grado}
tres potissimum vertiginis gradus; ^{vertiginis}
quorum levissimus, omnique periculi
expers dicitur $\Delta\gamma\mu\epsilon$, quasi turbo;
quoniam adfecti se in orbem agitari,
& omnia secum in gyrum rotari putant,
neque tamen concidunt, nec caliginem
oculorum experiuntur. Huic obnoxii sunt,
qui navi vehuntur, qui se in orbem
rotant, qui Tabaci fumum crebrius
sugunt, aut crapulis frequenter
indulgent. Alter gradus vocatur
Scotomia seu vertigo tenebrosa, in qua
præter dictam rotationis ideam, &
pedum vacillationem, oculi caligine
suffunduntur. Antecedit ea vomitum,
aliosque, qui ab inferioribus ad
superiora adspirant, spasmodicos
affectus; & exprimitur: Es svid mir
grun und gelb fur den Augen. Summus
& gravissimus gradus appellatur
vertigo caduca, & revera est species
levioris apoplexiæ, vel etiam epilepsię.
Antecedunt enim spasmi partium
infernarum, fornicationis sensum
exhibentes; tum suboritur idea
gravissimi in præcipitia lapsus, &
non solum objecta circum rotari
videntur, oculique caligant, verum
ægri etiam, nisi contineantur, subito
in terram prosternuntur, quin sæpius
omni sensuum, motuum, loquelæ ac
rationis usu destituti, mortuorum
instar jacent; quales notatu dignos
casus reperies in CONSULT. MED. Tom. I. S. I. cap. IX. & X. & in
A. N. C. dec. II. anno VIII. obs. 41.

§. IV.

Omnis vertigo merito distinguitur
in idiopathicam & sympathicam ^{Dispositio}
Prior causam in ipso cerebro haren-
tem agnoscit, & longe gravior est po-
steriori. Complicatur cum ea alii
capitis affectus, & raro est periodica ^{Dispositio}
Posterior fit vitio ventriculi, acida &
acri saburra prænantis, & se pro-
dit per conjunctam nauseam, vomendi
proclivitatem, ructuosam molestiam,
ventriculique gravitatem. Plerumque
est periodica, & jejuno existente
stoma-

Stomacho gravissime urget, sumto autem vel pauxillo cibi protinus conquiescit.

§. V.

Vertig.
ali. f. 2.
du.

Sedem vertiginis determinari observamus eam circa visionis potissimum organon hærere. In ipso quidem oculo, quatenus intra orbitam continetur, nullum nec extrinsecus cernitur, nec post mortem reperitur vitium, hinc non sine ratione colligitur, illud in nervo quærendum esse optico. Jam vero in demortuis, qui per vitam satis gravi laborarunt vertigine, deprehendimus vel plexum choroideum, vel tertium cerebri ventriculū præter naturam fuisse constitutum. Sic enim SCULTETUS in *armam. chir. obs.* 19. plexum choroideum vidit rubicundissimum; BONETUS *Sepulchr. L. I. S. XI. obs.* 8. tam in ovibus vertiginosis, quam hominibus invenit sanguinem concretum, vel tumorem vesicularem, tertium cerebri ventriculū occupantem, & ROLFINCTZIUS in *diff. anat. L. I. C. 13.* adfirmat, se in vertiginosis ovibus post mortem vesiculas aqueo humore plenas, & intra tertium cerebri ventriculū contentas, plus simplici vice, in homine semel observasse. Nihil autem vitii ipso in optico nervo deprehensum est; in quo tamen sedem mali oportet residere. Quod ergo fiat pacto, mox explicabimus.

§. VI.

Stra-
to nervi
apiculi.

Cerebrum dissecanti, & ad plexum nervi choroideum, qui est congeries plurimorum tam arteriosorum, quam venosorum vasculorum, pervenienti, hoc sublato sese sistant bina strata seu thalami nervorum opticorum, inter anum & vulvam sitorum, & per quandam fissuram, sub qua tertius cerebri ventriculus prodit, ab invicem distinctorum. Ab horum superiori parte oriuntur bini nervi, qui dicuntur optici, qui non nisi pia meningē investiti, & dictos thalamos ab utroque latere complexi, antrosum progrediuntur, & ante infundibulum arctissime conjunguntur; mox iterum

secedentes tendunt ad oculi orbitam; tum eos ab utroque & externo latere transversim attingit carotis interna arteria; ac denique perforat foramen, eorum transitui in posteriori orbitæ parte destinatum, cumque matre dura, instar vaginæ cincti, per oculos distribuuntur, & horum varias constituunt partes. Si oculo recte constituto, nervus opticus vitio caret, & legitimus in illum fluidi nervei sit influxus, visio exercetur integra. Sublato penitus istius fluidi influxu, nascitur cæcitas; eodem vero quocunque modo tantum imminuto, varia visionis vitia emergunt. Imminuitur influxus per dicti nervi compressionem: comprimere potest nervus a partibus vicinis præter naturam constitutis: partes vicinæ sunt plexus choroideus, arteria carotis, ventriculus cerebri tertius. Ergo ab harum partium præternaturali constitutione nervus opticus, licet in sua substantia integer, comprimere, & ideo vertigo etiam suboriri potest.

§. VII.

Scimus ergo, imminutionem fluidi nervei in nervos influxum producere varias visionis læsiones, velut visionem duplicatam, dimidiatam, obscuram & circumgyrationis sensum: sed quomodo idæ in mente excitentur, & quantum influentis fluidi ad singulam producendam requiratur; determinatu & difficillimum & inutile est. Sufficit, si ex hæstenus dictis cognoverimus, vertiginis formalem rationem in fluidi tenuissimi influxu in nervos opticos per eorum compressionem imminuto consistere. At unde pedum vacillatio? Sensum circumgyrationis comitatur idea casus; hæc involvit metum; metus idem sequitur pedum titubatio, quæ confuso fluidi nervei in musculos situm erectum efficiantibus influxu abfolvitur; Ergo sensum circumgyrationis sequitur pedum titubatio. Hæc docet experientia; sed unde fiat, quod certi corporis motus sequantur certam in anima ideam, nobis adhuc obscurum est.

§. VIII.

§. VIII.

Devolvitur ergo ad causas, compressionem nervorum opticorum producentes. Siliit se primum ebrietas, quæ plerumque vertiginosam perturbationem, pedumque vacillationem habet comitem. Vinum scilicet ebrietatem, & hinc pendentem vertiginem duplici ratione causatur: nam fovet 1.) principium subtile, vaporosum, quod majori copia ad cerebrum delatum, purissimam nervorum lympham inquinat, & ad sensus motusque rite præstandos inertem reddit. 2.) Principium spirituosum, unde sanguis expanditur, & arteriæ carotides, vasque dilata thalamos nervorum opticorum, ipsosque nervos conaprimunt: sicut id de vino MED. SYSTEM. Tom. II. Part. III. C. IV. §. VIII. & de cerevisia §. XII. fusius explicavi. At hæc vertigo transitoria est, & dissoluto principio vaporoso, sopitaque sanguinis ebullitione transit. Quare nec de hac, nec de ea, quæ per vectiorem in navi, aut corporis rotationem inducitur, tanquam non morbosa nobis nullus est sermo.

§. IX.

Vertigo
suboritur
a/d.
guinis
stagnatione.

Ex causis potius morbosam vertiginem inducentibus, principalis est sanguinis nimia in arteriis carotidibus, & vasis plexum choroideum constituentibus, stagnatio. Hinc vertiginem patiuntur valde plethorici, cum primis si consuetæ excretiones per narium hæmorrhagias, hæmorrhoides, vel menses in sæminis sublitterunt, aut imprudenter suppressæ fuerunt. Non minus hoc malum incurrit, qui consuetas venæsectiones, aut scarificationes neglexerunt. Eo magis huic morbo obnoxii sunt plethorici, si simul hypochondriaci, hysterici, nephritici, spasmodicique imi ventris passionibus vexantur; quibus sanguis majori impetu ad caput fertur. Et novi quidem juvenes hypochondriacos, sanguinique missiones nunquam passos, qui vertigine uno impetu & ictu invadente rapti, perque aliquot horas de-

tenti, secuto autem vomitu statim liberati fuerunt.

§. X.

Eandem vim obtinet serum, in debita excretionem cohibitum, ac intra cerebri sanguinea vasa accumulatum. Quam obrem videmus cachecticos socius vertiginem pati; eademque chronica ac pertinacissima adfligi, quibus ferocæ manationes per aures, oculos & nares fuerunt cohibitæ. Hinc de vertigine diuturna ex coryza suppressa in CONSULT. MED. Sect. I. Caf. VIII. de eadem per reslitutum seri e naribus effluxum soluta *ibid.* Sect. IV. Caf. CLXIV. pag. 662. & de ea cum fluxu auris rheumatico alternante Sect. IV. Caf. CXXXIV. pag. 535. exempla leguntur. Inde etiam vernali ac autumnali tempore, quo repentinæ tempestatum mutationes contingunt, frequentes observamus vertigines. Has porro progenerant narcotica, inque primis lolium illud frumentaceum, quod ab effectu vocatur temulentum, sub pane aut pulve comestum: quales casus A.N.C. dec. II. anno VIII. obs. 173. & dec. III. anno II. obs. 127. allegant. Nec silentio prætermittendæ sunt violentiæ extrinsecus capiti illatæ, quæpe quibus humorum stagnatio & extravasatio facillime inducitur: unde satis gravis ac diuturna fuit illa vertigo, cujus in CONSULT. MED. Sect. I. Caf. XLVIII. mentio fit, & quæ a vehementi in caput lapsu originem trahit.

§. XI.

Sympathicæ vertiginis causa residet in primis viis, maximeque ventriculo, & non nisi huius vehementiori debetur spasmus. Namque dum primæ regiones valide constringuntur, cogunt vitales succos ad superiora, qui ibidem copiosius collecti, & intra plexus potissimum choroidei vascula stagnantes, vertiginem parient. Hinc frequens vertigo est iis, qui primas officinas saburra acri biliosa onustas habent; qui consuetas intermiserunt purgationes; qui leguminibus, & qui status movent, cibis

Nec non
a collu-
vile san-
guinis
ferociæ

A lolio
temulentum

Ratio
vertiginis
a primis
pathicæ

cibus largius vescuntur, qui vermes intra canalem intestinorum alunt, qui vehementi vomitu torquentur &c. Et hæc quidem vertigo, jejuno existente ventriculo, maxime urget; propterea quod tunc acriores sint sordes; nam ab adsumtis alimentis, & sic acrimonia per subeuntis cibi admixtionem temperata, statim remittere solet affectus.

§. XII.

Quum videmus in multis a causa levissima vertiginem produci, quam in aliis ne gravior quidem excitaret: supponenda in illis est major cerebri & nervorum ad fovendas vertiginis causas dispositio. Et hanc cum MURALTO in A.N.C. dec. II. ann. VIII. pag. 26. in generis nervosi, vasculosi, & membranosi debilitate collocandam arbitramur: qua fit, ut irruenti cruori non sufficiens sit vasorum resistentia, unde facilius ille stagnare potest. Hinc omnia, quæ caput debilitant, aditum huic affectui parant, velut sunt ætas senilis, vigilæ diuturnæ, frequens crapula, venus nimia & immatura, animi diuturnus moeror, vita sedentaria, & id genus alia. Hinc etiam leves causæ eundem provocant; ut sunt capitis in terram inclinatio, terror, frigus, crapula, balneorum improvidus usus. Sic vertiginem a frigore semper recrudescentem adnotant A.N.C. dec. anno. VIII. obs. 5. eandemque a terrore in hypochondriaco subortam recensui in CONSULT. MED. Sect. I. cas. XXXII. pag. 175.

§. XIII.

Vertigo, quæ a vitio ventriculi suboritur, levis est, & repurgato cessat ventriculo: quæ vero ex imi ventris spasmus, conjuncta nervosi generis debilitate, natales suos mutuatur, altioris est indaginis magisque diuturnum portendit morbum. Semper gravior est idiopathica, quæ a sanguinis aut feri stagnatione in cerebro proficiscitur; & metu insequituræ guttæ serenæ, paralyticos, apoplexiæ, aut soporosi affectus terret, maxime in se-

nibus. Qui jam passus est insultum apoplecticum, & corripitur rursus vertigine, habet curæ recidiva apoplexiæ sibi metuat. Gravissima vertigo est caduca, quippe quæ causam profundius cerebrum penetrantem fovet, & revera nihil, nisi apoplexiæ levioris est species.

CURATIO.

§. I.

UT promptum & expeditum huic malo adferatur auxilium; binas potissimum indicationes respicere oportet medentem, ut nimium sanguinis & humorum in capite stagnationem discutiat, eorumque raptum ad inferiora derivet; & deinceps ut systema partium nervosarum a tono suo dejectarum corroboret. Quum vero variz sint causæ, quæ majorem sanguinis, quam par est, ad caput compellunt quantitatem, harum in curatione habeatur ratio, necesse est.

§. II.

In recenti malo, corpore existente valde plethorico, facie rubicunda arteriisque fortiter pulsantibus, nihil est præstantius sanguinis missione. Quam ob rem, ut ad remotiores partes sanguis retrahatur, in pede secanda vena, multumque sanguinis mittendum. Deinceps si mentium vel hæmorrhoidum irregularis sit successus, opus est, ut per commodam medendi rationem hæc revocentur excretiones. Hæmorrhoidariis hirudinum ad anum applicatio præsentaneam non raro tulit opem; sicut confirmat observatio CONSULT. MED. Sect. I. cas. VIII. pag. 23. inserta. Quando narium hæmorrhagia vel suppressa, vel sponte cessans malum induxit: præstans auxilium ferunt scarificationes cervicis & dorsi, præstantius autem & certius eodem, more Aegyptiorum naribus admotæ.

§. III.

Misso sanguine sæpius totum depel-

litur

Curatio
a capite
derivanda
est

litur malum, quod si cedere recuset, insitendum est remediis sanguinem a capite derivantibus. Eminent ex iis præsentemque virtutem exerunt clysteres, iteratis injiciendi vicibus; vel etiam laxantia, quæ blanda & simul roborantia esse debent; quo nomine superbiunt pilulæ balsamicæ vel ad nostram vel Beati STAHLII mentem concinnandæ; aut laxans ex manna, rhabbarbo, & cremore tartari confectum, addito oleo de cedro. Utilissima porro sunt pediluvia crebro adhibenda; quæ tamen tepida tantum oportet esse; quoniam calidiora sanguinem commovent, & recursus mali provocant.

§. IV.

Curatio
a ventriculo
derivanda
est

Ubi cruditates acidæ, biliosæ, acres, ventriculum obfidentes, malum produxere: opus sæpenumero est, ut blando emetico evacuetur ea saburra; quo fine in robustioribus tartarus emeticus, in sensibilibus radix Ipecacuanhæ operæ faciunt pretium. Si præ iis magis arideant purgantia, ea paulo validiora esse præstat; & eo scopo pilulæ balsamicæ extracto hellebori nigri permiscere. Quando acidum ventriculo insidet, præmittendi & subjungendi sunt pulveres absorbentes ac digestivi, cum oleo nucistæ combinati; vel etiam martialia cum pilulis balsamicis alternanda.

§. V.

Curatio
a ventriculo
derivanda
est

Diuturnioris perinde ac difficilioris sanationis est vertigo, quæ hypochondriacis passionibus, cum generis nervosi debilitate complicatis sociatur. Lenioribus in ea pugnandum est medicinis, quæ discutiant flatum in abdomine subsistente, acrimoniam ventriculi obrundant, sordes per alvum blande evacuent, ac spasmosimi ventris demulceant. Hoc nomine præstantissimæ utilitatis deprehendi pulverem, ex pulveris Marchionis drachmâs duabus, cornu cervi philosophice præparati, nitri depurati, cinnabaris præparatæ, lumbricorum terrestrium ana drachma dimidia, & olei macis gut-

Tom. IV. Part IV.

tulis tribus confectum, atque bis quotidie cum aqua analeptica exhibendum. Coniungenda laxantia, pediluvia, ordinatæ venesectiones, ac recta vivendi ratio.

§. VI.

Sic subtracta mali causa, studendum ut roboretur nervosarum partium Systema. Ad quem obtinendum finem amplam laudem meretur nostrum vitæ balsamum, quod & externe vertici infundi, & naribus admoventi, & interne in elæosachari forma propinari cum fructu potest. Adjuvat etiam ægros spiritus salis ammoniaci inter cibos acceptus. In chronica vertigine ex vitio hypochondriorum soleo roborandi sine circa quadras lunæ per aliquot dies sequens exhibere electuarium: Recipe visci querni, corticis chinæ ana unciam dimidiam, pulveris florum chamæmili, lumbricorum terrestrium ana drachmas duas, succini præparati, extracti cardui benedicti ana drachmam unam, caryophyllo- rum, cinnabaris nativæ præparatæ ana scrupulos duos, syrupi berberum uncias binas. M. F. electuarium, cujus drachma pro una dosi exhibetur.

§. VII.

Omnis autem curatio erit irrita, nisi adjuvetur recto rerum non naturalium usu. Quare cibos oportet esse faciles, quibus concoquendis sufficiat digestionis officina; removeantur acrida, falsa, acida, leguminosa, & quæ flatum pariunt. Qui debilem ventriculum fovet; iis, prodest jejuno tempore cortices citri vel aurantium masticare. Nec quidpiam est, quod magis vertiginosos ledere valet, quam potus vinosi, spirituosius ac cerevisiarii; quorum in locum vel decocta, vel fontem Selteranum modico vini nuptum substituere juvat. Motus corporis sit cautissimus, ac placidissimus; ne ex vehementiori commotione novus exciterur paroxysmus. Aer seligatur temperatus ac serenus; omne

D frigus,

frigus, maxime partium infernarum fugiatur; & ab iracundia, terrore, mœrore, quantum possibile, caveatur. Hæc qui rite observaverit, quique sanguinis molem debito tempore imminui & excretionum naturalium libertatem conservari curaverit; habebit modum, quo ab ulteriori & vertiginis, & aliorum cerebri morborum invasione semet vindicare poterit.

CAUTELE PRACTICÆ.

§. I.

*Quid est.
Anat. in
vertigi-
ne cu
spasmo
ventri-
culi fu-
erit.*

QUando ex spasmo ventriculi vertigo, ut sæpe fit, oritur; utilissimus est pulvis Marchionum, cum pauca cinnabari, extracto castorei, & nitro mixtus, & in aqua liliorum convallium datus. Insignis etiam est efficacæ pulvis ex cubebis, nucifera, & lapidibus cancerorum paratus: neque minus desideratissimam in tali casu opem ferunt pilulæ Wildegansii.

§. II.

*Curatio
vertigi-
nis chro-
nica
idiopa-
thica.*

Fit nonnunquam, ut ex diuturniori sanguinis intra vasa plexus choroidei stagnatione, serum secedat, & vel in tertium cerebri ventriculum, vel alium locum, unde nervos opticos potest comprimere, extravasetur. Quo in casu utilissimum est, bregma ferro candenti inurere; aut nuchæ admove- re vesicatoria. In tali etiam vertigine, quam a causâ frigida subortam dixere veteres, si molliori haud cedit medicinæ, cura per inediam, conjunctis foniculis & cinnabarinis remediis locum habet.

§. III.

*Ufus
bregma-
tis.*

Quemadmodum in vertigine idiopathica internus acidularum, thermarumque usus neutiquam proficiuus existit; tantum abest, ut inde stasis humorum in capite augeatur: ita eadem ab hypochondriorum vitio generata, præmissa convenienti medicina, optimum a bene ordinato thermarum vel acidularum repositarum usu reci-

pit auxilium: testante observatione CONSULT. MED. Scell. I. Cas. X. inserta.

§. IV.

Gravidæ sæpe numero vertigine *De verti-
gine
gravi-
dæ* adfiguntur; quæ non modo plethoræ qua pollent, verum etiam alvi adstrictioni & statuum retentioni, ipsis familiaris debetur. Tali casu omne curationis absolvitur negotium, si administrata venesectione, status subducantur & alvus aperiatur vel infuso clystere, vel laxante passulato, man- nato ac rhabbarbarino. Vidi etiam subito ortam vertiginem in iis, qui per aliquot dies suppressam habuerunt alvum: ubi infuso clystere, datoque intus oleo amygdalarum dulcium, omne protinus cessavit malum.

§. V.

Balsama roborantia, spirituosa, *Curatio
circa
anum re-
boran-* nervina, confortantia magis in hoc affectu proficua sunt senibus, & infirmis corporibus; subjectis vero junioribus, floridioribus & plethoricis minus conveniunt, nisi antea vena tusa, ac alvus evacuata fuerit. Tum etiam conveniunt infusa calida ex herbis cephalicis, radice valerianæ, & cubebis parata; nec non cucupha & Wepfero inventa, quam LENTILIUS in *Miscell. P. I. p. 74. & P. II. p. 314.* describit. Vitanda vero cuncta sunt; quæ nervos debilitant, ut sunt omnia vaporosa, narcotica, mœschata & camphorata.

§. VI.

Sæpissime fit, ut cum vertigine *Remedia
in ver-
tigi-
ne* compliceffectus nephritici; quo in casu bina notissimum remedia efficacissima & velut specifica deprehendi. Unum est succus ex dauco horrensi recens expressus, cui, mane ea quam octo cochlearia capiunt quantitate assumto, infusum theiforme ex veronica, melissa, betonica, radice liquiritiæ & semine sceniculi superbibendum dedi: alterum est pulvis ex lapidum cancerorum, radicis pimpinellæ nigrae, & iridis florentinæ æquali pondere compositus, & ad drachmam dimidiam

mediam bis quavis hebdomade vesperi sumtus. Ex quorum remediorum usu per aliquot hebdomades protracto magnam vidi efficaciam.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

*Vertigo
scilicet
morbi-
ca;* **V**Ir quadraginta annorum meditationibus nimium indulgens, & animi mœrore, curisque per longum tempus agitatus, tandem de inigni capitis gravitate & levi vertigine conquebatur; quæ in eo consistebat, quod mane potissimum & jejuno existente stomacho cuncta objecta videbantur nigra, & ipse pedibus vacillabat, ut sine lapsus metu vix ingredi potuerit. Ingraveſcebant hæc vitia, si tempeſtas ingreuebat aquilonia; & præterea ſœpius pituita viſcida acida, interdum aqua limpida cum levi animi deliquio mane per os eructabatur; alvo existente ſtrictiori: Implorato noſtro auxilio ordinavimus pilulas noſtras baſſamicas, alternis diebus circa leſti introitum ſumendas, & temperata quotidie pediluvia. Mane & hora pomeridiana quinta dedimus pulverem noſtrum bezoardicum; & ſub epulis eſſentiam corticum aurantium; cum baſſamo vitæ remixtam. Eodem baſſamo inungi tempora cum vertice, eundemque naribus ad moveri, & quandoque loco pulveris bezoardici ad decem guttulas cum inſuſo betonicæ, meliſſæ, ſalviæ & veronicæ intus exhiberi juſſimus. Extrinſecus ad reprimendum humorum ad caput raptum capiti non ſine fructu adplicuimus epithema ex camphora in ſpiritu roſarum ſoluta, aceto rutaceo, roſaceoque conſectum; & mane panem butyro illitum, ut comederet, ſuaviſſum. Inde obtinuimus, ut perfectam æger recuperaret ſanitatē.

EPICRISIS.

Eſt hæc vertigo ſympathica ſtomachalis. quæ a cruditatibus acidis, ventriculūque vellicantibus originē trahit. Foyet enim ventriculus aſnigmem cum capite conſenſum vi paris nervorum vagi, per quod ſpāſmi ac ſtricturæ ſimul ad ſuperiora propagantur. Præterea præcordiorum ſtricturæ id ſecum trahunt incommodi, ut humores ad caput compellant, qui vel in carotidibus arteriis, vel plexu choroideo accumulati, ſtagnantes, nervosque opticos comprimentes, vertiginem inducunt. Quo acrior igitur eſt materia in ventriculo hoſpitans; eo gravior & ſpāſmus & vertigo eſt: qualis matutino præſertim tempore, ubi jejunus eſt ſtomachus obſervatur. Quare crebra etiam compertum habemus experientia, nunquam vertiginolis utile eſſe, ut jejuni permaneant; ſed magno ipsis eſſe levamini, ſi mane parum cibi, & vel ſolius panis butyro illiti aſſumant. Curatio eo dirigi debuit, ut ſordes ex primis viis removerentur, & ventriculus una cum nervoſo genere corroboraretur: qui ſcopi propoſitis medicaminibus optime potuerunt obtineri. Nec enim opus fuit, in præſenti per diuturnos mœrores ac meditationes valde debilitata, venam ſecare; id quod in vertigine idiopathica nunquam intermitteri debet.

OBSERVATIO II.

Vir annorum ſexaginta ſex, temperamenti ſanguineo cholerici, corporis obſeſſioris, matre nephritide ac vertigine caduca deſuncta natus, in juventute ſua ſanus vixit, niſi quodæ arthriticos quandoque & nephriticos motus fuerit perpeſſus. Poſtquam vero per octo noviffimos annos vitam magis otioſam ſub dicta lauta vinoſaque egit; ſenſit primum motus hæmorrhoidales, dein ſub potu therma- rum Carolinarum miſtum cruentum;

D 2 &

& denique gravem nephritidis paroxysmum, alvi obstructione, vomendique conatibus stipatum, sed ope emulsionum & nitroforum semper superatum, aliquoties toleravit. Successit demum vertigo cum artuum imbecillitate, quæ licet usu venæsectionum & laxantium mitigari primum videretur; paullo tamen post ex improviso vehementior cum vomitibus & sensuum abolitione recrudescebat. Sopor per pulveres antispasmodicos vomitibus, vertigo caduca adhuc per quatuordecim inhærebat dies, levi febricula stipata, sub qua æger non incedere valebat, & pedes miram in modum vacillabant. Anno abhinc elapso ad roborandos pedes descendit in balnea calidiora cum herbis radicibusque nervinis parata; sed brevi post in plenariam memoriæ abolitionem, cum linguæ paralyti & summa extremorum debilitate conjunctam incidit. A quibus sensim liberatus incommodis, tantum tamen pedum retinuit imbecillitatem, ut vix incedere possit. Ab eo tempore nephritici motus plane siluerunt, & magis magisque pinguescit corpus: sed vertigo per intervalla revertitur, & cum intermissione non modo invadit, verum etiam finitur. Consultus ego suasi, ut pro ratione plethoræ bis quotannis vena in brachio secaretur; loco cerevisiæ decoctum ex radice chinæ, sarsaparillæ, Santalo citrino, rasura ligni aloes, passulis ac cinamomo adhiberetur, sumto desuper pauxillo vini: victum commendavi exsiccantem, abstinentiam a pinguibus, carnibus coctis, & iusculis; nec non pediluvia ex herbis nervinis, sale communi, cineribusque clavellatis parata, & post horum usum juncturas & os sacrum unguento martiato, cum oleo rosmarini, thymi & majoranæ mixto inungendas suasi.

EPICRISIS.

1.) Præsens vertigo debetur congestionibus humorum ad caput, a spasmodicis hypochondriorum hæmorrhoidalibus & nephriticis productæ: unde etiam ejus singulos paroxysmos vomitus sunt comitati. Pedum vero insignis vacillatio, non a sola vertigine derivanda; quippe qualis non nisi sub ipso vertiginis paroxysmo semet exferere solet: sed originem omnino trahit ab atonia membranarum, quæ medullam spinalem, inferiori spinæ parti inclusam cingunt, & hinc ad pedes prodeuntium nervorum; quæ per motus nephriticos fuit relicta.

2.) Quemadmodum plethoricis & sanguineo cholericis calidiora & spirituosiora omnia, nimiam sanguinis ebullitionem concitando, sunt nocentissima; ita præsertim insensui iis deprehenduntur, si jam capitis quodam morbo laborant. Hinc enim factum est, quod nosse ægotans ex balnearum calidiorum usu (quæ alias tepida nil nocent) apoplecticum ferme insultum contraxerit, qui linguæ paralyti, memoriæque debilitate se prodidit. Discimus ergo, & balnea & pediluvia in capitis affectibus usurpata semper esse debere tepida.

3.) Annexa erat huic observationi quæstio: num thermæ Carolinæ ex usu ægroti essent? Dissuasi autem earum usum. Aeger enim non solum sympathica vertigine laborare censendus est; sed omnino idiopathica, a primarum viarum spasmodicis & excitata, & exacerbatâ. Causa hujus jam in dispositione hereditaria est querenda; qua cerebrum & nervi insigni debilitate affecti videntur. Quo in casu omnes & thermæ & acidulæ sunt fugiendæ; quoniam per debilitata vascula non rite progrediuntur, sed stagnantes majora pariunt damna.

OBSERVATIO III.

Vertigo
caduca
hypochondriaca
dilatata. Litteratus quidam quadraginta sex annorum, spongioso habitu, vasis præcordiorum, sanguore artuum, cephalalgia, borborygmis, & spasticis flatulentisque commotionibus valde discruciatuſ fuit. Hæc autem inter symptomata maximam ipsi crucem figebat vertigo tenebrosa & caduca, sub cuius accessione, nisi contineatur, omnino concidebat, omniumque sensationum usu carebat. Post capitis ad terram inclinationem malum protinus invadebat; & interdum punctula seu scintillæ se oculis præsentabant. Nares erant ut plurimum siccioreſ, & si post sternutationem vel natura vel arte provocatam pituitam plorabant, malo ferebant levamen. Alvus valde se-
gnis non nisi alternis diebus scybala durissima reddebat; sed somnus cum appetitu rite sibi constabat. Vario-
rum medicorum consilia contra hæc mala expetiit sibi ægrotans; sed a nullo sen-
sit auxilium. Quidam haud incelebris, causam in ventriculo hæ-
rere ratus, emeticum ex tartaro emetico propinavit, idque cum non moveret vomitum, quater adhuc eadem die iteravit, nullo tamen effectu, nisi quod alvus inde duceretur. Inter alia præsidia usus etiam est thermis Carolinis, & tribus quidem vicibus, cum levamine tantum brevi. Non minus hæmorrhoidum, quarum tamen nulla adsunt molimina, provocaturus fluorem, hirudines ano curavit admo-
vendas; venam his in pede quotannis præbet secandam; & novissime serum lactis curæ loco potavit. Præterea dig-
tam servat strictissimam; cavet sibi a multis mentis laboribus; magis indulget corporis exercitio; loco cerevisiæ pro potu aqua leviori, vino nupta utitur. Sed quum ex his omnibus nullum

Tom. IV. Pars IV.

levamen, nedum plenariam medelam reportaret; meum flagitavit consilium.

EPICRISIS CUM
CONSILIO.

1.) Vertigo præsens rectissime vocatur hypochondriaca, eo quod suos natales a malo hypochondriaco mutuatur. Hæc autem vertiginis species, si inveteravit, longe pertinacior, curatuque longe difficilior est, quam omnes reliquæ, utut idiopathicæ: quoniam omnes totius corporis nervosæ ac vasculosæ partes simul a tæno suo sunt dejectæ, omnes totius corporis functiones simul languent, & ipsa mens anxia, meticulosa & inconstans est; unde etiam diuturniorem non perferunt medicationem, sed mox hunc, mox illum adeunt medicum, & mox hoc mox illud adpetunt medicamen.

2.) Eo autem gravior est in nostro ægrotante morbus quum jam omnibus, quæ his in affectibus adhiberi solent, usus fuerit remediis, & novissime tale vitæ genus selegerit, quale ad curandos ejusmodi morbos admodum necessarium est: neque tamen minus valetudinem nondum recuperavit. Præterea ad majorem hujus mali pertinaciam multum contribuit 1.) perversa medicatio, qua vomitorium uno die quinquies, idque pessimo consilio fuit adhibitum; 2.) alvi contumax, nec ullis remediis cedens segnities; quippe quæ spasmodicam imi ventris stricturam, una cum majori humorum ad caput raptu sustentat.

3.) Quamobrem angusta profecto curationis spes superest; quæ non alia ratione institui poterit, quam ut ægrotus exactissimæ victus observationi insistant; pediluvii tepidioribus, blandis laxantibus, & nervinis utatur; & demum molares Carolinarum thermas sub debito adhibeat regimine.

OBSERVATIO IV.

Vertigo cum catarrho spirali
 Vir juvenis, maritus, temperamenti sanguineo-cholerici, sub regulari narium hæmorrhagia sanus semper vixit: ea vero ineunte ætate cessante, capitis dolores per totam ætatem perpetuo adstringentes sensit. Hos Decembri mense remittentes excipiebat gravis vertigo cum tendente & lancinante musculorum temporalium dolore, somnoque turbulento stipata. Jungebantur oculorum obnubilaciones, & ante illos punctula perpetuo obversabantur. Alvus insuper adstrictior erat; & flatulentia, ut cibi non nisi molles sumerentur, abdomen cum spirandi difficultate distendebant. Ipse ceterum æger corporis exercitio haud multum studebat, nec unquam sanguinem sibi curaverat detrahendum. Ego itaque consultus fuasi, ut ter quotannis ex pede mitteretur sanguis; vespere adhiberentur pediluvia; post venæsectionem emplastrum vesicans exemplastri de meliloto uncia una, cantharidum drachma una, & balsami Peruviani drachma dimidia nuchæ applicaretur, & per quatuor gestaretur hebdomades. Commendavi etiam Elixir meum viscerale ad octoginta guttas sub epulis sumendum; laxans rhubarbarinum bis quavis hebdomade capiendum; & cum recta vivendi ratione loco potus aquam vino permixtam ordinavi.

E P I C R I S I S.

1.) Vertigo, quam præfens ætate adhuc junior patitur æger, duplici nititur causa: quarum unam suppressæ & intermissæ sanguinis excretiones; alteram flatulenta & spasmodica hypochondriorum pathemata exhibent. Priore quod attinet, duplex ea iterum est; siquidem non solum narium hæmorrhagia, per ætatis rationem cessans; verum etiam venæsectionis, quæ succedere debuisset, intermissio accusari merentur. Alteram, quæ mali hypo-

chondriaci initia significat, testantur alvus adstrictior, borborygmi & flatulentia intestinorum, spiratio difficilis, & digestio vitiata.

2.) Iisdem causis debetur cataracta incipiens sive spuria, quam ægrotus patitur, quamque significant scintillulae ac punctula oculis obversantia. Id vitii genus ex hypochondriacæ passionis generari novum non est: quum enim ob male constitutum ventriculorum chylus generetur crassus & impurus; qualis etiam fit sanguis; & hic majori copia ob inferiorum partium spasmos ad caput compellatur, in oculis stagnet, & dimittat papillas crassiores: hæ in eam delapsæ humorem efficiunt eam sensationem, qua punctula oculis obversari percipitur. Quo ex vitio successit temporis ipsa emergit cataracta.

OBSERVATIO V.

Vertigo ex debilitate quartæ ætatis
 Matrona generosa, sexaginta annorum, temperamenti sanguineo-melancholici, a teneris pro potu plerumque vino, & cibis crudis, coctoque difficilius uti solita, per multos variorumque morbos toleravit, sed feliciter semper superavit. Post menstruorum cessationem hæmorrhoides eruperunt, & per multos annos magno cum sanitatis emolumento fluxerunt. Quarum fluor cum ante triennium sponte fieret; nihil tamen incommodi ad sanitatem inde pullulavit, eo quod venæsectionibus ac scarificationibus moles sanguinis semper imminuta fuit. At elapso anno quum paucis post institutam circa autumnale æquinoctium venæsectionem diebus, ostrearum iusto majorem comedit quantitatem: accidit, ut gravi vertigine, præcordiorum anxietate, nausea, & vomendi conatu corripereetur; quæ cuncta symptomata, reddita per vomitum multa pituita protinus conquieverunt. Sed interjectis aliquot mensibus longe vehementior redibat vertigo, extremorum frigore, pectoris oppressione, pulsu

pulsuque magno & pleno stipata; quæ ope clysterum alvum solventium, frictionum, & antispasmodicorum paulo mitigata; venæ autem incisione prorsus sublata fuit. Neque tamen minus nausea adstigebat adhuc cum intercurrente levi vertigine; quæ dato blando emetico ita debellabatur, ut ægra per aliquod tempus sana videretur. Sed brevis erat valetudo: siquidem circa vernale æquinoctium recrudescere utique vertigo, cum dorsi & ossis sacri gravissimis doloribus; & per aliquot hebdomades ægram lecto affligebant, donec prorumpentes hæmorrhoides felicem toti scenæ imponerent finem. Circa solstitium autem vehementis terror omne revocavit malum, quod abhinc, suppressis plane hæmorrhoidibus, inque cassum adhibitis intus Egræhis, externe Lauchstadiensibus aquis, nullis expugnari potuit medicinis, quin per intervalla rediret. Ego demum consultus pro potu decocta cum vino, laxantia rhabarbarina & Elixir nostrum viscerale commendavi; ad firmandum nervorum robur pulverem ex lapidibus cancrorum, pulvere Marchionis, nitro-depurato, succino preparato, cardamomo, & cinnabari nativa præscripsi; & venæsectionem, quater quotannis repetendam ordinavi. In ipso vertiginis paroxysmo suasi, ut ano clyster infunderetur, tum pedes immittantur pediluvio, & interne aliquot balsami vitæ cum quindecim liquoris anodynii guttis remixtæ exhibeantur.

E P I C R I S I S.

Fœminas, quibus post mensium cessationem hæmorrhoidalis fluor statotempore contingit, easdem ab eo utilitates circa sanitatem sentire, quas ex legitimo menstruum fluxu perceperunt, quotidiana docet experientia. Quod si vero utraque excretio ob quascunque causas cessat; rectissime sibi consulunt, qui earum vicem artificialibus sanguinis suppleant missionibus.

Quemadmodum vero hæc sub debito regimine administratæ, incomparabilem inferunt sanitati usum: ita neglecto regimine, multorum auctores sunt malorum. Et id præsentis contigit etiam casu: immoderatus enim ostrærum usus mox a venæsectione, ansam præbuit cunctis, quæ sequuntur affectionibus. Nam post venæsectionem per aliquot dies ab omnibus coctu difficilioribus cibis abstinendum est; quia ventriculus justo debilior, iisque digerendis impar existit.

2.) Discimus etiam ex præsentis casu, quantas & in producendis, & revocandis morbis vires possideat vehemens terror. Aegrotans nostra, si post adhibitam medelam, rectæ vivendi rationi studuisset; procul dubio ab omnibus libera permanisset symptomatibus. Sed terror omnia rursus exacerbavit; quippe qui constringendo corporis habitum, ad interiora & superiora repellit vitales succos, qui accumulati in partibus nondum firmatis, pristinas ludunt scenas.

OBSERVATIO VI.

Vir generosus, quinquaginta sex annorum, temperamenti sanguineo cholericæ, vitæ sedentariæ addictus, a prima infantia ad vicesimum circiter primum ætatis annum, variis efflorescentiis scorbuticis, asthmaticis affectibus & largis narium hæmorrhagiis laboravit. Aetate adolescente arthritici artuum & dorsi motus accesserunt; sed venæsectione circa quodvis æquinoctium abhinc administrari solita mitigati, in fluxum tandem hæmorrhoidalem desierunt; quo per multos annos singulis ferme mensibus cruoris, utut parca quantitas cum singulari saninitatis allevamento effluxit. Ante triennium parcius promanavit cruor, & per novissimum annum fluere prorsus desit: quo tempore sanus quidem vixit, nisi quod per intervalla efflorescentiæ purpuratæ, cum doloribus artuum tenivis, flatulentis, cordis.

D. 4. palpi-

palpitationibus, & nocturnis pollutionibus corpus occupaverint, hancque præsertim scenam Decembri & Aprili mense luserint. Novissime accesserunt vertiginosæ molestiæ, quæ cum cordis palpitatione, inflatione abdominis flatulenta, & crebris ructibus, post prandium æque ac cenam gravius adfligebant; sed adhibitis congruis medicinis evanuerunt. Quum autem eorum recursum, quin apoplexiam timeret; meum flagitavit consilium. Quare suasi, ut sub convenienti diætâ, & acidorum, spirituosorum ac vinolorum evitacione, nec non debita venæsectionum continuacione, adhiberet pediluvia; sub epulis caperet Elixir nostrum viscerale, pro potu uteretur decocto ex hordeo, radice cichorei, semineque sceniculi; & quandoque pilulas balsamicas cum pulvere præcipitante sumeret.

E P I C R I S I S.

1.) Innumeris exemplis & observationibus confirmari potest, quod qui in juventute largis narium hæmorrhagiis obnoxii fuerunt, his progrediente ætate cessantibus, arthriticis ac hæmorrhoidalibus afficiantur pathematibus. Quibus omnino medelam ferre licet, si vel hæmorrhoidum regularis fluxus provocari potest; vel convenientes instituantur venæsectiones. Unde etiam noster ægrotans sanus vixit, quam diu fluxerunt hæmorrhoides.

2.) Quod si vero hæc supprimatur excretio; quam vel sola vita otiosa, crassos reddendo humores, & excretionibus ineptis supprimere valet; stagnat succi in imo ventre, maximeque ventriculo & intestinis; quæ debilitantur exinde, & officio digestionis rite perficiendo minus sunt idonea. Hinc gignuntur cruditates in primis viis: quæ ventriculi & conterminarum partium spasmodicas excitando stricturas, vertiginis in nostro casu causæ fuerunt.

OBSERVATIO VII.

Vir sexaginta sex annorum, robustus & sanæ constitutionis, aliquando circa vespertinum tempus vehementi exardescens iracundia, sanus quidem lectum petit; at mane surgens, tanta prehendebatur vertigine, ut iterum in lectum prostreretur. Eidem etiam per aliquot menses affixus fuit; donec exhibita remedia id quidem efficerent, ut muniis domesticis fungi, & obambulare potuerit; nihilominus vertigo pertinax continuat, ægrotumque per vices subito in terram prostrernit. Cui cum medelam quæreret; suasi venæsectionem bis quotannis celebrandam; dedi infusum theiforme ex melissa, citrique corticibus; & pulverem, qui cornu cervi philosophice præparatum, pulverem Marchionis, lapides cancerorum, succinum præparatum, nitrum & cinnabarin habebat. Unde factum, ut conjuncto balsami vitæ externo usu haberet egregie.

E P I C R I S I S.

Senes, quamvis illibata sanitate, magnoque corporis & animi vigore fruuntur, accidit tamen sæpius, ut gravi animi perturbatione, subito terrore, vel insolenti ira in ingentem virium defectum, quin etiam in affectus vehementer caput infestantes incidant; idque eo magis, si sanguine abundant, vel criticæ hujus evacuationiones cessant, & consueta venæ sectio intermittitur. Quo in casu opus omnino est, ut sanguis mittatur & vehementes nervosarum partium commotiones blandis sedativis sopiantur, abstinendo ab omnibus iis calidis nervinis, quæ sanguinem valde commoveant. Est alias liquor noxiter balsamicus, qui balsami vitæ nomine venit, in affectibus senum, capitis præsertim, & arcendis & sanandis efficacissimum & crebriori usu comprobatum remedium. Cavendum tamen ab eo est summopere, ubi val-

vasorum est plenitudo & dispositio ad motus hæmorrhagicos & congestorios.

OBSERVATIO VIII.

*Vertigo
caduca
ex san-
guinis
copiâ
primæ
rangue
visum
nitro.*

Vir Reverendissimus quinquaginta annorum, temperamentis cholericis sanguinei, obelus & procerus, in juventute narium hæmorrhagiam sub libata sanitate expertus, nec ullis unquam morbis, nisi bis tertiana, novissime ictero discussa, fatigatus, ob insignem sanguinis & humorum copiam per viginti jam annos venam medianam quotannis tundendam præbere suevit. Neque vero minus per quindecim annos hæmorrhoides bis vel ter quovis anno absque ullis incommodis, nec sine egregia valetudine fluxerunt; quæ vero quatuor abhinc vel quinque annis febriles commotiones nunquam non habuerunt præcursores. Sed per novissimum triennium mutata sunt rerum facies; siquidem per crebra intervalla vertiginosus accessit insultus, quem semper comitatur sunt hæmorrhoides cæcæ, adeo ut eo tempore non nisi bis fluentes fuerint. Hinc vertigo magis magisque increbuit, caduca speciem omnino referens: etenim ex improviso cuncta videntur in gyrum rotari, pedes vacillant, titubant, ægerque lapsus evitaturus, desidere tenetur; tum vero magnam capitis imbecillitatem sentit, maxime in cervice, ut caput erectum tenere nequeat, sed pectori illud applicare teneatur; præterea refrigerant expallescentque facies, manus atque pedes, & non raro ipsi sensus cum ratione turbantur; quædem cæcæ hæmorrhoides, mox iterum evanescentes excipiunt. Præterea auditus difficultas cum tinnitu auris sinistra infestatur, æger appetitu fruitur integro, alvoque gaudet aperta; sed crebri vexantur ructus, & insignis muci quantitas laborioso nonnunquam redditur secretum. Contra quæ mala cum plura pharmaca, nec non hirudines frustra fuerint adhibita: ego consultus fuisti, ut servatis recte vi-

endi regulis, venam bis terve secandam quot annis daret; crebris uteretur pediluvii; quavis hebdomade alvum pilulis meis balsamicis laxandam curaret; sub epulis Elixir meum viscerales, oleo macis & cinamomi nuptum caperet, & vesperi nonnunquam pulverem ex antimonio diaphoretico, succino præparato, lapidibus cancorum, nitro, arcano duplicato, & cinnabari ulsurparet.

E P I C R I S I S.

Hæmorrhoides insignem cum ventriculo & intestinis habere nexum, crebra docet experientia. His enim impedire fluentibus, vim concoctricem ac peristalticam dictarum partium admodum debilitari, passionemque sic generari hypochondriacam; & vicissim labefactato intestinorum tono hæmorrhoides produci symptomaticas; quam plurimis didici exemplis. Idem in præsentī casu contigisse, inque primis ex hæmorrhoidum imminuto fluore primas vias vitium contraxisse; vel crebri ructus mucique secretus testantur. Quem vero fugit, ventriculo male habente, omnino generari vertiginem.

2.) Sed huius in hoc casu ratio adhuc ab ipsius sanguinis copia, & ad caput facta congestione accersenda videtur. Scilicet dum siluerunt hæmorrhoides; natis in abdomine spasmis, humores copiosius ad caput rapti, distenderunt vasa, compresserunt nervos, turbantur sufficientem liquiditatem tenuissimi in eos influxum, & sic produxerunt vertiginem, nervosarum capitis partium debilitatem. Spasmos inferiorum partium sub paroxysmo significant frigus extremarum partium; quibus remittentibus, cæcæ adparuerunt hæmorrhoides.

3.) Febriles commotiones, quæ hæmorrhoidum antecesserunt fluxum, significant, sanguinem jam crassiorē & ad excretionem minus aptum fuisse. Observamus enim, spasmodicos ac febriles motus omnia

tere

fere antecedere hæmorrhagiam, eoque vehementiores, quo hæc succedit difficilior.

OBSERVATIO IX.

Vertigo. a frigore pedum & immoderata stori ut potest.
Serenissimus ætatis annorum quadraginta, a patre genitus podagricus per omnem fere vitam nunquam ægrotavit, nunc vero per quinquennium gravis vertigo subinde adeo eum invadit, ut vacillantibus pedibus eum proflernat: ut plurimum periodice, circa octavam matutinam & vesperti circa quintam incidit, mox levior, mox gravior: accessionem tinnitus & auditus difficultas cum oculorum stupore & obnubilatione antecedit, facie existente rubicunda & venis turgida. Ubi paululum affectus remittit, protinus pectoris cum anhelosa spiratione oppressio & dolor ac spasmus femorum, nonnunquam etiam vomitio vel conatus ad vomendum, neque minus dolor in reddenda urina adluit. Solvitur malum ingenti materie tartareæ per urinam secessionem. Pedes subinde frigidi præsertim circa malleolos nunc per quatuor hebdomadam spatium tum cum dolore tensivo, torpore & debilitate, inprimis post pediluvia & tum levius malum existit. Sanguinis evacuationes criticæ per omnem ætatem visæ sunt nunquam, at vero circa æquinoctialia tempora sine incommodo sanguis screatu fuit rejectus, qui postea per annum ter incisa vena evanuit. Consultus ego suasi venam singulis anni quadrantibus in pede secandam & ut abstineret a cerevisia valde lupulata, venere, vini potu, cui paulo largius indulgit, aquam pro potu sumat, ac pedes probe a frigore defendat eosque mane, ut pessime consuevit, non nudet, pediluvia vero frequentius adhibeat & ad vim ventriculi concoctricem confirmandam in prandio temperatum balsamicum meum sic dictum viscerale ad 60. guttas assumat. Suasi quoque ut instante vere fontem Egranum cum debito regimine

interposito pilularum balsamicarum usu biberet.

EPICRISIS.

Hoc capitis frequentissimum vitium, ut sæpius observatum a me est, a liberaliori vini potu, extremorum frigore, sanguineæ evacuationis sive per naturam sive per artem defectu in sanguine plenis subinde oboritur & laborantem sæpe diu trahit, immo, nisi commodis auxiliis succurratur, in apoplexiam & mortem præcipitat. Ubi ex hisce causis nascitur malum, ego levissimis, facillimis & promptis modo enumeratis remediis dieteticis plus præstiti, quam generosis pharmacis. Sed opus est, ut ejusmodi victu & vivendi ratione diutius ægrotantes utantur.

OBSERVATIO X.

Vertigo sum admodum diffracta & obnubilatio chronica.
Illustrissimus Comes annorum sexaginta trium in juventute semper robustus & bene valens, temperamenti sanguineo cholericis, corpus venationibus probe semper exercuit: ante viginti annos Silesiæ in continuam & acutam febrem ex abusu vini Hungarici incidit, quæ naturæ vires ac robur corporis adeo infirmavit & destruxit, ut vix intra tres menses functiones tam vitales quam naturales in ordinem redigi potuerint. Ab eo tempore imbecillitatem capitis cum vertigine per intervalla expertus est, quæ succedente tempore ingravescentis ante quadricennium tam vehemens facta est, ut in terram Illustrissimum. Virum præcipitaverit. Et licet crebrioris hujus affectus accessiones per repetitas venæsectiones, leniter purgantia & alia commoda remedia fuerint præpeditæ, attamen adhuc ex vitio digestionis sub subitis tempestatis mutationibus inveniunt. Quod pessimum vero est, comitatur hoc vitium ingens audiendi difficultas & visus obnubilatio. Vires præterea constant, somnus placidus,

&c.

& major quam decet & laboris exercitationisque necessitas exigit, ciborum est appetentia. Infantes vero cibos ac pingues, quorum ulum frequenter soda excipit, minus bene ferre potest. Pro potu sumit aquam & singulis diebus duas vini Mosellani bibit mensuras, facies est florida, rubicunda. Per sex fere annos verno tempore fonte Egrano usus singulis fere annis quater, quinque, imo sex V. S. admittit.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Infirmiorem, quæ magnos & diuturnos morbos sequitur, aliis gravibus morbis, qui inde prodeunt, obnoxiam esse, & hæc historia & multæ aliæ nobis cognitæ manifesto fatis confirmant. In ejusmodi diuturnis vitiis ego vix aliis quam diæticis remediis ulum esse animadverti. Interdixi itaque ex hoc fundamento liberaliorem vini usum, motum vero & exercitationem corporis ad sudorem usque pervectionem aut equitationem, neque minus abstinentiam a cibis, præsertim mucilaginosi, flatulentis, pinguibus ac victum parvum & extenuantem imperavi, utpote cum ex sanguinis & succorum abundantia plerumque ad imbecillius caput congestio proficiscitur. Et quia ventriculi imbecillitas id vitii valde sovere & augere solet, semper omnino medicum, ea quæ concoctionem juvant, proponere oportet; quo nomine Elixir meum viscerale, idem quod in notis in Poterium præscriptum est, principem sibi vindicat locum. Postremo, hanc ceu perpetuam, & quæ meretur notari, observationem subnectere hoc loco volui, idque maxime in gratiam juniorum medicorum: in capitis affectibus, ut in vertigine, auditus difficultate, ubi a sanguinis abundantia ortum traxerint, communia illa adversus ejusmodi morbos commendata cephalica, nervina balsamica, ad quæ etiam pertinent balsama apoplectica, & balsamum nostrum sic dictum vitale, nec

externe nec interne, nisi cum maxima prudentia exhibenda esse, eo quod majorem motum & orgasmum in humoribus excitando & consequenter stagnationem efficiendo pessimos effectus producant.

OBSERVATIO XI.

Litteratus triginta trium annorum, ^{Perispa} temperamenti languineo-cholericum, ^{caduca.} animi sensibilius, crebris mox lucubrationibus & meditationibus, mox computationibus, mox animi pathematibus indulgens, nocte aliquando in frigido conclavi scribendo transacta, mane facturus iter ex improvviso gravi corripitur vertigine, quasi caduca: quippe ultra horæ spatium instar attoniti jacebat, oculoque celeriter invitatus movebat, tum facies intumescerebat, & paroxysmus sensim, relicto corporis languore, remittebat. Abhinc quavis circiter hebdomade redibat; & novissime sic se habebat: Prævia insigni iracundia, cum mensæ pransurus adsidere vellet, frigus pedum, tanquam regularem mali prænuncium, sensit; hinc dissipaturus affectum discurrere per conclave nititur; sed vertigine opinione citius accedente præpeditus, pedes aquæ tepidæ immergit, & ex aqua frigida triginta liquoris anodyni guttas sumit. Unde factum, ut paroxysmus, qui alias per aliquot horas inhærebat, non solum protinus cessaret, verum etiam mitior esset, & non nisi levi lassitudine semet exereret. Verum cum nihilominus per intervalla posthæc reverteretur accessio: meum ad eam penitus abigendam implorabit consilium. Quamobrem suavi primum, ut venæsectionem, quam antea singulorum tantum biennio admisserat, bis quotannis administrandam curaret; deinceps corporis exercitio, & tranquillitati mentis probe studeret; pediluvii tepidis frequenter uteretur; pro potu ordinario adhiberet fontem Selteranum; quavis hebdomade pilulas balsamicas

micas cum pulvere præcipitante usurparet; & mane denique ex infuso theiformi guttas quadraginta mixturæ, quæ habebat liquoris anodyni, tincturæ antimonii acris ana unciam dimidiam, balsami vitæ drachmam unam, fumeret.

E P I C R I S I S.

Hæc vertigo rectissime vocari potest spasmodica; eo quod a spasms ac stric-turis partium infernarum, succos vitales ad caput compellentibus in singulo paroxysmo originem traxerit: id quod frigus pedum, quemvis paroxysmum antecedens testatur. Et tali in casu utique consultum est, pedes mox sub accessionis initio tepidæ aquæ immittere: nec sine fructu adsumtus sub ipso paroxysmo est liquor noster anodynus; siquidem hæc remedium genera, spasmus partium externarum relaxando, omnino avertere paroxysmum potuerunt.

2.) Causa occasionalis, quæ hanc vertiginem introduxit, frigus quidem est; sed recte dicitur occasionalis, quoniam in corporibus, quæ non jam aliqualem dispositionem sistent, tam gravia non semper excitat mala. Noster autem ægrotans cum partim per crebras animi commotiones, partim etiam multas lucubrationes, & fluidorum crassitiam & solidorum debilitatem sibi contraxisse videtur: ex facili accedente frigore in vertiginem potuit incidere.

3.) Quod sub paroxysmo vertiginoso oculi moti ac velut convulsi fuerint, id cum vertiginis essentia facile conciliari potest. Nam vertigo dependet a quasi paralytica nervi optici relaxatione; & motus oculi a pari nervorum tertio; seu oculorum motorio: qui omnino convelli potest, altero nervo existente paralytico.

CAPUT IV.

DE GUTTA SERENA.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

GRave malum est cæcitas, quam Græci *ἀπὸ πύρι*, Latini guttam serenam, quasi gutta quædam obturrasset nervum opticum dixerunt, & ^{Gutta serena descriptio.} nos per visionem ab influxu fluidi nervi in nervum opticum prorsus intercepto, oculis illatis existentibus, sublatam describimus. Sub ea, si exterius oculum inspicias, sanus & integer apparet oculus neque in tunicis ipsis, neque in humoribus labe conspicua est ulla, tantum quod pupilla naturali amplior, nigrior, nimiumque dilatata compareat, & ad radiorum luminosorum illapsum rigida spectetur & immobilis: nihilominus visio vel prorsus est abolita, vel saltem facultas restat tenebras a luce discernendi.

§. II.

Distinguit ergo semet hic morbus 1.) *Distin-* a vertigine, in qua circumgyrationis ^{Allogor.} sensus, & pedum adest vacillatio, fluidi vero nervi influxus nec prorsus est, ^{na.} interceptus, sed saltem imminutus, ^{a ver.} nec etiam perpetuo talis. Differt etiam a catarracta; nam in hac crystallinus humor opacus cernitur, & pupilla ad lucis splendorem coarctatur, in tenebricosis autem locis dilatatur: contra in gutta serena per pupillam pellucidus adparet humor crystallinus, & pupilla, sive sit in lucido, sive obscuro loco, nec contrahitur, nec magis dilatatur, sed permanet immobilis.

§. III.

Neque vero eadem semper ratione *distin-* se noster habet morbus: mox enim subito & repente invadit, ut plerum- ^{ca gurg.} que fit, si ex violentis & externis ^{serena.} ^{pupilla.} ^{rio.} causis, ut post casum ab alto & gra-

gravem capitis percussione. Vid. HILDANUS *Cent. 5. Obs. 8.* it. AMATUS LUSITANUS. *Cent. 5. Obs. 64.* mox successive visio perditur, quod in senibus potissimum hemiplexia vel paralyti affectis, aliisque languidis contingit corporibus : mox associantur capitis dolores, vertigo, somnolentia, tinnitus & susurrus aurium &c. mox verò vacat his symptomatibus, solaque cecitate adfigit. Datur quoque gutta serena periodica, quæ subito invadens, & per aliquot horas vel dies durans, sponte cessat, sed sæpe revertitur, ut fere fit in hypoehondriacis, hysteriis & parturientibus. Dividitur etiam in perfectam & imperfectam; in illa ulla nec visio, nec ullum luminis vestigium superest; in hac lumen adhuc a tenebris discerni potest, & videtur ad hanc quoque pertinere dimidiatus visus, cujus peculiarem speciem describit CHR. SIGISM. WOLFFIUS *diff. de amaurosi imperfecta 1709.* Trajecti habita; ubi quis non nili truncum inferiorem cum pedibus in homine potuit videre.

§. IV.

Quum in gutta serena oculus externe ab omni vitio liber conspiciatur; haud sine ratione colligimus, causam mali non in ipso oculo, sed nervo potius optico esse querendam. Et hoc idem evidenter demonstrat incisio eorum, qui per vitam luminis usu caruerunt: hæc enim docet, nervos opticos fuisse nimium extenuatos, marcidos ac duplo minores, Vid. BONETUS *Sepulch. L. I. Sect. XVII. Obs. 3. & 4.* vel sero aut sanguine per cerebrum extravasato circumfusus & compressos, sicut adnotavit WEPFERUS *de apopl. hist. IV.* aut tumore duriori obiectos, qualem circa eorundem originem vidit BONETUS *l. c. obs. 1.* PAWIUS *obs. anat. 2.* conspexit vesicam aqueo humore plenam, dictis nervis circa eorum conjunctionem insidentem, PLATERUS tumorem globolum prope nervos visorios in gutta serena laborante post mortem deprehendit, &

BONETUS *l. cit. obs. 5.* observavit arteriam carotidem, eo quo orbitam ingreditur loco, sanguine turgidissimam.

§. V.

Multi quippe & tantum non omnes, accusant nervi optici obstructionem a lymphâ crassiuscula, qua tubuli hoc in nervo occludantur, ut liquidi nervi ad retinam affluxus, vel sufflaminetur, vel intercludatur plane. Verum nondum ab Anatomicis evictum est, nervis inesse canaliculos & tubulos, per quos liquidum recto vehatur tramite. Neque etiam per cerebri & oblongatam medullam crassior & cohzrens lymphâ, sed longe tenuissimum & ad cohesionem minime aptum liquidum fertur. Hinc in nervos obstructionem cadere neutiquam videtur credibile, multo minus in optici nervi obstructio a materia ex cerebro advecta commodum invenit locum. Cunctis his in casibus nervorum opti-
corum ea debet fieri compressio, quæ omnem fluidi nervi in eos influxum tollere, adeoque paralytin illorum vallet inducere: unde sequitur, causam guttæ serenæ proximam esse nervorum opti-
corum paralytin. Jam ex anatomica oculi structura notum perspicuumque habemus, nervum opticum, simulac ossæam oculi orbitam & hanc invellens intus periosium penetravit, atque exterius, quod a dura matre recepit, involicrum ad constituendam sclerotidem deposuit, altero involu-
cro, pia meningis propagine, uvæam, processus ciliares, & pupillam efformare, medullari vero substantia tuni-
cam mollem & pulpofam, quæ retina audit, constituere. Notissimum porro est, retinam picturas obiectorum visibilium recipere, illas ad sensorium commune per nervum opticum propa-
gare, tumque visionis ideam in mente excitare. Ad sentienda vero externa obiecta opus esse nervosarum partium tensione, quæ in legitimo fluidi nervosi influxu consistit, capite jam primo de nervorum resolutionibus fuse demonstravimus.

Quum

Gutta serena etibla-
gia.

Scillo
anato-
mica
gutta se-
rena pe-
rioste-
num.

Quum autem in gutta serena adest paralyticus nervi optici & per consequens tunicae retinae, uveae ac processus ciliarium: sequitur, has partes nec tensas esse, nec recipere posse radios luminosos, sed pupillam ampliata & ob relaxatos processus ciliares dilatata adparere. Nec aliud in oculo cernitur vitium; sed & motus humorum, & musculorum eos moventium optime se habet: propterea quod & vasa succos vehentia & musculi non ab optico, sed aliis nervis, qui non sunt affecti, suas recipiunt propagines.

§. VI.

Gutta serena tam perniciosa quam spuria sedet. Causa igitur, quae comprimendo nervos opticos, horum paralyticam inducit, haeret vel circa illorum principium, seu thalamos, vel circa eisdem oculorum orbitam ingredientem. Sed haerere etiam potest intra ipsum nervum opticum, & quidem in vasis sanguineis, quae in ejus medullis latent; & quorum praesentiam non modo recentissimi anatomicorum, verum jam WEPFERUS L. de Cicut. aquatica pag. 127. demonstrarunt. Haec vasa, quae carotidis propagines sunt, ut & alii carotidis rami, orbitam ambiunt, si cruore inibi stagnante infarciuntur, premunt distenduntque medullares nervorum canaliculos, simulque lymphae per vasa nervos cingentia reductum impediunt. Haec videtur causa guttae serena periodicae; quae discussa sanguinis stagnatione statim cessat. Porro etiam verisimile videtur, in spuria amaurosi nonnunquam serum intra tunicas oculi, maximeque scleroticam secedens, opticumque comprimens nervum esse accusandum: ubi perennante a tergo fluidi nervei affluxu, ejus quaedam ingreditur portio, quae tantam relinquit visionis, quantum ad discernendam a tenebris lucem requiritur.

§. VII.

Subjuncta & oculo-phonalia gutta serena causa. Quamvis morbus noster omni sexui & aetati sit infestus, si causae externae violentiae, quae gravem capitis percussione, cerebri concussione, & hu-

morum circa nervos opticos stagnationem provocant, accesserint: attramen si ex internis enascatur causis, familiaris potissimum est subjectis valde plethoricis, pituitosis, cachecticis, senilibus, & quae caput nervosumque genus a praecedentibus animi affectibus, diuturno morore, anxietate, nimis vigiliis, ac capitis laboribus, intempestivis studiis, lectione minutarum litterarum ad lucis splendorem, frequenti ebrietate, diuturno frigore, & haereditaria dispositione imbecillum sibi contraxerunt. Et in eo quidem convenit cum reliquis cerebri affectibus, quod ut plurimum cerebri atonia nitatur.

§. VIII.

Si mediatas spectemus causas; illae vel ad repletionem vel inanitionem commodè referri possunt. Ad repletionis classem pertinet gutta serena, quae a sola sanguinis, plus minus crassa in vasis cerebri, nervo optico continetur stagnatione proficitur; & non solum transitoria nonnunquam ac periodica existit; verum etiam, si recens fuerit, medellae locum relinquit. Talis evenit 1.) summe plethoricis, a vehementiori corporis motu, balnearum nimis calidorum usu, fortiori iracundia &c. qualem casum in CONSULT. MED. Sect. I. cas. XLII. relatum legas. 2.) parturientibus, vel in ipso partu, quae debetur vehementissimis imi ventris stricturis, humores ad caput summo cum impetu propellentibus, & a BARTISCH in Ophthalmod. p. 6. C. 2. der schwarze Meibers-Staar vocatur; vel post partum, si fuerit laboriosus, & cum primis lochiorum accesserit defectus; qualem adnotavit, & venesectione brevi curavit MAURICEAU Cent. V. obs. 368. Notandum quoque, quod hemiplegia, quae interdum excipit puerperium, saepius in coecitatem terminatur. 3.) Foeminis, ex defectu mensium, maloque hysterico laborantibus; qualem casum recensui in CONSULT. MED. Sect. I. cas. XLV.

Memi-

Meminit quoque PECHLINUS L.I. obf. 42. guttæ serenæ, quæ cum cephalgia singulis mensibus, deficiente uteri purgatione, adfligebat. 4.) Hypochondriacis, hysteriis, & quigravioribus imi ventris torquentur spasmus, quibus scilicet humores ad caput coguntur: unde notabilis est observatio, quam A.N.C. dec. III. anno 3. obf. 81. recensent de gutta serena, vehementem colicam cum alvi obstructione stipatam excipiente, & hac per clysteres curata, protinus cessante.

§. IX.

Quemadmodum vero gutta serena, quæ a sola sanguinis stagnatione ortum trahit, est transitoria: ita e contrario hæc si diutius obhæserit, & subjecta pituitosa, cacochymica occupaverit, dimittendo serosam, quæ ad nervos incumbit, portionem, diuturniorem & sæpius immedicabilem producit morbum. Novum igitur non est, a purpura, scabie, ulceribus, achoribus (vid. A. BEROL. Dec. II. Vol. VI. pag. 28.) intra corpus remeantibus id viti oboriri; vel infantes imbecilliores, & qui humoribus abundant, eodem infestari; præsertim ubi non bene prodierunt morbilli, vel intestina lumbricis obsidentur. Idem fit post morbos acutos, febres malignas, variolas, phrenitidem; humore videlicet per metastasin ad nervos opticos decumbente. Nonnunquam plethorici vel cacochymici ex fortiori vel purgatione vel vomitione cæcitatem sibi contrahunt; sicuti de vomitoriis observavit GULDENKLEE L.I. epist. 20. pag. 498. Cum primis vero mercurialia inepte, & in corporibus impuris adhibita, lymphæ pertinacem stagnationem inferendo, ad hoc malum contribuant.

§. X.

Hæ causæ ad repletionis spectant titulum; sub inanitionis autem voce complector nimias ac immoderatas succorum vitalium profusiones, quas nonnunquam guttam excipere sereneam, experientia testatur. Præsertim

id contingit post effrenas hæmorrhagias; & speciatim obortam cæcitatem observant post vomitum cruentum largiorem A. N. C. vol. II. obf. 52. post nimiam venæsectionem in gravida ibid. obf. 45. post detractum largiter e vena frontis sanguinem BONETUS Sect. XVIII. obf. 2. app. Dum enim humor vitalis exhauritur, collabuntur vasa cerebrum perreptantia, secretio fluidi nervi imminuitur fit, & inde vertigo, gutta serena, animi deliquia, aliæque propullulant incommoda. Præsertim vero notari meretur insignis consensus, qui hoc in casu oculos & partes genitales intercedit; siquidem observamus, ex immodica & intempestiva venere sæpius oriri cæcitatem, quam ego multoties adnotavi & CONS. MED. Sect. III. obf. CIV. p. 427. recensui. Fluidum scilicet lymphaticum seminale cum eo, quod in cerebro secernitur, & per nervos distribuitur, ejusdem ferme indolis est & essentia: quare quo copiosior illius est excretio, eo parcius hujus secretio, unde partium nervosarum atonia, visus imbecillitas, & ipsa sequi solet cæcitas.

§. XI.

Gravissimum & pertinacissimum ^{Troquo;} gutta serena est malum; & in primis si ^{si gutta serena.} perfecta, si inveterata fuerit, sique senes & elanguida subjecta occupaverit, nullum medelæ relinquit locum, tantum abest, ut graviore tandem apoplectici & paralytici superveniant affectus. Contra malum recens, quod imperfectum est, & in oculorum duntaxat tunicis hærentem agnoscit causam, præsertim in junioribus & robustis subjectis, interdum sanatur. Non minus curationi cedit ea, quæ periodica est, & a sola sanguinis stagnatione dependet: quæ vero paralyticis, aliisque capitis morbis jungitur, periculum portendit vix superabile.

THE.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Indica-
tiones
anato-
mice.

CUrandi guttam serenam ratio admodum est difficilis; quippe remedium vis remotas has, ac in ossa cranii theca absconditas partes minus subire valet. Neque tamen minus incumbit medico, ut quid valeant humeri, experiatur, curationemque pro caulaurum ratione accommodatam instituat. Hæc verò binis absolvitur indicationibus, quarum prima discussionem humoris stagnantis, & nervos comprimentis; altera affectarum partium roborationem respicit.

§. II.

Quomo-
do primi-
indica-
tiones fa-
ciat
in gutta
serena a
serosi hu-
moris
colle-
ctione.

Ad primum, qui difficillimus est, obtinendum scopum, generosiora, & quæ vocant heroica, in usum vocare juvat remedia. Quodsi igitur serofus humor in cerebro effusus stagnaverit, sicut fieri solet in subjectis pituitosis, cachecticis, cacochymicis, item post remeantia exanthemata, & si affectus recens fuerit: magnum profecto præsidium est in cauterio actuali, syncipiti vel nuchæ inusto; cui etiam subtili-
tut potest setaceum. Duplici hæc remedia operantur ratione, dum videlicet partim excitando dolorem, tremulam quandam & vibratoriam motionem tenuissimis cerebri fibrillis inferunt, partim affluxum humorum, qui plerumque vulnus inflatum sequitur, proritant, succos stagnantes a cerebro & affecta parte advocant. Et si quid sperandum auxilii; id sane a tali remedio in hoc affectu longe certius, quam a vesicatoris, vel foniculis obtinetur.

§. III.

In gutta
serena a
sanguini
ali flui-
guis
ne.

Contra, si a sanguinis stagnatione ortum sit malum, uti fit in plethoricis, florida & rubicunda facie, pulsuum magno præditis, & excretionum sanguinearum retentione laborantibus: cavendum a tali remedio, & a sanguinis potius missione inchoanda medela.

Utilis hoc sine est venæsectio in pede; sed longe utilior incisio venarum frontis aut arteriarum temporalium. Et hoc quidem præsidium ipsa docuisse videtur natura; siquidem exemplis confirmatum habemus, cæcos ex vulnere fronti inflato, & hinc sequuta larga hæmorrhagia visum recuperasse. Neque alienum est, hirudines temporibus admovere; aut, in defectu fluxus hæmorrhoidalis, easdem ano applicare; aut si suppressa fuerit narium hæmorrhagia, has intruso stylo pertundere; ut cita & efficax fiat sanguinis ventilatio.

§. IV.

Deinceps ut in omni oculorum <sup>Len-
guttæ in
gutta se-
rena</sup> titudine, ita quoque serena gutta maxime juvat, alvum esse fusiores, quo stagnans in capite humor ad inferiora ducatur. Eo sine adhibenda remedia non decet esse drasticæ purgantia; sed blanda laxantia roborantibus nupta, qua laude pollent pilulæ balsamico cephalicæ, quarum capite de paralyti exemplum proposuimus. In usum quoque trahi possunt pilulæ nostræ balsamicæ, cum mercurio dulci & extracto panchymago Crollii combinatæ: nec contemnendi clysteres, paulo efficaciores; quorum virtus illustris est, si imi ventris stricturæ concurrant.

§. V.

Quando malum valde est inveteratum, & a lymphæ pertinaci in vasis <sup>Curatio
guttæ se-
renæ in-
veteratæ</sup> nervos opticos cingentibus stagnatione sustentatur: præmissis iis, quæ proposuimus, unica spes in validioribus discutientibus, iisque potissimum internis est sita. Quo nomine bina præsertim remedia reliquis palmarum præripiunt; quorum unum est sulphur antimonii pro nostra methodo correctum; alterum cinnabaris. Confici ex his potest sequens pulvillus: Recipe cinnabaris nativæ præparatæ, lapidum cancrorum, succini præparati ana drachmas duas, salis volatilis succini, cornu cervi ana grana decem. M. F. pulvis div. in 12. partes, quarum singulæ

gula tria vel quatuor sulphuris antimonii grana addi possunt. Exhibetur pulvillus talis quavis vespere; hauritur sequenti mane infusum, quod ex herba melissæ, semine fœniculi & radicæ valerianæ conficitur. Interponi etiam debent laxantia; jungi victus tenuis & siccativus, & subjungi balsamica. Et si his cedere recuset morbus; confugiendum ad lenem salivationem, cujus ope nonnullos a cœcitate gravi sanatos novi.

6. VI.

Robert-
slam &
discipl.
simon.
vernoi
m/m.

CAUTELÆ PRACTICÆ.

6. I.

*Cantela
circa
cantaria
setacea
& Per-
matato-
ria.*

Priusquam cauteria vel setacea adhibeantur; opus est, ut corpus tam a sanguinis & humorum nimia mole, quam ab eorum impuritate, & primæ viæ ab omni saburra liberentur. Quo scopo præmittendæ sunt sangui-

nis miffiones, blanda laxantia, &
medicamina fanguinem diluentia &
depurantia. Eadem effe debet cautio
in ufus fternutatoriorum, ne fcilicet,
antequam corpus & caput iufta purga-
tione levatum fuit, adhibeantur,
quoniam alias humorum vehementior-
rem ad caput affluxum caufantur. Ve-
rum eadem, corpore rite preparato,
inter morbi initia defideratiffimam fe-
runt opem.

§. II.

Ex roborantibus discutiente simul virtute præditis balsamum vitæ meum excellenti contra guttam serenam pollet efficacia; cum primis si ea decubitu ferosi humoris ad nervos opticos in subiectis pituitosis ac phlegmaticis originem traxerit; quo in casu novi balsamum illud inter initia capiti fronti-que cum linteis admotum ominofu-
stulisse cœcitatem. Eo autem cautius utendum in corporibus sanguine plenis, ubi sanguinis copia & congestio malum induxit; tum enim tempe-
rantia potius atque tam molem humo-
rum imminuentia, quam ejus
organum componentia sunt profi-
cua.

6. III.

Externorum quod attinet usum ; *Circu*
nemo non videt, eum in vera & in-
veterata amaurosi prorsus esse fru-
straneum ; quoniam vi sua ad affe-
ctum locum haud pertingunt. Quan-
do autem vitium non in ipso nerve
optico, sed potius in oculo, ejusque
humoribus vel aliis partibus residet ;
tum non de nihilo sunt topica : e
quibus eminent vel fons ex decocto
radicis valerianæ, cubebærum, fe-
minisq; sceniculi cum aqua & vi-
no parati, per infundibulum oculis
admissi ; vel epithemata hac ratione
conficienda : Recipe radicem angeli-
cæ, imperatoris, valerianæ ana un-
cias binas, herbæ chærefolii, arni-
cæ, florum sambuci, lavendulæ,
rosarum ana pugillos tres, feminis
sceniculi, anethi ana drachmam
unam cum dimidia. C. C. f. species,

decoquantur in æquali portione aquæ rosarum & sclopetariæ, l'eau d'arquebuse distillée.

§. IV.

Gutta curam per ins. diem. Evellendæ, quæ contumax est, cecitati perquam opportuna nonnunquam est curatio, quæ per inediam instituitur. Conducit ea potissimum in corporibus impuris, cacochymicis, sanguineque & succis abundantibus, & requirit prægressam clementem quidem, sed satis efficacem alvi subductionem. Ipsa hæc curatio consistit in eo, ut ægri non nisi modico panis cocti, carnisque assatæ cum passulis vescantur; vinum omnemque cerevisiam fugiant, & decoctum ex salsaparilla, glycyrrhiza, passulis, semineque feculi bibant: cui pro corporis ratione per tres & ultra hebdomades insistendum.

§. V.

Quæ puellis, infantibusque post variolas, morbillos, aliosque exanthematicos morbos remanet gutta serena; multam sanationis spem relinquit. Accedentibus enim pubertatis annis menstruoque fluxu aut sponte disparet, aut mirum in modum emendatur; tumque opus est, congruis adminiculis menstruum adjuvare fluxum; quæ de re notabile exemplum allegavi SYST. Tem. IV. P. I. Cap. VIII. p. 192.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Gutta serena incipit. **V**Ir triginta annorum, sex circiter abhinc annis corpus fortiori labore & exercitio vehementer commotum, subitanæ exposuit refrigerationi. Unde dolorem quandam gravitativum capitis, & accedente oculi dextri contusione, magnam in ipso visus imbecillitatem, nullo externe adparente vitio, sensit. Variis igitur usus est remediis, vesicatoriis, fonticulis, collyriis atque purgantibus; sed sine ullo effectu. Ante biennium accede-

bat scabies, & posthæc ad sinistrum quoque oculum transibat vitium; dum non modo visio valde imbecillis esset, verum etiam scintillulæ maculæque dicto obversarentur oculo, eisdemque omnia duplicata adparerent objecta. Præterea aurium gravi tinnitu, stomachi magna debilitate, ructuosis ac flatulentis molestiis, alvi obstructione, doloribusque artuum tractoriis vexabatur; vultus lividum præ se ferebat colorem; & vitæ genus sedentarium, multis ingenii laboribus ac scriptationibus implicatum continuare non desinebat.

EPICRISIS CUM
CONSILIO.

Hic affectus vocari meretur gutta serena incipiens ac incompleta, & sedem habet in nervo optico & cerebro: unde extrinsecus nullum adparet vitium. Natales suos a cacochymica sanguinis & feri impuritate mutuatur: quippe frequens docet experientia, scorbuticos, cacochymicos atque cachecticos oculorum vitia ab interna causa facile incurrere, inque iis malum ab uno ad alterum transire oculum. Cacochymicam humorum diathesin in præsentî ægro testantur scabies, prava digestio, flatulentia, artuum dolor, & tinnitus aurium: atque eam cum vitæ genus sedentarium, tum corporis calefacti refrigeratio induxerunt. Hac etiam visionis imbecillitati prima occasio data est; siquidem inde repressi humores copiosius ad cerebri partem anteriorem decubuerunt, & accedente oculi dextri contusione, ad ejus nervos inde debilitatos pertinaciter secesserunt. Fuisset facilius hanc affectionem adhuc recentem convenienti debellasse medicina; at ea jam inveterata difficilior omnino est negotium. Neque tamen abjiciendum ideo opinor animum, sed eo respiciendum, ut succi reddantur temperati & benigni; ac deinceps partes nervosæ, quæ sunt debilitatæ, corroborentur. Primæ inten-

intentioni faciunt satis lignorum decocta, tincturæ antimoniales, pulveres absorbentes & diaphoretici, purgantia ex gummatibus confecta, & vivendi recta ratio. Posteriores scopum explent emplastra ex oleis cephalicis, aromaticis, balsamis liquidis, & gummatibus resinosis, fronti & temporibus adplicata, nec non spiritus vini fortiter camphoratus, & cum essentia balsami Peruviani mixtus, & denique balsamum nostrum vitæ. Quæ per satis longum tempus continuata si votis nondum responderint, nec succi vitales satis edulcorati fuerint: haud alienum erit, blandam movere salivationem, quæ cum cinnabarinis vel æthiopo minerali perficitur commodissime, quandocunque hic, prius probe purgatis primis viis per pilulas cephalicas aut aliud conveniens purgans, ad decem grana cum drachma dimidia sacchari & olei Melissæ Turcicæ guttis duabus per tres & ultra septimanas mane exhibeatur & potui decoctum rad. Chinæ cum passulis & cinamomo detur, subjuncta simul diæta & proba vivendi ratione. Novi hac methodo, ob gravem capitis contusionem feliciter restitutos qui in periculo cæcitatæ versabantur; non tamen omisissis externis.

OBSERVATIO II.

*Gutta
serena
purpurea
ramen
bram
eplum.*

Puella septem annorum, debilioris naturæ & tenerrimæ corporis constitutionis, faciei lividæ & cachecticæ, flavescente sæpius colore tinctæ, incidebat aliquando in febriculam, dorsi capitisque dolore, & si corpus erigebat, vertigine stipatam. Tertio ab invasione die, tota cutis punctulis asperis & rubicundis referta cernebatur; quorum ulterior efflorescentia remediis temperantibus, leniterque expellentibus, & temperato regimine adjuvabatur. Neque tamen minus hæ maculæ mox cum sensu horripilationis evanescebant, mox cum magno cutis ardore rursus prorumpentes. Conque- rebatur insuper de magno capitis &

oculorum, præsertim circa septimum diem, exacerbato dolore; & quum postea ab hoc convalesceret affectu, subito omni privata visu, nihil prorsus videre valuit. In oculis externe nihil videbatur vitii; nisi quod pupilla paulo amplior & magis dilatata compareret.

EPICRISIS.

Affectus, qui post se traxit guttam serenam, est purpura; infantibus præsertim cachecticis, qui ob ventriculi imbecillitatem & bilis inertiam, ingentem feri impuri contrahunt copiam, admodum familiaris. Purpura enim ex sero impuro acri in glandulosis ductulis stagnante, quod febrili commotione ad habitum corporis protruditur, originem trahit: cujus feri copia si julto major, & natura imbecillis est, seu, quod idem est, si corpus debitis motibus, illud expellendi destitutum fuerit; fit inde, ut partibus etiam solidis a succis vitiosis hinc inde stagnantibus, easque vellicantibus labes affricetur. Quare observamus, tusses diuturnas, phthises, febres lentas, diarrhæas, capitis dolores, hemicranias &c. illum affectum non modo comitari, sede idem quoque supervenire. Ex quo facile colligitur, delapsum in nostro casu ad caput, & præsertim nervos opticos serum guttam induxisse serenam. Cujus curatio in eo potissimum consistit, ut corpus a colluvie serosorum ac purpura insectorum succorum liberetur, eorumque moles a capite derivetur. Quo scopo præter interna sanguinem mundificantia, decocta diluentia, diaphoretica & laxantia, mira virtus in vesicatoriis reposta est, dummodo tempestive adhibeantur: quæ revocando ac cutaneum corticem serum acre, illud capiti subtrahunt. Præterea, eo est annitendum, ut per balsamica ac temperata stomachica, ventriculo robur ac virtus digestiva restituatur; & sic generosus chylus, laudabilesque succi generentur.

E 2 OB.

OBSERVATIO III.

*Gutta
serena
ex sup-
pissa
purpu-
ra, fa-
dioribus
a. n. n. n.*

Puella novem annorum, catharralibus defluxionibus, achoribus, tumoribusque glandularum colli per totam vexata vitam, naribus aliquando præter morem siccis existentibus, corripitur vertigine, & doloribus dorsi ac hypochondriorum tantis, ut accedente vomitu & cephalalgia, lectum petere cogeretur. Post aliquot dies melius paullisper habens, libero se rursus exponit aeri, qui tum erat gelidissimus: sed redux, gravi vertigine, tumore vultus, febricula & purpura, mox iterum retrocedente afficitur. Haud multo post, gravi mentis commotione agitata, incidit in affectum epilepticum; sub quo dentes valide commodebat, oculi rigebant hiantes, sensus omnes erant aboliti, & pulsus ferebatur vehemens & inæqualis. Elapsa hora ab hoc paroxysmo ad se rediens, prorsus cæca erat, & inter vehementes capitis dolores, multum biliosæ saburræ vomitu reddebat. Infuso clysmate, atque datis remediis antispasmodicis, præcipitantibus, ac diaphoreticis remittebant & vomitus & dolores capitis: sed cæcitas eadem persistebat per quatuor dies, quorum singulo supra citatus paroxysmus epilepticus revertebatur. Quum urgerent insuper continuæ vigiliæ, & dolores vehementer recrudescerent; dabantur vesperi aliquot grana pilularum de cynoglossa: unde nox quietior sequuta; & quum altero mane ex infuso theiformi olei Cajaputi tantillum fumeret, largo per totum corpus perfundebar sudore, & cum hoc subito recuperabat visum. Sed elapsa hora, & redeunte cephalalgia, cæcitas plenaria recurrebat; & altero demum die, remittentibus cunctis doloribus & spasmis, iterum redibat, cum tam felici successu, ut ægra post sedecim dies inter continuos sudores, & visionem & sanitatem perfectam recuperaret.

EPICRISIS.

Quanta serum acre, quod sub exanthematibus purpuraceis ad corporis peripheriam protruditur, intra corpus retentum, machinari valeat mala: præfens quoque testatur morbi historia. Sæpius fit, ut illud per aliquod tempus in corpore delitescens quiescat, & non nisi accedente quadam occasionali causa, suam exercere incipiat tyrannidem. Talis causa in nostro casu duplex fuit, nimirum refrigeratio, & mentis commotio: qua utraque gravis spasmi nervoso generi inductus, & hoc cutaneum corticem afficiente, humores noxii majori copia ad interiora, & caput potissimum compulsi fuerunt.

2.) Meretur itaque, quæ hic occurrit cæcitas vocari spasmodica; eo quod a spasmis externarum & infernarum partium, humores sursum commoti strictura fortiori & cerebri membranas, unde epilepsia nata, non minus ac oculorum membranas nervæ adfecerint. Hinc factum est, ut, postquam larga accesserat sudatio, inde serum acre evacuat, spasmus relaxati & ideo cuncta mala depulsa fuerint.

OBSERVATIO IV.

Infans trimulus, cum vix anni quadrantem attigisset, variolis erat correptus; quæ non legitimam suppurationem passæ, nec rite efflorescentes, tertio post die rursus evanuerunt. Abhinc vacillante sanitate sæpius adfixerunt catharrales molestiæ; & ante annum tempus abdominis quædam accessit durities. Contra hanc præter alia medicamina datum fuit vomitorium, idque intra unam hebdomadam bis repetitum: unde spontanei vomitus, & alvi fluxus exceperunt, perque decem inhaeserunt dies.

Tum.

*Gutta
serena
ex sub-
sterni-
bus va-
riolis.*

Tum conquescentibus his excretionibus, abdomen quoque detumuit; sed virium summus languor successit; & non obstante cum appetitu, tum somno integro diu continuavit. Novissime plenaria visus abolitio, oculis illarum existentibus, supervenit; corpus, licet satis musculosum, adeo tamen debile ac languidum est, ut si ex lecto attollatur, artus quasi collabi videantur; sinistrum brachium frequens tremor occupat; caput est tumidum, & loquelæ summa difficultas. Alvus satis libera, & appetitus integer est; sed nares perpetuo siccae, & crebrius sudores.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Adfectionum, quæ in præsentī casu varias subsistentes exceperunt, causa est plethora serosa; sive seriatque lymphæ spissæ ac impuræ magna per totum corpus abundantia; quæ perisique infantum familiaris esse solet. Hinc catharrales aurium, narium, oculorum, capitis &c. defluxiones in nulla ætate magis frequentesprehendimus, quam infantili & puerili. In nostro quidem ægrotante variolarum subsistentia primam consequentibus malis dedit occasionem: excrementitii enim humores, qui per hoc exanthematis genus alias excerni solent, pustulis ob nativam forte generis nervosi debilitatem non rite extrusis intra corpus retenti, inquinaverunt serosum & lymphaticum laticem. Unde originem traxerunt catharrales affectus, abdominis durities, & facta materię serosæ ad cerebrum & medullam spinalem metastasi, variarum partium resolutiones paralyticæ, ut oculorum, linguæ nervorumque ad brachia & pedes tendentium.

2.) Curatio tanti mali solis ferme internis perficienda est remediis, & quidem talibus, quæ visciditatem lymphæ resolvendi, ejusque nimiam molem consumendi facultate pollent.

Tom. IV. Pars IV.

Consultum igitur duco, ut sequenti procedatur ratione: Purgato per pulverem Cornachini corpore, omni mane fumatur pulvis ex cinnabaris optime præparatæ granis quinque, lapidum canerorum granis octo, & mercurii dulcis grano dimidio confectus; quo per sex dies usurpato, interponatur iterum laxans; tumque per sex rursus dies sumto pulvere, repetatur laxans. Sub hac cura propotū interserviat decoctum, quod ex radicis sarsaparillæ uncis tribus, corticis ligni assafras drachmis tribus, salis tartari drachma dimidia, cum duodecim aquæ puræ libris in vase clauso coctis paratur; idque etiam loco potus Theæ calidum bibatur: non minus victus sit attenuans, ut non nisi carnes assatæ, & panis similagineus modica tamen quantitate adhibeantur. Deinceps per octo circiter dies corpus omni mane immittatur balneo, quod ex aqua simplici, furfuribus triticeis, & cineribus clavellatis conficitur; & post illud nucha, & os sacrum linimento nervino inungatur. Interne continetur dicti usus decocti, & sub epulis ad firmandum stomachum propineret Elixirium ex essentia pimpinellæ albæ, gentianæ rubræ ana uncia dimidia, spiritus nitri dulcis drachmis duabus, & olei macis, de Cedro ac cinnamomi ana guttis sex confectum: externe vero naribus admoveatur sal volatile salis ammoniaci siccum, cum oleo majoranæ vero imprægnatum. Ex qua curatione non dubito, quin auspiciatus sit consequuturus eventus.

OBSERVATIO V.

Duodecim annorum puer, ante aliquot jam annos catharris, coryzæ, tussis, obnoxius, ingruente tem- *Gutta serena spuria* pestate valde humida & aëquilonia corripitur iterum catharrali febre; quam nono die acerbis capitis & oculorum dolor excipiebat, & tandem plenaria sequebatur cecitas. In oculis nihil adparebat

E 3

vitiis.

vitiis, nisi quod pupilla adhuc se contrahebat, & puer lucem a tenebris distinguere poterat: ceterum vero & adpetebat bene & egerebat rite. Postquam igitur per integrum semelre, frustra usurpatis variis generis medicamentis, hoc affectu laboravit, & nostræ curæ traditus fuit; nihil adhibuimus, quam pilulas nostras balsamicas, quavis semel hebdomade adsumendas, & externe linteum balsamo vitæ nostro madidum bis de die fronti & temporibus applicari curavimus: unde, favente divina gratia factum est, ut intra paucas hebdomades omnem recuperaverit visum.

E P I C R I S I S.

Præfens serena gutta videtur tantum esse spuria, quæ a defluxione feri, partes nervosas visui dicatas obli-vante proficiscitur. Nervus enim opticus, quatenus intra cerebrum continetur, in tali casu ab omni fere liber est læsione; & adducit adhuc fluidum tenuissimum ad partes oculi nervosas: quæ tamen a serola colluvie hinc inde compressæ, ad recipiendos solis omnes radios, & efformandam perfectam visionem haud idoneæ sunt. Et hinc observamus frequenter, quod infantes ac pueri nimium pirituosi & catarrhalibus affectibus divexati, ejusmodi imminutiones & visus & auditus patiantur. Quo in casu solemus quidem remediis anticatarrhalibus uti; sed cum hæc in præsentī puero sufficienter fuerint usurpata, nihil restitit, quam ut roborante ac nervino remedio, quale est nostrum vitæ balsamum stagnantes succi discuterentur, & infirmæ roborarentur partes.

C A P U T V.

DE VISUS IMBECILLITATE EX LIPPITUDINE ET SUFFUSIONE.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

INter morbos oculorum, qui ex nervosarum partium atonia nascuntur, præcipuos, lippitudinem, quam Græci *impos* vocant, primas tenere videtur. Est hæc falsa & acris laticis cum pruritu, dolore & rubore ex oculis fluxio, cum hebetudine eorum juncta.

§. II.

Levius hoc malum existit, si in oculi bulbo nullum quidem comparet vitium, palpebræ tamen tument & rubent, fluxio lentescit inque lemas densatur, quibus palpebræ subinde noctu conglutinantur & si hoc ipsum diutius durat.

§. III.

Differt hic affectus a fugillatione, in qua oculi album, quandoque totum, per omnem sui ambitum, quandoque etiam ultra hunc & iridis circum-lum, rubrum apparet & omnia quæ adspiciuntur rubra videntur. Fit plerumque a causa externa, ut contusione, & a stagnatione in minimis vasculis sanguinis, epiphora vero a lymphæ stagnantis effusione. Differt quoque ab inflammatione oculorum, sive ophthalmia, in qua major dolor & ardor & ingens ad lucis accessum exacerbatio cum febricula & metu suppurationis observatur; nec minus distat in eo, quod epiphora diutius duret, ophthalmia celerius dissipetur.

§. IV.

Solenne hoc malum est infantibus & pueris, si caput auræ frigidæ exponunt, vel catarrhis, vel capitis tinea laborant.

tunt, præpostere ea sanata. Invadit dein maxime eos, qui tumoribus glandularum in collo, vel circa aures afficiuntur, neque prius discedit, quam sublato tumore & reddito liberiore lymphæ per glandulas transitu. Frequens etiam lippitudinis genesis post variolas & morbillos, quod in his ob æstum & ebullitionem succi temperatam diathesin exeunt & impuram, viscidam ac falsam contrahunt, quæ nisi morbo superato per convenientia depurantia corrigatur, non modo lippitudinem sed & alios diu durantes morbos post se trahit.

§. V.

Datur præterea lippitudo, quæ epidemice infestat & insuetas ac inordinatas temporum anni constitutiones sequitur, maxime vernali & autumnali tempore: & atmospheræ, exhalationibus subtilis acrimoniæ refertæ vitio debetur, quo tempore etiam ex eodem fonte prodeuntes morbi, ut rheumatismi, gravedines, impetigines ac vitiliginis, pustulæque in cutē ulcerosæ regnare solent. Circa solstitium æstivum ego quoque sæpius idem malum ortum observavi.

§. VI.

Ipsa sedes mali potissimum est in glandulis, quarum varix sunt in oculo. Maxima harum lacrimalis dicta, in orbita supra angulum minorem collocata est, & manifestum primum faciente STENONE, ex sex septemve ductulis, inter palpebrarum membranas decurrentibus & non longe a ciliis totidem distinctis oculis hiantibus, serum lacrimale falsum fundit, quod a punctis lacrimalibus absorbetur & per peculiarem ductum ad nares fertur. Dein in cantho oculi majore plures acini glandulosi constitunt, qui glandulis sebaceis accensentur & serum lente feces plorant. Sub palpebris etiam delectant glandulæ, ab inventore Meibomianæ vocatæ, & a MORGAGNI in sebacearum numerum relatæ, quæ juxta dorsum palpebræ eleganti ordine positæ, ad limbum hujus oscu-

lis hiant, e quibus stillare videtur illa, quæ in oculorum morbis palpebras conglutinat materia.

§. VII.

Jam, quandocunque excretoria hæc glandularum, ex nervis & fibrosis tunicis conflata organa, a sero subtili acri, vel etiam ab acribus effluviis arroduntur, nervæ glandularum membranae crispantur & spasmodice contrahuntur, ut sanguinis per arteriolas advecti refluxus, ob venas constrictas, minus libere fieri possit, sed tubuli glandulosi a secedente sub mora hac ferro, plus justo ampliuntur, & hac ratione ingens fiat feri falsi lacrimalis effusio.

§. VIII.

Ruborem & dolorem jungi, acrimoniæ humoris effluentis tribuendum, cui sæpe tanta salis acris copia instar ammoniaci, præsertim in scorbuticis inest, ut ex drachma una feri in lippitudine effusi, grana duo salis muriatici acerrimi, leni tantum evaporatione, obtinuerim, quod tamen ratione odoris & saporis multum differt a sale illo, quod post urinæ exhalationem restat, luculento indicio, peculiarem plane & mechanicam esse glandularum & oculi tubulorum excretoriorum structuram, ut serum falsum sine contagio sulphuris foetidi, ut in urina & sudore fit, admittat.

§. IX.

Quasdam notas, ex quibus quid eventurum sit colligere possumus, quam optime tradidit CELSUS Lib. VI. cap. VI. Si simul & lacrima & tumor & crassa pituita cæperint, si ea pituita lacrimæ mista est, neque lacrima calida est, pituita vero alba & mollis, tumor non durus, longæ valetudinis metus non est. At si lacrima multa & calida, pituita paulum, tumor modicus, idque in uno oculo est; longum id sed sine periculo, futurum est. Idque lippitudinis genus minime cum dolore est; sed vix ante vigesimum diem tollitur, nonnunquam per duos menses durat, quandoque brevius finitur.

tur. Tumor magnus si sine dolore est, & siccus, sine ullo periculo est: si siccus quidem, sed cum dolore est, fere exulcerat; & nonnunquam ex eo casu fit, ut palpebra cum oculo glutinetur. Eiusdem exulcerationis timor in palpebris pupillifus est; ubi, super magnum dolorem, lacrima salsa calidaque cunt; aut etiam si, tumore jam finito, diu lacrima cum pituita profluit. Pejus etiamnum est, ubi pituita pallida aut livida est, lacrima calida aut multa profluit, caput calet, a temporibus ad oculos dolor pervenit, nocturna vigilis urget. Est etiam genus arida lippitudinis, quod ὑπερταλμία Græci appellant. Sub hoc neque tument, neque fluant oculi, sed rubent tantum & cum dolore quodam fere levi ac prurigine graves sunt, & palpebra citra duritiem ullam noctu prægravi pituita in hærescunt, quantoque minor generi huic impetus, tanto finis minus expeditior est.

§. X.

*Suffusio-
nis si-
gna.* Ad eas, quæ visum lædunt, affectionum species, referri quoque debet suffusio, quæ vulgo pro cataracta incipiente vel spuria habetur. Hac qui laborant de simulacris vagarum rerum, de nigris punctis, muscis oculis obversantibus, vel, quod pejus est, de nebula, de araneorum telis, de tenebriori rete, quibus oculi recti sunt, conqueruntur.

§. XI.

Causa. Fit hoc vitium, ubi aqueus pellucidus humor ab admixtis corpusculis & moleculis opacis, propter nimis dilatata vasculorum adducentium oscula, pelluciditatem ex parte amittit atque variaz & obscuræ, præsertim in chartis & parietibus candidis visui imagines fiunt, adeo ut quo major sit hujus humoris opacitas, eo major obsectorum obscuratio.

§. XII.

*Oculi
st. affec-
tione
anatom.
ca expo-
sitione
græcæ.* Ut horum vitiorum ratio & natura eo liquidius appareat, repetendum ex physiologicis est, tres in oculo humores numerari, aqueum, vitream &

crystallinum. Aqueus dicitur, qui utramque oculi cameram, tam anteriorem, quæ inter corneam & uveam, quam posteriorem inter uveam & lentem crystallinam, replet, quantitate est exiguus, sed admodum fluidus: hic subiecto blando igne sine spuma leniter exhalat, relictis valde exiguis & pellucidis moleculis falsis. Vitreus aqueo densior est, posteriorem oculi partem retinæ ubique contiguus occupat: hic mole longe major priori cochleari argenteo inditus, supposita candelæ flamma, protinus in aquam limpidam liquatur & totus sine ebullitione in halitus solvitur, relictâ identitate massa spissa, exigua valde, falsi saporis. Prunis ardentibus injectus hic humor non ut aliæ ex animantibus partes fortidum exhalat odorem. Crystallinus reliquis solidior, eodem modo tractatus in liquamen non convertitur & igni injectus flammam concipit & graveolentem spargit odorem. Deinde vitreus & aqueus nec a rectificatissimo vini spiritu neque a spiritu vitrioli mutatur aut coagulatur; crystallinus vero inde turbidus fit & pelluciditatem amittit.

§. XIII.

Ex his curiosis a me institutis experimentis clare apparet, vitreum & aqueum parum inter se ratione indolis & mixtionis differre; crystallinum autem, qui exsiccatus in meras lamellas discindi potest, ex partibus longe solidioribus & salino quoque sulphureis esse constare; aliam quoque esse originem humoris aquei & vitrei, quam crystallini. Ille enim ex tenuissimis arteriolarum & vasculorum lymphaticorum oculis in uvea & choroidea tunica gignitur, vitreus vero ex tenerissima lymphâ, quam vehunt vascula arachnoidea, venit ac nutritur: Crystallinus in ipso utero producit, suum augmentum & conservationem a vasculis in tenuissima arachnoidea & propria membranula existentibus & tenuissimam lympham plorantibus nanciscitur. Neque dubium videtur, quin puris-

*Causa
Hæc
experi-
mento-
rum.*

purissima, quæ nutrit oculos eorumque humores, lymphæ circulari motu per adducentia & abducentia vasa feratur.

§. XIV.

*Ratio
expen-
tur, quo-
modo
humores
percon-
tati suf-
fusiois
causa
sunt.*

Hicse cognitis liquet, originem suffusionis in lymphæ ocularis vitio positam esse: Nam quum hic humor valde diaphanus, purissimæ & homogeneæ naturæ esse debeat, adeo ut cum liquido tenuissimo, quod nervi vehunt, pene similem naturam habere videatur, qualis non modo nutriendis oculi rum humoribus, sed & eorum membranis roborandis intersuiat, fit omnino, ut, quando ipse per morbosam diathesin, crassus, impurus ab heterogeneis & opacis terrestribus particulis redditus per oscula vasorum admodum dilatata & diducta ad interiora oculi transfertur, humores turbidis evadant & naturalem pelluciditatem suam amittant.

§. XV.

Subiecta

Ex hisce jam facile colligere licet, quare omnes illi, qui ob lymphæ spirituosæ subtilis in sanguine defectum, inabecillarum virium sunt, ut senes, vel diuturno morbo afflicti, aut qui nimium sanguinis profuderunt, vel diuturna mæstitia, anxii curis, assiduis vigiliis macerantur, veleriam in tempelliva & nimia venere uti sunt, tam promte & facile in suffusionem & visus hebetudinem atque caliginem incidunt. Neque minus hypochondriacos vitæ addictos sedentariæ, qui pigra alvo atque ventriculi inflatione laborant, item cachecticos, quorum corpus multis impuris succis abundat, maxime, quando purgantibus, sudoriferis aut balnei calidi improvide admisisti vehementia humores in motum acti ad caput pelluntur, hisce vitiis subiectos fuisse non semel sed frequentius observavimus. Atque etiam, si plethora nimium urget, in iis, qui confluxus sanguinis per scarificationem, per sectionem venæ neglexerunt, vel qui solennes & criticas salutare per uterum, per anum fluxiones, non amplius, aut deficientes experiuntur,

eiusmodi oculorum, de quibus nunc agimus, vitia, crebrius observantur: nam ex nimia sanguinis & humorum abundantia protinus eorum spissitudo atque impuritas suboriri incipit, quatenus, ob tardiorē progressum, nec satis fluidi redduntur, neque ab heterogeneis & excrementitiis partibus depurantur.

§. XVI.

Memoratu præterea dignum est, hanc visus imminuti speciem, quæ omnia per nebulam cernuntur, statas suas habere periodos, ita ut pluries observare licuerit, certis tantum temporibus illam infestasse, postea vero sponte remississe atque ex toto commodis remediis fuisse sublatam. **TIMEUS** & **GULDENKLEE Lib. I. cap. XXVII.** casum communicat matronæ, gravi febre semitertiana laborantis, quæ ingravescēte paroxysmo de oculorum caligine & obversantibus ante oculos corpusculis conquerebatur, remittente vero febre cessasse hæc omnia, & illa ipsa retrocedente, tanquam symptomata iterum accessisse memorat. Nos recordamur quoque, maculas & alia quæ visui obijciuntur, crescente luna incrementum, decrescēte vero decrementum cepisse, & mense Martio potissimum hoc malum infestasse. Ex quibus signis simul dignoscitur differentia, qua suffusio maxime sese distinguit a cataracta vera. Hæc enim non tam facile ratione temporis aut magnitudinis variat, sed pertinacius insistit, & sit præcipue, quando irregulares opacæ atomi congregiuntur & tunicam quasi solidam constituunt; aut ut rectius quidem cum recentioribus existimatur, si tunica crystalloides primum densa fit & opaca, postea vero totum corpus crystallinum multis lamellis per naturam suam instructum, aridum, exsuccum & opacum evadit.

§. XVII.

Oculorum vitia id habent cum morbis nervorum commune, ut, quo diutius in hærescant, eo difficiliorē sanationem recipiant & levissimis ex causis revertantur, interdum quoque

*Differt
a cataracta
vera.*

*Tergatur
ju.*

in gravio rem morbum transmutentur, idque non sine ratione: nam solidorum textura, structura & robur longo tempore ita invertitur & destruitur, ut tardo admodum modo ac gradu curatio contingat. Atque hoc est, quod vulgo consuetudinem & habitum habere dicitur.

CURATIO CUM CAUTELIS.

§. I.

Interna remedia, externis anteposenda, adjuvantia.

RESTA lippitudinem sanandi ratio, utique potissimum in edulcoratione feri falsi ejusdemque derivatione ab oculo ad alia loca & in glandularum nimis remissarum robore restituendo, consistit. Nos quidem pro certo affirmamus, incipiens malum solo potu copioso infusi Theiformis, ex herba Veronica & semine fœniculi, ad aliquot libras, cum regimine diaphoretico per aliquot dies sumti, brevi & expedita curatione fuisse expugnatum. Econtrario, certum pariter, illud difficulter admodum sanationem recipere, si a diathesi humorum scorbutica invalescente fuerit enatum, nec cedere, nisi accedat prudenter instituta cura lactis, vel vaccini, cum aqua Selterana nupti, vel etiam feri lactis dulcis nostra methodo parati, nec non fontis medicati mineralis & martialis, interpositis idoneis laxantibus & diaphoretico-temperantibus pulveribus. Frustra enim omnis medicatio per alia remedium genera, præsertim externa, tentatur, nisi interna hæc prius fuerint usurpata. Opus ta men etiam est, ut exacta vitæ & vitæ ratio accedat, vitando falsa, acida & acria, nec non frigus, & abstinendo a vino & spirituosus, immo cerevisiæ potu, & sumto ordinarii potus loco decocto ex rasura cornu cervi, radice scorzonæ & semine fœniculi, usurpatis simul crebrius vesperi ante decubitus pediluvii ex aqua dulci.

§. II.

Externa, ut in aliis oculorum passionibus, sic & in hoc vitio circumspicienda. Hæc inter tamen non sine fructu frequentius usus sum unguento, ex butyro insulso, saccharo Saturni & vitriolo albo debita proportionem composito, quod ad magnitudinem pisi cantho oculi majori inditum, efficaciter, si prius internis rite fuerit prospectum, huic malo medetur, discutiente simulque roborante qua gaudet virtute. Serio itaque monendi sunt ii, qui perperam omnino & ophthalmiam & epiphoram nimis refrigerantibus, adstringentibus vel acris collyriis & unguentis excipere solent; quibus rebus, præsertim ubi rubor & dolor oculum tenet, vix quidquam datur perniciosius. His enim oculi talem, corrugationem, suffusionem, nec non epiphoram chronicam, rubentem, siccam & asperam fuisse inductam, quin palpebrarum exulcerationem concitatam experientia abunde satis docet. Si etiam sicca plane epiphora existit, abstinendum ab externis esiccantibus, multo magis acris, & oculus potius cataplasmate ex mica panis triticeæ, lacte & croco tepide fovendus est.

§. III.

Quibus setaceis, fonticulis & vesicatoriis tribuendum, in pertinacibus ejusmodi oculorum vitiis mitigandis, loquuntur observationes Medicorum & encomia de iis passim. Nos tamen molestis his & incertæ efficaciæ auxiliis medentes melius posse superfedere censemus, si tantummodo ex inventionem mea vesicatorium ex uncia una Emplastri de meliloto & pulveris cantharidum drachma una paratum, grossi magnitudine, nuchæ applicent, idque quotidie recens imponendo, exesam leniter cutem & apertam per aliquot menses jubeant. Tum enim mira feri impuri effluit copia, & non tantum hi, sed alii etiam capitis morbi, exinde levantur egregie.

§. IV.

§. IV.

Suffusio- nis cau- ratio per- v. s. & scilicet evocan- tis. In suffusione sic dicta spuria curan- da, quum ipsa ab impuris ac crassiori- bus in oculorum humores, propter au- ctum sanguinis & humorum versus su- periora impetum, delatis moleculis proveniat, multum omnino auxilii si- rum est in venæ sectione vel cucurbitu- lis nuchæ applicatis, hac tamen obser- vata cautela, ut, si fluxus hæmor- rhoidalis aut mensium irregularis vel suppressus huic malo causam præbet, sanguis in pede mittatur, vel prius in superioribus & dein in inferioribus lo- cis vena tundatur; ceterum vero sem- per sanguinem in loco propinquiore de- trahere e- rit. Posthæc haud mino- ris usus sunt leniter ex rhabarbaro & foliis sennæ evacuantia, aut nostra vel alia methodo confectæ pilulæ balsami- cæ. Nobis in memoria sunt exempla, ubi ejusmodi visus obscurcationes per intervalla remittentes & redeuntes cum adpectu humorum in oculo turbi- dorum divina adjuvante gratia felici- ter expugnâvimus. Quodsi enim hu- morum incurfus ac impetus a capite & oculis ad alia loca divertitur & humo- res crassi, impuri per convenientia re- media educuntur, fit omnino, ut per abducentia vascula, quæ HOVIUS nervoso- lymphatica vocat, impuri succi absorbeantur & per adducentia puri advehantur, atque hac ratione pristina humoribus claritas redda- tur.

§. V.

Per an- teptis. At vero ut supra dictum est, ingenti virium jacturæ, vel defectui laudabi- lis lymphæ ad humores oculorum nutriendos necessariæ, origo plerum- que hujus mali debetur. In ejusmodi vero casu analeptica & conveniens vi- ctus ratio, fugiendo omnia quæ pravo- & spissos ingignunt succos, plus valent & præstant, quam ingens col- lyriorum vel aliorum medicamento- rum apparatus.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

visus
lumina
tie per
lippius
dinem
sum pa-
valyricle
visi af-
fectibus
compit-
cata.
V Ir quidam septuagenarius, ro- bustæ & nunquam non sanæ con- stitutionis, media hyeme dum mane lecto surgit, de insolita virium pro- stratione conqueritur; quam sensuum abolitio, ambulandi impotentia, & continuus mox exceperunt sopor. Vo- catus medicus impositis brachio vesti- catoriis, & ordinatis externis spiri- tibus ac linimentis effecit quidem, ut discusso sopore æger haberet melius, præsertim, quum subinde vena in pe- de tunderetur, & fonticulus brachio infligeretur. Verum enim vero, graves adhuc morbi supersunt reliquæ, quarum hæc potissimæ observantur: Visus tam imbecillus est, ut litteras cognoscere nequeat; oculi perpetuas fun- dunt lacrymas, & dexter imprimis noctu adeo conglutinatur, ut mane vix aperiri queat. Præterea dextrum brachium spuria paralyti resolutum; siquidem manu nec arripere, nec te- nere quid valet.

EPICRISIS CUM
CONSILIO.

Nullæ equidem manifestæ hoc in ca- su occurrere videntur causæ, quæ re- censita mala generare potuissent: at qui ad ætatem ægrotantis, & tempus, quo ægrotare cœpit, respexerit, illius morbi sufficientem inveniet rationem. Senes enim licet illibata gaudeant fa- nitate, per naturæ tamen necessitatem corpus debile tandem naneiscuntur, indeque notabilem ad morbos acqui- runt proclivitatem. Cui cum accedat aeris frigida & hyemalis constitutio, quæ morbis paralyticis ac soporosis præ aliis favet; ex facili potest fieri, ut ejusmodi affectibus præter spem & opi- nionem corripiantur. Quo magis au- tem his in subjectis causæ morborum sunt

sunt intrinsecæ ac velut naturales: eo difficilius est curatio. Validiora enim & generosa cuncta exulare oportet remedia; & non nisi ea conducunt, quæ roborante ac nervina virtute debilitatis succurrunt partibus. In præsentī ergo casu præter blanda laxantia, & Elixir nervinum, præscripti balsamum vitæ meum, idque & externo, nucham & tempora inungendi, & interno usui, mane aliquot guttas ex infuso melisse capiendi, commendavi; atque hoc præstantissimo remedio per mensem & ultra usurpato, adfectus hie evanuit & vires egregias senex recipere cœpit.

OBSERVATIO II.

visus
obnubi-
tatio per
violenta,

Serenissimus princeps, annorum sexaginta, robusti & bene valentis corporis, per viginti & ultra annos, mense Junii, singulis fere annis, gravi & acri oculorum fluxione cum rubore, dolore & visus obnubilatione ad sex interdum septimanas moleste perseverante torquebatur. Postea sponte cessavit malum. Ad avertendam hanc molestissimam passionem claros & peritos consuluit medicos, qui multiplici medicatione usi sunt, quæ in sanguinis detractioe per venæ sectionem in brachio, in fronte, per hirudinum applicationem circa aures, & scarificatione in nucha & dorso consistebat. Apposita quoque sunt vesicatoria & setacea nuchæ, sed omnia irrita plane effectū. Nam appropinquante solstitio æstivo protinus malum celerime oculos occupabat. Narravit mihi serenissimus hunc casum, eodemque malo denuo affectus consilium a me petiit. Quæsi ex eo, an nunquam ulus fuerit pediluvius; id quod vero factum esse negabat, præsertim quum non perspicere possit, quomodo laus oculis succurrere valeant. Ego vero in multis & permagnis oculorum vitiis mirabilem me adnotasse eorum effectum affirmavi, & ut eorum usum admitteret maximopere suasi. Annuebat con-

silio, & postquam modum præparandi & applicandi illum qui ab ejus servitio erat, edocui, bis de die mane & ante cubitum illis usus, intra trium dierum intervallum tam præsens & efficax levamen expertus est, ut oculis claritas, mox evanescentibus dictis incommodis, restituta fuerit. Quem auspiciatissimum effectum mihi nunciavit latissimus.

E P I C R I S I S.

Ad illustrationem hujus casus adhuc pertinet, Personam hancce Serenissimam mane a multis retro annis nudis pedibus, nec tecto satis abdomine per aliquot horas sub dio ambulasse; idque maxime æstivo tempore. Ex quo jam facile rationem adparere existimo, quare hic affectus quam maxime circa tempus solstitiale afflixit, sub quo ingens æstus auctiori intestina agitatione humoribus particulas salino sulphureas acres ingignit, quarum exitus per infimas & extremas partes frigore præclusus ejusmodi metastasin ab exterioribus constrictis ad caput & oculos, jam ad receptivitatem promptè dispositos, producit. Cum vero pediluvia opportune adhibita insignem transpirationem, quin etiam interdum sudorem movendi vi polleant, ex eo jam utilissimus eorum effectus patet luculentissime. Cordatum itaque meum fuit consilium, ut in posterum Sereniss. a prava illa consuetudine se retraheret & matutinum frigus æstivo tempore quam sollicitè caveret. Quo effectum est, ut sequenti anno ab hoc malo plane liber evaderet.

OBSERVATIO III.

Puer annorum decem, succi plenus, ^{Epilphus} præcoci ingenii, sub primis statim ætatis annis varia in capite exanthemata patiebatur; siquidem & crusta lactea & postea tinea capitis illud occupabant diuque affligebant. Sequēbatur dein tam acerba cum dolore ex oculis

oculis fluxio eorumque noctu conglutinatione, ut lucem adipicere propter doloris augmentum non valuerit, quare in loco tenebricofo semper se continere tenebatur. Tanta erat hujus affectus contumacia, ut nullis a celeberrimis etiam Medicis præscriptis internis & externis remediis cederet, bonæ indolis puerum per integrum annum & ultra affligens. Quum parentes optimi etiam meam requirerent opem, curatori instituto examine, glandulas colli tumentes deprehendi & crebri ventris torminibus cum alvo adstrictiori puerum tentari ipsumque abineunte arate dulcibus delectatum audiui. Hæc cognitis, quæ sequuntur remedia præscripsi. Primo ad alvum laxiorem reddendam rhabarbarinas passulas bis in hebdomade ante prandium lumendas suasi. Loco cerevisiæ decoctum radicis chinæ & althæe, eichorei, glyzyrrhizæ ex aqua bibendum præcepi, interposito pulverum absorbentium cum pauxillo cimbabaris usu. Ad discutiendos glandularum tumores emplastrum manus Dei, quod describitur in pharmacopea Domini Charras, cum unguento diali hæc permixtum applicatum fuit. Ultimum denique & præstantissimum remedium præbuit temperatum nostrum emplastrum vesicatorium, quod nuchæ applicatum, sine ullo dolore vitiosum ferum in magna copia eliciendo, intra mensis spatium tam exopiatum præstitit effectum, ut ex toto hic pertinnax affectus, oculis clatis redditus, superatus fuerit.

EPIGRISIS.

Retulit mihi pater, Vir litteratus, temperamenti pure sanguinei, sese in pueritia iisdem capitis vitis & oculorum passionibus diu fuisse obnoxium, quæ, frustra omni curatione adhibita, superveniente demum narium hæmorrhagia cessassent. Ex succorum in infantibus & pueris abundantia, præsertim si nimium voraces sunt & fructibus

vescuntur multifariis, ejusmodi capitis & oculorum vitia progigni, experientia satis confirmat. Sed frustra omnis generis remedia, inprimis externa adhibentur, nisi temperantia in victu tenui, potusque præcipue dilutus & alvi laxitas accedat, qui tumores glandularum in collo, qui sovent & sustinent ob vitium flagrantis lymphæ oculorum passiones, commode resolvuntur. Ex omnibus vero optime prohibent, quæ vitiosam lympham a parte affecta ad alia loca derivant & evehunt. Quem in finem usi sumus emplastro nostro vesicatorio frequentissime & felicissime. Interim, sine ullis externis immediate oculis applicatis, quæ, nisi cautissime adhibeantur, nocent, feroces oculorum affectus sanari posse, hac curandi methodo edocemur.

OBSERVATIO IV.

Serenissimus Princeps annum agens ^{Lippitudo per malum} quinquagesimum, sanguineo-cholerica constitutionis, naturæ alias bene valentis & robustæ, immoderati vini ^{ultra vitæ} potui & cerevisiæ valde saturatæ ac spirituosioris per omnem vitam adfectus, ^{plena} multis jam annis circa æquinoctia fluxum cum euphoria hæmorrhoidalem ^{per multas} expertus est. Evenit aliquando, ut per ^{nata} frigoris vehementiam subito hic fluxus sublitterit. Sequebantur mox cum ventris dorisque doloribus & hemicrania & cardialgiæ, quibus acris ad oculos fluxio superveniebat. Per venæsectionem in pede remittebant quidem hæc mala, sed remansit dolorifica cum rubore in oculis fluxio, quum Serenissimus pocula in seram usque noctem protrahere & mane sub tempestate aeris humida & frigida venationibus indulgere, quam immutato vitæ regimine consuevit oculos a frigore defendere mallet. Hinc vero prohi! dolor factum est, ut, malo subinde aucto, oculi naturalem suam constitutionem, colorem, figuram, magnitudinemque & claritatem indies magis magisque amiserint, insequen-

sequente postea plenaria visus privatione. Cui removenda a celeberrimis undique Medicis & artificibus remedia, sed frustra, hæcenus sunt requisita.

E P I C R I S I S.

Graves & chronicas omnis generis passiones solis medicamentis sine convenienti vitæ victusque ratione sanari non posse, abunde non experientia solum confirmat, sed & constans antiquissimorum Medicorum, inque primis Galeni, assertio fuit. Si quis enim a quibus originem morbus traxit, ea fugere recusat, quo modo valere is possit equidem non video. Quum vero non laudabilis, principum maxime, ea sit consuetudo, ut præcepta diætica vel rarius, vel prorsus non admittant, sed medicamentis jucunde tractari velint; non mirum est, sæpius morbos eorum, facilioris alias & promptioris sanationis, sanari non posse. In tali, qualis noster est, longo & difficili admodum affectu levibus diæticis quam pharmaceuticis remediis uti solitus sum: Jubeo, ut a vino, cerevisia crassiori, a carnibus, ovis, placentis, acribus, salis & acidis ægrotautes abstineant; e contrario vero aquam frigidam, quin etiam calidum herbæ appropriatæ infusum ex aqua, magna in copia pro potu sumant & alvum inprimis laxiorem lenissimis laxantibus servant.

OBSERVATIO V.

Vir generosus, quinquaginta & aliquot annorum, temperamenti sanguineo phlegmatici, vitæ aulicæ jam per plures annos innutritus, inordinatum habebat vitæ genus: siquidem crebro excessum committebat in potu vini dulcis frustibusque horæis nimium delectabatur; in venatione quondam autumali caput ventis fortiter spirantibus inopportune exposuit. Postero die de capitis dolore pressorio conque-

rebatur, quem fluxio in oculis acris adpectu lucis semper crescens cum rubore & dolore sequebatur. Quod malum, neglecta victus ratione, idoneisque mediis contentis, in dies majora cepit incrementa; & quia simul rei veneræ deditus erat, nec a vini potu liberaliori abstinebat, tam grave factum est, ut in utroque oculo pene visum amiserit. Multos ideo consuluit Medicos & variis, quæ hinc inde commendabantur, collyriis sed inani plane effectu utebatur. Ranam per medium discissam interiori oculi parti superimponebat, quod crebro usu ab aliis comprobatum ipsique commendatum nihil proficiebat. Per annum & dimidium hoc molesto affectu malo petiit a me quoque opem. Ego propterea primo loco diæticis remediis & ne potui assumeret cerevisiam vel vinum, sed aquam frigidam, suasi. Deinde pediluvius valde temperatis frequentius ex meo consilio usus est paulo longiori in iis mora. Tum interdixi omnibus externis simplex tantum & vulgare ut in usum vocet, remedium commendavi, ut videlicet saliva sua jejunos, antequam furgat & postea quoque oculos illinat frequentius. Quibus simplicibus cum diu usus fuerit, accidit, ut, discussa prorsus vitata materia, visus clarus cum naturali oculorum constitutione restitueretur.

E P I C R I S I S.

Sicuti nullæ fere partes corporis tam variis vitiis morbisque subjectæ sunt quam ipsi oculi; ita etiam vix partes ab improvida externorum, quæ collyria vocantur, applicatione gravius patiuntur damnum quam illi ipsi; siquidem inde graviter exacerbantur & in deterius plane mutantur. Cautione itaque quod in ejusmodi affectibus, externis, alias maximopere laudatis, utantur Medici, tanquam monitum summe necessarium experientia sat edoctus scribo. In præsentī morbo mirabilem sane saliva ægri je-

juna oculis inuncta præstitit effectum, quod remedium vulgo etiam non ignotum. Nam subtili suo sale alcalino volatili, quo repletus est penetrans hic humor insignem discutiendi spissifcentes humores facultatem habet, hinc non sine insigni fructu in phlügenibus atque tuberculis cutim defœdantibus adhibetur. Ex quibus apparere cullibet potest, gravia oculorum vitia simplicibus & promptis remediis subinde rectius removeri posse, quam compositis & arte pharmaceutica vel chymica laboriose compositis. De utilitate aquæ frigidæ in hisce morbis egregie commentatur *CELSUS Lib.I. cap.V.* *Neque vero his solis, quos capitis imbecillitas torquet, usus aquæ frigidæ prodest; sed iis etiam, quos assidue lippitudines, gravedines, destillationes, consiliaque male habent. His autem non caput tantum quotidie persundendum; sed os quoque multa frigida aqua fovendum est; præcipueque omnibus, quibus hoc utile auxilium est, eo utendum est, ubi gravius calum Austri reddiderunt.*

OBSERVATIO VI.

*Vir
caligo a
malo
hypochon
driaco.*

Vir Generosus, quia jam sexagesimum attigit annum, officio admotus principis, quod multum curæ, sollicitudinis ac laboris in mente, neque minus ingentem per varia itinera satisfactionem cum multa actorum lectione ad multam noctem producta requirebat, jam ab aliquot annis pathematibus hypochondriacis, frequentibus cardialgiis cum vertigine, hemicrania, alivique stipatione junctis obnoxius, fonte soterio Pyramontense cum insigni fructu, aliquoties usus est. Nunc ante annum & ultra de visus hebetudine & dolore interni oculi pressorio neque minus de molesta circa præcordia sensatione, vulgo *Ubelkeit*, circa vesperam maximo, conquerebatur. Variabant hic secundæ adversæque res. Mox enim hoc vitium evanuit, mox recruduit; sed ante anni

dimidium indies increvit, adeo ut nulla fere ejusdem fuerit remissio, dolore simul tum caput perpetuo affligente, qui tamen post somnum ex parte siluit. Præterea molestus circa præcordia sensus cum virum defectione & dolore artuum tensivo genua & pedes præsertim torquente frequenter quum virum generosum afficiebat, a me petiit consilium. Ego fontem Egranum cum convenienti vitæ victusque regimine per III. hebdomades bibendum & singulis diebus circa decubitum pedes ad genua usque in balneum tepidum immergendos suasi. In prandio Elixirio Viscerale temperate balsamico Vir Generosus usus loco cerevisiæ aquam Selteranam potui sumit. Dein emplastrum nostrum temperatum velicatorum sine incommodo per mensem & ultra nuchæ impositum magnam seri impuricopiam extraxit. Quæ cura tantæ fuit efficaciz ut oculis bene habentibus & legere & scribere optime potuerit haud de ullo amplius incommodo conquectus. Verum scena non multo post fuit mutata. Nam ex improvviso quodam casu, qui ejus animum ingenti percussit moerore, protinus cuncta priora mala, ingens scilicet oculorum caligo cum dolore premente, dolor cardialgicus & artuum tensivus cum magna virium jactura revertebantur, quibus cum etiam usque eo conflictatur & consilia sibi expetit.

E P I C R I S I S.

Sicut complures capitis affectiones, ut vertigo, aurium tinnitus & difficultas, cephalalgia, hemicrania, ubi suas servant periodos, ex vitio stomachi & primarum viarum sæpius originem suam trahunt; ita & oculorum statim temporibus recurrentes morbos, obnubilationes, caligines, visus hebetudines, fluxiones, ex colluvie humorum in hypochondriacis provenire non modo præsens casus docet, sed & crebriori observatum habemus experientia. Genesis horum affectuum ita proce-

procedit : A colluvie vitioforum humorum in tunicis ventriculi nervosis spasticæ fiunt stricture , per quas , quum liber sanguinis per venas compressas transitus intercipitur , major ejusdem redditur adpressus ad caput ejusque partes , ubi in vasis minimis stagnans ejusmodi molestias producit . Neque vero oculi ab ejusmodi fortiori appulsu & congestione sunt immunes , quum tunicæ eorum omnes tenuissimis vasculis lymphaticis & sanguiferis sunt refertæ , in quibus facile humorum circuitus potest turbari . Ex quo fundamento nunc ex facili tam fastidæ acidularum aliorumque remediorum operationis reddenda erit ratio . Ex hoc igitur casu id maxime discere possunt artis nostræ tyrones , quanta vis & vehementia insti animi perturbationibus , adeo ut etiam morbos jam quiescentes , imo sublatis , sine ullis aliis causis accedentibus repente revocare possint . Denique cautionem quoque exinde depromere possunt , qui per fontium salutarium virtutem convalere , ut præter meliorem vivendi rationem , tranquillam quoque & ab affectibus immunem , mentem quantum licet , custodiant .

OBSERVATIO VII.

visus imminutio oculi dextræ ex suffusione . Vir annorum quadraginta duorum , robustæ ac plethoricæ corporis constitutionis , a primis jam annis lauto vitæ & largiori vini potu , nunquam autem venæsectione usus , nullum per omnem vitam graviorem morbum , nisi crebras in juventute sanguinis e naribus fluxiones expertus est , quæ deinceps cessantes haud redierunt prius , quam superiori anno magno cum impetu . Haud ita pridem longo itinere per concitatiorem equitationem confecto , ad convivium invitatus & binis diebus vino Hungarico obrutus breviter post truculentis vexatur doloribus colicis gravi diarrhœa stipatis , inter quam strías quasdam deposuit cruentas , quas pro intempestivis hæmorrhoidum ex-

cretionibus habere nulli dubitamus . Præterea venationibus nimium deditus Vir generosus die æque ac nocte ut totum corpus , ita oculos maxime aeris exposuit injuriis ; hinc subito ante tres abhinc anni quadrantes hebetudinem visus sensit oculi dextræ , qua aciem ejusdem ita debilitatam conquerebatur , ut omnia quasi per nebulam videret , nec ab homine hominem , licet minori distantia remotum , rite posset distinguere , altero ceterum oculo illæso existente .

E P I C R I S I S .

Sanguinis nimix abundantix & renacitati primam hujus mali originem deberi , nemo non videt . Omissa enim tam per naturales vias quam per artem sanguinis detractio , facile ejusdem ab infernis partibus ad superiores fieri potuit metastasis ; præsertim quum , collectis in primis viis per inordinatam diætam cruditatibus , ventriculi vires debilitatæ & humores spissiores cum flatibus generati sunt . Sanguis itaque versus caput adpressus & circa oculum præcipue dextrum congestus ob tardior ibi per minima valcula progressum stagnavit ; unde denegato tenuissimi succi nutritii ulteriori affluxu humores oculi crassi turbidique reddituri videndi claritatem imminutam produxerunt . In instituenda igitur cura eo respeximus , ut debita ventriculo vis & chylo subtilitas restitueretur , ut sanguinis mole per ejus missionem & tenuem visum imminuta excretionibus ejusdem naturalibus via aperiretur & denique , ut caput , inque primis oculis a congestionibus liberatus corroboretur . Id quod potissimum convenienti stomachicorum & tonicorum usu , subjunctis simul pediluviiis , quæ miram habent a superioribus ad inferiores partes derivandi facultatem , efficere studuimus . Præter ea hac observatione adhuc prorsus confirmamur , vitiorum morborumque , qui oculos invadunt , causam nimis læpe in primis viis atque imo

imo ventre repositam esse & radicam, atque ideo in curatione ad eam aptis prædiis tollendam respici omnino deberi. Neque id profecto satis junioribus medentum inculcari posse existimo, in gravioribus morbis causam non tam in humorum dyscrasia atque intemperie, quam in motuum vitio & aberratione, qua humores & sanguis locum suum naturalem mutare coguntur, quærendam & inveniendam esse.

CAPUT VI.

DE AUDITUS VITIIS EX ATONIA.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Defectus
pito affe-
ctum
auditionis.

Auditus vitia, quæ ex atonia partium nervosarum & membranarum aërem constituentium plerumque proficiuntur, ad tres potissimum redigi possunt classes. Prior est, quando sonitus tinnientes, susurrantes, murmurantes, campanarum strepitum æmulantes, alique innumeri, qui tamen nullam extra corpus habent causam, audiuntur; tumque malum tinnitus & susurrus aurium adpellatur. Alter *durioris seu sapientioris*, auditus gravitas, quando soni extra nos excitati perceptio ipsius magnitudine minor est; & tertia denique surditas, seu perfecta auditionis abolitio.

§. II.

Formam
dispositio-
nem
sensuum.

Cuncta hæc vitia, si species originem, eodem ferme nituntur fundamento, gradu tamen diverso, & sunt vel transitoria, quæ sanis sæpius, uti quidem videntur, accidunt hominibus; vel perpetua, nunquam non morboſi quidpiam secum habentia. Hæc vero jure dicuntur vel idiopathica, quæ ex læsione partium aërem constituentium, & intra ossæam cra-

Tom. IV. Pars IV.

nii thecam reconditarum primario suboriuntur; vel sympathica, quæ ex aliarum partium, ut ventriculi vitio natales suos mutuuntur, aliisque morbis accedunt. Illa ut plurimum infestant continuo; hæc per intervalla redeunt; suntque non raro vertigine, dolore capitis, oculorum hebetudine, ventriculi imbecillitate, ructuosis, flatulentis, aliisque symptomatibus stipata.

§. III.

Quorum causas & formalem rationem si velimus perſcrutari; opus erit, quædam nostro scopo infervientia ex aëris structura, indeque explicanda auditionis ratione præmittere. Neque enim copiosi in tradenda aëris fabrica erimus; sed duntaxat notabimus, 1.) internas ejus partes, cavitates, mæandros, fornices, circulos, gyros, miro artificio fabricatos, investiri perioſtio, quod est membrana tenuissima, vasculis arteriosis quam plurimis, tenuem humiditatem perpetuo plorantibus, plena; 2.) hanc membranam esse propaginem & expansionem portionis mollis nervi acustici, ex protuberantia medullæ oblongatæ transversali egredientis, & per foramen auditorium internum, petroso-ossi insculptum internam aërem ingredientis, eademque ratione ac retina in oculo visus, hanc auditus verum organon constituere; quippe in ea soni colliguntur, per nervi continuationem ad commune sensorium pro distincta perceptione transferendi. 3.) Ejusdem nervi, qui septimum exhibet par, duram, ut vocant, portionem cum ramo quinti pariter ac octavi seu vagi paris communicare, & chordam illam, quæ membranæ tympani subtensa est, efficere: 4.) arteriolas in aëre distributas nervos ramulos in suo itinere comitari; 5.) tubam Eustachianam, primum ossæam, deinceps cartilagineam, & denique membranaceam hiari in palatum, & non solum cum externo aëre, qui ore & naribus hauritur, communicare, F verum

verum etiam tenuem humiditatem, quæ in aure interna ex continua perspiratione colligitur, in oris cavitatem, ne auditum turbet, evacuare.

§. IV.

Quibus modis auditus laetatur generatim.
Quodsi ergo membrana nervæ in aure reperiundæ iusto tensionis, a debito nervi fluidi influxu pendens gradu gaudeant; sanguinis per arteriolas circuitus sit regularis; ductus Eustachianus pariter ac reliqui rite constituti ac aperti sint, & reliquæ partes aurem constituentes bene conformatae:

tum auditus, qui est perceptio soni, seu motus aeris elastici per corpus sonorum producti tremuli ac undulatorii, sine ulla peragetur vitio. Hinc autem e contrario adparebit, auditum generatim vitari, si vel partes ac cavitates auris interæ præternaturaliter sint constitutæ, male conformatae, obstructæ, ulceratae; vel inprimis tuba Eustachiana clausa ac obturata; vel humorum per vasa cursum inordinatus; vel denique membrana nervæ nimis relaxata, aut ultra gradum naturalem tensa.

§. V.

Spectetur a mala constitutione partium.
Sic auditus difficultas, & ipsa demum surditas datur nativa, ex mala organi auditorii conformatione originem trahens, & omnem respuens curationem. Idem vitium pariunt externæ capitis & aurium percussiones, contusiones, ac violentiæ; unde colaphos ita infligi posse notum est, ut tinnitus aurium inde exoritur, dæss einem die Obren davon gellen: ex bombardarum forti explosione auditionem imminui, per multis comprobatur exemplis; & eos, qui diu inter tormenta bellica versati fuerunt, die Artilleristen, ætate provectiori plerumque fieri surdos docet experientia. Non minus audiendi facultas vitatur, a meatu auditorii, tympani, ossiculorum auditus &c. arroffione, & exulceratione; nec non peregrinis aurem il-lapsis, & tam aeris ingressum impedi-entibus, quam ipsas membranas cum dolore afficientibus, ut insectis, pis-

&c. atque muci illius subpinguis ac flavi, qui glandulis tubulique minimis in meatu auditorio secernitur, & ceruminis nomine venit, induratione. Nec denique silentio prætermittenda ea auditus vitia, quæ ex tuba Eustachiana, quacunque de causa obstructa natales mutantur; hinc enim aeris reciprocus per os & aures auditus & re-ditus impeditur, atque tenuioris in aure secretæ humiditatis excretioni obex ponitur, unde & tinnitus & ob-auditio propullulant. Sæpius id fit sub salivatione, si caput præsertim auræ frigida boreali, quæ reprimat viscidos succos, exponitur: qualem casum post caput mercurio inunctum recenset TIMÆUS a GULDENKLEE L. 1. ep. 29.

§. VI.

a spasmo, nimia siccitate, rigiditate, siccitate & internum velut occalescentia nervorum & membranarum partium.
Variis quoque modis auditus læditur. a spasmo, nimia siccitate, rigiditate, & interdum velut occalescentia nervorum & membranarum partium, quæ organon auditionis constituunt; quo in casu auris interna & meatus auditorii plane siccus, omnique humore etiam pinguiori destitutus visitur. Quanquam enim talis nimia membranarum acusticarum tensio illum sæpius affectum producat, quo acutiores soni non sine molestia & dolore audiri possunt: attamen exinde quoque gravitas auditus cum susurru tinnituque non raro proficitur. Hoc vitium post phreneticos, maniacosque morbos crebro remanet; nec non a vehementi capitis, sudore madidi, perfrigeratione, nimis diuque protractis vigiliis, diuturna capitis ad radios solares expositione, omnibusque causis, quæ corpus exsiccant, & succos tenues, roscidos, lymphaticos consumunt, suam trahere observatur originem.

§. VII.

a laxitate partium acusticarum.
De his autem affectibus nobis non est sermo; sed de iis tantum agere constituimus, qui a nimia nervorum & membranarum acusticarum relaxatione vel plenaria atonia oriuntur. Quorum licet tres superius adduxerimus

spe-

species; eas tamen ita comparatas deprehendimus, ut eandem originem, easdemque causas, licet gradu diversas, agnoscant; quæ generatim in humorum ad aures decubitu, & inde pendente relaxatione partium dictarum consilium. Quod speciatim tinnitum susurrumque attinet; excitatur ille, si causæ intra aurem internam adsint, quæ nervos acusticos in tremulum ac undulatorium, externis campanarum aut alius corporis sonori sonis similem motum abripere valent. Tales in malo recentiori, corporibusque sanguine plenis non aliæ sunt, quam rapidiores ac fortiores arteriolarum, membranas aurium perreptantium, nervosque earum comitantium pulsationes; quæ majorem sanguinis ad caput, auresque congestionem & in iis factam stagnationem sequuntur. Hæ vero stagnationes si diutius persistunt; distendunt vasa, relaxant membranas, subsistentque sanguis naturali majorem tenuioris seri quantitatem per poros vasorum dimittit; quod intra meatus internos in vapores resolvitur, & sic, accedente præsertim ductus Eustachiani obstruktionem, indeque impeditam aeris, quam vaporum exitu, augget tumultus, murmura, ac ronitrua aurium. Eadem quoque ratione stagnatio sanguinis pariter ac copiosior seri tenuioris exhalatio, comprimendo nervos, sufficientem liquidi tenuissimi influxum remoratur, inducit membranas laxitatem; unde soni externi debilius percipiuntur & generatur auditus difficultas; quæ compressis penitus nervis, cessanteque omni fluidi nervi influxu, in perfectam omnino mutatur surditatem.

§. VIII.

Quicquid igitur congestionem sanguinis ad aures, vicinasque iis partes, & celeriores atque rapidiores ejus per arteriolas acusticas circuitum producit: id ad tinnitum, susurrum, aliasque auditus laciones contribuit. Hinc frequentius confirmatum habemus experientia, quod ii, qui sanguine

abundant, & quibus sanguinis motus ad caput directus est, quod sit ab alvo adstricta, spasmis abdominis, fluxu hæmorrhoidum & menstruorum cessante vel suppresso, partium extremarum nimia perfrigeratione, incurrant dolorem capitis gravativum, vertiginem, atque tinnitum; qui continuante sanguinis stagnatione, accedenteque demum membranarum atonia, gravem parit auditum, ac tandem surditatem, rarius in utraque simul aure locum habentem, sed ex una in alteram progredientem. Ex eodem fundamento explicanda erit ratio tinnitus, qui inflammationem partium auri vicinarum, parotidum &c. comitatur; aut in febribus acutis continuus ex raptu humorum ad caput evenit, delirique est prænuntius. Nec rarum est eos, in quibus consuetæ narium hæmorrhagiæ cessant, inprimis si docentium munere fungentes, crebros alta voce sermones facere coguntur, corripi gravi ac pertinaci aurium tinnitu, cum auditus gravitate vix sanabili: qualem casum in hujus SYSTEMATIS Tom. IV. Part. II. pag. 30. allegavi.

§. IX.

Quæ affectiones auditu uti sunt idiopathiæ; ita sympathiæ potius melioribus adpellari, quarum fomes in primis viis existit, quæ per periodos recurrunt, vel saltem suos remissionis & exacerbationis habent gradus. Causa nimirum in ventriculo & prava alimentorum digestionem hæret; unde flatus copiosi generantur, qui distendendo ventriculum ac intestina, comprimendoque vasa abdominis sanguinea humores majori quantitate ad superiores partes cogunt; quorum in aure stagnatio ad tinnitum & auditus difficultatem contribuit. Quemadmodum vero pathemata in primis viis per certa intervalla ingravescunt; ita quoque tristem & dolorificam in capite ac auribus per periodos ludunt scenam. Hinc obauditioni ex hac causa provenienti obnoxii. potissimum sunt hypochondriaci,

driaci, & flatulentis morbis laborantes; in quibus sæpius citra omnem expectationem evenit, & brevi iterum evanescit, quod exprimentes dicunt: Es ist mir auf einmal mas vor die Obren gefallen, daß ich fast nichts hören l'an. Hinc etiam observare licet, ejusmodi vitia solis sæpenumero stomachicis, carminativis, & accuratori diætâ proflus debellari.

§. X.

Imminuitur porro, vel plane aboletur auditus, a decubitu seroforum humorum, vel ad principia nervorum acusticorum, vel ad internas auris cavitates. Prius fit in affectibus soporosis, apoplecticis, hemiplegicis, paralyticis, & iis omnibus, qui a colluvie serosa, cerebrum inundante originem trahunt: quin interdum difficultatem auditus & surditatem post lethargum & insultum apoplecticum sequuntur observavi. Posterius contingit 1.) si excretiones feri mucidi consuetæ per nares, ut in coryza, simul & semel cohibentur, vel sponte cessant; ubi serum illud ad aures decumbit, & membranas acusticas relaxat, præsertim in senilibus ac debilitatis corporibus. 2.) critico quasi motu in febribus continuis, exanthematicis, maxime catarrhalibus malignis seu petechizantibus, Hungaricis, & quæ caput cum ejus dolore ac delirio afficiunt. In his surdaster ejusmodi status extra dies potissimum criticos evenit, boniq; ut plurimum omnis esse solet: sed prospiciendum, ut talis obauditi inter initia convenienti medicina debellatur, ne radicata vires medicas eludat.

§. XI.

Lento denique pede auditus gravitatem incurrit, qui per vitæ genus induratum ut totius nervosi systematis, ita speciatim membranarum acusticarum debilitatem humorumque simul impuritatem sibi contraxerunt. Hinc iis vitiis obnoxios potissimum deprehendimus senes, cacochymicos, scorbuticos, qui veneri nimis indulserunt, potibus inebriantibus abusi fuerunt, aut diuturna tristitia ac mœrore vires

corporis consumserunt. Non minus laxitatem membranarum auris, & insequentem obauditionem patiuntur, qui in tempestate humida, nebulosa, vappida diu versantur, aut in locis palutribus, vel conclavi udo commorantur, nec non, qui per longum tempus defluxionibus catarrhalibus capitis & glandularum circa fauces sitarum laborant: tensionem enim nervearum membranarum nimia humiditate insigniter minui, multis constat experimentis.

§. XII.

Notatu præterea dignum, & aurium tinnitum, & auditus difficultatem pro diversitate causarum diversa ratione ac tempore exacerbari. Qui dictis vitiis a sanguinis congestione ad caput sunt obnoxii; eorum exacerbationem circa æquinoctialia tempora, vere scilicet & autumno experiuntur; quoniam eo tempore humores magis commoveri, & congestiones augeri solent. Qui autem ex ventriculi, primarumque regionum vitio auditum gravem patiuntur; male habent post sumtos coctus difficiliore ac flatulentos cibos; eo quod status, quo copiosiores generentur, eo magis humorum ad caput raptum efficiant. Qui denique ex serosi humoris decubitu, laxitateque nervorum surdastri sunt, mali sui insigne augmentum percipiunt cœlo existente nebuloso, gravi, pluvioso; quod videlicet talis tempestas laxitatem membranarum acusticarum magis augeat; quæ vicissim iis est solatio, qui ex nimia aurium siccitate inciderunt auditus difficultatem.

§. XIII.

Omnes auditus lisiones curatu sunt difficiles; nisi enim inter prima initia corrigantur, inveteratæ raro medelam admittunt, quæ eo fit intricatio, quo profundius causæ intra ossam auditus thecam, aut ipsum plane cerebrum sunt absconditæ. Qui in plethoricis, atque debilitatis corporibus capitis dolorem gravativum atque vertiginem sequitur tinnitus, aut auditus difficultas; sæpius insaufum apoplecticum

*Auditus
quæ ex
decubitu
seroforum
humorum
ad aures*

*Conse-
ramento.
res &
subiecta
obaudi-
tionis.*

insultu exhibet præſagium; quando vero in phrenitide, Hungaricaque febre, non ſequente narium fluxu, contingit, delirium portendit: ſurditati vero ſuccedens delirium, juxta HIPPOCRATEM malum. At ſurdaſter ſtatus in petechizante febre circa dies criticos, urina exiſtente cocta, eveniens, bene omnino jubet ſperare.

C U R A T I O.

§. I.

Indica-
tiones
curatio-
nis.

Quemadmodum vix ullus morbus curatur, niſi ejus cauſa removeatur, & medendi artificio in eo poſſimum conſiſtit, ut juſta cauſa cognoſcatur: ſic idem in aurium adfectibus eſt ſummopere neceſſarium. Neque vero in his cauſarum modo diverſitas, ſed etiam temporis, per quod durarunt, diuturnitas reſpicienda; quoniam aliam recentia, aliam inveterata auditiois vitia requirunt curationem. At cum nobis de iis poſſimum ſermo eſt, quæ ex flacciditate & laxitate nervorum membranarumque & facta ad eas humorum decubitu ſuboriuntur: eorum curationem tribus recte complectemur momentis, quæ in eo conſiſtunt, ut 1.) impetus ruentium ad caput humorum derive-
tur, 2.) ſtagnantes in aures ſucci diſcutiantur, & obſtructiones referantur, ac denique, ut 3.) influxus fluidi nervei ſufficiens reſtituatur, adeoque robur membranarum inſtauretur.

§. II.

Quomodo
de offu-
sione ſit
nucendo,
diverſa-
das.

Primæ indicationi ſatiſfaciunt 1.) venæſectiones, quæ ſanguinem imminuendo, æqualem ejus per corporis ambitum circulum promovent, raptumque a capite derivant. 2.) Alvum laxantia, ſtatuumque excretionem juvantia; qualia, ſi malum in corporibus ſanguine pleniffimis, & ſpalms imi ventris obnoxiis recens ortum fuerit, leniora mannata, rhabarbarina, vel clyſteres eſſe debent. Ubi vero inveteravit affectus in ſubjectis fe-

Tom. IV. Pars IV.

roſis ac pituitofiſis, efficaciora ex uſa ſunt laxantia, ut inſuſa vinoſa, quæ per epicraſin operantur, & pilulæ cephalicæ, quatum exempla ſupra Cap. I. pag. 18. allegavimus. 3.) Pediluvia tepidiora ex aqua fluviali, ſurſuribus triticeis, cineribus clavellatis; quippe quæ humores efficaciter a capite revocant, & in ambitum corporis exteriorem ac inferiorem invitant. 4.) Veſicatoria ſuris pedum admota, quæ in ſubjectis pituitofiſis, ubi ſeroſa colluvies malum induxit, egregiæ ſunt utilitatis.

§. III.

Alteram indicationem explent, quæ vim ſerum viſcidum ut in toto corpore, ita præſertim in capitis reſciſſibus diſcutiendi, reſolvendi ac evacuandi poſſident. Ex inter præter laxantia huc ſpectant 1.) diaphoretica, pro ſubjectorum & cauſarum ratione ſeligenda. Sanguinei enim, plethorici, & qui ex orgaſmo ſanguinis vitia auditus patiuntur, poſcunt diaphoretica fixa, abſorbentibus & nitroſis nupta; nec non inſuſa theiformia intra ſectum cum blando regimine potanda: ſic enim ſolo potu Caffee tinnitum diſcuſum novi. Phlegmatici & deſluxionibus catarrhalibus obnoxiæ ex ſpiritibus bezoardicis, cum eſſentiis catarrhalibus obnoxiæ ex ſpiritibus bezoardicis, cum eſſentiis catarrhalibus ac reſolventibus junctis ſolamen percipiunt, ut ſunt ſpiritus bezoardicus Buſſii, liquor cornu cervi ſuccinatus, eſſentia ſuccini, pimpinellæ albæ &c. 2.) diuretica, quorum in morbis capitis ſeroſis excellentiſſima eſt efficacia; ex iis reliquis palmam eripit tinctura antimoniæ acris, quæ cum eſſentia ſuccini, & liquore cornu cervi ſuccinato combinari poſeſt. Scorbuticis vero, atque cachecticis interna reſolventia, attenuantia, & ſic dicta antiſcorbutica, quorum princeps eſt ſerum lactis, fructum pollicentur ampliffimum.

§. IV.

Quod externa huic ſcopo infervien-
tia attinet; ex iis, ſi congeſſio ſanguinea
& ſtalis inflammatoria malum ſuſti-
neat, principem locum teneat ſaccus

F 3 diſcu.

ENTRINA

discutientes & camphorata, magis in sicca forma, quam cum spiritu vini applicanda. Ubi vero laxitas a seroso decubitu subest; in Galliis præsertim inter arcana referuntur olea expressa, & in iis infusæ cantharides, cujus liquoris aliquot guttulæ auribus instillantur. Excitant quidem sævissimos, & tantos cum ardore dolores, qui vix tolerari queunt; sed intra paucas horas ea tormenta, cum redeunte sæpius auditu, remittunt. Modus operandi in eo consistit, ut acriusculis ejusmodi remediis dolorificis in relaxatis membranis sensus excitetur, quo illæ ad spasticam contractionem proritantur, eaque discutiant atque expellunt stagnantes succos. Porro hoc sine laudari solent pinguedo viperarum, oleum amygdalarum amararum, essentia ac medulla castorei, gossypio auribus immittenda; neque non suffusus ex decoctis baccharum lauri, juniperi, florum chamæmeli, sambuci, salviæ, verbenæ, rosimarini &c. & HARTMANNUS commendat vaporem ex herba absinthii cum lacte decocta auribus admittendum.

§. V.

*Qut pro-
fuit au-
tem ro-
bo aila.* Vi tertiz indicationis ex usu sunt roborantia tam interna, quam externa. Ex internis egregii sunt usus Elixiria carminativa, visceralia, stomachica, præsertim ubi vitium in primis hæret regionibus: ea enim dissipando flatus, juvandoque digestionem, humorum ad caput congestionem præpediunt. Inter externa prærogativam obtinet balsamus vitæ meus, qui nerveis partibus, tremulum spasmodicum motum in iis excitando, robur reddit. Prostant hoc etiam sine varii spiritus acustici, ut *Mindereri, Mynsichti &c.* aqua reginæ Hungariz, Anhaltina cum spiritu salis ammoniaci, rosimarini, liquore cornu cervi succinato permixta, auribusque cum gossypio intrusa: & imprimis moschus & ambræ auribus amica censer, & in aquis cephalicis soluta adplicari solet. In humidioribus subjectis, & quæ fre-

quenti coryza infestantur roborandi intentione inspergendum raso capiti suadeo pulverem ex succino, benzoe, caryophyllis, radice iridis florentinæ, rasura ligni aloes &c. Quod denique diætam ac regimen attinet, eam ex superioribus licebit repetere; nec est, quod moneamus, nisi ut caput & aurium confinia ab omni frigido & humido aere probe muniantur curiosæque velentur. Quem in finem, sub vehementiori præsertim zephyri flatu, caput cucupha adversus aeris contumeliam defendere præstat: Cujus hæc formula esse potest: Recipe radicis cyperi rotundi, seminis nigelli, succini, benzoes, styracis, iridis Florent: singulorum unciam unam, moschi drachmam semis, florum anthos, lavendulæ, rosarum ana Pug. tres, serpilli, majorani ana unciam dimidiâ. M.F.P.

CAUTELE PRATICÆ.

§. I.

*Cautele
abstrusa
reple-
vum.* Quomodo in oculorum vitiiis multæ gravesque noxæ abstrusa & externorum, maximeque colligioriorum incauto usu propullant: ita in aurium affectibus idem fieri observamus: siquidem varia experimenta & tentamina per instillationes liquorum spirituorum, oleosorum, pinguium & humectantium, vapores ex decoctis nervinis & cephalicis, suffumigia ex gummatibus & ejusmodi plura, plerumque cum damno adhibentur; nisi prius causa materialis, malum fovens, congruis internis fuerit debellata adminiculis. Inprimis ut in omnibus nervorum, ita quoque auditus a debilitate vitiiis summo pere cavendum a vaporosis & opiatibus medicaminibus; siquidem mali causam non tollunt, & laxitatem membranarum acusticarum magis adaugent. Cautius etiam cum cucuphis suaveolentibus, quas pro roborando capite solent adhibere, mercandum est, quoniam multis sunt adversa.

§. II.

§. II.

Obstru-
ctio
auditus
causa
est
nimia
sanguinis
copia
ejusque
conge-
stione
ad caput
originem
trahit
com-
modissimum
habet
locum
maxime
si
suppressio
vel imminutus
fluor men-
struus
ac hæmorrhoidum
antecefferit
quo in casu
venæfectio
in pedibus
insti-
tuta
fructum
pollicetur
amplissimum
At si
narium hæmorrhagiæ
cohibita
tinnitus
causam præbeant
cas
si op-
portuna
fuert ætas
stylo
naribus in-
truso
revocare
multum
juvabit
earum
vero
emansio
per ætatis
rationem
facta
refarcienda
venæsectionibus
circa
singula æquinoctia
in pede
instituen-
dis
siquidem
harum omisso
malum
licet jam
sit debellatum
revocare
valet

§. III.

Quam-
vis
trans-
greda
auditus
obstru-
ctio
causa
est
catarrhalibus
flexionibus
stipata
sunt
auditus
vitia
efficaciora
laxantia
insufusa
vinosa
nec non
mercurialia
posulant
præterea
vis-
cus
tenuis
exsiccat
omnem
fere
phar-
macorum
vim
superabit
nec
contem-
nendam
eo in casu
efficaciam
suffimigia
ex temperatis
gummatibus
præstabunt
Sæpe
etiam
fit
ut
achores
tinea
capitis
scabies
aliæque
efflorescentiæ
præmature
consolidatæ
exsiccatæ
auditus
relinquant
gravitatem
quo in
casu
præter
laxantia
et pul-
veres
dia-
phoreticos
cum
floribus
sulphuris
per-
miscendos
vesicatoria
atque
fonticu-
li
derivando
materia
exanthema-
ticam
operæ
pretium
faciunt
Si
fero-
sæ
per nares
excretiones
cohibita
auditus
difficultate
excitaverint
non
est
alienum
sal
volatile
ammoniaci
siccum
oleo
majoranæ
imprægnatum
crebro
naribus
admove

§. IV.

In hy-
pocho-
ndri-
ac
scor-
buticis
Ubi
auditus
vitia
sunt
periodica
et
hypochondriorum
malam
constitutio-
nem
pro
causa
agnoscunt
anniten-
dum
est
ut
ventriculus
a
fordibus
re-
purgetur
atque
suum
recuperet
tonum
sicut
præcedente
Tomo
Cap.
de
malo
hypochondriaco
docuimus
et

observavi sæpius, molestissimum aurium tinnitum in hypochondriaci sæpius eventientem, unica absorbentis doli fuisse curatum. Qui scorbuticam humorum diathesin, & vasorum minimorum obstructions patiuntur; bene sibi consulunt, si aquis mineralibus cum debito regimine utantur.

§. V.

Quæ
auditus
gravitas
ex nimia
siccitate
membranarum
nata
fuit
poscit
balnea
emollientia
insufa
decoctaque
lubrificantia
et humectantia
atque
juvat
omnino
oleum
amygdalarum
dulcium
auri
adfectæ
immittere
aut
pinguedinem
anguillæ
tepidam
instillare
Præterea
nocent
vere
olea
auri
improvidè
insufa
Exterius
profunt
fomenta
emollientia
et paregorica
quorum
optimum
præbet
panis
ex
furno
recenter
exemptus
cui
balsamus
vitæ
adspersitur
Ubi
vero
cerumen
aurium
coagulatum
et
quod
sæpius
fit
instar
gypsi
est
induratum
abstinen-
dum
a nimio
humectantium
et oleoso-
rum
quæ
vulgo
solent
commendari
usu
Optimum
potius
est
consilium
si
lac
vel
quod
melius
eius
cremor
tepidè
ope
syphonis
infundatur
auri
vel
vapor
ex
pane
calido
e
furno
extra-
cto
et
discisso
eidem
immittatur
hic
enim
blando
vapore
penetrat
et
emolli-
vit
viscidam
tenacemque
materia-
ram

§. VI.

Quando
tuba
Eustachiana
inrerius
obstru-
cta
tinnitui
surditatque
causa
est
inter-
na
succo
vis-
cidis
colliquantia
et
evacuanti-
bus
commendantur
masticatoria
ut
angelicæ
imperatoricæ
pyre-
thri
masticæ
zinziber
et
quorum
vis
proximè
pertingit
ad
affected
locum
Laudantur
hoc
etiam
sine
sternu-
tatoria
quippe
quæ
motum
con-
cussorium
excitant
sæpe
expellunt
in-
hærentem
materia-
ram
et
eadem
in
hoc
casu
opem
tulisse
testis
est
TULPIUS
Lib. I. Obs. 35.

§. VII.

Cum
a nimio
sanguinis
ac
humorum
motu

motu ad caput & auditus organa nimiaque humiditate propter perspirationem sufficientem cohibitam ibi collecta & secedente pleræque auditus difficultates suboriantur, maxime omnium curandum est, ut caput in continua & moderata perspiratione conservetur & ab iis omnibus, quæ eam sufflamant, probe defendatur: cuius generis sunt balneum, conclave, in quo æger dormit, vappidum & declive, capitis post sudorem refrigeratio, maximeque omnium ejus lotio.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

*Tinnitus
aurium
a ple-
thora.*

Illustrissima in vigore ætatis constituta scæmina valde obesa, per multos jam annos in matrimonio vixit prole destituta & quoad animi corporisque functiones bene semper valuit, nisi quod ante aliquot abhinc annos confessim vertigine cum gravi aurium tinnitu juncto correpta per intervalla fuerit. Contra hæc mala suavis medicorum variis remediis & præcipue aquis Schwalbacensibus usa est, hisque posterioribus tam felici successu, ut vim mali fractam paulo sentiens, recidivæ metum omnem abjiceret. At vero, paucis abhinc mensibus non modo vertigo in caducam transit, verum etiam tinnitus cum graviore auditus læsione denovo invasit, quibus simul everfio complicatur ventriculi cum rejectione multæ pituitæ, quæ modo gravior, modo levior sæpius recurrit. A medicamentis balsamicis & calidioribus pejus, melius vero a diluentibus & sanguinis organum sedantibus illustris. habere solet. Ceterum sat bene ipsi uterina succedit purgatio & ad minuendam propter lautum vitæ genus plethoram ter singulis annis sanguinem vena secta detrahendum curat. In tali rerum statu mihi demum in consilium vocato quæstio fuit propofita: An ab aquarum Spadanarum interno & externo Aquif-

granensium thermarum usu exoptatum sperare liceat auxilium?

EPICRISIS CUM RESPONSO.

Clarissime ex hac morbi historia elucere arbitror, a sola temperati & boni sanguinis nimia in corpore bene valente & plethorico diffusentia vertiginem cum auditu labe posse suboriri. Sanguinis quidem detractionem ter per annum Illustrissima scæmina admisit; sed quum nimio sanguine turgida sine prole vixit lautiorique diæta usa est, plus superflui sanguinis generavit, quam per V. Snem & mensium fluxum, satis fortasse parcum ac moderatum, fuit consumtum. Quæ cum mecum perpendere, præter ternas V. Snas consuetas, alternatim quoque scarificationes eodem numero instituendas & loco potus ordinarii Seliteranam vel communem aquam cum quarta vini parte remittam bibendam suasi. Præterea a cœna vitæque deside, quibus dedita erat, abstinere iussi; & quæ salutare antea fuerunt, Schwalbacenses acidulas iterum potandas, quam experimentum cum fontibus Spadanis denuo faciendum consultius duxi. Balneum vero thermarum Aquigranensium, quæ ob minerale sulphur, quo abundant, nimis calidæ sunt, quum in morbis capitis, præsertim qui a plethora fiunt, nunquam salutare deprehenderim, reprobavi.

OBSERVATIO II.

Vir annum agens quadragesimum secundum, temperamento præditus cholericus - sanguineus, jam inde a teneris juventutis annis a nimis lucubrati-
*Tinnitus
aurium
in hypo-
chondrio
co & hep-
atide morbo
dato.*
tionibus tinnitu aurium leviori cum continua aurium nariumque siccitate laboravit. Aliquot nunc effluerunt anni, quum tanta hicce affectus incrementa sumit, ut in altera aure horologii pulsus, in altera tintinabuli sonitus perpetuo percipiatur, qui omnem prope

prope somnum adimendo vires mirum debilitat. Quod peculiare symptoma longe majori urget vehementia, si quando iracundia, aut vehemens corporis commotio, aut sanguinis quædam a vini generosi potu ebullitio præcessit. Præterea nec capitis dolor, nec vertigo sollicitat, nisi quod autumnali nonnunquam tempore sub humida aeris temperie dolores cervicis tensivi invadant, auditusque tum temporis simul aliqua fiat obtusio. Cruentus sedes rarius expertus æger per aliquot jam annos hæmorrhoidibus cæcis affligitur, qui urunt & tument cum magno pruritu: quibus in ordinem redigendis bina per annum V. Sne ad unciam dimidiam utitur, qua sanguis colore & consistentia bonus detrahitur. Cæna hucusque semper major fuit prandio, alviq. officium rite semper constitit. Consultus ego præter V. Snes consuetas scarificationes quoque alternis mensibus triduo ante & post novilunium suscipiendas, crebrumque pediluvium usum cum hirudinum ad venas hæmorrhoidum tumentes adpositione suasi: tum vero, ut ab animi affectibus probe sibi æger temperet, a cæna abstineat optimeque corpus contra aeris, præsertim autumnalis injuriam defendat & potui ordinario vinum cum tribus aquæ partibus dilutum bibat, consului. Aurium vitio speciatius succurrendum duxi essentia moschi cum spiritu rosarum, liliorum convallium & florum chamomillæ R. parata, quam bombaci intillatam auri sæpius indere iussi. Quibus probe observatis se brevi noster egregie levatum vidit.

EPICRISIS.

Quando cholericis & hæmorrhoidibus auditus vitio obnoxii sunt, scarificationes V. Sne longe efficaciores deprehendi. Insuper notabile in hac morbi historia est, quod in juventute nimis lubricationibus vitæque sedentaria & exorta inde ventriculi imbecil-

litate malum originem suam repetat, nec perfecte curetur sed per plures annos, maxime si diætæ accedat vitium, affligat. Docemur denique, aurium vitia, præsertim tinnitum gravem & pertinaciorem a sanguinis magis & humorum vitio eorumque motu ad caput & præsertim auditus organa vitioso, quam a partium auditum constituentium læsione ortum trahere, quod tum maxime fit, si malum per tempus remittit, postea revertitur.

OBSERVATIO III.

Femina viginti annos nata, maci-^{Abraham;} lentioris corporis habitus vitæque se-^{Ilmas;} dentariæ admodum addicta alvi adeo^{aurium} contracta est, ut vix sexto die rite de-^{a san-} ponat, cui vitio simul appetitus ma-^{guinis} gna jungitur prostratio, haud fallax^{defectum} digestionis lætæ testis, ob quam fit, ut si forte in cibis adsumentis paululum excedit, nauseosam circa præcordia molestiam statim persentiat, quam copiosi ructus sequuntur. Jam per tres integros menses gravi hæmicrania cum vehementi aurium, inprimis sinistri lateris laborat tinnitu, qui ex somno experrectæ ingentes creat molestias & ab humida frigidaque aeris intemperie nunquam non intenditur. Accesserunt insuper aliquot abhinc hebdomadibus dolores in nucha tensivi, qui in brachiis, maximeque sinistro, ad digitos usque protensi misere nostram excruciant. Pedes, qui plerumque frigidi sunt, summa tenet lassitudo, neque, quod maximum est, recto modo & ordine procedit menstrua purgatio, quæ cum vitio capitis auriumque exacerbato ut plurimum orta per quatuordecim dies durat, copiosa demum maci albi excretionem subsequente.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Recte omnino ea, quæ aegrotæ nostræ laborat, affectio dici potest rheumatica capitis, cujus proximam causam in stagna.

stagnatione & decubitu feri circa membranas capitis & eas maxime, quæ aurem internam, præsertim sinistri lateris investiunt, reponendam esse ducimus. Occasionem huic malo præbuit ingens ob excessivam menstruam purgationem motuum vitalium imbecillitas, qua humores hinc inde in partibus nervosis & musculosis stagnantes dolores tensivos & gravativos cum insigni lassitudine inducunt; in intestinis vero flatu & spasticas stricturas seu pathemata hypochondriaca fuscitant. Nam instar regulæ præticæ probe tenendum esse reor; ab inopia & defectu boni ac temperati sanguinis pariter atque a nimia ejus abundantia & capitis & intestinorum morbos, qui mali hypochondriaci. consueto nomine veniunt, excitari. In hoc casu primo omnium symptomati urgentiori, atroci videlicet capitis dolori succurrendum duxi, eo quod ea dolorum ac spasmorum indoles ac potentia est, ut universam tam functionum naturalium quam motuum vitalium œconomiam non modo turbet & pervertat, verum etiam genuinam convenientium remedium in, sanando, efficaciam impediat. Præscripsi itaque linimentum nervinum ex quatuor liquoris. nostri anodynæ & una balsami vitalis parte compositum cum linteo duplicato fronti & temporibus bis de die applicandum, utpote quod discutiente roboranteque & anodyna virtute sua mitigandis capitis doloribus mirifice opitulatur. Deinceps usum elixirii nostri sic dicti visceralis temperati, quod omnibus anthypochondriacis palmam præripit, inter prandium ad roborandum ventriculi & intestinorum vim digestricem, interposito. nonnunquam laxante rhabarbarino, ordinatoque pro potu ordinatio decocto radicis chinæ cum portione cinnamomi & corticum aurantium recentium, commendavimus. Quorum remedium frequenti usu negotium mensium in ordinem redactum, vitiisque primarum viarum subtilis conveniens omni-

bus solidis partibus robur conciliatum per Dei gratiam effecimus.

OBSERVATIO IV.

Vir generosus, Consiliarius Aulicus, quadragesimum annum nondum ingressus, constitutionis, ut ex pleno corporis habitu floridæque facie apparebat, sanguineo-phlegmaticæ, ob majorem paulo ciborum appetentiam a dimidio anni pinguior factus ab eodem tempore obtulit & graviorem animadvertit auditum, quin aere præsertim pluvioso ita ingravescere conquerebatur, ut vix ullam vocem distincte satis percipere valeret. Multis quidem sed frustraneo effectu usus adminiculis, me tandem ad aulam Principis sui vocatum consuluit. Tum ego hancce auditus labem sine medicamentis me curaturum promittens curam per inediam hoc modo instituentem suasi. Primo omnium, purgato probe corpore & sanguine per V. Snem evacuato, ab omnibus jusculis, pinguibus, ovis, piscibus carneque cæta abstinere jussi, & nihil quotidie carnis præter eam, quam libra dimidia ponderat, portionem assatæ cum viginti aliquot passulis exacinaris & prunis coctis admisi. Dein, loco panis panem bis coctum & pro potu consueto Decoctum Chinæ, graminis & farfaparillæ bibendum, commendavi; quo itidem singulis diebus mane ad aliquot patellas calide hausto, corpus ad blandum in lecto sudorem componere deberet. Ut tandem vini potus sit modicus, motus institueretur frequentior, & vigiliis potius quam sompo. Vir generosus indulgeat, consului. Ego quidem ex aula abiens vix ipsum huic severæ medicationis. legi obtemperatum credebam; at ille nihilofecius parcam victus rationem tam curate observavit, ut mihi a Principe in consilium rursus addito mirum plane videretur, obestatem ad ulnæ dimidium imminutam pristinamque auditus integritatem exinde reddidit fuisse;

te; quod gratissimo animi adfectu nuntiabat mihi latissimus.

E P I C R I S I S.

Abſtinentiæ & inediæ tanta vis ineſt medicinalis, ut non modo in vitio ſtomachi omnibus fere, in quibus eam CELSUS *Lib. IV. p. 217.* commendat, colluviem crudorum humorum abſumendo, calorem & tonum deficientem reſtituat, verum etiam copiam feri evacuando ſolidorum tonum intendat, totumque ſanguinis circulum cum excretionibus promoveat; ac adeo iis adfectibus, qui ex nimia ſeri abundantia proveniunt, occurrat inſigniffime. Reſte hinc HIPPOCRATES, *ſect. VII. Aph. 59.* corporibus præhumida carne præditis famem commendat; namque ſua hæc efficit ſenſim atque æqualiter. Et idem quoque *Lib. Epidem. VII.* æque ac *Celsus* in morbis capitis graviſſimis exercitium corporis & abſtinentiam a carnibus, præſertim pinguibus & vino plurimum collaudat. Ut & ego plena fide teſtari poſſum, me in cachexia, ictero, exulcerationibus ſcorbuticis & variis cutis vitiiis, neque minus in affectibus ſoporosis & paralyticis ſola per inediæ cura, quæ tantum fit carne pauciori aſſata ſine inſtantibus, ſine pinguibus, & glutinosis, mirificum effectum vidiffe productum. Quoniam itaque hæc auditus labeſ a ſola humiditate in auditu partibus ſtagnante originem ſuam duxiſſe mihi viſa fuit, ſola quoque abſtinentia, quæ humidum nimium abſumit, ſublata eam futuram bono omine iudicavi.

OBSERVATIO V.

Matrona ſexaginta & aliquot annorum, vegetæ alias conſtitutionis, & ob inſignem vim ventriculi concoctricem, qualiacunque æque bene digerente ſculenta; alvo nonnunquam ſiccior, tempeſtateque pluvioſa exiſſente, gravativum capitis cum audi-

tus difficultate perſentit dolorem, qui a ſumtis cibis leniter ſubducentibus, ut dulcibus & ſalitis, vel etiam pilulis noſtris polychreſtis aut ab aliquot Baſami noſtri vitæ guttulis cum bombace auri inditis ſeliciter ceſſat. Aliquot abhinc menſibus in ſiniſtra aure audiendi facultatem penitus amiſit, quæ imminuta tamen in dextra remanſit. Suaviſi hinc ut per intervalla rhabarbari drachmam unam cum uncia una Coffeæ in aqua leniter coctam ſolutamque biberet, & fruſtulum allii alternatim cum eſſentia quadam acutiſca, quæ eſſentiam Colocynthis & Molchi habebat, bombaci ad aliquot guttulas inſuſa læx auri applicaret. Quorum remedium uſu laudabilem percepit effectum.

E P I C R I S I S.

Quæmadmodum, teſte Hippocrate *aph. 24. ſect. III.* pueri juveneſque ob nimiam aurium humiditatem; ita ſenes ob harum ſiccitatem ſecundum ejuſdem graviſſimi Auctoris placitum *aph. 31. ſect. III.* auditus vitiiſ valde obnoxii ſunt. Nunquam tamen non, annotante pariter Hippocrate, *ſect. IV. Aph. 28.* ſalutaris obſervatur alvus in aurium vitiiſ liquida, dum exinde motus ſanguinis a capite ad infernas partes egregie derivatur. Sed uti omnes ſenibus tam interni quam externi ſenſus; ita viſus quoque & auditus admodum debilitantur: & cum nervi membræque ſenſoriorum in iis rigidiores non ſatis rore imbuti ſint ſubtiliſſimo nervo; auditus pariter organon ad motum aeris tremulum pereipiendum minus exiſtit idoneum. Quæ cum ita ſint, externa ſpirituoſa remedia, quæ ſpiritus reſciunt & ſubtiliſſiſ acrimonia ſua ſtimulante vigorem & motum nervoſiſ tunicis addunt, nunquam deſtituta bono effectû deprehendi. Ideo quoque ab allii fruſtulo auribus immiſſo, quod plebejorum & domeſticorum experientum eſt, ſingularem ſæpius fruſtum animadverti. Quando vero paralyti-

Graviter
ob audi-
tu laſe-
mine ſe-
niſſi.

eam adfectionem auris unus aut utriusque comitatur vel sequitur audiendi gravitas, aliquot salis volatilis purificati grana cum pauxillo castorei mixta auribusque indita, tonum & robur relaxatis partibus conciliando, eximie opitulantur.

OBSERVATIO VI.

Auditus Vir quidam sexaginta annorum, *lento in* complexionis melancholico-cholerica, *utro* jam a decem abhinc annis audiendi *primam* quadam difficultate ab angina maxime, *diagram,* quacum saepius fuit conflictatus, laboravit. Ad abigendum igitur hocce malum suasu Medici cujusdam Balsamo Schauriano per aliquod tempus frequenter usus plenariam auditus in dextra aure abolitionem animadvertit. Cumque simul hæmorrhoides, quæ rite antea fluxerunt, penitus silerent, accidit, ut sinistram pariter aurem, post lenem corporis motum aut sub inclinato paululum capitis situ vehemens suffusus sibilusque afficeret, quem ex ventriculo cibis repleto ortum ducere judicans ita sermone exprimebat: Et siehe recht, mie es ihm nun unten hinauf als ein Mind hinein fabre. Quæ cum ita sint, ne audiendi facultate in altera aure æque privatus plane surdus evadat, vehementer metuit.

EPICRISIS.

Quemadmodum reliqua capitis & nervorum vitia ex pravis maxime humoribus oriuntur in prima regione stagnantibus, dum molesta partium nervosarum vellicatione spasmos concitant, quibus alienus cum sanguine minus puro humor ad caput delatus ibi stagnat motumque & sensum pro diversitate locorum ac nervorum varium cum obauditione tinnitus ex primæ regionis vitio suos mutuari natales recte statuitur. Quod vero si incidit, nihil ducimus consultius, quam ut Medicus ad corruptos in primis viis humores & abhinc prodeuntes per versos sanguinis

ac humorum motus mentem probe advertat. Crassissimus enim error est eorum, qui neglecta in capitis affectibus prima regione ad caput tantummodo respiciunt varique nervina, cephalica & nimis calida remedia adhibere solent, quibus tantum abest ut nervorum systema roboreset, ut potius humores stagnantes mirum exacerbentur, adeoque haud mirum videri possit, quare balsamum illud Augustanum in auditu difficili plus detrimenti attulerit, quam emolumenti. Memini me molestum aurium tinnitum crebrius instantem in hypochondriaco, qui alvi erat adstrictioris, paulo majori dosi lapidum cancrorum cum aqua frigida sumtorum præsentaneo auxilio mitigasse; quod pariter in senibus, in quorum ventriculo ingesta facile coalescunt, a me observatum est. Ceterum, præsentî huic ægroto consilium dedi, ut una cum pulvere nostro præcipitante quatuordecim numero pilulas balsamicas alternis diebus sumeret.

OBSERVATIO VII.

Vixit ante triginta circiter annos celebris in Academia nostra Professor, *Centu.* vir provectioris ætatis, *max ob-* macilentus, *auditis* qui cum per sedecim & ultra annos audiendi sensu in dextra aure privatus *fortiori* idem malum sinistræ accidere auri *purgan-* de- *ste cura,* prehenderet, meum imploravit auxilium. Quare ego singulis ægritudinis momentis probe perpenſis a purgatione per pilulas cephalicas initium curationis suscipiendum statuens hancce præscripti formulam: Recipe Extract. panchymag. Crollii, Mercur. dulc. Cinnabar. aloes depurat: singulorum drachmam dimidiam, salis succini, trochiscor. Alhandal, resin. gialappana gran. XII. M. F. cum Bals. Peruv. ex scrupulo uno N. XIV. pilulæ, quas bis per hebdomadam mane adsumat. Ipse vero profundis meditationibus implicitus minime attendit præscriptum in capsula pilulis utendi modum, sed eas brevi intervallo obambulando deglu-

deglutit omnes. Binis circiter horis elapsis truculentis imi ventris cruciatibus, nec non nauseosa circa præcordia sensatione, crebrisque lipothymis correptus confestim me vocari iussit. Accessi igitur, & interrogatis tam subitaneæ mutationis causis ægrum mox lesto tradendum variisque externis analepticis reficiendum curavi: tum vero, ut copioso lacte & multis pinguibus utatur, suavor sui. Quibus effectum per Dei gratiam est, ut soluta alvi constipatione quater alvum, licet inter acerbissima ventris tormina deponeret. Proxime abhinc capitis dextrum latus vehementissimi occupabant dolores spastici, qui circa aurem maxime dextram tanta sæviebant atrocita, ut somnum omnino adimerent. Sed percepto dein horrendo, instar bombardæ explosæ, in hac dolente aure fragore remiserunt, & qui antea absfuit audiendi sensus perfecte rediit. Posthæc in sinistra pariter aure priori plane similis ludebatur scena, nec dissimili effectus; siquidem hac ratione pristinæ auditus incolumitati noster ex voto redditus superstes adhuc & integer plus minus sex transiit annos.

EPICRISIS.

Notatu perquam dignus & plane mirabilis est purgantis acrioris in enormiori dosi ad surditatem sanandam effectus, quo docemur, ad magnos, eosque contumaces & inveteratos morbos tollendos non levioribus sed magnis & efficacissimis opus esse remediis. Procul dubio hæc surditas in nervo auditorio a tenaci humore obstructo oborta a potenti medicamento vehementem nervosis partibus motum, qui impactum humorem veste quasi expulit, inducente simul & seniel remota fuit, quod ex sonu fragoris interno cognoscere licet. Ne autem tanta purgantis acrimonia propter spasmos in intestinis excitatos languido & senili corpori majus inferret damnum, humectantia & pingua propinanda esse

consului, eo indutus ratiocinio: si virulentam arsenici acrimoniam hæc ipsa remedia in copia assumpta delinire & innoxiam reddere possint, multo magis ad acrimoniam purgantium demulcendam, ne noxam inducant, idonea esse.

OBSERVATIO VIII.

Non adeo multo abhinc tempore mihi sit ad me Serenissimus Princeps insignem militiæ præfectum, virum vigore & ætate florentem, ut ipsi auditum quo penitus destitutus erat, restituerem. Cum in acerbi hujus mali causam atque originem inquirerem ex salivationis mercurialis cura illud ortum duxisse ab eo intellexi, quod ob insignem tedium & molestiam non totam istam sustinere voluerit, sed corpus nimis cito frigido liberiorique aeri commiserit, a quo tempore caput gravari & auditus sensus turbari cepisset, ita prorsus, ut per duos nunc menses audiendi facultate omnino careat. Perpecta sic mali causa curationem ita instruendam duxi, ut humor vitiosus interioribus ac sensibilibus auris partibus firmiter impactus accommodata medicina removeatur. Quo fine omnium maxime exquisite corpus purgandum decrevi medicamento, cui non infirma vis sit, pravam subsistentem humorem a supremis & infimis locis proliciendi & foras eliminandi. Id quod hacce formula præstare solemus: Rec: Gummi ammon. depurat. Extract. rhabarb. alces. rosar. mercur. dulc. cinnab. singulorum drachmam dimidiam, trochisc. Althæalis succini, croci, castorei ana gr. XII. M. F. l. a. cum Bals. Peruv. Pilulæ ex scrupulo uno No. XX. quas pro dosi ter alternis diebus exhibuimus. Pro potu decoctum ex lignis temperatioribus paratum, vino interdicto & pariori victu præscripto, una cum pediluvio quovis die mane & vespere tepide adhibendis commendavimus. Præterea externe gossypium balsamo nostro madidum vitæ auribus inden-

*Auditus
absolutus
a cura
mercur.
salis
mole
tractat
eo.*

indendum nuchæque vesicatorium, quod in usu habemus, blandum atque benignum imponendum suavis, subjuncto simul ad mucum e naribus eliciendum pulvere quodam nostræ præparationis sternutatorio. Quorum remedium energia id Dei auxilio effectum est, ut malo in dies magis magisque crescente longa meliorem audiendi facultatem nosse adquisiverit & cum aliis sermones miscere potuerit, quantumvis malum non ex toto fuerit sublatum.

EPICRISIS.

Quam efficax & præstabilis ad magnos ac præsertim ex contagio venereo ortos morbos eradicandos, cura est per salivationem perite & circumspicte tractata, tam nociva, imo pessima est, si ab imposito quodam homine, vel insuper habito convenienti regimine, suscipitur. Tantum enim abest, ut levamen adferat, ut malum potius exacerbet & pejora sæpius difficilisque sananda accersat symptomata, quod longa experientia edoctus plena fide testari possum. Ego a decenti regimine, quod ad sanitatem recuperandam sub hac cura summe necessarium est, neglecto, cum caput nimis cito frigori exposuerunt agri, jam terna vice in artis exercitio plenariam observavi furditatem, eamque, quod non inter initia statim prospectum malo fuit, immedicabilem. Quod vero tam difficilis ex hac causa natæ furditatis sit curatio, hæc mihi subesse videtur ratio: Sub mercuriali cura a partibus extremis & infimis ad caput, maximeque ad glandulosas ac nerveas ipsius membranas feri vitiosi copia magno cum impetu adpellitur, quas, uti in palato, naribus & gingivis videmus, nimium relaxat; hinc nihil dubii est, quin etiam ad nerveas illas tunicas, quæ interiora auditus ossa & concamerationes cingunt, humor vitiosus delatus hæreat, qui deinde a frigore inspissatus & impactus ex locis

ejusmodi magis abditis difficillime dimovetur. Balsamum nostrum spirituosum, sicut ad omnia nervorum vitia a nimia laxitate orta; ita quoque ad auditum, si ex eadem causa perit, restituendum, remedium multo pulcherrimum est & efficacissimum, quod humorem discutiendo egregium partibus robur addit. Si rursus mihi ejusmodi obtingeret casus, suaderem salivationem, sed meliori vitæ ordine & regimine denuo instituendam. Id quod vero ut inter initia statim fiat, necesse est.

Plures de auditus vitii casus legantur in Consult. ac Respons. Medicinal. Tom. I. Sect. I. Casu XXXIX. XL. & XLI.

CAPUT VII.

DE APHONIA.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

VOce loquelæ vulgo intelligimus *Diff. & productionem vocum articulata* ^{ita sonat & loquela.} tarum, animi conceptus cum aliis communicantem. Vox autem non articulata dicitur sonus, & est acris exspirati, atque per asperam arteriam, laryngem, hujusque rimam, quæ glottis audit, vi quadam expulsi, ad cava oris & faucium varie figurata facta illisio & repercussio. Quanquam igitur loquela a sono differat; tamen illa sine hoc fieri nequit, tantum abest, ut vitiatas, quæ edendo sono tributa sunt, organis, velut speciatim aspera arteria, ejusque caput, larynx dictum, cum annexis cartilaginibus, musculis, & nervis, nec non fornx palati sunt, produci possit; & hinc deperdita sonum efformandi facultate, loquendi simul potentia pereat, necesse est. Hinc jam ex antiquis GALENUS *L. de præcog. poss. h. c. 6.* multis

eveni.

evicit experimentis, quod nervorum recurrentium, qui ex pari vago & nervo accessorio efformantur, & ad laryngem, nec non docente novissime WINSLOVIO *Anat. P. III. §. 112.* ad linguam tendunt, uno abscisso animal semivocale, utroque vero resecto, plane mutum omnique & sonum edendi & loquendi potentia destitutum redatur.

§. II.

Quid per aphonia intelligitur.

Hoc vitium, ubi sonus cum loquela perit, quod in hysteris frequenter fit suffocationibus, vocatur a medicis aphonia. Nos autem, aphonia nomine strictius sumto, per eam intelligimus, loquendi sive voces articulas producendi impotentiam, a solo linguæ vitio pendentem: ubi soni quidem produci possunt, sed lingua vocem articulatam extricare nequit, oppressis-que potius conatibus conticescit. Huic valde affinis est linguæ hæsitantia, quam balbutiem, das Stammen, & ea laborantes Psellos vocamus: ubi voces quidem articulatae proferuntur, sed non satis distincte exprimuntur; quoniam lingua ad ideas tanta celeritate, quanta in mente excitantur, enunciandas, impar & quasi nimium gravis videtur.

§. III.

Lingua afflicta.

Quum linguæ potissimum vitium in aphonia accusamus, inque ea morbi sedem collocamus: operæ pretium erit, illius structuram, quantum nostræ tractationi favet, paulo rimari. Est vero lingua musculus, omnium ferme mobilissimus; qui ob fibras varieguratas, longitudinales, transversas, perpendiculares, acuminatas, angulosas &c. nec non musculos mylohyo- & genioglossos, æque ac illos, qui ossi hyoideo sunt tributi, in omnem plagam celerissime moveri potest. Dicti hi musculi vim suam movendi nanciscuntur a ramo tertio, qui audit maxillaris inferior, paris quinti nervorum, quod totum ferme motorium est; quemadmodum par nonum ad gustum efformandum destinatum esse

videtur. Hac volubili & in omnem partem mobili lingua, si soni operalaryngis formati in certas litteras modificantur, oritur loquela. Quo vero difficilius linguæ motus est; eo difficilius fit loquela: & illo cessante, cessat loquendi potentia, licet soni satis clare produci queant.

§. IV.

Quum motus alicujus partis immi-^{Sedes Or-}nuitur vel tollitur per imminutum aut ^{causa}interceptum fluidi nervi in nervos in-^{proxima}fluxum; nervi vero linguæ motui de-^{aphonia}stinati a pari potissimum quinto profisciscantur: facile patet, sedem aphoniae in dicto nervorum pari quaerendam, ejusque causam proximam in plus minus imminuto fluidi nervi in illum nervum influxu collocandam esse. Et in hac confirmamur sententia, si consulamus anatomicas eorum sectiones, qui in vita fuerunt aphoni: sic testatur BONETUS *in sepulch. anat. L. 1. Sect. 22. obs. 7.* se in viro ex melancholia in furorem abeunte, & aphono ad mortem usque manente, cerebrum siccissimum, nervorumque origines siccissimas soliticoque graciliores, lingua illaesa, reperisse; & *obs. 20.* casum allegat ex RIVERO, de balbutiente mortuo, in cujus cerebro circa nervos linguales cystis repleta fuit, foramen habens, & continuum serum plorans.

§. V.

Quicquid igitur influxum fluidi ner-^{Aphonia}vei in nervos motui linguæ destinatos ^{ex par-}remorari valet; id ad aphoniam con-^{lyst lin-}tribuit. Præcipua hinc consideratio debetur linguæ paralyti, quæ vel antecedit, vel sequitur affectus hemipleticos & apoplecticos. Talis nonnunquam occurrit in senibus, corporibusque valde languidis ac debilitatis; & si sola est, præagat plerumque hemi-vel apoplecticum affectum, si vero hunc excipit, cum torpore ipsius memoriæ ac ingenii complicatur, & prioris morbi recursum minatur. Lingua tali in casu ordinario est tumida, flaccida, semistupida, minusque mobilis, gustus

gustus imminutus, & in hemiplexia in altero tantum latere vitata.

§. VI.

Levioris prælagii est aphonia, quæ ex seroforum humorum stagnatione, vel plane secessione, nervos quinti paris ad linguam tendentes comprimente proficitur; neque tamen minus gravis est, curationique fatis rebellis. Hæc fit post excretionem ac exanthemata serosa, intus acta. Tovenit cum primis tempestate humida ac pluviosa. Sic observationes de aphonia post sudores cohibitos in A.N.C. Vol. III. obs. 82. post catharrum non rite tractatum in FORESTO L. XII. obs. 32. & A.N.C. Vol. II. obs. 67. post variolas relicta ibid. Vol. I. obs. 112. relatas legimus. Ejusmodi secessio feri ad nervos linguales per externam quoque violentiam, ictum vel casum produci potest: unde aphonia ex casu ab alto subortam describit POTERIUS Cent. II. Cap. II.

§. VII.

Oritur aphonia porro ex nimia sanguinis ad fauces, & linguam congectione; quæ vero imminuta humorum mole protinus cessare solet. Sic de tali affectu per insequentiam narium hæmorrhagiam sanato casum videas in A.N.C. Vol. III. obs. 113. Idem malum sequitur etiam inopportuna venarum raninarum sectionem, si in valde plethoricis, non præmissa in pede venæsectione instituitur: unde quoque graves faucium inflammationes excitari, frequens docet experientia. Cumprimis vero ex hac causa subortam aphoniam novi in sceminis, menstruum vitio laborantibus, ac hysterica passione divexatis: concurrentibus nimium imi ventris spasms, qui humores vitales ad superiora cogunt; unde virgines circa pubertatis annos constitutæ, mensiumque eruptionem primum experientes hoc non raro incurrunt vitium. Coniunctum illud hoc in casu esse solet, cum tumore ac rubore faciei & oculorum, vasorum turgescencia, arteriarum vehementi pulsatione, & deglutendi difficultate.

§. VIII.

Notabilis denique & satis frequens est aphonia, quæ vermicibus intra ventriculi & intestinorum canalem hospitantibus debetur. Talis subito invadit, & exturbatis vermicibus protinus remittit. Cognoscitur ex imi ventris torminibus vel prægressis, vel adhuc junctis; aliisque symptomatibus, vermium præsentiam significantibus: & originem trahit a spasmoticis partium imi ventris nervosarum contractionibus, quibus vitales succi valido impetu ad fauces & linguam compelluntur, ibidemque stagnantes nervos motui linguæ dicatos comprimunt. Ipse talis casus sæpenumero vidi, & feliciter curavi; nec aliorum auctorum desunt testimonia: vid. A.N.C. dec. III. anno. III. obs. 147. Vol. II. obs. 62. & ibidem obs. 160. existat casus, de aphonia periodica, quæ toties invasit, quoties tormina a vermicibus fuerunt producta, hisque sopitis statim iterum cessavit.

§. IX.

Dantur adhuc aliæ causæ, quæ in dispositis ad aphoniam plurimum contri-
bunt. Tales sunt abusus potuum spirituosorum, & frequens crapula, unde aphoniæ ex ebrietate ortæ jam HIPPOCRATES 5. aph. 5. meminit. Porro huc spectat gravis terror, & refrigeratio partium præsertim inferiorum: quæ momenta eo magis perniciousalem vim exerunt, si tempore, quo naturales fluunt hæmorrhagiæ, incidunt. Nec silentio prætermittenda tempestas pluviosa, & commoratio in locis humidis, maxime in subiectis pituitosis ac catharralibus. Prognosis aphoniæ pro ejus causis varia est: quæ enim ex vermium vitio, vel in passione hysterica, aut mensium difficili eruptione accidit, curata facilis est; quæ vero linguæ paralylin pro causa agnoscitur, omnem fere respuit sanationem; aut sanata facile redit affectumque cerebri graviolem prælagit.

CURA.

CURATIO CUM CAUTELIS
PRACTICIS.

§. I.

*Indica-
tiones
curati-
onis.* **A** Phoniam curaturus eo respicere debet, ut primum causas influxum fluidi nervi in nervos linguales, hos comprimendo remorantes removeat, & deinceps robur earum partium confirmandum curet. Quemadmodum vero illarum causarum multum inter se differunt: ita variam quoque medendi rationem exigi, quilibet perspiciet; facileque colligetur, eam aphoniam, quæ causæ intra ipsius cranii thecam reconditæ debetur, sanationem admittere non nisi difficillimam.

§. II.

*Cura
aphoniae
ex illa
causa pa-
ralysi
suborta.* Quæ igitur ex vera linguæ paralyti suboritur aphonía; poscit feri ad nervos & cerebrum decumbentis discussionem & evacuationem. Repetenda hoc loco ea sunt, quæ capite de Paralyti docuimus; & opus adgrediendum venæsectione, clysteribus paulo acrioribus, diureticis, sternutatoriis &c. speciatim in usum vocanda & ipsi extrinsecus linguæ sunt applicanda nervina & balsamica, quo nomine commendari solent aquæ spirituosæ liliorum convallium, primulæ veris, spiritus rosmarini, serpilli, formicæ, essentia ambri, balsami Peruviani, oleum cinnamomi, caryophyllorum, & nostrum vitæ balsamum, paucis guttis sacharo excipiendum, & sub lingua detinendum. Interne etiam dictum vitæ balsamum cum tribus spiritus salis ammoniaci vinosi, & duabus tincturæ antimonii acris partibus combinatum, bis vel ter quotidie ad XXX. guttas summo cum fructu exhibebitur: nec erit alienum, blanda nuchæ adplicare vesicatoria.

§. III.

*Aphonía
ex cerebri
vitiis
ortiva.* Si sudorem suppressiones, aut excretionum catharralium inhibitiones ad malum contribuerunt: nihil superat diaphoreticorum & diureticorum

Tom. IV. Pars IV.

rite usurpatorum efficaciam; restituta enim diaphoresi, mox redireprehenditur loquendi facultas. Laudem hinc merentur quam maximam insula theiformia, cum blando regimine potanda; spiritus cornu cervi succinatus, tinctura antimonii acris, essentia fucini, maxime si cum essentia balsami Peruviani, aut balsamo vitæ nostro permisceantur.

§. IV.

Fit nonnunquam, ut sub ipsa mercuriali salivatione aphonía accedat; quando scilicet serosi ac salivales humores nimia quantitate ad fauces & linguam redundant. Quo in casu eodirigenda est curatio, ut humores isti a capite deriventur & evacuentur. Præstant hoc decocta diaphoretica, calide bibenda; & laxantia, maximeque pilulæ cephalicæ, acriori stimulo imbutæ, non neglecto convenienti regimine.

§. V.

In aphonía, quæ post insultus hemi- & apoplecticos remanet, satique per-*Emplastrum ad
aphoniā;* tinax est, insignem usum emplastro-*rum;* quæ ex terebinthina, seu pice, & gummatibus Carannæ, mastichis &c. parantur, & nuchæ adplicantur, observavi: reliqua enim, utut generosa remedia, hoc in casu, spem omnino fallunt.

§. VI.

Si malum a nimia sanguinis versus caput congestione profisciscitur; omne-*Aphonía
ex sangui-
nis
vitiis
ortiva;* nere curationis punctum convenienti sanguinis subtractione absolvitur. Hanc oportet esse largam, & pro circumstantiarum ratione vel per venæsectiones, in pedibus, brachio, & nonnunquam sub lingua insiliendas, vel scarificationem ac cucurbitas administrare decet. Jungenda his pediluvia, quæ humores ad inferiora derivent; nec non interna antispasmodica nitroscæque, eo quod his in casibus infernarum partium spasmi plerumque sint complicati. Hinc operæ pretium faciunt pulveres temperantes cum nitro cinnabarique mixti, aut liquor

liquor noster anodynus, cum essentia callorei maritatus.

§. VII.

*Quæritur
circa ut
generosior
esset
nam &
spissius
sa.*

Quamvis venæsectio remedium sit generosior & magnæ ad hunc affectum efficaciz: attamen cavendum, ne ea promiscue utamur. In senibus enim, languidis, viribus exhaustis ac magis pituitosis subjectis plus adfert detrimenti, & præservandi apoplexiam sine justo liberalius adhibita, hanc potius provocat. Locum potius habet, ubi pulsus celer est & magnus, facies rubicunda, sanguineque turgida: quo tamen casu stricturæ infernarum partium clysteribus, frictionibus, ac pediluvii prius sunt demulcendæ. Antetulsam venam in plethoricis cavendum etiam est a medicinis calidioribus, spirituosius ac nervinis, earumque tam interno, quam externo usu; quoniam humores magis commovent, eorumque raptum ad fauces augent.

§. VIII.

*Externæ
namque
dyscrim
ajms.*

Si spasticæ constrictiones faucium & linguæ aphonium produxerunt; uti fit in hysteriis & hypochondriacis paroxysmis, in quibus deglutienti est difficultas: plus juvat externa paregorica, quam interna remedia. Commendantur nimirum eo sine frustulum castorei, vel nucisæ, vel theriacæ, vel salviæ sub lingua detentum, aut balsami vitæ cum liquore anodyno mixti paucae guttæ linguæ instillandæ. Præterea operæ pretium faciunt clysteres carminativi, & infusus emollicantes ac pediluvia.

§. IX.

*Aphonia
enim
mibi
curat.*

Quæ denique vitio vermium intra canalem intestinorum stabulantium fit aphonia: facile curatur anthelminticis, ac iis remediis, quæ stricturas intestinorum demulcent. His enim quiescentibus, redit loquendi facultas; sed nondum sublata causa, quam vermes præbent, sæpius iterum aboletur. Quare sub quiete spasmodorum opera est danda, ut ingrati hospites convenientibus & corpore proscribantur adminiculis.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Virgo spongiosioris habitus, floridæ faciei, sanguinis & succo-plena, & octodecim annos nata aliquando cum mensium patiebatur profluvium in itinere constituta, nimirum semet exposuit frigori. Domum redux dolore capitis gravativo, turgidis ac rubicundis in facie existentibus vasibus, corripiebatur; noctem transigebat inquietam, & mane omni loquendi potentia se destitutam sentiebat. Hæc per quatuor durabant dies; quibus nec cibum nec potum adpetebat, somno fruebatur turbulento; mens tamen & omnes sensus sibi constabant, ac extremæ quoque partes calore perfusæ erant. Medicus, cum alvum strictiorem deprehenderet, clysterem protinus infundit, deinde ex vena in pede tusa tres cruoris circiter uncias detrahi iussit: sed aphonia magis invalescebat. Ego vocatus, & pulsam adhuc celerem atque magnum animadvertens, venam rursus incidendam, septemque sanguinis uncias adhuc mittendas curavi: & postea, pulsu satis valido existente, essentiam castorei, cum spiritu salis ammoniaci & liquore anodyno minerali remixtam, triginta ejus guttas quavis quarta hora ex aqua liliorum convallium fumendo, ordinavi. Brevi, post per totum corpus erumpebat sudor, facies detumescibat, somnus erat tranquilliior, & continuata per nycthemeron medicina, loquendi facultas omnino redibat.

OBSERVATIO II.

Priorem casum illustrat altus; qui sic se habet: Puella novem annorum macilenta, ex refrigeratione corporis maximeque pedum noctu facta, mane in loquendi difficultatem cum linguæ tumore incidit. Præscripta protinus exte-

externa pariter ac interna cephalica & nervina nihil utique ferebant opis. Hinc vocatus ego, cum adhuc frigidos deprehenderem pedes, eos fricari & pediluvio ex aqua simplici, fursuribusque triticeis bis quotidie imponi jubebam: quibus spem fallentibus, suadebam, ut binæ cucurbitulæ cum scarificatione brachiis admoventur. Quo facto post aliquot horas magnum sensit levamen; & adhibito subinde capitulvio, quod ex vino cum herba thymi, saturæjæ, serpilli & majoranæ confectum erat, perfectam recuperavit sanitatem.

EPICRISIS UTRIVSQUE CASUS.

In hoc utroque casu debetur aphonia congestioni sanguinis ad caput; quæ per partium inferiorum refrigerationem fuit provocata, & quidem majori cum periculo in priori casu, ubi simul cohibita sunt menstrua. Adplicata in hisce casibus mox ab initio epica cephalica, volatilia & nervina plus nocent, quam profunt, siquidem stagnantem sanguinem magis commovent, & calefaciunt. Iis potius opus est remediis, quæ derivant a capite congestionem, & infernarum partium stricturas demulcent: quorum primaria sunt pediluvia & sanguinis missiones. Pediluvia non ordinare soleo, si pedes existunt frigidi, nisi per frictiones hi paululum incaluerint. Sanguinis missiones in scæminis, menstrua & horum retentionem passis per venæsectionem in pede; in tenerioribus autem, quæ lunare nondum persolverunt tributum, per cucurbitulas cum scarificatione brachiis admotas, quæ etiam in pueris & infantibus locum habent, summo cum fructu sæpius institui. Sed notari meretur, sanguinis detractionem sufficientem esse debere; quoniam, si parior fuerit, plus infert detrimenti: unde eam in priori casu repetendam putavi. Si pulsum vehementius adhuc continuat, subjun-

genda antispasmodica; & denique blanda nervina.

OBSERVATIO III.

Requisivit haud ita pridem vir egregius & de nostra arte optime meritus meum supra singularem adfectum consilium, quem in conspectum dare operæ pretium erit: Honesto loco natus puer, qui vegeta semper usus valetudine nunc undecimum complevit annum, nec levisimiquidem loquelæ vitii per totam vitam suam meminit, ex improvilo loquendi destituitur potentia, adeo ut præter verbum *Mantia*, quod sub magno nisu voceque submissa profert, nihil omnino articulata voce pronunciare queat. Accedunt insuper molestæ hinc inde tensiones spasticæ, quæ totum cervicis & dorsi tractum in consensum rapiendo insignem his partibus torporem movendique & flectendi impotentiam inducunt. Medicus tam acerbi mali causam in verminosa rejjiciens progeniem varia contra vermes alias efficacissima eaque laxantia, roborantia, antispasmodica & præcipitantia adhibuit remedia tantumque profecit, ut dejectis quindécim lumbricis, ciborum adpetentia cum virium aliquo augmento redierit, somnus tranquillior & alvus quotidie lubrica sit; at vero grave istud sermonis impedimentum sine ulla in melius conversione per quinque nunc hebdomadas pertinacius insistit. Ego igitur primo omnium vermium colluviei melius educendæ consulendum arbitratu sequentes ob egregiam vermiumque contrariam indolem suam mihi frequentes pilulas præscripsi, quarum septem bis in septimana, maximeque circa lunæ mutationes propinare jussi, interjectis pulveribus ex salis amari gr. XV. nitri purif. Coralli. ana gr. vi. compositis. Formula autem pilularum hæc fuit: Rec. Asæ foetid. myrrh. elect. extr. tanacet. rhubarb. alces rosat. mercur. dulc. ana drachmam unam, extr. croci gr. vi. M. F. l. a.

cum eff. castorei Pilulæ ex scrupulo No XX. Denique, ut externe quoque suppetias feramus, partes a spasms nimium debilitatas roborando, per intervalla collo & cervici imponendum fuasimus epithema, quod ex aquæ Anhaltin. spirituosæ uncis quatuor, bals. nostri vitæ uncia dimidia & bals. Peruv. drachmis duabus confectum erat. Quorum remedium usu per aliquod tempus protracto loquela indies melior redire cœpit.

EPICRISIS.

Varia & terribilia subinde sunt, quæ a verminosa progenie in nervosarium partium systemate concitantur symptomata, quorum quidem causam ego non tam in rosione tunicarum intestinalium nervearum, quæm potius in exhalationibus acerbis causticis, quæ ex vermium corpore & excrementis expirant, quibusque omnis generis insecta scatent, reponendam esse statuo. Innumera fere sunt, quæ adversus peregrinos hosce & virulentos corporis hospites habentur & venditantur remedia; sed ego præter mercurium dulcem cum purgante, ut resina giapapp. vel diagryd. sulphurato mixtum nec præsentiora inveni nec securiora, quam asam foetidam, tanacetum, alium, semen santonici, camphoram & denique lupulum, quæ odore potius animaculis hisce adverso quam alia quadam substantia suam exerunt operationem.

OBSERVATIO IV.

*Totale
si
que
suo
fuit.* Octo annorum puer annuo abhinc tempore corripiebatur variolis, quæ cum rarissime adparerent & post eruptionem protinus subsisterent, accidit, ut variis exinde morbis fieret obnoxius, maximeque crebris defluxionibus sollicitaretur serosis, quæ tussim, raucedinem & coryzam subinde inducere solebant. Hæc quidem sym-

ptomata congruis medicamentis sæpius fuerunt mitigata; at vero, quum proxime abhinc magna abdominis cum duritie quadam jungebatur intumescencia, bis medicus intra breve spatium medicinam exhibuit vomitoriam, sed insaufito plane effectu; siquidem coactas hæc vomitiones non adeo multo post excipiebant vomitus spontanei, qui cum gravi diarrhœa slipati per octo decemve dies misere nostrum ægrum direxabant. His dein compositis, cum substantia visus obscuratio tanta linguæ accedebat immobilitas sermonisque difficultas, ut ne verbum quidem puer, licet anxie nitens, proferre posset. Præter hæc insignis caput tumor omnesque artus vehemens occupabat tremor & lassitudo, quæ adeo ingravescerebat, ut viribus magis magisque defectis tandem animam placide exspiraret.

EPICRISIS.

Nullus fere morbus est, qui tam dira tamque varia & per multos annos durantia in infantibus post se relinquit symptomata, quam ipsa variolosa febris, si aut variolarum eruptio & suppuratio non recte procedit, aut exantlato morbo sanguinis & humorum massa per remedia sanguinem depurantia aptamque victus rationem, in convenientem temperiem & eucrasiam non redigitur. Hinc certe in praxi medica occurrit frequentissime, post variolas & morbillos a læsis pulmonibus pectoris morbos, ab affectis visceribus abdominis tumores & indurationes cum alvi fluxibus, & a tumore glandularum mesaraicarum scirrhus atrophiam reliquarum partium concitari. Nihil autem est absurdius & periculosius, quam citra ullam indicationem medicinam exhibere emeticam, qua pro dolor! in nostro ægroto non modo alvi fluxus fuit proripitus, sed etiam impurum serum ob graviores spasmos ad cerebrum cum impe-

impetu propulsum primo nervi optici, dein quoque sublingualium paralyfin effecit, quibus mors tandem supervenit. Ideo vero maxime hanc observationem allegare placuit, ut probe constet, quantam medicamenta imprudenter adhibita adferant noxam, & quam frequenter medici, quod dicere pudet, morborum imo mortis causa existant.

OBSERVATIO V.

Aphonia ex infultu apopleptico. Vir octogenarius, habitu corporis sicciore præditus, ter minimum in anno, ut februario, junio & octobri mense sanguinem e vena rufa emittere solitus, vitam ab omni morbo egit immunem, viribusque & animi & corporis probe semper valuit. Hac vero ætate, cum regiones nostræ a fervidissimo solis æstu præter consuetudinem incallescere, suavis alius medici consuetum illud evacuationis genus neglexit. Sed subito inde insultu correptus apoplectico, arteriis valde pulsantibus, oculis rubentibus totoque corpore æstante omnem sensum una cum loquendi potentia amisit. Sub tali rerum statu ego consultus primo omnium venam in brachio aperiendam, ventrique clysteres emollientes injiciendos & balsamum vitæ nostrum, non post habitis aliis remediis, ori naribusque admovendum suasi. Quibus Dei auxilio id effecimus, ut mitigata morbi & symptomatum atrocitas mente æger ad se redierit, præter quod hæsitantia linguæ diutius permanferit; quam tamen frequenti oris cum vino, cui aliquot balsami nostri guttulæ instillatæ erant, collutione felici eventu superavimus.

E P I C R I S I S.

Quam efficax atque egregium in plurimis senum morbis & avertendis & abigendis remedium sit V. Sicut, vel sola hæc observatio evincere potest. Neque dencit ratio: in ætate enim

Tom. IV. Pars IV.

provehioribus, maxime si firmo adhuc stomacho & integra appetentia gaudent, ob exercitationis defectum corporisque inertiam non tam facile, ut in juvenibus, superabundantis sanguinis consumitur copia: & si natura ab hoc onere minus se liberat, necesse utique est, ut arte subtrahatur; quod venæ incisione perficitur commodissime. Perperam igitur & male fundata inductus ratione sanguinem inter dies caniculares evacuari prohibuit medicus, quod tamen eo magis fuisset necessarium, cum ea tempestate sanguis nimis ob auctum expansionis & orgasmum gradum facile hinc inde in partibus nobilioribus subsistere & graves admodum inducere valet ægritudines. Nec dubitandum, quin in nostro casu a simili cruoris in capitis venis stagnatione levior ille apoplexiæ insultus cum sermonis difficultate originem duxerit; quo sine ego in curatione adoranda primo omnium venam in brachio tundendam cum præsentaneo ægri levamine commendavi. Dein vero clysteres emollientes ventri infundere & ad effrangiorem sanguinis motum compescendum aliquot per intervalla pulveris nitrosi doses porrigere jussi, subjuncto simul infuso theiformi, ex herba melissæ, beton. cardui bened. floribus salviæ & anthos composito, quod cum paucis olei macis guttulis sacharo infusus bibere æger debuit. Ceterum hæc morbi historia confirmatur, nulli fere morbo quam apoplexiæ aphoniæ sociari frequentius, adeo, ut etiam aliquod tempus post non raro remaneat & facillime generetur, si a stagnante intra caput sanguine serum secedens poros cerebri penetrat & radices nervorum relaxando sensum motumque eorum partium, ad quas nervi excurrunt, hebetat ac labefactat.

CAPUT VIII.

DE DELIRIO MELANCHOLICO ET MANIACO.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

*Melan-
cholia
et ma-
nia gra-
da tantis
diffi-
cult.*

HAUD paucos fore arbitror, qui mirabuntur, me affectus, qui natura & symptomatibus plane dissimiles videntur, in uno capite petra-standos fuisse & ad unam retulisse speciem. Attentioni vero usu & observatione discimus, utrumque morbum ex una eademque origine & causa continente, videlicet nimio sanguinis ad imbecille cerebrum appulsu, suboriri & nisi gradu ac invasionis tempore variare, adeo ut melancholia pro morbo primario, mania vero pro ejus exacerbatione & effectu accidentali habeatur rectissime. Id quod etiam quam optime Medicorum agnoverunt veteres. Hinc TRALLIANUS *Lib. 1. cap. 16.* nihil aliud esse maniam prodidit, quam melancholiam ad majorem gradum redactam, ut propter tam arctam connexionem facillime ex uno morbo in alterum fiat transitus. ARETÆUS *Lib. 3. cap. 5.* melancholiam manix initium & originem esse, illamque incremento magis quam alia causa in furem prolabi perhibet. Quam conspirationem etiam quotidiana & attentioni confirmat observatio, cum melancholici, præsertim si morbus inveteratus fuerit, perfacile in maniam incidunt, qua cessante melancholia rursus sese prodit, licet postea per certas periodos furor revertatur. Neque admodum diversa est ipsa medendi ratio: quicumque enim consilio & arte causam melancholix propiorem vel levare vel tollere recte didicit medicus, ad maniam quoque vel avertendam vel sanandam admodum existit idoneus.

§. II.

Ante vero quam meditatio nostra in *Signa
melan-
cholia:* anteriorem horum affectuum naturam, genesis & differentiam descendat, placet omnino, quibus phenomenis, symptomatibus ac notis tam melancholia quam mania sese prodant & dignoscatur, ex veterum, maxime Græcorum monumentis proponere, eo quod hæc regionibus variæ deliriorum species admodum olim fuerunt familiares. Nullus vero rectius & accuratius horum morborum descripsit historiam, ipso ARETÆO, qui *Lib. 3.* inter notas melancholicorum has ponit: quod tristes, abjecti torpentelque sint absque ratione, ingenti pavore trepidant, male sint animati, vigilent, solitudinem ament, in iram proni atque mutabiles sint, de minimis quibusque rationem querentes, nihil largientes, sed non ita multo post simplices & prodigi- Addit deinde, alvum plerumque aridum esse, jam nihil dejicere, jam vero sicca, rotunda atque humore bilioso circumfusa; urinam paucam reddi, acrem & biliosam, multum statuos spiritus in præcordiis esse, ructus putridos, graveolentes ex ore ferri, nonnunquam & humidum quoddam acre cum bile rejici, faciem impalescere, arteriarum motus parvos esse, pigros atque invalidos, & ægros in sumendo cibo esse avidissimos.

§. III.

Signa, quæ maniam indicant, idem *Signa
mania:* gravissimus Auctor ita describit: Ad iram excitati maniaci furore penitus insaniunt, quidam magnum spatium decurrunt, nonnulli vociferantur; alii ab hominum conspectu in solitudinem fugiunt & secum tantummodo versantur; alii sua membra dilacerant. In summo ægritudinis impetu variis secundum quietem visis perturbantur, immoderate venerem concupiscunt & palam sine ullo aut pudore aut timore concumbunt. Cum vero inclinatus est morbus, stupidi, quieti, mæstique sunt; in notitiam quoque morbi veni-

nientes sua calamitate miseriaque tri-
stantur. Et hæc sunt, quæ morbum
aut præsentem aut declinantem comi-
tantur symptomata; paucis nunc,
quæ in artis exercitio diligentius anno-
taviſſimus signa maniam antecedentia
nos ſuppedirabimus. Inter hæc vero
præcipua ſunt oculi rubentes ſanguine-
que ſuſſi, palpebrarum inconfans
vibratio, mutati a ſolito mores, ſu-
perbia vultu, voce & geſtibus ſe pro-
dens, ſtridor dentium, odium erga
hunc vel illum ſingulare, ſomnus par-
vus, cephalalgia vehemens cum audi-
tus excellentia auriumque tinnitu &
ſonitu muſico: quo reſſeri etiam me-
retur inſigne illud, quo increſcente
morbo poliſſent maniaci, membrorum
robur frigoriſque tolerantia incredibi-
lis, nec non in feminis collectio ſan-
guinis in mammis.

§. IV.

Verum enim vero, cum hæc mania
ſigna valde etiam communia ſint deli-
rio acuto, quod phrenitidis nomine
venit, indicandum omnino eſt, in
quo utriuſque diſcrimen ſtatvendum
ſit. Si quando igitur in acuta febre de-
lirium eſt, vel in ejus vigore ſequitur
& levata febre mens redit, phrenitis
appellari ſolitur eſt. Neque id genus
morbi aliud deſiderat remedium,
quam quod curandæ febris idoneum eſt.
Quod ſi autem furor longius recipit
ſpatium nullamque febre junctam
habet & ex ſtatu melancholico emer-
git, maniam dicere affectum in ſcho-
liſ medicis uſque eo receperunt. Ne-
que ſilentio prætermittere oportet,
dari adhuc inſaniam ſeu deſipientiam,
quæ nec melancholia, nec mania aut
phrenitidis nomine recte exprimitur,
cujus generis eſt, quæ in homine etiam
ſano ab ſummo narcotico, ut ſolano-
furioſo ſeu ejus baccis, lolio temulen-
to, hyoſcyamo & ejus ſemine, datur-
ta, ut pluribus conſtat exemplis, ex-
citatur; quæ tamen accommodata me-
dicina adhibita brevi remittit penitus
que tollitur.

§. V.

Ut vero propiores & proprias horum
ſingulorum affectuum continentes cau-
ſas, ad quas tollendas unice vera me-
dendi dirigi debet methodus, eo accu-
ratius dignoſcamus, e re omnino erit
operæque pretium, ut, quæ in ſectio-
ne eorum, qui his deliriis perierunt,
inventæ fuerunt, proferamus. Nota-
tu vero digna eſt obſervatio, quæ in
M.N.C. p. 274. Dec. II. Ann. 6. de ma-
niaco diſſecto legitur hiſ verbis: mul-
tas in cerebri baſi ad inſtar retis com-
plicated vasorum carotidum & verte-
braliū ramificationes obſervavimus:
poſt exentum cerebrum in pelvi reli-
ctæ ſeri cruentati propemodum ſex un-
ciæ ſtuitabant: elevata deinde digitis
in baſi cerebri medulla oblongata &
detectis ventriculis a latere ſitis in con-
ſpectu venit plexus choroidæ præ-
grandis, ab utroque latere totam inte-
riorem ventriculorum ſuperficiem per-
reptans & ex multis inſignibus vaſis
ſanguiferis conſtans: ubique hic ple-
xus veſiculis lividis piſiformibus reſer-
tus fuit, quæ lanceola aperta ſerum
gelatinolum fundebant. Sic quoque
Henricus ab HEER, Obſ. 3. pag. 45.
de maniaci anatome hæc reſert: in-
ventum fuit cerebrum ſicciffimum,
durum & in ſumma parte digitis friabi-
le, flavedine citri æmula undiquaque
ad altitudinem digiti tinctum; obſer-
vatum circa ventriculos mollius & hu-
midius, nervorum origines comparue-
rant ſiccæ.

§. VI.

Singularis quoque debetur animad-
verſio anatomie phrenitici, quæ in
M.N.C. Dec. II. Ann. IV. obſ. 162. ha-
betur, ubi veſicula fellis bile picis li-
quidæ inſtar repleta inventa fuit & ſi-
nus ſalciformis maſſam polypiformem
continebat: pia mater multis vaſis
turgida accurate a cerebro ſeparari po-
terat, tunica longe erat craſſior & am-
plioribus inſtructa vaſis. Similis ſe-
mi obtulit obſervatio ante triginta &
ultra annos in ſtudioſo nobili extreme
melancholico, qui delirio in ſtatu va-
riola-

Seſſio
delirio
maniaci
pam.

Conti-
nua
ſectio
billeria.

riolarum accedente moriebatur. In sectione musculi totius corporis valde densi, compacti & robusti nulla pinguedine obducti, (nam panniculo adiposo fere carebant,) conspiciebantur; vesicula fellis tota repleta erat bile crassa & instar picis viscerosa, quem atrum colorem etiam nunc in crinibus meis adervata exhibet: pancreas magnum, crassum & durum se sistebat. Vasa dura & pia matris sanguine crasso turgida & in hac varicosa apparebant, e sinu falciformi concretio sanguinis atrii in polyposam substantiam concreti extrahebatur atque ventriculis cerebri livescens serum innatabat.

§. VII.

Definitio
delirio-
la
causa.

Quibus recte & diligenter perspectis sedem & interiore horum deliriorum causam jam clarius exponere atque ex his suppositis singulorum non nominalem sed realem exhibere definitionem, in proclivi est. Melancholia igitur est firmiter cum mente alienata phantasia, certis objectis valide inhaerens, cum diuturno animi angore, inquietudine, metu & tristitia sine ulla causa manifestata juncta, a valde difficili sanguinis copiosius in cerebro congesti ac stagnantis per vasa ejus progressu oboritur. Mania vero est violenta insaniam cum temeritate & ingenti membrorum robore conjuncta, a vehementiori sanguinis crassi, copiosi & melancholici per cerebri vasa cum magno aestu transgressione proveniens. Phrenitis denique est insaniam cum febre, a stasi sanguinis inflammatoria in vasis cerebri orta.

§. VIII.

Sedes
delirio-
rum.

Sedem igitur omnis delirii in cerebro esse, clarissime intelligitur, quam etiam ipse HIPPOCRATES libro de morbo sacro probe agnovit, hac parte, inquit, sapimus & intelligimus & videmus & audimus, & turpia & bestialia cognoscimus, & hac ipsa etiam insanimus. Nam cerebrum omnino est pars illa corporis nobilissima, in qua plane occulto & inperscrutabili

modo divina sapientia eminens & valde sublime mentis sive spiritus immortalis, neque minus ingenii, phantasia & memoria sensuumque externorum recondere voluit domicilium. Quamvis vero istius principii intelligentis & sensitivi natura & essentia, ex qua ejus effectus ac facultates profluunt, plane sit abstrusa & menti humanæ incognita, id tamen per accuratam & attentam observationem didicerunt medici, quod pro diversa sanguinis natura, conditione & motu per cerebri vasa eminentes illarum facultates animæ tam rationalis quam sensitivæ mirifice variant, immutantur & pervertantur, adeoque morum, inclinationum & desideriorum differentia ex hoc fundamento explicari debeat. Id quod jam olim in dissertatione de temperamento fundamento morum & morborum fusius deduxi.

§. IX.

Quod itaque ad causas deliriorum proximas attinet & continentes, veteres, quibus sanguinis circuitus ignoratus fuit, varias & plane alienas in medium produxerunt. Ita horum alii atram bilem exundantem ejusque raptum ad caput, nec non nimiam cerebri siccitatem; alii ex recentioribus spirituum animalium in melancholia naturam siccam & aquæ stygiæ æmulam, in furore vero inflammabilem & sulphuream accusarunt indolem. Sed nostro jam tempore non modo corporis sed & animi morborum causas longe rectius ex sanguinis conditione explicare novimus, a qua sententia nec vetustissimum Auctorem HIPPOCRATEM alienum fuisse ex libro de flatu: intelligi potest, ubi scite dixit: sanguis multum confert ad prudentiam, ita ut hac permuteur & opiniones peregrina mentem occupent animumque percellant, si is conturbatur & perturbatur fuerit, & eodem loco sanguis si in constanti habitu consistit, consistit etiam prudentia, eo vero permutato, hac simul concidit.

§. X.

*Anima
functio-
nes in
hominis
nuda de-
pendit.*

§. X.
Et certe constanti observatione & experientia habemus comprobatum, omnes illas, quæ animæ adscribuntur functiones, ad quas sanæ rationis, ingenii & phantasie vires una cum inclinationibus referimus, secundum naturam & ordinem se habere, si sanguis iusta temperie & quantitate gaudens ad cerebrum delatus per ejus vasa placido, libero & æquabili fertur itinere, adeo ut hac ratione sensus etiam externi, nisi vitium in ipso organo sit, recto ordine succedant; has omnes vero nobilissimas functiones & immutari & perverti, imminui vel penitus deficere, quando videlicet sanguis & humores a naturali temperie & quantitate deficientes ad cerebrum dejecti non æquabili & moderato, sed valde difficili, tardo & impedito, aut nimis celeri & vehementi motu progrediuntur.

§. XI.

*Causa
delirio-
rum præ-
sumpta.*

Quæ cum ita sint, a vero nos haud aberrabimus, si causam melancholici affectus continentem in sanguinis crassioris nimio ad imbecille & hæcrescens cerebrum appulsu, stagnatione & difficillimo progressu; furoris vero originem & fundamentum in sanguinis crassioris & melancholici vehementiori & impetuoso per cerebri vasa & fibrillas motu collocamus. Cujus assertionis veritatem ex infra dicendis, ubi convenientem causarum antecedentium & remotarum nexum monstrabimus, rectius judicare licebit.

§. XII.

*Quæ
causæ
delirio-
rum præ-
sumpta.*

Quum vero jam supra satis clare & ad oculum per anatomen delirio & furoribus demonstratum dedimus, in variis corporibus dissectis non modo sanguinis motum per caput immutatum & plane perturbatum fuisse, dum vasa nimio sanguine infarcta & varicosa se præbuerunt, ut propter stagnationem serum extra vasorum alveos effusum in basi cerebri sat magna copia repperitum sit; verum etiam cerebri corticem & medullam sua texture

lesam maleque affectam apparuisse; nemo sane dubitare amplius poterit, & horum affectuum & mortis causam in hoc ipso præternaturali statu ponendam esse.

§. XIII.

His itaque constitutis, sequitur jam causa ut dispiciamus, quænam ex reliquis causarum generibus ad anomalum illud & plane perversum sanguinis per capitis & cerebri vasa cursum symbolum suum conferant. Inter has primum locum peculiaris cerebri debilitas, quæ recte dici meretur mediata causa deliriorum, obtinet, utpote sine hac præcedente non tam facile adeo grave motus sanguinis vitium in hac parte exoriri potest. Et hæc quoque præcipua fuit ratio, quare varias has deliriorum species in hoc Tomo IV. nostræ medicinæ systematicæ, ubi de morbis atoniæ agitur, pertractandas constituerim. Ad illam vero ingignendam præcipue referendi sunt graves animi affectus, præsertim diuturnus ætor, tristitia, metus, animique angor ac terror, quorum magna est, sicut ad omnium partium, ita etiam cerebri robur debilitandum & vim vasorum systolicam imminuendam potentia. Ad quam classem etiam aciores mentis labores atque inopportuna studiorum causa diutius protractæ lubricationes pertinent, quibus ob dissipatos spiritus sic dictos animales, staminum, quæ in cerebro & medulla oblongata sunt, vis motrix & sensitiva mirum infringitur. Ex inde quoque intelligi potest quare litterari & qui nimium meditationibus indulgent, plus quam plebei mentis alienationibus sint obnoxii.

§. XIV.

Deinde ex causis, quæ ad gravissima disponunt deliria viresque animi ac corporis destruendo & vasorum, membranarum ac staminum cerebri tonum debilitando plurimum valent, muleum sibi vindicat vesanus amor, de quo observationes legi possunt apud FOREST. lib. 10. obs. 29. & 30.

BAR.

BARTHOLINUM *Cent. II. hist. 69.* ir. apud **VALERIOIAM** *Lib. II. obs. 7.* Maximam tamen noxam infert amor in feminis viri potentibus sed nondum nuptis, qui a genitalis liquoris, sub otiofa maxime & lauta vita liberalius, in glandulis vaginalibus secreti longiori mora & corruptione provenit, quod testantur observationes, quales existant apud **PLATERUM** *Lib. I. prax. cap. 3. Greger.* **HORST.** *T. II. op. Lib. 2. Obs. 68. Et EPHEM.* *Obs. 126. Dec. II. Ann. 10.* Cum enim lege commercii, quod animæ cum corpore ejusque fluidis & solidorum motu intercedit, ex copiosius congesto & stagnantes in organis spermaticis semine imagines & idæz veneræ in phantasia excitantur, sit omnino, ut phantasia firmissime hisce idæis inherente usus rationis sæpius minuitur & invertatur. Neque plane de nihilo est statuere, spirituosum seminale liquidum mora corruptum per vasa lymphatica redire ad sanguinem & quasi ex consymbolismo fluidum illud, quod in sanguine, cerebro, & nervis motibus & sensibus præest, contaminare, ut hac ratione ingens virium oriatur dejectionis.

§. XV.

Porro observationes testantur medicas, & nimia feminis tam voluntaria, quam involuntaria profusione morbum melancholici tum maniaci profusione originem. Ita *Memicus ab HEER.* *obs. 60.* exemplum sexagenarii producit, qui nimia feminis sub diebus canicularibus profusione melancholicus redditus est, & **EORESTUS** in *Obs. lib. 10. obs. 25.* juvenem quandam melancholicum media ætate juveniculam uxorem ducentem & ex effreni veneris usu in furorem coactum fuisse refert. Nam nihil notius est, quam quod semen delibatissima & agilissima sanguinis pars sit eandemque fere indolem cum fluido nervorum habeat; unde etiam fieri observamus, ut ab immodica feminis profusione & sensuum functiones & ingenii vires mirum debili-

tentur, imo etiam alii, qui ex cerebri vicio nascuntur, morbi progignantur.

§. XVI.

Multum quoque nosse refert, deliria quæ diutius protrahuntur, certis familiaribus admodum esse solennia, adeoque ad morbos hereditarios, qui a parentibus ad liberos transferuntur, iustissime referri. Quorum morborum, ut ego quidem arbitror, vis alia subest causa, quam quod morbida & invalida partium solidarum, & motricium natura actextura penetrativitatem propagetur, maxime si generationis tempore his affectibus parentes correpti fuerint.

§. XVII.

Nihil vero tam celeriter & inopinato, etiam sine ulla alia causa præcedente, sanum ceteroquin hominem in dementiam præcipitare potest, quam narcoticum sive stupefactivum inscienter adsumtum. Hinc res per experientiam satis nota est, quod a femine daturæ, hyoscyami, a baccis belladonæ &c. brevi tempore perfecta amentia induci possit. Si quis vero paulo curiosior fuerit in nocentissima horum energia inquirenda, consulat observationes de his paulo diligentius conscriptas, quales reperiet in *M. N. C. Dec. III. Ann. III. obs. 70.* **WILLISIO** de *anim. brut. Cap. 12. p. 2.* **MATTHIOL.** in *Diosc. p. 756. 988.* **LOBELLO** in *novis stirpium adversariis.* **ROBELLO** *Cent. IV. obs. 45.* **HELMONTIO** lib. *demens. idæa.* Neque exercitioribus medicis ignotum est, eas medicinas, quæ opium habent, in delirio improvide datas illud magis intendere & contumacius reddere, tantum abest, ut component, aut levamen afferant. Cujus plane peculiaris effectus rationem invenire non adeo obscurum est, si consideramus, hæc ipsa remedia sulphure quodam abundare valde vaporelo, naturæ adverso atque graveolente, quod calore resolutum in corpore in exhalationes explicatur, quæ minimis cerebri & nervorum poris profundius in-

insinuata fluidi ibi purissimi vim motricem & fibrillarum nervearum elatorem labefaciunt, adeo ut omnium sensuum & motuum notabilis fiat defectio atque inversio.

§. XVIII.

prægressi Ad destruendum cerebri vasorum & *si morbi* staminum naturalem tonum ac tensionem multum quoque prægressi morbi, præsertim acutæ febres faciunt. Hinc quid observatione frequentius est, quam quod post febres ardentes, præsertim diutius protractas, post febrem sic dictam Hungaricam, synocham putridam, cholicam seu causum, interdum quoque post variolosam, phrenitides & ex hisce demum chronicas deliriorum species proficisci. Cujus effectus ratio ex facili inde potest repeti, quod sub tanto febrili æstu, qui plerumque cum assidua vigilia conjunctus est, nerveum fluidum, quod tam sensibus quam motibus perficiendis speciatim dicatum est, dissipetur. Læditur quoque exinde non parum ipsius cerebri fibrosa textura & structura, ut deinde nec secretio liquidi animalis rite perfici possit.

§. XIX.

Ebrietas Ultimo loco, ad cerebri imbecillitatem & fluidi nervei vitiatam indolem immodicus spirituosorum potulentorum abusus & inde profecta ebrietas multum momenti adfert, quare etiam non minus eleganter quam vere ebrietas a SENECA epist. 83. dicitur infania, *vinolentiam, inquit, crudelitas sequitur, violatur enim exasperaturque exinde sanitas mentis.*

§. XX.

2) Sanguis Ordine jam accedimus ad eas causas *congestio* inquirendas, quibus sanguinis motus *ad caput* ex partibus inferioribus impetuosus *produ-* ex capite urgetur, inter quas nihil om- *constric-* nino, quod tam subito melancholiam in maniam convertere, aut silentem resuscitare paroxysmum valeret, reperimus, quam vehementem iram, qua majorem in maniacis causam vix ullam esse jam olim GALENUS lib. 6. aph. 23. reputavit, præsertim si vana

superbia opinio & fastus, odium & vindictæ cupiditas jungantur. Equidem melancholicis natura ad iram concipiendam difficiles sunt; quia tamen ubi semel data occasione accensi sunt, tam effrato furienti impetu, ut nisi ægrius componi possint. Nocet vero ideo maxime melancholicis ira, quia sanguis eorum crassior atque compactior in vehementissimum adactus motum subtilem teneramque cerebri texturam graviter lædit, nec tam facile si- li cursu suo potest.

§. XXI.

Hunc censum quoque subit frigus *externi* *frigoris* externo corpori, maximeque inferioribus ejus partibus improvide admissum. Cui quantum debeat in affectibus nostris fuscitandis testari videntur ipsi melancholicorum paroxysmi & exacerbatae invasiones, quas nunquam fere non horripilatione & frigoris sensu in externis partibus prægresso suboriri conspiciamus. Nec adeo difficile erit, ex accuratori horum pensitatione sævissimorum symptomatum, quorum luxurias in melancholicis progenies est, rationalem suggerere ætiologiam. Quod si enim sub tali horrore frigorisque sensatione extremus corporis habitus spasmus quasi constringitur, sanguis propter angustiora spatia minoresque vias majori ad interiora vi & impetu fertur, abhinc vero in vasibus majoribus, maximeque pulmonibus, corde & cerebro subsistens pro horum locorum varietate varias creat molestias. Ita circa præcordia anxietates oppressivas, suspiciosos anhelitus, cordis tremorem ac palpitationem, in capite vertiginem & gravitatem, oculorum ferociam, longas vigilias variaque & uni reinfixa insert phantasmata.

§. XXII.

Neque minus referri huc merentur excretionum sanguinearum tam naturalium quam artificialium in utroque sexu imminutiones aut suppressiones, quare ab omnia in plethoricis, quæ antea consueta fuit, venæ sectione pariter

pariter ac ab irregulari hæmorrhoidum vel mensium successu, vel his imprudenter cohibitis, aut narium hæmorrhagia inprovidè sedata melancholiam originem repetiisse certa experientia fide constat. Nec dissimili ratione res sese habet, si quando post exantlatos partus labores parcius succedit vel plane suppressitur lochiorum fluxus, vel etiam si circa pubertatis annos menses difficiliter erumpunt. Exinde enim sapius & melancholiam & maniam subortam confirmant observationes, quarum innumeræ a probatissimis auctoribus proditæ leguntur. Ita HIPPOCRATES, diutina edoctus experientia *lib. de superfluitat. Tom. I. cap. 24.* scribit: ordinaria sanguinis evacuatio intercepta furere facit. FORESTUS *lib. 10. obs. 23. & 24.* item BINNINGERUS *Cent. I. obs. 37.* a mensibus suppressis maniam ortam adnotarunt & Zacutus LUSITANUS *Lib. I. prax. admirand. obs. 37. & 57.* post hæmorrhoidum suppressionem melancholiam & maniam secutam retulit. Siquidem a sanguine stagnante & copiosius circa intestina congesto horum tunicæ nervæ compressæ ad spasticos stimulantur motus, quorum vi sanguis congestus per metallas in superiora, maximeque ad caput transprimitur. De quo inverso sanguinis redundantis motu elegans apud HIPPOCRATEM *lib. de virgin. morb. extat locus*, qui dignus est ut hic transcribatur: *Virgines nobiles & mature viro delirium, ut demones quosdam videre se putent, magis patiuntur, una cum mensium descensu, antea non valde hinc afflicte.* Postea enim sanguis in uterum confluit velut effluxurus: cum igitur osculum exitus non fuerit apertum, sanguis autem amplius influxerit propter cibos & corporis augmentum, tum sanguis non habens effluxum præ multitudine resistit ad cor & ad septum transversum. Cum igitur hæc repleta fuerint, cor satium sit, deinde ex satietate torpedit, postea ex torpedine delirium apprehendit.

§. XXIII.

Ex quibus jam dictis & adductis facile reddi poterit ratio, quare & mali hysterici & hypochondriaci melancholia frequentissimum sit symptoma. Res enim in theoria medica perulgata & satis perspecta est, ex atonia viscerum & impeditiori sanguinis crassioris ac copiosioris per hæc transitu spasmos & flatus in abdomine progigni, a quibus tanquam ex fonte omnia illa, quæ hypochondriacis & hystericiis obveniunt pathemata profuunt & derivari possunt.

§. XXIV.

Hiscæ expositis respiciendum erit ad ea, quæ ad sanguinis crassioris genesis & stagnationem in partibus multum conferre valent, inter quæ primo locum otium & vitam laboris expertem ponendam esse arbitramur, quæ tam ad ingignendum morbum hypochondriaco-hystericum, quam ad subsequens inde delirium plurimum omnino valet. Sicut enim conveniens corporis exercitatio egregium solidis partibus robur addit, humoresque fluxiliores reddit & vegetiorem eorum circuitum promoyet; ita ex hujus defectu vires corporis cum omnibus suis functionibus labefactari, salutares & naturæ solennes excretiones imminui, humores subsistere ac mora crassiores ac lentiores fieri quotidiana observationeprehendimus. Quæ omnia longe graviora sunt, si jungitur solitudo & homines ab omni conversatione remoti vivunt in se quasi conversi; tum enim variæ menti inanes & minus jucundæ imagines falsæque idæ, cum quibus ægre colluctandum est, fiuntur.

§. XXV.

Neque ex causis remotioribus esculenta & potulenta excludenda sunt. Quodsi enim ob excessivam aciditatem in ventriculo progeniem homines voraces sunt, nimium adpetunt, aut crassioris texturæ cibos, induratos minusque solubiles & flatulentos adsumunt, nec tamen sufficienti potu utuntur, crudiores inde compactionesque humores, qui

quæ materiam & pabulum nostris præbent affectibus, ingenerantur; a quibus in sanguinem adductis flamina & fibræ carnear rigidiore, duriores & ad motum exercendum minus promptæ sunt & idoneæ.

§. XXVI.

*Quæ sit
Jangul.
ali &
excretio
num et
Alutia.* Illud præterea ex meis observationibus ad naturam melancholicorum & maniacorum explicandam adjiciendum putavi, quod illorum sanguis e vena emissus calidior & ater observetur, qualem etiam ETTMULLERUS in colleg. Pract. p. 993. invenit & LINDANUS adnotavit, dein quod tardius & parcius serum deponat atque in lance ponderatus gravior sit, lentius evaporet & plus crassi magmatis, quam serum sanorum relinquat. Fæces alvi quod attinet, hæ plerumque parciore ac duriores, coloris ex rufo obscurioris, quandoque etiam grysei, urinæ vero, quæ sub accessione minguntur, tenuiores ac leviores observantur.

§. XXVII.

*Subje-
ctio-
nem.* Quod attinet subjecta hisce mentis affectibus præ aliis obnoxia, notari meretur, homines non modo tardos, stupidos & obliviosos, sed sæpius quoque valde ingeniosos, poetas, philosophos, & qui profundioribus mathematicis & algebrae studiis nimium delectantur, melancholico affectu corripiti. Contra vero per experientiam liquidum est, eos, qui temperamenti melancholico-cholericis habituque corporis macilento præditi sunt, strictiores ac tensiores fibras cum celeriori articularum pulsu obtinent, nec non qui prompto in iram animo quotidiana fere domesticorum altercatione, præsertim inter cibum, facile fortiterque commoventur, in furorem proniores existere. Neque tamen prorsus excludendi sunt natura languidi, debiles animoque timidi & humidiori ac laxiori carne instructi, quod vel exinde clarius apparere arbitror, quum virgines & mulieres, maxime si menstrua aut in puerperio lochialis excretionis.

vicio laborant, morbis cum mentis alienatione junctis valde videamus expositas. Nec denique sanguineos, ut perite monet HIPPOCRATES lib. 2. epid. 6. Sect. 3. & GALENUS lib. 3. de locis affectis cap. 6. a melancholico & hypochondriaco malo immunes esse, itidem attenta confirmamur experientia.

§. XXVIII.

*T. agnos-
si deli-
cii & cau-
sa me-
telli.* At vero, quom ad specialem mentis morborum indolem ac generis delirium rite dignoscendum & abhinc iudicium de ipsorum eventu & curatione recte formandum multum omnino faciat, valde diversas, quæ se offerunt, circumstantias probe cognitæ perspectasque habere; considerandum maxime omnium erit, num morbus a causa magis morali sive animæ, quam physica sive corporis vitio suam repetat originem atque fomentum. Nihil enim in artibus exercitio occurrit frequentius, quam ut primam morbi causam scrutantibus nobis referatur, celerimas & subitaneas animi commotiones, iram, terrorem, diuturnum ruerorem & angorem, vel etiam vesanum amorem occasione malo & primam originem subministrasse. Quibus si cerebri & internorum sensuum a parentibus accepta imbecillitas, vel notabile in dextra vitium, ut ebrietas, multa corporis refrigeratio, aut immodicus veneris usus accesserint, non novum certe & insolitum est, homines ceteroquin sanos & vegetos, nullo manifesto morbi chronici indicio apparente, in ejusmodi mentis morbos illabi, illapsos difficulter admodum, & nisi lento gradu ex iis emergere. Quod enim si incidit, morbum magis idiopathicum & essentialem esse adeoque ipsum mentis domicilium insigni labe affici pro certo habendum est.

§. XXIX.

§. XXIX.

Sympt. Verum melior convalescentiæ spes
marci apparet, si delirium melancholicum
en mala hypochondriacum & affectionem in
hypochon- viris hypochondriacam, in feminis hy-
dr. *del.* *vel* *hysterico* hystericam comitatur, quod cognoscere
orif. licet, ubi spasmi, flatibus, bor-
borygmis & ructibus prima infestatur re-
gio, diaphragmatis cum anxietate fit
compressio, alvi adest durities & mo-
lestia hypochondriorum cum renisu dis-
tensionis urgent; quibus haud raro
lancinantes capitis dolores, vertigi-
nes, aurium susurrus cum multis vigi-
liis jungi solent. Eadem facilioris sa-
nationis spes est, si ex intermittente
febre perperam curata, aut suppresso
menstruo, lochiorum vel hæmorrhoi-
dum fluxu, aut suppresso menstruo,
lochiorum vel hæmorrhoidum fluxu,
aut etiam a sumto narcotico insania sua
fortitur incunabula; hæc enim, con-
venienti medicina adhibita & excre-
tionibus illis naturalibus iterum revo-
catis, egregie mitigatur aut prorsus
depellitur.

§. XXX.

Diffic- Præterea, sicut omnes cerebri ac-
ilia & spirituum morbi suos habent gradus
progre- vel remissiores vel intensiores suasque
ssitatio- servant periodos, quibus per interval-
ne gra- la redeunt; ita pariter in singulis amen-
danum tiæ speciebus hoc animadvertere licet.
Quando igitur leviores sunt accessio-
nes & incipientes, non adeo difficile
in curando est negotium; quo diutius
vero inhaerent & altiores egerunt radi-
ces, eo esse pertinaciores & curatu dif-
ficiliores, imo, si parum habent rem-
issionis, prope insanabiles, certissimum est.
Temporis enim diuturnitate
ipsa mentis & liquidi nervi sedes, ce-
rebrum structura terturaque sua ita in-
vertitur, ut nisi summo artificio repa-
retur. Quo vero tam rara delirantibus
contingat curatio hanc subesse puto ra-
tionem, quod maniacy Medicos ple-
rumque respuunt & ipsa medicamenta
vano veneni metu averfantur, melan-
cholici autem, & præsertim hypo-
chondriacy medicamentis nimium in-

dulgendo nova quotidie a Medicis,
quos sæpissime mutant, adsumunt
adeoque in pejus res suas ipsi conver-
tunt. Pessimum porro, quod auctio-
rem & desperatum manix gradum indi-
cat, signum est, quando maniacy
post profundiorum somnum jugiter de-
lirant, nec validiorum remediorum,
ut purgantium & emeticorum, nec in-
tensioris frigoris vim sentiunt. Et si
tandem plenaria virium ex somni defe-
ctu & longo jejunio sit satiescentia,
vel, si epileptici, convulsi aut sopo-
rosi affectus superveniant, mortem
ante portas esse censendum est.

§. XXXI.

Deinde non ignorata perito Medico *Progre-*
erit hæc peculiaris mentis morborum *ssitatio*
indoles & ab aliis differentia, quod
longo interdum spatio plane sileant &
intermittant, ita prorsus, ut homines
perfecte sani mentisq; compos interea
habeantur; certis vero temporum
periodis, maxime circa solstitia &
æquinoctia, sub quibus exorti fuerint,
revertantur. Quodsi vero talis morbi
genius est, neutiquam de salute despe-
randum est, si modo Medicus malum
radicitus exstirpare satagat & ipse æger
observanda probe observet. Audia-
mus de hoc acutissimum ARETÆI ju-
dicium, quod *lib. 3.* his verbis expres-
sum legitur: furor & intermissus & di-
ligenti curatione radicatus evellitur,
sed intermissio non sincera est, quando
per se furor desinit, cum non congruen-
ter aut medela, aut temporis anni ele-
mentia curatur. Nonnullos namque qui
penitus soluti morbo videbantur, aut
veris tempus, aut error in victu, aut
ira casu aliquo proritata denuo ad furo-
rem revocavit.

§. XXXII.

Singularem deinde meretur ani-
madversionem, quod natura apud
maniacos interdum optime suas tum
naturales tum vitales observet func-
tiones, ut ideo nonnisi raro alio corri-
piantur morbo, utur plurimæ ad mor-
bos disponentes externæ causæ non de-
ficiant. Inde quoque delirantes non
facile

facile epidemice grassantibus morbis sunt obnoxii. Neque defunt exempla eorum, qui sub gravibus his mentis affectibus ad septuaginta & plures annos vitam produxerunt.

§. XXXIII.

*Solutio
delirio-
rum.*

Fit nonnunquam, ut solius naturæ bene valentis beneficio sine ulla remedium ac medicorum ope distorum mentis morborum, per criticas sanguinis sive per nares sive uterum, sive anum excretiones, salutaris fiat solutio; quæ eo certior evenit, si ab illarum suppressione originem malum duxerit, rectissime id observante HIPPOCRATE, qui *Secl. 6. aph. 21.* hæmorrhoides & varices insaniam solvere, perite prodidit. Nec mihi ignota sunt exempla, ubi nonnulli gravi melancholia hypochondriaca in juventute affecti provectiore ætate hæmorrhoidum fluxu accedente immunes manserunt. Ex quo etiam fit, ut alvi fluxus & dysenteria hisce morbis sæpe finem faciant, verissimo teste HIPPOCRATE *Secl. 7. aph. 5.* Quod ego pariter mea ipsius experientia confirmare possum, quum pronuper in juvene ex terrore in stuporem mentis delapso maniam subortam in diarrhoeam feliciter terminatam viderim. Præter hæc digna est, quæ probe teneatur, observatio ab eodem HIPPOCRATE *Secl. 5. aph. 65.* proposita: quibus tumores in ulceribus apparent, non insaniunt; his autem de repente dissipatis insania fiunt. Cujus insignem fidem faciunt aliæ historię, quæ scabie & pustulis in cutis subortis melancholiam decrevisse memorant. Ita puellam maniacam per ulcera in crure orta curatam refert FORESTUS *lib. 10. obs. 24.* sicut e contrario ab occluso ulcere melancholiam cepisse auctor est Amatus LUSTANUS *Cent. 2. obs. 47.*

CURATIO.

§. I.

Quod ad rectam & securam ^{Indica-} mendendi methodum attinet, hæc ^{iones} sicut unice causis morborum tum ^{curatio-} avertendis tum removendis debet esse ^{ria} subnixæ, quum ex causis cognitis indicationes curatorię & accommodata desumi debeant remedia: ita vix alia via in percurandis mentis affectibus procedendum esse censuimus. Jam vero satis evidenter in superioribus demonstratum dedimus, causam delirii tam timidi, quam furibundi proximam & continentem in impetuoso sanguinis & humorum ad imbecille caput motuumque vel difficiliore, vel nimis accelerato per vasa cerebri transitu, quem pressio pede varii turbatæ phantaliz effectus subsequuntur, ponendam esse; quare curationis scopi, qui tum ad præcavendos tum amolendos hos morbos faciunt, præcipui habendi sunt, ut 1.) sanguis in cerebro nimia copia congestus abhinc ad inferiora derivetur æquabilisque ac liber ejus per caput & universum corpus progressus procuretur 2.) ut causæ materiales & occasionales, quæ naturalem sanguinis temperiem pervertunt ejusque metallasin seu palyndromen efficiunt, removeantur & consuætæ, naturales & salutare excretiones in ordinem redigantur, 3.) ut cerebri vasis ac membranis vis naturalis systaltica, quæ nimis dejecta est, restituatur.

§. II.

Ante vero quam intentionem hanc feliciter & cum laude exsequamur ^{Peterum} monendum esse duco, antiquissimos ^{optimu} artis nostræ antistes, maximeque ^{delirio.} Græcos in affectibus hisce tam recte ^{rum con-} dignoscendis quam persanandis nostri ^{gultio} temporis Medicis longe esse præferendos, eo quod non modo ex tanta deliriorum in suis regionibus ubertate & ^{& curatio-} frequentia majorem sibi experientiam adqui-

adquirere, sed ipsorum quoque remedium vires ac virtutes melius explorare potuerint. Id quod vel solus suo confirmat exemplo HIPPOCRATES. Hic enim primum *lib. de insania* veram deliriorum causam ita delineat: *postquam, inquit, cerebrum repente calefactum fuit, sanguine in venis effervescente, insomnia vident horrenda & facies flammescit, oculi rubescunt & mens aliquid mali operari cogitat. Cum autem sanguis rursus ad venas dispersus fuerit, quiescit.* Quibus perite dictis dein præstantissima subnectit prædia, dum in eodem lib. V. Snem, aquæ potum, & veratri potionem &c. plurimum commendat. Nec ab hac simplicissima medendi methodo discedunt reliqui veteres medicinæ scriptores. Quodsi enim monumenta ipsorum curatius evolvendo delirii medendi rationem inquirimus, simplicissimis certe remediis, ut sunt venarum sectio, balnea ex aqua dulci parata, aquæ puræ & mineralium fontium potus, lac & ejus serum, evacuationes tum leniores, tum pro circumstantiarum ratione validiores, ad ferale illis affectus debellandos summum cum fructu eos frequentissime usos fuisseprehendimus.

§. III.

Quid de P. Snc Ratione vint m. sicut, Ex universa vero remedium classe nullum est, quod ab antiquis ad sedandos hos perniciosos capitis morbos magis celebratum ac laudatum est, quam venarum sectio, de cuius utilitate & administratione elegans existat locus apud TRALLIANUM *lib. 1. cap. 16.* qui dignus est, ut commemoretur: *melancholia, inquit, ex copia sanguinis fit, si habitus corporis tenuis, ætatis vigor, si hæmorrhoidum vel mensium suppressio, si facies multo quam antea rubicundior est venæque magis turgescunt, tunc ante omnem aliam curationem sine cunctatione sanguis mittendus est & venæsectio, si vires robustæ sunt, satis generosa. Si vero vires laetæ non tolerant, necesse est his aut sapinus paulatim educere. Si vero hu-*

mor sanguineus cerebro quasi impactus sit, tunc audaciter venam in fronte secabitur. Sed cedro dignam & apprime utilem addit cautionem, ne ante convenientem corporis vacationem id fiat: *nam, ait, si circa caput aliquid moliri cogites prius quam totum corpus recrementis liberum reddideris, offendet magis quam juvabis copiosorem materiam ad partem affectâ attrahendo.*

§. IV.

Est quoque dein ex Græcis ARTEŒUS, qui V. Snem summum in curanda melancholia remedium, inter ^{Quod aliter dicitur.} optimos politis valde utilibus cautelis, ita deprecatur: *Si crassus, biliosus & ater est sanguis, vena utique secanda est; verum non eodem die sed aliis diebus repetendo, quantum satis est sanguinis detrabatur: eodem vero die modum sanguinis mittendi vires declarabunt: medio tempore corpus, quo aliam evacuationem sustinere valeat, liberalius nutriatur: si sunt graciles & sanguinis inopes, paulum sanguinis mittendum, quatenus videlicet V. Snem vires sentiant, sed nullam noxam earum tenor accipiat: quocirca, si plus, quam decet, sanguinis effuderis, natura cibi penuria de propria sede dilabitur, hoc est, labefactatur. Neque aliud remedium genus ad pessimis animi morbos vincendos opportunius magisque necessarium existimat CÆLIUS AURELIANUS *lib. 1. cap. 5.* ubi præter phlebotomiam maxime omnium simul scarificationem cum hirudinum adpositione commendat his verbis: *cum flatu passionis apparueris, deorsum capite atque raso cucurbitam insignimus, ad junctâ scarificatione.* GALENUS quoque V. Snem in ea melancholiæ specie præscribit, quæ sedem in venis habet & universum corporis habitum occupat, cum e contrario Arabes in ea curanda particulares sanguinis per venas jugulares, frontis, temporum, evacuationes præ reliquis laudant, vel cucurbitulas cum scarificatione humeris applicant, vel etiam hæmorrhoides hirudinibus referant.*

§. V.

§. V.

Noftra de V. S. sententia & admensio. Hanc methodum fequuti fuperioris feculi excellentiffimi Medici FERNE- LIUS, RIVERIUS, MERCURIA- LIS, GORNIUS, SYLVATICUS,

Joann. FOATIS, BALLONIUS, idem remedium tum ad avertendos tum ad fanandos hos morbos efficaciffimum omnibusque aliis longe antepo- nendum effe uno ore confirmant. Et profecto, fi meam hoc loco inteponere licet experientiam, inter præftantiffima hifce morbis accommodata auxilia jure meritoque habendam effe fanguinis miffionem cenfeo, hac tamen obfervata cautela, ut, fi fanguinis craffi & grumofi adfit redundantia, primo vena in pede, dein, interjectis aliquot diebus in brachio, tum in capite, vel in collo vena jularis provide fecetur, aut ftvlo ftamineo naribus intrulo fanguinis proritetur profluvium. Tandem etiam venam in fronte in hoc modo pertundere expedit, ut collo prius deligato faciei venæ infillentur & dein lancetta non adeo acuta, ne pericranium lædatur, fed obtufa, incifio fiat.

§. VI.

Balneo- rum a veteribus commendatio. At vero funt adhuc alia, quæ tam in affectu melancholico, quam mania- co ob fingularem, quam præftant opem a veteribus fumme commendantur remedia, quæ inter præcipue eminent balnea; quo nomine non modo univerfalia, ubi corpus totum, vel ad præcordia tantum in aquam tepidam immittitur, verum etiam particu- laria, ut femicupia & pediluvia debent intelligi. Videamus igitur, quid veteres de hoc remedii genere in fcriptis fuis prodiderint. Primo vero omnium Alex. TRALLIANUS lib. I. p. 117. eximias ipfi laudes in melancholia tribuit: *Dulcium inquit, balnearum ufus, fi quid aliud, melancholicis optulatur. Sed ægri in balneo morentur diutius ac in calidam defcendere cogantur, omnino etiam fi æftas fuerit in eo diutius defideant.* Pari ratione ARE- TÆUS lib. 7. p. m. 134. melancholicos in aquis fponde calidis læpe commorari

Tom. IV. Pars IV.

jubet: *Rara enim, ait, & molles carnes ad agritudinis remiffionem maxime faciunt. Nam ficcæ & tenfæ melancholia laborantibus carnes funt.* Ex Methodicis quoque eft Profp. ALPI- NUS, qui melancholicos tepidis balneis tum in univerfum corpus, tum præcipue fupra capitis futuram ftillantibus perfecte fanatos memorat. Vid. lib. de Med. Aegypt. p. 115. Haud diffimili ratione ad maniam ledendam veteres balnea præfcripferunt, uti factum fuiffe videmus a Celio AURE- LIANO, qui ufum aquarum naturalium, ut funt nitrofæ, maniacis fum- mopere fuadet, idque eo magis, fi odoris non tetri fuerint, quo capitis membranæ quantantur. Quod itidem exemplo fuo comprobat GALENUS, qui lib. fuo de locis affect. cap. 9. folo ufu balnei ex aqua tepida parati plurimos fe melancholicos & maniacos perfanaf- fe gloriatur.

§. VII.

Quod vero etiamnum balnea ob egregiam virtutem fuam maximam mereantur commendationem, facile quisque agnofcere poterit, fi ipforum operandi modum accuratius paulo confiderare velit, qui in eo confiftit. Infantæ, quæ atrabilarios per inter- valla invadit, accessio vix ob aliam contingit rationem, quam quod per vehementiorem partium fibrofo nervearum in extremis & infimis par- tibus contrictionem fanguis ad fup- eriora cum impetu feratur; unde etiam fuo jam tempore HIPPOCRA- TES Sect. I. aph. 56. in atrabilaris morbis periculofos humorum a loco ad locum decubitus effe prodidit, qui vel paralyfin, vel convulfiones, vel infaniam portenderent. Jam vero, quum aquæ moderate calidæ duras ac ftrictas partes, præfertim in inferioribus locis emolliendo ac rela- xando impetum fanguinis ad caput non modo imminuant atque aver- tunt, verum etiam vafa ampliora reddendo humorum decubitus a capite inferiora verfus deducunt, ut dein, libero æquabilique humorum

Opera- tionis ratio.

H

circ

circuitu tum per univcrsum corpus, tum quoque ad extimas ejus partes revocato, corpus perſpirabile fiat; dubitare haud licet, quin in tali caſu a balneorum uſu multum ſperandum ſit auxilii.

§. VIII.

Tapa-
randi
metho-
dus.

Quod ad rectam & optimam balnea præparandi methodum attinet, ex diſtis facile poterit intelligi, aquas leviores ac ſubtiliores, quibus pluviales & fluviatiles annumeramus, ad præſtium ſcopum rite obtinendum, aquis fontanis & durioribus longe eſſe meliores. Et in eo quoque ratio videtur poſita, quare thermæ minerales, quæ præter tenuioris indolis aquam ſal ſubtile alcalinum minerale in ſinu ſovent, quales ſunt Emſenſes & Teunacenſes, tam interno, quam externo uſu ad hos capitis morbos tollendos ceteris omnibus longe efficacioreſ deprehendantur. Quodſi vero leviores ejuſmodi aquæ pro balneis haberi nequeunt, fontanæ ac duriores decoſtione cum tritico & ejus ſuſurſibus, hordeo, malva, ſemine lini, & radice althææ &c. ſacculo incluſis ſunt corrigendæ. Nonnulli etiam eodem ſine ſac admixcent, vel de cineribus clavellatis, quantum ſufficit, adjiciunt.

§. IX.

Virius
angetur
aq. fri-
gidæ
ap-
plicatio
ne ad
caput.

Balnea ita præparata ne nimis calida ſed tepida tantum modo adhibeantur, ſerio monemus. Horum vero ad hos morbos vincendos energia ut eo certior meliorque reddatur & ſanguinis in venis cerebri ſtagnantis derivatio longe auſpiciat ſuccedat, opus eſſe putamus, ut ægri in balneo deſidentis caput aqua frigida perfundatur, vel pannus frigida madidus capiti imponatur. Quam encheireſin nec ignotam fuiſſe CELSO ex cap. 18. lib. 6. advertere licet, ubi ſuper caput aquæ frigidæ inſuſionem, deſiſſo corpore in balneum & oleum, ſuadet. Et lib. I. cap. 4. ita perhibet: *nil æque prodeſt ad caput infirmum roborandum, atque aqua frigida, qua diutius caput quam ceteræ partes perfundendum, vel etiam largo ca-*

nali quotidie aliquamdiu ſubjiciendum eſt. Idem quoque ſentire ARETÆUM ex lib. ejus de morb. chron. p. 82. conſtat, ubi, ſi ægri maxime inſaniunt, caput humore frigido irrigare jubet. Neque effectus hujus plane ſingularis ratio altius erit repetenda; quandoquidem ea frigoris eſt vis atque potentia, ut ad cerebri membranas & vaſa a ſtagnante ſanguine nimis dilatata & debilitata penetrando ea conſtrictione roboret, ut inde humorum ibi ſubiſtentium melior diſcuſſio liberiusque iter promoveri poſſit.

§. X.

Dimiſſis balneis ad alia præſidiarum genera progredimur, inter quæ non ſiſma inſimum ſibi locum vendicant ipſa purgantia, quæ a veteribus non minus ita quædam recentioribus ad abigendos mentis morbos magni ſemper habita fuerunt. Quorum tamen operatio quum non eadem ſed valde diverſa ſit, dum alia mitiora alia fortiora exiſtunt; indicandum omnino erit, quænam ex horum nimis ampla claſſe noſtris indicationibus tum ad maniam tum melancholiam curandam ſatiſſificent. In eo vero periti Medici quam maxime conſentiunt, quod leniora & mitiora alvum ducentia, in quorum ſelecta ſunt manna, caſſia, thabarbarum, agaricus, folia ſennæ, polypodium, cremor tartari, tartarus vitriolatus, ſalia aquarum mineralium neutra ſub variis formis uſurpata in affectu manico & melancholico præſertim qui ab affectione hypochondriacæ & ſtagnatione ſanguinis in inteſtiniſ & venæ portæ ramis ortum traxit, ſint omnibus aliis, etiam acrioribus propter ſecurum, placidum minusque tumultuarium operandi modum longe multumque præſeſtenda, idque eo magis, ſi in decocto vel inſuſo ſumta non ſimul & ſemel ſed iteratis vicibus & per epicraſin operantur.

§. XI.

De pur-

Equidem, ſi medicorum & in primis antiquorum veterum monumenta evolvimus, ex veterum purgantibus elieborum tam album, ſuſtior, quam elum,

quam nigrum ceu summum specificum ad urrumque affectum debellandum commendant, cum tamen hic subtilissima, imo virulentæ acrimoniæ sit particeps. Ita HIPPOCRATES *lib. de insomniis* ad præcavendam insaniam veratro purgare & postea optimam victus rationem instituere jubet, atque *lib. I. de dieta* §. 33. in melancholicis, formidulosis & tristibus identidem purgationem per veratrum ut. l. f. simam censet. Cui adsentitur CELSUS qui *lib. 3. cap. 18.* melancholiam purgatione cum veratro ex magna parte levare refert, & si hoc vel semel datum parum profecerit, interposito tempore iterum dari jubet. Verum enim vero, utut veteres helleboro, elæterio reliquisque strenuissimis remediis perpetuo fere usi fuerint, nos tamen mitiorum ob inopiam id factum fuisse existimamus. Dein vero similimum est, eos ideo frequentius fortiorum purgantium usum inivisse, quod rusticissimas ipsorum præparationes, ut innuit GALENUS *lib. de articulis compertas* habuerunt. Sed illorum proli dolor monumenta temporis diurnitate interierunt, ut pauca admodum remanserint, de quo HIPPOCRATIS de elleboro conscriptus liber, cujus initium tantum extat, satis testatur.

§. X.

Peterum melbo. dui pur. gentia exhibenda. Porro, si loca, ubi HIPPOCRATES aliique medicinæ partes purgationem per elleborum distis in morbis laudarunt, attentius paulo inspicimus, eos hoc medicamentum nonnisi sub certo modo & vehiculo atque iis remediis conjunctis adhibuisse deprehendimus, quæ magnam illius acrimoniam cicurandi vim possident, ut ideo non vehemens, sed plane mitior secuta fuerit operatio. Ita, teste DIOSCORIDE *lib. 4. litteris* tradita fuit a PHILO-NIDE Siculo *Ennensi* peculiaris corporis ante usum ellebori præparatio & victus ratio, quæ tamen ad nostram usque memoriam non pervenit. Plura, quæ idem confirmant exempla reperire

licet apud ipsum HIPPOCRATEM, qui *in lib. de dieta* post somenta demum & dietam purgationem per veratrum instituit & *lib. de veratro* corpora ante ipsius usum uberiori alimento & quiete humectanda, item *lib. 6. popul. balneo* & cibo præparanda suadet: quo sine etiam tam ante quam post usum fortiorum purgantium sufficientem lactis asinini potum præbuit.

§. XI.

Quum vero notissimum sit, non modo drastica purgantia, sed & ipsa venena arsenicalia sine ulla sanitatis noxa dari posse, si corpora prius bene humectantur & alimentis demulcentibus, nutritivis, oleosis & lacticiis præparantur vel si postea ejusmodi adsumuntur; facile poterit intelligi, nec veteres in adhibendis remediis purgantibus ullo modo deliquisse, sed ea valde cicurata & ad meliorem mitioremque indolem redacta usurpasse. Quam tradendi methodum ac cautionem nec TRALLIANO ignotam fuisse ex ejus monumentis apparet, dum *in melancholia*, inquit, *blanda purgatione opus est & victu humectante, interposito balneo.* Qui enim calidioribus antidotis aut purgationibus usi sunt, præsertim hiera, ægros magis suriosos atque insanos reddiderunt, dum sanguinem ad siccum & acrius converterunt. Præstat igitur talibus simplicioribus adhuc medicamentis, quæ totum corpus non possunt calefacere, repurgare humectanti cibo permittere. Novissis autem viris, me quoque plerosque ita laborantes victu potius quam medicamentis perpassisse.

§. XII.

Cui experientiæ sana quoque constantanea est ratio. Etenim in furore, ubi omnia in effreni motu videmus constituta, nulla plane nervosum systema acrius irritandi est indicatio. Nec deinde humores atrabilarii, sive melancholici, glutinosi, crassi, acidi & pontici valis inhaerentes acrioribus opus habent moventibus, sed diluti, correcti, meabilesque & ad exitum aptiores reddituri facili negotio ad excretionem sistunt.

H. 2.

mulan.

mulantur. Et profecto si ulla in re, certe in propinandis purgantibus summa adhibenda est cautio. Nam, ut probe annotavit Joann. HEURNIUS lib. 3. p. 289. in usu magnorum pharmacorum nullus temeritati locus esse debet, alioquin, quod turpe dictum est, suppetias ferendo magis nocemus. Atque ideo recte omnino atque perite a PLATONE dictum esse legimus, morbos diuturnos, inter quos etiam melancholiam refert, suos habere certos terminos, ad quos ante quam pervenerint, si medicamentis irritentur, acerbiores fieri. Ex omnibus autem optimi suo nos exemplo erudire potest providissimus ille artis parens HIPPOCRATES, quippe qui *Democritum* curaturus elleboro non nisi præteus uti voluit.

§. XIII.

Quum superiori loco inter causas & conditiones, sub quibus veteribus elleboro aliisque fortioribus purgantibus uti licuerit, hanc præcipuam retulerimus, quod illi innoxium, qui nos jam latet, præparandi modum calluerint; non inutile fore arbitror quædam de eodem monere. Fuerunt scilicet novissimis temporibus præclari in arte viri, qui in eo excitando multum & operæ & temporis consumserunt, quos inter eminet LINDENIUS, qui Colleg. MSTO ad praxin chym. ubi elleborismum commendat, singularem elleborum corrigendi modum tradidit, quos non modo, qui insanire primum cœperunt, sed & ipsos maniacos se curasse adserit. Ipsa præparatio hæc est: Recipit radicis ellebori albi a drachma dimidia ad drachmam unam, eamque in vino, donec mollescat, decoquit, decoctam eximit, & rejecto pristina decoctionis vino, novo vino injicit atque per noctem in loco calido relinquit. Postea infusionis vinum nunc levius, nunc fortius, prout validum esse debet remedium, exprimit, expressi drachmam unam propinat, quæ sufficienter operatur.

§. XIV.

Nos quidem de hac ellebori correctione ita sentimus: medentes fortioribus qualicunque ratione correctis & vi sua acri caustica privatis remediis commode carere & majorem longe fructum expectare posse, si ea solum evacuantia, quæ supra recensuimus selectiora atque lenissima in usum rite vocare satagant. Cui autem speciatim elleboro uti volupe est, de convenienti ejus præparandi modo non dissuademus; siquidem vim illam drasticorum purgantium deleteriam, quæ in subtilissimo sale acri consistit, mediante coctione diutius instituta penitus enervari posse certissimo constat experimento. Et quum per similem cum aqua vel vino adornatam cocturam tenuissima illa, quæ elleboro inest, acrimonia extrahitur, manifestum est, quod remanet, drastica virtute privari.

§. XV.

Missa ulteriori purgantium disquisitione progredimur ad aliud remedii genus, quod sistant aquæ minerales vel pura aqua fontana, in quibus summum & præstantissimum adversus mentis morborum contumaciam situm est præsidium. Etenim, quum mania plerumque originem & fundamentum in melancholia, melancholia in affectu hypochondriaco habeat atque hic ipse a sanguine & succis vitiatas ac impuriorebus, per imi ventris viscera & intestinorum volumen difficulter progredientibus ortum & natales suos fortitur; ad obstructions vero viscerum referandas liberio remque ac faciliorem sanguinis circuitum reddendum, nulla hæctenus a multis retro seculis inventa & non modo a recentioribus sed etiam a veteribus peritis ac scitis Medicis usu probata fuerit medicina, præter providum aquarum mineralium vel frigidarum, vel calidarum usum, facile patet, quantum ab ejusmodi aquis in pertinacissimis morbis vincendis sperandum sit auxilii. Et ego sane ipse integra fide profiteor, quod nolim esse Medicus, si aquarum, præsertim minera-

ralium

Corr.
Alia esse
bore a
LINDE
NIO
tradita.

Aque
minera-
les &
fontana
sunt.

ralium virtutem ignorarem. Enimvero, quum boni ac periti Medici ars & scientia maxima ex parte in arcendis vel curandis chronicis affectibus versari debeat, hic certe parum vel nihil solidi sine prudenti aquarum naturalium tam interno quam externo usu præstare poterit. Quapropter ut Medicus harum salutarium aquarum, ratione ingredientium & virtutum accuratam sibi compareret cognitionem serio moneamus.

§. XVI.

*In plan-
ribus
mo his
prosum.*

Quodsi vero genuinam fontium salubrium indolem scrutamur, obstupefcimus sane, tantam a benignissimo conditore ipsis concessam esse facultatem, ut pluribus medendi indicationibus in omnibus fere morbis satisfaciant. Nam spiritu elastico purissimo & sale alcalino medio minerali prægnantes decentique copia adhibita non modo humores vitiosos alterandi, crassos incidendi, glutinosos fluidos reddendi, & obstructa vascula referendi potentia pollent, verum etiam in partes solidas energiam suam exerunt, cum duras & tenfas fibras laxant & emolliunt, debiles & imbecilles roborant, emunctoria a tono suo dejecta stimulant, adeoque omnis generis salutare excretionem, sive per alvum, sive per urinam & cutim, sive etiam per uterum & venas hæmorrhoidales promovent.

§. VII.

*Lactis
asini
ut cu-
mendat-
ur.*

Similis, imo fere ejusdem cum aquis mineralibus virtutis est lac asinum & serum lactis tam vaccinum quam caprinum rite confectum & depuratum, cujus usus ad expugnandas chronicas passiones ab HIPPOCRATE jam olim commendatur & a peritissimis in arte viris, MERCURIALI, RIVERO RAYMUND. A FORTIS, BAGLIVIO & celeberrimo nostri ævi Medico BOERHAVIO summis ob præstantissimam efficaciam laudibus extollitur. Id quod & ego bona fide adfirmare possum: siquidem affectus valde chronicos, qui ex subtili &

virulenta humorum acrimonia suborti in imbecilliori & vitiato nervosarum partium systemate sedem suam fixam habent, sine decenti lactis & feri lactis usu vix ex voto sanatos novi.

§. XVIII.

Ex universa vero medicamentorum serie remedium non scio ullum, quod ad causas horum affectuum eradandas opportunius existat & in quo, ceu sale simplicissimo, natura plus mysteriorum condiderit, quam ipsum nitrum ab heterogeneis partibus depuratum. Ejus namque usus tam universalis est, ut ad omnis generis morbos, si modo rite instituitur, latissime pateat. Maxime vero omnium in ea melancholice specie, quæ ad maniam inclinatur, imo in ipso furore, peculiarem plane & laudatissimum præbet effectum, dum non modo acrimoniam humorum biliosam temperat, sed & effrenes solidorum motus placando immoderatum fervorem sistit. Dolendum itaque summo opere est, efficacissimum hocce remedium non modo veterum temporibus plane ignotum fuisse, verum etiam a nostri ævi Medicis ratione suæ, quam exserit in morbis, virtutis nec satis cognosci, nec in debito pretio haberi. Ex recentioribus tamen, qui ejus eximiam in nostris affectibus sanandis virtutem agnoverunt, laudandi maxime sunt SENNERTUS atque RIVERIUS, quippe qui in mania potissimum nitrum cum pauxillo camphoræ maritatum ceu specificum in usum ducendum esse adlerunt.

§. XIX.

Proposui jam ex iis, quæ optu- *Quid de
lari his animi morbis possunt generalia
quidem, sed omnium optima reme-
diorum genera, quæ longo usu a peri-
tissimis in arte viris probata fuere. Su-
perest nunc, ut de peculiaribus quibus-
dam & specificis medicamentis, quæ
itidem magna a plurimis laude effe-
runtur, nostram in experientia fun-
datam dicamus sententiam. Jam igitur
notissimum est, in scholis Medicis*

H 3 &

Tom. IV. Pars IV.

& pharmaceuticis libris ex regno vegetabilium herbam melissæ, betonicæ, verbenæ, anagallidis, falviæ, absinthii, flores hyperici, tilix, camphoram, ex animantium familia sanguinem asininum exsiccatum & cum potu exhibitum, ex regno minerali martialia, cinnabarim, saturni saccharum, calcem & tincturam lunæ præ ceteris commendari. Verum enim vero, ut ut remedia hæc singularia ex toto haud rejicimus, sed nonnullorum potius usum meliori explorationi committendum volumus; id tamen adseverare non dubitamus, parum ab iisdem solis expectandum esse emolumenti, nisi prius causis morborum tam remotioribus quam proximis corrigendis & abigendis per supra allata remedia generalia rite consultum prospectumque fuerit.

§. XX.

specif. cum Al. veril. Dantur, præter jam dicta simplicia, varia adhuc ex ipsis artificiose parata composita, quæ ob specificam virtutem suam summis prædicantur elogiis, ad quorum censum imprimis pertinet illud a RIVERO contra maniam tantopere celebratum remedium, quod ipse pro arcano & gentilitio habere consuevit atque hoc modo paratur: Recipe fol. melissæ manipulum unum. Incidantur in spiritus vini uncis quatuor. Dein adde margaritarum præpar. drachmam dimidiam. Misce detur ad duo cochlearia. Quod quidem medicamentum, si ex æquo æstimem, non prorsus damnum judico. Et licet ipse genuinam ejus virtutem usu non exploraverim, in ea tamen certo respectu assignanda nullus dubito, maxime quum multos olim maniacos a pastore quodam in pago Vinariensi degente, qui illud frequentius adhibuit, sanatos noverim.

§. XXI.

Decoctum nigro Brunsw. 460/5. Probe dein animadvertendum esse arbitror, celebrem Brunswicensium Medicum decocto quodam nigro, schmarzer Karren Zrand vocato, quod, ut pharmacopæus mihi retulit, ex san-

guine asinino cum aqua melissæ & aceto vini cocto paravit, haud infelici successu usum fuisse frequentissime. Neque ego hoc remedium genus inutile censerem; siquidem præter virtutem sedativam, cujus propter sanguinem animantis particeps est, insignem etiam ab aceto vini discutientem ac resolventem obtrinet efficaciam.

§. XXII.

Laudatissimæ porro virtutis esse creditur B. Michaelis decoctum & essentia *Decoctum contra rabiam D. Char.* ex anagallide mare, qui phœniceo colore splendet, parata; quæ bina remedia mille experimentis in melancholico & maniaco delirio a se probata esse adferit, de quorum tamen fide nondum satis mihi constare propterea. Pulverem vero, qui a Dno CHARRAS in Pharmacop. Reg. descriptus & contra insaniam a morlu canis rabidi ceu specificum commendatus ex melissa, verbenâ, absinthio, artemisia, plantagine, ruta componitur, tum ob virtutem, qua gaudet, stagnantes humores discutendi, tum solidas partes roborandi non omni effectu destitutum arbitramur.

§. XXIII.

Flores antimonii. Ex chymicis medicaminibus spectant huc quoque flores antimonii, quorum usum plurimi Medicorum commendant, ad experientiam audacter provocantes. Cui nec nostra contradicere observatio. Quodsi enim tenaces, visciidi & biliosi in duodeno stabulantes humores vomitu evocandi sunt, flores isti, qui præ aliis emeticis antimonialibus blando quodam & anodynæ virtutis sulphure pollent, egregium pollicentur fructum. De iis, quæ opium ingreditur antidotis, quorum multæ magnæque apud Auctores laudes extant, infra plura dicemus.

§. XXIV.

Motus corporis est optimus ad specificum. Mihi denique si ullum remedium ceu specificum, id est, quod singulari quodam & præcipuo effectu multoties se comprobavit, in hîc mentis affectibus tum præcavendis, tum abigendis commendare licet, nec certius nec ethica.

efficacius decenti & ad vires corporis instituta exercitatione novi. Nam, modo liquidum in sanguine non deficiat, hoc remedium viscidos humores resolvendo liberioreque sanguinis per omnia vasa circuitum promovendo corpus ab impuris sordibus per auctam transpirationem liberat, obstructions referat, adeoque omnibus aliis summe commendatis remediis antecellit longissime.

CURA PRÆSERVATORIA.

§. I.

*Transpirationis
inferiorum
san-
guinis
curatio.*

QUum tutius factuque proclivius sit morbos præcavere aut recurrentes eorum incursum avertere, quam præsentis medela ad sanitatem reducere; in aprico esse arbitror, quanti ad Medici pariter ac ægroti commodum interfit, curam præservatoriam probe intelligere, quæ sequentibus continetur momentis: Primo omnium necesse est, ut sanguinis abundantia habeatur ratio, quæ tempestiva, præsertim circa solstitia & æquinoctia consueta venæ sectione, vel salutaribus per hæmorrhoidales & uteri venas evacuationibus promotis, aut, si cohibita fuerint, revocatis minuenda erit. Ante vero quam venæ suscipitur incisio, valde utile est, primas vias a vitioferum humorum colluvie leniori medicamento deplere. Tali enim ratione post sectam venam sanguinis per univrsum corpus distributione longe erit expeditior, ut per transpirationem purari melius possit.

§. II.

*Affectuum
animi
moderatio.*

Præter hæc inter optima remedia præservantia prudens affectuum animi moderatio referenda est, quæ facile obtinebitur, si nobis ipsi non adeo indulgemus. Absint itaque stolidæ desideria, quæ mentem ullo modo turbare aut speculationibus anxiosque præfigurationibus occasionem suggerere possunt; omnes etiam nimia & uni rei infixæ cogitationes æque ac profun-

diores studiorum causa susceptæ meditationes sedulo vitentur, venus sit parcissima & denique remota solitudine animus jucundo & amico reficiatur consortio.

§. III.

Neque tutum est, ab omni cibo impleri, sed talem fere eligere, qui nec concoctu difficilis nec ventriculo sua mole gravis est. Vitare hinc oportet carnes infumatas, suillas, bubulas, conchilia, pisces cœnosos omniaque vaporosa & cibos quoque cum cepis & alio paratos, utpote quæ singula ventriculum onerando crassumque ingignendo sanguinem mirum nocent. Ante omnia vero corpori quantum indiget, non quantum cupit impendendum est. A nimia enim voracitate, ad quam propter exundantem acidum in prima regione progeniem admodum proclives sunt melancholici, non leve redundare damnum observamus.

§. IV.

Potus quoque habendus est delectus, siquidem non omnis omnibus deprehenditur proficiuus. In genere tamen notari velim, leviores semper, ut cerevisiam secundariam, vel puram aquam frigidam esse eligendam. Inter vina modicus vini albi & non adeo subtilis, ut Mosellani haustus sub epulis melancholicis omnino concedatur, utpote qui animi corporisque vires recreando mores ad hilaritatem traducit. Dulcia vero & potentia vina, qualia sunt Hungarica, Italica & Gallica Secta, dicta tum melancholicis tum maniacis nunquam non annotavi insensissima. Nihil autem fere magis officit & ad maniae genesis contribuit, ac si post graviorem iracundiæ affectum ejusmodi spirituosus, vel etiam frigidus potus in copia ingurgitantur; quapropter, ut omnes de salute sua solliciti ea tempestate ab iisdem se abstineant, sincere monemus.

§. V.

In eodem cum alimentis pretio habetur ea quæ nostro ævo increbuit tabaci fumigatio, cujus nimium & per-

H 4 petuum

petuum quasi usum, qui digestionis inimicus spissos humores ingenerat eosque in orgasmum facile abripit, ex toto improbamus; cum e contrario consuetum & moderatum, ad alvum lubricam servandam, recte concedendum arbitremur.

§. VI.

Motus
an portu Denique præservandi sine summo per se commendant aeris mutationes & præsertim a regionibus nimis calidis vel frigidis ad temperatiores susceptæ peregrinationes. Hæ ipsæ enim non modo erroneis perversisque ideis emendandis apprime sunt idoneæ, verum etiam motus, qui per vesturam instituitur, viscerum obstructions impediendo æquabilem sanguinis per omne corpus cursum servat utilissime.

CAUTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.

§. I.

Cautela circa curantem febrium acutæ
QUUM ex acutis febribus iisq; præsertim biliosis cum phrenitide junctis per opiata & nimis refrigerantia perperam sanatis maniam haud raro subortam observaverim, boni omnino circumspèctique Medici esse reor, non modo febres ejusmodi cholicas rationali & prudenti tractare methodo, verum etiam, ubi inclinata jam in melius valetudo est, exactam vivendi rationem cum convenienti affectuum regimine præscribere; alioquin ex phrenitide facilis ad delirium chronicum fit transitus. Similem cautionem postulant febres intermittentes contumaciores; siquidem ab iisdem per iteratas sanguinis missiones vel acres sæpiusque repetitas alvi evacuationes male tractatis, aut per adstringentia & opiata nimis cito cohibitis melancholiam hypochondriacam & exinde ipsum furorem concitatum fuisse constat. Sedulo itaque monendi sunt Medici, ut ab empiricis istis & indignis curationibus abstineant, ne

forte gravissimorum horum affectuum causa dici haberique possint.

§. II.

Venæ sectio licet præstantissima in deliriis utilitatis sit; multum tamen *Circa F. Summ. r. sione* pro corporum varietate ratione loci, *subje- ctum.* quantitatis & temporis debet variari. Ita, quando maniacus furor plethorica, cholericæ & in ætatis vigore constituta corripit subiecta, sanguinis iterata missio, frequentiori per correctum elleborismum purgatione interposita, minus nocet, maxime si postea cardiacis, roborantibus & anodynis sedativis viribus reficiendis prospiciamus. Ubi contra per diuturnam inediam assiduasque vigilias & continuam corporis evacuationem furiosi viribus & humoribus temperatis exhausti fuerunt, ideoque nutrientibus magis & blandis analeptici opus habent, sanguinis detractio in majorem incidunt debilitatem.

§. III.

Quam superiori §. V. curat: præ- *Circa fe. Alacrim venæ fœculis.* scripsimus convenientem venæ sectionis administrationem, hic loci minus censemus repetendam. De V. Sione tamen in fronte hæc habeo quæ moneam: eandem scilicet in paroxysmo, ubi propter spasticam inferiorum partium stricturam sanguinis ad caput directus est impetus, nunquam utilem, sed ob majorem humorum attractionem magis esse noxiam; e contrario vero tutius rectiusque adornari, quum aut primæ viæ ab impuris sordibus probe sint liberatæ, aut si spasmo quiescente mali notabilis facta fuerit remissio. Docuit me utilissimam hanc cautelam tentata simili remedio hæmicranie curatio, in qua eandem venam plus quam decies infelici admodum eventu novi incisam. Hoc in passu ex antiquioribus Medicis consentientem habeo CELSUM, cujus lib. 18. de curatione deliriorum hæc notatu digna est animadversio: *Remedia adhibere, ubi maxime furor urget, supervacuum est: simul enim febris quoque incrementum*

æget

ager est; ubi vero res patitur festinan-
ter subveniendum est. *A*sclepiades
perinde esse dixit, his sanguinem mit-
ti, ac si trucidentur, hanc rationem
secutus: quod neque infania esset, ni-
si cum febre intentia; neque sanguis,
nisi in remissione ejus, recte mittere-
tur.

§. IV.

Circa
alimen-
ta &
pharma-
cia nimis
commo-
ventia.
Quum, gravissimo teste HIPPO-
CRATE *Scet. 6. aph. 56.* melancholia
laborantibus periculose ad cerebrum
fiant metastases, quas apoplexia, epi-
lepsia, cœcitas, aut ipsa mania sequi-
tur; omnis profecto cura adhibenda
est, ut ne perverſi ejusmodi motus
translatorii seu feraci sanguinis ad ca-
put congestiones procurentur, quales
quid fieri maxime solet ab acerbis ani-
mi perturbationibus, aut largiori vini
potentis inter dies caniculares potatione,
vel denique omni medela, quæ
liquida nimium exagitando vires de-
primere valet.

§. V.

Circa
purgan-
tia.
Maxime vero omnium talem no-
xam fortiora inferunt purgantia, ut-
pote quæ intestina ad majores spasmos
proritando sanguinem ad superiora
magis propellunt. Quæ cum ita sint,
de purgationibus rite instituendis au-
rea tenenda est regula MESUES, quæ
ita se habet: *in aegritudinibus melan-*
cholicis non bis, non semel, sed per
intervalla facienda est evacuatio ita
temperata, ut natura regat evacuatio-
nem, non evacuatio naturam. Præstat
tamen semper alvum lubricum servare,
& si non respondet sollicitanda est vel
efflere, vel singulis septimanis leniori
evacuante.

§. VI.

Circa
distilla-
on infan-
tiæ amo-
re.
Ubi ex infano amore virgines nubi-
les & maturæ viro infaniunt, conju-
gium efficacissimum præstat auxilium;
cujus incomparabilem ad componen-
dum furorem virtutem & ratio confir-
mat & sua jam ætate rectissime agno-
vit HIPPOCRATES, qui deo virgi-
nes quam citissime viris cohabitare ju-
bet, *si enim*, inquit, *conceperint*,

sana fiunt. Id quod ego ipse experien-
tiæ conformare habere nullus dubito.

§. VII.

Si quando furor a morsu maniaci, *Ex mor-*
vel canis rabidi, ut talia exempla pro-
stant, suboritur, non fidendum est
specificis illis, a GALENO, AE-
TIO, RUFFO tantopere laudatis ex-
ternis, cancris combustis, seu cineri-
bus cum theriaca & radice cynosbatis,
licheni cinereo terrestri, jecori rabiosi
canis exterius applicato, sed loco do-
lenti, profunda scarificatione præmis-
sa, magnam acurbitam apponere,
vel ferro ignito satis profunde partem
affectam inurere & tum suppuratione-
nem promovere præstat.

§. VIII.

Quum delirio affectos a scæda scabie *Circa*
elephantiasin quasi æmulate insigni *fonticu-*
sæpius levamen percepisse & maniam *liti.*
post ulcera in inferioribus locis curata
subortam trepanatione solutam fuisse
certa experientiæ fide constat; fonticu-
los & ulcera in tali casu circa spinam
dorsii ferro inurere haud supervaca-
neum esse arbitramur.

§. IX.

Vesicatoria in curanda mania parum *Circa*
vel nihil valent sed malum potius ex-
asperant. Cantharidum quippe sales *vesicanti-*
caustici per poros in sanguinem delati *tia.*
majorem nervosis membranæ & ipsi
quoque duræ matri stimulum impin-
gendo sanguinis crassi & biliosi per ca-
put & universum corpus motum spasti-
ca strictura augent; cum potius medica-
menta, quæ ob blandam anodyniam
& antispasmodicam virtutem intensio-
res nervolarum partium constrictiones
demulcendi effrenemque humorum
motum refrenandi vi pollent, in usum
vocari debeant.

§. X.

Licet vero remedia hæc sedativa *Circa*
& anodyna in maniaco furore compe-
scendo effectum se exerant satis egre-
gio, neutiquam tamen eo proceden-
dum audacæ est, ut, quæ suspectæ
admodum fidei sunt, opiata & narcoti-
ca ad hanc classem referre & propinare
veli-

velimus; hæc quippe fibras ac membranas nervosas, præsertim quæ in cerebro sunt, stupefaciendo maniacos quidem insultus levant atque minuunt, sed majorem & dementia & fatuitatem inferendo in aliud sæpe extremum ægros præcipitant. Multo magis, si quid ab anodynis sperandum auxilii est, ea sunt eligenda, quæ in malo epileptico, cujus formalis ratio in vehementi duræ matris spasmo consistit, opitulantur, ad quæ pertinent maxime castoreum, rasura unguis, alcis, cranii humani, cornu cervi philosoph. præp. radix & semen pæoniæ, pulvis noster antiepilepticus, rad. valerianæ, liquor anodynus mineralis, aquæ flor. lil. convallium, tiliæ, primulæ veris &c. Quibus omnibus ceu securis & usu fatis probatis remediis tuto fidem habere possumus.

§. XI.

Circæ delirio ex abscessu
In Polonia ex abscessu imprudenter plica non modo graves capitis morbos, sed nonnunquam etiam ipsam concitatam fuisse maniam cognovimus. Quod vero si incidit, mirum commendari solet decoctum musci clavati, quo caput bis quotidie lavetur. Ita enim futurum esse dicunt, ut brevi illa rursus erumpat. Linimenti musci clavati huic scopo utilissimi descriptionem qui expetit, evolvat M. N. C. Dec. Lann. II. obs. 54. ubi inveniet.

§. XII.

Quæ in phrenitide præfertur insana
In phrenitide, quæ quasi duræ meningis febris particularis est, in qua ejus tonus elasticus ac systole valde aucta motum sanguinis & fluidi nervi celerrimum & tumultuosum efficit, præter interna nitrofa & blanda anodyna externe animalia, ut gallinæ vel columbæ per medium discissæ capitique rasæ applicatæ non sine singulari fructu esse deprehenduntur, upote blandæ exhalationes & anathimias fibras nimis strictas relaxando ad tonum motumque naturale restituendum plurimum conferunt.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Delirio
V In quinquaginta annorum, sanguine plenus, a prima statim adolescentia largiori vini potui adfectus, per sedecim & plures annos, quibus Italiam Galliamque peragravit, bis quotannis venam secandam præbuit. At vero Germaniam redux hoc consuetum evacuationis genus omisit, sæpiusque vinum adustum, quod cum tabaci fumo in deliciis habebat, ad ebrietatem usque ingurgitavit. Aliquot abhinc mensibus elapsis gravi percelleretur iracundia, quam crebri vomitus cum larga diarrhœa & inappetentia juncti sequebantur. Brevis post somno frui observabatur turbulentum anxiusque insomniis interrupto, imo haud obscure furoris signa tum vultu tum gestibus exprimebat: mox enim tristitia & mœrore affectus omne hominum consortium fugiebat, mox in hilaritatem effusus præter consuetudinem erat affabilis, multa sine ordine inconcinna garriens. Neque tamen hoc mentis alienatæ vitium diutius inhæret, sed leviter iterum transit, vix insanæ vestigia relinquens: siquidem noster intermissionis tempore omnibus rite fungi officiis cum mentis alacritate valet, atque sanissima loquitur, ut nihil in sermone familiari insanæ in ipso observetur. Sed, quum vel levissima accedente animi perturbatione, ad quam summe proclivis est, vel errore aliquo in dicta commissio ex facili redeat, neque vanum exinde gravioris & permanentis delirii timorem incutere videatur, meum amici imploravit auxilium.

EPICRISIS CUM
CONSILIO.

Quanta animi affectuum in motus corporis nostri tam fluidarum quam solidarum.

liarum partium sit potentia, vel ex solo præcedenti casu adparere arbitror. Sicuti autem præcipua iracundiæ in ductus biliarios efficacia nunquam non deprehenditur: ita nihil dubii est, quin præternaturali harum partium nervosarum constrictione biliosus humor in intestina effusus hæc ipsa ad spasmos sollicitaverit; quorum vi sanguis crassus ad caput & debile cerebrum adpulsus ibi difficulter transiit variisque inanēs & erroneas menti ideas impressit. Neque parum profecto ad pessimum hunc affectum ingenerandum contribuit immoderatus calidiorum potuum usus, utpote qui insigni systema nervorum maximeque cerebrum debilitandi vi pollent & haud raro vel unice, sine longa aliarum causarum serie prægresso ejusmodi mentis morbos producant. Quod autem ad peculiarem affectus nostri genium attinet, ipsum pro furore leviori periodico recte omnino habere licebit, propterea quod per intervalla tantum adgreditur breviusque terminatur, neque magnam memoriæ imbecillitatem aut sensuum insignem depravationem comitem habet & ipsam quoque curationem facilius recipit, quam sequenti ratione adornavimus: Primo omnium aquabili sanguinis per universon corpus distributioni ejusque a capite derivationi prospicientes consulimus, ut æger quotidie cubitum iturus pediluvii uteretur tepidis ex aqua fluviali & tritici fursuribus paratis & quamprimum cruori per venam in pede sectam, aut hirudinibus ano adpositis liberum permittat exitum, unde statim melius habere coepit. Deinde mixturam ex essent. succini, tinctura tartari & antimoni. acris consuetam ex infuso theiformi, quod herbas floresque roborantes ac antispasmodicas, tiliæ, melissæ, liliorum convallium, sambuci, anthos, chamæmeli &c. habebat, singulis diebus mane ad 40. guttas capiendam suavisimus. Tum quoque pulveres leniter diaphoretici & antispasmodici, ex pulv. Marchionis, succino præp. cin-

nabari, nitro purif. & pauxillo theriacæ coel. compositi, ante cubitum ex usu fuerunt. Denique, quum maximum in ejusmodi morbis curandis momentum in justo affectuum moderate & accuratiori rerum non naturalium usu contineatur, primo ingrata & excitandis adversis ideis opportuna objecta remove, tum vero a cibis salitis, acris & nimium conditis abstinere, corpus maximeque pedes contra frigoris injuriam munire & calidiores sanitati insensibilissimos potus canepejus & angue fugere serio iussimus. Quibus per aliquot menses probe observatis id per Dei gratiam obtinimus, ut animo successu temporis ad federeunte æger a furibundis paroxysmis immunis plane relinqueretur.

OBSERVATIO II.

Vir ecclesiastico munere fungens, *Affectus melancolicus melancholico hypochondriaco.* annorum triginta septem, staturæ mediocris corporisque macilentus, sed multis valis sanguineis instructi, patrenatus hypochondriaco & ad melancholiam admodum prono, per multos jam annos hæmorrhoidum fluxum singulis fere mensibus revertentem expertus bene admodum valuit. At quum studiis nimium intentus profundis meditationibus, neglecto corporis motu, plus justo indulisset, easque ad seram usque noctem nudatis pedibus protraxisset, concurrentibus simul curis domesticis, salutaris hæc excretio sensim imminuitur facta penitus tandem desit. Non multo igitur post symptomata accesserunt hypochondriaca, quæ ructibus, flatulentis, molestisque imi ventris distensionibus & torminibus coli dolores æmulantibus cruciantur. Sed quod pessimum erat, ipsa quoque mens magis quam antea videbatur affecta; liquidem perpetuo nunc mœrebat, ab exigua vel nulla plane causa meticulosus expavecebat & singulis diffidens omne fugiebat consortium: quæ mentis mala brevi intervallo tanta capiebant incrementa,

ut

ut æger noctu infomniis agitari, vitæ infidias timere, manus cum gemitibus complicare, alte mox vociferare & sermonem continuum sine nexu movere, mox cogitandum & quasi elinguem obmutescere inciperet. Neque tamen sine intermissione perpetuo ita furit, sed malum ex parte minuitur atque tum prægressa frigoris sensatione pulsuque paulatim celeriori vehementiorique reddito recedit. Medici varia præscripserunt medicamina nitrosa, electuaria, confectiones tandemque binæ circiter sanguinis uncie fuerunt detractæ, sed sine singulari levamine.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Docet nos hæc observatio, ex affectione hypochondriaca melancholiam, ex melancholia maniam oriri, omniaque hæc mala ex sola hæmorrhoidum suppressione suam repetere posse originem. Ego consultus cum pulsum durum & plenum, urinam aquosam & tenuem, somnum inquietum multique stipatum infomniis deprehenderem, atque graves sub costis spuriis tensiones pressorias & anxietates præcordiales cum pertinacissima alvi obstructione urgere comperirem, a leni evacuatione curam inchoandam ratus potiunculam ordinavi mannatam & rhabarbarinam, denuoque sanguinem ex altera pedum vena tusa detrahendum & *pediluvia* ex fursuribus triticeis, sapone veneto & aqua fluviatili parata ante decubitus adhibenda jussi. Inter reliqua, quæ opem tulerunt, præsidia fuerunt pilulæ nostræ balsamicæ bis in hebdomade sumendæ atque pulvis ex lapidum cancerorum, tartari vitriolati, cremoris tartari, nitri purif. ana drachmis duabus, cinnabaris rite præp. drachma dimidia, olei cymini guttis sex compositus, qui una cum liquoris anodynii mineralis viginti guttulis ex aquæ fontanæ uncis octo alternis diebus propinari debuit. Dein quoque infusum Theiforme ex herba veron. sum-

mitat. millefolii & radice glycyrrhiæ confectum ad aliquot patellas mane forbillandum fusi. Pro potu ordinario decoctum chinæ & cichorei cum passulis substitui, & ad promovendam digestionem elixirium nostrum viscerale balsamicum inter epulas, quas parciore esse injunxi, adsumendum commendavi. Gravate quidem hæc omnia nosster admittebat, iis tamen paulatim adsumtis statuum bona pars ructibus multis & sonoris discussa fuit, angustiaque cum mentis furore sedari cœpit & aliqua hæmorrhoidum excretio apparere, quæ demum fonte Egrano insequenti veris tempore cum iusto regimine potato ex voto rediit, adeoque corporis animique integritati nostrum reddidit. Ad præcavendas tamen recidivas commendatarum medicinarum usum diutius protrahi jussi.

OBSERVATIO III.

Vir quadraginta annos natus, ^{Melan-} ^{scholia} ^{hypochondri-} ^{cholico-cholericæ,} ^{multis laboribus} ^{diutius} ^{cum ma-} ^{ala per-} ^{studium} ^{alter-} ^{nant.} tione Judæus, complexionis melan-
cholicæ-cholericæ, multis laboribus
cum meditatione ac vita sedentaria
junctis diu vacavit, sed nihil inde in-
commodi perferens. Aliquot autem ab-
hinc mensibus cum de inopinato filii
obitu certior factus insigni mentis per-
turbatione sollicitaretur, mox mæro-
roribus magis magisque indulgere,
circa præcordia angi, hominumque
conversationem fugere cœpit. Stipa-
bantur hæc mala continua pedum re-
frigeratione, somnoque inquieto &
minus rescienti, nec non pertinaci
obstructione alvi, quam nonnisi sexto
septimove die rite deponebat. Quum-
que ita addictus toros sex constitisset
mensēs, & denuo vehementi percelle-
retur terrore, ipsa mania invasit ra-
bies, qua tantopere furebat & in ob-
vios quoscunque irruerat, ut vinculis
constringi debuerit. Cui malo licet
suppetias ferre amici voluerint, nulla
tamen alimenta nedum medicamenta
adsumsit. Nihilominus vena brachii
& frontis coactè incisa insigniter pro-
fuit.

fuit: siquidem inde mens efferata paulo quietior reddita ad tristes cogitationes pristinamque melancholiæ ægritudinem rediit. Hanc contra dein variis pugnatum est remediis, thermæ quoque Carolinæ potatæ alvum egregie duxerunt, sed malo præterea vix quicquam detraxerunt. Ego igitur in consilium adscitus hanc præscripti medendi methodum. Primo fontem Selteranum, addita ad mensuram falis Carolinarum drachma una, per aliquot hebdomadam spatium bibendum suavisimus. Vim ventriculi concoctricem roborare studuimus elixirio nostro viscerali temperate balsamico, quod ad 70. vel 80. guttulas inter epulas porreximus. Nec omissa sunt pediluvia, quibus alternis diebus ante cubitum æger pedes ad suras usque immittere debuit. Denique singularem præstiterunt opem pulveres leniter temperantes nervinis speciebus nupti ante lecti introitum exhibiti. Potui dedimus decoctum, ejus hæc erat formula. Recipe Rasuræ cornu cervi, radicis scorzonæræ ana uncias duas, cremoris tartari drachmastres. Coquantur in aquæ simplicis mensuris quatuor: adde syrupi acetositis citri uncias duas. Præterea, ut abstineret ab omnibus cibis fumo induratis, acribus & flatulentis; e contrario autem tenuioribus cum aperientibus herbis paratis juleculis, interposito vini generosi haustu sedulus uteretur, corpusque frequentius moveret, imperavimus. Quibus remediis per aliquot tempus ita continuatis optime convaluit.

E P I C R I S I S.

Ex præcedente morbi historia satis perspicue apparet, quanta apud melancholico hypochondriacos, qui vitam agunt sedentariam & umbratilem nimiumque mentis fatigationibus indulgent, ad producendum furorem in ipsis animi affectibus, maxime vero subitaneo mœrore & hunc superveniente vehementi terrore vis sit atque potentia, quantaque opus sit cautione

& prudentia, ut ejusmodi hominibus, ubi jam melancholia cum malo hypochondriaco juncta variis se signis prodit, omnis graviorum animi perturbationum subtrahatur occasio. Docemur quoque ex hoc casu egregie, melancholiam & maniam alternatim procedere, ita ut ex uno malo ad alterum facillimus fiat transitus.

OBSERVATIO IV.

Nobilioris generis femina, vix tri- ^{*Delitit*}gesimum ætatis annum transgressa, ^{*man-*}temperamenti sanguineo-melancholici, ^{*cum pe-*}ob adversos quoddam a fratre sibi ^{*riodidit.*}illatos casus, in impensam incidit, postquam vix utero conceperat, animi tristitiam; ad quam propulsandam quum haud modicum spiritus vini haustum frequentius adsumeret, accidit, ut non multo post in ipsum maniacum furorem abrepta vehementissime insaniret; siquidem a nemine læcessita graviter subinde irascebatur, adstantes saliva conspurcabat, vestes dilacerabat, nec uno consistere loco poterat, quin miris se modis jactans corpus spectaculo exponeret. Et sic habebat primis graviditatis mensibus; quum vero ad dimidium gestationis tempus pervenisset, rabie paulatim remittente perfecte ad se rediit & stato tempore felicem exclusit partum. Lochia quoque dein rite fluxerunt, nec quicquam, uti solet, molestiæ puerperium reliquit; nisi quod posthæc suspectum valetudinis statum menstruæ purgationes retentæ portenderent, quas tamen quum Medici falsa novæ imprægnationis specie decepti promovere dubitarent, factum prohi! dolor est, ut fera iterum rabies animum occuparet. Varia hinc inde præscripta remedia purgantia, temperantia, specifica nihil attulerunt opis; quare ut consilio & auxilio ego succurrerem per litteras amici me rogarunt.

E P I

EPICRISIS CUM
CONSILIO.

In præmissa morbi historia id maxime debet animadverti, delirium ultimis graviditatis mensibus sponte evanuisse, partu vero excluso iterum rediisse. Cujus rei ratio ita me iudice, debet explicari. Quo magis foetus in utero mole sua crescit, eo plus opus habet nutrimenti; hinc major sanguinis quantitas ad uterum confluit, quæ edito partu reliquis corporis partibus denuo impertitur. Quum vero in nostra ægrotâ. mensium accesserit retardatio, non modo sanguis copia increvit, sed & valde spissus & ad trajiciendum tenuissimos canaliculos ineptissimus evasit; unde facile potuit in primis viis & circa uteri regionem spastica strictura oriri, qua cruor ille tenax ad debile caput delatus rationis usum denuo turbavit. Quod ad curationem attinet, eo potissimum respiciendum putavi, ut sanguinis circuitus per totum corpus, maximeque per uterum suæ restitueretur libertati. Quo fine primo suasi, ut ante decubitus temperatiora adhibeantur pediluvia, dein per mensis circiter dimensum fontes Egrani decenti cum regimine & interpolitis stomachicis medicamentis tepide bibantur; circa tempus vero, quo alias ex utero ferri suevit menstrua purgatio, per aliquot dies ante lecti introitum dosis capiatur pilularum balsamicarum, & sequente die mane drachma una salis aperitivi, ex lapid. cancrorum, tartaro vitriolato & nitro compositi, superbibendo vascula quædam infusi theiformis ex floribus nervinis & antispasmodicis tiliz, primulæ veris, anthos & citri corticibus constatum. Quamethodo in per Dei gratiam acquisivimus, ut ægra a malo suo sensim paullatimque liberata nunc integerrime vivat.

OBSERVATIO V.

Femina annum agens secundum & quadragesimum, temperamenti melancholico cholericis, animique a natura ad tristitiam valde dispositi, nunquam a viro gravida, sub regulari & ordinato mensium successu illibatam semper præ se tulit valetudinem. Interim, quum odioso foceræ convictu per aliquod tempus uti debuerit, plena inde luctus & mororis, nulla vel sane levissima data causa, sæpius acerbis profundere lacrimas cepit, donec dein inter ipsum mensium fluxum post gravio rem iracundiz affectum delirium accessit maniacum, quod totas sex hebdomadas inhærebat. Abhinc triste hoc malum singulis sex septemve mensibus elapsis recrudescebat has notas habet penuncias: sentit ægra circa tempus cum menstrua recurrit periodus pressorium in pectore dextroque hypochondrio dolorem capitis dentiumque membranas in consensum rapientem; somnus immittitur, & nunquam non vexant conatus vomendi, modo irriti, modo ipsi vomitus materiam, quæ aquæ spumosa & pituita flavæ similis est, eructantes: fluxu demum præsentem ipse adoritur paroxysmus, qui variam ludit scenam. Mox enim dementata cantilenis & tripudio exultans in cachinnos erumpit, miroque verborum flumine delira profert; mox tristic demisso capite solam terram inspicies diu obmutescit; mox ab omni cibo potuque abhorret, mox collecto paulum animo de magna siti conqueritur, imo nonnunquam tanta insanit vehementia, ut, nisi vi suorum cohibita, sibi aliisque manus sit illatura. Somnus præterea, qui admodum parvus est, terrificis turbatus insomniis, alvus est adstrictissima; nonnisi tertio quarteve die dura seyballa difficiliori expressione reddens, arteriæ exploratz admotas manus validissimo celerrimoque feriunt pulsus, & quod notari meretur, delirii post ali-

*Delirium
mania
cum pe-
riodicis
ab ira-
cundia.*

aliquot dierum intervallum circa vest-
pertinum tempus semper graviore solum
essent esse accessiones, quæ ægra
per extremorum refrigerationes, per
dolores universi corporis tensivos &
maculas sublividas in brachiis pedibus-
que subinde obvias præsentit. Ubi fi-
nita morbi periodo mens efferata ad se
redit, præter languores omnes artus
occupantes nulla rationis memoriæque
labes per integrum intermissionis spa-
tium animadvertitur. Requisiti Medi-
ci pugnantes vomitoriis, purganti-
bus, V.S. nibus, foteriis quoque fontibus
Egranis, sed parum inde misera
percepit utilitatis, nisi quod horum
usu delirium serius paulo redierit. Ego
igitur consultus quum maximum cura-
tionis momentum in præcavendis fere-
bilibus recidivis situm esse deprehende-
rem, primo omnium mentis tran-
quillitatem, rectamque vivendi ratio-
nem in hunc modum instituendam præ-
cepi, ut ægra corpus frequentius, quam
antea sub serena tempestate moderato
exercitio moveat, pariorique & le-
viori victu utens potui ordinario deco-
ctione hordei excocti, C. Cervi ras-
pati, cum pauxillo corticum citri vel
cinnamomi substituat. Ad temperan-
dam humorum acrimoniam infusum
theiforme ex herba melissæ, floribus
tiliæ & pauxillo cort. citri confectum
mane bibendum suasi. Nec ego deinceps
irritum aquarum mineralium ef-
fectum fore arbitratus, denuo per ali-
quot hebdomadam decursum fontem
Egranum vel Schwalbacensem mane
calide bibendam, atque balnea tem-
perate calida ante decubitum applican-
da summo opere commendavi, quæ et-
iam circa instans mensium tempus, in-
terposito pilularum balsamicarum usu,
locum habere possent. Denique tam
præservandi quam curandi sine egre-
giam præstitit opem mixtura quædam
ex liquoris anodynî drachmis duabus,
essent. castorei drachma una & spiritus
salis ammoniaci drachma dimidia
composita, quam in paroxysmo pariter
ac extra ipsum sub lunæ mutationi-

bus pondere XL. guttularum bis de die
vel solam vel cum pulvere antispasmo-
dico ex aqua liliorum convall. sine vino
parata exhiberi jussi. Pulveris hæc fuit
formula: Recipe Pulveris Marchion.
C.C. philol. præp. ana drachmas duas,
nitri purif. drachmam unam cum dimi-
dia, succin. præp. drachm. unam, cin-
nabaris scrupulum. Alvum denique
victu potius lubricante aut passulis rha-
barbarinis, quam fortioribus purgan-
tibus apertam servandam imperavi,
adeoque Dei gratia effecti, ut paroxys-
mi rariores & mitiores accesserint.
Nec dubitamus fore, ut sub horum re-
mediorum usu diutius protracto, ægra
a misero malo liberetur omnino.

E P I C R I S I S.

Ex hac observatione illud notatu di-
gnum occurrit, quod inter ipsum men-
sium fluxum, post vehementem iræ
affectum delirii facta sit accessio: utpo-
te experientia sæpius me docuit, graves
animi perturbationes ante, sub &
post menstruorum fluxionem obortas
pessimas passiones, imo deliria quoque,
si caput natura debile exiit, produ-
cere. Porro notabile est, quod recidi-
væ semper cum periodis mensibus in
scenam prodierint. Nam tota natura
sexus feminini circa mensium fluxum
ingentem patitur mutationem, dum
motus vitales ad exteriora seu corporis
peripheriam tendentes per spasticas
stricturas ad interiora potius conver-
tuntur, ut exinde totus sanguinis circulus
inæqualis, & improporcionatus
redditus, ad supernas & internas partes
impetuose ruat; unde ingentium
symptomatum origo. Quapropter, si
in feminis deliria, vel ipsorum paro-
xysmos avertere velit medicus, neces-
se est, ut ad periodum mensium refle-
ctat & circa id temporis opportuna re-
media, quæ sanguinis circulum æqua-
lem efficiunt & spasticas stricturas con-
sopiant, ut fere sunt balnea tēperata &
blanda diaphoretica cum nitroli & an-
tispassmodicis remixta, in usum trahantur.

O B.

OBSERVATIO VI.

*Furor
melan-
cholicus
maniacus.*

Militiæ præfectus, quadraginta & aliquot annorum, stature valde proceræ, sanguineo cholericus ex familia prognatus, in qua plures mentis quadam alienatione laborarunt; a prima adolescentia itrenu computationibus interfuit & vinum ad ebrietatem usque larga in quantitate ingurgitavit. Sed nihilominus bene valuit; jam vero dimidium effluxit anni, quum ob præmaturum uxoris formosæ obitum in summam conijceretur tristitiam, ut nullo admisso solamine omnem cibum recusaret & infomnis multas noctes transigeret. Subsequebatur perfecta mentis abalienatio, interdum cum summo furore, qui levi ex causa irritabatur, conjuncta, ita ut æger in vinculis contineri deberet. Amisso per venæ sectionem, ter intra mensem instituta, multo sanguine & datis nitro- sis hic furor quidem remittebat, sed nunquam penitus cessabat. Missus ad me consilii causa conquerebatur de pertinaci alvi obstructione & assidua vigilia, valde confusa sine ordine gariens, facies erat rubicunda & sanguine turgida. Ordinavi pediluvia temperata lingulis diebus ante decubitus adhibenda & pulveres nitrosos aliquoties de die fumendos. Ad alvum apertam servandam præscripti potionem mannatam & ut sæpius æger mane lac recens multum biberet. Loco potus ordinarii commendavi aquam puram fontanam, & capiti imponendum suasi epithema, quod aquæ rosarum, aceti rosarum uncias duas, nitri purificati drachmas duas, & olei ligni rhodii guttas XII. habebat, tam felici eventu, ut intra mensis spatium æger perfecte convaluerit.

E P I C R I S I S.

Docet inprimis hic casus, quantum in hominum animis corporibusque sibi vindicet mœroris affectus, ob sum-

mum rei dilectæ desiderium in nobis obortus, ita prorsus, ut inde in insaniam ducantur homines, satis aliquotini sani & mentis compotes. Quod quidē eo facilius evenire deprehendimus, si quis a parentibus natus est melancholicis, vel ipsa mania correptis. Sicut enim, experientia teste, morbi, quibus parentes conflantur, plerumque traducuntur ad liberos; ita nihil dubii est, quin noster ægrotus naturalem quandam per nativitatem obtinuerit cerebri debilitatem, & ad mentis morbos dispositionem, qua præsentē facile fieri potuit, ut data occasione, quæ in hoc casu diuturnus luctus fuit, in ipsam mentis alienationem inciderit. Neque parum profecto ad capitis debilitatem contribuit potuum spirituosorum abusus, quibus nihil est ad inferendam insaniam potentius. In curatione eo potissimum respeximus, ut sanguinis impetus a capite divertatur; qui vero quum ab alvi obstructione nunquam non sustentetur, primo omnium præscripti laxans mannatum & lac recens emulsum, quod in præsentī ægroto insignem alvum laxandi exseruit efficaciam.

OBSERVATIO VII.

Honestā hujus loci femina, triginta & aliquot annos nata, vitæ otiosæ & libidinose dedita, animo æque ac corpore optime semper valuit. At vero, quum marito per inopinatam mortem orbata se coactam videret, ut propter rem angustam domi parce nimis imposterum viveret, plena inde luctus omne hominum consortium per longum tempus fugiebat. Sat diu itaque mœrore cum tacita iracundia juncto pressa, gravem incidebat mentis alienationem; siquidem mox præter modum tristis lacrymabar, mox summe hilaris ridebat & puerorum more variis delectabatur ineptiis, mox effrenis & temeraria cum adstantibus altercari conabatur. In consilium adhibebatur mecum medicus natione Gallus, & cura-

*Delirium
melan-
cholicum.*

turatio in hunc, qui sequitur modum instituebatur. Præmissa venæsectione in pede commendavimus balnea temperata quovis die vesperti adhibenda, & emulsionem refrigerantem in ipso infessu capiti cum linteo duplicato applicandam. Deinceps crebrius dedimus, interpositis ad alvum apertam servandam lenioribus laxantibus, pulveres temperantes nitrosos, atque potui solam aquam fontanam permisimus. Et quum id anni tempus esset, ut cucumeres maturefcerent & sale muriatico conficerentur, consultum duximus, inter cibos crebrius eosdem commendare; & adsumit quoque ægra tam larga quantitate, ut nihil fere amplius cibi ad sustentandam vitam opus habuerit. Inter hæc mense circiter elapso indies major affulgebat spes convalescentiæ, quæ etiam brevi post, divina amuente gratia insequabatur, ita, ut nunc integra tum animi tum corporis fruatur incolumitate.

EPICRISIS.

Nihil profecto magis sanitati est insensum, quam subita quædam mutatio, qualem in nostra ægrotâ accidisse deplorandum est, utpote quum laetum vitæ genus simul ac semel cum valde misero commutandi necessitas fuerit. In curatione ex voto obtinenda primo omnium studuimus, ut impetuofus sanguinis cursus a capite ad inferiora convertatur, quod optime præstitimus venæ sectione in pede administrata, & balneis aquæ dulcis, utpote quibus nervosæ imi ventris partes (spasmus contractæ emolliuntur, & summa quoque cutis, quæ frigore tæstæ, constrictione affecta est, relaxatur, ut revocato sanguinis itinere ad habitum corporis, liber ipsi circuitus per universum corpus concilietur. Quod attinet peculiarem cucumerum sale conditorum effectum, de hoc ita judicandum arbitror. Acida ejusmodi salia vegetabilium sensibiles & membranaceæ corporis partes facile irri-

Tou. IV. Pars IV.

tant & vellicant, uti fere videmus intussi, ubi nervos pneumonicos ad tussim continuo stimulant; quare veritati omnino videtur consentaneum, ut cursum sanguinis magis promoveant, quam impediant: qui vero quum in melancholicis nunquam non tardus & debilis, maxime per caput, observetur, opus omnino habet aliquo stimulo, quem dicta vegetabilia optime & sine noxa addunt. Et profecto, si dicere debeam, quod res est, ego adhuc in diversis aliis mente perversis hos fructus deprehendi utilissimos, ut ideo adserere non pudeat, quod optimum sint inter cibos mente ægrotantium condimentum.

OBSERVATIO VIII.

Juvenis, qui vix decimum septimum ætatis annum attigit, temperamento præditus cholericus sanguineo, excitari alias & prompti ad studia ingenii, per anni decursum profundiori meditatione in inveniendâ machina, quam dicunt perpetuum mobile, dies noctesque defudavit; a patre autem stoliditatis ideo accusatus, & a proposito sub inanis studii admonitione avocatus, in tacitam morositatem incidit, quæ subitaneo incendii terrore adeo increvit, ut in furorem plane transierit; siquidem varia nunc de inventis suis magna & præclara jactitat, terrificis noctu insomniis agitatus manu horribilia & inepta, quæ vidisse sibi imaginatur, longa serie narrat; jam se paralyticum, lunaticum vel a diabolo obsessum ipsumque dæmonem pronuntiat, & diras admodum execrationes evomit, jam mutatis in mansuetudinem moribus ardentissimas ad Deum preces fundit perpetuis suspiriis ingemiscens. Præterea febrili pulsum celeritate & admirando auditus acumine gaudet. Cibum & potum satis quidem bene appetit, nec officio suo alvus deesse animadvertitur. Sed, quod male sperare juber, est quod malum sine alterna requie continuum læviat.

Delirio
maniaci
& similis
meditationibus.

ſaviat, nec inſignem habeat intermiſſionem. In tali rerum ſtatu ego conſultus venam primo pedis, dein ſublingualem aperiri, & pediluvii moderate calidis ægrum immitti juſſi, unde furoris vehementia mirum compoſita videbatur. Dein operæ pretium fecerunt pulveres leniter nitroſi camphora remixti, quos circa ſomni tempus aſſumere æger debuit; nec dubito, quin vis morbi his demum remediis ſit obſecutura.

EPICRISIS.

Videmus ex hoc caſu, quantum profundæ meditationes ad caput debilitandum obtineant potentia, ut quiſque graviorem exinde morbum, imo deliria quoque pertimeſcendi rationem habeat, maxime ſi aliæ & hereditariæ cauſæ acceſſerint. Adſumſit æger largum cibum, cui diſſolvenda & in bonum chylum & ſanguinem tranſmutando menſtrum illud ſalivale, ſine dubio nimio acore infeſtum, vix par fuit, ut nihil dubii ſit, quin morbus, ut omnes aliæ chroniæ paſſiones multum inde foveatur.

Plura exempla legantur in Conſult. med. Tom. I. Caſu. XXXIII. uſque XXXVIII.

CAPUT IX.

DE VIRIUM LAPSU ET ANIMI DELIQUIIS.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Sulla in diſciplina medica doctrina clariorem meretur evolutionem, ne necesse ea certe eſt, quæ de corporis humani ſtatu viribus agit & cauſis; ſiquidem omne, quod naturæ ineſt robur & energia, qua vitæ animique pariter ac corporis conſtat integritas, qua morbi tum ar-

centur tum ſanantur, qua ipſa denique mors avertitur, unice in viribus, quæ determinata quadam motus efficacia ſe exerunt, conſiſtere animadvertitur. Sicut enim robuſta natura corpusque ſtaturum habendum eſt illud, quod integris viribus inſtruſtum, non tam facile a cauſis externis læditur, læſum vero vel ſuo ipſius robore ſine inſigni medicinaſ ope ſanatur: ita e contrario imbecillis naturæ indicium eſt, ſi quis ob virium infirmitatem variis obnoxius ægritudinibus ex iſdem a medicina non adjutus raro admodum emergit. Quodſi dein morbos inſpiciamus varioſque eorum decurſus, ſimili modo in ſolis viribus omnis ſalutis ſpes videtur poſita; quæ enim ubi ſubito diutiusque ſuccumbunt, de vita ægroti periclitari certiffimum eſt. Quin denique ipſam, quæ morbos ſæpe comitatur, malignitatem maxima ex parte in hoc virium lapſu contineri deprehendimus, ita prorſus, ut ex debili hoc ſtatu ad ipſam mortem aditus pateat faciliffimus, utpote quæ nil niſi plenaria virium, a quibus vitales in homine motus pendunt, ceſſatio eſt.

§. II.

Quum itaque tanta virium in nobis ſit neceſſitas, ut in corpore tam ^{an}anoſi ^{Me}ſervando, quam morboſo perſanando nihil omnino ſine iſdem Medicis ^{de cauſis} ſi ^{vi} valeat; ſæpenumero mirari ſoleo, cur in tanta bonorum auctorum multitudine, tantaque medicinaſ luce, quæ novo quotidie ſplendore prodit, tam pauci exiſtant, qui utiliſſimam hanc in re medica doctrinam paulo accuratius explanaffent. Equidem plures hinc inde in Medicorum libris occurrunt de virium cauſis opiniones, quas alii, qui omnes corporis tam voluntarios, quam involuntarios, vitales & mechanicos motus ad altius quoddam principium referunt, ceu effectum animæ conſiderant; alii, qui robur & vim motricem ſolidorum, qua fluida reguntur, ab æreo-ætherico-elaflice indolis materia mobiliffima in ſanguine contenta deducunt, pro ſtabilienda ſentia

ſentia

tentia sua contraria plane argumenta proferunt; attamen, quum nudis hisce nominibus & sententiarum divortii rem ex merito nondum exhaustam evolutamque existimem, nostrum de eadem æquum rectumque iudicium in presenti tractatione, ubi de virium defectu animique deliquiis acturi sumus, pluribus infra suppeditabimus.

§. III.

Ante vero quam specialiore hujus thematis suscipimus explicationem, e re fore putamus, primo omnium discipere, qualis virium ad naturā firmam æque ac infirmam constituendam debeat esse conditio. In quo quidem perficiendo, tenendum, quod, licet omnes in nostro corpore functiones tum animales, tum vitales & naturales unico solidorum ac fluidorum peragantur motu; minime tamen, sicut in ceteris rebus corporeis, ab ipsius efficacia & a magna movendi potentia ad insignem virium copiam & abhinc dependentem sanitatis integritatem concludi debeat. Etenim, quum a sapientissimo conditore Deo ita corporis humani constructa sit fabrica, ut viribus ad sanitatem necessariis certus tantum motuum interserviat numerus, certa mensura; facile patet, eam solum robustam & bene valentem naturam esse dicendam, ubi motuum nec nimis excessiva, nec nimis deficiens, sed valde temperata æquilibrisque advertitur proportio, cum illa e contrario corpora imbecillibus sint adnumeranda, quæ ex levi causa externa ad perversos motus facile concitantur. Cujus adserti veritas vel exinde plenius poterit intelligi, si effrenes & ad convulsivum usque gradum auctas cordis & arteriarum, reliquorumque membrorum agitationes perpendimus; utpote quæ ob summam, quam arguunt, motuum efficaciam nulla unquam ratione pro saluari & sanitati firmandæ apprime apto robore haberi possunt, sed maximam potius virium jacturam, imo mortis periculum haud raro prænunciant.

§. IV.

His prælibatis ad virium naturalium subiti lapsus considerationem propius accedimus, cujus tria præcipua dantur genera. Primus gradus in notabili virium corporis remissione consistit atque his potissimum cognoscitur criteriis: si insignis & insueta corporis lassitudo membrorumque ad voluntarios motus subeundos observatur inertia, si sensuum torpor, appetitus prostratio, inquietudo & circa præcordia anxietas, debilitas pulsuum & raritas extremorumque refrigeratio adest & gravitas. Alter, qui priori major est gradus ob majorem corporis animique virium defectum dicitur lipothymia, quæ cum faciei, labiorum & genarum pallore omniumque sensuum stupore, ut, quid cum ipsis agatur, plane non sentiant ægroti, adnotatur. Tum quoque oculorum claritas, obductis quali tenebris obscuratur, arteriæ adnotam manum exiguis feriunt pulsibus, corpus prostratur & partes extremæ naturali destitutæ calore intensius frigent. Tertium denique, sed pessimum gradum constituit syncope, qua homines correpti adeo animi corporisque viribus deficiunt, ut mortis imaginem fiant; siquidem omni sermonis usu privati subito corruunt, alto quasi sopore oppressi absque convulsionis aut tremoris apparentia immobiles jacent; respiratio & pulsus intercipitur, artus refrigerant & collabuntur, facies est Hippocratica & copiosus sudor ad tactum frigidus circa tempora erumpereprehenditur.

§. V.

Superatis tam lipothymia quam synopes accessionibus sensus inner alta spiria paulatim redeunt, cordis motus restituitur ideoque pulsus, qui antea valde debilis aut plane absconditus erat nunc vegetior erectiorque redditur, anxietates evanescunt, in partes extremas calor redit, facies contracta & pallida explicior fit & rubicundior, imo & reliquæ functiones suppressæ sensim sensimque eriguntur, ut, qui

Vires fa-
lutares
& novæ
nude p-
deant.

Animi
deliquiis
dantur gra-
dus.

Artemi-
morum
solutio.

prædie mortui habebantur ægri, nunc integra frui sanitate videantur, nisi adhuc de insigni artuum corporisque universi lassitudine & imbecillitate querantur.

§. VI.

Ut ut autem subito & præter omnium opinionem gravia hæc mala accedant, sunt tamen, quæ illorum adventum prænuntiant symptomata, quorum potissima sunt: totius corporis languor & insolens virium infirmitas, vertigo, aurium tinnitus & subitanea coloris in facie permutatio. Præcedunt quoque in nonnullis oscitationes, pandiculationes & circa præcordia anxietates, cum pulsu inæquali ac horripilationis sensu; quibus nonnunquam abdominis a flatibus distensionibus & borborygmi junguntur.

§. VII.

Ex dictis jam haud difficulter colligitur, quo modo præter virium lapsus animique deliquia ab aliis se passionibus distinguant & a medentibus cognosci possint ac debeant. Differunt enim primo omnium ab epilepsia, in qua quidem leviores animi defectiones antecedunt, quam corporis moles convulsivis agitatur motibus & contractionibus, quæ tamen ad lipothymiam usque nunquam ascendunt. Differunt deinde ab apoplexia, ubi sub sensuum tam exter-
 1) ab epilepsia.
 2) ab apoplexia.
 3) a suffocatione hysterica.
 4) a suffocatione hysterica.
 5) a suffocatione hysterica.
 6) a suffocatione hysterica.
 7) a suffocatione hysterica.
 8) a suffocatione hysterica.
 9) a suffocatione hysterica.
 10) a suffocatione hysterica.
 11) a suffocatione hysterica.
 12) a suffocatione hysterica.
 13) a suffocatione hysterica.
 14) a suffocatione hysterica.
 15) a suffocatione hysterica.
 16) a suffocatione hysterica.
 17) a suffocatione hysterica.
 18) a suffocatione hysterica.
 19) a suffocatione hysterica.
 20) a suffocatione hysterica.
 21) a suffocatione hysterica.
 22) a suffocatione hysterica.
 23) a suffocatione hysterica.
 24) a suffocatione hysterica.
 25) a suffocatione hysterica.
 26) a suffocatione hysterica.
 27) a suffocatione hysterica.
 28) a suffocatione hysterica.
 29) a suffocatione hysterica.
 30) a suffocatione hysterica.
 31) a suffocatione hysterica.
 32) a suffocatione hysterica.
 33) a suffocatione hysterica.
 34) a suffocatione hysterica.
 35) a suffocatione hysterica.
 36) a suffocatione hysterica.
 37) a suffocatione hysterica.
 38) a suffocatione hysterica.
 39) a suffocatione hysterica.
 40) a suffocatione hysterica.
 41) a suffocatione hysterica.
 42) a suffocatione hysterica.
 43) a suffocatione hysterica.
 44) a suffocatione hysterica.
 45) a suffocatione hysterica.
 46) a suffocatione hysterica.
 47) a suffocatione hysterica.
 48) a suffocatione hysterica.
 49) a suffocatione hysterica.
 50) a suffocatione hysterica.
 51) a suffocatione hysterica.
 52) a suffocatione hysterica.
 53) a suffocatione hysterica.
 54) a suffocatione hysterica.
 55) a suffocatione hysterica.
 56) a suffocatione hysterica.
 57) a suffocatione hysterica.
 58) a suffocatione hysterica.
 59) a suffocatione hysterica.
 60) a suffocatione hysterica.
 61) a suffocatione hysterica.
 62) a suffocatione hysterica.
 63) a suffocatione hysterica.
 64) a suffocatione hysterica.
 65) a suffocatione hysterica.
 66) a suffocatione hysterica.
 67) a suffocatione hysterica.
 68) a suffocatione hysterica.
 69) a suffocatione hysterica.
 70) a suffocatione hysterica.
 71) a suffocatione hysterica.
 72) a suffocatione hysterica.
 73) a suffocatione hysterica.
 74) a suffocatione hysterica.
 75) a suffocatione hysterica.
 76) a suffocatione hysterica.
 77) a suffocatione hysterica.
 78) a suffocatione hysterica.
 79) a suffocatione hysterica.
 80) a suffocatione hysterica.
 81) a suffocatione hysterica.
 82) a suffocatione hysterica.
 83) a suffocatione hysterica.
 84) a suffocatione hysterica.
 85) a suffocatione hysterica.
 86) a suffocatione hysterica.
 87) a suffocatione hysterica.
 88) a suffocatione hysterica.
 89) a suffocatione hysterica.
 90) a suffocatione hysterica.
 91) a suffocatione hysterica.
 92) a suffocatione hysterica.
 93) a suffocatione hysterica.
 94) a suffocatione hysterica.
 95) a suffocatione hysterica.
 96) a suffocatione hysterica.
 97) a suffocatione hysterica.
 98) a suffocatione hysterica.
 99) a suffocatione hysterica.
 100) a suffocatione hysterica.

§. VIII.

Quod attinet subjuncta hisce affectibus præ ceteris obnoxia, attenta nos docet experientia, eos potissimum homines in eadem incidere, qui aut phlegmatici & torpidiorem obtinent naturam, aut ob teneriorem vasorum & fibrarum texturam habitus corporis sunt spongiosi sanguineque & succis pleni, nec non qui molliter in otio educati labores nisi ægerrime ferunt & a levi causa externa, ut ab aeris vel frigidioris vel calidioris temperie, a medicamentis, quin alimentis, vel solo ingrato odore facilius alterantur. Et quum ingens semper corporis inter & animi functiones a sanioribus Medicis adnotetur conspiratio, nec illos ab hisce affectibus immunes deprehendimus, qui ad impetuofas & præcipes animi commotiones, ad iram, ad impatentiam, metum, variasque confusas imaginationes proni existunt. Unde jam in propatulo est ratio, cur respectu ætatis præ juvenibus pueri & senes, & si sexum respicimus, femines magis quam viri magno virium defectui & deliquis sint expositæ, quæ eo certius eveniunt, si semine utero gerunt, nimis tum per mensium tum lochiorum fluxum hæmorrhagiis debilitatæ sunt, vel difficili partu laborant.

§. IX.

Quod si nunc ad ipsam causam animi ejusque motus vitio ponendam esse, deliquis in dubium vocabit. Quemadmodum enim, si sanguinis temperati & sufficientis in singulas partes liber æqualisque influxus & hinc debita liquidi spirituosique per omnes nervos distributio fuerit; omne virium robur, per quod functionum, sive animalium, sive vitalium & naturalium vigorem intelligimus, quam optime constat; ita e contrario, ubi virium, quæ per imminutas omnis generis functiones se manifestat, insignis animadveritur defectio, ibi liquidi tam arteriosi tum

tum nervosi vitium subesse rectissime concluditur. Jam vero rursus in physiologia medica satis superque monstratum est, quod omnium fluidorum per corpus progressus & in organa influxus a solo corde, quod primum in nobis movens ultimumque moriens, seu summa illa machina est, quæ motu suo omnes reliquas animat partes, unice dependeat; quare nihil dubii est, quin & corporis prostrationis & animi deliquiorum causa ab ipso cordis motu vel imminuto, vel prorsus cessante recte deducenda veniat. Qua quidem in re plenius confirmamur, si rite perpendimus, esse primum & characteristicum lipothymia & syncopæ signum præbere pulsum valde exiguum, vel plane interceptum, utpote qui cordis motum indicat luculentissime.

§. X.

*Cordis
structura
et actio,
et motus.*

Quum itaque a cordis motu tanta, si non omnia, in nobis dependeat, haud supervacaneum erit, utilissimum hunc motum secundum causas suas naturales concinne quidem sed accurate exponere. Cordis substantiam musculofam esse non modo jam vetustissimi HIPPOCRATIS sententia, verum etiam omnium, qui nostra ætate incluserunt, anatomicorum adscriptio est. Quod si enim ea, quæ ad musculofam fabricam ullo modo pertinent, rite pensitamus; omnia profecto in cordis structura simili modo deprehendimus. Adest hic tendo satis validus in basi cordis vasa cingens, qui uti in omnibus musculis, ita & hic principium motus atque finis existit, cujus progenies tum vena cava, tum imprimis arteria magna rectissime statuitur, in quem duplicis generis fibræ tam mirabili dispositæ ordine inferuntur, ut musculum biventrem aptissime constituent. Fibræ enim exteriores in modum cochleæ conum involventes in oppositi lateris tendinem dextrorsum, interiores inverso inferuntur ductu. Quid? quod præter has communes cuiuslibet ventriculo propriæ sunt fibræ, quarum internæ itidem contrario mo-

Tom. IV. Part. IV.

do procedunt atque pro validiori sanguinis in univerſum corpus ejusque maxime remotas partes propulsione sinistro ventriculo & copiosiores & robustiores; dextro vero præ sinistro eique minori ventriculo in vicinos tantum pulmones flaccidæ rarioreſque obtinent. Harum præterea fibrarum idem cum aliorum musculorum fibris motus est atque contractio, quæ in abbreviatione consistit, ut tantum in latitudine adquirent, quantum in longitudine amittant, ideoque semper conus basi fiat proximior; unde etiam non tantum externe, verum etiam interne præcipue tumor observatur. Hinc cum auriculæ ventriculorum contrahuntur, parietes se invicem tangunt, & ita contentum fluidum expellunt. Nervi quoque dein omnibus musculis animam vigoremque largientes in basin cordis valorumque radices, quas tendines cordis esse jam ante dictum est, implantati sunt octavi scilicet & intercostalis paris furculi, ut de arteriis venisque coronariis, quæ magna copia per musculofam cordis compagem distributæ cordis motum egregie adjuvant, nihil dicamus.

§. XI.

Moveri itaque cor ipsa ejus fabrica ipsique sensus fidem faciunt. Duplex autem est motus dilatationis, quæ præcedit & a Græcis diastoles nomine insignitur, qua cordis ventriculi distenduntur, & fibræ parietes versus elongantur, ut sanguis ex auriculis in eodem influere possit, & contractionis, sive systole, qua fibræ contrahuntur & instar machinæ hydraulicæ sanguis in canales arteriosos & ex his in venofos, ex his autem rursus in auriculam dextram urgetur, ut hac ratione circulatio perficiatur.

§. XII.

Hæc dum meditamur, dubium quoddam non adeo exigui enascitur momenti: num diastole cordis a sanguinis illa pulsantis vel distenditis copia promoveatur. Neque tamen, a solo sanguine simplicem & spontaneam hanc dependere

1 3 reſſi.

restitutionem, arbitramur, eo quod manum fortiter prementem æque ac sytsole eludat, quale quid a sanguinis impetu fieri haud suspicandum est, maxime quum etiam evulsa omnique liquore vacua piscium corda diastolen non minus quam sytolen diutius adhuc exhibere animadvertimus. Multo magis illam tam a fibrarum hujus mirifici musculi diversis ordinibus quam a liquidi subtilioris elastici, quod nervi vehunt, sanguinisque spirituosius influxu oriri probabile est. Quod vero nerveum fluidum in cordis fibras influat, vel notissimo WILLISII & LOBERI experimento constat, quo nervis in cer vice octavi paris dissectis & iis qui a plexu intercostali oriuntur ligatis, sanguineque in musculofam cordis substantiam intercepto cor omni motu destituit. Ut adeo certissimum sit, quod tam ipse sanguis motu intestino calido & particulis aereo-æthereo elasticis imbutus, quam liquidum nervorum hunc dilatationis actum egregie adjuvet. Id quod vel ex hoc experimento clarius elucescit, quod mediantem calore pulsus cordis in animali deficiens, si aqua calida foveatur, ad momenta revocari possit.

§. XIII.

Objeſſio. Quæ omnia licet tam clare perspicueque pateant, ut in dubium vocari nequeant; sunt tamen nonnulli, qui hanc de motu cordis doctrinam, quam illud primum movens statuimus, impugnare audent, existimantes, embryoni jam prius quam cordis absoluta sit fabricatio, punctum quoddam falliens seu cordis ineffe rudimentum. At vero aliam longe rationem esse judico animalis formandi & adhuc imperfecti, & formati omnibusque suis partibus instructi & in lucem editi, ut ideo ab uno statu ad alterum argumentatione procedere vix liceat. Huic enim bullulæ seu compendio inclusus est spiritus ille architectonicus, qui motui quidem per se citra multa organa expandendo & quaquaversum partes extra partes fabricando sufficit in animali vero per-

fecto nonnisi organorum beneficio perficitur.

§. XIV.

Exposita sic cordis structura & naturali constitutione evolutoque genuino ejus usu & officio: facilis nunc via est ad præternaturalem statum pernoscendum & ad veram tam lipothymiz quam syncopes, quæ omnis ævi Medicorum consensu cordis vitiatu motu nituntur, definitionem sistendam. Est itaque syncope motus cordis ad tempus sufflaminatio cum ingenti virium & tam animi quam corporis functionum defectu, ab impedito, vel minus sufficienti liquidi spirituosius per nervos & sanguinis probe temperati per vasa coronaria in musculofam cordis substantiam influxu dependens. Neque multum differentem exposcit definitionem altera animi deliquiorum species lipothymia, utpote quæ nisi gradu, dum non in prorsus sublato, sed tantum nimis debili cordis motu consistit, a syncope nihil differt.

§. XV.

His præmissis, videamus nunc, quæ ex causis mediatis ad ferales hosce morbos inducendos suum conferant symbolum. Quum vero, ut satis ex superioribus liquet, proxima deficientis, vel plane cessantis motus cordis causa in denegato, vel minus recte se habente fluidi nervosi & laudabilis sanguinis influxu contineatur, sequitur, ut ad duo hæcce momenta animi potissimum adplicemus. Ita primo omnium certa experientia fide constat, eos, qui capitis nervosique generis imbecillitate laborant, qui dolores gravativos, vertigines auriumque tinnitus cum frequenti coryza, gravedine, oculorum caligine & somno turbulento patiuntur, ob liquidi, quod ex cerebro in nervos dispergitur, subtilissimi penuriam pravamque diathesin non modo virium summo languori, sed & ipsis animi deliquiis corripri facillime.

§. XVI.

Nihil autem prope ex omni causarum serie vehementius celeriusque nos-

*Defectio
sive syn-
cope &
lipothymia.*

*Causæ
mediæ
sunt
pæſſæ
si morbi.*

*Animi
affectiones.*

stros inducere morbos valet, quam graviores animi perturbationes, præsertim terror paniceus, & tristitia. Quamvis enim motus vitales & mechanici, cujus generis sunt cordis & arteriarum aliorumque humoribus tum fecernendis, tum excernendis datorum canalium, nec non ventriculi & intestinorum motus, a principio in nobis sentiente & intelligente, quod animæ nomine venit, directe & proxime non dependant, sed motus potius voluntarii ab eodem, licet modo nobis incognito, dirigantur; id tamen attenta nos docet observatio, propter eximiam, quæ voluntarias & involuntarias functiones intercedit harmoniam, miram animi affectuum in motibus nostri corporis vitalibus pervertendis esse efficaciam. Hinc, si terroris, qui vitali motuum œconomix insensibilissimus est, agendi modum accuratius inspicimus, ita ipsum comprehendimus comparatum, ut partes externas constringendo nimiam sanguinis ad cor & adnexa vasa congestionem inferat; unde pressio, ut ajunt, pede extremorum refrigerationes, ingens artuum gravitas ac languor, circa præcordia anxietas, cordis palpitatio, & magna spirandi difficultas cum pulsu parvo & contracto sequuntur; quæ omnia eo certius accidunt, si abundans sanguinis copia peccaverit. Nec profecto minor formidinis & ob instans grave periculum tristitiæ in corpus nostrum potentia est; quandoquidem liquidi nervosi in singula motuum organa influxum minuendo æquabilem sanguinis progressum maxime retardat & quo minus spirituosa ejus portio recte evolatur, impedit; ut ideo haud mirum videri debeat, si ingens animi corporisque virium dejectio inde emergat, quæ longe gravior est in subjectis languidis aut a quacunque causa, ut prægresso morbo, jam antea debilitatis.

§. XVII.

Posthæc haud paucæ supersunt earum rerum, quas non naturales appel-

lamus, quæ ad affectus nostros contri-
buunt. Ex quibus primum sibi vendi-
cat locum incongrua victus ratio. Si-
cut enim alimenta bono succo referta
& decenti quantitate assumpta sanguini
bono & lymphatico, qui viribus pabu-
lum suggerit, generando apprimè ap-
ta existunt; ita e contrario cibi cru-
diores & qui parum præbent nutrimen-
ti, vel ipsa inedia diutius protracta ad
virium defectum & animi deliquia plu-
rimum afferunt momenti. Præter vi-
ctum, aeris quoque temperies causam
nostris malis præbet antecedentem;
quæ si frigida nimis & humida, aut in-
tensius calida multisque impuris exha-
lationibus repleta est, corporis vigo-
rem mirum in modum lædit. Pertin-
ent huc pariter assiduæ vigiliæ diutur-
nique & duri labores, quibus ob con-
tinuam solidorum & fluidorum actio-
nem spirituosæ & subtiliores partes dis-
sipantur, sanguisque massa intempe-
rator redditur, ut exinde, experien-
tia teste, omnes in nobis functiones
languescere incipiant.

§. XVIII.

Frequentissime porro animi contri-
bunt deliquia, si sphacelosa in partibus ^{Sphece-} ^{lofa} par-
vel externis vel internis adparet cor-
ruptio, qua vitali motuum œconomix ^{is cor-} ^{poris} ^{corru-}
nihil datur perniciosius. Id quod non solummodo morbi maligni & contagiosi, ut
petechiæ, dysenterix, febresque pe-
stilentiales, verum etiam chronici,
quales potissimum sunt scorbutus, ca-
chexia & hydrops suo comprobare
exemplo possunt, ubi, ingruente pu-
tredinosa corruptela, mox omne na-
turæ robur cum cordis motu vacillat.
Nec dissimilem edunt efficaciam opia-
ta & narcotica improvide adhibita, ^{omnia} ^{vaporosa} ^{sa, opia-} ^{ta, nar-} ^{cotica} ^{etc.}
quorum operandi ratio in eo præcipue
versatur, ut effluviis sulphureis mix-
tioni & mobilissimæ fluidorum sub-
stantiæ inimicis hæc ipsa ita contami-
nent, ut munere suo secundum natu-
ræ leges amplius fungi vix queant.
Sed præter hæc quoque, quod miran-
dum est, suaveolentia, naturæ alio-
quin gratissima seminis hytericis, aut

ab alio quocunque morbo debilitatis, corporibus eo ulque adversa deprehenduntur & nociva, ut ex eorum usu omnia in pejus ruant symptomata & ægri syncopæ correpti exanimis quasi in terram concidunt. Cujus notabilis effectus ratio, nostro quidem iudicio, in eo videtur posita, quod fortiora ejusmodi odorifera vim fluidi nervi elasticam a prioris morbi atrociam jam satis imminutam, vaporosa indole sua magis magisque supprimant, haud alio modo quam castorina, quæ pro diversa succi nervosi & fibrarum constitutione valde differentem, & nunc bonum nunc malum producant effectum.

§. XIX.

Vena, purgans & emetica. Nec dein negligenda sunt ipsa vena, vel validiora causticæque indolis purgantia & emetica, quæ ob valentiores, quos in universo partium nervosarum systemate maximeque sensibili intestinorum canali crispando contorquendoque concitant spasmos æquabilem sanguinis & subtilissimi fluidi in singulas partes influxum impediunt adeoque ingentem, quin sæpius lethalem virium lapsum accerere valent. Et ex eadem causa fieri observamus, quod insignis & ad syncopen usque aucta animi defectio morbos cum immani dolorum ferocia stipatos haud raro excipiat, quale quid pariter post graviolem iracundiam affectum minus insolitum est; unde hanc syncopem speciem veteres medicinarum auctores peculiari nomine cardiā vocare confueverunt. Hujus namque affectus licet ea sit natura & indoles, ut exitialem vim suam in ductus bilarios præcipue exlerat; fieri tamen non potest, quin ob eximium, qui hos ipsos cum ventriculo, pulmonibus & corde, propter partem nervorum octavum & commune par vagum, intercedit consensum, simul omnes hæ partes sensibiles graviter spāsmo afficiantur.

§. XX.

Hæmorrhagie & quæcumque nimia excretionis. Sæpissime non minus animi deliquit consistantur, quorum vires a prægressis nimis hæmorrhagiis & quibuscunque fortioribus excretionibus debilitata sunt. Tali ratione sæpenumero adnotare mihi licuit, homines venere immoderatus usus sensim in liporhymias, quin syncopicas incidisse affectiones. Et quid frequentius, quam a copiosis per sudorem & alvum evacuationibus, improvisis venarum sectionibus, cruentis vulneribus aliisque nimis sanguinis profusionibus, maxime si non præstante ope succurritur, eadem mala oriri. Nec deficit ratio: quum enim his rebus non modo sanguinis subtilior portio, quæ virium elementum constituit, exhauritur, sed & præcipue ipsa fluidorum moles imminuitur; haud mirum est, si cordis ceterorumque vasorum dilatatio, quæ cum systole alternare debet, inde impeditur, adeoque ipse cordis motus intercipitur; quo cessante formalis mentis defectio, num ratio adesse deprehenditur. Quod eo crebrius certiusque incidit in subjectis teneriori constitutione præditis, aut in situ erecto diutius repositis. Tunc enim sanguis ad caput directio longe magis præcinditur.

§. XXI.

Sanguinis crassus & polyposus. Pari ratione motum cordis debilitare summumque inducere languorem valet nimia repletio, quæ sanguini spisso & viscido in acceptis ferenda est, quatenus hic per angustiores vasorum coronariorum canaliculos difficulter progrediens ibi coarctatus & cordis & vasorum systolen imminuit. Nihil autem, quod per plurimis constat exemplis, ad lethalem syncopen magis disponit, quam polyposa humorum concretio cavitatibus cordis & contiguis valis adhærens. Hæc enim concretamenta dum mole sua obstruente sanguinis per universum corpus circuitum auferunt; necesse est, ut, non remoto ejusmodi repagulo, lethalis fiat exitus.

§. XXII.

§. XXII.

signa prognostica in febribus. His expositis superest, ut nostrorum affectuum prognosin ad rectum de eventu salutari & noxio iudicium ferendum subnectamus. Hic notari maxime velim, pro naturarum & causarum diversitate & periculum quoque multum variare. Ita, qui teste HIPPOCRATE aphor. 41. Sect. II. sæpe fortiter & sine manifesta causa dissolvuntur, repente moriuntur. Subest enim plerumque polyposum cordis & pulmonum valis firmiter impactum coagulum, quod dissectis cadaveribus reperire licet. Lethiferam quoque ut plurimum syncope observavimus, quæ post partum laboriosum, ubi feminæ ab imprudenti obstetrice ad inimpellivos parturiendi conatus adhortatæ nimium delassantur, & immoderatum sanguinis per lochia patiuntur protuvium, haud raro subsequitur, qua correptæ copioso sudore frigido cum extremorum frigore perfunduntur, auram frigidam expirant, pallido faciei colore imbuuntur & nullis plane remediis ad vitam revocari possunt. Neque periculo caret illa syncope species, quæ feminis strangulatione correptis supervenit, unde ipsas sæpe pro mortuis habitas & sepulture traditas novimus.

§. XXIII.

Quæ ut resurgant, consuevit. Porro quoque ingens virium in morbis malignis, ut acutis febribus, prostratio & inter initia statim facilis in animi deliquia, sub statione maxime erecta, proclivitas in discrimine vitam poni, signum certissimum est. Nec boni ominis est sola insensata animi defectio, dissidentia & menti altius infixæ mortis formido, licet animus præterea tranquillius beneque compositus sit, præsertim si in acutis jungitur delirium, & languida respiratio cum notabili pulsum vel parvitate vel tremula palpitatione. In variolis quoque confluentibus ubi ab intolerabili ardore & dolore, suppurationis tempore lipothymia, quod sæpius fit, oritur, ægri, præsertim sub litu cor-

poris erecto in præsentissimo vitæ periculo versantur. Tum enim mox totum corpus refrigeratur, cutis constringitur: bustulæ disparere & mox lethiferæ succedere convulsiones solent. Deinceps in homine ob alias causas jam debilitato post vehementiorem iram, aut fortius emeticum vel purgans exhibitum syncope suborta, nisi in instanti convenientibus succurratur remediis, lethalis evadit. Quodsi denique in pueris a veribus nervosis ventriculi tunicas lancinantibus syncope enascitur, plerumque funesta est; & vidimus brevi ante mortem tempore vermes & ventriculo prodeuntes mortuos.

§. XXIV.

Animi & virium defectio, quæ hystericois & hypochondriacis jungitur pathematibus, ubi a flatibus ventriculi nimis distendentibus sanguinis ad cor & pulmones fit regurgatio, curationi locum adhuc relinquit. Ubi etiam a causa externa, ut nimio conclavis æstu, balneo intensius calido, vel nimia sanguinis e vena secta detractione, præsertim in feminis & pueris corporis insignis languor vel præceps animi virium suboritur lapsus, non adeo timendum est. Et in genere notandum: quo levioribus causis & morbis animi deliquia succedunt, eo minus alunt periculi.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Indicatio. Q Uod attinet curationem, hæc duabus potissimum indicationibus absolvitur, quarum prima est, ut in ipso paroxysmo motus cordis, qui caloris vitalis omniumque virium fons existit, per convenientia & efficacia remedia citissime restituatur; altera, ut extra paroxysmum causis tollendis accomodata invenire remedia, atque recursum periculosa affectionis impedire studeamus.

§. II.

§. II.

Qua in paroxysmo præstat curatio. Primæ itaque indicationi ut satisfiat, in accessione mali ægrum in convenienti situ eoque nec nimis demisso, nec nimis elato in loco sereno, temperato ac spatioso fervare decet; dein ad influxum spirituum invitandum remediis externis penetrante virtute præditis partes sensibiles irritare & animare convenit. Quo sine præ ceteris prodest, si aqua frigida tota facies superfunditur, labia sale communi fricantur, naribus potens acetum cum balsamo vitæ seu aqua apoplectica adplicetur, vel ipsis sal volatile Anglicanum, quod nil nisi sal volatile ammoniaci cum oleis cephalicis rutæ, menthæ, lavendulæ imprægnatum est, adhibeatur. Nec quoque de nihilo erit oculorum palpebras cum aliquot aquæ spirituosæ s. balsami vitæ guttulis illinire, totamque pectoris regionem & reliquas partes extremas pannis calidis aqua quadam roborante imbutis fortiter fricare.

§. III.

Qua interna. Quodsi demum his adhibitis ad se redire incipiunt ægri, interna quoque remedia refocillandis viribus dicata exhibere convenit. Hoc nomine præclari usus est vinum optimæ notæ, maximeque vetus Rhenanum, quod omnium fere virtutem superat longissime. Neque egregio effectû destituuntur aquæ spirituosæ & aromaticæ, ad quas præcipue aquæ cinnamomi liliorum convallium. rosarum, melissæ, corticum citri, aurantium cum & sine vino paratæ debent referri.

§. IV.

Qua contra paroxysmum conducunt remedia. Quicumque extra paroxysmum medela subvenire & novos mali insultus avertere cogitat medicus, diversas causas probe prius cognoscere, iisque amolendis accommodare debet præsidia. Ita, si a sævitia dolorum & graviori iracundiæ affectu syncope originem repetit, præsentaneum ferunt levamen blanda anodyna, maxime si cum aquis analepticis, non adeo spirituosus sed aliquid simul anodynus in sinu

foventibus propinantur. Ex illis autem summæ efficaciz est liquor noster anodynus mineralis aliquot olei macis guttulis imprægnatus, vel cum duabus essentiz castorei partibus remixtus. Spectant huc quoque Laudanum Sydenhamii & pulveres antepileptici, ut Marchionis cum uno alterove grano castorei vel theriacæ cœlestis permixti; quorum remedium usum tutissimum deprehendi. Ubi ab humore acido bilioso in primis viis stabulante partefque nervosas arrodente, quod in hypochondriacis frequentius usu venit, syncope cardiaca nascitur, in usum vocandi sunt pulveres absorbentes, qui ex conchis præp. matrem perlarum, corall. lapidibus cancerorum, unicornu fossili, crystallo montana, additis quibuscum olei de cedro guttulis optime conficiuntur, quibus, urgente æstu præternaturali, aliquo nitri purificati grana pro dosi adjici possunt. In syncope hysterica & hypochondriaca clysteres & medicamenta ex galbano, castoreo, asa fetida, sagapeno & myrrha confecta convenienterque adhibita omne in curatione absolvent punctum.

§. V.

Quodsi vero sub nimia per alvum & vomitum evacuatione a validis purgantibus & emeticis excitata animi invadunt deliquia; cum præter theriacalia, anodyna & analeptica lac calidum, vel decoctum hordei cum amygdalis, vitello ovi & croco paratum & sufficienti quantitate haustum virtute sua demulcente mirabilem præstat efficaciam. Ubi etiam a veneno caustico gravioris periculi metus est, eadem remedia eximiam spondent opem, maxime si cum largiori olei amygdalarum dulcium expressi, vel olivarum copia propinantur. In morborum malignitate, ubi ob occultam putredinem animi obrepat defectio, mixturæ, quæ analeptica & bezoardica pollent virtute, omnium sunt præstantissimæ: quales confici possunt ex aquis cardui benedicti, scordii, cinnamomi sine vino,

vino, rosarum, melissæ citratæ, mixtura simplici, aceto vini & syrupo acetositatit citri, quibus pulvis bezoardicus Sennerti, vel noster iusta proportionem est admiscendus. Quodsi ob sanguinis boni inopiam a nimia ejusdem profusione inductam vires consumptæ sunt, eandem præter temperatiora analeptica, maxime omnium reficere decet alimentis nutrientibus & succos restituentibus. Quo nomine summam merentur commendationem juscula carniū gelatinosa vitulinæ, bovinæ gallique veteris per decoctionem cum rasura cornu cervi, taleolis citri, paulillo macis & aliqua vini portione in olla cooperta parata; quo etiam pertinet potus succolade. Denique solum vinum generosum & annosum parca manu datum in tali casu omne absolvit punctum.

CAUTELÆ ET MONITA PRACTICA.

§. I.

<sup>Curatio debilitati et op-
pressivæ & dis-
tinctæ.</sup> **I**nterest certe quam maxime ad curationem provide & secure adornandam, ut inter lassitudinem gravatam seu oppletivam, quæ ab humorum plenitudine & expansione obtingit; ac inter debilitatem defectivam, quæ a boni sanguinis & succi nervei penuria proficitur, probe distinguat artifex, ne spe & eventu fallatur. In utroque casu alia subest causa; ergo & alia præscribere decet remedia. Quæ enim in priori, seu repletionis statu salutaris est sanguinis e vena secta detractio, in posteriori, ubi sanguis jam deficit, ideoque magis restaurandus est, mirum in modum nocet. Posthæc quoque probe discerni debet illa virium debilitas, quæ ab animi affectu, ut longiori tristitia & diu celata iracundia, vulgo Chagrin dicta, provenit, & quæ materiali causæ in acceptis ferenda est. Prius enim si incidit remedium maxime querendum est in morali-
<sup>Ab ani-
mi affe-
ctibus
consequen-
tia.</sup>

rum lætum & tranquillum efficere possunt.

§. II.

De venæ sectionis administratione hæc speciatim sunt monenda, quod ipsa quidem, ubi cordis motus a nimia sanguinis congestione, quam sæpissime vehementiores intestinorum spasmi producunt, supprimitur, & vasa in superioribus valde turgent, omnino locum invenit; nunquam tamen ipsa mali accessione celebrari debeat. Major enim exinde languor inducitur longiusque malum protrahitur. Pariratione frustaneum non minus, quam periculosum est lipothymia affectorum liquida spiritiosa infundere, quia facile in fistulam spiralem incidunt & suffocationem minantur.

§. III.

Quodsi a mensibus suppressis, vel imminutis lipothymia oriuntur, summa cum cautione adhibenda sunt emmenagoga, eaque potissimum impetuosius commoventia, ut balnea salinata, crocata, & id genus alia; facile enim morbus ob majorem, quam humoribus inserunt, rarefactionem, magis ingravescit.

§. IV.

Virium dejectio, quæ gravioribus morbis, ubi ægri jam ex sua natura imbecilliores sunt, supervenire solet, malum plerumque portendit exitum; quare, ut tempestive convenientibus succurramus remediis, monet quam maxime elegans illud veterum proverbium: *principiis obsta, sero medicina paratur*.

Multo magis autem cavendum erit, ne in acutis passionibus, maxime si in vigore sunt constitutæ, iis utamur remediis, quæ ad purgationes aliasque excretiones stimulo naturam ullo modo irritare & turbare possunt. His enim necessariæ ad morbum superandum vires magis consumuntur, quibus consumtis nihil amplius opis, nihil artis in medico est. Ideo mihi quam maxime placet aurea illa regula FERNELII lib. 11. cap. 10. exhibita, quæ

quæ ut probe teneatur auctor suasque sum : *Validis constantibusque viribus fidenter, quantum morbus desiderat, erit vacuandum; minus validis vel prostratis nihil prorsus molendum.*

§. V.

Circa specifi- Præcipua illa, quæ per tot sæcula *ca cor-* pro summis cordialibus & specificis ana- *dialia* *& medi-* lepticis in omni virium lapsu ad super- *cinat so-* stitionem usque venditata fuerunt re- *lata* media, qualia sunt margaritæ, lapides bezoardici orientales, os de corde cervi, lapides quinque pretiosi &c. virtutem aliorum diaphoreticorum fixorum & absorbentium minus superant, ut potius iisdem longa ex parte inferiora habenda sint. Idem iudicium esto de medicamentis ex auro paratis. Quæ enim auro tribuitur virtus cordialis & analeptica, nostro quidem iudicio, vana & superstitiosa est iactantia, quæ simplicissimam vulgi medicorum & ægotantium credulitatem arguit luculentissime. Ut silentio prætereamus, quod omnem fere superet fidem, aurum ad dulces & quintas essentias ulla arte chymica posse redigi.

§. VI.

Circa vi- Vinum, præsertim vetus Rhena- *ni usum* num, quod propter acidum spirituosum omnibus reliquis analepticis longe est præferendum præter internum usum superiori loco præscriptum, exterius quoque naribus & præcordiali regioni applicatum, ad vires reficiendas præsentaneum est auxilium. Quin etiam animi deliquia, quæ subiectis sensibilibus inter venæ sectionis administrationem haud raro obtingunt, feliciter arcentur, quando ante operationem medicus optimi vini haustus adsumitur.

§. VII.

Circa æq- si- Residet quoque in aqua pura frigida, *gide po-* opportune exhibita summa vis analeptica, maxime ubi ob nimium vel internum vel externum æstum sanguinique rarefactionem, perëunte virium robore, lipothymia accedit. Id quod suo jam tempore rectissime agnovit CELSUS, qui ideo *lib. IV. de medicina,*

cap. 5. frigidam aquam ad corrigenda stomachi vitia summopere commendat; & PLINIUS *secundus*, cui stomachus natura imbecillis & frequenter intus æstuans erat, se aqua frigida cum insigni sæpius fructu ulum testatur. Vid. Epist. XVII. lib. VI.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

JUVENIS quidam corpore macilentus, *Lipothymia in hypochondriaco suboritur* vultu pallido præditus, a longo jam tempore, ob studiorum intemperantiam, vitamque sedentariam & nimiam ciborum duriorum & flatulentorum adpetentiam contractum patitur malum hypochondriacum, quod multis ructibus, hypochondriorum distensionibus, imi ventris torminibus, cephalalgia & insigni artuum lassitudine satis se manifestat. His demum malis juncta est post præviam pectoris compressionem cordique palpitationem ipsa lipothymia, quæ extrema collapsa refrigescunt & pulsus parvus & debilis manum levissime vibrat. Ego consultus in mali accessione enemata ano injicienda & balsamum vitæ nostrum externe naribus & præcordiis admovendum curavi. His ubi ad se rediit æger, essentiam carminativam & essentia cordicum aurantiorum, spiritu nitri dulci & aliquot olei chamomillæ veri guttulis confectam propinare ejusque ulum sæpius repetere jussi. Tandem, ut a cibis crassioribus æger abstineat, & largiori poru, quem antea neglexerat, imposterum utatur commendavi. Quibus probe observatis animus non amplius liquit, maxime quum postea specialiore mali spæmodici statulenti curationem æger admitteret.

EPICRISIS.

Lipothymias viris hypochondriacis & feminis hysteriacis admodum esse familiaris.

miliares, nemo facile, qui in artis negotio versatur, negabit. In utroque affectu ex solidarum partium atonia orto copiosa flatuum in prima regione progenies vera plurimorum symptomatum genetrix est. Flatus enim nimia membranarum ventriculi & intestinorum distensione liberam & æquabilem sanguinis & fluidi nervi distributionem non modo impediunt, verum etiam sanguinis ad pectus & præcordia cursum dirigendo motum cordis vitalem quodammodo sistunt. Ex vero admodum simile est, vaporosum ejusmodi aerem cum chylo ad sanguinem deferri, delatum nimia expansione cordis & arteriarum systolen sufflaminare. Subit hac occasione recordatio, me adhuc juvenem Medicum ante quinquaginta circiter annos Amstelodami, ubi tunc temporis versabar, interfuisse sectioni seminae cachecticae syncope demortuæ, in qua cor paucotanguine refertum, sed mirum flatibus distensum reperiebatur; quam peculiarem morbi speciem tympanitidem cordis rectissime Medicus vocabat. Simili quoque ratione postea in multis cachecticis æque ac hypochondriacis dissectis vasa sanguine exinanita, sed flatibus turgida & ampliata observavi; ut adeo ab aere in sanguinem per ductum chyli ferum delato varia hypochondriacorum symptomata haud inepte explicanda veniant.

OBSERVATIO II.

Sæpius iterumque mihi artem facientienti obtrigit, in morbis acutis & exanthematicis, ut variolis, petechiis, febreque purpurata, circa morbi statum inopinato fatales accessisse lithymias; unde mox omnibus, quæ antea placida erant, symptomatibus in pejus conversis, extrema refrigerescere atque maculæ aut prorsus evanescere, aut livido tinctæ colore adparere coeperunt. Quid? quod, ubi animus dein, dato intervallo, ad se rediit, laborantes de summa præcordio-

rum anxietate, inquietudine somnique defectu conquesti sæpius in lethalem inciderunt syncopen. Ego ubi curatius in tantæ catastrophes inquisivi causam, adstantes plerumque in frigus ægro extra lectum commorato admissum culpam transferre consueverunt. At vero, quum etiam sub temperato conclavis calore eadem oriri mala deprehenderem, tam subitanæ mutationis causam non refrigerio, sed rectius potius motui sanguinis ad caput propter situm perpendicularem, in corporibus natura imbecillibus & vi morbi magis debilitatis tardiori & ex parte intercepto adscribendam putavi. Qua quidem in re me plenius confirmarunt exempla eorum, qui inter largiorem cruoris & vena secta detractiorem sub statione corporis erecta perfacile animo linquuntur; cum contra in situm repositi horizontalem, collectis paulatim viribus pulsuque vegetiori reddito ad se statim redire solent. De in quoque per plures vidi phthisicos & consummata hæctica laborantes, qui si corporis languorem excipimus, animo adhuc satis vigeant, sed in lecto vel erecti sedentes vel extra lectum in situ erecto diutius detenti animam præter spem omnium exspirant.

E P I C R I S I S.

Satis, ut arbitror, luculenter nos docet hæc observatio, quantum ex situ erecto in morbis acutis & cum exanthematum efflorescentiis in cute junctis redundet damni. Quæ cum ita sint, omnes omnino ægri, qui vel ejusmodi affectibus decumbunt, vel quorum vires a diuturniori & chronico morbo, ut phthisi & hæctica prostratæ adparent, sedulo monendi sunt, ne in ipsius morbi statu decubitus deferentes extra lectum in sella erecti diutius commorentur, aut caput cubantes sublimem habeant. Probe quoque sibi caveat medius, ne clysteribus stimulo salino imbutis, aut, quod pejus est, fortio.

fortioribus purgantibus alvum sollicitat atque hinc crebrioribus dejectionibus ægro electo surgendi & in situ elevato se continendi occasionem præbeat; imo quoque, si alvus sine stimulo fluida exsistit, eam sub decubitu deponendam suadeat. Denique, si forte ex improvviso ægrum in ejusmodi morborum vigore in situ erecto collocatum deprehendat, consultum erit, analeptici & vires labefactas confortantibus remediis protinus succurrere omnemque adhibere operam, ut, quæ timenda sunt, funesta symptomata tempestive avertantur & ægrorum saluti rite prospiciatur. Plura de hac re legi possunt in dissertatione mea de *situ corporis erecto noxio*.

OBSERVATIO III.

Lipothy- Femina triginta & aliquot annos
mula uti- nata, gracilioris sed amplioribus venis
rina instructi corporis habitus, ob vitam
spasmo- sedentariam & adversos quosdam casus
dica flatulentias cum alvi adstrictione per aliquot tempus passa, inopinatio quondam circa menstruarum purgationis periodum insolitas circa lumbos, os sacrum & uterum spasmodicas perferentis strictiones cum ventris torminibus junctas, quæ dein ad pectus usque protense tanta læviebant atrociam, ut summam præcordiorum compressionem & anxietatem cum suffocationis metu inducerent. Sed, quod pessimum erat, crebriores simul accedebant lipothymia, quæ tamen erumpente parviori mensium fluxu cum reliquis symptomatibus remittebant, ægramque sui iterum reddebant compotem. Reliquo tempore pulsus satis erat plenus & subdurus; & quom novum malum incursam alvi perpetua compressio cum cephalalgia stipata minaretur, meum maritus auxilium imploravit. Ego igitur, probe pensitatis omnibus, primo sanguinem e vena pedis tusa detrahendum suasi. Dein ad alvum referendam mensiumque negotium in ordinem redigendum sal quoddam aperitivum ex

æquali salis Carolinarum, nitri purificati, magnesiæ albæ & tartari vitriolati portione compositum ter in septimana, præmissis antecedente vespere XV. pilulis nostræ præparationis balsamicis, ad drachmam unam mane sumendum commendavi. Denique ad spasmos sedandos summa cum euphoria datus fuit liquor noster mineralis anodynus cum essentia castorei & croci remixtus. Qua methodo id per Dei gratiam consecuti sumus, ut ægra impostum a gravi mali recursum libera perni anserit.

EPICRISIS.

Rectissime hæc affectio lipothymia uterina spasmodica meretur appellari. Haud enim novum, sed frequentis admodum observationis est, feminas ante mensium eruptionem vehementibus circa dorsum & partes genitales doloribus & spasmis affligi, qui totam vitalium motuum œconomiam turbando & inæqualem sæpiusque largiori sanguinis ad superiores partes cursum efficiendo spirandi angustiam, præcordiorum anxietatem, quin ipsam lipothymiam concitare valent. Quod vero si evenit, eo potissimum medentis dirigendum est consilium, ut plethora immituta visciditateque humorum resoluta criticæ sanguinis excretionis per uteri vias promoveantur.

OBSERVATIO IV.

Vidua generosa quinquaginta annorum, graciliori corporis habitu plumbei que faciei colore prædita, post præviam coelestiam & vitam omnis laboris expertem de magno pondere cor aggravante & respirationem impedita ægrius conquesta fuit. Arteriæ ad tactum exiguis ac languidis pulsabant ictibus, urinae paucæ reddebantur & albæ atque dein crebriores accedebant animi defectiones, quas non adeo multo post, præcedentibus dorsi & lumborum doloribus ingens sanguinis ferosi

ex

ex utero sequebatur profusio, unde ægra viribus mirum exhausta tandem diem obiit supremum. Sectione post mortem instituta hepar deprehendebatur tumidum, subdurum & sub albicante colore imbutum. Cor & reliqua vasa paucio vel nullo plane sanguine erant repleta; pericardium contra apparebat crassum & copioso sero, libræ pondus superante refertum.

E P I C R I S I S.

1.) Affectus hic recte dicti potest cachexia cum hydropo pericardii, morbo admodum raro, juncta; cujus causam prava & copiosa feri viscerum abundantia constituit, a qua pallidus faciei color, urina limpida & pauca, virium summus languor cum functionum vitalium læsione, obstructio viscerum & serosi sanguinis excretio derivari commode possunt.

2.) pulsum valde diminutum & crebriora animi deliquia quod attinet, veritati admodum consonum est, quod hæc itidem a nulla alia causa, quam ab humore in pericardio sensim incrementis & pressione sua contractionem cordis impediende dependeat. Quæ vero complicata fuit respirationis difficultas haud immerito sanguini viscerum per pulmonum vasa segruius transcurrenti debitamque vesicularum pneumaticarum expansionem remoranti adscribitur.

3.) non mirandum est, pericardium in crassatum fuisse repertum; siquidem in omnium nostri corporis partium, quas hydrops invadit, membranis idem fieri deprehendimus. Nascitur vero pericardii hydrops hac ratione: Cor vasis gaudet coronariis, & ut elegantissime monstravit RUYSCHIUS, multiplici ac dædaleo flexu per exteriorem superficiem internamque muscutorum substantiam ramificatis: gaudet quoque ipsum pericardium arteriis, venis & vasis suis lymphaticis per superficiem ejus dispersis, quorum inventionem Cl. NUCKIO

debemus; quibus disruptis ingens serofit promanatio. Similem ferme casum habet BALLONIUS in Eph. l. 1. ann. 1570. Joannis Platearii vidua, inquit, hydropo pulmonum, qua laborabat, interit. Per triginta annos de oppreffione pectoris conquesta, difficultatem spirandi habuit. Pulsus erat intercisus & intermittens & in sinistram latum inclinata agrotæ facile syncope corripiebatur. In sectione cor aqua natabat, nec facile movebatur & capacitate thoracis: aquæ putrescentis libræ sex educabantur.

OBSERVATIO V.

Illustris matrona, longæ sed macilentioris staturæ, primo statim tempore cum utero gerebat, de pectoris oppreffione & difficili respiratione cum alvi adstrictione juncta conquesta fuit. Ad quintum gestationis mensem quum pervenisset, frequentes incidit lipothymias, quibus abigendis circumstantans muliercularum cohors multa spiritusosa & vires depresso resocillantius propinabat, sed malum nihilominus recrudescerebat. Tunc ad ægram invensendam ego accersitus alvum nimis durum statibusque turgidam deprehendi & nimiam sanguinis abundantiam, quæ pullu arteriarum fati pleno se manifestabat, in vitio esse putavi; quare consilium dedi, ut mox clystere alvus subduceretur & dein sanguis & vena brachii incisa detraheretur. Denique passulis rhæbarbarinis alvum semper apertam servandum curavi, unde effectum est, ut femina a molestis symptomatibus sensim liberata tandem iusto tempore vegetum excluderet infantem.

E P I C R I S I S.

Non tantum a defectu sanguinis & inopia, verum etiam a nimia ejus redundantia vires cum motu cordis sufflaminantur sepiissime. Ad functiones enim rite peragendas natura certa gaudet

gaudet proportionem, certa æqualitate ac moderamine, adeo ut vel parum vel nimium noceat motibusque inimicum sit. Et in eo quoque potissimum artis opus versatur, ut medicus causas æquilibrium excedentes convenientibus remediis ad moderamen reducere laboret.

OBSERVATIO VI.

Syncope lethalis a P. Sae improvide admissa.
Vir quadragenarius, corporis animique sensibilibus ac debilis, qui diu jam ex ventriculi inflatione alvique obstipatione, quas mala diæta sibi contraxerat, laboravit; propter graves animi commotiones per aliquod hebdomadam intervallum quiete, appetentia & viribus privatus pejus habuit. Varia hinc inde præscripta & adsumta medicamina nihil tulerunt opis, quare Medicus ultimum remedium in sanguinis missione situm arbitratus venam secandam curavit, sed tam funesto eventu, ut non multo post æger lethali syncope correptus animam expiraverit.

EPICRISIS.

Quid in nostro casu imprudens, quid inconsultius potuit excogitari, quam in viro extreme debilitato & ad incitantes ferme redacto venæ sectionem admittere, quæ virium reliquias una cum sanguine simul sustulit. Probe itaque monendi sunt juniores Medici, ne, ubi vires diuturno mœrere, aut alia quacunque causa fractæ & enervatæ sunt, sanguinis vacationem concedant.

OBSERVATIO VII.

Syncope terribilis a P. Sae improvide admissa.
Vir annuus quinquagesimus, spongiosi corporis habitus, per complures annos podagra divexatus, ob infortunium quoddam in diuturnum incidit mœrorem, unde ciborum inappetentia, alvi siccitas & virium languor originem sumserunt. Accersitus

Medicus propinabat aquam liliorum convallium vinosam cum grano extracti opii fumendam; idque remedii genus, ob vim suam, quam exlerere videbatur, somnum conciliantem per aliquot hebdomadas continuare jubebat. Tantum autem aberat, ut auxilii quidpiam æger inde reportaret, ut potius, ingravescente virium languore, crebriores pateretur lipothymias. Præterea perpetuo sudore mædebat frigidus, arteriæ exiguis micabant ictibus, & singultu demum superveniente ex hac vita discedebat.

EPICRISIS.

Quam inepte subiecto spongiosiori, cujus robor ventriculi & universi corporis diuturnior tristitia affectus jam mirum antea debilitavit, opiatum fuerit oblatum, saniorum judicio relinquo. Interim ad plenioris morbi & mortis historiam adhuc pertinet, quod hepar, aperto cadavere, quoad concavam partem suam nigrum, corruptum & sphacelofum fuerit inventum & latior macula subnigra in dextro ventriculi latere pariter ac diaphragmate apparuerit. Ceterum vasa mirum erant exinanita & omni pæne sanguine vacua.

OBSERVATIO VIII.

Virgo octodecim annorum, tenera admodum constitutionis, ob fluxum menstrui, quem parcius justo vix bisulis mensis antea experta erat, defectum multis subinde malis, ut ciborum fastidium insigni membrorum gravitate atque motum valde impediens torpedine, cum virium prostratione juncta afficitur. Ad tot mala debellanda Medicus & pharmacopæus remedia præscribunt sanguinem nimis commoventia, cujus generis sunt pilulæ ex gummatibus confectæ & elixir proprietatis cum sabina oleo remixtum. Corpus quoque dimittitur in balneum, sed nihil inde emergit commodi, ut potius graviores exci-

excitatae fuerint laesiones; siquidem nunc agra animo crebrius linquitur, sanguinem cum magna praecordiorum anxietate expuit, & intolerabili capitis dolore afflicta bis vel ter in septimana epilepticos & convulsivos patitur motus. His ita constitutis ad nos deplorata venit & sub cura nostra sanitate pristina, mensium fluxu restituta, sic consequta est.

Primo quidem omnium sanguinis missionem in pede repetitis vicibus, sed parcius instituendam praecipimus. Tum infusum theiforme ex herba veronicae, melissae & floribus chamomillae ad aliquot patellas mane forbillandum; inter epulas vero elixirium nostrum viscerale temperate balsamicum adsumendum & per aliquot tempus continuandum suasinus. Denique cubitum iturae pulverem nitrosum & cinnabarinum cum pulvere nostro antiepileptico remixtum porreximus & quae antea nimis calida usurparat balnea aquae dulcis nunc solum tepida & admodum moderata adhibere iussimus.

E P I C R I S I S.

Si ullo in morbo, certe in feminarum affectibus sanandis multum curae & cautionis medicus debet adhibere maximeque eo respicere, ut cursum mensium recte prudenterque dirigat. Ad quod felici cum successu perficiendum, opus est, ut non modo corporis naturam, habitum & victum, sed & veras irregularis vel plane deficientis fluxus perscrutetur causas & ad haec singula medendi methodum instituat.

Discimus praeterea ex hac morbi historia & curatione, nihil esse perniciosius, quam balnei nimis calidis, vel medicamentis calidioribus & volatilibus sanguinem commovere ejusque excretiones, obstructis adhuc & angustatis visis, moliri. Sanguis enim nimium rarefactus, ob validam, quam infert, vasorum distensionem

Tom. IV. Pars IV.

seu diastolen motu suo magis sistitur; quam promovetur; ut ideo longe graviora concitentur mala, qualia sunt in capite epilepsiae, in corde lipothymiae & syncopes, in pulmonibus suffocationes & id genus alia.

OBSERVATIO IX.

Saepius iterumque mihi in artis exercitio adnotare licuit, puerperas haud infrequenter periculosas, imo funestas incidisse animi defectiones, si perurges ingentes tempore partus perpeffos labores valde debilitatae ingentem sanguinis copiam post partum amiserunt. Quod enim si accidit, lochia dein parcius fluunt & circa septimum plerumque diem omnis putridae materiae effluxio cessat; unde ex levi tantum causa, ut situ corporis erecto, lipothymiae origo. Venter quoque praeterea flatibus ut plurimum tumet & parum per alvum excrementorum secedit. Sub tali rerum statu ego praesentaneam tui opem per injecta enemata, eaque tantum domestica ex floribus chamemeli, sambuci, semine anethi, cymini & pauxillo salis parata. Exterius castoreum naribus fuit admotum & demum, ad materiae putridae ex utero effluxum promovendum, pilulae nostrae balsamicae singulis tribus diebus, interposito pulvere bezoardico cum uno alterove grano castorei maritato, datae fuerunt. Nonnullis etiam ad vires amissas restaurandas modicum vini Rhenani haustus concessimus.

E P I C R I S I S.

Quando post partum immodica sanguinis contingit profusio, vires inde nimium depressae salutari lochiorum & feri impuri ex uteri mæandris expulsionis minus sufficiunt; unde non mirum, si subsistentes ibi humores putrescent viriumque majorem defectionem efficiunt. In ipsa curatione caute omnino

K.

proce-

procedendum, &, ut supra diximus, primum clysteribus, dein benignis laxantibus & irritantibus humoris putridi expulsiō promovenda est.

OBSERVATIO X.

Alpothys
mia &
mors a
cibari
post
morbum
ingestis
ae.
Vir quadraginta annorum, parvæ & gracilioris staturæ, opifex ferrarius, ex febre acuta, qua ob graviolem iracundiæ affectum correptus laboraverat, convalescens cibos supra modum ingessit, appetit, qui ipsi ab uxore magna in copia parantur; quos inter præcipue pulicula ex simila & lacte confecta & caro asnerina nominari debet. His magna cupiditate ingestis non multo post ingenti premitur anxietate præcordiorum, inquietudine & extremorum refrigeratione: vires simul labascunt & velut emortuæ jacent; accedunt crebriora animi deliquia & placida denique mors.

E P I C R I S I S.

Egregie sane confirmat memorabilis hæc historia aphorismum HIPPOCRATIS 31. Sect. 2. *Cui a morbo cibum optime capienti non confirmatur corpus, malum;* &, quod idem gravissimus Auctor alio loco urget, inter vires corporis & cibos servandam esse proportionem, ita ut, quo magis hæc langueant, eo minori victu utendum sit. Cibi enim minus concocti & retenti non modo mora corrumpuntur & inde graviorum morborum causa sunt, sed & sola mole sua vires destrunt potius, quam erigunt. Quæ quum ita sint, omnibus infirmis & ex morbo vix convalescentibus necessaria est cautio, ne corpus nimis cito alimentis repleant. Et ideo quoque pessima habenda est vulgi consuetudo, qui vires valde exhaustas ciborum copia restituendas esse falso sibi persuadet. Novi hinc plures a morbis mox liberatos, qui cibis, etiam optimis & nutrientibus nisi in pristinum vel alium morbum inciderunt. Et quem fugit, milites

diuturnis vigiliis, inedia & laboribus defatigatos, quando hiberna ingressi cibos nimis avidè ingurgitant, gravioribus insque maxime acutis morbis succumbere.

Præter allatos, adhuc aliquot notatu dignos casus suppeditant consultationes nostræ medicinales Tom. I. Sect. I. Casu XIV. & cas. XXXI. &c.

CAPUT X.

DE SUBITA MORTE ET MORBIS ALIIS INSANABILIBUS, EX VITALI SANGUINIS PER POLYPOS INTERCEPTO CIRCUITU ORTIS PRUDENTER PRÆCAVENDIS.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

C Eleri subinde & inopinata morte homines in ætatis flore constitutos unoque & robusto corporis habitu a natura donatos e vivis sæpenumero tolli, res est per experientiam exploratissima. Neque dein jejuna latet plebem, quin medico obscurum sit, plures dari longas & graves, diagnosi æque ac prognosi difficiles ægritudines, quæ omnem medendi respuentes rationem vitam hominum auferunt. Quæ vero quo frequentius sunt obvia, & quo major omnium cujuscunque ætatis hominum animis infusa fuit sciendi cupiditas; eo sane magis mirandum est, veras & genuinas horum effectuum causas diutius latuisse absconditas: donec tandem nostri temporis felicitate medici corpora ejusmodi morbis defuncta cultro anatomico crebrius cœperunt dissecare & interiores viscerum illustrare recessus. Dicit enim vix potest, quantum ars nostra debeat anatomiz studio ceu primario suo fulcro, ita ut affirmare haud dubitaverim, vel ejus solius

solius ope atque cultura præfenti seculo plus rei medicæ accessisse splendoris, incrementi ac certitudinis, quam, ea neglecta, reliquis retro seculis omnibus. Quemadmodum vero frequenti corporum dissectione multiplices subitæ mortis & periculosissimorum morborum detectæ fuerunt causæ; ita ex omnibus maxima & præcipua est, quam constituunt innumera illa ex fluidis in solidam massam concreta vasisque majoribus cordis & pulmonum firmiter impacta coagula, jam polyporum nomine nota; quæ dum vitalem & liberum sanguinis per corporis canales circuitum interceptando omnis generis functiones una cum vita evertere valent, eaque propter curatu difficillima existunt, providum & de hominum salute sollicitum artis peritum omnino admonere videntur, ut per idonea remedia genera fonticas illas causas præcavere & in tempore studeat avertere. At vero, quum perpauci, quod scio, medici hæcenus fuerunt, qui hocce utilissimum in re medica argumentum in libris suis ex merito pertractarunt; non abs re, sed operæ utique pretium judicavi, id ipsum speciali capite hoc loco proponere.

§. II.

Primo itaque, ut comprobemus, *Polypo-* polyposas illas concretiones, seu mortis & immedicabilium morborum causas, in apertis post mortem cadaveribus haud infrequenter deprehendi; placet ex immensa observationum farragine perpaucam tantummodo veterum æque ac recentiorum hunc in finem commemorare exempla. Ita apud BARTHOLINUM, in lib. ejus de lacteis thoracis cap. XIV. relatum legimus, ipsum in iis, quos subita morte extinctos cultro anatomico subjecisset, majora cordis vasa sanguine concreto invenisse repleta; quod etiam optime testatur facit BONETUS anatom. præf. lib. II. Sect. 2. obs. 5. ubi de morte repentina a corporibus extraneis in cordis sinibus reentis prolixius agit, & FRIDERIUS LOSSIUS obs. 15.

lib. I. qui mentionem injicit pueri, tres annos nati, qui, quum omnibus vegetus ac integra sanitate fruens videretur, præter spem omnium in sinu matris exspiravit. Dissectione corporis instituta viscera perfecte apparuerunt sana, ut præter sanguinem in cordis ventriculis valde coagulatum nullam mortis causam suspicari liceret. CAROLUS quoque FRACASTORIUS, cui multa corpora celeri morte perempta disseccandi occasio obtrigit, nil nisi sanguinem intra cordis ventriculos & vasa pulmonalia concretum ipsique tenaciter adherentem vidit. Et quidem ex infarctu vasorum complices repente deficere, vel unicum idque gravissimum PANAROLI testimonium probat, qui luculenter prodit, anno 1656. feraci subitaneam mortium tempore, plures a sanguine intra cor nimium retento fuisse strangulatos, ideoque aperto corpore tam vehementis strenuæque mortis vix aliam, quam insignem vasorum infarctum, ostendisse causam. Nec denique omittenda est egregia observatio Joannis DANIEL HORSTII, qui in manu duct. ad med. in sinistro cordis ventriculo se albicantem invenisse pituitam testatur, & RIVERII, qui Cent. I. obs. 82. materiam crassam, compactam & omnino albam, lardum coctum referentem in sinistra cordis auricula hominis cito extincti annotavit.

§. III.

Ex dictis jam & adductis satis apparere arbitror, omni tempore in corde *Kollo-* vasisque majoribus solida ejusmodi *de uom.* concretionibus, quæ subitam mortem aliasque insanabiles produxerunt ægritudines. At, quum nulla plane in veterum monumentis polyporum sic dictorum occurrat mentio, haud inique statim, hanc denominationem antiquioribus medicis ignotam, a recentioribus vero ideo maxime istis coagulis fuisse impositam, quod plerumque multos emittunt ramos per canales adjacentes hinc inde dispersos. De qua vero

K 2 inter-

interpretatione ut plenius rectiusque constet, sciendum est, veros polypos ea solum concretamenta esse dicenda, quæ ex albicante & fibrosa substantia firmius paulo sunt compacta & propterea a sanguine congruato multum differunt. Hic enim licet variis corporis nostri partibus, maximeque utero & cordi inhærens multorum magnorumque morborum causa existere possit, genuini tamen polypi nomen minus recte meretur, sed pseudo-polypi nomine apud auctores utplurimum venit.

§. IV.

Quæ ratione
polyporum
& morborum
causæ
sint,

His præmissis, non inutile, sed potius tractationi nostræ valde videtur accommodum, ipsam rationem exponere, qua polyposæ massæ tantam in genus humanum edant stragem. Sunt autem polypi tum potissimum gravium morborum mortisque causæ, si quando mole sua aucti, vel, quod sæpius fit, a levi tam interna quam externa causa de sede sua dimoti libero sanguinis circulo ex uno cordis ventriculo per pulmonum vasa in alterum obicem ponunt eumque pervertunt, aut quando orificia vasorum penitus occludendo motum sanguinis vitalem omnino tollunt. Quamdiu enim coagulata ejusmodi massæ tantum tenuiores cordis aliorumque vasorum lateribus adhærent, sanguinis circuitum non adeo vehementer impediunt, nec inde functiones manifesto lædunt. In quo quidem & experientiam habemus suffragantem, utpote quæ optime docet, concreta ejusmodi corpora in cordis auriculis & sinubus ob multiplices anfractus fibrillasque carneas, & circa vasorum divaricationes in aliis quoque partibus hære, at nihilominus adhuc liberum sanguini concedere posse iter. Cujus insignem fidem facit memorabilis & fere admirabilis observatio VESALII, quæ existat lib. 1. cap. 5. de corporis humani fabrica, ubi probatissimus hic auctor commemorat, se quondam in sinistro cordis ventriculo glandulosæ, sed subnigricantis car-

nis reperisse libras propemodum duas, corde instar uteri extenso; & addit: ægrum, licet pulsus miris modis fuisset inæqualis & varius, nihilominus multis ante mortem mensibus veluti sanum obambulasse; donec tandem postremis vitæ hebdomadibus pulsuum tantæ accidissent intermissiones, ut ex novem ictuum intervallo tres, vel duos solum tactui occurrerint.

§. V.

Proximum nunc est, ut per singulos morbos eundo fusius explicemus, ^{Tolyp} ^{dispo-} ^{nunt ad} ^{pectoris} ^{ut hæ-} ^{mopry-} ^{sin.} quinam ex illis sint, quos polyposa concreta progignunt, vel pertinaciter foveant, vel etiam ad malum disponunt exitum. Hæc dum meditamur, primo se nobis offerunt varæ pectoris affectiones, inter quas præcipue referri merentur, ex acutis pleuritides & peripneumonix, ex chronicis omnis generis althmata & ipse catarrhus suffocativus, tussis convulsiva, phthisis & hæmoptysis &c. Hæmoptysin quod attinet, crebrior nos docet observatio, hanc æque facile ob sanguinis viscidum nimium congesti stagnationem ad polypos disponere, atque ab his iterum progigni. Quodsi enim polyposis istis repagulis æquabilis ac liberior sanguinis per vasa pulmonalia progressus ac transitus turbatur, sit omnino, ut sanguis in capillaribus arteriæ pulmonalis vasculis accumulatur, tandemque, maxime in dispositis, rupto quodam ramulo, excernatur. Et ideo quoque plane non insolitum est, in hæmoptycis post mortem dissectis ejusmodi concrectiones deprehendi, quod optime confirmat historia in consultationibus nostris medicis, Tom. I. Sect. 2. casu 73. p. 346. allata: Laboraverat scilicet juvenis, septendecim annorum, hæmoptysi cum febre lenta, in quo post obitum in arteria pulmonali visui se obtulit callosum concretum. Simili ratione BONETUS anatom. practic. Tom. I. lib. 2. Sect. 5. p. 654. de spu sanguinis recenset sectionem cadaveris hæmoptyci a Sylvio in ipso nocomio

comio Leydenſi ann. 1664. adminiſtrata, in cujus utroque cordis ventriculo deprehenderunt materiam craſſam, fibroſam & quaſi carneam, quæ in omnia vaſa ex corde exeuntia extendebatur. Præcipue vero talem maſſam ex jugulari ſiniſtra eduxerunt tres ſpithamas longitudine ſuperantem. Erat autem iſta materia, cui multum grumoli adhærebat ſanguinis, in iſtis cordis ventriculis craſſitie ſat inſigni carneſque cordis fibris, quas ſuis fibrillis ampleſtebatur, ſingulari modo annexa. Ceterum in medio apparuit ſanguis grumofus videbaturque minuscula vaſa habere. Idem valet de phthiſi, teſte noſtra & BAVHINI experientia, qui apud Gregor. HORSTIUM in opp. Tom. I. pag. 134. ſe in phthiſicis & hydropicis ſemper ſere polypos annotaſſe, expreſſis verbis meminit. Plura qui deſiderat, conſulere poteſt NEDHAMIUM de formatione ſætuſ cap. 2. & MALPIGHII de polypo cordis, item HARDERUM obſ. 45. 46. 47. &c.

Phthiſiſia.

§. VI.

Aſthma Aſthma, maximeque illud quod *immedicabile* exiſtit, & qui abhinc dependet pectoris hydrops, tantum non ſemper a polyſis generatur & ſuſtentatur. Hinc nos ipſi plena fide teſtari poſſumus, aliquoties nobis obtiſſe occaſionem hoc morbo deſunctorum corpora diſſecandi, ubi in corde pulmonumque vaſis polypos, vel ſerum foetidum in thoracis cavo extraſaſatum deprehendimus. Nec deſunt, quæ idem confirmant, auctorum medicorum hac de re obſervationes. Ita Cl. D. GRÆVIUS, caſtrenſis Medicus, qui ante viginti circiter annos, me præſide, diſſertationem de aſthmate convulſivo habuit, ſe in quinquaginta militibus, quos incidit, aſthmate & hydropo pectoris exſtinctis polypos, cordis ventriculos obſidentes inveniriſſe teſtatur. LANCISIUS quoque libro ſuo de motu cordis p. 38. notabilem reſert caſum, qui ita ſe habet: Juvenis viginti quatuor annorum, Tom. IV. Pars IV.

Aſthma pectoris hydropis.

gracillimus, pravoque aere & victu uſus crebrioribus cordis apprehenſionibus & lipothymiis, cum gravi anhelitu extremorumque refrigeratione junctis corripiebatur. Arteriæ exiguis & inæqualibus pulſabant iſtibus & venæ jugulares una cum abdomine mirum intumeſcebant; donec tandem miſer lenta febre decedebat. Diſſecto cadavere cor mirum in modum repeſiebatur flaccidum exiguæque moſis, cum polyſis utrumque ventriculum opplentibus & pericardium tenaciter annexum. Plures obſervationes notatu digniſſimas de aſthmate, cui plerumque pectoris hydrops junctus fuit, legere licet in DIEMERBROECKII anat. lib. II. cap. IX. pag. 401. BARTHOLINI epiſt. 2. cent. IV. & epiſt. 56. cent. II. nec non in HARDERO obſ. 56. ſeqq. LOWERO de corde cap. 2. PEZOLDO obſer. 58. 61. RUYSCHIO obſ. 19. item in M.N.C. Dec. II. ann. IX. obſ. 174. & Dec. III. ann. 2. obſ. 185.

§. VII.

Neque vero ſolum pericardii & thoracis hydrops aſthmati a polyſis induci ſæpe frequenter jungitur, verum etiam aliorum corporis partium hydropicæ intumeſcentiæ exinde ſuos repetunt natales. Hinc in artis exercitio nihil occurrit frequentius, quam ut aſthmati ſpaſmodico-convulſivo, a diſta cauſa orto, ſtatuſ cachecticus, tumores pedum œdematoſi, imo ipſe aſcites ſuperveniant. Quando enim cumque ſanguinis ex dextro cordis ventriculo per pulmones in ſiniſtrum progreſſus, obſecto ejuſmodi repagulo impeditur; fieri non poteſt, quin univerſa ſanguinis per venam cavam circulatio tardior, ſentior impeditiorque fiat, & magnæ hinc inde ſtagnationes in locis interioribus, maximeque in hepate oriantur; quo deſia obſtruſto, vel plane indurato ſanguis ſubſiſtere incipit in meſenterio omnibuſque venæ portæ ramis: unde ſerum ſecedens ad vaſa regurgitat lymphatica, quæ nimium diſtenta in hydatides

Et alia
hydro-
pſiſ
ſpſi

tides diducuntur, quibus disruptis extralis feri contingit extra vasorum alveos effusio. Qua de re dignæ sunt quæ evolvantur observationes apud RHODIUM *Cent. III. obs. IV.* PEYERUM *in hist. anatom. cap. VI.* Speciatim vero WEPFERUS in cachecticis diu & frequentius ex morbis decumbentibus corpora fibrosa & pituitosa annotavit. *Vid. ejus exercit. de apoplexia pag. 196. & 200 & SMETIUS in miscell. medic. lib. X. pag. 537.* singularem allegat casum de œdemate in utroque crure, a polypo tenso & subduro, quod ad femora usque protensum tumorem plenum & durum in imo ventre, umbilicum inter & pubem effecit, qui tandem totam abdominis regionem occupavit. Ratione haud dissimili BONE-TUS ex BOYLEI *tractat. de apoplexia obs. IX.* polypus refert in cordis ventriculis duarum mulierum, quarum altera hydrope, altera cachexia obiit, & ALBINUS *diff. de polypis thes. V.* notabilem affert hydropis speciem, quam observavit in viro per aliquod tempus dispnceis cordisque palpitacionibus & anxietatibus afflicto, qui tumores in brachiis, venasque valde tumidas & in nodos protuberantes, a polypo sat magno, ex auricula dextra in truncum venæ cavæ adscendente ramisque emittente, habuit. His vero ita constitutis hydropem lethalem esse, pro certo habendum est.

§. VIII.

Sed missa ulteriori asthmatis & qui hoc sæpenumero comitatur, hydropis consideratione, reliquos pectoris morbos ex polypis oriundos dispiciamus. Ex his vero præcipue huc referendus est catarrhus suffocativus. Quæ enim anatomen hoc morbo defunctorum sistunt observationes, plerumque polyposas concreciones, seu præcipuas mortis causas repertas fuisse confirmant. Testantur vero id maxime BARTHOLINUS *cent. II. 86.* GREISELIUS *in M. N. C. ann. 1670. obs. 74.* & MALPIGHIUS *de polypo cordis pag. 170.* quippe qui in omnibus spo-

plecticonum, vel catarrho suffocativo extinctorum apertionibus tam in corde, quam in cerebro, imo non raro in utroque simul, corpora callosa, viscida & glutinosa observavit. Neque *Cordis siccis, ut ajunt, pede transeunda est palpitatio.* & si chronica est, tantum non semper polyposis coagulans in acceptis ferenda est. De qua tamen quum jam in priori Tomo *Med. nostr. systemat. ejusque Sect. II. cap. 1. §. 9. teqq.* prolixius egimus, B. lectorem eo remittimus, *Transit ad inflammatorios illos ac valde acutos pectoris morbos, pleuritidem veram & peripneumoniam, qui ex inducta sanguinis, propter polyposas concreciones, stagnatione sæpe sapius suam mutuantur originem.* Id quod satis superque testantur peritissimi in arte medica viri, quos inter nominare placet MALPIGHIUM, qui loc. cit. affirmat, pleuriticonum cadavera non in præcordiis tantum, sed & in hepate & venoso genere frustula alba copiose continere. WILLISIUS *de febrib. cap. XI. pag. 130.* apertis pleuritide mortuis corporibus in cordis sinibus & vasorum circa circumcavitatibus sanguinem in frustula & glomeros longos concretum fuisse memorat. PEYERUS quoque *exercit. anatom. memoriam prodidit casum sexagenarii, qui pleuritide in peripneumoniam mutata obiit. Facta cadaveris incisione, in corde magni ac tenaces apparuerunt polypi, adipis frusta mentientes.*

§. IX.

Sed non modo in corde & annexis pulmonum vasis. verum etiam in aliis, maximeque venosis canalibus polypos, seu immedicabilium morborum causas generari, demortuorum sectionibus & autopsia satis superque constat. Ita gravissimas & pertinaces cephalalgias, apoplexiam & deliria quoque a polypis intra venas jugulares & in cerebri sinibus repertis concitata fuisse, observationes a WEPFERO, PEYERO, WILLISIO, BLASIO, item in M. N. C. descriptæ abunde docent.

Si

Cater-
ribus
suffoca-
tium.

Morbos
capitis.

Et nota-
re.

Si qua vero corporis nostri pars ad polyporum generationem præ ceteris apta est atque disposita, certe uterus huc referri debet, in cuius vasis venosis, ob miram & tortuosam complicationem & abhinc dependentem impedientem sanguinis circuitum corpora ejusmodi polyposa ex sanguine viscido concrefcunt facillime; quæ postea frequentioribus abortionibus, immodici uteri hæmorrhagiis, copiosis lymphæ & feri per uterum effusionibus, ipsique hydropi & sterilitati causam præbent amplissimam.

§. X.

Signa
Polyporum.
in utero.

Consideratis itaque insanabilibus curaturæ difficillimis, quæ ex polypis pronascuntur, ægritudinibus, non alienum esse iudico, quædam suppeditare phænomena, ex quibus cognoscere liceat, an polyposa ejusmodi concreta in præcordiis, ubi præcipuam sedem obtinent, lateant recondita. Sunt vero ex omnibus, quæ id testantur faciunt, signis præcipua 1. Idiu-
turnior cordis palpitatio, eaque ex levi sæpius causa, ut animi affectibus & a cibis flatulentis alvumque constipantibus recurrens. Harum enim rerum ea est natura atque conditio, ut æquabilem sanguinis circuitum perturbando majorem ejus ad cor impetum efficiant, ubi supra modum congestus & accumulatus quum, propter positum a polypo obstaculum, haud amplum satis semper expandendi invenit spatium, cor æque ac vasa ipsius violenter distendit, & hinc insignem anxietatem & convulsivum cordis motum, quant palpitationem dicunt, inducit. Ex quo mox alterum emergit indicium, pulsuum scilicet inæqualitas & cum lipothymiis sæpe juncta intermissio. Pulsus enim sicut generationis cordis motum & universum sanguinis per singulas corporis partes progressum testatur facit quam optime; ita si irregularis, vel plane intermittens est, ceteris paribus, justam injicit suspicionem concrementi cujusdam polyposi, quod mole sua obstruente

debitam cordis aliorumque vasorum constrictionem & abhinc dependentem sanguinis per ea transitum valde perturbet, aut ad tempus prorsus interceptat. Nec denique ex signis polypum denotantibus excludi debet frequentius spirationis, sine causa manifestæ, impedimentum, præcordiorum, ob spasticam pectoris stricturam compressio, & qui huic plerumque jungitur, dolor circa cor fixus; utpote hæc singula, si fere perpetua sunt, de impedito sanguinis a corpore quodam peregrino circuitu testantur luculentissime.

§. XI.

Sequitur nunc, ut missis generalioribus, de polypis paulo pressius agamus, ipsumque generationis modum subjungamus. Tenendum autem primo omnium est, non omnes polypos unius ejusdemque esse texturæ, coloris & magnitudinis. Nonnulli equidem satis observantur solidi, duri & ex fibris ita compacti, ut tendines firmiores referre videantur; alii contra sunt molliores, ex pelliculis mucilaginosæ & minus crassioribus coagmentati, membranaque exterius involuti. Quidam, si magnitudinem spectemus, mole sunt satis grandes, ut aliquot uncias pondere æquent; quidam minores & multas interdum partes adiposas immixtas habent. Colorem dein polyporum valde esse differentem, si dem nobis faciunt variæ ipsorum apud auctores, maxime antiquiores, obvia denominationes; siquidem mox sub idea pinguedinis, quam alii albam & candellæ sebacæ similem, alii ex albo flavescentem & medullam osium calefactam æmulantem perhibent; mox sub specie carnis, mox vero aliis designati veniunt vocabulis, quorum hic numerum iare nimis prolixum foret. Differunt porro quoque in eo, quod nonnulli in dextro, nonnulli in sinistro cordis ventriculo radicati vel plures, vel pauciores in adherentes arterias & venas emittant ramos; nec non quod alii per se, mole sua sat ma-

K. 4. gna,

gna, alii vero nonnisi vi quadam e loco suo dimoti, vasorum ostia occludendo, ferali corpori humano inferant noxam.

§. XII.

Generatio
sio.

Modum autem, quo polyposa ejusmodi corpuscula generantur, sat gravibus inducti rationibus talem concipimus, ut existimemus: materiam ipsis præbere particulis chyli & lymphæ graviores, viscidioresque & fixiores, utpote quæ motu facile coeunt & in unam compinguntur massam, ut fibroso-membranaceum corpus constituent. Quod quidem abunde fatis confirmant tot physica circa polyporum generationem suscepta experimenta. Inilar vero omnium optime erudire nos potest RVYSCHIUS, vir de re anatomica meritissimus, qui in *thes. anatom. VI.* fidem facit, se ex sui ipsius sanguinis sero, sola conqussatione pseudo-membranam, uti loqui amat, confecisse, quæ plurimis staminibus seu fibris fuisse perexta veramque membranam ita representasset, ut eandem a natura productam omnes crederint. Id quod & alio loco asserit, quando *thes. anat. I. M. III. p. 14.* sola fortiori conqussatione, per horæ spatium continuata se polyposam materiam ex cruore suis recenter mactati fecisse refert. His ita demonstratis in promptu nunc est distinctam polypi supeditare ideam ipsumque definire, quod sit concretum quoddam solidum, fibrosum, ex viscidiori lymphæ parte per fortiorem motum sive impulsu factum.

§. XIII.

Polypus
facile
generatur
in
cordis
ventriculo
&
in
venis.

Polypi licet in utroque cordis sinu, & tam venosis quam arteriosis generentur ductibus; attentioni tamen observatione cognitum exploratumque habemus, eosdem facilius & frequentius in ventriculo & auricula cordis dextra, quam sinistra, & in venis magis progigni, quam arteriis. Nec adeo obscura est hujus rei ratio: chylus enim, qui mediante vena subclavia in vepam cavam & ventriculum

cordis dextum fertur, crassioribus refertus particulis, motu accedente lentiori, facilius partes deponit graviores, quarum amplexu complicatis cordis trabibus, unum quasi corpus efficitur. Dein, qui venis vehitur, sanguis, ob vim venarum contractilem nimis debilem tardiori procedit gradu consentientiaque crassior existit & ponderosior arterioso, unde facile dimittit partes crassiores, quæ, ubi præsertim non intime mixtæ leviter cohererent, vi gravitatis suæ, ad fundum lateraque magis tendunt. Aliter vero res sese habet cum sanguine arterioso. Hic enim, quum non modo ab elastico arteriarum motu insigniter in cursu suo promovetur, verum etiam in pulmonibus subtilissima aereo-æthereæ materia imbutus & per minima vascula transpressus intime miscetur; ideoque & pondere levior, & colore rubicundior redditur: facile patet, quare hic præ venoso ad polyporum generationem minus sit dispositus.

§. XIV.

Aetatem si spectamus, non ii solum, qui provestioris, sed & qui incuntis & non adeo maturæ ætatis gaudent, polyposis concretionibus deprehenduntur obnoxii. De adultioribus equidem id mihi facile concessum iri confido. Placet igitur nonnulla ex auctoribus anatomiarum practicæ asserere exempla, quæ certiores nos reddere possunt, infantes quoque monstra ejusmodi polyposa inclusa sæpissime gerere. Ita de concretionibus polyposa, in puerulo, aditum in cordis auriculam obturante conferatur ALBINUS, *dissert. de polypo cordis pag. 16.* & BONETUS *sepulchret. anatom. libr. II. Sect. XI. obs. VI.* ubi de polypis sat magnis, in sinibus cordis filiole repertis eleganter agit. Haud dissimili modo in juvenis sexennis, atrophia consumpti utroque cordis sinu adnotavit polypum D. SNELL. *Vid. ejus dissert. de cordis polypo pag. 18.* & DORSTENIUS in *E. A. C. Dec. II. ann. 3. obs. CLIII.* de quatuor corporibus in sinibus.

sinistro cordis ventriculo puelli cuiusdam inventis perpulere disserit. Portentofum quoque polypum in adolescente describunt E. A. C. Dec. III. ann 2. obser. 18. quod & multis aliis exemplis probari posset, si his jam immorari liceret. Interim non negandum esse censemus, consistentis ætatis homines natuque paulo majores, ad polypos generando, præ reliquis esse proclives. Facilius enim, peracto jam nutritionis negotio, quam eodem adhuc vigente, sanguis & copia & temperie excedens accumulatur; idque eo magis, si quis, ob copiosam amplioraque vasa, & imminutum solidorum elaterem, ad plethoram producendam dispositus, vitæque sine motu desidi & diutæ minus convenienti deditus fuerit.

§. XV.

Respectu sexus, nunquam fere non viros magis, quam feminas, polypis & morbis inde oriundis videmus expositos. Cujus quidem rei hanc subesse puto rationem; quod in sequiori sexu, sub debito menstruæ purgationis successu, non adeo facile sanguinis incrementum, & ob fibrarum laxitatem majoremque humorum fluiditatem, sive sanguinem multo sero imbutum, ægrius fit, ut crassiores particule invicem coeundo concrecant. Præterea & hocce momentum singularem meretur animadversionem, in regionibus maritimis & septentrionalibus longe plures, quam in calidioribus terris observari polypis mortuos; quod, meo quidem iudicio, præter aerem frigidum & impeditum perspirationis negotium, præcipue victui crassiori, ut piscibus marinis, panis grossiori & carnibus fumo induratis atque salitis; ex quibus tenacior multique particulis terrestribus refertus chylos & abhinc quoque sanguis spissior ingeneratur, tribuendum erit.

§. XVI.

Progredimur ad alias, quas procatacædicas dicunt, causas pensitandas. Ex his vero principem suo jure obtinet

locum, nimia sanguinis redundantia. Etenim, propter auctam, sub plethorico statu, valorum diahsolen fibrarum amittunt elaterem; unde eorum minuitur systole sanguisque progressus mirum in modum fit retardatus & perfacilis particularum territorium datur cohesio. Emergit porro exinde vasorum obstructio; que quantum polyporum generationi faveat, vel unicum illud confirmat experimentum, a LANCISIO in cane vivo institutum. Constrinxit scilicet laudatissimus hic vir filo cerato ramum quandam arteriæ iliacæ, in quo, elapsis 15. aut 20. diebus, secato citra ligamen polyposam invenit concretionem. Vid. libr. de aneurismatibus propof. XXXVIII. p. 124. Nec adeo difficile est, hujus phænomeni veram eruere rationem, utpote cum, facta ejusmodi compressione, tenaciore & ad reflexionem minus mobiles sanguinis partes invicem adglomeratæ lateribus vasorum sensim paulatimque adherere incipiunt; donec aucta earum mole densum & fibrosum, quod polypi nomine venit, constituent corpus. Verum enim vero, non minus nimia sanguinis abundantia, quam ingens deficius ejus inopia ad obstructions & concretiones polyposas viam pandit facillimam. Hinc mihi a magnis crebriusque repetitis hæmorrhagiis fæpissime morbos, ex polypis ortos advertere licuit. Dum enim fibræ, ob nimiam distensionem laxiores porique redditi sunt ampliores; & omnis generis crassos viscidofque humores, transmittunt qui polypis progignendis apprime existunt idonei.

§. XVII.

Proceritas corporis nimia: sicut ad præteritis variis generis morbos; ita præcipue ad polyporum generationem & omnia, quæ hanc excipiunt mala disponit. In excelsis enim, seu longæ staturæ corporibus difficilior fluidorum ad perpendiculum est ascensus; hinc circulatio per totum corpus fit tardior & facile stagnationes obstructionesque oriuntur viscerum, maxime

vergo

vero pulmonum; ubi sanguis difficiliter progrediens in minimis vasculis subsistit & sedentes ponderosiores partes successu temporis in densam compinguntur massam. Si cui hæc non sufficiunt, quantumvis clara satis & certa; hunc plenius convincere potest tum mea, tum aliorum hæc de re experientia, quæ optime testatur, ardua proceritatis corpora humilioribus ut plurimum alacritate viriumque robore multum cedere atque morbis ex lentiori sanguinis circuito & stagnatione oriundi, ut polyposi concretionibus, phthisi, asthma & dyspnoæ, aliisque, longe magis patere.

§. XVIII.

Frigidus potus. Nihil autem prope magis corpus nostrum adeo lædere tantalque eidem noxas & ipsam præmaturam mortem inducere valet, quam frigidus potus, post intensam corporis commotionem & incalcescentiam largiter & celeriter ingestus, de quo GALENUS, *lib. de sanitat. tuenda*, præclare non minus quam vere ita sentit: quod spirandi difficultatem & tussim inducat, cerebrum debilitet & fluxiones inde concitet, ventriculum imbecillum reddat nervosque lædat. Ea namque pernicialis frigoris est potentia, ut non modo intestinum fluiditatis motum sistendo sanguinem coagulet, verum etiam partes terrestres & gelatinosas præcipitet; unde non mirum esse debet, si obstructions, inflammationes, & quod in rem nostram dictum sit, humorum concretiones oriuntur; quas quotidiano quisque experimento conspiciere potest, si sanguis calidus e vena secta profluens in aquam frigidam immittitur, vel quando aqua calida, in quam sanguis missus fuit, interjecta mora, refrigeratur. Tum quippe, fibrosam & graviores partem decedere ac præcipitari, jucundo comparebit spectaculo. Possem nunc quoque plura, eaque tragica proferre exempla, quæ exitialem frigidi potus noxam luce clarius demonstrarent. At quoniam multa jam sint alio loco a

me & viris doctissimis studiose tradita, nolo his tempus consumere.

§. XIX.

Quantum ex censu caussarum ad *Acidum* & nocivas humorum coagulationes ac *Spirituosorum* & spirituosorum abusus contri-
buat, quotidiana prohi! dolor experientia loquitur, ipsaque confirmat ratio; siquidem certo constat experimento, sanguinem fluidiorem e vena emissum, affuso acido quodam liquore, vel spiritu vini rectificato in duram mox coalescere massam. Jam quidem facile nemo, qui rem accuratius examinat, dubitabit, hæc pariter in corpore humano, licet non eodem plane modo & tempore, posse contingere: si quis tamen dubitet, memor modo sit, in quam graves & diuturnas ex viscerum obstructione pullulantes morbos, quales sunt phthisis, cachexia, hydrops, asthma convulsivum & nimix hæmorrhagiæ, strenui spiritus vini potatores sua ipsius culpa incurrant.

§. XX.

Nec reticere licet animi affectus, *Animi affectus.* maximeque iram, terrorem & tristitiam; utpote qui polyporum & abhinc dependentium morborum generationi sat gravem suppeditant causam. Nolumus jam curiosius inquirere in additas tam peculiaris effectus rationes, sed potius memorabiles quasdam in hujus rei fidem adducere historias. Ex his vero notatu digna mihi videtur observatio MALPIGHII, qua refert: ægrum, alioquin satis robustum, ex timore in magnam pulsus inæqualitatem & obscuritatem, præcipue in sinistro carpo incidisse, absque febre & recurrente spirandi difficultate; sed brevi tandem post, per sputa, quandoque rubicundi sanguinis portionem, quandoque copiosa alba quædam frustula, polyis haud dissimilia excrevisse; postremo vero, turgentibus superioribus, ex coercita sanguinis copia suffocatum interiisse. RIVERRIUS quoque *Cent. IV. obs. XXI.* notabilem recenset casum ejusdem nobilis,

bilis, qui quum graviori quondam & inopinato percelleretur terròre, de summo conqueſtus eſt cordis tremore, ſpirandi difficultate pulſuque intermittente & inæquali, donec non adeo multo poſt ſuffocatione interiiit. Ape-
to poſt mortem pectoris cavo cor cum valis majoribus oppleta fuere & in ſiniſtro cordis ventriculo inventæ ſunt carunculæ rotundæ, ſubſtantiam pulmonis æmulantes; quarum major ad avellanæ magnitudinem accedens arteriæ aortæ præcludebat oſtium.

§. XXI.

Ultimo loco non prætereundum videtur, præpoſteras illas in nimis hæ-
morrhagiis & intermittentibus febribus, per adſtringentia, opiata, martialia & peruvianum quoque corticem &c. curationes ad difficiles chronicas & plane immedicabiles ægritudines, quæ a concretis polypoſis naſcuntur & loventur, non parum conferre. Et proſecto certa adleverare fide poſſum, me in praxi mea medica quinquaginta & aliquot annorum, nullum majus ab ullo remedium genere, quam ab his ipsis, interpoſitive & improvide adhibitis obſervaviſſe damnum, ita ut non modo celeres & lethales morbos, quales ſunt apoplexiæ, epileptiæ, catarrhi ſuffocativi; ſed & diuturnas & chronicas paſſiones, ut phthiſin, aſthma convulſivum, malum hypochondriacum & hyſtericum, enormes hæ-
morrhagias, lentasque & hæcticas febres hac ratione productas noverim. Si rationem quaerimus, unde tantorum malorum origo; ſciendum ante omnia eſt, morbiſicarum affectionum cauſam in impeditiori ac retardato ſanguinis & humorum per minima & capillaria corporis vaſa circuiſu potiſſimum quaerendam eſſe. Tali enim ratione naturales ſe- & excretiones, quæ itidem per minima & ex ſubtiliſſimis vaſis conſtata emunſtoria ſunt, mirum quantum retardantur & variæ hinc inde ſtagnationes, viſcerumque inſarctus & indurationes cum mille aliis ſymptomatibus propullulant.

Jam, ſi quis in tali rerum ſtatu, ubi jam ſanguinis & humorum craſſities lentiorque fluidorum per canales corporis circulatio præſto eſt, vel ubi graviore, qui vaſa fortiter anguſtant, ſpaſmi adſunt, medicamenta adſtringentia & humores magis in craſſantia, vel etiam ſedativa propinare velit; non poterit non inſigniter nocere, & leve tantum malum longe gravius efficiere. Id quod eo magis certiusque evenit, ſi perverſus horum remedium uſus diutius juſto protrahitur; nihilque ſuper eſt dubii, quin polypi, ceu immedicabilium morborum cauſæ, hac ratione ſat commode poſſint produci, quos etiam in permultis morbis ab empyrica hac & deteſtabili curandi methodo ſubortis partim ex ſignis haud incertis augurari & prædicere, partim ex corporum poſt mortem inſtitutis ſectionibus ob oculos ponere mihi licuit.

§. XXII.

Et ſic cauſarum, quæ ad ingenerandos polypos concurrunt, vidimus potiſſimas; omnibus enim ſeorſim explicandis diutius immorari, non adeo neceſſarium putavi, tum quod rarius occurrant, tum vero maxime, quod ad dicta a nobis per facile poſſint referri.

CURA PRÆSERVATORIA.

§. I.

EA eſt perverſa mortalium indoles, *Talyp*
ut raro principiis morborum ob-
ſtare cogitent, ſed tum demum medi-
cum & medicinam anxie quaerant, *magis præ-*
quam mala per longas moras aucta & *quantum*
mortem in propinquo vident; unde *quam*
vero nihil aliud efficiunt, quam ut fa-
talem ſibi diem, quem tempeſtivo re-
mediorum uſu avertere potuiſſent, *curan-*
maturius accerſant. Peccant ſane in *tur.*
hac re eo gravius ægroti noſtri polypoſi, quo certius & multa experientia teſtatus eſt, nonniſi difficilem ac dubiam, imo, ubi longius malum inve-

Incan-
sus ad
ſtinge-
ſtum
aſus.

luit, plane nullam ipsis contingere sanationem. Si quid enim in hujus generis morbis, qui impedito sanguinis ob polyposum repagulum circuitu nituntur, auxilii, si quid opis expectare licet, maturatu opus, eoque a medico respiciendum est, ut concrementorum istorum generationem in tempore impediatur, vel eorum, si jam adfuerint, augmenta & noxios effectus præscindat. Equidem jam, qua ratione hoc perfici debeat & quid utilissime hoc sine suaderi possit, candide proponam.

§. II.

*Polypo-
sam ge-
neratio-
nem præ-
stare
conven-
ientia
dieta.*

Et primo quidem, ut polyporum generationem prohibeamus, omnis cura eo dirigenda erit, ut sanguis spissior diluatur & resolvatur, commodeque in iis, qui ejus copia abundant, imminuatur. Ad quod præstandum præ ceteris ineunda est recta vivendi ratio, quæ his fere momentis absolvitur: Victus eligatur parcius, tenuis atque humectans, remotis cibis, duris, acidis, salitis multumque alimentis præbentibus. Potus sit naturæ conveniens & bene dilutus. Quo fine commendanda est cerevisia levis & probe defæcata, vel pura aqua fontana, tum sola, tum ad vinum temperandum adhibita, vel etiam decoctum ex speciebus blanda aperitiva virtute præditis confectum, quas inter præcipue radices chinæ, scorzonæ, sarsaparillæ & cortices ligni sassafras &c. referre lubet; tali enim ratione effectus diluens & resolutorius belle impetrabitur. His jungantur labores & frequentia corporis exercitia, quibus sanguinis fluiditas & æquabilis per singulas partes circuitus egregie juvatur. Sed probe sibi omnes, maximeque plethorici & obesi vitæ otiosæ dediti cavere debent, ne motum repentino initio vehementiusque instituant. Nimum enim exinde sanguis ad pulmones propellitur, ubi progressu suo impeditus facile coagulum subit. Ad quod impediendum, mox aliquid calidi bibere præstat; quod eo magis ne-

cessarium est, si corpus ab intensiori commotione calidum postea refrigeratur, vel, quod pessimum est, frigidus potus in copia ingurgitatur. Aer præterea sit purus, serenus ac temperatus, isque nec nimis calidus, nec nimis frigidus & humidus. Hic tamen si vitari nequit, itidem consultum erit, insula theiformia nonnunquam calide adfumere, quæ transpirationis negotium promovendo egregium attenuantem moleculasque cœcutes disiungentem spondent effectum.

§. III.

Exultent dein graviore animi affectus, maximeque moror, ira atque terror. Si quando vero ab ipsis alteratum corpus fuerit, mature in usum vocentur, quæ effrenes motus compescant & valde turbatum sanguinis circuitum æquabilem denuo reddant. Ita, si contra subiti terroris noxas pugnandum est, maximam merentur commendationem medicinæ resolventes blandamque perspirationem moventes, quia hac ratione id, quod forte in humorum massa coagulari cœpit, optime resolvitur. In hunc finem summo cum fructu semper a me datum fuisse memini pulverem marchionis, sive solum, sive cum aliquot liquoris mei anodynî guttulis ex aqua cinnamomi, vel mellis citratæ vinosæ sumtum, cui non male aliquot insuli calidi patellas superbibere jussi; quam methodum etiam in iis, quos diuturnus mororis affectus confecit, utilissimam deprehendi. Præter hæc in vehementiori terroris affectu summopere commendanda est moderatio corporis exercitatio, qua cor adjutum se facilius a sanguinis nimium congesti mole liberare poterit, ut eo minus dein mali quicquam timeri debeat. Pessime itaque sibi consulunt, qui statim a terrore quieti se tradunt vel somnum profundum capiunt.

§. IV.

Prospectuatur dein, ut alvus bene respondeat, quæ si forte obstructa est, liberis clysteribus mature applicatis, vel pi-
lulis

*Animi
affectus
modera-
mini.*

*Se & con-
sultand
libero
successu.*

P. Stomachus

Medicamentis
corru-
mentis
bus.

lulis balsamicis solvenda est. Nec minori prudentia opus est, ut & reliquæ humoribus tam fecernendis, quam excernendis dicatæ viæ apertæ liberæque servantur, ne, quod facile evenit, his oculis sanguinis mæsa impura reddatur. In primis autem curæ sit, ne qua excretio sanguinis naturalis, ut in viris hæmorrhoidum, in feminis mensium, supprimatur, aut retentio longior insuper habeatur. Tunc enim per facile periculosa sanguinis ad alia loca sunt congestiones, quas providus artis peritus convenienti venæ sectione, pilulis & aliis medicamentis blandæ balsamicis ac temperantibus quam optime poterit avertere. Nec denique artificiales sanguinis evacuationes sunt negligendæ, quæ eo strictius debent observari, si quis multo sanguine turgeat ipsasque diuturna consuetudine quasi naturales reddiderit.

§. V.

Præmissis hæc diætæ regulis, ex remedium classe, ad sanguinem spissum incidendum ac resolvendum, subjungenda sunt salia mediæ & alcalinæ naturæ, ut arcanum duplicatum, tartarus vitriolatus, nitrum, sal digestivum Sylvii, sal aperitivum nostrum, oleum tartari per deliquium, terra foliata tartari & liquor nitri fixi &c. Ex spirituosus huc pertinent essentia pimpinellæ albæ, tinctura antimoni acris, & id genus alia. Nullum autem, quod scio, ex toto medicamentorum penu datur remedium, quod in dissolvendis fibrosis & ad concretionem pronis in sanguine partibus tantam præstaret efficaciam, quam aquæ minerales, præsertim illæ, quæ alcalino sale imbutæ temperatorisque indolis sunt; quo nomine laudem merentur acidulæ Emslenes ac Selteranæ, thermæ Aquigranenses præcipue vero Carolinæ, quæ sale suo omnia corporis emunctoria aperiant, impuras sordes abluunt & evacuant, sanguinemque crassum & viscidum resolvunt ac diluunt utilissime.

§. VI.

Hactenus quidem modum, quo præcavenda sit polyporum generatio, jam vatis, ut arbitror, dilucide monstravimus. Videamus nunc, quid faciendum sit, si jam signa quædam emicant, quæ polypum cordi valisq; majoribus inhaerentem testantur & quæ ratione præcaveri debeat, ne majora capiat incrementa. Sciendum itaque est: ubi polypus adhuc incipiens est ac pituitosus, non omnem abjiciendam esse spem ejus resolvendi: quod salibus alcalinis & duplicatis, quæ exoptata tenaces humores resolvendi vi polent, diætæ tenui, sufficienti & sanguinem diluente potu, omniumque maxime aquis Carolinis poterit præstari, quarum usu prudenter administrato ego perplures, qui non vanam polypi intus latentis suspicionem incutiebat, sanatos novi. Quodsi vero jam in fibrosam & duriorē abiit substantiam polypus, omni studio contendendum erit, ne aut majora sumens augmenta, aut e loco suo dimotus vasa penitus obstruat citoque homines interimat. Ad quod efficiendum opus maxime omnium est, ut sanguinis nimia abundantia impediatur, ejusque fluiditas iis rebus probe conservetur, quibus id commodè fieri posse superiori loco diximus. Sed cavendum, ne ubi spirandi a polypo difficultas est, vena in brachio secetur, quia tum major, imo suffocatoria sit congestio. Fugiantur præterea omnia spirituoosa, nimius motus animique perturbationes, quæ singula sanguinem partim coagulandum, partim nimis commovendo malum deterius reddant.

§. VII.

Ultimo loco non inutile erit, quasdam cautiones, quæ sanguinis fluxus & moruum febrilium tractationem concernunt, subungere. In utroque casu quantum a medicis delinquatur, plurimis prohi dolor exemplis comprobatur & a nobis jam supra fusius evictum est. Quapropter sincere moneo, ne forte medicus in hæmorrhagiis sistendis curationem solis adstrin-

Polyp
jam va-
si inbe-
rentes
quomo-
do tra-
standi.

Cautiones
circa em-
sam be-
morbam
gr fe-
brilium.

adstringentibus absolvere satagar, sed potius convenienti sanguinis detractio-
ne, & temperantibus leniterque ano-
dynis medicamentis, nec non infusio-
rum, partium frictionibus æquabile
sanguinis iter restituere laboret. Fe-
brium curationem quod attinet, sum-
ma adhibenda est cautio, ne nimis ci-
to supprimantur. Quo scopo tutissi-
mum erit, blandis aperitivis & eva-
cuantibus remediis decenter uti; qui-
bus dein medicinæ resolventes ac tem-
perantes cum roborantibus commode
possunt interponi atque subjungi.

CAPUT XI.

DE AFFECTIONE PHTHISICA,
SIVE TABE.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

*Thibis
cum et
afficit
et asse-*
Nulla, si cordis machinam exce-
perim, in universo corpore no-
stro pars est, quæ ad vitam & tuen-
dam & sustinendam præstantior sit
usus, quam ipsi pulmones. Hi quip-
pe sunt genuina sanguinis fabrica, in
qua lymphæ chylosæ & nutritiæ cum
sanguine intime miscetur ipsique adi-
milatur; hi sunt egregium illud viscus,
quo spiritum vitalem, seu fluidum ære-
o æthereo elasticum, quod cordi soli-
dissimeque partibus omnibus suum robur
& vim systolicam præstat, intus hau-
rimus. Quanta autem pulmones præ-
reliquis partibus utilitate gaudent &
prærogativa, tanta e contrario, imo
fere graviora sunt, quibus hinc inde
patent, mala, quæ ego quidem a pec-
culiari eorum textura deducere minus
dubito. Hanc enim, ubi rite dispici-
mus, ex meritis vesicularum membrana-
reis, quæ aerem recipiunt, ex nervis,
qui subtilissimum fluidum recondunt,
& diversis generis vasibus, quæ sangui-
nem & lympham vehunt, deprehen-

dimus constructam, ut usque eo non
mirum esse debeat, si ob tot minimo-
rum vasculorum myriades frequentes
inibi sanguinis congestiones, stagna-
tiones & obstructions, ex his vero
varii generis oriantur ægritudines.
Has inter præcipue referenda est pesti-
ma ista affectio, quæ in medicorum
scholis dicitur phthisica, de cuius ori-
gine, progressu & curatione in præ-
senti hoc capite strictim sed utiliter
disserere propoivimus.

§. II.

Est autem phthisis, corporis conta-
bescencia, cum lenta febre, spirandi
difficultate, molesta & continua tussi
atque copioso phlegmatis materiæque
corruptæ ac purulentæ sputo juncta;
ab insigni pulmonalis substantiæ læsio-
ne, per scirrhosam vel ulcerosam cor-
ruptionem, vel abscessum indulta,
ortum ducens.

§. III.

Equidem dantur varix, quæ itidem
cum febre & nonnunquam molesta tus-
si ac vitiosæ materiæ rejectione stipatæ
sunt, tabis species, quas tamen ob
prognosin & curationem multum dif-
ferentem cum vera phthisi non con-
fundere debet medicus, utpote sine
notabili pulmonum labe contingunt.
Ita, certa observationum fide constat,
non raro tabem ex gonorrhœa simpli-
ci & pollutione nocturna diutius infe-
stante suam mutare originem, de
qua jam olim HIPPOCRATES lib.
V. Epidem. Sect. VIII. Text. 47. mentio-
nem fecit. Neque plane insolitum est,
a nimio veneris usu, a cacochymia &
depravata succi nutritii indolè in scor-
buticis corporibus contabescentiam
oriri; salvo tamen adhuc & integro
pulmonum parenchymate. Idem tere
animadvertimus in morbo isto infanti-
bus tam infesto, atrophiam, ubi ob
scirrhosam glandularum mesaraicarum
indurationem succi chylosi & nutri-
tioni inservientibus liberum ad sangui-
nem iter prohibetur; unde superiores
partes marcescunt, venter inflatur,
lenta adest febris, difficilis cum tussi
spira-

Spirstio urget & alvus nimis fluida existit. Nec deinceps pro phthisi semper habenda est illa morbi species, ubi cum corporis extenuatione lentaque febre tussis & dejectionis plus minus saniosa adest. Sæpissime enim accidit, ut salva pulmonum compage, ex remotioribus partibus, ut mesenterio, utero, vel renibus, abscessu vel ulcere obfessis sanies ad pectus transferatur. Denique etiam probe distinguenda est phthisis a tussi valde chronica cum ejectione copiosi phlegmatis juncta, sequente tabe viriumque prostratione & calore præternaturali; quæ quidem mala autumnali & vernali tempore subiecta ad catarrhales morbos proclivia sæpe sæpius corripunt diutiusque vexant, sed nihilominus naturæ & beneficio feliciter cedunt.

§. IV.

Ne cui vero vel minima in cognoscenda phthiseos ab aliis morbis differentia supersit delinquendi occasio, operæ pretium arbitror, certa quædam signa, ex quibus vera phthisis cognosci possit ac debeat, hoc loco recensere. Placet autem ex veteribus, qui in historiis morborum conscribendis longe sæpe accuratior esse solent recentioribus, locum Cælii AURELIANI, qui lib. II. cap. XIV. legitur, huc transferre, qui ita se habet: *Phthisica passio fit frequentius antecedente sanguinis fluore, aliquando etiam longi temporis tussicula, sive catarrho, quo pulmonum profunda & intima partes lacerantur & primo levius tunc ulcerata. Sequitur egrotantes febricula latens, quæ initium, inclinante die, accipit, atque veniente luce levigatur, adjuncta tussicula plurima initio noctis atque sine, cum sputis saniosis ac parvulis quidem, deinde autem plurimis. Iis vero, qui ex fluore sanguinis in istam veniunt passionem, primo sanguinolenta sputa efficiuntur, tum sæculenta, tum livida, vel prasina & in ultimo alba atque purulenta, dulcia vel salsa, cum voce rauca aut clangosa & difficultate spirandi atque genarum*

rubore, & ceteri corporis cinereo colore. Cibi fastidium sequitur & major sitis; quibusdam gravis doloris sensus est vulnerati pulmonis, ut etiam ejus fibras exspuant pulsus debilis, durus ac dein formicularis. Sequitur præterea inflatio pedum & pejorante passione ventris efficitur fluor & phlegmata carbonibus injecta terri sunt odoris. Mementur dein hic adduci HIPPOCRATIS verba, quibus imminetis phthiseos signa eleganter tradit. Sunt autem in lib. I. de morbis text. 9. fere hæc: Fit phthisicus, si pituita a capite in pulmonem defillat, & primum quidem ut plurimum latentes desinit tussimque tenuem exhibet, & sputum paullo amarum solito & aliquando tenuis adest calor; temporis autem progressu exulceratur pulmo & intus ulceratur a pituita inharrente & putrescente & gravitatem exhibet pectori & dolore acutum ante & retro, caloresque acutiores in corpus incidunt. Quanto vero major tempus progreditur, tanto magis puri siccum ejiciuntur & febres acutiores fiunt & tussis fortis ac continua, & inedia vexat & tamen alvus inferne turbatur.

§. V.

Propositis itaque genuinis nostri affectus characteribus, videamus nunc ^{scilicet anatomicis} quasnam tantorum malorum causas in dissectis phthisi defunctorum corporibus reperire liceat. Quo fine potissima, quæ mihi ex innumeris auctorum observationibus & autopsia anatomica innotuerunt momenta paucis suppeditabo. Primo autem in omnium fere, qui phthisi decedunt, pulmonibus lobum vel dextrum, vel sinistrum, vel utrumque simul pleuræ & costis, vel etiam in dorso vertebri adeo firmiter adnatum deprehendimus, ut cultro difficillime possit separari, plerumque etiam locus iste putrido sero, sive ichore scatet. Deinde in nonnullis, præsertim empyematicis, unum lobum a prægresso longo abhinc tempore pectoris morbo, penitus absorptum, alterum inflammatum fuisse observavimus,

vimus, qui mortis causam constituit. Tum quoque utplurimum in altero pulmonum lobo vomicas, sive ulcera clausa, diversæ magnitudinis & numeri, adnotavi, quæ dissecta partim pus crassum, partim fluidum continebant. Ubi in eodem vel altero lobo, maximeque superiori ejus parte incisio facta fuit, cavitates sat amplæ pure & phlegmate, ejusdem fere generis ac coloris, quod per os antea rejectum fuit, repletæ in conspectum venerunt. Fit porro nonnunquam, ut in pulmonibus nodosis & scirrholis ulcera serpentina, fistulosa & instar canceri vicinas partes exedentia, quæ ichor foetidum & sanguinem recondunt, offendantur. Nec desunt exempla, ubi tubercula scirrhopa & instar acinorum dura reperiuntur, quæ materia tophacea, calculosa & putrida scatent. Post ea non prætereundum esse existimo, quod cor plerumque flaccidum ejusque vasa polyposis concrementis sint infarsa, de quo phænomeno memorabilis exstet observatio in M. N. C. Dec. II. obs. 35. In pericardio quoque, imo non raro in ipso pectoris cavo ingens serî impuri & foetidi diffuit copia. Quod denique ad abdominis aliasque partes attinet, vasa utplurimum sunt exsanguia, hepar magnæ molis & pallidum, mesenterii glandulæ tumefactæ, omentum absumtum & omnis pinguedo tam internarum quam externarum partium conspectui se offert. Qui paulo curiosior plura de phthisicorum sectionibus exempla legere cupit, consulat modo M. N. C. Dec. I. ann. 1. pag. 62. 63. item ann. 2. pag. 235. ann. 3. pag. 190. Dec. II. ann. 4. obs. 35. & 118. ann. 8. pag. 214. ann. 9. 245. Cent. III. & IV. obs. 118. Cent. VIII. obser. 105. Cent. IX. obs. 16. 26. Cent. X. obs. 143. VERZASCHAM obser. 100. LOSIUM obs. 63. PAWIUM obser. 22. PLATERUM lib. III. obs. 189. 690. PEZOLDUM obs. 63. 64. 74. & 92.

§. VI.

Ex hisce satis apparet, quam gravis & demum exitialis pulmonum, ceu

visceris vitalis, sit læsio, quæ mortem induxerit. Nunc erit inquirendum, quænam causæ ad tantam læsionem in exquisita phthisi contribuant. Has inter primo omnium referri debent stases scirrhopæ, substantiam pulmonum mere vasculosam, vesiculosam & membranaceam obidentes, quæ, si invalescunt, ob continuum & reciprocum aeris transitum aliasque causas, difficillime tolluntur. Qua de re dignus est, qui hic inferatur, locus HIPPOCRATIS, qui exstat in lib. de intern. affect. cap. IV. in hunc modum: *Quum pulmo sanguinem in se ipsum traxerit, aut pituitum falsam, & non rursus dimiserit, sed in ipso coacta & compacta fuerint, ab his tubercula sunt in pulmone & suppurantur: ab initio & per totum morbum suffis acuta sicca obtinet, & rigor & febris, & dolor in pectore & in dorso incumbit, aliquando etiam in latere & erecta cervice spiratio vehemens incidit, deinde corrumpit pus & multum expuit.* Non possum quin hisce HIPPOCRATIS verbis comparem fere similia ARETÆI, quæ in lib. III. cap. VIII. exstant; *phthisici, inquit, ante quam manifestis signis præsertim spu putrido & purulento se prodit morbus, in pulmonibus sovent tubercula, sive nodos scirrhopos, a materia viscosa lentescente atque in duritiem abeunte, & ita tabidi per plures annos vivunt, ante quam in actum corruptionis vel abscessus transseant.* Hæc si adsunt, in pulmonibus suffis sicca, valida, sonora cum acuto vel pungitivo sensu in pectore spirandique difficultate indicium faciunt, & a profundiori aeris attractione & inspiratione angustia quadam & renisus in pectore percipitur suffisque vehementior fit, maxime etiam post validam corporis exercitationem.

§. VII.

Verissima quidem sunt allata Hippocratis & ARETÆI verba: nobis tamen nonnulla, quæ forte meliori illustrationi inserviunt, adjicere licebit.

Phthisis
antecedens
est.

De hisce

bit. Tubercula ista materia viscida repleta plerumque initium constituunt vomicarum, quæ nil nisi diversæ magnitudinis ulcera sunt, membrana ambiente cincta. Ejusmodi vomicæ, si adhuc minores sunt, tussii interdum ejiciuntur. Quodsi vero mole sua increscunt interiusque rumpuntur, abscessus inde fiunt & cavitates cum sputo purulento copioso phlegmate mixto, & tunc vera adest phthisis. At vero quandoque ipsi hi nodi scirrhusi, qui diutius se celarunt, ut præter siccam tussiculam vix ulla præbuerint indicia, ob materiam intus retentam & acrem factam in ulcus abeunt cancerosum & fistulosum serpens ac foetidum, quod ita vicinas partes consumit & in putrilaginem convertit, ut teste FORESTO *lib. XVI. obs. 14. & 53.* asperæ arteriæ frustula ejecta, & juxta SYLVIIUM *in obs. lib. II. cap. XII.* venæ pulmonalis furculi tussii excreti fuerint.

§. VIII.

Verum adhuc sunt alia phthiseica initia, maximeque hæmoptysis, ubi incaute a medentibus tractatur, aut si paullo major cruris portio est, quæ sputo ejicitur. Tum enim facile sanguis ex pulmonum vasculis intra vesiculas aereas extravasatur & stasi concepta putrescit, partes vicinas corrodit ac demum sinuositates efformat, vel in nodos & tubercula coit. Et profecto, si vel meam unius hac de re experientiam adducere licet, certa asseverare fide possum, dimidiam fere partem phthisicorum, qui se curæ meæ tradiderunt, ab hæmoptysi prægressa & male curata primam mali sui originem accepisse. Quibus dein quoque annumerari debet secundum veteres catarrhus salus longo tempore pectus infestans, quem pressio, ut ajunt, pede, phthisica affectio non raro excipere solet. De quo in sequentibus plurà dicemus.

§. IX.

Jam vero non immerito queri posset, unde causæ jam propositæ originem habent. Jam vero non immerito queri posset, unde causæ jam propositæ originem habent. Jam vero non immerito queri posset, unde causæ jam propositæ originem habent.

ginem suam habeant: Nostra hac de re sententia hæc esto: sanguinis & humorum in vasis stagnationes, ubi firmiter iis insunt, sicut plurimorum morborum, ita etiam phthisicos sunt genetrices. Fluida enim quando extramotum progressivum constituta in circulum non aguntur, pristinam suam temperatam naturam mora amittunt, & valde alienam, impuram, falsamque & acrem induunt; vel etiam minima vascula nimium opplendo obstructions, indurationes atque scirrhositas efficiunt. Perniciosas vero hæc sanguinis & humorum in pulmonum vasculis stagnationes non aliunde fieri deprehendimus, ac si fluida in nimia copia & cum impetu ad partem per se valde languidam & a tono dejectam compulsa congeruntur, ut, quantum venæ ab arteriis receperunt, non possint reddere.

§. X.

Verum quamplurimæ dantur causæ, quæ perneciale sanguinis & humorum in pulmonibus stagnationem inducere & ad phthisin remotè conferre valent. Inter eas præcipua debetur animadversio hæreditariæ dispositioni, qua liberi a parentibus phthisicis progeniti, data occasione, in eandem labem incurrunt facillime. Consistentem hac in re habemus tum experientiam, fidissimam rerum testem, tum auctores probatissimos. Ex his audiamus saltem doctissimum FERNELIUM, qui in *patholog. lib. 5. cap. X.* hæc eleganter prodit: qui tabida de stirpe sari sunt quasi hæreditario jure omnes necessario tabe marcescunt; hocque malum sæpius vidimus in ejusmodi familiis ordine grassari. Et ratio quoque in promptu est. Etenim, quum illa a parentibus accepta ad morbos proclivitas potissimum in prava partium solidarum conformatione, sive tali fibrarum ac vasorum laxitate consistat, qua humores appulsi non debito modo ac rifu ulterius possunt promoveri; in aprico est, cur ii, quorum pulmones natura debiles existant.

Causa media sunt dispositio hæreditaria.

3) di-
rurnus
pectoris
catarrhus.

Origo hæmoptysis a causa dicitur ostenditur.

Tom. IV. Pars IV.

L sunt

sunt & flaccidi, præ ceteris in varios pectoris morbos maximeque phthisin sint propensi. Quibus dein, teste gravissimo HIPPOCRATE, adhuc ii debent adnumerari, qui pectus a natura depressum & angustum obtinent, qui scapulas instar alarum prominentes costasque in thorace protuberantes habent, nec non qui oblongi colli vel etiam gibbosi sunt.

§. XI.

Deinceps certa constat experientia & vel solius HIPPOCRATIS comprobatur testimonio *aph. IX. Sect. V.* homines, qui habitus corporis gracilioris ac tenerioris, stature proceræ atque ætate juvenes sunt, a XVIII. ad XXXV. ætatis annum hæmoptysi æque ac phthisi valde esse obnoxios, vix aliam ob rationem, quam quod in hac ætate vasa sint teneriora longæque facilius, quam quidem in provectioribus, expansa dissolvantur. Ut plurimum vero omniumque facillime hæmoptyica & phthisica accidit affectio viris & juvenibus, qui temperamento præditi sanguineo-cholericofacile animo commoventur & in pueritia frequentes narium hæmorrhagias perpassi sunt, præsertim si nimio motu incalescunt. Tum enim sanguis magna in copia & impetuosius ad superiora & pectus compulsus per minima arteriæ ac venæ pulmonalis vascula libero itinere ad cor redire nequit; unde ramorum majorum a subsistente sanguine nimis expansiones, disrptiones & denique extravasationes fiant necesse est.

§. XII.

Ex dicta perversa causam hic præbet antecedentem intempestivum potuum spirituosorum usus. Quod quidem non adeo difficili indiget probatione, quam satis cuique spectatum sit in regionibus vitiferis sicut omnes pectoris morbos ita maxime hæmoptysin ac phthisin longe esse frequentiores, quam in aliis. Hinc etiam HOEFERUS in *Hercule med. lib. 1. cap. III.* rectissime arguit, phthisicam

affectionem in Austria inferiori non aliam ob causam endemic grassari & tam innumeros rapere, quam ob vini generosioris, præsertim matutino tempore, abulum.

§. XIII.

Progredimur nunc ad eas causas, ad præconsiderandas, quæ falsi humoris in pectore decubitus procurant, quem antiquissimi medicorum promiscue ex capite deduxerunt, quasi passim ab eo humoris in pectus delapsus fieret. Sed non satis perspicuum & in experientia fundatum est hocce iudicium. Multo magis nimia sanguinis serosi ad pectus, præcipue vero ad fauces totumque canalem asperæ arteriæ, quæ tunica glandulosa interna obstita est, congestio accusanda videtur; idque eo magis in subjectis serosioribus & grævidine, coryzæ crebrisque catarrhis per omnem ætatem obnoxiiis. Quod si enim plus sanguinis & seri ad glandulosas partes per arterias appellitur, quam per vasa venosa potest regredi, ingens serosi laticis contingit secretio, qui copia increfcens, admisso aere frigido, coagulatur & tandem magna sæpe copia ejicitur. Procedente tempore & malo diutius perseverante, accedentibus adhuc aliis causis, ut cruditatibus ex prava dicta & digestionis vitio collectis, transpiratione impedita, vel profundo animi moerore &c. serum induit naturam falsam & corrosivam adeoque successu temporis vesiculas pulmonales & vasa tenerissima corrodit.

§. XIV.

Ex dictis & adductis jam facili negotio poterit perspicui, quantopere rigidi & septentrionales venti ac tempestates pluviosæ, nebulosæ ac frigidæ, quæ tonum vasorum pulmonalium relaxando, sordes in iis accumulantes, adeoque malum adaugent, tabidis ac phthisicis sint infensæ, ut propterea *aphor. HIPPOCRATIS. X. Sect. III.* veritati omnino æstimemus consentaneum, qui autumnum expressis verbis tabidis declarat noxium. Er profecto,

fecto, si ullo in morbo ingignendo magna aeris est potentia, est sane in pectoris affectionibus maximeque phthisi; unde etiam TULPIUS *in obs. med. lib. II. cap. X.* causam, quod in Hollandia tam frequentes sint vomitæ & phthises, locis uliginosis & aeri continuis vaporibus putridis referto tribuit rectissime.

§. XV.

Ad phthisin contrahiunt morbi pueri & stola morbillosi.

Transimus nunc ad eos morbos inquirendos, qui ad phthisin disponere solent: inter hos vero primo loco referri debent variolæ. Hinc ego per plures novi pueros & adolescentes qui superata variolosa febre variis subinde pectoris molestiis per multos annos durantibus, ut tussis sicca, sensu doloris acuto, spirandi difficultate, tabe & lenta febre infestati & accedente demum abscessu mortui fuerunt, quos inter præsertim serenissimum Saxoniarum Principem referre lugemus. Eadem fere scena luditur post morbillos. Nam in hisce exanthematicis affectibus magna seri peccat acrimonia, quæ non modo in principio horum morborum nervosis pulmonum membranis firmius inhaerens tussim siccam & sat molestantem concitat, verum etiam, expulsionem materiei ad corporis superficiem facta, insignem in hoc viscere debilitatem relinquit. Jam si ægroti forte maturius, quam quidem materia vitiosa omnis transpiravit, liberiori, maximeque vernali & autumnali aeri sese exponunt, per facile evenit, ut restitanti mala indolis materia ad interiora recedens ut plurimum pulmones debiles petat, irriter, exulceret. De quo legi meretur Thomas BARTHOLOMÆUS *Cent. IV. histor. 43.* & MICHAELIS *praxi clinica part. I. lib. III. cap. V.*

§. XVI.

Allegis. An affectus sit & venter ultra male affectus.

Neque plane insoletis & ab expectantia alienum est, ex aliis pariter cutis efflorescentiis, ut scabie, gutta rosacea, maculis scorbuticis & purpura retropulsis phthisicam labem sæpius fuisse subortam. Quod idem fieri ob-

servamus post suppressos copiosos sudores, post intempestive tractata capitis vel pedum ulcera, vel etiam post fonticulorum præmature consolidatos. Nec desunt exempla, quæ etiam ab erysipellate, doloribus podagricis & arthriticis repressis, & incautus tractatis phthisicam affectionem docent prognatam. Etenim quum acris & caustica materia hac ratione intus retinetur & per venas ad sanguinem resorbetur, fit inde, ut ad nervosas easque tenerrimas pulmonum membranas delata firmius ipsi inhaereat easque irritando contringat, unde vasa coarctata obstruantur & demum corrodamur necesse est. Memini quoque, a curato tumore scirrholo sub axillis & pone aures phthisicam affectionem inductam, ut nihil denique dicam de frequenti phthiseos ab hæmorrhoidibus vel mensibus suppressis generatione.

§. XVII.

Denique non præmittendum esse arbitror, dari exempla, licet non adeo frequenter obvia, quæ optime nos convincunt, phthisicam tabem, *Nimil præter supra dictam hæmoptysin et hæmorrhagiam* ab aliis fortioribus hæmorrhagiis commode posse induci. Quod quidem potissimum valet de ejusmodi subiectis, quæ vel per nativitatem, vel ob contractam ab aliis causis pulmonum atoniam ad hunc morbum disposita existunt. Cujus adverti sanam quoque rationem habemus suffragantem, quæ non minus superabundantem, quam deficientem sanguinis copiam statibus producendis nos docet aptissimam. Unde videant, qui phthiseos proximam causam in sola plethora repositam sentiunt, quantum sibi & expectantiz contradicant.

§. XVIII.

Singularis superest questio, quæ in utramque partem a medicis agitur, utrum phthisis sit contagiosa? Ego vero neutiquam vereor hoc asserere, vel *phthisis* saltim eo restringere, ut ejusmodi contagiosa, si non ad phthisin inducen-

dam, tamen, si dispositio jam adsit, ad promovendam existimem idoneum. Nam mirabilis certe & valde multiplicativæ indolis est omnis materia ulcerosa & corrupta, ita prorsus, ut plurimi morbi maligni & per contagium grassantes, quales sunt scabies, lepra, variolæ, ulcera antiqua sordida, in peste carbunculi, imo quoque dysenteria &c. exinde deducendi veniant. Neque tamen tam malignam nostri miasmatis naturam esse censeo, ut e longinquo & subitaneo quasi impetu homines inficiat, sed tum demum, si quando propinquius & continuo cum phthisicis converferentur. Confirmant nos in tali iudicio ferendo celeberrimi in arte medica viri. Ita RIVERIUS *Cent. 1. obs. 99.* notabilem refert casum ancillæ, quæ per contagium heræ suæ, cui diu nocturne ministravit, in phthisin incidit, & *Cent. IV. obs. 92.* mentionem injicit puellæ, quæ a sorore phthisico cuidam mammas præbente phthisin incurrit. Aliud exemplum nobis affert SCHENCKIUS, qui in *obs. lib. II. obs. 133.* memorat, ita contagiosa esse confirmationum phthisicorum sputa, ut medicus illa olfaciens factus inde sit phthisicus. De quo etiam consuli potest *obs. de phthisi & contagio in M. N. C. Cent. LX. obs. 62.* descripta.

§. XIX.

Progrediendum nunc est, ad phthisin nostræ mali suppedendam. Veram phthisin inter graves & curatu difficillimos morbos vel primo loco esse collocandam, non modo in vulgus tot tribus exemplis cognitum existit, verum etiam a medicis longa experientia est comprobatum. Ipse HIPPOCRATES *lib. 1. de morb. Sect. II.* ita iudicat: *tabes cum sunt, necessitatem habent, ut interiant.* Cui adlenitur GALENUS *lib. IV. de loc. affect. cap. VIII. & V. method. med. cap. 1. & VIII.* & CELSUS *lib. III. cap. 22.* quod si vera phthisis est, inquit, inter initia protinus occurrere necessarium est, nec facile hic morbus, cum

inveteravit, evincitur. Ex recentioribus de insigni phthisin sanandi difficultate vid. FORESTUS *obs. 43. lib. XVI. & Rodericus a FONSECA Tom. I. consult. 58. & Tom. II. consult. 48.* nec non *Timæus a GULDEN-KLEE in epist. lib. III. epist. 2.* ubi hæc habet: *ingenue fateor, in tota mea praxi, quam 37. annis exerceo, neminem exiis, qui ulcere pulmonum affecti fuerunt, integræ sanitati restituere potui, etiamsi nihil intentatum reliquerim, quod ad curationem huius mali ullo modo facere poterat, neque ab aliis celeberrimis medicis quempiam restitutum vidi.*

§. XX.

Verum enim vero, licet phthisicos curatio sit difficillima, imo, si ad tantum fastigium pervenerit, ut a vulgo quoque signis manifestis cognoscatur, supra omnem humanam artem posita, nolim tamen facile idem de omni, præsertim in incunabulis quasi suis adhuc hærente prædicare. Namque plura mihi cognita sunt exempla eorum, qui a vulnere pulmonibus inflicto, vel a præcedente hæmoptysi & ruptione vasorum minimorum, nec non post pleuritidem & peripneumoniam pectoris abscessu & vomitis laborarunt, sed nihilominus tempestiva medicatione a malo suo penitus fuerunt liberati. Pariratione mihi & aliis observare licuit, per plures a phthisicis parentibus genitos, qui pectus interius depressum & seapulas instar alarum prominentes habuerunt, qui ad iram valde proclives sanguinem in pueritia ex naribus, citra ullam causam externam, frequentius stillarunt, salsaque ad fauces & pectus defluxiones cum tussi sicca & ferina, æstivo etiam tempore infestante passim carnemque mirum amiserunt & non longe post passum calorem volarum perceperunt, florido adhuc genarum colore existente, in integrum congrua medicina & diæta fuisse restitutos. Imo denique pulmonum abscessus, ubi ingenti in copia pus album,

Si d. in-
cipiens

album, æquale & unius coloris fuit ejectionem, reliqua tamen pulmonum substantia nondum corrupta, nec scirrhus indurationibus, vel fistulis ulcerosis obfusa, neque cordis & pulmonum vasa concretis polyposis infarsa fuerunt, convenienti methodo tam diætetica quam pharmaceutica feliciter vidi sanatos. Id quod innumere aliis exemplis confirmare possemus, si ad longius excurrendum tempus nobis suppeteret.

§. XXI.

Jam prævideo, quid obijci mihi hic possit: Scilicet, qui fiat, ut tam raro phthisi, vel tantum incipienti obtingat curatio. At vero, quæ id multo sæpius prohibent, variæ dantur causæ, quas inter hæc mihi potissima esse videtur, quod non satis evidentia signa diagnostica semper suppetant, quibus de veræ phthiseos præsentia ejusque genuinis causis certiores reddamur. Quam in rem egregia sunt verba FERNELII, qui in *patholog. lib. 5. cap. X. latens abscessus*, inquit, seu vomica, vitium inprimis additum, sæpe nec laboranti, nec medico notum, quo laborans ipse nec consueta munia intermittit, nec se morbo teneri putat, causamque interitus nesciens intus gerit sub pectore: non pauci tamen inopinato e viris hora quadrante erepti sunt, in quibus dissectis non alia mortis causa comparuit, quam repentina vomica in pulmonibus disruptio, qua per suffocationem fit vita extincta. Omnibus tamen sic affectis nullo non tempore ante, quam vomica rumpetur, adfuit cruenta cum tussi exsecratio, corporis gravitas, pectoris levis oppressio & spiritus difficultas, quibus tabes raro comes. Sed hæc signa aliis quoque affectibus communia sunt. Præter hæc vero de admodum difficili phthiseos diagnosi plenius nos convincere possunt frequentes medicorum, etiam sæpe clarissimorum, circa eandem errores. Ita enim complures phthisici habentur, qui tussi chronica cum carcinali defluxione affecti materiam

paullo crassiores, coloris ex albo viridis rejiciunt, aut qui tussim stomachalem hypochondriacam ex vitiosa primarum viarum saburra ad pulmones delabente subortam diutius experiuntur. Fit quoque, ut asthma humidum, præsertim ubi post suppressas hæmorrhoidum vel mensuum excretionem, factamque inde in dispositis humorum ad pectus regurgitationem & congestionem originem sumserit, phthisica affectione non raro venditetur. Nec denique obscurum esse poterit, lentam febrem cum tussi & repentina corporis extenuatione & colluctativis sudoribus junctam, quæ arthritide, podagra vel scorbuto affectis nonnunquam supervenit, ad phthisin sæpissime referri, cum tamen nulla in pulmonibus continui solutio reperitur. His vero ita constitutis, quum tam anceps, tamque difficilis veræ tabis pulmonalis sit cognitio; facile poterit colligi, quam incerta sit curatio, quæ illi debet esse superstructa.

§. XXII.

Sed accedit adhuc alia non minoris momenti causa, quæ phthiseos & incipientis de subortæ hecticæ sanationem impedit: quod scilicet per pauci medentur sint, qui idoneis ad hoc negotium pertinentibus medicamentis recte & circumspecte uti norunt. Nam si ullo modo, certe in phthisi curanda, ob tantam remediorum contraindicationem medici opus est prudentia. Postulat enim phthisis laxantia & humectantia, postulat leniora traumatica & adstringentia, imo postulat nonnunquam blanda anodyna &c. quæ nisi debita cautione iustoque tempore & exacta circumstantiarum habita ratione adhibentur, longe gravius malum efficiunt, tantum abest, ut levaminis quicquam afferant.

§. XXIII.

Præmissis hisce generalioribus ad prognosin spectantibus, nunc de *signis* eventu morbi nostri tam salutari *signis* quam perniciali pauca erunt subiungenda. Sciendum itaque,

L 3 spem

Tom. IV. Pars IV.

spem in angustio esse positam, si hec-
tic calor magis magisque increfcit &
pullus etiam primo mane fertur cita-
tior, si caro cum viribus consumitur,
neque hæ aliquo modo per somnum
reficiuntur. Quod quidem plerumque
evenit, si, quo plus puris adest, eo
minus expectoratur. Tum enim acrius
illud fit & cædus carbonibusque inje-
ctum tetra odore nares ferit, & eo
magis quoque febris augetur. Si porro
accedit summa spirationis cum metu
suffocationis difficultas, si ægri in eo
latere, ubi læsio lobi est, non possunt
jacere, si odorem cadaverosum ex ore
spirant, si vox rauca, sudores colli-
quativi, diarrhœa & pedum cum do-
lore quandoque junctæ intumescencia
superveniunt, capillique defluunt,
mortem in propinquo esse certissimum
est. Quod si denique expectoratio pror-
sus supprimitur, ægri sensim paullatim-
que, maxime sub situ capitis elati-
ori, mentis satis compotes spiritum
emittunt.

§. XXIV.

Contra vero meliora sunt speranda,
si vires adhuc constant & respiratio est
liberior, si appetentia ciborum ac di-
gestio salva, si spatum, quod ejicitur,
album & æquale est, nec febris
hectica urget. Major tamen sanatio-
nis spes apparet, si æger est boni cor-
poris habitus, si pectus habet amplum
& si deest hæreditaria dispositio, cal-
or sit mitior & alvus compacta depo-
nit. Hæc enim ratione phthifici, præ-
sertim convenienti diætæ & medica-
mentorum usu adjuti per longos annos
vitam sæpe possunt protrahere, quam
in rem magni momenti sunt verba
WILLISII, quæ lib. de medicament.
operat. Sect. I. cap. VI. de tabe seu phthisi
in hunc modum prodidit: *Accedit in-
terdum, inquit, foveam quandam,
aut forsân binas in pulmonibus efforma-
ri easque circum circa parietes callosos
obtinere, ita ut materies ibi collecta in
massam sanguineam minime transfera-
tur, sed quotidie tota, copia licet in-
genis expectoretur. Taliter affecti,*

*quasi tantummodo fontanellam in pul-
mone haberent, spuum cæsi multum &
crassum, imo flavum & quasi purulen-
tum omni mane, aliquantulum in toto
die rejiciunt, tamen alias satis sani de-
gunt, bene respirant, comedunt &
dormiunt, invalescunt, aut saltem bono
corporis habitu persistant & non raro per-
sanescunt. Hinc nonnulli dicuntur
phthisin per 30. 40. annos habuisse &
morbum cum usque ad vitæ terminum,
haud proinde abbreviatum, protraxis-
se. Et profecto notabile est circa pul-
monum ulcera, quod salvis reliquis
visceribus sine notabili corporis conta-
bescencia per plures annos possint du-
rare. De quo videri potest KER-
KRINGIUS in spicilegio anat. obs.
72. & BARTHOLINUS Cens. II.
hist. 14. Nec adeo conceptum est difficile.
Uti enim natura interdum vitiosa ex-
crementa per ulcus extremarum par-
tium, vel etiam artificiale, ut fon-
tanellam insigni cum emolumento ex-
pellit; ita cur idem non possit locum
quandoque habere in pulmonum ulce-
ribus equidem non video.*

§. XXV.

Sed demum non parum periti medi-
ci interest, specialiora illa, quæ phthi-
ficorum convalescentiam manifestant,
signa probe nosse. Hæc quidem optime
tradita legimus apud ARETÆUM
lib. III. cap. 1. quare digna censeamus,
quæ huc transteramus: *Si versantur
in melius phthisi laborantes, suffis lon-
gior & rarior fit, plura excernuntur sa-
niosa sputa & humidiora, multa per
ventrem aquea exturbantur, urina co-
piosa excernitur, licet nondum quic-
quam in ea subsidas, vox sonantior
clariorque redditur, somni longiores,
quantum satis est, efficiuntur, præ-
cordia remittuntur, dolor interdum ad
scapulas in remissione transit, anhel-
tus rarus, lenis, sed cum vocis asperi-
tate fit: & ita sane mortem effugiunt.*

C U.

C U R A T I O .

§. I.

Mitho-
das ph-
thisi me-
dendi
triplex
curatio
mitiga-
tiva &
præser-
vativa.

PRo diversa malī phthisici statu atque conditione tam ratione temporis & causarum, quam respectu virium ægotantis medendi methodus & apta remedium appropriatorum applicatio multum omnino differt. Nobis eam in curativam, in mitigativam & præservativam dispecere placeat. Prior locum habet, ubi talis causarum status & circumstantiarum ratio est, ut spes restitutionis in integrum affulgeat & idoneus medicamentorum usus sanationem adhuc promittat. Mitigativa vero ea est, ubi tanta vis morbi est, ut ejus expugnatio nec ab optimis remediis sit obtinenda, sed in id potius debeat incumbi, ut urgentia symptomata mitigando pejoraque ac funesta avertendo vitam ad longius tempus prolongemus. Tertia denique præservatoria sicut in universum ad morbos graves præcavendos omnium est optima, facillima & securissima; ita etiam in nostro affectu, ubi adhuc est in incunabulis, principem suo merito locum tuetur.

§. II.

Curatio
ubi
locum
habet.

Accedimus jam ad methodum medendi curativam. Hæc locum maxime invenit, ubi a vomica rupta abscessus apertus oritur & magna puris ejicitur copia, quod sæpissime evenit post pleuritidem & peripneumoniam male terminatam, post hæmoptysin & vulnera pulmonibus inflicta, salva reliqua pulmonali substantia eaque necerosa, nec scirrhusa. Quo in casu nec rectius nec melius datur præsidium, quam lactis cura: decenter usurpata, qua ego per plures phthisicos, in cymba charontis quasi hærentes sanatos pristinaque redditos valetudini novi. Nam si ullum est remedium, quod non heri aut nudiū tertius natum, vel quatuor tantum experimentis comprobatum, sed quod triginta se-

culorum omniumque inter omnes nationes medicorum jugi & constanti experientia saluberrimum & præclari in phthisi curanda usus est deprehensum, certe est: lac & cum hoc prudenter instituta curatio, de qua utilia quædam hoc loco tradere operæ erit pretium.

§. III.

Lactis
usui ut-
phthisi-
maxi est.

Et primo quidem ut certiores fiamus, lactis usum esse vetustissimum primis mox temporibus, quo salutari arti majus statuere pretium cœperunt homines, ab optimis medicis, ceu summum phthisicos remedium esse commendatum, e re erit, certa, quæ id comprobent, testimonia ex veterum monumentis in medium afferre. Primus itaque, qui lacti plurimum in sanando tribuit, suo jure dicendus est HIPPOCRATES, quem postea secutus est GALENUS, qui multus in commendando lactis ad phthisin usu, & lib. V. meth. med. cap. 12. mentionem injicit loci, quem vocat Stabias, aeris puritate, pecudum pabulo & lactis ibi emulsi salubritate celeberrimi, ad quem frequentissime confluerit, ad sanitatem recuperandam elumbis phthisicorum cohors; non secus, ac nostris temporibus ad acidulas & thermas, recuperandæ per aquas sanitatis gratia, convenire quotannis ægri solent. Qui mos & curandi methodus, teste Andrea BACCIO, Romanorum doctissimo medico, etiam ante centum annos Italia viguit. Nam lib. IV. de thermis egregius hic auctor ita scribit: Neapolitani medici pro ultimo refugio ægros phthisicos, & qui sanguinem expuunt, vel ejusmodi tiberacis ulcera & alia vitia patiuntur, ad Tabeas mittunt, cum successu adeo salubri, ut sint, qui totam in eis degant vitam.

§. IV.

Quod ali-
terius
ostendit

Est quoque inter veteres eosque peritissimos medicos ARETÆUS, qui lib. VII. de morbis chron. non dubitavit asserere, phthisicos, si multum lactis potent, nullō alio egere auxilio. Præcipue vero huc referri debet TRAL-

LIANUS, qui in omnibus prope pectoris morbis lactis usum in suis de re medica libris summopere suadet. Ita memorabilis exstat locus in lib. VII. pag. 309. ita se habens: quod si corpus totum alimentum non sentiens contabescere manifesto inceperis, neque thorax multum puris contineat, etiam solum lac ipsis dari debet: & asininum omnia alia antecellit, quod probe purgat. Alio loco commemorat: agre spirantes asinino lacte adjutos subinde conspexi, quum opportune esset datum: omnia enim, qua pulmonum cavernis infixæ sint, rejectione reddit morigera. Et de hæmoptysi loc. cit. pag. 304. hæc habet: omnes hæmoptyci lacte utantur. Neque enim medicamentum, aut cibum, aut aliud quippiam adeo accommodum ipsis ac utile, quam lac: & qui per initia solo ipso constanter, longiori tempore usi sunt, omnes in totum sanauerunt. Porro addit: novi quendam, qui cum toto anno lac bibisset & comedisset, & a vino abstinuisset, ab hæmoptysi & puris spuito liberatus fuit, ut nec postea in phthisin inciderit.

§. V.

Lactis
virtus
pro di-
versis
se anti-
monia
enanti-
natur.

Verum enim vero, demonstrandum etiam a priori est, quare lac tam celebre tamque incomparabile in pectoris morbis sit præsidium. Primum vero scire licet, lac nec unius esse generis, nec ejusdem quoad omnia virtutis, sed pro diversitate animantium, & pabuli peculiare quædam possidere facultates, quæ seorsim sunt expendendæ. Primo omnium se nobis offert lac asininum, quod summo in pretio semper a veteribus habitum fuit, multumque habet feri dulcis, sed parum terreæ caseosæ & pinguioris substantiæ, quare nec facile coagulatur & ad conficiendum caseum & butyrum minus aptum existit. Serum ejus abstergentem & laxantem, humectantem & acrimoniam temperantem possidet facultatem. Hoc sequitur caprillum, quod non tam ferosum est, quam asininum, neque tam bene laxat & ab-

stergit, sed consistentiæ est crassioris; & quia frondibus arborum, quæ aliquid resinosi continent, vescuntur capræ, ad consolidationem partium suppuratarum plurimum valet. Lac bubulum pinguius est, multumque terreæ, sed minus feri habet; unde etiam multum ex eo butyri & casei confici solet. Habet virtutem temperantem, nutrientem & consolidantem. Humanum lac ad usum medicum præ aliis videtur præstantissimum. Nam dulcissimum omnium est ejusque nutriendi vis insignis abunde apparet in infantibus. Differt vero etiam lactis virtus pro diversitate pabuli & herbarum, quibus animantia vescuntur. Hinc vernale salubre admodum est, quia tunc vegetabilia multis succis temperatis turgent, cum contra hibernum, quia tum animata fœno & stramine vescuntur, minus salubritatis habeat.

§. VI.

Hicce expositis lactis nunc judicatur, lac ideo in omni pectoris affectu & tabescentia universale remedium dici & haberi posse, quod omnibus medendi indicationibus satisfacit. Primo enim, ad acrimoniam humorum, quæ irritationis, vehementioris tussis & corrosionis præcipua causa est, insigniter temperandam, mitigandam & demulcendam, lacte præcipue vaccino nihil deprehendimus efficacius. Nam uti veneni corrosivi arsenicalis vim noxiam infringere valet; ita multo magis spicula solum corporis nostri involvere poterit atque obtundere. Ubi porro scopus & intentio est, viscidos & crassos humores detergendi, ulcera purgandi, alvum laxandi urinamque movendi & affluxum humorum a partibus affectis divertendi, asininum reliquis omnibus, propter copiosum serum dulce abstergens, est præferendum. Ubi virtus consolidandi & conglutinandi sauciatas partes expetitur, caprillum satisfaciet. Ad partes vero vero tabe consumtas nutriendas & ad vires deperditas restaurandas nec salubrius nec valentius datur humanum lac.

In pec-
toris
morbis.

te, præsertim, quando ex mammis mulierum, nullo accedente aere, quo spirituosum elementum avolat, hauriatur. Quam in rem memorabile est, quod doctissimus WEPFERUS in *epist. ad Verzaschum* scribit. Certe divini quid tam in humano, quam asinino lacte lateat, quod antehac nunquam credidissem, nisi id sensibus comperissem. Vidi his meis oculis, quasi novos homines inde factos fuisse. Nam legitimo ejus usu habitum firmiorem, colorem nitidiorem & vires robustiores plurimi acquisiverunt.

§. VII.

Uti scilicet. Sed non modo in lacte, verum etiam in ejus sero, si rite paratum fuerit, magna & efficax & interdum quoque potentior ad chronicas pulmonum & aliorum viscerum passionem sanandas virtus residet quam in lacte ipso. Nam, si vasculorum in visceribus obstructions, quæ fere initium dant longis morbis, referandæ sunt atque expediendæ, si lenti ac tenaces humores dissolvendi, si emundatoria aperta servanda & partes calore torridæ sunt humectandæ, serum lactis, ex quocunque animali sit petitum, ipsi lacti anteferi debet. Legi de hoc argumento fusius potest nostra *dissertatio de mirabili feri lactis virtute*.

§. VIII.

Lactis. Ex hisce adductis clare liquet, non modo in pectoris affectibus, sed etiam in difficillimis morbis sanandis non sine ratione, sed consentiente experientia ab antiquissimis & peritioribus nostri temporis medicis lac maximi semper habitum fuisse. Totum vero arcum in recto & prudenti ejus uso ad morbos tum curandos tum mitigandos, unice consistit. Quod si enim quis & alimentis & medicamentis minus recte uti vallet, plus detrimenti affert quam emolumenti. Quam regulam in primis ex recentioribus tenere debent, qui, nescio ex qua causa vel quo affectu, lactis usum medicum penitus rejicere, damnare & infamare omnibus viribus contendunt.

§. IX.

Quamvis vero per se satis eximius sit usus lactis ejusque feri ad multas indicationes in phthiicos curatione adornanda absolvendas; negari tamen minime potest, salutarem ejus energiam pro diverso scopo obtinendo diversis modis & rationibus secundari posse & exaltari: quod sequentibus demonstratum dabimus. Et primo quidem, lactis vis mirum intenditur ac vere medicinalis redditur, si animalibus, quorum lacte fruimur, pabulum medendi scopo accommodatum & quodammodo medicatum exhibemus. Etenim, a diversa alimentis, quo animalia & homines vescuntur, indole, lac etiam, quod præbent, differentem acquirere facultatem, non est quod dubitemus, præsertim quum vel quotidiano consistet exemplo, medicamentum purgans nutriti oblatum, per lac quoque infanti surgenti communicari. Laudandi igitur sunt antiquiores artis nostræ antistites, qui ut lac meliorem obtineat efficaciam asinis vel capris inter pabulum ejusmodi obtulerunt herbas, quæ ad morbum, quem curandum susceperunt, virtute apprimè specifica splenderunt. Hinc est, quod GALENUS *lac. cis.* memorat, herbas in Stabiis nascentes, quales sunt gramen, polygonum, melissophyllum, rubus, hederæ, cytisus, lentiscus &c. lac animantium, si hisce vescantur, efficere saluberrimum. Quæ eximium morem & nos usque feliciter cum successu sequuti, quando partis affectus absterisionem, vel depurationem moliti sumus, hordeum, scabiosam, scordium, chærefolium, arnicam, hyssopum, veronicam, marub. album cum pabulo misceri jussimus; si vero consolidandi fuit intentio, plantaginis species, hederam terrestrem, agrimoniam, millefolium, faniculam, consolidam majorem, pulmonariam &c. pascui loco objicienda curavimus.

§. X.

§. X.

Verum, adhuc sunt alii modi lactis-
virtutem medicamentosam pro varia-
intentione augendi, scilicet per varias
& appropriatas admixtiones, quas in-
ter præcipue eminet, miscela lactis
cum aquis mineralibus, de qua ego,
sine omni ostentationis nota, vere as-
serere possum, quod primus fuerim,
qui ipsam in Germania introduxit.
Nam quum ante triginta & plures ab-
hinc annos aquarum salubrium, in
nostris regionibus scaturientium, tam
calidarum, quam frigidarum ingre-
dientia, encheiresi chymica, scrutatus
nullum sal acidum & vere vitriolicum,
sed potius alcalicum & medium, cum
subtiliori terra & tenuioribus martis
particulis in ipsis, deprehenderim, ex-
perimentum feci, lac cum ejusmodi
aquis remiscendi, idque tam felici cum
successu, ut exinde in compluribus
chronicis, maximeque pulmonum af-
fectibus vel tollendis vel leniendis tam
admirabiles viderim effectus, qui nec
a solo lacte, nec a thermis vel acidulis
seorsim adhibitis potuissent expectari.
Unde mirandum est, imo plane dolen-
dum est, plurimos antea fuisse & ad-
huc esse, qui in phthisi & pulmonum
exulceratione acidulas existimant no-
centissimas easque nec per se, nec cum
lacte mixtas adhibere audent. Duos
tantum ante nostram ætatem excipi-
mus celeberrimi nominis medicos,
quorum alter ex majoribus est Ray-
mundus Joannes FORTIS, qui Cent.
II. Consil. 20. 27. 28. 30. & maxime 34.
acidularum usum commendat adven-
tante inquit, tempore, quo aquæ aci-
dule in valle solis enascentur opportuna
sunt, quæ pulmonum ulceribus saluber-
rime ac præstantissima a nobis quando-
que fuerunt expertæ, ad easdem tan-
quam ad unicam sacram anchoram con-
jugiendum consulimus, cui remedio,
si malum non cessarit, minus decoctis,
lactis aliisque ejusdem, facultatis ces-
satum fore arbitramur. Alter ex re-
centioribus est MORTONIUS, qui
medicatas aquas in pulmonum morbis,

salubres esse perhibet, *phthisiol. p. m.*
68. si pulmones tumoribus steatoma-
tosis cum calore miti hæctico obfessi
atque hoc pacto, scribit, plurimos
phthisicos multos annos harum aquarum
usu, cum appetitus & virium restitu-
tione, caloris hæctici & tussis minora-
tione, atque majori respirationis liber-
tate restitutos & sine ulla recidivatione
sanos redditos vidit.

§. XI.

Ego autem licet in morbis, qui ex
pulmonum substantia soluta, præfer-
tim graviori pendent, non facile aquas
minerales, quæ validioris indolis sunt,
suaserim; multiplici tamen experien-
tia confirmatus testor, illas ipsas,
quæ mitiorem obtinent genium sale-
que alcalino valde turgent, ut sunt
fontes Selterani vel Carolinæ thermæ,
cum lacte sive asinino sive caprillo de-
centi proportionem mixtas non modo in-
tussis chronica rebelles, cum dolore
thoracis compressorio, spirandi angus-
tia, lento calore & tabe junctæ, ve-
rum etiam in profunda pulmonum sup-
puratione & vera phthisi exoptatissi-
mum præstitisse levamen. Hac enim
ratione ad lentam, viscidam mate-
riam dissolvendam, ad obstructions
capillarium vasorum referandas, &
ulcera detergenda ac depuranda lac
majorem & præstabiliorum acquirit
virtutem. Multo vero magis lactis
cum aquis mineralibus potus indica-
tur, quando hæc pulmonum vitia ab
affectione hypochondriaca, scorbuti-
ca, arthritica, vel etiam calculosa,
quod non raro evenit, foveantur. Plu-
ra de connubio illo lactis & aquarum
saluberrimo legis possunt in disert.
quam ex professo de hac materia pro-
didi.

§. XII.

Fuit autem hæc methodus, lac per
varias admixtiones corrigendi jam
prisce medicorum cognita atque con-
suetæ. Hinc plura in HIPPOCRA-
TIS, TRALLIANI, AETII & secundum
ARETÆI monumentis consignata
exstant exempla, ubi lac aquæ per-
mixtus.

mixtum phthisi laborantibus præceperunt, vel etiam inprimis hydromel lacti additum exhibuerunt, cui miram Hippocrates tribuit efficaciam, dum lib. II. de dicta illud ipsum pulmonem emollire, tussim sedare, sputum educere & urinam movere perhibet. Hæc dum meditatur, insignis occurrit locus apud Cl. SPONIUM in *aphorism. novis Sect. V. aph. 99.* qui non modo externum & vulnerarium, verum etiam internum aquæ calcis usum in impetigine & lepra curanda summis effert encomiis atque dein miscelam huius aquæ cum lacte egregie commendat, his verbis: *Quoniam, inquit, quod magis mirum, in ulceribus internis, diarrhæa, dysenteria &c. hæc aqua cum lacte, aut sero lactis pota mira præstat, ut ex Dno de Clesure, celeberrimo inter Santones & Vascones practico addici.* Nec ego quidem hanc methodum facile improbarem, siquidem in dysenteria cum intestinorum exulceratione iuncta lac cum fonte Selterano mixtum incomparabilis semper deprehenderim efficaciz.

§. XIII.

Cum la-
fasi &
diaceti. Sed ulterius progrediamur ac quibusnam aliis remediis lac commodè possit jungi inquiramus. Ad pulmonum vitia graviora in propriè sic dicta phthisi emendanda infusa & decocta ex herbis vulnerariis & pectoralibus confecta non modo a medicis, sed etiam a vulgo omni tempore summo in pretio habita fuisse, res in artis exercitio notissima est. Herbarum autem, quæ huic usui potissimum accommodarè laudantur, sunt speciatim consolida major cum radice, consolida saracenicæ, tussilago, plantago acuta, pulmonaria maculosa, sanicula, scolopendrium, scabiosa, veronica, agrimonia, hederæ terrestris, marrubium album, millefolium cum summitate hypericum cum floribus, flores rosarum & id genus alia, quæ vel cum cerevisia, vel cum aqua, adjectis ficibus, melle, semineque feniculi & anisi bellati coquantur. Neque desunt

exempla, quæ insigni cum phthiscorum emolumento hæc ipsa adhibita testantur, quum si simplex saltem abscessus vel ulcus, sine induratione scirrhusa, sine concretionibus polyposa adsit, multum utique ad partes læsas consolidandas possint conferre. Nihilominus non inficiandum est, ejusmodi decocta non raro propter vim suam adstringentem magno fuisse damno; maxime ubi duris tuberculis pulmones inter initia sunt obsessi, vel si quando ad hæmoptysin intempestive sistendam adhibentur. Sanguis enim extravasatus hac ratione facile subit coagulum, minimaque vascula obstruuntur, ut hinc longe major sanguinis & humorum in pulmonibus fiat stagnatio, ad producendam veram phthisin aptissima. Quod in periculum ne incurramus, ejusmodi infusa vel decocta cum portione vel æquali vel dimidia lactis miscere præstat, unde vis eorum adstringens ex parte infringitur & simul acrimonie humorum temperandæ prospicitur utilissime.

§. XIV.

Cum la-
ustibus. Quodsi deinceps primæ viæ ab humorum vitiosorum colluvie sunt repletae, purgandæ, folia feniculi, rhabarbarum & manna cum lacte vel solo, vel aquato & acidulis temperatioribus diluto, vel etiam cum sero lactis commodè possunt infundi leniterque decoqui, quum alias phthifici sensibilibiorque naturæ homines facile a purgantibus, etiam mitioribus lædantur. Vidi quoque, ubi inprimis luxurians acidæ saburra in primis viis progenies fuit, magnesiæ, quæ nonnisi subtilissimus calcis vivæ elutriatus flos est, ad drachmam unam vel duas cum aliquot lactis caprini uncias datam egregie alvum subduxisse.

§. XV.

Ad tussim ferinam omnesque vires cum somno eripientem demulcendam, ad acrimoniam temperandam partemque constrictas relaxandas veteres olim insigni cum utilitate diacordia, quorum præcipua ex succis & semine

papi.

papaveris sunt composita, adhibuerunt, recentiores vero massas pilularum de cynoglossa & de styrace, quæ justa & refractori dosi propinata fructu suo non delituuntur, præscribere solent. Nihilominus tamen hæc singula magis proficiunt, quando cum haustu lactis circa somni tempus offeruntur. Expediit quoque nonnunquam, ubi magnus humorum ad pectus affluxus & major in tussi diuturna & phthisica corruptio metuenda est, ad divertendum humorum impetum, quæ urinam cient remedia modeste in usum trahere. Cui scopo itidem lac & ejus serum in usum potest vocari ejusque vis diuretica aliquo modo augeri, si cum semine seleri, petroselinis, dauci cretici, milii solis, violarum &c. invicem probe conquassatis insulum porrigitur.

§. XVI.

*Phthisis
siccæ
dosis
balsami
pectoralis*

Præter jam dicta supersunt adhuc alia remedia in læsione pulmonum phthisica tam ad depurationem, quam ad consolidationem summe proficua. Quo nomine maxime splendent & effertur balsama sic dicta pectoralia & vulneraria; quorum licet in medicorum libris multæ ac varæ existant formulæ, nobis tamen probatissimas tantum & a peritissimis in arte viris inventas hic recensere placet. Primum vero locum merito obtinet celebratissimum illud MEUBOMII, Professoris medici experientissimi, balsamum, quod ita componitur: Recipe olei hyperici ætqui uncias duas, spermat. ceti drachmas sex, terebinth. Venet. puriss. drachm. tres, sanguin. dracon. drachmam unam, laudani opiat grana sex. M. detur a drachma una ad duas. Nec minoris efficaciz esse deprehendi, quod in hunc modum paratur: Recipe ol. amygd. dulc. uncias duas, florum sulph. a calce viva sublimat. drachm. duas. Coque leni calore. Adde balsami de Copaiva drachm. unam, spermat. ceti, ceræ flavæ ana unc. dimidiam, extract. croci drachm. dimidiam, ol. anisi, scenicul. macis

ana guttas X. Quibus succedit tertium hac ratione conficiendum: Recipe mellis optim. Prussici, diacod. Montani ana unciam unam, essent. myrrh. aquosæ & inspissat. unciam dimidiam, flor. sulph. extr. summitat. millefol. drachmas duas, croci liquidi drachm. dimidiam, ol. macis, lign. cassia. ana gutt. VIII. Hæc nobilissimæ virtutis balsama, quando iis utendi indicatio est, non meliori vehiculo, quam cum lacte asinino, caprino, vel vacino, convenienti quantitate possunt exhiberi.

§. XVII.

His ita excussis quæ ad methodum medendi curativam pertinere videntur, accedimus jam ad curam palliativam seu mitigativam, quæ phthisi affectos a gravioribus & vitæ infestis accidentibus immunes reddere ipsique viram, licet valetudinariam diutius protrahere allaboramus. Hoc curationis genus in iis potissimum locum invenit, ubi intensior carnesque & vires sensim depascens calor urget, qui plerumque ob materiæ purulentæ cum sanguine mixtionem accedere solet, quæ vitalis cruor inquinatus per motum intestinum ebullit, acriorque & falsior evadit. Ad resingendum igitur hunc æstum & acrimoniam humorum temperandam, remedium non datur lacte præstantius, tumque lac vel asinum, vel humanum convenienti dosi & sub justa diætâ exhibitum omne absolvit punctum. Eodem quoque fine emulsiones, quæ semina IV. frigida mai. papav. albi, decoctum hordei, vel C.C. aquam rosarum, lilior. convallium, cerasorum nigror. julepum rosar. &c. habent, frequentius possunt propinari. Horum lacticiniorum virtus mirum adjuvatur, si cum pulveribus temperantibus nitrosis, quorum magna, etiam in incipiente hæctica, vis est, exhibentur. Possunt autem hi pulveres in hunc modum componi: Recipe matris perlar. lap. cancer. ana drachmas duas, nitri puriss. drachm. unam, olei destill. macis

macis gutt. IV. M. detur ad drachmam unam.

§. XIX.

Balsa
agna
dulcis Nec, ad mitigandam symptomatum atrociam, negligenda sunt balnea aquæ dulcis cum decenti quantitate lactis vaccini & nitri purif. portione remixta, quorum beneficio partes strictæ, tenæ & aridæ humectantur & relaxantur, tussisque calor ac somnus placidiores redduntur. Quamobrem etiam in ipsa curativa methodo nonnunquam locum habere possunt aptissimum.

§. XX.

Infusa
& decocta Ubi callosus & inveterato ulcere pulmo est oblitus ac quotidie sputum pure mixtum, non sine notabili corporis viriumque decremento ejicitur, unice providendum est, ut acrem salis sanguinis & humorum dyscrasiam depurando ulteriorem pulmonum exulcerationem avertamus; quæ fine temperatiora infusa, quæ ex hedera terrestri, herba costi, chærefol. veron. scabiosæ, tussilaginis & pulmonar. optime consciuntur summam merentur commendationem. Sed ut crebrius & satis longo tempore adhibeantur necesse est. In subjectis ferossioribus & catarrhis obnoxiiis ubi a magna humoris impuri ac ferosi ad pulmones decumbentis colluvie malum indutum & sustentatum fuerit, ad inhibendam majorem ad pectus congestionem pro potu ordinario decoctum rad. chinæ & lign. fantali rubri cum passulis, quod ab auctoribus summopere laudatur, cum bonis ægorum rebus poterit substitui.

§. XXI.

Sacchar.
infusum Tandem quoque in tali rerum statu curandum est, ut tonum pulmonum, quantum quidem fieri potest, conservemus. Cui scopo obtinendo saccharum rosaceum cum præscripto decocto sæpius assumtum insigniter velificatur; quod simplex remedii genus non modo olim Arabum doctissimi medici, & inter hos maxime AVICENNA maximopere commendantur, verum

etiam recentiorum nonnulli vel solum ad phthisin tollendam & mitigandam æstimant idoneum. *Vid. ZACUTUS LUSITANUS in prax. admir. lib. I. obs. 139. & M. N. C. Dec. II. ann. IV. observ. 19. & SYLVATICUS in consil.*

§. XXII.

Transimus nunc ad curam præservatoriam, cujus ratio in eo consistit, *Præservatoria*
ut truculentum hunc morbum ab iis, *ubi adhibenda*
qui vel natura, ætate, corporisque habitu, vel ex commissis in diæta erroribus ad ipsum proclives existunt, tempestive occurrendo causis avertamus, aut ubi jam adsit quædam in pulmonibus læsio, eam convenienti remediorum usu vel plane tollamus, vel ne ulterius progrediatur, impediamus. Jam vero superiori loco abunde satis evictum credo, in subjectis temperamento sanguineo cholericis, corporisque habitu graciliori præditis, ab anno ætatis XVIII. ad XXXVI. phthisin, seu sputum purulentum cum magna tussi & spirandi angustia junctum ex hæmoptysi non modo plerumque nasci, verum etiam frequentius repetere; quare præcipuus medici labor esse debet, ut cruenta hæc dejectio, ceu gravissima & fontica causa perite omnibusque modis abigatur, vel ita saltem moderetur, ut ne exinde ad phthisin fiat transitus.

§. XXIII.

Ad quod quidem ex voto exsequendum matura & sufficienti, imo nonnunquam repetita sanguinis missione, *Hæmoptisi*
italiana
de P.
Signa.
nec certius nec securius datur remedium. Quæ in re consentientem habeo omni tempore experientia & peritissimorum medicorum auctoritatem. Sufficiat tantummodo ex celeberrimi nostri ævi medicorum *BOERHAAVII, praximedita*, quam ipso invito, anonymus quidam edidit, dignum attentione locum hic inferere, qui ita se habet: *Si quis hominem ex phthisica familia natum velit curare, tunc summa ope est annitendum, ne hæmoptoen accipiat.*

fi

si hoc efficias, tunc curabis, aliter non. Hinc circa decimum septimum annum venesectio bis terve instituenda, simul vesctiones addibenda sunt & in hac curatione usque ad vigesimum quintum annum continuandum. Nota mihi fuit familia, ubi pater materque & omnes liberi phthisi mortui sunt, unico filio superstiti, quem hac ratione curavi; & jam plus quam 50. annos natus vivit, & phthiseos tempus secundum Hippocratem supervixit, nullaque mala signa habet.

§. XXIV.

Et rem-
edii
sympto-
matici

Præter sanguinis missionem in reum non naturalium usu summa tenenda est moderatio; quare ut ejusmodi ægroti a vehementiori animi corporisque commotione, potu spiritali, & omnibus, quæ sanguinem ullo modo in orgasmum abripere valent, probe abstineant, necesse est. Et quum ab hæmoptysi per medicamenta, quæ validiori adstringendi facultate pollent, imprudenter tractata prona ad phthisin via sit, illa ipsa cane pejus & angue esse fugienda per se liquet. Convenit tunc magis lac cum aqua pura mixtum pro potu adhibere, leniora ex manna & foliis fennæ laxantia, & pulveres sanguinis ebullitionem conepescentes ex conchis, matre perlar. lapp. cancror. & nitro in usum vocare hisque singulis decocta vel infusa superius descripta apte subungere.

§. XXV.

Dietæ
a Celso
prescriptæ
pro

Nihil vero est, quod corpus a vera phthisi immune reddere, vel incipienti possit occurrere, quam recta vivendi ratio, quam optime inter veteres præscripsit disertissimus CELSUS, qui in lib. III. cap. 22. hæc habet: Inter initia protinus occurrere necessarium. Opus est, si vires patiuntur, longa navigatione, calî mutatione, sic, ut densius quam id est, ex quo discedit æger, petatur; ideoque aptissime in Alexandriam ex Italia itur. Si navigationem aliqua res prohibet, lectica, vel alio modo corpus dimovendum est,

tum a negotiis abstinendum est, omnibusque rebus, quæ felicitare animum possunt, somno indulgendum, cavenda destillationes, ne si quid cura levaret, exasperetur; & ob id vitanda cruditas, simulque sol & frigus. Os obtegendum, fauces velanda, tussicula suis remediis finienda. Eoque tempore bibenda aqua, lac quoque recte dari potest.

§. XXVI.

Recte omnino CELSUS in regimine dietetico præscribendo potissimum urget motum corporis & aeris selectum. Cum quo fere concinit experientissimus Angliæ Medicus Sydenhamius, qui equitatione se multos a phthisi præservasse & liberasse testatur. Neque parum interesse putat, quo quis aere utatur, dum phthisici, inquit, ruri versantes ab aere longe melius sanantur, quam urbani: nam aer valde purgat pulmones, & plus quam ullum remedium curat. Quæ quidem in re plenius confirmamus, si rite perpendimus, ob quas causas præcipue fiat, ut in Belgio & Anglia tam innumeri phthisici pereant & horum dimidia fere pars ex hæmoptysi in truculentum hunc morbum incidat. Nam certe non modo crassior victus hic accusandus venit, quum ejusmodi gentes meracissimos cibos, multam carnem & pisces marinos cum spiritu vini confectos assumunt; unde chylus & sanguis ingeneratur crudus, qui in pulmonibus facile stagnans ad phthisin disponit; verum etiam, omniumque maxime aer impurus & carbonum fumo valde refertus huc debet referri, quo bronchiales glandulæ & membranae cum extremis & capillaribus arteriæ pulmonales vasculis exsiccantur & hinc successu temporis vitalis hujus visceris tabescentia inducitur. Eandem noxam inferunt tempestates frigida & venti aquilonares, qui nunquam fere non pulmonibus, maximeque senum & ad phthisin proclivium sunt insensissimum, ita prorsus, ut non exigua pars hominum inde succumbat. Nihil vero

Aeris
usus.

vero pejus est, quam adversus ejusmodi ventum vel ambulando, vel currendo, vel alio quocunque modo se acrius movere. Non raro enim hac ratione homines, imo & animantia, ut equos, in pulmonum abscessus incidisse memini.

CAUTELÆ ET MONITA PRACTICA.

§. II.

*Cautio
necessa-
ria est
ob reme-
diorum
contra-
indica-
tionem.*

S nullus est morbus, qui non modo accuratam diætæ observationem, sed præcipue circumspæctum ac providum remedium postulat usum, certe truculentus iste pectoris affectus phthisis est; in qua se tanta sæpe medendi medicamentorum adhibendorum objicit contraindicatio, ut, nisi omnibus probe consideratis, facile possit errare juvandoque nocere. Ita ad expectorationem promovendam requiruntur bechica dulcia, pingua, syrupi, incrassantia & mellita, quorum tamen immodico usu non modo totum pulmonum, sed & ipsius ventriculi destruiamus, adeoque copiam crudidatum & majorem humorum in pectore decubitus arcessimus. Calor lentus exsiccans desiderat diluentia, humida ipsamque lactis potationem, quæ vero in tussi humida affluxum humorum, quibus pectus oblitum est, adaugent. Ulcera dein fordida putrida postulant balsamica resinosa, cujus generis sunt myrrha, terebinthina veneta, balsamum de Copaiva, Peruvianum aliaque balsama consolidantia vulneraria, quæ tamen motum intestinum & calorem augendo detrimentum asferre solent.

§. II.

*Quod
amplius
illustra-
tur.*

Si ulterius progrediendi dispicimus, eandem difficultatem deprehendimus, quæ in tussi serina diuturna ab humorum acrimonia concitantur, pectoris commotionibus. Hæc ipsæ enim anodynus, papaveraceis, oleosis & som-

niferis volunt levare, quæ tamen paullo frequentius adhibita vires mirum prosternunt. Exesa, dissoluta & aperta pulmonum vasculosa substantia vulnerariis & leniter adstringentibus debet consolidari; aut humores extravasatos, qui excerni deberent, quum intus retinent atque expectorationem supprimunt, corruptionem magis adaugent. Ulcera quoque si quis velit ad consolidationem perducere, affluxum humorum debet impedire, quod tum vulnerariis & lignorum decoctis, tum pulveribus ex bolo armena, terra sigillata, hæmatitide &c. compositis perficitur; si quando vero topi, tubercula, & indurationes adsunt, ut hæc majora sumant incrementa, efficiet. Ad calorem hæcticum compescendum, nihil est utilius, nihil efficacius pulveribus nitrosis. Sed nec hi omni tempore exoptatum præstant effectum, dum alvum facile irritant, systalticamque ventriculi & intestinorum vim imminuunt. Lactis denique cura in hisce affectibus asser levamen. Nihilominus tamen in statu plethorico & juvenili, ubi phthisis incipiens & multa acidæ cruditatæ progenies cum lenta febre est, ipsam sæpe observavi nocentissimam.

§. III.

Sanguinis per venam sectam missio sicut in phthisi incipiente & ad hanc præcavendam, in juvenili ætate, est utilissima; ita scopo curativo, ubi per morbum & calorem vires valde consumptæ sunt, minus quadrat; nisi forte ad unciam tantum unicam aut dimidiam pro ventilatione sanguinis admittatur. Purgantia paullo validiora, ut aloetica, scammoniata, elleborata, multo magis emetica, tum vires infringendo, tum temperatum humidum educendo, mirum in modum nocent. Hinc ubi humores a pectore derivandi leniterque per alvum evacuandi indicatio est, hoc sine manna, tamarindinata & quæ ex rhabarbaro, agarico & sennæ foliis consunt laxantia, omnium sunt commo-

*Cautio
circa
Purgan-
tia.*

disse-

diffima. Quodsi vero nimis humorum copia imminuendæ parva desit data non sufficiunt, aut si humores nimis crassi & visci, qui minima vascula obstruunt, resolvendi & educendi sunt, pilulæ de succino Cratonis, aut quæ ex gummi ammoniaco, croco, mercurio dulc. extracto rhabarb. aloes &c. conficiuntur, aptissime possunt substitui.

§. IV.

Critica naturam. Motus & corporis exercitatio, maximeque equitatio a peritissimis tum pristinae tum nostræ ætatis Medicis in hæctica & phthisi curanda mirum laudatur. Sed inter initia morbi & ubi ætas juvenilis corporisque habitus plethoricus est, hæmoptysin sæpe revocando plus mali arcescit. Neque etiam utilis est, ubi ingens pulmonum læsio & vomitarum præsentia metuenda est: nimio enim corporis motu, qui curru & equo absolvitur, quam facile funesta inducitur inflammatio. Longe tamen aliter res se habet cum tabe hypochondriaca, in qua moderata sæpiusque repetita corporis exercitia locum inveniunt aptissimum.

§. V.

Critica aeris asæm. Aer quo temperatio, quo purior & serenior est, eo magis phthisicis apprehenditur proficiuus. Quodsi itaque nimis humida ejus intemperies est, quæ relaxato & ab infarctu tumido pulmonum visceri mirum quantum nocet; convenit omnino, atmosphæram corpus ambientem per suffumigia ex mastiche & succino particulis balsamicis imbuere, vel per myrrham electam in ore detentam & saliva soluta aerem inspiratum balsamicum reddere.

§. VI.

Critica curam phthisicæ a setaribus &c. Quum sæpius a catarrho falso, vel acri quadam caustica materia ex aliis locis ad pulmones per metastasin translata exulcerationis phthisicæ fiat initium, ad affluxum hinc derivandum & evacuandum, tutus non minus quam utilis esse poterit caustici usus, quo inter scapulas & in cervice adhibi-

to imminenter phthisin feliciter sublata legimus apud RIVERIUM in *obs. Cen. II. obs. 61. 78. Cent. obs. 92. & SCHENCKIUM obs. 56.*

§. VII.

Ad curam cum lacte vel solo, vel *Critica curam lactis & aquarum mineralium.* aquis mineralibus nupto secure & efficaciter instituendam, sequentes necessario tenendæ sunt cautiones:

I. Considerate debet inquiri, an ventriculus ejusmodi polleat robore, ut digerere iterumque expellere hoc medicamentum genus possit.

II. Consultum est, ut ante, quam ipsa potatio suscipiatur, prima regio a viscidiorum & acidorum humorum colluvie probe depuretur. Ad quod quidem perficiendum commodissimum est, infusum laxans mannatum stimulo tartareo exaltatum propinare.

III. Præstat primis diebus lac vel asinum vel humanum mane hora VI. aut VII. & a meridie hora V. ad sex vel octo uncias haurire, & dein per gradus ad copiam paulo liberaliorem ascendere.

IV. Quando per sex vel octo dies æger potationi indulsit, remedium leniter laxans & collecta interea fordes blande educens est interponendum, idque quovis sexto die repetendum.

V. Pro pota vinum & cerevisia exulet & potius prisana ex hordeo, C. C. & corticibus citri eligatur. A cibis quoque, qui concoctu sunt difficiles & pravos ingenerant succos, serio est abstinendum; contra vero iuscula ex testutinis, cancris fluviatilibus, carne vitulina & gallina cum herb. lactuc. & cichor. hortensii confecta eximie sunt utilitatis.

VI. Denique ad vim ventriculi concoctricem, quæ semper fere languet, promovendam elixir quoddam balsamicum pectorale & stomachicum, quod myrrham elect. crocum, nucistam, cort. aurant. trifol. fibrin. radicem glycyrrhizæ habet, inter epulas assumere expedit.

§. VIII.

§. VIII.

*Chor
fudori
colli-
quali-
ter.*

In nimis & colliquativis sudoribus, qui in phthisi & hectica vires mirum exhauriunt, præter serum lactis & emulsiones, species de hyacintho, si cum refracta portione nitri & dimidio laudani opiatî grano pro dosi miscentur, exitum asserunt solamen. Quodsi vero a vehementia tussis, qua valde exagitur sanguinis & humorum massa, nimia sudoris contingit profusio, lene & correctum opium, quale est massa pilular. de styrace, vel Wildegansii cum pulvere temperante optime datur, utpote quod tussim sedando sudorem compescit. Si vero præter tussim colliquans massæ sanguinæ æstus sudoris causa exisist, clarissimi viri MORTONIUS & PIT-CARNIUS corticem peruvianum cum grano laudani opiatî præscribere non verentur.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

*Tussis
phthisi-
ca cum
corpore
tabe
fugiti-
borum
sibus fe-
bricitat
sanata.*

Studiofus viginti quinque annorum, natione Frisus, teneri & macilenti corporis, ob inordinatum vitæ genus, maximeque frequentiores a vino & spiritu vini crapulas ac detestandum veneris abusum, vernali superioris anni tempore incidebat in tussim, cum febre catarrhali, tam vehementem & continuam, ut omni somno privatus vires mirum amiserit. Tussim siccam excipiebat valde humida, qua ingentem lenti & viscidæ phlegmatis, variegati coloris, rejiciebat copiam. Aderat simul magna pectoris angustia cum spirandi difficultate, atque invalescens febrilis æstus non modo carnem penitus absumebat, ut instar sceleti æger appareret, verum etiam vires ita prorsus enervabat, ut movendi potentia, imo ipsi sensus imminui viderentur. Plures ex medi-

corum numero consuluit, qui pectoralibus, analepticis, sero lactis & pulveribus temperantibus nitrosi tantî morbi pertinaciam oppugnarunt & nihil penitus, quod levamen ullo modo ferre posset, intentatum reliquerunt: sed quum ex omnium sententia nihil spei ad salutem reliquum videretur, evenit, ut fragis hortensibus vescendi appetitu flagraret. Adsumsit ex permissione nostrâ quædam & succum suxit ac deglutivit, idque crebrius repetiit, nihil inde turbarum in prima regione, sed vires potius quodammodo relevatas sentiens. Quod quum animadverterem, diutius horum fructuum usum protrahere jussi. Paruit æger consilio & per diem magnam quantitatem cum appetentia devoravit. Et en! prodigio similis conspiciebatur effectus. Elapsis enim tribus hebdomadibus quum pro quindecim imperialibus æger, comedisset vires, quæ antea prorsus dejectæ erant, magis magisque se erigebant, ardens calor deservelcebat, noctes erant placidiores, tussis mitior, respiratio facilior & sic contra spem omnium evenit, ut intra duorum mensium spatium optime convalesceret.

EPICRISIS.

Instar miraculi certe hæc cura in hac urbe habita fuit, quum ceteris, etiam probatissimis remediis, nihil juvantibus a fructibus succo refrigerante turgidis natura optimum levamen acceperit. Ex quo discimus, latitare interdum in vegetabilibus & fructibus specificam quandam adversus graves & diuturnos morbos efficaciam, ita, ut esu malorum chinesisum satis diu continuato pertinacem icterum sublatus, & largiori malorum persicorum usu affectionem melancholicam noverim sedatam. Temperati quippe & fermentescibiles ejusmodi succi egregia pravam humorum dyscrasiam immutandi vi pollent.

OBSERVATIO II.

Tussis phibit. Studiosus Hallensis viginti & alii quot annorum, qui per annum, & ea in quod excurrit, otio, veneri & Baccho multum litaverat, a parentibus

ad justam temeritatis poenam luendam in carcerem traditur. Sed inde ira valde commotus non multo post affligitur truculentis imi ventris torminibus & spasmis, pereunte simul ciborum appetentia. Accedebat tussis sicca convulsiva, quæ noctu maxime infestans omnem fere somnum adimebat. Jungebatur ægra spiratio & incendium carnem cum viribus mirum confumens. Sub tali rerum statu, quum æger omnia fere medicamina respiceret, pro potu ordinario pristinam ex hordeo & C.C. paratam & mane ac vesperti serum lactis acidulum, adjectis cancorum lapidibus temperatum, cum syrupo papaveris albi assumendum commendavi. Tussim siccam succedebat valde humida, qua miram phlegmatis purulenti cum striis sanguineis mixti reddebat copiam, tanquam spirandi angustia vexabatur, ut in momenta suffocatio instare videretur. Ordinavi igitur lac asininum mane & vesperti ad libram unam & ultra bibendum; & ut alternis diebus mane pinguedinis caninæ recentis uncia dimidia, circa decubitum vero pulvere temperante cum duobus massæ pilularum de syraxe granis maritato uteretur, suavis fui; unde æstus paulo mitior, somnusque placidior fieri cepit. Absoluta post aliquot hebdomades hac lactis cura accessimus ad decoctorum, ex speciebus vulnerariis & pectoralibus concinnatorum usum, qualia copiosissimus ex herbis veronica, scabiol. faniul. agrimon. hederæ terrestr. scolopendr. plantag. acut. quas invicem cum cerevisia secundaria, adjectis ficibus & melle, decoqui iussimus. Inter alimenta præcipue lac cum amylo & oryza mixtum, nec non placentas ex farina triticea tenuissima,

lacte, butyro & vitello ovi cum passulis minoribus & concisis pomis Borsdorfianis confectas commendavi. Quorum remedium ope, absoluto duorum mensium spatio, integre convaleuit.

EPICRISIS.

Plura mihi in memoriam incident exempla juvenum, qui ex immoderato vini & spiritus vini usu in phthisicam affectionem prolapsi ejusmodi remediis, contra spem omnium pristinae sanitati fuerunt restituti. Nec adeo obscura est hujus rei ratio. Etenim in juvenili & vegeta adhuc ætate, ubi, reliquis visceribus salvis, humores a nimio spirituosorum potu valde excitati per externam refrigerationem, aut alium affectum in pectus decumbentem subsistunt, indeque inflammationem & abscessum formant; omnino temperantia & consolidantia remedia plus salutis afferre solent, quam ubi abdominis viscera obstructione alioque vitio laborant, vel ipsi pulmones a longo tempore labem contraxerant, vel etiam concretionibus pelyposis sunt repleti.

OBSERVATIO III.

Vir quadraginta annorum, sanguis *phibit* neus, ad iram valde proclivis, olim militis mobilique & inordinato vitæ generi deditus, nunc in otio & quiete vivens, neglecta, cui antea fuerat, venæ sectione, varia ad fluxum hæmorrhoidalem sensit molimina; qui cum minus succederet, venæ sedales cruore inibi stagnante satæ cum dolore & ardore valde intumuerunt. Accersitus chirurgus huncce tumorem externe corrosivis tractavit remediis; unde ulcus prodiit mali moris fistulosum, quod latius serpens vicinas partes exedit, nostrumque per annum & ultra pessimis cruciavit incommodis. Consulti itaque sunt alii rei medicæ & chirurgicæ magis periti, qui per sectionem

& remedia convenientia interna consolidationem ulceris procurarunt. Sed elapso mensis spatio vehementi æger corripiebatur tussi, qua ingravescente non modo multam & viscidam & purulentam materiam exspuebat quantitatem, verum etiam quæ adsumebat alimenta, ob vehementem ventriculi irritationem, fere omnia reddere cogebatur. Aderat simul magna spirandi difficultas; corpus, quod antea sat pingue & robustum erat, tabe consumi, vires cum appetitu proflerni & alvus supra modum fluida fieri incipiebant. Medicamentis contra hæc mala præscriptis nihil proficientibus, ego tandem vocatus ægrum accessi; & quum pulsum non adeo celerem, nec calorem, nisi post iracundiæ affectum, in quem vel levissima data causa facile incidebat, magnum deprehenderem, sequentem ingressus sum medendi methodum.

1.) Pro potu ordinario commendavi decoctum ex radice chinæ, sarsaparillæ, scorzonæ, ligni sassafras & herbis santicula, pulmonar. & marrub. albo, additis passulis & ficibus, constatum.

2.) Ad sedandum vomitum & ventriculorum roborandum exhibui elixirium nostrum viscerale, cum dimidia liquoris anodynæ mineralis & essentia corticum aurant. portione remixtum.

3.) Cremor hordei cum amygdalis dulcibus, vitello ovi & saccharo cando, adjecto quandoque olei amygdalarum dulc. cochleari, aut pinguedinis caninæ recentis portione, sæpius fuit oblatus.

4.) Bolum armenicæ cum extracto millefolii & florum chamomillæ vulgar. æquali pondere in pilularum formam redactum circa horam decubitus, singulis fere diebus, ad drachmam unam assumere iussi.

5.) Fonticuli utriusque brachii fuerunt inusti, qui magnam ichoris foetidi quotidie fundebant copiam. Nec denique sanguinem e vena tali tusa parciore quantitate detrudere negleximus.

Quibus remediis intra sex circiter hebdomadam spatium id per Dei gratiam consequuti sumus, ut æger a molestis, quæ antea valde urgebant, symptomatibus liberatus, prilline integritati fuerit redditus.

EPICRISIS.

Phthifica hæc affectio a metastasi, seu, ut Hippocrati dicendi mos fuit, palindrome, tum sanguinis per hæmorrhoides exitum non inveniatis, tum materiam ulcerose ob fistulam consolidatam intus retentam suam traxisse originem videtur. Neque ignotum, sed in re medica satis obvium est, ab antiquis ulceribus fistulosis, & fonticulis quoque præmature consolidatis; a tumoribus glandularum scirrholis, ut colli & parotidum resolutis, a gutta rosacea, scabie & aliis cutis defecationibus per topica imprudentem cohibitis, materiam vitiosam excrementitiam, per metastasin ad mollem & spongiosam pulmonum substantiam translata ibi per moram ulcus formasse. Quæ cum ita sint, ad derivandum ejusmodi decubitus haud sine ratione fonticulos brachiis admove-re jussimus, & reliquam curationem non validis, & humores multum exagitantibus remediis, sed potius lenissimis temperantibus, demulcentibus & roborantibus perficiendam judicavimus.

OBSERVATIO IV.

Femina viginti annos nata, de mo-
lesto sinistri hypochondrii dolore, al-
vo adstrictiori & contumaci tussi hu-
mida diu conquesta incidit ante bien-
nium, prægressa fortiori corporis
commotione, in hæmoptysin, ad
quam sedandam a medicis pariter ac
vulgo varia & sine dubio adstrictivæ
indolis oblata fuerunt remedia. Cessavit fluxus, nec postea rediit, sed simul menstrua purgatio, quæ satis antea liberalis fuit, emanit, & tum protinus angustia cum pectoris oppres-

M 2 sione;

sione & insigni virium decremento successit spiratio. Ante anni spatium molestia eaque continua tussis elidebatur materia purulenta, cum striis sanguineis & muco viscido sat copioso mixta, corpus magis magisque ob depressam ciborum appetentiam contabescebat, virium indies major erat lapsus, augebatur calor, pulsuumque a sumto cibo celeritas. In tam miserabili statu posita a me petiit consilium ægra. Ego itaque curam lactis asinini cum tertia parte fontis Selterani mixti, & crebriore sacchari rosacei usum per mensem & ultra continuandum suasi, interposito circa vespere pulvere temperante ex conchis præparatis, lapid. cancerorum succo citri imbutis & pauxillo nitri composito, quem cum emulsione semium IV. frigidorum adsumere debuit. Cerevisiam quoque pro potu interdixi, & denique ad ventilationem sanguinis parciorem venæ sectionem circa solstitia & æquinoctia commendavi. Qua methodo probe observata, quum insigni virium allevamentum perciperet ægra, per litteras mihi magnas egit gratias pro consilio & auxilio non sine fructu suppeditato.

EPICRISIS.

Si ullo in morbo medici perversa medicamentorum applicatione miseris ægrotantibus multum afferunt damni, certe in nimis sanguinis excretionibus per adstringentia id fieri certissimum est, ut ideo non modo de adstrictivis validioribus præposere usurpatis, verum etiam de mitioribus, quæ innocentis alias indolis sunt, vulnerariis & pulmonariis, imo ipso Peruviano cortice tristes quotidie casus attentiori medico in artis exercitio observare liceat. Et hinc nihil prope frequentius occurrit, quam quod ab hæmoptysi, per ejusmodi adstringentia perperam tractata phthisica affectio suam trahat originem, de quo quidem optime præmissa morbi historia convincere

nos poterit. Quod vero si incidit, statim inter initia morbi, quæ potissimum in humoris corrupti & putrefacti stagnatione vasculorumque pulmonum infarctu consistunt, succurrendum est; quo sine nec securius nec præsentius datur remedium asinino lacte, cum fonte Selterano, vel Carolinis thermis ad dimidiam vel tertiam partem permixto: cujus remedii ope obstructions & stagnationes dissolvuntur, acres & falsi humores temperantur, ac denique per alvum & urinam educuntur utilisime. Præter hæc vero quum simplicissimum hocce remedium laudabili exsuccas partes nutriendi vi polleat, nihil dubii est, quin simul viribus insigni accedat augmentum. Nec quidquam exinde detrimenti in corpus redundat, si modo secundum regulas, quas supra præscripsimus, rite usurpetur.

OBSERVATIO V.

Ego, quum non ita pridem in aula ^{Siegeles.} vicina Martisburgenſi versarer, a doctissimo Archiatro Dno Claudero ^{de Jubi-}relatum ^{tauer-}audivi singularem casum, qui ita se habet. Vir aliquot supra triginta annos natus, boni & pleni corporis habitus, robustæ naturæ & integra semper valetudine gavissus ante duos circiter annos in dextro thoracis latere dolorem persensit pressorium cum spirandi quadam angustia, maxime sub ascensu scalarum, junctam, nihilominus amplissimum, quo fungebatur, munus alicum sine ulla molestia obiit. Sed accidit, ut in natalitiis Principis a frigido potu in corpus saltando commotum & calefactum liberalius immisso protinus de insigni corporis viriumque languore conquestus per univerſum corpus horrorem tantamque pectoris compressionem perciperet, quæ omnem spirationem adimere videbatur. Sequebatur postea intensus febrilis calor & ingens cum tremore artuum tussendi conatus, sed sine omni ^{corruptio-}expe-

expectoratione; noctes transigebat æger insomnes & elapsis septem diebus suffocatus animam exspirabat. Corpus dissectandum iussit Dux Serenissimus, & ecce pinguedine, quæ duos pollices latitudine æquabat, totum corpus erat obductum. Omentum apparebat multa pinguedine instructum & reliqua imi ventris viscera, hepar, lien, pancreas, renes sana erant & integra. Aperto pectoris cavo primo omnium in conspectum veniebat pericardium, quod præter multam pinguedinem nihil ostendebat præternaturale. Incisione facta in dextrum cordis ventriculum conspiciebatur concrementum crassioris substantiæ polypus, quod in venam cavam tam adscendentem quam descendente protensum harum capacitatem valde arctabat. Inspecit pulmonibus lobus dexter, qui costis veris artissime accretus difficillime poterat separari, materiæ innatabat foetida & purulenta, libras propemodum duas pondere æquantis, in quæ complures corruptæ pleuræ partes hinc inde hærebant dispersæ. Diaphragma quoque in superiori parte ab incumbente putrida materia valde corrosum & sinister pulmonum lobus, qui adspectu sanus adparebat, cultro dissectus totus materia corrupta purulenta erat refertus.

E P I C R I S I S.

Licet morbus, quo vir generosissimus periit, non proprie ad phthisin referri possit; eum tamen in hunc finem potissimum hoc loco inferere lubuit, ut evidenter adpareat, quam brevi tempore & quamfacile vitale pulmonum viscus in sano & integro corpore possit lædi atque lethaliter corruptioni. Causam tam atrocis & subitanæ catastrophes jure meritoque rejiciendam puto in subitam inflammationem, quæ in corpore plethorico & vasibus cordis majoribus polypo obsessis liberioreremque sanguini motum prohibentibus per potum frigidum ta-

Tom. IV. Pars IV.

lenti corpori ingurgitatum inducta in magnum abscessum degeneravit, qui cessante expectoratione celeriter incresecens totamque pulmonum substantiam depascens brevi spatio vitales exstinxit motus.

OBSERVATIO IV.

Stadiolus juris viginti quatuor annos habens, corporis tenerioris ac stri-^{palma}lioris, staturæ mediocris, ex libera-^{uella}liori vini potu & paullo vehementiori^{super} corporis sub pilæ lusu exercitatione in-^{ventu}cidit ante biennium in hæmoptoen ere-^{refe}brius recurrentem. Sedata hæc sangui-^{lethali}nis rejectione, dolorem in pectore pressorium cum spirandi augustia corporisque marcere retinuit. Sequebatur postea immanis tussis circa decubitu-
tum maxime, ob molestim muciei in laryngem destillationem, infestans, qua magnam sputi mucosi & quandoque purulenti reddebatur copiam. Interim adhuc salva gaudebat appetentia, nec quidquam a sumtis cibis molestiæ, nisi quandoque; quum mediocritatis regulam neglexerat, pressorium in ventriculi regione dolorem sentiebat. Non multo post accidit, ut ob contumeliosum cum comilitone contentionem gravi percelleretur iracundia, unde mox in pejus conversis omnibus, de ciborum fastidio, majori præcordiorum anxietate & somno inquieto conqueri cœpit. Histandem, prævia horripilatione, jungebatur febris continua, tantaque spirandi & expectorandi difficultas, quæ, omnem adimendo spiritum, perpetuam minabatur suffocationem. Adhibebantur optima, quæ in hoc casu commendari solent, remedia, sed in cassum datis omnibus, æger brevi post animam afflabat. Dissecto cadavere mesenterium, omentum omnesque reliquæ interiores partes pinguedine fere carebant. Venter cum duodeno rubicundis maculis erat obsessus & pulmones, qui brunni erant coloris, pleuræ fere nudique & in utroque latere tenacissime adnati

M 3

adnati inveniebantur. Dexter pulmonum lobus scirrhis tuberculis & parvis vomicis obfessus sanguineque extravasato repletus videbatur. In sinistro conspiciebatur cavitas contenta materia purulenta turgida; cujus quantitas non minoris aestimari posse videbatur, quam quinque unciarum. Denique dextrum cordis ventriculum occupabat polypus, ramum fat magnum in arteriam pulmonalem emittens.

E P I C R I S I S.

Quod hic juvenis diu admodum ab hæmoptysi sibi ingentem pulmonum labem, quæ sine dubio in scirrhis tuberculis posita fuit, contraxerit & nihilominus sua subire munia rite potuerit, non adeo mirandum est; quum per experientiam abunde constet, magnas tenerimo huic visceri læsiones induci & tamen vitam ad feros usque annos nonnunquam posse protrahi. Interim discimus ex hoc casu, ad vitia pulmonum exacerbanda & inflammationem lethalemque abscessum ingenerandum nihil fere potentius esse, præter febrem, vel acutam, vel intermittentem & inprimis vehementem animi commotionem. Quare quibus pectore laborantibus longius vivere volupe est, commendandum arbitror, ut ab omni tum animi tum corporis excessu abstinendo moderatissime vivant.

OBSERVATIO VII.

Tribus hæc ætate a varia a febre tertiana contra meæ or reddita.
Honestæ viginti sex annorum femina, a parentibus phthisi demortuis progenita, quarto puerperio exacto in violentam incidit tussim cum serolis defluxionibus ultra dimidium anni graviter infestantem. Quatuor abhinc mensibus febre correpta fuit tertiana male morata, quæ spasmodicis pedum sub frigore & declinatione tractionibus copiosis sudoribus mirum fatigavit. Varia hinc inde præscripta medicami-

na quum nihil tulerunt opis, tandem ad corticis chinæ in electuario usum perventum est. Conquievit inde febris, sed longe graviora accesserunt pathemata; liquidem glandulæ colli intumuerunt, dolores pungitivi & pressorii in sinistro pectoris latere, cui ægre incumberebatur ægra, cum anxia spiratione & calore vespertino ceperunt ingravescere, menstrua purgatio immixta viriumque robur magis labefactari. Ego igitur in consilium adscitus non dubitavi ratione & experientia suffultus, præmissa ventris per potionem mannatam expurgatione, præscribere usum acidularum Egranarum cum tertia lactis caprini vel asinini parte remixtarum, quas tepesactas per integrum mensem mane ad mensuram unam, sub convenienti diætæ regimine, bibere jussi. Pro potu ordinario decoctum radicis chinæ cum passulis & inter epulas, ad stomachum roborandum, elixir nostrum balsamicum viscerale sumendum; lateri vero thoracis sinistro dolenti glandulisque colli tumidis imponendum suasi sequens emplastrum. Recipe gummi bdell. myrrh. sagapeni, animæ singulorum unciam dimidiam, sperm. ceti, ceræ ana unciam unam cum dimidia, flor. sulph. drachmas duas, pulv. croci drachm. dimidiam, olei anisi, camphoræ ana drachm. unam. M. f. l. a Emplastrum. Neque vero spem fefellit hæc curatio; quippe qua finita insignis symptomatum levamen percepit ægra, tantum quod in integrum, ob inordinatum mensium successum non fuerit restituta. Suasi igitur, ut elæosacharum myrrhatum in frequentiore usum ducat, quod ita paratur: myrrhæ optimæ uncia una ex libra una aquæ, adjecta salis tartari drachma una, coquitur; quod remanet a coctione, est magna gummoso resinoso temperatus, myrrhæ saporem & odorem adhuc referens, cujus drachma una cum uncia una sacchari canariensis mixta vel singulis diebus, vel quum maxime circa instantem mensuram

sum periodum cum infuso Thee vel Coffee sumitur utilissime. Est enim hoc remedium genus & pectori & utero amicum atque a me per aliquot annos summa cum euphoria saepius commendatum.

E P I C R I S I S.

Ex phthisicis parentibus natæ feminæ nisi a puerperio exactam diætæ habent rationem & sibi ab aere frigido animique affectibus cavent, per facile, si præsertim lochia non rite fluxerunt, latentem refuscitare morbum solent; quod & ante aliquot annos in persona Serenissima annotare mihi licuit. Dein in naturali ad phthisin dispositione, quid? quod in omni prava viscerum constitutione febris tertiana & biliola, tam acuta, quam chronica superveniens mali est ominis, dum malum non modo exacerbat, sed & immediate reddit. Multo vero adhuc majus periculum ostendit, si adstringentibus præmature supprimitur. Tum enim plerumque mensium fluxus valde turbatur atque pervertitur, ut postea ejusmodi morbi curatio medenti multum faceat negotii, nec nisi convenientibus & generosioribus cesset remediis.

OBSERVATIO VIII.

Studiofus medicinæ industrius, qui mihi quondam a manibus fuit, vigin-
*Phthisica habita-
tis sine
vitiis pro-
stata.* ti aliquot annos natus, temperamenti sanguineo-cholerici, ad impatien-
tiam & iram valde proclivis, ob hæ-
reditariam, quam a parente phthisico acceperat, dispositionem vernali & autumnali tempore crebrius laborabat
tussi, rauedine & interdum cruento, licet parciore sputo; quæ dein, inito
matrimonio & physici munere obten-
to, ita incredebant symptomata, ut
materiam purulentam sæpius rejiceret
corporeque fere penitus contabesceret.
Sed nihilominus infusi herbarum veroni-
cæ cum lacte caprino mixti & conser-

væ rosarum continuo usu, nec non venæsectione ter in anno administrata per triginta adhuc annos, quæ Dei gratia est, servatus est felicissime.

E P I C R I S I S.

Cognita mihi sunt adhuc alia exempla juvenum, qui vel a parentibus, vel ex inordinata academica vita phthisicam pulmonum dispositionem obtinuerunt similibusque correpti symptomatibus vitam satis diu protraxerunt. Ita memini Doctoris medicinæ Silesiaci, qui tali labe affectus in nostra academia, præter accuratam victus observationem, solo frequentiori infusi theiformis ex veronica & pulmonaria cum lacte temperati usu, adjectis nonnunquam olei tartari per deliqu. XX. guttulis vitam ad multos annos prolongavit. Quod vero, si evenit, indicio est, ulcera quædam aperta callositate superinducta in aliqua pulmonum parte, salva reliqua eorum substantia, latere. Quamdiu itaque per congrua remedia tum motuum & humorum temperatura conservatur, tum obstructio & inflammatio in hoc viscere avertitur, nihil metuendum periculi est. Hæc scribenti in mentem incidit summe Reverendus Theologus Helmstädiensis Calixtus junior, qui olim superstes mihi retulit, se per triginta fere annos quotidie, sine ullo respirationis detrimento expuisse pus album foetidum, & nihil adhibuisse præter venæsectionem bis quovis anno iteratam & decoctum rad. chinæ & safasfras cum passulis, quo ad mensuram dimidiam continuo uteretur.

OBSERVATIO IX.

Quum Mindæ Westphalorum, an Emphy-
te quinquaginta & quinque annos, quæ a pa-
provincialis medici munere fungens, tibus
degerem, sequens mihi obigit nota-
bilis casus, quem hic inserere placet: thoracis
Consiliarius regius, vir floridi & san-
guinei habitus, ea tempestate, quum
M 4 peri-

peripneumonia populares habebat circuitus, vehementi febre, cum spuro sanguineo & ingenti spirandi difficultate juncta corripiebatur. Deceſcebat equidem morbi & febris vehementia, ſed elapſo menſis ſpatio invadebat tuſis, peſtoris oppreſſionem gravitatemque inducens, calor circa veſperam lentus affligebat, appetitus ſequēbatur proſtratio, & corpus, valde antea obefum, conſumta pinguedine, mirum emaciatum apparebat. Tandem quadrageſimo ab acceſſione febris die ſimul & ſemel cum maximo impetu tanta puris flavi ex ore ferebatur copia, ut aliquot libras pondere æquaret. Excipiebat mox respiratio facilior, unde ego acceſſus miratus ſum & ſummas divinx benignitati gratias habendas eſſe edixi, quod tanti periculi abſceſſus non intra thoracis cavitatem ruptus & æger, ut ſubinde uſu veniret, ob nimiam materiæ ad aſperam arteriam congeſtionem ſuffocatus fuerit. Et quum vires non adeo multum deſectas deprehenderem, de ſalute quidem recuperanda non deſperandum, ipſam tamen curationem paulo longius protrahendam eſſe nunciavi, quam in hunc, qui ſequitur, modum inſtitui. Primo laxante manato & rhabarbarino primam regionem a ſordibus deplendam & dein dimidiam lactis vaccini tepefacti menſuram, inſtillata baſami cuiuſdam peſtoralis drachma una, ſingulis diebus mane bibendam ſuaſi. Baſamum autem ita erat conſectum: Recipe olei hyperic. veruſti uncias duas, ſor. ſulphur. drachmas duas, coque leni calore. Colaturæ adde terebinth. vener. drachmas duas, croci drachm. dimidiam, ol. aniſi, nucisſtæ deſtillat. ana guttas XII. M. Inter cibos quam maxime juſcula avenaceæ & hordeaceæ cum jure carnis vitulinæ, gallinæ & eancrorum fluviatilium luſco parata, & loco potus mox piſanam, mox decoctum chinæ & perbæ pulmonar. cum paſſulis commendavi. Quarta a prandio hora, iterandum juſſi lactis tepidi

uſum cum electuario, quod ex conſervæ roſar. uncis duabus, hæmatitidis præp. boli armen. ana drachmis duabus & convenienti ſyrupi papav. albi portione compoſitum ad drachmas duas devorare æger debuit. Ad ſtatus, quibus venter fere perpetuo erat turgidus, diſcutiendos injici juſſi clyſteres emollientes & carminativos. Tandem vero, ut externis pariter ſuccurratur remediis, peſtoris tam anteriori quam poſteriori parti impoſitum fuit emplaſtrum ex gummi bdell. ſperm. ceti, axung. humana, cera, ſor. ſulph. croco & oleo aniſi conſtitum. Qua methodo tantum, per Dei clementiam proſeci, ut intra binos menſes integre vir ampliſſimus convaleſceret & ego non exiguum inde famam in juvenute mea retulerim.

E P I C R I S I S.

Abſceſſum, ſeu empyema a peripneumonia æque ac pleuritis male progreſſa facile poſſe enaſci non modo graviffimo Hippocrati teſtimonio, ſed & certa longe experientiæ fide conſtat. Neque minus in eo concors eſt medicorum ſententia, permagnam & vix medicabile hoc malum eſſe habendam: nam ſi intra thoracis cavum rumpitur ejuſmodi empyema, raro evadunt ægri: ſi intra pulmonum ſubſtantiam contingit diſruptio atque pus ad aſperam arteriam magna in copia congeritur, perquam facile ſuffocatione jugulantur. Dei itaque & naturæ benignitati in noſtro ægrotante jure meritoque eſt tribuendum, quod medicamina, in juvenili ætate a me commendata tam felicem habuerint ſucceſſum. Ceterum quoad curandi methodum hoc poſſimum debet animadverti, magnam ſæpe quorundam remedium in longis morbis ſanandis eſſe efficaciam, ſi convenienti doſi, ordine, & quod præcipuum eſt, ſatis longo tempore uſurpentur. Multa enim medicamentorum varietas crebriorque mutatio tantum abeſt ut ægrum juvet, ut ipſum potius in deteriorem & lethalem ſæpe ſtatum præcipitet.

O.B.

OBSERVATIO X.

Phthisis a nimia sanguinis ja-ctura procreatur. Naud ita pridē Serenissimus quidam Princeps Lutetii Parisiorum meum supra singularem casum requisivit iudicium & consilium, quem hoc loco recensere operæ arbitror pretium: illustrissimi stemmatis femina, duo deviginti annos nata, quæ tum obtexturam corporis teneram aptamque membrorum figuram, tum ob eximiam ingenii animique alacritatem cuique se commendat intuenti, jam inde ab octavo ætatis anno multis catarrhalibus pectoris fauciumque defluxionibus, coryzâ, tussim, raucedinem inducentibus tentata fuit, quæ licet a febre cum alvi dejectione subsecuta solutz remiserunt, tussis tamen cum vocis quadam asperitate sæpius recrudescens pertinacius inhæsit. Decimum supergressa annum erebra multaque saltatione, nulla tamen subsequente aut lassitudine, aut anhela spiratione, corpus strenue exercuit. Quindecim annos habenti exire primum recto ordine cœperunt mulieres purgationes, quæ non multo post, initis matrimonii legibus, ipsi gravidæ substituerunt, & quum octimestre absolvisset gestationis tempus, primo noni mensis die parturire cœpit enormi conatu, per duodecim horas durante; ad quem allevandum quater medici detrahi jusserunt sanguinem: & sic tandem infans prodit enecatus. Lochia quoque dein rite fluxerunt, nihilominus decimo a partu die sollicitabatur tussis sicca, cum enormi capitis dolore æstuque febrili stipata, qua parcam pituitæ non adeo viciidæ exscreabat copiam, remanente oris quadam ariditate febreque quotidie recurrente. Hæc contra mala varia remedia nihil tulerunt levaminis, ut potius lentescens ille virescere & carnosum corporis substantiam depascens calor, quia passu major fit, cum largo sudore quotidie affligat, nec non tussiculosa pectoris congestio, cum erebra pituitæ ad puris indolem nunc accedentis excreatione vehementer urgeat; licet ceterum res-

piratio sine raucedine facilis sit, alviq; beneficium optime semper constet.

EPIGRISIS CUM CONSIGLIO.

Exhibet hic casus exemplar verę phthiseos, seu pulmonum exulcerationis, cum febre lenta ad hæcticam inclinante; id quod multa validaque tussis, crebrior mucidæ cum pure mixtę materię rejectio, sudores colliquativi, tabida corporis viriumque consumtio, æstus volatilis & pulsus a summis cibis celerior testatum faciunt luculentissime. Quodsi autem hujus mali veram profequamur originem, dubitare non licet, illud ipsum a nimia sanguinis, ob crebriores venæsectiones, jactura proxime esse deducendum. Etenim hac ratione humorum per omnes corporis, maximeque excretionibus inservientes partes mirum fuit turbatus; unde non modo vitalis ille cruor naturali temperie suæ immutatus ac serosior factus formandis hinc inde stagnationibus opportunitissimus exstitit, verum etiam pulmonibus a perpeffis catarrhis crebriorique tussis jam antea debilitatis eo facilis labem inducere potuit. Digna enim est, quæ probe teneatur observatio, phthisin aque facile a nimia sanguinis abundantia oriri prudentique ejusdem per V. Snem imminutione averti, ac a boni cruoris defectu ejusque inconspicua detractione, maxime in corporibus tenera & vasorum & fibrarum constitutione præditiis, posse generari, quale quid in puerperis a nimio lochiorum fluxu exhaustis sæpe iterumque observare mihi licuit. In prognosi nostri mali suppeditanda statim in ancipiti rem esse prædixi, nihilominus curationem, si ipsi adhuc locus superesset, in hunc modum putavi instituendam. Primo consului, ut lac asinum ad tertiam partem cum Selterana, vel alia ejusmodi principio alcalino imbuta aqua remixtum quater de die ad octonciarum pondus bibatur. Quodsi vero harum aquarum deesset copia, feri lactis dulcis libram medicam, additæ

nitri purificati & salis tartari portione, mane & a meridie potandam commendavi. Deinceps hora quarta vespertina & ante decubitus adsumi debuit pulvis, sequentis compositionis: Recipe cornu cervi sine igne preparati, mandibulæ piscis, boli armen. spec. de hyacintho, nitri purif. solutionis oculor. cancr. luccin. præp. ana drachmam unam M.F. pulvis, div. in XII. partes. Tandem commendata fuit recta vivendi ratio, ut nimirum ægra levisissimis ex carne caponis elixa ac vitulina paratis utatur jusculis, quibus herbar. plantagin. acutæ, scabios. pulmonar. maculosæ, agrimoniz, hederæ terrestr. card. bened. cum cancris fluviatilibus contulis inter decoquendum fuerint adjectæ. Et quum magna vis in potu sita sit, ab omni alio abstinere & pro potu ordinario hoc sanguinem purificans decoctum eligere consultum duxi: Rec cornu cervi raspati, rad. scorzonæræ, chinæ, singulorum uncias IV. rasuræ lign. santal. rubri, rad. eichorei ana unciam unam cum dimidia. Concisa d. f. species, quarum duæ unciz in tribus aquæ mensuris per tres horæ quadrantes coquendæ.

Et hæc fuerunt, quæ proponenda duxi remedia. Sed non multo post nuntiatus mihi fuit, illustris ægrotam, ante consilii mei adventum placide exspirasse.

OBSERVATIO XI.

Obfer-
uatio
et ita
corpora
obfita-
rum ad
peffloris
morbos
dispo-
nentem.

Circa generaliorem affectionis patheticæ tractationem utilem hoc loco inferere placet observationem; quod videlicet in longævo artis exercitio annotaverim, homines proceræ admodum stature, & vegetos & robustos, in optimo ætatis flore constitutos pessimis istis, qui ex pulmonum labe nascuntur ægritudinibus, quales sunt hæmoptylis, asthma, tussis chronica & convulsiva, empyema, febres peripneumoniz & pleuritiz ipsaque phthisis & hæctica, frequentius esse

obnoxios, & apertis eorum post mortem cadaveribus plerumque concretiones polyposas in cordis cavitatibus atque pulmonum vasis deprehendi. Causas tam peculiaris phænomeni si paulo curatius inquirimus, has observamus potissimas. In celsis ejusmodi corporibus, testante pulsu debiliore & tardiori, sanguinis progressus atque circuitus nunquam fere non tardior est ac impeditior, quam in personis mediocri stature præditis; quippe tum difficilis admodum est sanguinis ex inferioribus & tam remotis a corde partibus, propter perpendicularem situm, ad pectus & caput ascensus: gravia enim, per leges motuum, natura deorsum tendunt & guttæ sanguinis retardantur ab aliis, in quas allidunt. Accedit dein, quod proceræ hæc corpora plerumque sint pinguiora & ad subeundos strenuos labores minus apta vitæque desidii magis dedita; unde circulari humorum motu retardato, ut spissiores & crassiores evadant succi necesse est. Jam, si forte talismodi ad ostentationem nati homines paulo vehementius & diutius. e. g. armis bellicis exercentur, massa sanguinis & humorum, ob validiorem musculorum motum, magno cum impetu ad cor & pulmones compellitur, & quum æquali tenore ac nisu per minima pulmonum vascula non possit ferri, fiunt inde omnino humorum in vasis stagnationes, fiunt distensiones, disrptiones & extravasationes, quæ ad recensitos pectoris morbos aditum parant amplissimum. Ob eandem quoque stagnationem accidit, ut sedentes solidæ & crassiores sanguinis partes invicem cum coeant temporisque progressu in majorem compactæ molem vasorum alveis arctissime adhærescant & hac ratione æquabilem sanguinis per cor & pulmonum viscous circuitum impediendo morbosas istas pectoris affectiones magis obfirmet contumacioresque reddant.

EPI.

E P I C R I S I S.

Quanto difficilior est morborum, qui firmam in pulmonibus sedem & causam obtinent, sanatio; tanto facilior & tutior est ab hisce præservatio. Igitur præter ea, quæ jam superiori capite hoc sine commendata sunt, suadeo 1.) ut proceri ejusmodi homines a vita motus experte abstinendo corpus perpetuo exercent; hæc tamen observata cautela, ne motum paullo validiorem & nimis laboriosum instituunt. Namque hæc major motus species sicut in morbis, qui a viscerum, maximeque hepatis prava constitutione & impeditiori sanguinis per ipsa circuitu proficiuntur, summum tam præservandi quam curandi scopo fert auxilium; ita e contrario pulmonibus & morbis abhinc prodeuntibus valde est infensa, ut usque eo non modo ad hos ingignendos, verum etiam exacerbandos multum conferat momenti 2.) ut misso omni potu spirituosiori, ut spiritu vini & cerevisia crassiori, potum tenuiorem, eumque nec nimis calidum, nec nimis frigidum assumant, nec in victu cibus nutrientibus plus justo indulgeant 3.) ut circa æquinoctialia tempora selecta vena redundantem sanguinis copiam imminuendam curent 4.) ut sibi caveant, ne post longiorem quietem motionem vehementius & repentino quasi initio instituunt; quod autem si fecerint, mox infusum veronice & flor. bellidis in largiori quantitate hauriant. Et hæc est facilis & genuina gravissimos & fere immedicabiles hos morbos mature avertendi methodus, quam, si rite adhibetur, non sine fructu fore confido.

OBSERVATIO XII.

Observatio XII.
Pervulgata est opinio, iis plerumque omnibus, qui viscera non habent integra, maximeque gravem in pulmonibus læsionem foventes phthifica passione laborant, aquarum minera-

lium usum esse insensissimum. At vero hoc assertum non universale, sed cum grano salis esse intelligendum, ego quidem multiplici edoctus experientia bona adfverare fide possum. Novi enim nonnullos, qui ulcere pulmonum, sine febrili tamen æstu, affecti insignem purulentæ & ichorosæ materię quotidie rejecerunt copiam & a moderato Carolinarum usu, ob liberiores inde redditam respirationem facilioremque materię vitiosæ expuitionem, ob ciborum appetitum totiusque corporis vigorem restauratum optime habuerunt, licet in totum fanitati non fuerint restituti. Nec dissimili ratione novi alios, qui tussi valde humida & pertinaci per aliquot annorum decursum graviter affecti, frustra datis omnibus alias expertis contra tussim remediis, a Carolinis cum justo regimine potatis egregie sunt allevati, aut a molestissimo hoc affectu penitus liberati. Ita mihi in memoriam venit femina generosa, temperamenti sanguineo-phlegmatici, laxiorisque corporis habitus, quæ ex inordinato vitæ genere & potissimum immoderata ciborum incongruorum adpetentia, ante octo circiter annos, in tussim incidit valde contumacem humidam, quæ per multos annos laborioso ac vehementi pectoris non minus ac abdominis conatu ingentem viscidæ phlegmatis, varii coloris, per vices eiecit quantitatem, quæ intra nycthemeron collectim integram adæquabat libram. Jungebatur simul, absque tamen febrili calore, angusta spiratio corporis, quæ universi languor, cum pallore faciei multaque & crebriori vomitione. Hæc contra mala quæ ab omnibus, quæ magna in copia devoraverat, medicamentibus, nihil retulerit levaminis, ego consultus prudentem & moderatum Carolinarum usum suasi. Ronebant quidem consilio tum medicum ægrotantis amici; malo autem ingravescente ægra per excelsos montes salubres hos fontes adiit eosque per mensem & ultra secundum methodum

a nœ

a me præscriptam bibit, tam felici successu, ut non modo tussis vehementia cum nimia mucis viscidis ejectione remiserit, verum somnus etiam placidior & respiratio liberior reddita inde fuerit. Sequenti anno eandem curam non minori fructu iteravit; & licet malum exinde non prorsus cessaverit, longe tamen mitius factum fuisse ægra mihi læta nuntiavit.

E P I C R I S I S.

Id omnino firmissimum & in experientia satis fundatum esse largior, morbos, qui ob nimiam viscerum, maximeque pulmonum læsionem, ob æstum febrilem & præsentem virum lapsum lethales habendi sunt, a potu fontium salubrium minus sanari, sed potius ad funestum perducunt exitum. Tali enim ratione ob stagnationem & extravasationem aquarum in corrupto viscere magnamque in eodem continui solutionem longe major inferitur putredo. Id quod eo magis evenit, ubi humor vel in cerebro, vel in thoracis & abdominis cavitate extra vasa effunditur, vel etiam polyposa in cordis & pulmonum valis hærent concrementa, quæ liberum fluidorum circuitum impediunt. Contra vero, ubi non tanta viscerum læsio humorumque corruptio, quæ ex viribus judicari debet, nec febrilis calor adest, optime sanæ hæ aquæ, dum aperientem, absterisivam, viscidofque humores per omnia emunctoria, & præcipue per alvum evacuantem ac simul roborantem possident virtutem, fructum ferunt præstantissimum. Sed ut convenienti regimine, ordine ac dosi adhibeantur, necesse est.

Plures de phthysi observationes reperire licet in Consult. & Respons. med. Tom. I. Sect. II. casu LXXV. LXXVIII. LXXIX. XCIX. & C.

C A P U T XII.

DE CACHEXIA ICTERICA.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

QUAMVIS plures sint cachexiæ, ^{Diffinitio} sive depravati corporis habitus ¹¹⁰ species, nobis tamen jamjam de ea speciatim agere animus est, quæ flavescente & nigricante corporis colore sese prodit, & icteri, seu morbi æquati & regii nomine in scholis medicis insignitur, nihilque aliud est, quam vitiatum & corruptum sanguinis & humorum, ab admixta bile excrementitia, propter vitium in biliferis ductibus, status, functiones universi corporis multum lædens cutimque externam flavo vel livido colore deturpans.

§. II.

Signa, quibus se manifestat hic morbus, sunt præcipue sequentia: Primo ¹¹¹ in tunica oculi albuginea flavedo conspicitur, qua demum universa cutis imbuatur; urina crassa & obscure rubra mingitur, linteamina instar crocitingens, fæces vero alvinæ coloris sunt pallidi. In peiori statu saliva quoque flava expuitur & omnia adsumta saporis sunt amaricantis. Præterea affecti de sensu quodam violentæ stricturæ, pressionis & tensionis in dextro hypochondrio, neque minus de angustia circa præcordia, respirandi difficultate, totiusque corporis conqueruntur lassitudine.

§. III.

Longe adhuc prolixius & accuratius ¹¹² hujus morbi historia & progressus a morbi ^{ab Ar-} medicorum antiquissimis, maxime ¹¹³ que ARETÆO in lib. III. cap. XV. ^{describitur} describitur, sequentem in modum: *Icterus universi habitus agnitus est, & membrorum singula indicia apparent, perspicua vero sunt & ea, quæ in albißimis oculis cernuntur & frontis* ^{fecerit.}

secundum tempora color flavus exquisitior efflorescit. Quicunque nigro arguato laborant, in his ater color viridi commixtus apparet. Idem frigent, imbecilli, desides, tristes atque demissi animo sunt, rerum odorem exhalant, gustatum amarum habent, spiritum non facile ducunt, in ventriculo morsus percipiunt, alvi excrementa porracea, subnigra, arida sunt, acreque descendunt; urina valde colorata est, ad nigrius vergens. Ad hæc cruditate laborant, cibum detestantur, vigilantes, moerent, melancholia agitantur, at in albiore arguato color est ex albo & viridi temperatus; mente sunt hilariores, cibos accipere primo eos piget, sed ubi cœperunt, naviter comedunt, facilius quam priores concoquunt; alvi purgantia sunt alba, arida, cretacea, lotium reddunt crocinum. In utrisque corpus omne pruriginosum est, calor in naribus exiguus & mordax percipitur, gustatus amatorum non amarum, lingua enim bile suffusa non sentit, dulcium vero amatur. Si nullius visceris callesctio fuerit evidens, sine nova est, sed diuturnior. Si perseveraverit & viscus inflammatione vexatum fuerit, in aquam intercutem desinit, multum & sine aqua intercute sudore colliquativo interierunt. Ex quibus adductis evidenter elucescere arbitror, singulas ferre corporis functiones in morbo hoc præter naturam affici. Neque ratio et longinquo erit repetenda. Nam sicuti sanus & vegetus functionum status a temperata & laudabili sanguinis & humorum crassi quam maxime dependet & sustentatur; ita e contrario si hæc ipsa ab impuris & pro majori vel minori gradu corruptis humoribus vitiatum, non mirum est, actiones inde corporis nostri tum vitales, tum naturales & animales plus minus accipere detrimenti.

§. IV.

Multo vero magis de bilis excrementiæ singulari partes tam fluidas quam solidas immutandi efficacia convincere nos possunt variae de eadem apud auctores observationes. Ita san-

guis e vena icterici emissus spuma & consentientia flavus adparet, teste Theodoro ZWINGERO, qui in ictericis quandoque ne guttulam quidem unicam rubicundi & floridi cruoris deprehendisse, sed sanguinem per venesectionem curiositatis gratia emissum flavæ jumentorum urinæ similem non sine mentis stupore observasse scribit. Imo in femina quadam, inquit, summe icterica conspeximus sanguinem & urinam, quam crassam emisit, sibi invicem simillimam fuisse, post 15. vero dies, quibus icterus integre propemodum discussus fuit, sanguinem ad aliquod uncias extractum maxime rubicundum ac floridum exstitisse. Neque viscera & intestina, ut pulmones & ventriculus naturalem colorem retinent, sed æque ac pinguedo & membranae flavedine plus minus saturata tinguntur. Qua de re consuli possunt Zacarius LUSITANUS in praxi admirabili lib. III. PAISENIUS in M.N.C. ann. 4. obs. 193. & THONNERUS, qui in obs. lib. III. de ictero obs. 1. mentionem inijcit cardinalis cujusdam Romani, ictero defuncti, cujus singula membra flava invenit. Insuper quoque ossa flavedine imbuta & arte quasi tincta in puero ex matre icterica nato deprehendit KERKINGIUS in spicileg. anatom. cui symbolum suum addit DOLÆUS in Encyclopæd. medica lib. III. cap. VIII. ubi in viro quadragenario, ictero demortuo, omnia tum abdominis tum thoracis viscera & ipsum cerebrum cum ossibus & cartilaginibus icterica tinctura i. e. flava adfecta Hanoviae vidit. Notatu præterea dignissimum est, quod GALENUS & SEXTUS EMPIRICUS scribunt, ictericos ob oculorum colorem flavedine infectum omnia objecta flava intueri. De cujus observationis fide MERCURIALIS in prælect. Bononiensibus valde dubitavit, quia nec Celsus, nec Caelius Aurelianus, nec Aetius, nec Avicenna hujus symptomatis mentionem fecerint. Nos tamen bina exempla in ætate virili constitutis observasse testamur.

§. V.

Obs/er-
vations
de la
général
& coo-
stition
nem vi-
scerum.

§. V.

Differ.
ita mor-
bi icte-
rici. Deinceps ad veram morbi icterici indolem accuratius dignoscendam & ad meliorem exinde ratione causarum, eventus & curationis dijudicationem formandam hæc monenda esse ducimus, quod multum hic affectus, per quem speciatim icterum flavum intelligimus, inter se differat. Namque constanti experientia comprobatum deprehendimus, alium valde esse contumacem ac diuturnum & difficulter admodum medicamentis expugnari, alium brevi tempore cessare & remediis facile cedere; alium dein perpetuo inhaerere, alium tantum statim reverti periodicis & certas modo horas perdurare atque etiam in quibusdam esse anniversarium. Datur præterea icterus vel idiopathicus, vel symptomatikus. Illius quidem causæ altius visceribus, maxime hepatis, inhaerescit; hic vero aliis morbis superveniens nonnunquam collæ convulsivæ hystericæ, cardialgiæ & passioni iliacæ, vomitioni & purgationi post validius adsumtum emeticum aut purgans medicamentum jungitur. Est quoque criticus, qui interdum salutis in febribus acutis præbet indicium, interdum pejorem statum prælagit, quod fieri solet, quando inflammationi ventriculi jungitur, vel hæc icterum sequitur. Postremo ingens omnino inter icterum flavum & nigrum tam ratione causarum, quam periculi notanda occurrit differentia, utpote in hoc longe gravior humorum corruptio & viscerum læsio, quam in illo debet suspicari.

§. VI.

Causa
gravi-
ma icte-
rici. Præmissis sic potioribus, quæ ad morbi historiam pertinent momentis, dispiciendum nunc erit de veris nostri mali & symptomatum causis. Jam vero unanimis medicorum sententia est, in ictero tantum non semper hepatis præter naturam esse affectum; videamus igitur, quomodo hæc læsio ad malum nostrum contribuat. Quod si autem perpendamus, nobilissimum

hepatis viscus a natura in hunc potissimum finem tanta ductuum varietate & copia instructum esse, ut sulphureum, adustum & cum lymphæ viscida quasi alcali satum, quod bilis nomine venit, a sanguinis & humorum massa seernat, secretum per peculiare canales ad duodenum, ad promovendam ibi digestionem, deferat; facile intelligimus, impedito vel prorsus intercepto bilis ad intestina itinere hujus ad vasa lymphatica ipsiusque sanguinem fieri regurgitationem, adeoque proximam & principalem icteri adesse causam. Et quum tali ratione serum & succus nutritivus bile inficiuntur, explicatu facillimum est, cur color cutis in flavum mutetur, nutritio vitium capiat & urinæ crassæ atque rufæ tinctæ colore mingantur; neque minus inde patet ratio, cur non flavo colore per alvum prodeant excrementa, cur digestio ciborum langueat & multa circa primam regionem percipiuntur incommoda.

§. VII.

Sed paulo altius & specialius erit inquirendum, quoniam sub tanta ictericorum differentia, quam supra monstravimus, præcipue in hepate partes, ac viæ præter naturam affici soleant & a quibusnam causis vitio laborent. Has ipsas vero vel in vitio materię vasa obstruentis, vel in motibus spasmodicis vasa coarctantibus in universum positas esse quisque theoriæ medicæ gnarus facile poterit dijudicare. Utriusque igitur status peculiarem insituamus disquisitionem.

§. VIII.

Et primo quidem, spasmos icterici sæpenumero præbere originem, experientia omnino fundatam. Quandoquæ enim, quod sæpius accidit, subito icterus invadit, brevique tempore terminatur per periodos iterum recurrit, tunc sane nec in materia peccante, nec in vasorum obstructione & infarctu, sed potius in spastica ductus cholodochi, qui tunica valde sensibili nervosa præditus est, constrictione

Atione caussa residere videtur. Quamobrem deprehendimus, a vehementiori ira, qua nihil ad inducendum icterum potentius est, neque minus a corrosivis & drasticis tam purgantibus quam vomitu cipientibus remediis, vel ab ipsa bile in cholera, cardialgia & principio febrium biliosarum, icterum subinde oriri, quippe quæ omnia rite invicem comparata de spasmodica ductuum biliferorum testantur luculentissime. Ut nihil denique dicamus de anatomicis eorum, qui ictero perierunt, sectionibus, in quibus nonnunquam ne minimam quidem a calculosa, vel mucida & viscosa materia obstructionem in ductibus, qui bilem ad duodenum vehunt, reperire licet.

§. IX.

Progredimur ad alteram causam, obstructionem, de qua quidem eo minus dubitare licebit, quo frequentiori constat observatione, cystidem felleam non raro insignis magnitudinis calculis esse repletam. Quod idem valet de reliquis ductibus hepaticis & inprimis cholocho, qui non modo calculis magnitudine, figura & colore inter se diversis, verum etiam gypsea, tophacea & viscosa materia sæpenumero inveniantur obfessi, ita tamen, ut quo illa magis mollis ac solubilis est, eo symptomata leviora subsequantur. De quo consuli meretur M. N. C. ann. 1. obs. 44. & BONE-TUS in sepulchreto lib. III. Sect. VIII. obs. 36.

§. X.

At vero non semper a calculis vias biliiariis infarciuntur icterus solet induci. Ita ETTMULLERUS in praxi Part. II. pag. 54. confirmat, dissectam fuisse mulierem, ex cujus vesicula felleis plures lapides majores minoresque fuissent collecti, quæ tamen ab ictero libera mansisset. Cui adjungendum esse censeo, quod Cl. Lippensium Professor D. Petermannus in vetula Torgensi præter 17. lapides nihil ferme succi biliosi in cystide fellea depre-

henderit, cum tamen icterici mali profusus expers fuerit. Vid. ejus dissert. de scrutinio icteri ex calculo vesicæ felleæ. Quæ cum ita sint, reddenda a nobis est hujus phenomenon ratio, quæ nostro quidem judicio haud dubie inde erit petenda. Quam diu calculus in vesica fellea non movetur, sed quietus jacet, non secus ac calculus in renum tubulis nullas creat molestias. Simul vero ac e loco suo deturbatus ad ductum cysticum propellitur, ibi hæret & vehementi distensione atrocem dolorem & spasum, qui totum ductuum biliarium systema in consensum trahit, progignit & sic morbum nostrum graviaque cum ea complicata symptomata producit, quæ dein, excluso per alvum calculo, ut a nobis sæpius observatum est, ex toto quiescunt.

§. XI.

Sunt vero quedam signa haud falsa, quæ calculorum in ductibus biliariis indicant præsentiam, quæla potissimum sunt gravis & lancinatorius in hypochondrio dextro circa scrobiculum cordis dolor, constanter cum aliquali remissione affligens, cum summa præcordiorum anxietate, spirandi angustia, pectoris compressione, nausea & nonnunquam ipso vomitu, alvi constipatione, inquietudine & vigiliis junctus. Quibus accedit, quod ejusmodi ægrôtautes non erecti, sed dorso flexo incurvati incedere possint.

§. XII.

Verum enim vero, non tantum a bile in ductibus biliariis concreta, verum etiam si materia tenax, viscida biliosa minimos ductus secretioni bilis dicatos infarcit, icterus progignitur. Hoc enim si incidit, non ad ductus biliarios, sed per dilata vasa lymphatica bilis cum lymphâ ad sanguinem deferatur necesse est. Quam in rem digna est, quæ annotetur observatio Jacobi CAMENICENI in epist. ad Matthiolum pag. 184. qui vidit hepatis venas in parte ejus cava prius quam in communem illum caudicem portæ de-

finunt,

sinunt, obstructas lapillis eas distendentes, foras nigris, intus flavescens. Quorsum & illud referendum est, quod de glandulis arteriæ hepaticæ & fellis ductui ad intestina tendenti adjacentibus apud BORELLUM pag. 376. legitur, quarum mole & tumore hic ita comprimebatur, ut vix aliquo conatu instrumentis tenuissimis esset transitus; quinimo ab excresecentiis carnis compressionem aut oclusionem cholodochi causari CABRULGUS observ. chirurg. X. & MECKERN observ. chirurg. 43. annotarunt: & ab omnimoda ejus exsiccatione & obstructione omnem viam interceptante icterum subortum in cardinali quodam Florentino post mortem se vidisse perhibet ARGENTERIUS in lib. IV. aph. Hipp. quamvis hæc observationes sint rariores.

§. XIII.

Causa
mediata
est
plethora

His ita deductis, deveniendum jam est ad causas mediatas inquirendas, quæ ictericæ cachexiæ potissimum velificantur. Ex quibus præcipua se nobis offert plethora, seu major sanguinis & humorum, quam natura ferre potest, copia. Quod quidem non adeo mirum videri debet. Etenim quum per hepatis viscus etiam in statu naturali ob venam portæ, impulsu sufficienti destitutam languidior est circularis motus, fit omnino, ut accedente plethorico statu sanguis spissior & viscidior facilius inibi stagnet minimaque vasa obstruat. Unde etiam fieri observamus, in cachexia leucophlegmatica, in scirrho & induratione hepatis, ob deficientem partium biliosarum separationem, cutis colorem ex flavo viridescentem adparere. Nec quidquam superest dubii, quin pessimæ indolis icterus, quem nigrum appellant, ingentem & fere immedicabilem hepatis labem magnamque humoris biliosi corruptionem pro causa & fundamento agnoscat.

§. XIV.

Ex
dieta
vitio
causam
ictero
præ-

bent antecedentem cibi discepti, qua-

les sunt pisi, fabæ, lentes, caseus &c. utpote qui ob rudiorem crassioreque texturam suam, maxime si magna ingeruntur copia, difficiliter digeruntur sanguinemque ingenerant spissum ac impurum. Huc quoque referendi sunt ex potulentis vina acida, austera, cerevisiæ acefcentes & aquæ, quæ argillosas & tophaceas secum vehunt particulas; quæ tamen omnia longe pejorem exserunt effectum, si vita acceperit sedentaria ac somnolenta. Nihil vero tam potenter ad morbos ex hepatis vitio oriundos confert, quam immoderatus vini generosi & præsertim adusti abusus, unde chylus, & lymphæ nutritiæ coagulantur bilique magna & sanitati summe insensa inducitur dyscrasia. Præterea ad malum vitæ regimen pertinent quoque animi affectus, ex quibus præter iram, quam jam supra inter præcipuas nostræ mali causas retulimus, mirum quantum valet longior tristitia, quæ dum sanguini crallo ingignendo & abhinc procedenti tardiori ejusdem circuitui apprimere velificatur, ad icterum chronicum & contumacem aut producendum, aut revocandum existit aptissima.

§. XV.

Denique etiam non raro ex aliis prægressis morbis prægressis icterus suos repetit natales. Hinc febres intermittentes per remedia adstringentia intempestive suppressas sæpenumero icterum sequi, præter experientiam testatur RAMAZINUS, qui a tali febre per corticis chinæ usum perperam cohibita icterum subortum in libris suis annotavit. Neque rarum, sed in praxi medica satis obvium est, a mensibus vel hæmorrhoidibus obstructis vel retardatis icterum enasci.

§. XVI.

Transitus nunc fiat ad suppeditandam prognosin, quæ medico ad estimationem accupandam debet esse commendatissima. Hæc vero, prout ipsa subiecta respectu ætatis, corporis habitus, roboris & naturæ differunt,

diversitate, illa ipsa etiam aliam postulat methodum. Quod si enim, ut sæpius ab ira, a validiori medicamento, aut veneno adsumto, vel per consensum ex colica spasmodica hæmorrhoidali & hysterica evenire solet, isterus subito corpus invaserit & adhuc recens est; a vehementiori ductuum biliariorum per hepatis penetralia disperforum strictura illum oriri, vero est simillimum, atque tum medicus primam indicationem exsequi studeat: nimirum, ut tensæ & contractæ partes relaxentur, adeoque bilis tam secretio suspensa, quam ejus ad intestina descensus impeditus naturali restituatur libertati, atque demum, ut bilis acrimonia, quæ spasmorum generatrix est, mitigetur ac contemperetur.

§. II.

Note Dicitis scopis obtinendis egregie inserviunt emulsiones, quales ex seminibus IV. frigidis maj. papaveris, & cannabis &c. quod ob sulphur vaporosum, quo præ aliis imbutum est, præcipue a SYLVIO commendatur, cum aquis sedativa virtute præditis, ut florum tiliz, acaciz, primul. veris, lilior. convall. chamomill. vulg. millefolii, ceraforum nigrorum, addita syrupi papav. albi portione, commode possunt parari. Egregiæ porro & expertæ hoc sine virtutis est liquor noster anodynus, si cum aliquot olei macis destillati guttulis, vel in affectibus colicis & hysterics cum essentia castorei, croci & laudano opiato Sydenhamii maritetur. Ad mitigandam vero humorum acrimoniam pulveres absorbentes leniter nitrosi, qui ex lap. cancror. conch. matris perlar. pulveris Marchion. ana drachma. una, succini præpnitri purif. ana drachma dimidia, olei macis gutt. IV. confieri possunt, operæ faciunt pretium, quibus pro circumstantiarum ratione aliquot extracti castorei, vel croci grana sunt admiscenda. Vehiculi loco inservire potest serum lactis & lac purum aqua dilutum, vel emulso amygdalina,

vel etiam decoctum avenaceum cum uno alterove olei amygdalarum dulcium cochleari permixtum.

§. III.

Quædam Externa quoque anodyna & paregorica præcordiali regioni tepide apposita insigne serunt levamen; quo sine commendanda est vesica floribus sambuci, chamomill. vulg. millefolii; salvia &c. ex lacte coctis repleta, vel si hæc molesta videatur, epithema ex theriacæ, oleo nucis moschatæ expresso, spermate ceti æquali pondere mixtis, & pauxillo croci ac camphoræ compositum scrobiculo cordis applicari potest utilissime; idque eo magis, ubi cardialgia, seu gravis ventriculi spasmus cum nimia vomitione jungitur. Nec spernendæ efficaciz sunt enemata ex speciebus paregoricis cum lacte coctis & sufficienti pinguedinis vel olei chamomillæ cocti quantitate confecta, utpote quæ, cum balneo internum, partes spasmo dolorifico correptas fovent leniuntque insigniter.

§. IV.

Eadem quoque methodo iisdemque uti remediis expedit, ubi pertinax isteritia cum funestis spasmis ex calculi ductui cystico aut cholidochæ firmiter impactis enascitur. Atque cum non minorem præstant effectum, quam quidem exserere solent, si calculus renum uretheribus inhzrens gravissima in circumjacentibus nervosis partibus parit symptomata, quibus propter spasmum relaxatum sublati, natura sæpe suis folius viribus utens ejusmodi obstaculum ex istis angustiis deturbat felicissime.

§. V.

Indicationes Ex hæc sunt potissima, quæ ictero, ex spasmodica ductuum biliariorum strictura suborto, faciliusque transiventi satisfaciunt remedia; videamus nunc, quænam in contumaciori sepiusque recidivante malo, quod vasorum hepatis obstructioni debetur, ineunda sit medendi via. Vix aliæ autem sunt indicationes, quam ut 1.) ductum

Auum biliariorum obstructions a biliosa, viscida & terrestri cretacea amurca invicem concreta provenientes dissolvantur, atque hac ratione liberior bilis ad duodenum cursus, ad rite peragendum chylicationis negotium, restituitur 2.) ut vasa bilis secretoria a sanguine tenaci, viscido infecta convenientibus remediis referentur, ut succum biliosum ad ductus biliarios libere transmittant. Denique 3.) ut valde retardatus ac impeditus sanguinis circuitus, qui obstructionum concretionumque constituit fundamentum, per totam vasculosam hepatis substantiam naturalis reddatur & aquabilis.

§. VI.

*His salis-
stasis
stasis
decocti
& apo-
temata.*

Hisce indicationibus explendis, mea quidem sententia commode infervient, quæ recensebimus, remedium genera. Et ex his longe eminent decocta, seu apozemata, quæ ex speciebus specifica quadam humores viscidos resolvendi & oculos hepatis vias aperiendi facultate gaudentibus adparantur, cujus generis sunt radices quinque aperientes, si ex aqua coctæ, vel etiam in Syrupum, qui in pharmacopæis prostat, redactæ assumuntur. Spectant huc quoque herbæ lactiferæ, ut lactuca, scorzonera, taraxicum, tragopogon, sonchus, endivium, hieracium &c. quæ si cum aqua decoquantur, aut si succus recens cum sero lactis vel asinino lacte offertur, eximiam præstant opem. Idem tenendum esse arbitror de succo graminis recentis. Hinc celeberrimi Bataviæ Medici SYLVIVS & BOERHAAVE de vaccis & bovis referunt, quod eorum hepar hiberno tempore, quum scæno & stramine vescerentur, calculus esset refertum, qui æstate, quum recenti gramine pro pabulo uterentur, amplius non apparent: dubio procul quod succis harum herbarum solutis hepar a viscidis & coagulatis humoribus optime repurgatur. Nos itaque ictericis decoctum radicis graminis, erynchii, cichorei, foeniculi &c. pro potu ordinario insigni cum fructu commendavimus sæpissime.

§. VII.

Tum vero nullum est, quod in omnibus hepatis morbis, adeoque etiam in icteritia curanda, præsentiorum, certiorum ac efficaciorum virtutem præstet remedium, quam aquæ minerales tam frigida quam calida, sub convenienti regimine potatæ, utpote quæ tum ob aquarum subtilium principio elastico spirituoso imbutarum copiam, tum ob sal medium, quo turgent, mineralia, in lentis humoribus dissolvendis, in oppilatione valorem referenda & omnis generis excretionibus promovendis magnam habent potentiam. Et profecto si dicere velimus quod res est, raro admodum vel prorsus non icterus recidivans & chronicus sine convenienti fontium salutarium usu, quales præcipue sunt acidulæ Egranz, Spadanæ, Schwalbacenses & thermæ Carolinæ, ex voto poterit sanari.

§. VIII.

Nec insuper habenda sunt salia neutra sive medii generis, quæ ob insignem aperitivam, deterisivam & tam per diuresin quam per alvum leniter evacuantem virtutem inter medicamenta adversus icterum proficua speciale merentur commendationem; ex quorum censu sunt terra foliata tartari, tartarus tartarificatus, sal polychrestum, arcanum duplicatum, nitrum purificatum & antimoniatum, solutio ocul. cancr. cum succo citri, tartarus vitriolatus & borax &c. Huc pertinent etiam salia ex aquis mineralibus, Egranis, Carolinis, Sedlicensibus & Epsomensibus elicita; quorum vis mirum intenditur, si cum sufficienti quantitate aquæ, seri lactis, vel decocti longiori paullo tempore adhibentur. Nec præterire licet rhabbarum, quod in hepatis affectibus ad humores dissolvendos & corrigendos specifica & spectatissimæ est virtutis, sive in substantia cum dictis salibus remixtum, sive cum herbis supra laudatis in vino infusum, sive in tincturam & essentiam cum terra

N 2 folia.

foliatæ tartari redactum propine-
tur.

§. IX.

Ultima denique medentis debet eſſe
intentio, ut tonus vaſorum hepatis
debilitatus atque dejectus, qui obſtru-
ctionum & concretionum cauſa exi-
ſtit, remediis blande roborantibus &
tonicis reſtituatur. Quod quidem mar-
tialia, eaque præſertim liquida, ut
tinctura martis pomata, cydoniata,
Ludoviciana, aperitiva Zwolſſeri,
nec non peruvianus & caſcarillæ cor-
tex, in pulvere vel in decocto oblati,
optime præſtant. Quo ſcopo etiam
acidulæ pyrmontanæ, quæ martiali
elemento præceteris imbutæ ſunt,
laudem merentur eximiam.

CAUTELE ET OBSERVATIO-
NES PRACTICÆ.

§. I.

Cautela
circa
emetica.

E Metica in iſtero ſæpe ſunt indica-
tiſſima & præſentiſſimam ſe-
ntentiam runt operi; ſæpe vero deprehendun-
tur ſumme pernicioſa, quando videli-
cet ex ira vehementiori, vel ex ſpaſ-
mo ventriculi & cardialgia, vel a co-
lica ſpaſmodica ortum morbus duxerit,
vel etiam ſi ductui cyſtico-inhæreſcens
calculus graviore circa præcordia effi-
cit anxietas. Quodſi vero iſdem
utendi indicatio eſt, leniora qualia ex
radice Ipecacuanne cum uno grano
tartari emetici conſciuntur, in uſum
vocare præſtat, quæ dein, ubi amur-
ca bilioſa, in duodeno ſubſiſtens &
ductus cholodochi oriſcium claudens
bilis tranſitum impedit, vel ubi mate-
ria tenax bilioſa, non adeo concreta,
ſed mobilis ductus obſidet hepaticos,
hanc ipſam evacuando, opitulantur
utiſſime. Ea enim emeticorum viſ
eſt atque indoles, ut in ductus biliſe-
ros, qui ex tunicis valde nervoſis con-
ſtat, ſunt, operationem ſuam diſſun-
dant &, eorum ſyſtolen augendo, hu-
mores vitioſos egregie exturbent.

§. II.

Validiora purgantia ideo quod ſpaſ-
mos adaugent, motus ſanguinis exa-
gitant & vires enervant, nunquam
non in noſtro malo obſervantur noxia;
hinc ſuo jam tempore HIPPOCRA-
TES lib. de ratione viſcus in acutis iſte-
ricos inter eos retulit, quos non pur-
gare oportet: nam periculo, inquit,
expones & nihil juvabis. Et libr. de
affect. ſect. V. ubi curationem morbi
regii tradit, purgantium mentionem
injicit in hunc modum: corpus balneis
calidis extrinſecus emolliendum, ab-
vus vero & vefica mafeſacienda.
Morbus autem ſic cum bilis commota
ſub cutim vertitur. Quæ ſi noveris vir
idiota, non ſimiliter incurabiles mor-
bos inciderit. Solent enim morbi ex
parvis occaſionibus magni ac diuturni
fieri. Et quæ quidem ad cibos aut po-
tiones ſpectans vel ſorbtiones, vel me-
dicamenta, quæ doloris gratia exhi-
bentur, ea omnia ſine periculo admo-
ventur, ſi juxta præſcriptum adhibue-
ris. Quæ vero pharmaca purgant bilem
aut pituitam, in hiſ periculum conſti-
tuitur & culpe medentibus imputan-
tur. Ex quo præclaro loco clare appa-
rere arbitror, Hippocratem abuſum
medicamentorum, quæ bilem infræ
cutem ferunt, ut ſunt purgantia, pe-
nitit in iſtero damnaffe & medicos,
qui imprudenter iſdem utuntur, idio-
tæ & mortis cauſam recte omnino
habuiſſe. Neque minus graphicis ver-
bis ſummam, quæ ex purgantibus
cholagogis in corpus noſtrum redun-
dat, noxam deſcribit CÆLIUS AU-
RELIANUS lib. III. cap. V. Vitandam
probamus, ait, frequentem & variam
medicaminum potationem, quæ ſeſ de-
ducere promittuntur, ſive ventriſua:
etenim ſitis extenditur & cibi faſtidium
duplicatur & corporis ſortitudo immi-
nuitur, & cibi accepti corrumpuntur,
& omnis corporis materia adulterio me-
dicaminum deterior fit; quod ſæpe
videmus eos, qui ſapiſſime ac ſugiter
abſynthium, aloem & colocynthidem
dari probaverunt.

§. III.

§. III.

Circa sudorifera & balnea. Sudorifera, præsertim nimis calida & volatilia, quæ expansivo sulphure suo intestinum humorum motum exagitant, penitus a cura sunt excludenda, utpote biliiosi humores, qui viscidæ sunt consistentiæ per angustos subcutaneos meatus non transmittuntur, sed rectius omnino per hepatis colatorium & renale cribrum volunt expurgari. Neque minus caute procedendum est cum balneis nimis calidis, in ipso morbi statu ac paroxysmo adhibendis. Neque obscura est hujus rei ratio. Etenim, quum obstructi sint pori cutanei, icterici non facile sudant, sed nimis calor, sanguinem exagitando & humores acriores reddendo, vasculorum sanguiferorum in aliis locis concitat rupturam. Contra vero tepida & temperatiora, quæ ex aqua fluviatili cum fursare triticeo & lacte sunt balnea, si spasmodum circa primam regionem urget vehementia, securius possunt admitti. Possunt quoque sine omni noxa, si morbus in declinatione cutisque emunctorium patulum est, ad flavum colorem penitus detergendum, paulo calidiora cum herbis emollientibus & deterfisv parata adhiberi utilissime.

§. IV.

Circa medicamenta amara. Medicamentis amaricantibus, quæ ex radice gentianæ, trifolii fibrini, centauro minor, absynth. carduo bened. &c. præparari solent, magnæ in ictero sanando ab auctoribus hinc inde tribuuntur laudes. Verum hæc ipsa plus sæpe detrimenti, quam emolumenti asferre, multiplici edoctus experientia testor. Equidem videtur eorum usus ob hanc rationem utilis, quod defectum bilis supplendo, ciborum digestionem & excretionem faciliunt. Nihilo tamen minus, quom una cum chylo ad sanguinem transseunt, sulphureas biliosas impuritates coacervando, malum pertinacius reddunt. Si quid vero ab istis in primis viis sperandum est utilitatis, tum maxime id fieri deprehendimus, quando

Tom. IV. Pars IV.

impuras sordes per alvum, quæ valde obstipata est, expurgant. Namque nec bilis, nec alia amara temperaturæ humorum vitalium sunt amica, sed simul cum stercoreis debent excerni; & ob hanc rationem rhabarbarum magni est faciendum, imo & amara supra commemorata in infusis cum vino possunt concedi, si cum purgantibus lenioribus, ut rhabarbaro, foliis fennæ, agarico & salibus tartareis adfoecientur.

§. V.

Quoniam in utroque ictero summa humorum peccat impuritas seu cacochymia, ex mercurio parata medicamina, quæ alias a nonnullis commendantur medicis, sunt insensissima. Unde a mercurio dulci in minori etiam dosi sub pilularum forma exhibitio gingivarum intumescientiam cum summo oris fœtore, nec non cardiacas anxietates cum appetitus viriumque prostratione originem sumsisse novi. Mercurius enim non modo cum acidis, verum etiam, & multo magis cum alcalinis salibus mixtus valde corrosivam & venenatam induit naturam.

§. VI.

Venæsectiones præservandi potius, quam curandi sine habent locum. Nimia enim sanguinis redundantia circularem fluidorum motum, qui in hepate semper tardior est, magis imminuendo, ad morbos hepatis ingignendos multum omnino contri-
Circa venæsectiones. buit. Neque tamen morbo jam præsehte & plethora urgente, ad graviora symptomata avertenda, penitus dissuadenda est sanguinis ventilatio, ut ipsa potius magnum polliceatur fructum, si a suppresso mensium vel hæmorrhoidum fluxu malum subortum aut sustentatum fuerit. Quod itidem valet, si quando post quinquagesimum annum, quo menses solent cessare solent, feminæ hoc morbo corripiuntur.

N 3

§. VII.

§. VII.

*Circa
exposui* Circa topica notare convenit, quod hæc ipsa hepatis regioni applicata insignem sanguinis & humorum per ductus hepaticos circuitum adjuvandi vim habeant, adeoque ad auspiciorem nostri affectus curationem permultum conferant. Ego hoc sine sæpius optato cum fructu usus sum cataplasmatis, vel sacculis herba absinthii, marrubii, menthæ, & floribus chamomillæ rom. & vulg. repletis & ex vino rhenano coctis, vel etiam emplastro saponato Barbette bene camphorato, aut diachylo simplici cum croco remixto.

§. VIII.

*Circa
alimen-
ta.* Sed in affectu nostro persanando alimentorum quoque summa habenda est ratio, probeque dispiciendum, an ægri natura iisdem terendis par sit, utpote non omnibus omnia conveniunt. Quod quidem potissimum observamus circa potum. Alii enim serum lactis, alii solam aquam fontanant, vel cum cremore tartari & saccharo, vel etiam vino rhenano & succo citri mixtam, alii cerevisiam pro potu cum fructu sumunt, cum contra alii hæc omnia respiciunt. De vino autem in genere tenendum suadeo, quod modice debeat dari; siquidem omne spirituosum plus nocet quam prodest. Inter cibos quam maxime sunt removendæ carnes infusæ, pilces, placentæ & cum butyro trixa, nec non omnia leguminosa, exceptis fructibus aquosis, ut sunt cerasa, ribes, cucumeres, pruna cocta, &c. qui ut plurimum innocentis sunt usus.

§. IX.

*Dietæ
ad præ-
servan-
dum
astili.* Ad præservationem mali & avergendam recidivam aeris mutationes, peregrinationes, ac sufficiens corporis exercitatio omne serunt punctum; quibus largior congrui potus usus animique tranquillitas utilissime potest subungi. Hinc nota mihi sunt exempla eorum, qui his omnibus prudentia adhibitis ictericiam pertinacem fugarunt felicissime; sicut contra diutur-

na experientia satis habeo comprobatum, vitæ sedentariæ & potibus spirituosius addictis, ut & eos, qui post motum fortorem frigidum ingurgitarunt potum, & diuturno mœrore fatigati sunt, non modo affectioni nostræ valde esse obnoxios, verum etiam difficile admodum ab ea penitus liberari. Denique non incongruum videtur, quam CELSUS lib. III. cap. XXIV. in usum commendavit vivendi rationem subnectere: *Per omne tempus, inquit, utendum est exercitatione, frictione, balneo, leito etiam & conclavi cultiore, clauso loco, ut & ludis, lascivia, aliis, per quæ mens exilaretur. Ob quæ regius morbus dictus videtur. Malagma quoque quod digerat, super præcordia datum prodest.*

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

*Icterus
a colica
biliosa
spasmodi-
ca.* **F**emina triginta annorum, macilentæ & sanguineo-choleericæ constitutionis, in iram valde proclivis, ob vitam sedentariam & varios in diætâ commissos errores per trimestris spatium uteri purgationem non experta, corripiebatur haud ita pridem dolore in hypogastrica regione tam acuto, ut corpus erigere vix valeret. Sequebatur dein diarrhoea biliosa, quam sedatam mox excipiebat cardialgia, cum faciei pallore & crebrioribus stipata lithymiiis. Aliquot dies post universum corpus flavescens contaminabatur colore; urinæ secedebant crassæ & crocæ, feces albescentes, & circa scrobiculum cordis continuo urgebat dolor pungitivus atque pressorius. Sub tali rerum statu meum ægra requirebat consilium. Ego igitur omnem curationis scopum eo dirigendum ratus, ut spasticæ stricturæ relaxentur, sequentem inii medendi methodum. Primo ordinavi mixturam antispasmodicam, ex liquoris nostri anodynæ, essentia croci, castorei, corticem au-

rantior. æquali portione & aliquot olei macis guttulis compositam, de qua tertia quavis hora XXX. guttas cum pulvere præcipitante nitroso ex aqua liliorum convall. adsumere jussi. Exteriorius imponendum suavi sacculum, qui flores chamomillæ roman. crocum & flores macis continebat, ex lacte coctum. Dein circa tertium diem, ad expurgandam ab impuris sordibus primam regionem, propinavi pulverem ex rhabarbari selecti scrupulis duobus, cremoris tartari scrupulo uno & nitri purif. granis sex coactum; pro potu vero ordinario duas partes aquæ cum una lactis parte remixtas commendavi. Quibus per aliquod tempus rite usus, patis dolores quidem & spasmi penitus quiescebant; attamen quom mensium negotium in ordinem redire renuebat, suavis fui, ut elixirium nostrum viscerale & circa instans menstruum tempus pilulæ nostræ balsamicæ in frequentiore ducantur usum.

E P I C R I S I S.

Icterus frequens colicæ biliosæ spasmodicæ esse symptoma, pluribus mihi exemplis cognitum est; cujus causam non æque facile in bilis acrimoniam in intestinorum volumine hærentem, quam potius in sanguinem biliosum in intestinorum tenuium nervosis admodum tunicis stagnantem putato rejiciendam. Spasmus inde concitatus tantæ sæpe potentia est, ut non solum nervas stomachi membranas, sed & totum ductuum biliosorum systema in consensum rapiendo vehementer strictura afficiat. Qui ejusmodi colicæ succedere solet alvi fluxus, boni ut plurimum ominis est, neque ideo facile sistendus; aliquin motus spastici sursum vergentes malum longe reddunt deterius. Multo magis in tali colica cum ictero juncta accommodatum purgans insignis est usus. Ita ROLFINKIUS in *differt. de tartaro* contra Mercatum, qui in hoc casu purgandum esse negat, præcipue com-

mendat jalappam, cujus innocentem usum vel suo ipsius exemplo satis comprobatur, dum colica & hinc ictero sæpe correptus pulvis ejusmodi purgatem non sine fructu adhibuisse testatur. Ceterum ex præfata morbi historia intelligere licet, feminas cholicas, remanente mensium fluxu, corporisque refrigeratione & vita sedentaria accedente, semper fere graviores incurrere dolores & spasmos, ad quorum recidivam præcindendam præcipua medici debet esse intentio, ut muliebres per uterum purgationes pristina restituat integritati.

OBSERVATIO IL

Vir quinquaginta annorum, consiliarius intimus Hannoveranus, temperamento præditus sanguineo animo, frustulæ mobiliori, lautæ & vinosæ diætæ adfectus, nunquam venæsectionem passus, incidit post usum aquarum Schwalbacensium, quas neglecta accuratiori diætæ biberat, in gravem diarrhœam cum tetro oris fœtore & truculentis intestinorum doloribus stipatam. Pessimis hisce symptomatibus sedatis in scenam prodibant dolores cardialgici, qui per totum dorsum tractum usque ad scapulam protensi per periodos multam figebant crucem; appetitu tamen somnoque integris permanentibus. Accedebant dein ictericæ passionis indicia, quæ flavo cutis colore, urina crassa & obscure bruna, linteamina croceo colore tingente, nec non fæcibus albis, abunde se manifestabant. Teatantur equidem medici ad tollenda hæc mala plurima remedium genera, sed irritum plane effectum: nihil enim profecerunt decocta aperientia, nihil purgantia, nihil martialia & amaricantia, tantopere alias commendata. Tandem ego consultus suavi usum acidularum Pyrmontensium, quæ ad mensuram & ultra quotidie potæ, interposito stomachicorum amaricantium & pilularum polychrestarum usu, & causam & mor-

bum cum ſymptomatibus ſuſtulerunt feliciffime. Hoc tamen notabile videtur circa hunc ægrum, quod ſub potu harum aquarum ſalubrium urina, quæ alias tenuis & limpida mingi ſolet, croceo imbuta colore ſeceſſerit, neque prius evanuerit, quam affectu & flavefcente cutis colore penitus ſublatis.

E P I C R I S I S.

Facile, credo, medicinar peritus perſpiciet, huncce affectum firmam habuiſſe ſedem in hepatis ejulque ductuum obſtructione & ſic ex liberiori bilis per boſce ductus ad duodenum tranſitu intercepto fuiſſe prognatum. Dolor acutus cum magna anxietate cardialgica, nec non gravatiſſa lateris preſſio vix aliunde ſuam duxerunt originem, quam a bile, quæ ex ſtagnatione in ductibus & veſicula ſellea acrior reddita per tenues, præſertim veſiculæ tunicas tranſſudavit ipſasque ventriculi & inteſtinorum membranas valde ſenſibiles arrodendo ad ſpaſticas concitavit ſtriſturas. Tranſſudare autem bilem ex cyſtide ſellea poſſe, reſtat anatome, qua non ſemel ſed aliquoties bilem inſtar gattularum dextræ ventriculi parti, vel colo in hærentem, baſque partes penetranti flavo colore tinctas annotaſſe memini.

2.) cauſa quoque hujus affectus quaerenda erit in nimia ductuum biliariorum, maxime cholidochi, a bile copioſius inibi ſtagnante diſtentione; etenim quum nervoſis hiſce partibus propter ramum intercoſtalem & vagum magna cum officiis ventriculi, cum diaphragmate & ipſo œſophago intercedit conſpiratio, non mirum eſt, ſi altera harum partium præter naturam affecta & omnes conſentientes reliquæ ſimili malo affligantur. Oris ſætor acceſſiſſe videtur, quod forte ob bilis baſſamicæ defectum putrilago-reliquiſ chymi fuit inducta. Sæpe etiam impurior & excrementitia in narium & faucium periſtromate hærens lymphæ tetrum ejulmodi odorem

exhalat, uti quidem videmus in cachexia & ſcorbuto affectis.

3.) docet hic caſus quam optime, non dari potentius, nec efficacius ad inveteratas obſtructiones, in quibuſcunque partibus debellandas præſidium, ipſo aquarum ſalubrium uſu, quæ & copia aquæ, & activo minerali principio inſtructæ occluſos tubulos aperiant, atque hinc omnibus aliis pervulgatis & in pharmaceutica re natis remediis præferendæ ſunt longiſſime. Sed neceſſe eſt, ut conveniens accedat vitæ regimen, quo neglecto, contrarius sæpe effectus ſequitur, quod exemplo fontium Schwalbaceſium ſatis eviſtum arbitror.

OBSERVATIO III.

Generoſiſſima Conſiliarii aulici ^{ſuorum} uxor, juvencula, formoſæ admodum ^{in gradu} faciei teneræque & ſanguinæ ^{videtur a} complexionis, utero primum gravis, incidit oſtavo; geſtationis menſe in iſterum; qui excluſo dein ſætu per totum puerperii tempus duravit. Non multo poſt denuo concepit utero, & licet venam bis ſecandam præbuerit, aliquot tamen ante partum diebus eandem labem incurrit, qua nihil obſtante iterum ſecundo partu incolumem peperit filium. At vero, quum nunc pertinacius quam quidem antea hoc malum inhæreret, maritus a me petiit, ut ipſi ſuccurrerem conſilio, nerſus grvida tam moleſto affectu tentaretur. Ego tum in vitæ victuſque rationem inquirens deprehendi, generoſiſſimam hanc ſeminam vitæ ſine labore deſidi, dietæ vinoſæ & ſomnolentis indulgere, ejulque loci creviffimam bibere valde nutrientem, ac plerumque alvum habere obſtruſtam. Unde cauſam mali in nimia ſanguinis redundantia repoſitam arbitratuſ ſuaſor fui, ut loco potus ordinarii aquam potaret vino dilutam, atque uterum geſtans tam circa tertium vel quartum menſem, quam circa ſeptimum & nonum ſanguinem e vena ſecta detra-

hen-

hendum curet; alvum vero, si impigra & obstructa esset, passulis rhabarbarinis referat. Quibus probe observatis peperit adhuc diversis temporibus tres liberos ab icteri accessione libera.

E P I C R I S I S.

Ictericam hanc passionem a sola plethora, quæ sub tali vivendi genere in gravidis valde increvit, productam fuisse, nihil est dubii. Nullum enim viscus a nimia sanguinis copia plus laxis contrahit, præter hepar, in quo uti secundum naturam paullo difficilior & lentior est sanguinis circulatio; ita hæc sub plethorico statu magis impeditur: & quum tali ratione sanguis a sordibus biliosis minus rite depuretur sed propter coagulatam bilem reliqua ad sanguinis massam deferatur, icterus generatur facillime. Interim discimus, venæ sectionem præsentissimum & optimum adversus icterum a plethora esse remedium, quam in nostro casu eo magis utilem prospexi, quod meminim, ægræ tantis matrem, insigniter plethoricam, ante decennium graviditatis tempore quartana correptam iterata venæsectione, frustra datis aliis medicamentis, feliciter fuisse sanatam.

OBSERVATIO IV.

Historia Femina sexaginta annorum, habitus corporis phlegmatici, per integrum fere annum rheumaticos dolores in humero dextro experta fuit, qui quum duobus abhinc mensibus, relicta priori sede, dextrum sub costis spuriis occupabant hypochondrium, sequebatur in his locis vehemens pressorius & contractivus dolor, per sex hebdomades tanta vehementia infestans, ut ægra inde nec sternutare, nec bene respirare potuerit. Urina simul secedebat crassa, turbida & saturato bruno colore tincta; facies apparuit livida & subviridis. Non multo

post vehemens ille dolor simul & semel expirabat, e contrario autem ægra interne in affecto latere percipiebat sensum explosionis, a quo os ingenti suffundebatur amarore, ut faucibus bile infectas omnesque, quos adsuinebat cibos amaro sapore existimaret imbutas. Sumto itaque ex consilio medici emetico, tribus vomitionibus bilem rejiciebat copiosissimam, & non multo post feces, quæ prius albidæ erant, colore flavo rursus per alvum secedebant. Interim semper adhuc conquiritur ægra de oris amaritie & siccitate, de appetitus prostratione & quod urina, quæ colorem brunum jam amisit, mingatur adhuc turbida. Nullum præter vinum assumit liquorem, quod ipsi solum vacare videtur amaro sapore, totum autem corpus marcore indies magis inagisque conficitur, pulsus fertur debilis & frequens, & faciei color pallidus permanet atque flavus.

E P I C R I S I S C U M
C O N S I L I O.

Recte omnino hic affectus, qui nunc in marasimum lentamque febrem inclinat, originem sumisse statuitur ab humoribus, ex humero dextro per metastasin ad dextrum hypochondrii latus ipsumque hepatis viscus delatis. Neque dubitandum, quin humores viscosi, crassi ad has partes delapsi obstructions ductuum hepaticorum effecerint; quibus forte apertis non modo sonus quidam, micin Knall in Leibe, obortus, verum etiam, ob copiosam bilis in ventriculum & duodenum effusionem, vomitiones cum continua oris amaritie concitatae fuerunt. Ipsa enim bilis tam firmiter palati, œsophagi & linguæ adhaeret tunicis, ut facta commotione, particulae ejus aciores nervorum papillosis infusoatæ amarum ejusmodi saporem facile inducant. Quum vero acidi liquores, ut vinum, egregia sulphureas, bilio-

fas & acres partes infringendi vi polleant, non mirum est, si nostra ægrotæ maxime iidem delectetur. In curatione eo potissimum respiciendum existimavimus, ut nimia bilis acrimonia temperetur alvique beneficium conservetur. Quo sine commendavimus primo temperatius decoctum, cum vini & spiritus nitri dulcis portione remixtum pro potu ordinario adhiberi debuit. Dein præscriptimus pulverem, qui rhabarbarum, lapides cancrorum & nitrum continebat. Hæc tria enim ad bilis acrimoniam, in sinu ventriculi & duodeni hærentem temperandam leniterque & sine molestia evacuandam præsentissimæ sunt efficaciz. Discimus præterea ex hac morbi historia, quod etiam per metastasin humor in corporis aliqua parte stagnans ad alia loca, maximeque viscera dimoveri ipsisque insignem possit noxam affricare. Hinc non ignota nobis sunt exempla, ubi tumor cedematosus medicamento quodam repellente acido, vel etiam per terrorem aut paroxysmum febrilem ad interiora repulsus ventriculi hepatisque regionem occupavit, ibique dolores, vomitus, anorexiam, flatulentiam, ardorem & demum veram excitavit ictëritiam; quæ tamen omnia disparuere symptomata, si tumor pristinum locum occupavit.

OBSERVATIO IV.

Vir litteratus, consilarii munere fungens, annorum triginta septem, corporis macilentioris, loco vini in prandio spiritum vini tenuemque cerevisiam bibens, post prægressum diuturnum mœrorem, accedente simul vita sedentaria, in lentam incidebat febrem, cum plenaria adpetitus prostratione & ictëritio corporis colore stipatam. Nihil varia hinc inde data proficiebant remedia, ut potius malum inde pertinacius fieri videtur; donec tandem lenius vomitorium, ex tartari emetici grano uno & pulveris

Ipecacuanæ granis XV. compositum & bis assumptum integram reddebat valetudinem. Aliquot annos post ictërica hac passione longe affligebatur gravius; siquidem nunc salivam expuebat flavescens & de sapore omnium, quæ assumebat, amaricante valde conquerebatur. Alvus raro, nisi clysteribus vel suppositoriis admonita reddebat excrementa, quæ instar argillæ erant compacta, & urina quoque mingeatur bruna, sedimentum deponens crassum atque copiosum. Circa curationem huius mali maxime erat notabile, quod omnia, expertæ alias virtutis remedia, qualia sunt rhabarbarina, pilulæ polychrestæ balsamica, antispasmodica & sedativa, essentiz & extracta amaricantia, nec non insusa aperitiva, magnam præcordiorum anxietatem, nauseam & vomendi conatum, imo nonnunquam ipsum vomitum concitarent. Unicum quod ferre poterat, medicamentum erat sal aperitivum, ex sale Carolinarum, nitro purif. solutione ocul. cancr. & tartaro vitriolato confectum, quod cum sufficiente potu, quem aqua pura fontana cum quarta parte vini & paulillo succi citri remixta præbebat, parca sed crebriori dosi assumebat. Insuper quoque externe cataplasma ex herba absinthii, scordii, floribus chamomillæ, & semine cymini in vino coctis regioni hepatis applicare, idque refrigeratum crebrius iterare iussi. Et sic binis mensibus elapsis, sponte soluta alvo ingens excrementorum siccorum, cretacei coloris, per quatuor dies secedebat cumulus; unde sensim paulatimque feces albæ reddebantur flavæ, color cutis naturalis cum appetitu redibat, & æger, quæ Dei gratia erat, pristinam recuperabat sanitatem.

EPICRISIS.

Docet inprimis hic casus, quantum ægrotantium naturæ quoad usum & operationem medicamentorum differ-

re inter ſe ſoleant, ita prorſus, ut quæ aliis inſigniter conferunt, aliis mirum ſæpe noceant, quod quidem in morbis chronicis, ubi ventriculus eſt ſenſibilis magnaſque vitioſorum humorum colluvie ſcatet, frequentius experiri mihi licuit. Cura in hoc ægrotante, quæ ſalibus & ſufficienti congrui potus uſu fuit peracta, omnino optimum tulit levamen, quod vicariam quali opem aquarum mineralium præſtitit. Externa vero cataplaſmata & ſotus in pertinacibus ejuſmodi morbis ſanandis nunquam non obſervavi proficua & ſæpe cum præſentanea mali remiſſione uſurpata; ſiquidem non modo urina inde dilutior facta, ſed & fæces alvinæ in flavas mutatæ plenariam convaleſcentiæ ſpem pollicebantur, quum contra iſdem ſepoſitis morbus mox priſtinam induebat indolem. Scybala demum dura & cretaceæ conſiſtentię fuiſſe deſecta, meo quidem iudicio ab acido lymphæ gaſtricæ & ſucci pancreatici, ſub bilis defectu valde exſuperante, quo adſumta ex parte fuerunt coagulata, recte venit deducendum.

OBSERVATIO V.

*ſpasmus
paroxyſmus
febrilis
exciſi-*
oſus.

Femina quadraginta annos nata, ſucci ſanguiniſque plena gravi per aliquot tempus mœore, ob filii unici obitum, affecta in enormem incidit uteri hæmorrhagiam, qua ſedata corripiebatur paroxyſmo febrili, cum frigore artuumque rigore & vehementi vomitione ſtipata. Jungebatur ſimul altero die iſterus, unde mox color cutis commutabatur in flavum, urinæ ſecedebant turbidæ & opacæ, ſtercora alba. Remittebat equidem per intervalla hoc malum; quoties tamen vel ob prægreſſam animi commotionem, vel ob intempereſſivum acidorum & lacticiſmorum uſum novi accedebant inſultus febriles, protinus iſterus cum omnibus revertebatur ſymptomatibus; donec tandem poſt multas iterationes ſponte terminatus per

anni ſpatium ſilebat. Tum vero inopinato eadem ludebatur fabula: ſiquidem præcedente febre cum vomitu & pungitivo in regione dorſali dolore auriginofus color in conſpectum denuo prodibat, qui intra biduum quidem evaneſcebat, ſed, quod notabile erat, ſingulis hebdomadibus circa diem ſolis, ſtatum veluti tempus ſervando, recedens per integrum fere annum in hærebat pertinaciſſime. Hinc ego conſultus thermas Carolinas, ſubjuncto ſubinde & interpoſito elixirii balſamici & pilularum balſamicarum uſu, ſub convenienti regimine bis in anno potandas ſuaſi, tam exoptato cum ſucceſſu, ut ægra inde feliciter reſtituta nunc a tetro malo libera degat.

E P I C R I S I S.

Illud maxime omnium in præſato caſu debet animadverti, quod ſtatim temporibus per annum prope ſpatium, febrili horrore præcedente, iſterus productus & paucorum intervallo dierum terminatus fuerit. Cujus quidem peculiaris effectus non adeo facilis videtur ratio. Nos tamen in genere geneſin hujus mali ita concipiendam arbitramur. Primo quidem omnium ſpaſtica ductuum biliariorum ſtrictura, quæ naturale bilis ad duodenum iter impedit, vel prorſus ſufflaminat, recte debet accuſari; quæ ſi diutius datur ſæpiuſque recurrit, effici omnino ſolet, ut viſcidiores atque terreſtres bilis partes ob moram invicem coeuntes primum in molliores, dein in duriores vaſa bilifera obſidentes abeant concretionem, quas tranſfluens in hepate rurfus ſecreta bilis continua partium viſcoſarum adpoſitione temporis ſucceſſu adauget. Et quum hac ratione ipſa quoque bilis acrior evadit, non mirum eſt, ſi a ſufficienti ejuſdem in duodeno ſtato tempore collecta copia nova ſpaſmſis ſuggeritur materia; qui tanto facilius celeriuſque, inverſo canalium bilioſorum motu, bilem in

vaſa

vasa lymphatica effundunt, quanto major a subsistente intus tenaci materia vasorum adest angustatio. Ex qua proposita theoria liquido patere arbitror, ad talem spasmodicum crebriusque recurrentem icterum curandum nonnisi presentissimæ efficaciz remedia, quæ aliis penetrando, humores crassos resolvunt, vasorum minimorum obstructions abstergendo expediunt atque totum sanguinis per hepar circuitum restitunt, in usum esse vocanda. Ex omnibus vero vix ullum datur certius, & præstantius, quam thermæ Carolinæ, quæ sub convenienti diætâ & interposito utilium medicamentorum usu potatæ ob sal, quod vehunt, absterisivum ad infarctus referandos impuræque sordes per alvum & urinam eliminandas longe sunt aptissimæ. Unde simul in propatulo esse judico, cur, memorante CELSO lib. III. cap. XXX. ASCLEPIADES aquam salis purgationis causa in ictero curando per biduum bibere jussit, atque vinum græcum salsum ad ventris solutionem conservandam commendaverit.

OBSERVATIO VI.

*Icterus flavus in al-
gum trans-
mutatus
isthælis.* Vir quidam quadragenarius, ob inordinatum vitæ genus multosque in Baccho & venere excessus jam longo abhinc tempore doloribus arthriticis & cardialgicis obnoxius incidit ab irascunda animi commotione in icterum, pessimis stipatum symptomatibus. Inestabant quippe per intervalla atrocissima circa dextrum ventriculi orificium atque pylorum tormina; jungebatur sudor frigidus, inappetentia, summaque inquietudo, sine celeriori tamen arteriarum pulsatione. Hinc in consilium accersebantur plures itaque satis periti medici, neque vero prohibere poterant, quo minus hæc mala per satis longum tempus crebris recedente accessibus. Tandem aurigo sensim paulatimque declinabat in icterum nigrum. Ordinabat itaque medi-

cus balneum per aliquot dies continuandum; quod vero quum fortasse adhiberetur calidius, tanta subinde morbus capiebat incrementa, ut æger longe truculentiora ventris tormina cum spasmo vesicæ, per noctem potissimum infestante, magna que ichuria & continuo desidendi stimulo experiri deberet. Sequebatur hinc indies major corporis extenuatio & ingens virium languor, qui demum cum extremorum refrigeratione ingravescentis ægri diuturniori vitæ usura omnino privabat. Corpus ita exanimatum tradebatur mihi sectioni, qua instituta nullam nec in partibus externis, neque internis reperiebam pinguedinem & admodum parcam sanguinis in venis copiam. Intestina flatibus erant distenta brunique coloris; vesica urinaria naturali longe conspiciebatur crassior & punctis nigricantibus resecta. Hepar exploratum ad tactum inveniebatur durum & colore ex flavo viridescente imbutum; vesicula autem fellea nigra, humore viscido instar picis nigre repleta, ductus cystici prorsus angustatus. Denique duodenum cum dextro ventriculi orificio & intestino colo obscure flavo colore tincta & exteriori parte corrola videbantur.

EPICRISIS.

1.) Icterus flavum, nisi provida excipiat medicatio, in corporibus cacochymicis, ubi eximia succorum est depravatio, perfacile in atrophiā transmigrare icterumque nigrum, ut plurimum lethalem, compluribus probi dolor exemplis evictum habeo. Progressu enim temporis, nisi bonus & laudabilis, sed crudus potius & acidus ad sanguinem transfertur succus chylosus, ex bile flava fit nigra & corrosiva, a qua non modo coloris flavi in lividum mutatio, verum etiam acutissimi ventris dolores cum spasmo vesicæ admodum dolorifico juncti debent derivari. Nihil autem

tem profecto ad exacerbendam ejusmodi humorum acrimoniam est potentius, præter validius calidum, vel oretenus adsumtum vel exterius adplicatum. Hinc ego a balneis fervidius iusto adhibitum in icteritia nigra, præter effrenem ac lethalem gingivarum hæmorrhagiam, ejus supra mentionem fecimus, enormem quoque diarrhoeam & in femina mictionem cruentam vidi productam.

2.) Cystis fellea humore tenaci facta clare subindicat, quanta particularum in sanguine sulphurearum atque bitiosarum a naturalis crasi fuerit deflexio, quam veteres, licet observationibus minus suffulti non inepte atram, & multorum rebellium morborum causam, dicere consueverunt. Nec dubitare licet; quia a bilis, in fellea cystide firmiter inclusa, acriori & subtiliori parte, per poros transsudante & vicinas partes arrodente truculenta ista circa serobiculum cordis pathemata speciatim fuerint concitata. De quo conferri possunt STALPARIUS *van der WIEL Cent. I. obs. 47.* TULPIUS *obs. lib. 2. cap. 27.* & M. N. C. dec. I. ann. III. obs. 100.

OBSERVATIO VII.

Per litteras ante annum opem meam requisivit vir quidam Serenissimo Principi a consiliis, ejus uxor aurigine sæpius recurrente diu afflicta nullis hætenus remediis ad pristinam reduci sanitatem potuit. Ipsa autem quadraginta & duos annos nata, stature mediocritatis corporisq; multo sanguine turgida, vitæ sedentarie & victui crassiori dedita illibatam semper præ se tulit valetudinem. Verum, elapso abhinc decennio, quum sub ipso mensium fluxu prægelida hieme aliquot milliarium iter conficiens corpus nimium refrigerasset, menstrua per uterum purgatio, quæ a primo eruptionis tempore semper recte se habuit, mirum quantum coepit immutari, atque mox parcius, mox copiosior, mox per plures, mox

per pauciores secessit dies, nullumque servando ordinem modo antieipavit, modo postposuit. Quare varia suborta fuerunt pathemata, quibus ante biennium accessit ipsa icterica passio, quæ convenienti quidem remedium ope remisit, sed post anni dimidium denuo invasit & abhinc singulis fere mensibus circa consuetum menstruorum tempus inopinato rediit, absque ullis sui adventus indicibus. Novissimam vero accessionem hæc præceperunt signa. Sensit ægra vehementes in dorso & inter scapulas dolores cum præcordiorum anxietate & alvi obstructione, in quam etiam extra paroxysmum valde proclivis erat. Exceperunt vomitus, & tum flavus in universo corpore prodit color. Ego igitur ut satisfacerem mariti precibus, ad hocce malum præcavendum hac usus sum medendi methodo. Primo omnium, ratione dietæ commendavi sufficientem corporis exertationem & ut ægra, a cibis fumo induratis atque salitis abstinendo, juscula cum radice graminis, cichorei, asparagi &c. cocta, pro potu vero ordinario decoctum radicis chinæ & salsaparillæ sedulo adsumeret. Dein ex medicamenti ad alvum apertam servandam suavi passulas rhabarbarinas, interposito salis nostri aperitivi ad drachmam unam usu, alternis diebus capiendas. Tum inter epulas elixir nostrum viscerale balsamicum & circa tempus, quo paroxysmus invadere consuevit, elixir quoddam antispasmodicum, quod liquorum anodynum minieralem, essentiam croci, castorei & succini habebat, ter in die capiendum obtuli. Denique, ubi dolores urgerent cum spasmus & flatibus, clystema emolliens & carminativum ano injiciens dum & circa instantem mensium periodum pilulas nostras balsamicas alternis diebus sumendas curavi. Quibus benediciente Numine effectum est, ut malum primo rarius accederet, & postea a cura vernali cum fonte Selterano recte instituta penitus cessaret.

EPI

EPICRISIS.

Varia sunt, quæ ex hoc casu annotari merentur momenta, quorum potissima recenserebimus:

1.) Egrege docemur, feminas sub menstrua purgatione, a frigoris vehementia cohibita perfacile, nisi mox accommodata succurratur medicina, in statum valetudinarium conjici posse; ex quo difficulter admodum emergunt.

2.) Intelligimus, ab irregulari menſum ſucceſſu, concurrente ſimul ex diætæ vitio plethora, generari ſpasmus, qui naturalem bilis ad inteſtina curſum ſuſſaminando, iſterum ſæpe numero producant; & quum circa menſum tempus in ejuſmodi ſubjectis ſemper ſolent eſſe vehementiores, non mirandum arbitror, cur tum temporis novæ mali factæ fuerint acceſſiones.

3.) Confirmamur, morbos ejuſmodi chronicos remedium tam diæteticorum quam pharmaceuticorum uſu omnino vinci poſſe & ſuperari, ſed ut convenienti doſi, tempore & ordine adhibeantur neceſſe eſt.

OBSERVATIO VIII.

*ſſterus
febris
bilioſa
jaſtriſta.*

Per duodecim annorum, a largiori uvarum acidarum eſu febre corripiebatur bilioſa, cui adjungebatur iſterus, cum tumore circa hepatis regionem ſubdуро & ingenti præcordiorum anxietate ac inquietudine ſtipatus. Urina ſimul reddebatur atramento ſimilis & feces alvinæ per integros tres dies ſecedeabant nigreſcentes. Hinc ego vocatus dedi pulveres abſorbentes leniterque nitroſos, cum rhabarbato mixtos, quos parva ſed iterata doſi offerre juſſi. Pro potu commendavi lac ebutyratum; & exterius dextro hypochondrii lateri apponendum ſuaſi cataplaſma ſupra deſcriptum; quorum remedium uſu egregie demum convaluit.

EPICRISIS.

Quæ recensuimus mala jure meritoque a perverſa uvarum comeſtione ſunt deducenda. Nihil enim infantibus majores creare moleſtias poteſt, quam fructus immaturi & acidi, in copia adſumti, eo quod non modo alvum adſtrictiorem bilemque corroſivam reddunt, verum etiam chylum & lympham coagulando, viſceribus ſanguineis obſtructiones inferunt, quæ ſi in hepate contingunt, prona ad iſterum via patet. Et hinc eſt, quod etiam ob pomorum acidorum uſum iſterum obſervaverit RHODIUS *Cent. III. obſ. XIX.*

2.) Ego quoque non raro iſterum a vermibus vidi ſubnatum, concurrente ſimul febre vaga. Tum vero inſuſum rhabarbati cum paſſulis, interpoſito pulvere ſalino, ex tartaro vitriolato, nitro & cornu cervi uſto egregiam commendat operam. Quodſi vero

3.) Iſterus, ſicut in noſtro caſu, febrî jungitur & pulſum adest celeritas cum ſiti oriſque ardore, lac ebutyratum, præſertim menſe Maji, præſentiſſimæ eſt efficaciz, quod jam olim Simon PAULLI in *botan. quadrif. part. pag. 30.* in tali caſu ſummopere commendavit.

Plura de iſtero exempla reperire licet in Reſponſ. ac Conſult. medicin. Tom. II. Sect. III. Caſu XVII. XIX. LVII. & CXIX. Speciatim vero de doloribus & ſpalmis a calculo ſelleo ortis vid. Med. System. Tom. IV. P. II. Sect. II. Cap. III.

CAPUT XIII.

DE CACHEXIA ET CHLOROSI.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

*Cachexia de-
finitio.* **D**E cachexia asturi in limine sta-
tim hujus disquisitionis monen-
dum esse ducimus, quod sub hac voce
præsumitur & sub tumidum corporis habi-
tum, cum fœdo cutis colore junctum
intelligamus; qui a vitiosis seri abun-
dantia viscerumque tono dejecto
oriundus singulas corporis functiones
perturbat & labefactat insigniter.

§. II.

*Signa
offensio-
nis.* Veræ & essentielles morbi cachectici
notæ hæ sunt potissimæ: color cutis
pallidus cum virore albicans & flave-
scens; corpus, paullo plenius & tu-
midius, tactu frigidum & molle adpa-
rens, neque minus infirmum & grave
cum vacillatione crurum & anhelitu,
præsertim sub adscensu scalarum diffi-
cili, pedum intumescencia ac inflatio,
mentis torpor, animus deses, som-
nus gravis, palpebrarum intumescen-
tia, pulsus tardus & mollis, urina
alba & turbida.

§. III.

*Historia
morbii
Cachexia
relatio
ad alia.* Equidem cachexiæ nomen HIPPO-
CRATI ignotum fuisse videtur; ejus-
dem tamen non adeo obscura mentio
& expositio sub morbis lienis lib. de in-
crassat. serv. affection. paragrapho 34. & 35.
legitur. Omnium optime vero a CÆ-
LIO AURELIANO & ARETÆO
specialibus & propriis signis hæc mor-
bi species, cum subjunctis causis, de-
lineatur. Quare pretium erit operæ,
quæ de iis prodiderunt, huc adpone-
re. Primo CÆLIUS AURELIA-
NUS lib. III. Cap. VI. hæc proferit
*Cachexia, sive malus corporis habitus
nascitur intemperantia agrotantis, vel*

curatione mala medicantis, aut post
agritudinem tarde resumptionis causa,
item ex purgantibus sepiissime datis,
vel ex saxeæ duritie hepatis, aut lienis,
vel ex fluxu hæmorrhoidum longissimi
temporis, item ex febris longo tem-
pore corpus afficientibus, aut materia
purulenta collectionibus, aut vomitu
post vespertinos cibos, & his similibus.
Est autem ipsa quoque passio sepiissime
hydropis autecedens causa aut macula-
rum in superficie corporis; sequitur ca-
checticus pallor subalbidus, aliquando
etiam plumbeus color, debilitate tar-
dus ac piger corporis motus cum infla-
tione inani, aliquibus etiam ventris
floribus febricula in plurimis latente;
quæ circa vespertam magis augeatur;
pulsus creber ac tensus, cibi fastidium
& vini major appetentia, urina sellea
& extensio venarum.

§. IV.

Dein ARETÆUS lib. I. cap. XVI. *Ab A-
retæo
descri-
ptio.* hunc morbum ita describit: Cachecti-
cos sequitur corporis gravitas, pallor
subinde repetens, venter flatibus re-
sertus, oculi concavi, somni graves,
torporem afferentes; stantibus pedes
intumescunt. In ventre ac in omni cor-
pore caloris imbecillitas est, ad omne
opus abjectus & prostratus animus;
sudor pruriginosus, tarde spiritum du-
cunt, arteriarum motus languidi, de-
biles ac frequentes sunt. Extrahitur
morbus in multum tempus; intestino-
rum difficultas adeest continua. Ali-
menti elaboratio ad coctionem perti-
nens debilis admodum atque invalida
est. Labii hujus causæ sunt: hæmor-
rhoidum suppressio & confluxio vom-
ituum retentio & ab excretionibus
quies, & ab ingentibus laboribus
otium.

§. V.

Quem in genere cachexiam dicunt
morbum, is in virginibus, quæ non-
dum mentes expertæ sunt, aut si ipsi
inordinati & partiores fluunt, chloro-
sis denominatur, itemque morbus vir-
gineus & febris alba; de qua maxime
agit HIPPOCRATES lib. de virgi-
num

num morbis, nihilque aliud, quam cachexiæ species est, iisdem, quibus cachexia, signis sese prodens: Facies enim est pallida, interdum subflava, labiorum infolitus pallor, oculorum subsistentia, palpebrarum livor, ingens membrorum lassitudo, animi torpor, pædum frigus, gravitas & ad movendum inertia, appetitus dejectio, cum nausea & vomitu, somnus turbulentus, pulsus languidior; urina citra colorem mingitur valde aquea, in progressu turbida. Accedunt frequentissime, præsertim sub scalarum adscensu, respirandi difficultas, cordis tremor & palpitatio, intumescencia & inflatio pedum. Sæpius quoque junguntur pathemata cardiologica cum intercurrentibus capitis doloribus & animi deliquiis.

§. VI.

*Conse-
proli-
qua.*

Quod causam nostri morbi ejusque accidentium proximam attinet, hæc ipsa quidem consistere videtur in hæmia sanguinis impuri & humorum viscidorum ac minus spirituosorum abundantia, ob naturalem tonum, vigorem & robur partium solidarum, maximeque viscerum chylicationi, sanguificationi & depurationi inservientium valde labefactum in corpore collecta. Etenim ob partium fibrosarum & vasculosarum atoniam lentior & tardior sit sanguinis circuitus, & hinc secretionum æque ac excretionum negotium saluberrimum immittitur; unde sordes excrementitiæ, viscidæ, biliosæ, salæ & serosæ, quæ in hepatis & renum colatorio fercerni & foras ejici debent, maxima ex parte retentæ impurum plane ac intemperatum reddunt sanguinis serum & succum nutritivum. Temporis successu fibræ motrices illius subcutanei cribri quæ suo naturali privantur robore; quare hæ sordes minus rite & feliciter per cutis colatorium colari possunt ac rejici, unde in corpore reticulari, cuticulam & cutim intercedente, a tincto sero pallidus, subviridis & flavescens color cum aliquali

corporis intumescencia suboritur, ipsaque nutritio penitus depravatur. Ex quoniam sub tam depravato sanguinis & humorum statu subtilissimum illud ac tenuissimum cerebri & nervorum fluidum, quod veteribus naturæ, recentioribus spirituum animalium nomine veniens fibris solidis vigorem & vim elasticam conciliat & functionibus quoque animalibus præest, non amplius a sanguine & lymphæ probe temperata & pura, sed multis aquosis, viscidis & vappidis contaminata sordibus nutritur ac sustentatur; consequens omnino est, ut illud ipsum insignem contrahat labem ejusque vis ac energia tam in animalium quam vitalium actionum negotio mirum quantum labascet & imminuat. Unde non mirum videri debet, si ingens corporis gravitas & languor, appetitus prostratio, ad somnum & soporem proclivitas, animi tristitia sensuumque corporis simul juncta infestant.

§. VII.

Ad tantam vero sanguinis & humorum dyscrasiam & quæ abhinc proxime emergit, cachexiam maxime omnium viam pandit habitus corporis *Conse-
medi-
va sunt
habitus
corporis
spongiosus.* natura valde laxus & spongiosus, qui in fibrarum motricium molliæ, vasorum exilitate & copia tendinumque tenuitate consistit. Quare etiam sequiorem sexum præ virili omnesque eos, qui sanguineæ & phlegmaticæ sunt complexionis, præ aliis nostro morbo valde observamus obnoxios. Nam ejusmodi corporis status & habitus ad sanguinem & serum in majori copia generandum admodum est idoneus; & quia sanguis in hisce subiectis circulator tardius, evadit pissior, lentior & ad exiguos excretorios, maximeque hepatis canaliculos obstruendos magis aptus.

§. VIII.

Otiosum quoque vitæ genus & plethorica *Plæthorica
diutius
etiam
otio-
tationibus
quies & remissio,
non modo
experientia,
sed etiam
ARETÆO
proba-
ta in
vitiis.* naria a laboribus consuetisque exercitationibus quies & remissio, non modo experientia, sed etiam ARETÆO probata in vitiis, recte causas adnumeratur

tur præcatarteticis, eo quod ad humorum copiam, impuritatem, tardiorum circulum, stagnationem viscerumque tam sanguificationi quam depurationi dicarum obstructions permultum conferunt. Quæ quidem mala eo magis incidunt, si major ciborum, præsertim infantium, viscidorum, bellariorum, acidorum & qui difficilius dissolvuntur, est adpetentia, quam natura debilis & viribus exhausta ferre, digerere & in utilem probeque temperatum succum chylosum potest convertere; unde ingens cruditas acidarum aque ac viscidarum est proventus, quæ dein primum impuritatis in massa humorum fundamentum existunt. Valet enim omnino commune illud proverbium: vitium primæ concoctionis, quæ fit in primis viis, non facile corrigitur in secunda, quæ in visceribus sanguificationi & depurationi intervientibus peragitur, multo minus in tertia, quæ actu nutritionis absolvitur.

§. IX.

Potus quoque, circa quem varii committuntur errores, varie ad nostrum affectum tam in sexu sequiori quam nobiliori disponit. Feminæ enim ut plurimum parum adsumunt potulentorum, ita ut sæpius vix semel intra unius diei dimensum bibant; per quotidianas autem, quæ in corpore sunt, excretiones multum a massa sanguinis & humorum decedit fluidi; quod nisi restituitur, necessario humores evadunt spissiores & ad liberiores per minima vascula circuitum minus apti; ad infarctus contra & oppilationes, quæ nostri mali causa existunt, magis idonei. Nostro jam tempore largior potus Coffeæ nimis concentrati usus in sexu sequiori præcipua existit causa chloroseos, præsertim quando feminæ, vitæ nimis otiosæ deditæ, & quæ adstrictioris sunt alvi, ipsum cum multo saccharo quotidie bibunt. Tali enim ratione spissior jam existens sanguis multis sulphureis, adustis & oleosis inbuitur particulis; quarum

nisi sufficiens cum ipsa bile per hepatis ductus excretorios fit separatio, & qualitas & color lymphæ immutetur necesse est. Neque ex alio fonte derivanda videtur ratio, quod purpuræ scorbuticæ hac hominum ætate sint familiarissimæ. In sexu vero nobiliori peccatur quam maxime nimia potus spirituosus, vinosus & consistentioris cerevisiæ abundantia, utpote quæ non satis liquidus & tenuis humores reddunt vitales, sed potius, eorum coagulum inducendo, ad nostrum morbum permultum conferunt momenti.

§. X.

Neque minorem in nostro malo ingenerando obtinet potentiam prava aeris, maximeque frigida & humida intemperies, dum externam corporis superficiem aut constringendo aut relaxando salutare transpirationis negotium prohibet, adeoque ad humorum impuritatem coacervandam plurimum valet. Hinc etiam observamus, sub atmosphæra nebulosa & turbida diutius persistente & ventis simul ex occidente flantibus, itemque tempore vernali & autumnali, aut si quis in locis valde humidis, paludosis humilibus conclavibus commoretur, vel dormiat, frequentem morbi cachectici esse proventum.

§. XI.

Aditum quoque ad nostri affectus genesis animi faciunt pathemata, quarum ea est vis atque potentia, ut proxime in partes nervosas, maxime omnium vero in ventriculum & universum intestinorum canalem mere nervosum & membranaceum agendo, motum harum partium peristalticum functionemque naturalem valde imminuant & labefactent. Nocent vero quam maxime & ad invehendam cachexiam & chlorosin admodum disponunt gravis terror, diuturnus mœror & suppressa iracundia, eo quod excretiones sanguinis criticas per menses ac hæmorrhoides vel nimis augent, vel retardant & cohibent.

§. XII.

§. XII.

*Singula
nisi
erello-
nes im-
luna* Enim vero, & certa ac frequens observatio, & probatissimorum Medicorum auctoritas confirmat, quod nimis imminutæ alias salutares & criticæ sanguinis superflui per uterum & anum expurgationes non modo cachexiæ & in feminis chloroticæ, verum etiam aliarum gravissimarum & pæne incurabilium passionum præcipuæ causæ existant. Nam quodcumque sanguinis consuetum exitum per ordinarias has vias, vel ob spasmos, vel ob nimium crassorum humorum infarctum non habet, stagnat, vitatur, corrumpitur & ad vasa regurgitat majora & viscera; quorum tonum, ac functionem vitando varia & gravia pathemata in remotis etiam partibus sæpius excitat. Morbus ille, virginis qui indigitatur & circa pubertatis tempus virgines viro jam maturas frequenter infestat, unice ab impedita hac expurgatione sua mutatur in canabula. Id quod perpulchre explicat Joannes LANGIUS in *Epist. medicin. lib. I. epist. XXI.* his verbis: *id temporis natura ducit sanguis menstruus ad matricis loculos & venas ab hepate defluit: qui quum ob illarum angusta oscula, quæ nondum patuerunt, viscosos quoque & crudos humores obstructa & denique ob sanguinis crassitiam erumpere non possit: tum rursus per vena cave majorisque arterie propagines ad cor, hepar, diaphragma & præcordiorum venas regurgitat: capiti quoque bona pars impertitur & circa viscera accidentia gravia parit, dispnoeam, tremulum cordis palmum, hypochondriorum inflationem, stomachi fastidium, cardialgiam. Sed eadem mala non tantum virgines & juvenulas, sed & conjugatas, quin imo seniores eo corripiunt tempore, quo fluxus mensium secundum naturæ ordinem solet cessare, vel ubi ille ex quacumque alia causâ fuerit suffraginatus. Nec dissimili ratione in sexu nobiliori consuetus hæmorrhoidalis fluxus suppressus, qui robur ac tonum*

partium deiciendo, vasa pravorum succorum copia implet, ad affectum cachecticum concurret.

§. XIII.

Verum enim vero, nihil quoque *Singula
nisi
erello-
nes ali-
me* frequentius evenit, quam ut post enormes & sere incomprehensibiles, sive per uterum sive per venas sedis hæmorrhagias, nec non per graves vulnerationes, chronici & rigidi sic dicti valdeque pertinaces morbi, quales sunt cachexia, leucophlegmatia, anasarca, oedemata pedum, vel etiam atrophia, cum summo virium languore, enascantur. Sicut enim omnes partium functiones, ubi secundum naturæ ordinem fieri debent, a convenienti sanguinis probe temperata copia ejusque libero per omnes canales progressu & circulo sustentantur, & inde robur ac vigorem suum accipiunt: ita necesse est, ut, exhausto prævitali ejusmodi fluido, ingens partium & viscerum fiat imbecillitas, & ingens functionum præstandarum læsio ac imminutio. Maxime omnium vero ventriculus cum adnexo intestinorum canali suos patitur manes, quippe cujus atonia & imbecillitas imminutam quoque concoctionem & ob corrupta alimenta multas parit cruditates, quæ in venas & habitum corporis transeunt non modo vitiosam efficiunt nutritionem, sed & ipsa viscera sanguificationi humorumque depurationi dicata, ut sunt hepar, lien, renes, &c. insigniter lædunt, & quo minus munere suo rite fungi possint, prohibent. Accedit & illud, quod deficiente iusta sanguinis & humorum copia minima & capillaria vasa, maximeque ea, quæ tum secretioni utilium, tum excretioni inutilium succorum inserviunt, non aperta mancant, concidunt & angustentur, adeoque longe magis suo defraudentur munere; unde ingens impetratum origo.

§. XIV.

Nec aliam subesse puto rationem *Morbi
progressi-
fi & pro-
gressu
curatio-
nis* quam nimiam boni & laudabilis sanguinis

guinis jacturam, quod ii potissimum, qui a longis morbis, maximeque a febribus & dysenteria nondum plenius convaluerunt, sed adhuc imbecilles plus ciborum ingerunt, quam languida ventriculi actio digerere potest & in bonum succum transmutare, cachexia admodum sint expositi. Quod mali, experientia teste & antiquissimis medicorum consentientibus, & illis frequentius evenit, qui per pravas & imprudentes morborum curationes, quales cum fortioribus purgantibus, vel etiam adstringentibus ad nimias hæmorrhagias, & paroxysmos febrium suppressiendos instituere solent, nimis sunt debilitati. Etenim, pessimæ omnino indolis ista sunt medicamina, quæ vires, in quibus omnis naturæ energia residet, nimium exhauriunt. Et talem censum jure prope suo subeunt drastica evacuantia & quæ minimos tum inutilibus excernendis tum humoribus depurandis dicatos canales constringunt & obstitant remedia, quibus imperiti medici non modo nostrum affectum, sed & alios plures eosque lethales morbos accersunt sapissime.

§. XV.

*Differt-
tia ca-
chexia
ab aliis
morbis.* Quoniam nostrum affectum cum aliis morbis multum intercedit affinitatis, operæ erit pretium, ut enodemus, in quantum illis accedat, in quantum discrepet. Primo itaque sciendum est, cachexiam a chlorosi & & fluore albo quoad essentialem morbi indolem minus differre, sed tantum quoad sexum & subiectum, sive sedem causæ, quæ in nobiliori sexu in ventriculo & hepate, in sequiori vero in his & utero simul quærenda est, aliqua ex parte discrepare. Neque minorem cachexia cum cacochymia alit convenientiam; siquidem hæc æque ac illa ingentem impurorum humorum in vasibus supponit præsentiam, tantum quod magis ab intemperantia & primæ digestionis vitio, quam a prava reliquorum viscerum naturalium constitutione enascatur; unde ex majori ca-

cochymia gradu, qui in nutritione depravata consistit, ad cachexiam demum fit transitus. Deinceps & illud probe observandum est, quod non omnis fœdus & pallidus faciei adpectus pro essentiali cachexia characterem haberi debeat, utpote qui ab omni graviore morbo sapissime remanet, & vel ex collecta vitiosorum humorum in primis viis colluvie, vel ab iracundia affectu suppresso, vel a spasmo ventriculi oritur, sed convenientibus remediis facile cedit. Multum quoque cognationis cachexia habet cum ictero. In utroque enim affectu nutritio est depravata. faciei & cutis color luridus, virium languor, mentis torpor, viscerumque & ventriculi magna atonia & læsio; nihilo tamen minus in eoponenda erit differentia, quod in ictero a sola bile ex biliferis ductibus, vel obstructis, vel spasmodice contractis, per vasa lymphatica ad sanguinis massam regurgitante hæc mala originem sumant, quum contra in cachexia ventriculus, lien, hepar resque simul graviter afficiantur, adeoque hæc gravior & rebellior sit, ita prorsus, ut, nisi curetur, in icterum nigrum transeat. Differt quoque affectus noster ab anasarca & leucophlegmatia, utpote in his major partium inferiorum observatur inflatio atque durities & post impressionem digitorum foveæ relinquuntur, quod in cachexia, nisi jam proxime ad horum affectuum gradum accesserit, minus contingit. Neque dein negligenda est, quæ cachexiam & atrophiam intercedit differentia. Equidem in utroque morbo magna partium fluidarum peccat impunitas, viscerum atonia & nutritionis vitium; ast in atrophia corpus extenuatum indies magis magisque contabescit, & nulla prorsus adest nutritio, quæ tamen in nostro affectu vitiosa est & copiosior; unde corpus plerumque ampliorem habet molem. Denique etiam discrepat cachexia a scorbuto. Nam in omni quidem scorbuto est cachexia & vix reparabilis humorum dy-

scrasia, ex variis doloribus, exulcerationibus cutisque defecationibus conspicua, quæ vero in cachexia nondum ad tantum pervenit gradum. Quodsi vero hæc jungantur accidentia, dici solet cachexia scorbutica.

§. XVI.

Prognosis.

Quoad prognosin nostri mali id tenendum esse arbitror, quod cachectici pro varietate ætatis, temperamenti & vitæ generis multum omnino inter se discrepent, & pro majori vel minori humorum viscerumque labe faciliorem vel difficiliorem recipiant sanationem. Ita, si ætatem respicimus, senes præ juvenibus, eo quod ipsa senectus cachexiæ species est, nostro affectu longe gravius afficiuntur; imo non raro exinde in atrophiam & marasum incidunt. Dein, quæ subito nascitur cachexia, uti fere ob intemperantiam pravamque ciborum digestionem post longos morbos evenit, facilius tollitur, quam quæ ex viscerum vitio hepaticæ vel lienis scirrhusa obstructione paulatim succreuit. Hinc etiam ubi viridescens & in nigrum vergens color adparet, qui plerumque latentis viscerum læsionis, ob corruptæ bilis admixtionem, indicium præbet, majus periculum subest, quam ubi pallidus tantum color, qui solam phlegmatis abundantiam subindicat, cutim occupaverit. Præter hæc sciendum: quo diutius malum inhæsit, quo major jungitur spirandi difficultas, hypochondriorum tensio atque durities, & quo magis vires labascunt, ut syncope quoque intercurrat, eo plus reformidandum esse periculi. Neque facilem curationem admittit, ubi ex hæmorrhoidum fluxu vel prægresso, vel sæpius recurrente malum fuerit subortum. Nullus insuper datur morbus, qui tam facile in hydropem tam anasarcam quam ascitem, in atrophiam & ipsam quoque hæcticam inclinât, quam ipsa cachexia, præsertim nisi mox ab initio convenientibus succurratur remediis. Chlorosis denique, si modo non negligitur, non adeo periculosa est, ne-

que ad longum tempus durat, sed vel matura mensium restitutione solvitur, vel in juvenulis virginibus solo conjugio feliciter curatur. Mulieres vero, quæ diutius chlorosi laboraverunt, aut steriles fiunt, aut morbosam ac debilem edunt prolem.

CURATIO.

§. I.

EXpositis itaque & pervestigatis nostri affectus causis, ordinis potulat ratio, ut iisdem submovendis aptam & accommodatam inveniamus medendi methodum, quæ, nostra quidem sententia, sequentibus absolvitur indicationibus. Primo quidem eo respiciendum ducimus, ut sanguis & humores crudi, spissi & impuri corrigantur & per congrua emunctoria e corpore ejiciantur; horum vero loco subtilis chyli, sanguinis & humorum promoveatur generatio. Dein, ut reſeratis viscerum minimorumque vasorum oppilationibus liber & æqualis sanguinis per omnes corporis tam externas quam internas partes restituatur circuitus, & denique, ut nimis dejectus ventriculi & intestinorum viscerumque tonus roboretur.

§. II.

Primum itaque, antequam ad humorum pravorum respiciatur correctionem, opera medico danda est, ut fontem præcludat, ex quo ejusmodi humoribus majus accedit incrementum. Fontem hunc constituit ventriculus cum adnexo intestinorum canale, ex quo cruditates prodeunt viscidæ, mucidæ, acidæ, quæ per incidentia digestiva corrigi & ad mobilitatem debent præparari, quo eo commodius possint eliminari. Huic scopo quam maxime commoda sunt salia sic dicta neutra, cujus generis sunt; tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum, solutio oculorû cancri cum succo citri, terra foliata tartari, sal polychrestum, sal

sal Carolinarum, Egranarum, tartarus tartarificatus, sal absinthii, quæ cum sufficienti aquæ vehiculo soluta oportet exhibere. Hæc quippe si repetita, vel majori præbentur dosi, præter effectum incidentem & resolventem, alvum quoque movent & fordes efficaciter educunt. Quod si vero non suffecerint, post ejusmodi præparationem evacuantia subjungenda veniunt, quæ ex myrrha, gummi ammoniaco, extracto rhabbari, absinthii, panchymagogi Crollii, cinnabari, succino & sale succini, sumtis ad drachmam dimidiam æqualibus partibus parantur. Ex scrupulo uno possunt tormari pilulæ viginti, totidemque adsumi. Spectant hæc etiam præ omnibus aliis nostræ pilulæ balsamicæ, quæ tonum & robur ventriculi labefactum simul egregie restitunt & confortant; vel etiam in forma liquida infusum vinosum apparari potest ex radice pimpinellæ, armoracæ, cichorei, rhabbarbo, agarico, corticibus aurantiorum recentibus, summitatibus ventaurii minoris, cremore tartari & passulis minoribus, quod quotidie in aurora per dies decem sufficienti quantitate erit hauriendum. Neque minorem spondet efficaciam aqua Sedlicensis ad libram dimidiam cum syrupo florum persicorum, vel cichorei cum rhabbarbo, aut rosarum solutivo ad unciam unam alternis diebus per vices potata. Si vero alvi nimia est strictura, consultius est, per leniter evacuantem potionem mannatam, quam manne electæ uncæ duæ, cremoris tartari drachma una, rhabbarbi & nitri purif. drachma dimidia, in aquæ fontanæ uncis octo soluta constituunt, fordes educere.

§. III.

Expurgatis sic probe primis viis, operam navare oportet medicum, ut totam humorum massam puriorem & fluidiorem reddat, atque infarctos emunctiorum canaliculos aperiat, quo eo melior sanguinis & feri fiat deputatio. Cui scopo obtinendo infer-

viunt decocta, ex radice saraparill. chinæ, scorzonæræ, cichorei, rasura ligni sassafras & cinnamomo parata, quæ dilutiora potui ordinario possunt dari, concentrata, vero mane in lecto ad perspirationem liberiores promovendam adsumi. Juvabit quoque interdu mane in lecto sudorem expectare, qui elicitur, si essentia succini & pimpinell. cum tinctura antimon. & liquore cornu cervi æquali pondere sumta ad quadraginta guttas ex decocto calido propinatur. Nec incongruum erit, pro re nata ad diuresin faciendam tincturæ tartari drachmam unam cum decocto interponere.

§. IV.

Maxime omnium vero ventriculi habenda est ratio, cujus tono roborando aptissima sunt elixiria sic dicta stomachica; quæ inter eminent, elixir Michaelis stomachale in B. Parentis mei thesauro pharmaceutico descriptum, nostrum balsamicum in notis ad Poterium propositum, sal volatile oleosum cum tinctura tartari remixtum, elixir stomachale ex essent. gentian. rubr. & corticum aurant. recentium, nec non elixir balsamicum ex extracto centaur. min. cardui bened. absynth. gentian. myrrha, succino, croco, corticibus aurantiorum recent. sine menstruo spirituosum cum tenui salis tartari lixivio paratum. Quæ medicamenta, maxime si inter epulas, vel statim a cibis sumtis offeruntur, non modo ad alimentorum digestionem blandamque chyli spirituoscentiam conciliandam, verum etiam ad naturalem & balsamicam humorum temperiem restituendam viscerumque tonum roborandum, magnæ miræque sunt efficaciz; sed ut paullo diuturnior usus accedat, necesse est.

§. V.

Quod si hisce remediis morbus rebellis cedere nolit, ad aquas minerales, quarum eximius in cachexia tam virili quam feminina usus est, deveniendum erit. Omnibus tamen hoc

O 3 sine

obstaculo
esse
quæ
do
est
v. ande

Tom. IV. Pars IV.

sine longe præferendas esse puto acidulas Pyrmontanas; quibus ego non semel sed sæpius chlorosin, ex mensium obstructione enatam, in corporibus etiam adspæctu tenerioribus curatam novi. Ejusdem cum hisce virtutis sunt fontes Spadani, utpote ambo subtilissimo martiali elemento imbuti non modo spissos humores fluxiles & mobiles reddunt, atque obstructos emunctoriorum meatus referant, sed & tonum ac robur viscerum augendo, sanguinis per universum corpus circuitum egregie promoveant.

§. VI.

Martialis
suum
usus.

Præter jam recensitas aquas medicatas, martiali principio turgidas, alia quoque medicamenta martialia cum salinis & balsamicis mixtata commodeque exhibita non inepte pro specificis & efficacissimis ad cachexiam & chlorosin sanandam habentur remediis. Ut vero variaz prostant martis compositiones chymicæ æque ac pharmaceuticæ, nulla tamen magis le mihi commendare videtur, quam crocus ejus subtilissimus, qui non ex chalybis, sed solius ferri, quod copiosius phlogiston recondit, cruda limatura, aqua pluviali conspersa & calori solari exposita conficitur. Præstat tamen hoc medicamentum cum aliis accommodatis remediis permiscere. Hinc ego radicem pimpinellæ, ari, cinnamomum acutum, sal tartari & saccharum, quæ insignem in humoribus incidendis præstant effectum, adjicere solitus sum, tam felici eventu, ut inde virgines, quæ chlorosi cum enormi capitis dolore aliisque symptomatibus stipata diu laborarunt, feliciter restitutas viderim. In forma liquida tincturæ martis pomata, cydoniata & cum succo citri parata, præsertim vero Zwolfferiana reliquis omnibus palmam præripiunt. Egregie tamen horum medicaminum intenditur efficacia, si cum sufficienti decocti supra descripti quantitate, vel etiam cum jusculis, quibus radices aperitivæ graminis, cichorei, petrolelini, alpa-

ragi, fœniculi &c. incocta fuerunt, exhibentur.

CAUTELÆ.

§. I.

SI ullo in morbo, certe in cachexia apprime necessarium est, ut <sup>Caute-
la circa P.
Stomachum
in ca-
chexia
ob cau-
sas
præcipitetur.</sup> quam primum fieri potest, malo occurratur; alias gravis metus est, ne, si curatio tardior accedat, in atrophiam, scorbutum & hydropem æger præcipitetur. Quodsi igitur cachexia ob consuetam sanguinis excretionem <sup>sanguis
nisi
suppres-</sup> suppressam corpus occupavit, operam dare medicum oportet, ut ipsa commodis remediis revocetur. Quo fine, nisi vires ex longiori mali persistentia enervatæ id prohibent, venam secare sanguinemque in pariori quantitate, sed iteratis vicibus, e.g. per triduum, detrachere juvabit. Quod auxilii genus jam olim ab HIPPOCRATE <sup>in libr.
de morb. mulier. §. 3.</sup> commendatur, & iis potissimum saluti est, quibus solennis per uterum purgatio deficit. Inimicissima contra iis est venæ sectio, qui mole vitioforum humorum turgidi parum sanguinis intra venas foveant.

§. II.

Præter dictam venæ sectionem prudenter institutam corporisque purgationem in cachexia ex mensium vel hæmorrhoidum obstructione <sup>Circa
therma-
tum Ca-
rolinæ.</sup> suborta magna quoque vis residet in thermis Carolinis, quarum convenienti interno usu talismodi excretionis diu suppressas ego revocatas novi. Sed cavendum ab illis est, ubi morbus ex nimio hæmorrhoidum vel mensium profluvio originem traxit.

§. III.

Sanguine in mensibus suppressis <sup>Circa
balneum</sup> center detractio viscerumque obstructionibus per aquas minerales vel medicamina martialia remotis, fluxus nonnunquam sponte sequitur. Quod vero sin minus evenit, necesse est, ut ægræ per horæ circiter spatium immittantur balneo tepidiori, quod ex herba matri-

matricariæ, melissæ, artemisæ, pullegii, fabinæ, floribus chamomillæ romanæ, salviæ, bacis lauri &c. apparatus ad stagnantes humores dissolvendos, mucidamque & tenacem seri materiam per uteri ostioli expurgandam sæpius deprehendi utilissimum.

§. IV.

Cachectici nunquam violentis tractandi sunt medicamentis; quem in finem sedulo fugienda sunt omnia validiora purgantia, sudorifera & balnea quoque calidiora, per quæ sæpe perniciose pravorum humorum ad nobiliores partes fiunt metastases.

§. V.

Quoad modum utendi martialibus scire licet, quod 1.) eorum efficacia per sufficientem corporis motum & exercitationem debeat promoveri 2.) cura ad dies decem & quindecim ita continuari, ut tertio vel quarto die lenè purgans remedium, uti sunt pasulæ rhabarbarinæ interponatur, 3.) quod sufficiens & diluens potus cum exacto vitæ victusque regimine simul in usum vocatur.

§. VI.

Observavimus una cum HIPPOCRATE & PLATERO in praxi virginibus pallidis ac morbosis, si nubant & viris jungantur, interdum prima nocte menses fuisse eruptos & in ordinem redactos, cum colore vivido & insigni incolumitate subsequuta; quapropter matrimonium ceu summum in hoc casu remedium commendare licebit.

§. VII.

Pedes frigidi & tumidi in hoc morbo probe testæ & in moderato calore sunt servandi. Involvantur quoque linteis arte compressis, ut laxitas emenderetur & promptior humorum ad cor fiat recursus. Quodsi vero nimium intumescunt, sacculi calidi ex milio, fursuribus & sale confecti sunt imponendi. Circa pediluvia notandum, quod ipsa locum non habeant, ubi tumor jam invaluit, sed tum præter jam dicta rectius adhibentur frictiones cum lin-

teis asperioribus calidis insistentibus.

§. VIII.

Quod denique dietam tam præparatoriam attinet quam curatoriam, aer frigido-humidus, nec non conclavia paullo decliviora, vaporosis humoribus repleta, pro somno capiendofunt infensissima. Inter cibos autem eos potissimum, qui difficiliter solvuntur, quales sunt fructus horæ, acidi, lactinia &c. omni vitare modo oportet. Nocet quoque aqua sola pro potu sumta, quam ideo vino bonæ notæ Rhenano & Mellano diluere præstat. In genere vero notandum, quod cachexiæ morbus a nimia ciborum compellendorum copia sæpius oriatur & sustentetur; quare abstinencia & cura per inedia omnium pharmacorum vim in tali casu superat longissime.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

V Ir sacerdotali munere fungens, temperamenti sanguinei corporis, habitus spongiosi, victui crassiori & cerevisiæ consuetioris potui adfuetus, per viginti annorum decursum singulis fere mensibus cum euphoria cruentas habuit sedes. At quum duobus abhinc annis obdetestandum filix patratum stuprum diuturno affectus fuerat cum tacita iracundia mœrore, salutaris hæc excretio hæmorrhoidalis sensim sensimque imminuitur facta penitus demum subsistit; unde appetentia ciborum perit, facies antea florida mutata fuit in flavescentem & flaccidam, pedes intumescunt, difficilisque nunc respirare cepit. Consuluit itaque rei pharmaceuticæ peritum, qui vinum laxans singulis diebus mane per mensem & ultra bibendum obtulit, a quo sex septemve vicibus quotidie alvum deposuit. Potui prisanam, & ex cibi sola jescula avenacea in largiori copia haurienda

commendavit, nec irritō effectu; utpote non modo tumor pedum cum reliquis symptomatibus ex voto remisit, verum etiam respiratio facilior inde facta fuit: nisi quod consuetus hæmorrhoidum fluxus in ordinem nondum redierit. Non multo post derepente æger in vehementes circa regionem lumbarem incidit dolores, cum urinæ multo salubro refertæ secessione junctos, qui usque dum sæpius recurrendo miseræ nostrum cruciarunt. Ante anni vero quadrantem tumor utrumque pedem, maximeque sinistram cum difficiliore anhelitu denuo occupabat: status simul sinistram hypochondrii latus mirum dissendebant & sæpius calculosæ concretiones, præcipue post esum unius alteriusve taleoli raphani rusticani sale conditi, cum urina exercebantur. Ego igitur consultus, quum vasa sanguine admodum turgida deprehenderem, ob pedes nimium tumidos venam in brachio secandam & loco cerevisiæ crassioris prisanam ex hordeo, rasura cornu cervi & corticibus citri bibendam suasi. Dein singulis diebus mane salis aperitivi, ex polychresto thermarum. Carolinarum & nitri crystallisati æquali portione compositi drachmam unam in libra dimidia aquæ solvendam dedi: teneque jusculum superbibere, & alternis diebus circa horam decubitus pilularum nostrarum balsamicarum. no. X. devorare iussi. Denique ad status discutiendos essentiam corticum aurant. liquori anodyno nuptam cum elixirio viscerali alternatim in prandio fumendam obtuli, esum raphani rusticani interdixi ipsumque potius plantis pedum imponendum commendavi. Et sic intra mensis spatium, remittentibus sensim symptomatibus, fluxus hæmorrhoidum rediit saluberrimus, & jam melius æger habere cœpit.

EPICRISIS.

Dilucide omnino ex præfata morbi historia adparet, quantam in universa motuum & functionum naturalium œconomia pervertenda gravique & chronico morbo per fluxus critici suppressionem arcescendo gravior & diutius inhærens animi affectus obtineat potentiam. Deinceps utut a vino laxante singulis diebus per mensem cum abstinentia adhibito status cachecticus fuerit sublatus, mirum tamen non est, hunc non ita multo post rediisse, quum hæmorrhoidalis fluxus, a quo originem ipse traxit, nondum in ordinem fuerit redactus. Symptomatum complicatorum, me quidem iudice, talis reddenda erit ratio: a suppressis hæmorrhoidibus ingens in intestinis crassiss suborta est inflatio, quæ vasa iliaca & emulgentia simul comprimendo, tum pedum intumescentiæ tum calculorum in renibus concretioni materiam & occasionem præbuit largissimam. In curatione mali prudenter adornanda eo præcipue respiciendum duximus, ut liberior sanguinis per intestina & vasa adjacentia compressa restitueretur circuitus; quo scopo non modo venam, ob pedes tumidos, in brachio tundendam, verum etiam reliqua commendavi medicamina.

OBSERVATIO II.

Vir generosissimus, aliquot supra quinquaginta annos natus, fluxum hæmorrhoidalem nunquam experientis, in aula per plures annos strenuis vini, non optimæ semper notæ, interfuit computationibus corpusque subinde venando sub varia tempestatis mutatione multum fatigavit; sed nihilominus, admissa bis anno venæ sectione, bene habuit. Ante annum vero tempus, quum

Cachexia ab inordinata vitiis & gressu morata.

Brin-

Principis excideret clementia, animus mox totum morori dedit; unde appetitus sequuta est prostratio, cum anxio circa scrobiculum cordis dolore acriter sæpius convellente. Jungebatur dein corporis macies & difficilis, præcipue sub ascensu scalarum, respiratio, molestæ hypochondriorum inflationes cum virium insigni decremento, colore faciei lurido & aliquali pedum intumescencia. Pulsus diurno tempore ferebatur tardus ac debilis, nunquam tamen intermittens, & circa vespæram paullo celerior cum levioribus æstus interni indicis. Hinc ego consultus fuisti, ut bis de die elixirium viscerale, liquorianodyno nuptum, & ante decubitus sal nostrum aperitivum & temperans adsumeretur. Loco potus Theæ mane bibendum commendavi insulam theiforme; & quum pro potu decoctum ventriculus non ferre videretur, potum cerevisiæ Læbegenensis permisi. Denique capaplasma ex floribus chamomillæ, romanæ, macis & caryophyllis aromaticis in vino coctis, regioni stomachi sæpius tepide applicandum & pedes tumidos fursuribus triticeis calefactis crebrius immitendos jussi, tam salutaris effectus, ut intra trium mensium decursum convalescentiæ spes appareret; siquidem pedes sub continuo dolore & larga mucis crassi ac viscidis per urinam secessione sensim sensimque detumescabant, appetitus erat vegetior, respiratio faciliior, somnusque & pulsus magis naturalis. Ceterum circa hanc morbi histosiam probe notari meretur, quod per præteritam hiemem generosis ægrotus multis vexatus fuerit catarrhalibus ad pectus defluxionibus, suffocationem non raro minitantibus, præsertim quum Medicus ordinarius in tali paroxysmo venam in brachio secandam jofferit. Exspiravit tamen præfocationis metus a frequentiori clysterum in anum injectione.

E P I C R I S I S.

Viri hujus generosissimi aulici valde inordinatum vitæ genus a longo inde tempore mihi perspectum sæpiusque æstimanti admirationi fuit, quod a morbosa afflictione liber tamdiu permanferit; attamen quum ab ineunte fere ætate eidem adfuerit, consuetudo in alteram quasi naturam videtur conversa. Nota enim mihi sunt per plura ejusmodi exempla, ubi viri autæ innutriti, sine notabili sanitatis detrimento diu vitam egerunt incolumem, donec tandem ob infestum fortunæ casum diurno morore vel graviore animi perturbatione affecti, tota natura simul & semel cum omnibus functionibus succumbente, consensim in statum cachecticum vix ulla medicina reparabilem conjecti sunt: ut utique eo clare pateat, quantam animi pathemata habeant potentiam, cacochymiam vitiosam diu latentem in actum deducendi, & in pessimum valetudinis statum convertendi. Curationem quod attinet, quum in nostro ægrotæ ætate non adeo multum provec-to propter continuam corporis exercitationem nec duritiem, vel firmiorem in visceribus obstructionem, nec polyposam in majoribus ramis concretionem suspicarer, ipsumque corpus non adeo pingue sed bene transpirabile deprehenderem, convalescentiæ spem promisi, si modo vir generosus, per aliquot menses strictam cum patientia & obedientia dictam servare accommodatiquæ uti vellet remediis. Nec conceptam spem fefellerit eventus; siquidem sub critica materię viscidæ per urinam evacuatione, quæ in statu cachectico-hydrypico semper boni est ominis, symptomata remiserunt, & æger successu temporis integræ sanitati fuit restitutus.

OBSERVATIO III.

*Cachexia de-
finita
ab inordi-
nata
dieta.*

Vir in quadragesimo ætatis anno constitutus, temperamenti sanguineo-phlegmatici, texturæ firmioris, qui a primis juventutis annis commestationibus & poculis diligenter interfuit, maximeque spiritum vini magna in copia hausit; vix ephebus factus copulam iniiit conjugalem veneremque strenue exercuit, nihilominus præter ventriculi flatulentiam & febriles insultus incommoda valetudinis nulla unquam sensit. Ante aliquod vero tempus diuturniori afflictus mœrore subito incurrit difficilem respirationem cum magna virium jactura, pedumque sensim intumescens vacillatione. Succedit subumidus habitus, faciei pallor, & æstus circa vesperam volaticus, cum insigni oris ariditate & siti stipatus. Præter hæc continui adsunt vomendi conatus ipsique vomitus, quibus tam esculenta, quam potulenta rejicere debet: alvus est aperta, sed flatibus disenta, urina fecedit pauca & rubra, sedimentum deponens sat copiosum. Ego sub tam confuso rerum statu de recuperanda valetudine plane desperavi; ut tamen æger levamen quoddam acciperet & ad aliquod adhuc tempus vivus fervetur, ab usu medicamentorum abstinere, aerem mutare, & moderata dieta cum animi tranquillitate uti commendavi.

E P I C R I S I S.

Hanc morbi historiam eo potissimum sine hic inferere placet, ut dilucide appareat, qua ratione per inordinatum vitæ genus natura debilitari & ad graves morbos, qui non statim se exerunt, sed succedentibus demum annis, præsertim graviore animi affectu accedente emergunt, disponi possent. Deinceps sciendum, sub tali corrupto morbi statu tantaque naturæ imbecillitate vix ullam medicamentis, etiam præstantioribus, superesse lo-

cum, sed omne, quod medicus tentare & efficere potest, id temperatis & lenioribus dieteticis debere perfici, quippe quæ optimum ejusmodi ægotantibus dant levamentum. Graviter itaque errant ii medici, qui adversus tam fonticum morbum multis & validioribus remediis pugnandum esse sibi persuadent.

OBSERVATIO VI.

Vir generosus, quinquaginta & aliquot annorum, constitutionis sanguineo phlegmaticæ animique tranquillioris, lucubrationibus cum vita sedentaria junctis admodum deditus & inde a multis jam annis defluxionibus catarrhalibus & rheumatismis cum latente febricula obnoxius, incidit autumnali tempore in febrem quartanam, quæ post sex septemve accessiones electuario quodam ex china china confecto discussa, sed post aliquot tempus bis reversa eodem medicamento promte debellata fuit. In hujus vero locum successit corporis totius languor, appetitus prostratio, ingens a sumtis cibis præcordiorum compressio, somnus paucus ac turbulentus & insigne virium decrementum; quibus demum supervenit cum palpitatione cordis & pulsus intermittente dyspnœa, sub corporis motione & ascensu scalarum molestissima, nec non pedum intumescencia. Quum itaque uxor anxie meum efflagitaret auxilium, ego morbi causa, quam præcedentem quartanam esse augurabar, & ægotantis natura probe perspecta, difficilem mox curatu morbum judicavi; suasi tamen, ut præparato prius bene corpore fontes Egranos tepidos cum congruis tam roborantibus visceralibus, quam laxantibus medicamentis biberet, ob aeris mutationem peregrinationem institueret, & quam rarius antea adhibuerat, sanguinis detractionem, singulis annis quadrantibus admitteret. Sed hisce minus rite observatis, quum alius medicus sine horum remedium

*Cachexia de-
finita
ab inordi-
nata
dieta.*

diorum ope levamen promitteret, æger non multo post in pejorem statum coniectus, viribus decrefcentibus & lipothymiis subinde intercurrentibus, demum succubuit.

E P I C R I S I S.

Medicamenta febrifuga, quæ inter merito cortex Peruvianus primas tenet, si minus circumspecte sed intempestive, non attenta ægotantis natura morbiq; causa, nec iusta temporis, ordinis ac dosos ratione habita propinquantur, in pessimum valetudinis statum, & juniores quidem in hypochondriacum, provectiores in cachecticum & hydropicum affectum facile posse conjicere, ego compluribus testari possum exemplis. Hæc quippe medicamina, quæ adstringendo potissimum vim suam exerunt, segnioris naturæ subiectis, præsertim in quartana ante sufficientem causæ morbificæ correctionem oblata, minimos viscerum meatus, qui sanguinis & feri depurationi servant, occludendo, visceribus non modo vitiosam inferunt labem, sed & naturalem humorum crasin penitus deturbant, ut subito inde, nisi cito succurratur remediis, irreparabilis status cachecticus in scenam prodeat. In hoc nostro casu suspecta mihi fuit cordis palpitatio, pulsuumque intermissio cum respirandi difficultate, sub paullo validiori corporis motu ingravescent; quæ symptomata concretionis polyposæ indicium mihi sæpius dederunt certissimum; unde etiam prognosticon non adeo auspiciatum circa hunc affectum proferre potui.

OBSERVATIO V.

Vir triginta annorum, laxioris & pinguioris corporis habitus, temperamenti sanguineo-phlegmatici, qui hætenus crudo victui largiorique cerevisiæ crassioris potui aduetus vitam egit sedentariam; autumnali quondam

tempore, quum sub frigidiori aere nudo capite diutius stetisset, febre corripiebatur continua, in qua ob urgentem sitim & aquam & cerevisiam secundariam magna bibebat copia. Convalescebat quidem, sed post aliquot hebdomades afficiebatur profluvio sanguinis ex utraque nare valde immodico & per duodecim fere horas durante. Adhibebantur venæ sectio & alia hoc sine utilissima remedia, sed sine effectu; donec tandem, superveniente lipothymia fluxus sponte cessabat. At vero brevi post facies antea rubicunda & florida suffundebatur pallore, oculi apparebant concavi, pedes semper frigidi & subrumidi a tactu digitorum retinebant foveam, appetitus cum viribus mirum languebat & difficilis sub levi motu aderat respiratio; quæ mala æger expugnaturus meam requirebat opem.

E P I C R I S I S C U M
C U R A T I O N E.

Ex variis subinde causis statum enasci cachecticum, attenta observatione & experientia abunde satis intellegimus. Equidem principalis & proxima hujus mali causa in vigore & robore solidorum, quo circulantur & depurantur fluida, deperdito consistit; attamen quæ huic principali progignendæ serviunt mediata & occasionales causæ non unius ejusdemque sunt generis. In nostro casu vires solidarum partium destruxisse videtur tum potus in febre & extra ipsam immodice adsumtus, tum nimia sanguinis per effrenem hæmorrhagiam amissio. Non semel enim sed sæpius experiri mihi licuit, homines phlegmaticos & obesos, qui strenui sunt potatores, in hæmorrhagias & quandoque etiam in paralyticos affectus longe incurrere facilius, quam quidem eos, qui calidioris & siccioris sunt temperaturæ, vix aliam ob rationem, quam quod a nimia feri copia facile infarctus sunt viscerum sanguineorum, qui liberio-

Desperata causa
abente
duplet
causa
abortu.

beriores sanguinis circuitum intercipiendo, ejusmodi congestiones & metastases sanguineas efficiunt. Et inde quoque fieri observamus, ut proceræ ejusmodi subiecta a nimia ciborum & cerevisiæ ingurgitatione progressu temporis macie valde extenuentur & demum sub plenaria virium & appetitus prostratione in atrophiam lethalem incident. Si curationem respiciamus, frustranea omnis est medicina, nisi in tempore hi heluones sibi temperant. Optimam tamen locant operam rhabarbarina & elixiria blanda stomachica, digestionem roborantia, quorum compositionem jam supra in ipso curativa methodo docuimus.

OBSERVATIO VI.

chloro.
si a
suppres-
sione
mensis.
Duodeviginti annos nata virgo generosa, cui ante biennium exire primum recto ordine coeperunt menstrua, sed non multo post, quum iterato fluxu panem butyraceum calidum lacque frigidum adsumisset, subliterunt, varias abhinc incurrit rectæ valetudinis læsiones; quales potissimum sunt, pedum gravitas, movendi impotentia, dolor circa præcordia post sumtum cibum pressorius & constringens, tantaque spirandi difficultas, ut vix per scalas ascendere valeret. Alvus præterea est adstrictior & flatibus, sinistrum præcipue latus distendentibus, turgida, facies pallida, pedes sunt tumidi & gelidissimi, pulsus arteriarum in manibus debiles, circa collum contra vehementiores; conjunctis simul per intervalla capitis doloribus atrocissimis. Ut igitur promoveretur, quæ usque hæc suppressa fuerat mensium fluxio, adhibita quidem sunt, cum repetitis in pede venæsectionibus, medicamina varii generis euporista, sed nullum ab omnibus misera tulit levamen. Neque ferre poterat pedisuvia, quamvis temperatiora; quippe quorum usum mox cordis palpitatio, & leviuscula animi defectio insequi videbatur. Qua-

re ut tandem a tantis liberetur malis, meum ægotantis mater imploravit auxilium, & ut curam vernalem præscriberem vehementer a me petiit. Ego itaque suavor fui, ut primo omnium pedes ægra in perpetuo servaret calore & præmissis eorundem cum panno asperiori frictionibus, e vena tula sex minimum cruoris uncias emitteret; post hæc vero per decem dies singulo mane hauriat nodulem, talis compositionis: Rec. rad. Zedoariæ, aristoloch: rotundæ, vincetoxici, ana unciam dimidiam, herb. melissæ manip. unum, flor: cheiri pugill. quatuor, rhabarb. drachmas sex, folior: fennæ sine stipit. limat. martis, ana drachmas tres, cinnamomi, anisi stellati ana drachmas duas, cremor. tartari unciam dimidiam, passular. minor. uncias tres. C.D.S. species pro una & dimidia vini mensura. Dein elixirium nostrum vilcerale ad sexaginta guttas in prandio assumendum obtuli, & denique ut loco cerevisiæ secundariæ, quæ hætenus adseverat, cerevisiam bene coctam & lupulatam biberet, corpusque, quantum fieri posset, motu & labore sæpius exerce- ret, commendavi.

E P I C R I S I S.

Non semel sed frequentius per id temporis longinquum spatium, quo morborum curationibus vacavi, annotare mihi licuit, a solo pane ex siligine vel tritico cum vel sine butyro inter ipsum menstruum fluxum largiori in copia calide comestio pertinaciter mensium suppressionem una cum doloribus circa scrobiculum cordis pressoribus aliisque pessimis symptomatibus fuisse inductam. Cujus quidem peculiaris effectus hæc videtur ratio, quod ob deficientem digestionem & dissolutionem multæ in prima regione vitiosæ cruditates & inde spasticæ stricturæ fuerint concitate, quæ ad totum excretionis salutiferæ negotium pervertendum sunt validissimæ; ut adeo discere

discere liceat, quam caute & provide non modo circa cibos, sed & circa omnium rerum non naturalium usum feminæ, præsertim juniores & sensibiliores sub ipsa menstrua purgatione gerere sese debeant. Deinceps & illud dignum est, quod ex præfata morbi historia observetur, pediluvia, alias plane innoxia, & salutaria in ejusmodi casibus effectus nisi præmissa venæsectione & pedum, qui plerumque frigidi sunt, fomentatione aut frictione, neque calida, neque tepida esse admittenda: cutis enim strictionem augendo, majorem sanguinis ad præcordia reditum inferunt. Denique, ubi a propositis remediis fluxus non revertatur, rectum thermarum Carolinarum usum tam internum quam externum suasi, utpote quæ salutare aquæ ad menses in juvenculis subsistentes revocandos nunquam non deprehenduntur utilissimæ.

OBSERVATIO VII.

*Chlorosis cum
men-
strualibus
brevis.*

Virgo nobilis, viginti quatuor annorum, sanguineo-cholerica, a primis adolescentiæ annis valde inordinatum habuit menstruorum successum; siquidem mox per duos menses sanguis plane nullus, mox admodum parca prodit copia. Jam vero dimidia pars anni præterit, quum omnis fluxus exspiravit: unde mille malorum origo. Incidit enim optima virgo in chlorosin, sive malum corporis habitum, ex pallido & sublivido faciei colore satis conspicuum, jam anhelose respirat, languore totius corporis, maximeque pedum gravativo afficitur, ciborum fastidio pressa, quæ adsumit alimenta, vomitu rejicit; totumque corpus, exsolutis prope viribus, indies magis marcere consumitur. Hæc mala expugnaturus medicus, vomitoriis, laxantibus & calidis pellentibus emmenagogis hæcenus morbum aggredi fatigatus, venamque brachii sinistri tundendam curavit,

sed tantum absuit, ut levaminis quicquam attulerit, ut potius rebus in pejus ruentibus, nunc permolesta tussis ægram diu noctuque excruciet, & febriculosa intemperies cum frigore & infrequenti æstu, insignem plantis pedum & volis manuum ardorem inducente, aliquoties de die, præsertim circa noctem, invadat. Anum præterea obsident hæmorrhoides cæcæ & tumidæ, quæ tanto ardore ac dolore fiunt, ut somnum prope omnem eripiant. In tam misero rerum statu posita virgo generosa petiit a me majorem in modum, ut ipsi consilio & auxilio succurrerem. Unde ego precibus annuens consilium dedi, ut præmissis per aliquot dies pediluvii, venam in pede secandam, & aliquot cruoris uncias detrahendas curet. Dein ad sanguinis circuitum æquabiliorem reddendum tussimque demulcendam præscripti infusum theiforme, quo mane in lecto ad aliquot patellas epoto corpus ad lenem sudorem proliciendum disponere debuit. Post hæc ut ventriculi quoque digestio promoveatur, & cruditates acido-viscidæ corrigantur, elixirum obtuli stomachale balsamicum & loco potus ordinarii decoctum temperatum adsumendum. Ad calorem hæcticum internum resrenandum propinavi pulveres leniter nitrosos, item succum citri vel aurantiorum cum corallii & matre perlarum infractum, circa tempus somni ex aquis sedativa virtute imbutis, ut cerasorum, nigrorum, melissæ, flor. tiliæ, primulæ veris, &c. addita spiritus nitri dulcis & syrupi balsamici portione, capiendam. Denique quum generosam virginem ad iræ adfectum valde proclivem deprehenderem, ab omnibus summo studio abstinere consului, quæ animi tranquillitatem ullo modo possent turbare. Et hæc sunt quæ in præsentis morbi statu accommodata duxi remedia. Quo tamen specialius prospiciatur saluberrimum mensium negotio, nisi aquis medicatis, hoc sine utilissimis utendi copia daretur, circa.

circa eam temporis periodum, quæ alias ferri consuevit menstrua per uterum purgatio, remedia, quæ specifica quadam mensis leniter ciendi virtute pollent, adhibenda putavi. Equorum numero præcipue eminent martialia cum aromaticis & balsamicis probe mixta. Ego itaque a longo abhinc tempore summo cum fructu alternis diebus adhibere solitus sum pilulas nostras polychrestas cum pulvere martiali tenuissimo remixtas, itemque tincturam succini probe alcoholisatam & minus spirituofam, frequentius potui inditam. Nec contemnendum pollicentur effectum frictiones in partibus inferioribus circa pubem, ilia, dorsum & pedes cum pannis calidis, præmissa harum partium cum unguento ex oleo liliorum alborum, vel axungia humana, oleo lavendulæ & juniperi confato inunctione, instituta sæpiusque iteratæ.

EPICRISIS.

Quæ ægram nostram excruciant symptomata; unice a critica illa & saluberrima sanguinis menstrui excretionis suppressa sua ducunt incunabula. Deficiente enim vel præsertim intercepta talismodi consueta fluxione ingentem sanguinis & humorum massam contrahit dyscrasiam & impuritatem, ut nec nutritioni, nec partium corporis nostri functionibus vitalibus & animalibus præesse amplius possit. Quod si itaque a pessimis his malis afflictas feminas liberare debet medicus, opus maxime omnium est, ut sanguinis utilissima excretio naturali restituatur integritati humorumque massa ab impuris sordibus liberetur; quod tamen non ita facile, ut primo quidem intuitu putatur, perficitur, sed magna adhibenda est cautio, ne imprudenti bonorum remedium applicatione malum deterius reddamus, gravioraque arcessamus symptomata. Exemplo nobis luculento esse poterit perversa medici in præsentis casu curatio, utpo-

te qui ante quam obstructa & angustata uteri oscula referata humoresque fluxiles & ad excretionem apti facti fuerunt ingentem fluidis per emetica, purgantia, venæsectionem in brachio & emmenagoga, quæ ex myrrha, croco, aloë & bacis lauri confecta reperi, fluidis introduxit motum, ut adeo non mirum esse debeat, si omnibus in pejorem statum conversis, molestissima tussis cum spirandi angustia & hæctico calore juncta successerit.

OBSERVATIO VIII.

Equidem non possum, quin candide hoc loco recenscam publicæ juris ^{Rara observatio} faciam singularem plane & in libris ^{ita de} medicorum haud facile obviæ morbi ^{prevallo-} cachectici, sive simplicis, sive cum ^{ri ulna} incipiente hydropse juncti & quacun- ^{quæstio} que ex causâ suborti curationem, quæ ^{abente} cum urina vaccarum recenter excepta ^{abente} & loco aquarum mineralium per mensem & ultra singulis diebus mane ad mensuram dimidiam vel unam pota, felici admodum successu instituitur. Viginti jam & quinque effluxere anni, quum mihi, ad valetudinem Potentissimi Regis Prussiæ tuendam, Berolini degenti primum de peculiari hæc cura constitit. Retulit quippe mihi virgo, quæ liberorum informationi vacabat, Gallica, esse ibi feminam itidem natione Gallam, quæ hac methodo vernali & æstivo tempore complures, maxime feminini sexus, ex mensium chlorosi & cachexia laborantes, omnibus remedium generibus nihil proficientibus, pristina restituisse sanitati, & ipsa, quæ hæc mihi narrabat, sancta fide adseverabat, se ante annum misere afflictam eadem curatione integram recuperasse sanitatem. Ego hinc paullo magis de nova hac & prorsus mirabili medendi methodo sollicitus veritatem percontando eruere diutius insisti. Adduxit itaque, me postulante, præfata virgo plures numero feminas, quæ narrato prius

prius morboſo ſuo ſtatu itidem conſtanter adſerebant, ſemet ipſas, hauſta mane extra urbem in paſcua ultra menſis ſpatium vaccarum urina feliciter fuiſſe ſanatas, & exſerere hoc remedii genus ſuam tam per alvum, quam urinam operationem, qua ciborum adpetentia pæne emortua cum viribus mirum reſuſcitaretur. Tum ego urinæ inſignem quantitatem mihi adportari juſſi & cum ea, quæ ſequuntur, feci experimenta: bona ejus parte in vaſis ſtanneis ſuper carbones lento calore inſpiſſata, poſt multos emiſſos vapores deprehendebam magma flavescens, quod guſtu exploratum inſtar bilis amaricans erat & ſalſum; affundebam ſpiritum vini rectificatum, & en! mox color extrahebatur flavescens; ſal remanebat viſcoſitati immixtum, quod mediæ erat naturæ & in aqua ſolutum ſaporis terræ ſoliatæ tartari non abſimilis. Unde collegi, præclaram hujus remedii virtutem a ſale eſſentiali herbarum, quibus æſtivo tempore hæc animantia veſcuntur, eſſe deducendam; cujus ope non modo viſcerum oppilationes referantur, ſed & vitioſorum humorum per urinam & alvum promoveretur excretio, ut ideo nihil dubii ſit, quin adverſus complures morbos medicina ſit eſſicaciſſima. Poſthæc hujus remedii uſum adhuc commendavi aliquibus, chronicis paſſionibus afflictiſ; attamen, quum fœtidam hanc medicinam, nauſea inde correpti, reſpuebant, plura circa ejus virtutes tentamina inſtituere non potui. Interim, quum ſub tractanda hac materia ruſus in mentem mihi venerit, curioſo lectori recitare nolui, hoc tantum commune faciens: niſi ob ſqualidum fœtorem ſola urina ſine nauſea in uſum duci poſſeſt, melius fortasſe poterit, quando ſal ejus, facta evaporatione remanens & in aqua ſolutum offertur; quod vero, an eundem præſtet effectum, aliis experiendum relinquo.

OBSERVATIO IX.

Femina procera & gracilis, viginti & aliquot annorum ſemper largum & regularem habuit menſium ſucceſſum. ^{Cachexia in ſemina,} Accedit autem aliquando, ut, dum ^{agris} menſtrua fluereſcent, vehementi percelleretur terrore; unde mox ſalutaris ^{ſanatio} hæc excretio ſuppreſſa per longum ^{ſanatio} tempus remanſit. Varia hinc ingruebant valetudinis incommoda: laſtitudo enim & gravitas membrorum cum lurido faciei adſpectu ſubſequebatur, parum cibi ſumebatur, pedes intumeſcebant, caput lancinante dolore ſatis vehementi quotidie fere afficiebatur, reſpiratione erat difficilior & febricula quædam non continua ſed erraticæ, quæ nullam ſervabat periodum, cum magna ſiti per intervalla invadebat. Ego igitur in conſilium adſcitus, pulſum in manibus deprehendi valde languidum, qui contra ſatis vehemens & tortis erat circa collum & tempora; unde brachii venam ſecundam juſſi & ſanguinis valde fibroſi educebatur copia. Poſtea commendavi aquas Lanchſtadienſes, una cum balneo tepido circa veſperam adhibendo, & elixirii noſtri viſceralis uſu bibendas. Integras ſeptimanas durabat hæc cura, præmiſſa & interpoſita, ad ſordes evacuandas, eſſentia rhabarbari cum tinctura tartari parata, vel etiam pulvere rhabarbarino cum cremore tartari conſecto. Et optime reſproceſſerunt: melius enim ægra adpetebat, paullatimque vires recipiebat, reſpiratione ſimul reddita faciliiori. Redibant quoque menſes circa ſtatum tempus, ſed tantum viſcidus inſtar loturæ carnis liquor parciore fluebat copia; qui tamen eſſentia ſuccini, myrrhæ & croci ſucceſſu temporis deſinebat & ſanguis naturalis reddebatur.

E P I C R I S I S.

Fontes Lauchstadiensis aquam vehunt puram & subtiliorem, sulphurei odoris, croco martis tenuissimo imbutam; quæ hinc etiam ab injectione gallarum mox purpureum & postea atrum induit colorem. Scripsi olim de viribus & proprietatibus horum fontium, quorum ego inventor sum, integrum tractatum, & certa adfleverare fide possum, iisdem loco balnei decenter adhibitis atrocissimos dolores, membrorumque contractiones, cum malo ischiadico fuisse sublatas. Interne pariter eximii sunt usus; siquidem cum debito regimine, & sufficienti corporis motu potatæ febres chronicas, asthma & foeminarum quoque chlorosin fugarunt felicissime. Equidem multi, etiam celebriores nostri temporis medici, ex Marte præparata remedia in morbis, ubi viscerum oppilationes & infarctus suspiciendi sunt, propter vim majorem adstrictivam solent reformidare, & inter medicamina infida minusque turta referre, quum contra alii, iique non minoris eruditionis & famæ viri, illa ipsa non modo secunda & innoxia celebrent, sed & insit panaceæ in hypochondriaco & cachectico malo summe commendent. Verum, ut meam interponam sententiam, nihil ex martialibus damni pertimescendum arbitror, dum modo cum vehiculo satis largo & diluto fumantur & corporis simul jungatur exercitatio. Multo vero minus periculi alunt ipsi fontes, qui tenue martiale principium recondunt, & tenuissimum illud phlogiston elementum ex terræ sinus imbibunt; quod quidem in dictis Lauchstadiensibus facile apprehenditur, quando hæc aquæ diutius in valis majoribus stagnant. Tum enim crocum deponunt flavum, qui cum æquali salis ammoniaci portione sublimatus flores dat insit croci subtilissimos, sortem & gratum odorem spirantes;

ex quibus cum spiritu vini rectificatissimo tinctura martis flavescens, magni usus, extrahitur pulcherrima.

Venæsectionem quod in brachio celebrandam suaserim, hæc me impulerunt causæ. Nascentur præcipue hi morbi a nimia sanguinis abundantia, qua universus humorum circuitus & cum eo salutaris excretionis retardantur. Quum itaque viderim, in hac ægrota brachii venas sanguine esse turgidas & respirationem, ob sanguinem ad pectus congestum, difficiliorem, in supernis partibus, quia inferiores id ipsum prohibebant, venam aperiri iussi; maxime quum meminerim, jam olim Hippocratem in statu cachectico & hydropico venæsectionem lib. de diæta acutor. his verbis commendasse. Si difficulter spiraveris hydropticus (anasarcoideus) & tempus verum fuerit, & simul ætas vigueris, & virium robur adsit, de brachio sanguinem detrudere oportet.

OBSERVATIO X.

Dum hæc scribo, incidit in manus ^{Statu} peculiaris de tumore pedum oedematoso ^{cachectico} retropulso casus, quem cum bene- ^{Alia} volo lectore communicare operæ ^{propria} ex- ^{tracta} timo pretium. Est scilicet virgo generosa, viginti annos nata, habitu corporis laxiori animoque sensibiliiori prædita, quæ ante annum pedum laboravit oedemate; ad quod abigendum quum ex medicis consilio cerussam exterius applicasset & pediluvia quoque cum thermis Hirschbergensibus per sex hebdomades adhibuisset, evanuit quidem tumor, sed in ejus locum circa instans mensium tempus atrocissimi capitis & dorsi dolores cordisque anxietates cum insigni pedum frigore corporisque universi languore junctæ successerunt: quæ pessima symptomata redeunte menstrua periodo ita ingravescebant, ut ægra motibus spasmodicis agitari & præ nimia pectoris constrictione asthma te-
medic-

medicus venæsectionem commendabat, quæ tamen ob nimiam vasorum exilitatem & constrictionem in pede celebrari minus poterat, sed in pollice ejus inlilitui debebat; unde sanguinis valde spissi & fere congruati larga exprimebatur portio, quam effluebat copia. Tum quidem per tempus mitiores videbantur accessiones, sed non multo post, prævia levi iracundia, malum redibat ferocius & nunc instar febris, aliquot de die recurrendo, certos format paroxysmos, qui visu sunt horridi: namque generosa intomniis quasi perterrita vehementer expavescit, oculi clauduntur, loquendi potentia perit, brachia manusque attolluntur, jactantur, variisque modis diutrahuntur, dentibus stridet, spiritum instar morientium frigidum emittit, pedes refrigescunt, labia rigore concussa tremunt & colore livido adparent, totumque corpus hinc inde agitur & mox antrorsum, mox retrorsum movetur. Tandem elapso horæ spatio hæc omnia remittunt, remanentibus præcordiorum angore, cephalalgia, inquietudine & lassitudine. Ceterum notandum, alvum plerumque esse pigram & vix semel intra tres quatuorve dies deponi, mensumque negotium consueto tempore rite succedere. Medicus ordinarius latentem purpuram tantorum malorum causam reputans hætenus pulveres solares & sic dictos nigros Hallenses cum essentia dulci concentrata magna in copia obulit, sed sine omni effectu. Alius igitur arcessitur medicinx peritus, qui liquorem anodynum interne dedit & externe membra balsamo vitæ inungi jussit cum insigni mali levamine. Sed quum prior his sepositis medicamina solaria denuo adhiberet, mox pristina ingruiebant symptomata.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Præfata morbi historia licet strictius sumta ad præsentem tractationem minus pertinere videatur, feracissima tamen est cautionum utilissimarum, quæ optime nos admonent, quam caute tumor cachecticus externis remediis debeat tractari, nisi agrotantes in grave præcipitare periculum velimus. Dignum autem inprimis est, quod probe animadvertatur, imprudenti balnearum, maxime nimis calidorum usu tumorem pedum evanuisse longeque pejora accessisse symptomata; quod mihi quidem sæpissime in praxi annotare liceo. Etenim serum illud acre & impurum, quod in pedibus stagnat, ubi inducta ipsis stricture, a venis resorptum ad partes nobiliores pellitur, has ipsas præter naturam afficiendo, ad spasmodicas sollicitas agitationes, quæ in nostra ægrota miras luserunt tragœdias.

Quam curandi scopò medicus adhibuit venæsectionem præservationis loco debuisset administrare. Interim plenius exinde de summa infernarum partium constrictione convincimur, quæ tanta fuit, ut phlebotomo locum vix reliquerit. Quod porro attinet curationem per concentratiora medicamina, quæ in parcissima dosi datâ magnam edunt efficaciam, ut fere sunt pulveres solares & ejusdem farinae alia remedia, hæc jure meritoque videtur taxanda. Nihil enim est deterius, quam cutis spiraculis oclusis alvoque obstructa, calidioribus massamque humorum exagitantibus medicamentis uti, & quod noxium in corpore hæret, ad ejus peripheriam cum impetu propellere velle. Quæ perversa methodo nihil profecto aliud efficitur, quam ut anxietates augeantur singulaque exacerbentur symptomata. Multo magis tum eam oportet esse medentis intentionem, ut in paroxysmo violentos motus sopiat

P

&

& quæ huic extra paroxysmum occasionem præbent causas apte præcindat. Quo scopo præter clysteres emollientes & oleosos, pulveres leniter antispasmodici nitrosi & cinnabarini, nec non liquor noster anodynus cum essentia castorei maritatus, qui specifica quadam effrenes motus compescendi efficacia pollet, summam merentur commendationem. Neque sua laude carent remedia externa, quæ inter eminent olea nervina rutæ, lavenderæ, majoranæ, nucistæ &c. admixtione arungiarum temperata & in linimenti formam redacta spinæque dorsii, nuchæ & pectori inuncta. Quæ etiam pertinent frictiones pedum, ad spasmos eorum relaxandos frigusque debellandum.

Plures casus legantur in Responsis & Consultat. nostris medicis. Tom. II. Sect. III. Caf. LXI. usque ad LXV. item Sect. IV. Caf. CLXXXII.

CAPUT XIV.

DE HYDROPE.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Cachexiam proximum esse ad hydropem gradum, constans antiquiorum medicorum fuit assertio, qui inde in suis de re medica monumentis post cachexiam statim de hydropse agere consueverunt. Nullus autem ex omnibus utriusque affectus consensum rectius agnovit, ipso ARETÆO, qui lib. IV. cap. I. hæc egregia profert: *hydrops in viscere primario delitescens totum corpus in malum habitum convertit, nullaque est pars noxa carenti. Neque enim in inferiore ventre fluctuans humidum hydropem nuncupamus, quandoquidem neque ibi vitium est, sed quum morbum consequitur tumor, inflatio, coloris sædi-*

*tas, iste in aquam colliguans habitus hydrops est & appellatur. Nam tamen nonnunquam foras sponte aqua prorumpit, aut aliquis præcordia rescindens effundit, adhuc in sede sua permanet hydrops. Princeps itaque causa malus habitus est, sive cachexia. Quibus verbis optimus hic ex antiquissimis auctor clarissime innuit, morbum primarium esse malum corporis habitum, cujus symptoma potius & effectus sit tumor aquosus; eo quod hoc cessante morbus nihilominus permaneret. Et in sequentibus ita pergit: *Anasarca laborantes colore ex atro viridique permixto infecti sunt, obscurasque & nigras venas habent. Quæ signa admodum etiam communia sunt cachexia adfectis. Accedit deinceps & hoc, quod ab iisdem causis, quæ malum ingenerant cachecticum, quas ex CÆLIO AURELIANO in superiori capite descripsimus, hydrops quoque originem ducat, id quod auctores confirmant, ipsaque experientia, optima rerum magistra, abunde satis corroborat.**

§. II.

Quum itaque cachexiæ morbus cum hydropse tam arctam habeat affinitatem, ut iste huius causæ ac fundamentum recte dici possit ac debeat, non possumus, quin omnibus rite comparatis, in specialiori hydropis notione suppeditanda, ipsum valde depravatam corporis, quoad omnes partes & functiones suas, habitum dicamus, cum insigni & præternaturali humoris serosi, aut in toto corpore, aut in certis ejusdem cavitatibus, stagnatione & collectione conjunctum.

§. III.

Functiones nostri corporis tam vitales, quam naturales & animales in hydropse valde esse vitatas atque læsas, signa, quibus sese prodit trunculentus hic morbus, & quæ optimè collegit ARETÆUS loc. cit. testatum faciunt luculentissime: *Omnibus, inquit, inest pallor, spirationis difficul-*

*Præter
hydropem
pneumonia
est.*

Signa 6

tas,

tas, tussis; diverſis temporibus ſegnes ſunt, pſeuerant multa, a cibo abalienatio: & ſi aliqui adſumant, quamvis medicum & ſiam careant, nihilominus valde inflantur, diſſeſiones patiuntur, citra madorem eorum corpus eſt, id. res neque in balneis ſudore madeſcunt. Præterea albi ſunt & eſſeſminati; ſonni ſunt graves, torpentes, breves, animi deliquium, circa minima quæque ſollicitudo, vivendi cupiditas.

§. IV.

Equidem hydrops a primis ſere artibus noſtræ rudimentis in tres ſpecies, anafarcam, aſcitem & tympanitidem diviſus atque anafarca dictus fuit, quando totum corpus tumore obſeſſum eſt, aſcites, ubi abdomen turget & intra ejus cavitatem ſtagnans lymphæ viſcera inundat, tympanites, ubi abdomen non molle, ut digitorum veſtigia imprimi poſſint, ſed valde inflatum ac durum comparet; ipſe tamen ARETÆUS quartam addit & inter anafarcam ac leucophlegmatiam aliquam conſtituit differentiam, exiſtens: in utraque hac hydropis ſpecie tumidam quidem faciem & brachia eſſe, & in leucophlegmatia, ubi pituita redundaret, non minus quam in anafarca omne corpus impleri, atque partes tam ſuperiores quam inferiores cum iſtis mammis intumeſcere, quod in illis poſſimum contingeret, qui juvenes robuſti in ætatis proſpera fortuna conſiſcerent: at in hydrope, anafarca dicto, carnem in ſuccum ſaniſſimum quali coſſeſcere, qualis a membris graviter conſuſis effunditur. Dein quoque leucophlegmatiam mitiorem hydropis ſpeciem curatuque faciliorem habendam eſſe ſtatuit, quoniam variz ejus tollendæ ſint propter occaſiones, ut ſudoris, loſii excretionis, aut alvi nonnunquam copioſo effluvio; quum contra in reliquis ſpeciebus, præſertim ſi mixtæ ſint, medicus totum hominem permutare debeat, ſi iplas curare velit. Quæ peculiaris & eximii in præxi medica uſus di-

ferentia illud maxime diſtinctiſſimum hic auctor indicaffe videtur, in leucophlegmatia quidem perinde ac in anafarca aquam copioſe inter cutem ſtagnare, ſed in hoc ſanguinem ſimul, quo carnes nutriuntur, valde eſſe corruptum, adeoque vitium longe ſubeſſe gravius. Multo vero adhuc evidentius elegantem hanc diſtinctionem in eodem capite deſcribit hunc in modum: aqua inter cutem nonnunquam a copioſo frigido potu continuo provenit, quum præ nimia ſiti ad ſatietatem quiſpiam multam aquam gelidam ingurgitaverit, poſtea humidum in peritonæum delatum ſit, atque inde in ventribus calor refrigeratus fuerit. Deinde in illa gutta eſſiunt, quæ prius in ærem verſæ per tranſpirationem diſcutiebantur. Id igitur ſi incidit, facilior eſt hujus morbi curatio, ante quam viſcus aliquod, aut totus homo adſeſſus ſit.

§. V.

Quod ſi meam proſiteri licet ſententiam, ego rei veritate & experientia convictus non poſſum non ARETÆO adſentiri, quod leucophlegmatia levior ſit ſpecies, facilioremque recipiat ſanationem quam anafarca. Equidem illa communiter a noſtri ævi medicis cum hac ſolet conſundi; quum tamen jam a CÆLIO AURELIANO ſæpiuſque laudato ARETÆO aqua intercus vocetur, quoniam inter ipſas pinguedinis cellulas aqua collecta ſtagnat & hinc colorem pallidum inducit: quum & contrario in anafarca, ſive hypofarca, ob majorem ſanguinis quam in ipſa leucophlegmatia corruptionem, color carnis & cutis magis depravatus & ex atro virideſcens adpareat, maniſeſto indicio, quæ ſanguificationi humorumque depurationi interſiunt viſcera, ut ſunt pulmones, hepar & renes, nimiz laxitatis vel inſarctus vitio laborare, & ad functiones ſecundum naturam peragendas minus eſſe idoneas. Quando itaque leucophlegmatia cum anafarca junctæ eſt, jam gravior hydropis ſpecies emergit, quum leucophlegmatia

Hydro-
pis ſpe-
cies
ſunt.

1) leu-
cophleg-
matia
& anafar-
ca.

De biſce
ſpecie-
bus ju-
diciam.

initium, anasarca vero augmentum præbet.

§. VI.

Longe vero deterior & prope insani-
bilis ea hydropsis species est, quæ
ascites vocatur, cujus signa optime
notavit ARETÆUS, dum loc. citat.
in *silibus*, inquit, *tumorem*, in *pedi-*
*b*us *inflationem videre licet*, *facies*,
brachia, & *reliqua exilia cernuntur* :
intumescunt testes, *præputium* & *to-*
rus colis ob inequalitatem tumoris tor-
tuosus est. In corporis ad alterutrum
latus conversionibus humor in locum
declivem & tumorem & fluctuationem
facit, fluctuantisque liquoris sonitus
exauditur. Ex quibus colligi licet, in-
gentem lymphæ ob vasa lymphatica
vel hydatides disruptas esse extrava-
sationem viscerumque inundationem,
quæ hæc ipsa temporis successu in ple-
nariam abeunt corruptionem.

§. VII.

Quoad illam speciem, quæ tympa-
nitis, itemque hydrops siccus appella-
ri solet, ubi abdomen valde tensum
& inflatum ad palmæ percussum instat
tympani edit sonum, sciendum est,
eam symptomata potius anasarcæ &
ascitis, quam certam hydropsis speciem
esse dicendam. Hæc vero si jungitur,
ut sæpe pterumque in ascite evenit,
pessimum & incurabilem denotat sta-
tum, qui vel a flatibus intra intestina
coercitis, vel a vapore, ex aqua in
abdomine extravasata exhalato oriun-
dus abdominis mauseus ita a tono suo
dejecit, ut penitus elanguescant.

§. VIII.

Ut autem plenius adhuc rectiusque
de gravissimi nostri morbi natura in-
doleque pateat, operæ erit pretium,
eiusdem initia pariter ac incrementa
cum symptomatibus rite exponere,
quæ ita se habent. Primo tumor oc-
cupat pedes, qui succedente tempore
ad femora, inguina, ilia, abdomen
& ad scrobiculum usque cordis pertin-
git. Interdum venter aqua turgidus
ita prominet, ut pedes vix cerni
queant & abdominalis ruptura sit me-

tuenda. Progressu temporis aqua in
scrotum quoque descendit, illudque
sæpe ad capitis magnitudinem inflat.
Neque scrotum solum, verum ipse
etiam penis cum præputio ita intume-
scit, ut intorqueatur lotique exfec-
tioni injiciatur remora. Ubi mani-
festo deprehenditur, aquam, quæ pe-
nem distendit, ex vicina inguinis re-
gione cutim inter & carnem penis sese
insinuare; contra vero, quæ scrotum
in tumorem elevat, plerumque ex ab-
domine per peritonæi processus delabi.
Aliquando tamen etiam, maxime
in leucophlegmatia & anasarca la-
borantibus evenit, ut aquosus humor
in partibus circa inguina collectus sub
communibus testicularum integumen-
tisque inferens tumoris in scroto causa
existat, abdomine aqua prorsus va-
cuo. Neque tamen in omnibus hy-
dropicis scrotum tumorem concipit,
sed quosdam eorum sine omni ejus in-
tumescentia demortuos novi. In fe-
minis inguina similiter tumida fiunt,
& ipsa uteri vagina ab aqua sæpe elon-
gatur, ut procidat. Dein commune
hydropicorum symptoma est dyspnœa
quæ post vehementiorem corporis mo-
tum & noctu potissimum exacerbata
ob facilem aquæ abdominalis sub sito
decliviori adscensum, suffocationis
metum subinde minatur; unde, si li-
berius respirare miseri volunt, corpus
mox elevare & in lecto potius erecti
sedere, quam decumbere coguntur.
Mirum quoque vexat tussis, sicca ut-
plurimum & nonnisi inane, tussidendi
desiderium mentiens, dum acris falsa-
que lymphæ, in universo corpore pec-
cans laryngis præsertim & bronchio-
rum fibrillas membranaceas stimulat,
irritat, convellit.

§. IX.

Posthæc notabile est, in anasarca
urinam mingi tenuem & albam, in
ascite paucam & crassam, cum copio-
so sedimento rubro lateritio. Porum
quoque urinae quantitas inter initia
hydropsis ut plurimum respondet, alvus
laxa est & colorum adpescientia bona;
quæ

Con-
stantia
morbi
dissimulatio

quæ tamen omnia ingravescente malo deficient. Urget præterea inexhausta & clamorosa sitis, de qua recte cecinit Poeta: *quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ*. Jungitur autem hæc nimia potandi cupiditas ob has potissimum rationes: tum quod salivæ latex ob glandulas salivales obstructas deficiens fauces aridas irrorare amplius non potest, tum quod ea, quæ adfluit saliva viscida fallaxque est, & ab æstu febrili mox exsiccatur. Febris enim in peiori morbi statu nunquam fere non adjungitur lenta atque continua, ex pulsu, qui parvus fertur & crebrior, satis conspicua, quæ carnem supernarum partium una cum viribus sensim paulatimque depascens mortem denique procurat. Deinceps in anasarca æque ac ascite insignis sæpe pruritus in partibus pedum membranaceis percipitur & pedes quoque maculis lividis & vesiculis observantur obstiti, ex quibus apertis serum effluit sua acredine partes rodens, vel etiam inflammans, unde non raro prodeunt mali moris ulcera, quæ teste *Hippocrate* lib. VI. aph. VIII. difficulter sanescunt & consolidantur; utpote adfluxus acris serii major est ac copiosior, quam ut remediis lenientibus & exsiccantibus possit mitigari. Atque huic speciei hydropis præcipue adfociatur febris, quæ ab inflammatione intestinelorum, præsertim per drastica remedia indulta, originem trahit, cui horror demum & rigor superveniens sphacelosa & funesta viscerum corruptionis præbet indicium.

§. X.

St. Nio
anato-
mia hy-
drop-
ticorum.
His ita expositis progrediendum nunc erit ad ea, quæ sectio hydropæ demortuorum nobis sistit perlustranda. Et primo quidem, quod hepatis viscus attinet, ex M.N.C. & BONE. *TI sepulchreto* aliisque anatomicorum libris constat, illud plerumque morbum fuisse repertum, & nunc quidem pallidum & fere exsangue, nunc tumidum & atrum, tensum, scirrhum hydatidibusque repletum, cum

Tom. IV. Pars IV.

vesicula fellis, materiam aut aqueam & minus amaram, aut spissam & in calculos concretam continente. Speciatim vero hepar in junioribus in globum quasi contractum & induratum, ut sub cultri incisione strepitum ediderit, & in tympanitide aridum & instar corii corrugati torrefactum se annotasse referunt *HORSTIUS* lib. III. obs. 9. & *TULPIUS* lib. II. cap. 36. Licet contra varia apud *RUYSCHIIUM* in *observat.* & *BONETUM* in *lib. cit.* prostant exempla, ubi hoc viscus sine omni labe adparuit sanum: quod item *RIVERIUS* in *observat. communicat.* IV. testari videtur, qui in hydro-pico quodam, hepate satis bene constituto, solum lienem reperit corruptum & totam fere ipsius substantiam bili atræ similem. Dein, quoad reliqua viscera notandum occurrit, omentum in dissectis ascite defunctis ut plurimum inveniri corruptum & sphacelatum, vel plane extenuatum & absumptum, pancreas scirrhum, & mesenterium, ob vesicas, quibus interius obsideri solet, aqua repletas & glandulas ad fabæ magnitudinem tumefactas, in magnam molem excreta, quæ de re notabilis casus exstat apud *TULPIUM* lib. IV. cap. 35. Neque intestina cum ventriculo relinquuntur immunia, sed ita observavi inflammata, siderata & corrosa. In tympanitide ipsa æque ac abdominis cavum multis statibus vici turgida, quales observationes etiam commemorarunt *Felix PLATERUS* lib. III. *prax. cap. III. obs. 50.* & *HERCULES SAXONIA* in *praefat. præd. part. II. cap. 27.* De ventriculo autem notatu dignum est phœnomenon, quod interior ejus tunica nodis globosis, parvas avellanas magnitudine adæquantibus tota sit obstita, qui nihil aliud esse videntur, quam exiguae illæ in statu naturali miliaris vel annulares glandulæ, quæ alias tunicæ huic villosæ eo latere, quo nervæ adnexa est, interspersæ cernuntur.

P 3

§. XI.

§. XI.

Neque tantum imi ventris viscera male sunt adfecta, verum etiam observatione quam maxime dignum est, quod frequentissime in hydropo, sive sit abdominis, sive pectoris, cor, præsertim quoad dextri ventriculi capacitatem ingentis & plane mirificæ deprehendatur magnitudinis, ita ut ego in duobus subjectis illud instar bovini conspexerim. Qua de re consuli etiam possunt M. N. C. Dec. I. ann. V. obl. 64. item BARTHOLINUS Cent. II. histor. 66. Deinde si meam ipsius experientiam licet proferre, ego plena fide testari possum, omnes sere, quos secandos curavi hydropicos, præter viscera male constituta polyposa in corde ejusque vasis habuisse concreta. Id quod etiam plures aliorum observationes confirmant, ex quibus memoratu digna est, quæ in M. N. C. Dec. II. ann. V. obl. 66. descripta legitur, ubi in anasarca demortuo intestina, omentum, pancreas, hepar, & lien sine omni vitio fuerunt visa; in dextero autem cordis ventriculo polypus inventus, qualis etiam venam cavam & arteriam pulmonalem occupavit, ut ideo æger superstes de ruptura cordis in dextro latere conquerendi causam habuerit gravissimam. Et eadem Acta Cent. IX. obl. 50. referunt anatomicum hydropicæ, in cujus dextro cordis ventriculo polypus ad quadrantem ulnæ partem longus & in arteriam pulmonalem protensus fuit annotatus: ut silentio præteream complura alia, quæ de eadem re Cent. III. obser. 117. Cent. VIII. obser. 41. item Dec. II. ann. VI. obser. 73. leguntur exempla; hoc tantum adiciens, ubi cordis vasa polyposis concretionibus sunt repleta, ibi plerumque ingentem feri in thoracis cavitate effusi observari copiam.

§. XII.

Quod ad serum intra cavitates collectum attinet, hoc ratione copiæ, coloris & consistentiæ solet esse diversum. Interdum enim instar aquæ valde est dilutum, spissiusculum tamen

& igni impositum in gelatinam concrevit, interdum flavum & loturæ carnis non absumile. Quantitatem si dispiciamus, hæc itidem pro corporis amplitudine morbiq; diuturnitate admodum est diversa; siquidem quandoque triginta, quandoque sexaginta, imo centum adæquat libras. Continetur autem hujus aquæ plurima pars in cavitate abdominis, vel intra peritonæum & musculos abdominis; nonnunquam tamen etiam in duplicatura peritonæi tormato ibi sacco inclusam eam contineri fidem faciunt observationes, quas inter notabilis est Cl. Litteris, quæ in *Memoire de l'Academie des sciences*. Paris ann. 1707. legitur.

§. XIII.

Explicatis sic satis dilucide phænomenis, quæ in dissectis hydropo demortuis solent observari, sequitur hydrophoriam, ut dispiciamus, quænam sint præcipuæ & proximæ inundationis aquarum in gravissimo hoc morbo causæ. Equidem veteres, quibus naturalis machinæ nostræ constitutio hydraulica, inque primis circularis humorum progressus fuit incognitus, læsam in hepate male adfecto sanguificationem & sanguinis in aquam conversionem accusarunt; nostro autem tempore, quo structura corporis humani motuumque vitalium œconomia clarius fuit detecta, longe rectius hæc causæ possunt demonstrari. Vix autem melior tumoris hydropici causa, me iudice, poterit allegari, quam circularis sanguinis per venas motus & progressus valde difficilis, tardus & variis ex causis præpeditus. Quam quidem adfectionem experimentum a Clar. anatomico LOWERO primum, quod scio, institutum comprobatur clarissime. Hic enim in vivo animali venam aliquam majorem filo constrinxit idque vinculum per horam reliquit & protinus tumorem œdematosum in illa parte, qua rami ad venam excurrunt, animadvertit. Simile quid conspicitur, quando ad enormes hæmorrhagias sistendas instrumentum venas

Ratio
tumoris
phl.

valde

valde comprimens, quod nomine Tournequet venit, adplicatur. Quod si enim diutius relinquatur, in tumorem successive pars attollitur. Huc quoque illud pertinet experimentum, quum in homine mortuo vena subclavia, v.g. manus dextræ, fortiter restringitur & postea cum siphone in venam manus apertam rubicundus, paullo spissior liquor injicitur. Namque tum brachium intumescit, eoque aperto observamus in cellulas pinguedinosas sub cute miram ejus penetrasse copiam, vix aliam ob causam, quam quod propter positum obstaculum liquor injectus venas, quæ per adiposum panniculum transeunt, nimium distenderit, atque tandem per earum poros extravasatus fuerit.

§. XIV.

Idem
plus
expansum
est.

Enimvero nullus dubito, quin ex dictis experimentis abunde satis pateat, nimix corporis in hydropē intumescētiæ & separationis feri a sanguine ejusque intra cavitates & interstitia stagnationis veram causam esse retardatum sanguinis, per venas maxime, transitum. Attamen longe adhuc clarius adferti hujus patebit veritas, si perpendere velimus, quam facile & expeditum sit, ut sanguis in suo per venarum systema circuitu sitatur; idque potissimum has ob rationes. Nam primo sanguinis per venas regressus a partibus inferioribus ad superiores, ob situm perpendicularem, secundum naturæ ordinem multis modis est tardior, quam in arteriis; unde etiam sit, ut venæ non modo numerum, sed etiam diametrum arteriarum longe multumque superent. Deinde venarum tunica non tanta vi systolica & motrice elastica prædita sunt quam arteriæ. Quibus demum accedit, quod venæ tenerioribus valdeque porosis instructæ sint tunicis, per quæstæne liquidum facile potest transire. Quod si itaque accidit, ut ob nimiam ferosi humoris in corpore humano copiam tonus & robur vasorum, maximeque venarum propter

nimiam distensionem magis infringatur atque debilitetur; non potest non per univēsum corpus vitalis sanguinis circulus, qui omnibus functionibus præest, easque in integritate conservat, valde languescere atque imminui; quod etiam ex pulsu, qui rarus, mollis ac debilis est, aperte cognoscitur. Et ex hoc fundamento non modo præternaturalis intumescētiæ, sed reliquorum quoque cum hydropē complicatorum symptomatum, ut lassitudinis, gravitatis corporis, pigritiæ, nec non salutarium per cutim, renes, & alvum excretionum imminutarum vera deducenda venit ratio.

§. XV.

At vero, præter hæc perpetuum *Kollo Symptomatum in pericardio* fore omnis hydropis accedens est ingens spirandi difficultas, suffocationis metum subinde incutiens, quæ itidem vix aliam agnoscit causam, quam quod ob vim cordis & vasorum imminutam systolicam sanguis viscido sero refertus per minimas & angustissimas arteriæ & venæ pulmonalis ramificationes non satis libere, nec sufficienter possit transmitti; unde in illis stagnat & facta ad cordis dextrum ventriculum regurgitatione miras parit anxietates. Et quum præcipua pulmonis functio in eo consistat, ut, si per minima & copiosissima vesiculosa ejus substantiæ vascula sanguis trajicitur, lymphæ & chylus cum ejus partibus intime misceantur aerisque subtiliori elastica imbuantur substantia, ut inde spirituosus, fluidus & ad conciliandas corpori vires idoneus evadat cruor vitalis; recte omnino colligitur, difficiliorem sanguinis per pulmones progressum gravium accidentium esse causam. Nam læditur exinde univēsum sanguificationis negotium & loco sanguinis floridi, fluidi ac temperati vasa copioso sero repleantur & infarciuntur necesse est. Longe vero deterior status est, ubi jam polyposæ concretiones vasis pulmonum & cordis majoribus inhaerent. Hac enim ratione non modo sanguis per cordis &

pulmonum meatus in cursu suo præpeditur, ibique stagnans varia parit incommoda, verum etiam in totius venæ cavæ systemate omnibusque partibus, ad quas hæc vena pertingit, subsistere incipit; unde ingens liquidi serassi contingit secessio. Quo difficilior autem est, ejusmodi altius corpori impactum repagulum artisope tollere, eo facilius est judicatu, eam hydropis speciem, quæ tali fundamento nititur, pessimæ esse indolis difficillimæque sanationis.

§. XVI.

*Affectus
genefis
depre-
ndi ab
hepatitis
visio.*

Hæc de leucophlegmatix & anasaræ generatione dicta sunt. Quod vero ad genesin ascitis attinet, ego confidenter adserere haud dubitaverim, hepar maxime in hac hydropis specie præter naturam esse affectum & male constitutum, utpote quum in nullo æque viscere ac in hoc ipso tam difficilis est sanguinis progressus ac circulatio. Ex licet succullosa hepatis a diaphragmate sub respirationis actu commotio, ipsumque robur tunicarum, quibus venam portæ instructam esse ex anatome novimus, sanguinis cursum haud leviter videatur adjuvare; nihilo tamen minus, quando cruor lentescens adpellitur, dicta vena portæ, & pulsus & valvulis destituta, eundem per innumeros venæ cavæ canaliculos difficile transmittit; unde haud levis ad stagnationem & infarctum fit dispositio. Cui si accedit obparciorem potum, vitam sedentariam, ingesta liberalius acida & vini spiritus abusus, aut propter hæmorrhagias vel febres per adstringentia præpositæ curas sanguinis & lymphæ lentor ac redundantia, vel etiam ob multas animi ægritudines morbosque prægressos ipsius hepatis ejusque vasorum atonia; vasa utique certo certius infarciuntur & sublatâ proportionē ad motum, sanguis segnitè trajectus hinc inde in canalium alveis stagnat ejusque aquosa pars secreta lymphatica vasa, magna in copia ibi sita, implet. Porro etiam lentescentis lymphæ præterna-

turalis spissitudo ejus per hepar circuitum modo leviorē modo graviorē remoratur. Quodsi autem paullo spissior a sanguine secedens lymphâ in hepate obhærescit, & dissipata fluidiore parte, ad majorem crassitudinis gradum redigitur, tunicæ vitalis illius visceris crassescunt & indurantur tandemque in scirrhum abeunt, ita tamen, ut induratio magis intimiora occupet, scirrhus vero in exteriori parte membranacea vasisque extimis obhærescat. Præcipuam itaque ascitidis sedem esse hepar, cadaverum sectiones supra adductæ satis faciunt demonstratum.

§. XVII.

Verum enim vero, præter hepar reliqua abdomini viscera non sunt ab *Et reliqua
viscerum
abdomi-
nalis ut-
erum
labe.* omni labe remota. Lien enim sæpe extra ordinem magnus, atro sanguine refertus & scirrhusa membrana obductus, RIVERO, SCHENCKIO, FORESTO & autopsia teste invenitur. Pancreas, secundum RONDELETIUM atque PEJERUM in *observ.
anatom.* in omnibus fere hydropicis dissectis durum & scirrhosum, quin interdum totum absumtum deprehenditur. Omentum putridum & emaciatum, glandulæ mesenterii, intestinorum, duodeni & ventriculi præter naturam constitutæ, tumidæ & induratæ conspiciuntur. Quodsi igitur meam de hisce phænomenis sententiam proferre licet, ego quidem arbitror, hæc abdominis jam relata viscera labem suam ac vitium simili modo a præternaturali hepatis constitutione & impedito sanguinis per ejus vasa circuitu unice contrahere; idque potissimum propter intimiorem horum vasorum consensum & communionem. Etenim notum ex anatomicis est, omnem sanguinem, qui ex ventriculo, fistula intestinali, mesenterio; pancreate, omento & liene regreditur, in venam portæ abire & hac mediante per mere vasculosum hepatis viscus ad venam cavam ipsumque cor transmitti debere. Quodsi itaque ibi præ-

progressivus & orbicularis motus sistitur, necesse omnino est, ut sanguis ad dicta abdominis viscera regurgitans ibi stagnationem, infarctum, scirrhefactionem & corruptionem causetur.

§. XVIII.

*Hydro-
pis uteri
genera.
su.*

Quoniam per uteri, maximeque spermatica vasa, quæ in varios cincinnos, pampinos vitium æmulantes, contortos implicatosque divaricantur, difficilior & valde tardus est sanguinis regressus, adeoque longissimum ad vitalem cordis fontem iter, sit omnino, ut in utero & connexis ipsi partibus, tubis nempe & ovariis, copiosæ interdum feri inundationes & tumores aquosi oriantur. Nunquam enim citius & promptius fluida & aquosa pars a sanguine secedit, quam ubi lentior minisque expeditus ejus per viscera transitus est, quemadmodum id clare patet in hepate; & ob hanc etiam causam non facile numerosiora, quam in hepatis ac uteri substantia & adjacentibus ei partibus vasa reperies lymphatica, quæ a largiori decobitu & adfluxu lymphæ distenta, magnas in vesicas, quæ hydatides Græcis dicuntur, explicantur, quibus demum disruptis nonnunquam subito hydrops gignitur & mira feri quantitas effusa cavitatem abdominis occupat. Ita permultas hydatides in uteri confiniis post partum difficilem reperit SALMUTHUS *cons. I. obser. 38.* & in hysterica femina gravida dissecta PECHLINUS *obser. 19.* In cornubus ac tubis uteri ingentem aquæ copiam nonnunquam colligi, fidem facit TULPIUS *obser. I. IV. obser. 45.* exemplo femine, quæ in utroque uteri cornu novem circiter aquæ purisque libras inclusas innumeris vesicis gestavit. Plura ejusmodi exempla vide apud SCHENCKIUM *I. III. obser. 6. 7.* & ROLFINKIUM *de organ. genital. cap. 20.* nec non SYDENHAM. *de hydropē.* Eandem quoque in rem apprimè facit HARDERUS observatio, perhibentis: in femina rustica.

reperit esse non solum ovarium sinistrum aquæ subfalsæ & foetentis libris duabus oppletum, sed etiam annexam eidem tubam Fallopianam notabili hydatide obfessam. Et nosmet ipsi ante viginti annos ex gravi in hypogastricam regionem lapsu annotavimus in quadragenaria subortam ibi intumescientiam cum dolore tensivo, quam aquæ limpidæ largum profluvium cum sanguine menstruo primum prodians exceperit, quod postea etiam cessante sanguinis stillicidio per anni dimidium continuavit, ita, ut quotidie minimum libra una efflueret, donec ægra, incassum adhibitis variis medicaminum generibus, tæte lenteque febre penitus confecta obdormisceret.

§. XIX.

Neque etiam adeo insolens sed aliquoties a me observatum est, sub gravidatione simul occultari hydropem; & hinc fit, ut sæpius medicis in dijudicanda graviditate fallantur. Vidimus vero ejusmodi feminas gravidas hydropē simul laborantes post partum copiosioris effluxu servatas; alias autem interiisse, humore scilicet in cavum abdominis jam effuso. Inprimis memoratu dignum est, quod PLATERUS *lib. III. obser. p. 620.* prodidit de muliere quadam, quæ, quoties uterum gessit, toties derenta fuit ascite. Et hanc ob causam quoque in ea versamur sententia: hydropicos tumores in feminis plus ex uteri, quam hepatis & viscerum, quæ cum hepate habent connexionem, vitio subnasci, & facilius quoque peritari, quam ubi hepar primario adfectum est, eo quod liberior & apertus sero stagnanti per uteri ostia patet exitus.

*Hydro-
pis fere
quoniam
causæ
in gra-
vidis.*

§. XX.

Quod attinet ad causas procreandi, animadvertimus, hydropicæ adfectioni, tam pectoris quam abdominis, præ omnibus maxime esse obnoxiosos homines procreæ naturæ. In his enim.

*Conser-
pruca-
ra-
leg-
suat
naturæ
dis-
posi-*

enim sicut ob longius sanguinis a pedibus ad cor iter & situm perpendiculari ordinario valde tardus & lentus sanguinis est progressus; ita ille ob causas accedentes per facile redditur difficilior; unde etiam fit, ut polyposa concreta cum hydropo pectoris & anasarca in proceris ejusmodi corporibus, his morbis demortuis crebrius reperiantur. Præterea quoque nostro malo admodum sunt subjecti habitu corporis molli, spongioso, minusque firmis instructo fibris præditi, in quibus aquea eminet substantia & quos phlegmaticos vocamus, vel sanguineo-phlegmaticos. Huc dein & illi spectant, qui corporis sunt obesi, & in tenera juventute catarrhosis defluxionibus sæpius fuerunt affecti, nec non qui tumoribus œdematosis frequentius solent corripiri. Ratione ætatis fenes, in quibus ob elaterem vasorum dejectum excretiones non rite succedunt, & lymphæ majorem contrahit lentorem ac spissitudinem, hydropicis tumoribus frequenter subji-ciuntur. Respectu viræ generis, ob vitam sedentariam, sartores, futores, textores, & ob aerem, qui fibrarum vigorem imminuit, vaporosum, balneatores, piscatores, fullo-nes & lotrices in hydropem præ aliis sunt proclives. Regiones quoque & loca, quibus inhabitamus, merito huc debent referri; quæ de causa in locis palustribus & maritimis plures reperiuntur hydropici, quam in locis mediterraneis, uti quidem in Hollan-
dia, vitio tum aeris tum aquæ, fieri animadvertimus.

§. XXI.

Ut autem locus aliquis, qui antea talis non fuit, dein ad hydropem ingignendum aptior fiat, ex accidenti contingere potest, mutata scilicet vi-
tus ratione, quod de Angliæ egregie ostendit LISTERUS de hydropo. Ci-
bus enim & potus inconveniens ad hy-
dropis generem multum omnino conser-
vunt. Ex cibis autem crassi, crudi,
viscidis & dulces, vel sola nimia vora-

cas, in iis potissimum, qui parum se movent, viam ad hunc morbum pandunt paratissimam. Frequentius tamen a potu, si quantitate vel quali-
tate peccat, hydropis malum suboritur; unde eos, qui potulenta, in quibus modice adsumtis nihil alius noxæ inest, magna in copia ingerunt, non raro annorum decursu, nisi naturæ ro-
bur viscerumque integritas id prohibet, hydropicos fieri conspiciamus: id quod copiosius haustus cerevisiæ non satis defæcatæ, recentes, maxime quæ ex tritico fiunt & vulgo Brep-
hahn dicuntur, abunde satis confirmant. Nullum autem potus genus, consentiente quotidiana experientia, tam nocivum est, quam spiritus vini, & illius æmulus ex frumento paratus. Hinc ego non possum, quin ex eo
confectas & aromatibus acuatæ aquas viræ vulgo dictas, præsertim si jeju-
no ingurgitantur ventriculo, aquas mortis jure meritoque censeam. Denique nihil tam subito & intra paucos
dies nostrum ingenerare morbum valet, quam potus frigidus post insignem corporis incallescetiam in copia hau-
stus, ut usque eo ARETÆUS lib. IV. de signis & causis diuturni morbor. re-
lic prodiderit: aqua inter cetera non
nunquam a copioso frigida potu provenit,
quum præ nimia siti quispiam multam
aquam gelidam ingurgitaverit. Et hinc quoque est, quod SYL-
VIUS in tract. de morb. epidem., annotaverit,
in ardore ac siti febrili a potu copiosius
ingurgitato intra duos tresve dies hydropem
fuisse excitatum. Longe vero gravior noxa
perimenda est ab aquis palustribus stagnantibus,
pro potu adsumtis, quas jam tum HIPPOCRATES inter causas hydropis
retulit. Et exinde simul petenda venit ratio,
quare, uti supra diximus, in locis paludosis & maritimis frequen-
tior hydropis sit proventus. Neque vero hic
excludendus est intemperius aquarum mineralium tam calidarum quam
frigidarum sine convenienti regimine usus, de quo mihi permul-

ta eaque tragica exempla in praxi observare licuit.

§. XXII.

Animi
parbo.
mala.

Ex omnibus vero his, quæ sicut ad alias chronicas passionibus, ita etiam maxime ad hydropem conferre solent, principem fere locum obtinent animi pathemata, præsertim vero diuturnus animi mœror & angor, cui tanta inest vis atque potentia, ut, visceribus fibrisque morricibus omnem vigorem, tonum ac robur subtrahendo, languidum sanguinis circulum & excretionum suppressionem producat. Nec minor est efficacia vehementis iræ, maxime si cibis, vel potus copiosus frigidus desuper ingeratur. Sequitur enim pressio, ut ajunt, pede ingens præcordiorum constriction & anxietas, color cachecticus, ciborum inappetentia, spirandi difficultas & successu temporis ipse hydrops, quem plus vice simpliciter successisse novimus. Causa tantorum malorum hæc esse videtur: vehementiori hac animi commotione ventriculus cum duodeno & annexis biliaris ductibus valide & spasmode constringitur; unde non modo succi bilioli & pancreatici ad bonam digestionem promovendam secretio impeditur, verum etiam copiosiori cibo ac potu adsumto multi ingenerantur flatūs, qui alvinam excretionem sistunt totumque sanguinis circulum inæqualem reddunt.

§. XXIII.

Excretionibus
suppressionibus
similis.

Nihil insuper magis ad genesin hydropis contribuit, quam consuetæ & criticæ evacuationis, ut in feminis per menses, per lochia, in viris per hæmorrhoides suppressio. Vid. HIPPOCRATES Sect. VI. aph. 12. Ita Trajanus imperator, ex retentione hæmorrhoidum asciticus factus & curatus, sed recidivam passus mortuus legitur apud DIOCASSUM. Pari quoque ratione, enormes sanguinis sive per vulnera, sive per nares, uterum, aut venas sedis profusiones ad hoc malum valde disponere, quotidiana fere experientia comperimus. Nam in san-

guine incomparabilis latitat vitæ thesaurus: quo nimium detractis minima & secretoria & excretoria vasa conveniunt & angustantur; hinc nec bonus generatur sanguis, nec utilissimum lecernitur liquidum cerebri & nervorum, unde solidarum partium imbecillitas; neque inutile & impurum, quod in corpore est, foras ejicitur, unde magna impuratum coacervatur colluvies. Minime tamen ita simpliciter statuendum volo, ac si omnis largior sanguinis evacuatio hydropicum adfectum producat, sed ubi in corporibus aliæ adhuc causæ accedunt, facile eum oriri arbitror. Ita quosdam ab obstructione viscerum scorbuto & cachexia laborantes valdeque acri & impuro sanguine fartos post frequentes & enormes hæmorrhagias in aquosum huic morbum incidisse novi; certe non ob solam illam hæmorrhagiam, sed ob malam corporis propter obstructions dispositionem atque humorum dyscrasiam. Immodica quoque in dysenteria excretio sæpius hydropis secunda mater est, quare HIPPOCRATES Sect. VI. aph. 43. adserit: quicumque difficultate intestinorum corripiuntur, eos superveniente longa dysenteria aque intercus excipit & moriuntur.

§. XXIV.

Imperitiores quoque medici præposita morborum curatione causæ hujus mali non raro evadunt; quando videlicet immodicas sanguinis, vel aliorum humorum excretiones defubito adstringentibus, opiatis, vel narcoticis sistunt ac reprimunt. Idem malum incidit, si intermittentes febres, præsertim quartanas, quæ pleurumque fixam suam in hepate obtinent sedem, ante sublatam obstructionem vel decentem causæ febrilis correctionem, nimis cito & intempestive specificis suis, ad quæ etiam cortex chinæ pertinet, reprimunt. Facile enim hi morbi in cachexiam & hydropem desinunt; quod jam tum HIPPOCRATES & GALENUS indigita-

gitarunt. In his vero septentrionalibus locis id mali, experientia teste, frequentius contingit: quod etiam post febres epidemicas in nostra urbe & circumjacentibus locis grassantes sæpissime ortum observavi, maxime in plebeis, qui convenientibus remediis & medicis fuerunt destituti. Idem quandoque in iis evenit, qui in acutis febris, ad restinguendum æstum & sitim, nimium potum ingurgitarunt, nec per diuresin vel diaphoresin satis reddiderunt. Ex mercuriali porro salivatione imprudenter tractata sanguinem in serum colligescere & tono partium motricium deperdito tumores succedere hydropicos, non rarum est. Nec denique ex censu causarum excludenda puto sortiora purgantia, quibus non modo viscerum tonus destruitur, sed vires quoque nimia seri per triginta vel plures in uno die dejectiones amissione mirum labascunt & loco sanguinis probe temperati nonnisi humores crudi in venis progignuntur.

§. XXV.

*Scabies,
arthritis,
poda-
gra
& pedis
oedema-
ta re-
pulsio.*

Neque silentio prætereundum est, a scabie, arthritide, vel podagra retrocedente, aut incongruis medicamentis retropulsa, nec non ab anti-quis ulceribus & fomiculis subito consolidatis hydropem tum pectoris tum asciten sæpius prognasci. Quid? quod a tumore pedum oedematoso, quacun-que de causa intra corpus represso, præcedente gravi pectoris oppressione & anxietate id mali inductum observavimus. Namque serum illud spissum & vappidum, quod in pedibus stagnavit, dum inducta ipsis strictura sursum repellitur, a venis sanguiferis receptum ad præcordia fertur. Ibi ex dextro cordis ventriculo tum reliqua humorum massa in arteriam pulmonalem ejusque ramulos pulsum hos tanta copia replet, quæ, comprimendo simul vesiculas pulmonales, irruenti aeri resistit, ejusque ingressum, ad propellendum per venas sanguinem sufficientem remoratur. Ergo regur-

gitat sanguis ad dextrum corporis ventriculum eumque distendendo summam cum spirandi difficultate parit anxietatem. Quum itaque hac ratione sanguinis per pulmones cursus valde sit tardus ac impeditus, non modo serum per poros in cavitatem pectoris & per vasa lymphatica, quæ in pulmonibus abundantissima sunt, secedit & extravasatur, verum etiam inde sanguinis progressus in toto venæ cavæ systemate quadantenus sistitur ac retardatur, ut ideo non mirum esse debeat, quare in inferioribus quoque partibus ingentes feri contingant stagnationes & extravasationes.

§. XXVI.

Hicce quoad æthiologiam accuratius paullo consideratis atque perspectis, ordine jam sequitur, ut, ad recte instituendam curationem, hydropem ab aliis tumoribus aequalis probe discernamus. Primum itaque hydrops non debet confundi cum tumoribus pedum oedematosis, utpote qui in fanis etiam, molliori & spongiosiori carne instructis vitæque sedentariæ de-*Differt
ita hy-
drops
a reli-
quis tu-
moribus
oedema-*ditis sine omni periculo contingunt. Ejusmodi tumores oedematosi seminis etiam, dum utero gerunt, valde sunt familiares, sed cum foetus excludione sponte cessant, neque ullam medicinam expectant. Fiunt videlicet ob insigniter dilatatum uterum, qui venam cavam inter lumborum vertebrae collocatam comprimit, ut sanguis consueta libertate adsurgere nequeat. Neque insolitum est, a solis flatibus, intestina valde distendentibus ob compressionem vasorum iliacorum tumores in partibus infernis prognasci, qui restituito intestinorum robore & flatibus expulsi ex facili remittunt. Videmus quoque, a nimis diuturna & tensoria sub longiori equitatione femorum compressione, ob interceptum liberum sanguinis circuitum, pedum tumores interdum suboriri.

§. XXVII.

Dein quoque probe observandum est, ne alcitæ mulieres cum gravidis

*A gra-
vidis
lunam
con-*

con-

confundantur. Discerni vero ab invicem facile possunt: namque in gravidis color faciei vividus est, abominifque tumor inæqualis & sursum ad præcordia vergens. In hydropicis autem inferior pars abdominis intumescit, tumor æqualis est, mammaeque detumescent. In hisce porro sitis juncta est, in gestatione vero minus. Denique in asciticis fluctuatio sentitur in abdomine &, quo se vertunt, ægri, eo aqua collabitur. Tandem motus infantis in utero, qui circa vigesimam septimam septimam contingit, omnem tollit dubitationem. Neque vero inficiandum est, in gravidis quandoque simul oriri leucophlegmaticum tumorem, qui tum præsertim accedit, si gemellos gestant & nimium plethorica ab omni sanguinis detractatione abstant.

§. XXVIII.

Postremo adhuc illud, quod meretur attendi, occurrit, cum cordis polypo interdum pedum & femorum tumores conjungi sine præsentia anasarca vel ascite. Id quod dignoscitur ex summa compressione pectoris, pulsu intermittente & inæquali atque intercurrente, præsertim post animi affectum aut vehementiorem motum, suffocationis metu. Interea non negandum est, concurrentibus aliis causis verum hydropem succedere.

§. XXIX.

Differentia quoque notabilis est, inter verum & spurium ascitem. Hic vocatur, ubi aqua in abdominis cavitate non continetur, sed in membranis, quasi in sacco peritonæi inclusa hæret; hinc etiam dicitur hydrops sacculus. Qua de re vide M.N.C. Dec. II. ann. VIII. obs. 23. item Dom. LITRIS loc. cit. Consuli quoque potest dissertatio sub præsidio Clar. D. ALBERTI habita de hydropse sacculo, per lapsum in abdomen curato. Contra vero in ascite intra ipsam abdominis pectorisque cavitatem aqua stagnat extravasata.

§. XXX.

Quod attinet ad ipsam prognosin & morbi eventum, de hoc audiendum est ARETÆUS, qui lib. citat. adserit: omnes quidem species hydropis prævas, inter ipsas vero leucophlegmatia mitior, difficilis flatuosa, difficilior anasarca, ascites certe periculosissima, & quando ascites cum tympanide miscetur, magni etiam est periculi. Deinde in universon dicere possumus, ascitem, si invaluerit & ex morbis aliis, in quibus jam tum viscera sunt corrupta, aut corrumpuntur, prodierit, & ubi a valis lymphaticis vel hydatidibus disruptis extravasata est, atque superiora cum siti marcescunt urinæque pauca & valde rubra cum sedimento minguntur, omnino esse incurabilem. Contra vero cum hydropem cum HIPPOCRATE sanabilem adserimus, in quo viscera quidem infarcta, sed non scirrhusa, nec corrupta sunt & æger adpetit, nec male respicit, urinas mingit tenues, sique ætas est juvenilis. Quando etiam hydrops, præsertim leucophlegmatia & anasarca, in plethoricos ex asthmate subnascentur, vel a nimio potu in febribus & a largiori ciborum adpetentia post ipsas exantlatas, vel etiam post enormes hæmorrhagias suboritur, spes omnino sanationis superest, si tempestive convenientibus succurramus remediis.

§. XXXI.

Tussis quando asciti supervenit, nihil boni portendit, quod suo jam tempore HIPPOCRATES recte notavit Sect. VI. aph. 35. & VII. aph. 47. Non tamen de tussis illa leviori, quæ etiam inter initia plerumque adparet, hoc intellectum volumus. Malum, idem signum est, si cibi adpetitus cum viribus plane perit, sitis augeatur, multum liquidi adsumitur & parum per urinam redditur: neque boni sunt omnis horrores febriles cum ardore interno in asciticis supervenientes, sed plerumque funestum prænunciant exitum. Pessimum quoque,

que, imo mortis indicium habendum est, si erysipelas cum febre in cruribus erumpit, cui HIPPOCRATES etiam lib. VII. epidem. adsentitur. Qui præterea recidivat hydrops ascites, difficulter admodum, & secunda vice vix unquam curatur: quod tamen aliter prorsus se habet cum anasarca, qui si periodicus est, non tantum periculi portendit, quam statarius. Ceterum vero notari meretur, ex nostro morbo non facile quenquam mori, nisi qui in corde gerit polypos, vel in hepate scirrhum, vel glandulas in mesenterio tumefactas, vel etiam, si feminas respicimus, utrum scirrhum atque corruptum.

§. XXXII.

Hydro-
psis sa-
luta.

Solvitur interdum citra artem solus naturæ beneficio hydrops, dum aqua sibi viam & exitum per pedes pandit, vel etiam per ruptum umbilicum aut alibi apertum abdomen. Ab HIPPOCRATE in *Cosc.* annotatum legimus, diarrhoeam in hydropse incipiente esse salutarem. Et mihi quoque nota sunt ejusmodi exempla, ubi per longiorem diarrhoeam, effluente pura ex alvo aqua morbus feliciter fuit solutus. Contra vero, si in consummato & inveterato hydropse, visceribusque jam corruptis supervenit diarrhoea, spes in angustio posita est. Denique adhuc notabile est, quod FERNELIUS *Patholog. lib. VI.* de muliere habet, cui instante menstrua purgatione humor sub abdomine congestus per uterum sponte fuit profusus, ut omnis moles biduo sublideret, & quum proximo mense denuo succreverit, statim tempore totus iterum effluxit.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Indica-
tiones
curatio-
nis.

PRius quam truculento hydropis morbo manus adhibet auxiliatrices medicus, probe debet respicere, an curationem adhuc recipiat, an pla-

ne sit insanabilis. Hoc si animadvertit, consultum erit, a tali cura se retrahere, quam famam periclitari, aut minime hæc ipsam provido prognostico firmare atque munire. Ipsa autem genuina medendi ratio in eo consistit, ut primo aquam, quæ intra cutim & cavitates collecta stagnat, evacuemus, & dein causam, ob quam accumulata est & adhuc quotidie accumulatur, perire tollamus. Equidem aquarum evacuatio parum admodum ad curationem videtur conferre, nisi causa, cujus effectus est aquarum extravasatio, removeatur: illa enim nondum sublata nova subinde moles aquarum brevi tempore renascitur. Verum enim vero, quoniam medicamentorum, abigendæ huic causæ idoneorum vis atque energia ab aquarum copia mirum quantum infringitur & viscera quoque ac partes, ubi stagnant, temporis successu valde læduntur & corrumpuntur; eo omnino ad laborandum est, ut a nimia coluvie corpus liberemus.

§. II.

Ad quem scopum obtinendum, nisi ipsa natura, vel per largam diarrhoeam, vel per humoris ex pedibus effluxum id præstet, deliberandum est, num arte chirurgica per paracentesin commode & sine periculo id fieri possit. Qua de re egregius exstat locus apud CELSUM lib. III. cap. 21. qui ita se habet: *Erasistrato*, inquit, *displacuit per paracentesin curandi via, quia frustra aqua emittitur, quæ vitiatæ hepate subinde nascitur. Sed primo non unius visceris hoc vitium est. Nam & splene affecto, & in totius corporis malo habitus fit: deinde, ut inde caperis, tamen aqua nisi emittitur, quæ contra naturam subsistit, & jecinori, & ceteris interioribus partibus nocet, Convenitque corpus nihilominus esse curandum. Neque enim sanat emissus humor, sed medicina locum facit, quam intus inclusus humor impedit. Ac ne illud quidem in controversiam venit, quin non omnes in hoc morbo sic curati* pos-

possint, sed juvenes robusti, qui vel ex toto carent febre, vel certe satis liberales intermissiones habent. Nam quorum stomachus corruptus est, quique ex atra bile huc deciderunt, quique malum corporis habitum habent, idonei huic curationi non sunt.

§. III.

Nostre de paracentesi hæc esto sententia: Quum in principio morbi viscerum adhuc sunt bene constituta & ex celliva aquarum mole totum abdomen turget, ut sæpe fit in leucophlegmatia cum & sine anasarca juncta, nec sine periculo aqua purgante potest educi, tum tam, si modo æger ferre velit, institui posse arbitror, si modo provide & cum certis cautelis, quas B. BRUNNERUS in M. N. C. Dec. II. ann. VIII. tradidit, administretur. Hic enim clarissimi nominis Medicus loc. cit. ad putredinem feri in abdomine contenti avertendam, quæ ab aere admisso post paracentesin facile contingit, injectionem tincturæ ex myrrha & aloe cum spiritu vini camphorato suadet. Nec est, inquit, quod hanc reformidemus in abdomine: semperatur enim aqua intus contenta, roterant hanc tendines atque nervi, nam in eam spiritum cerebinthine, ardensorem adhuc, intestinis inflammatis felici cum successu adhibui. Nec dubito, quin, si ulla arte aut ingenio hæc lymphæ fermentatio in abdomine & inflammationis impediri posset, paracentesis in majorem dignitatem adfereretur, æque præstari posset, quæ aliis impossibilia visa fuerunt. Exantlata enim abdominis palude, vasa lymphatica vel rupta, vel exesa facilius persanarentur. In hydropo peritonæi sine omni periculo administratur, & sere absolute necessaria est hæc operatio. In ascite etiam desperato & incurabili eandem non ad curationem, sed ad suffocationis periculum abigendum, ut æger in vita adhuc conservetur, institutam novi.

§. IV.

At vero, ubi in anasarca vel leucophlegmatia copia aquarum per medicamentum camehta cum euphoria est educenda, id omnium maxime per purgantia paullo fortiora, in principio morbi, sufficienti dosi & debito cum regimine exhibita debet præstari. Dispicimus igitur, quænam hoc sine medicis usui hæctenus fuerint. Primo autem loco occurrit elaterium, quod a veteribus æque ac recentioribus, ad educendas aquas, mirifice laudatur. Ita DIO. SCORIDES lib. IV. c. 151. de eodem tale fert iudicium: elaterium confert hydropicis, extrahendo aquositatem mirabiliter sine noxamento, & non est stomacho nocivum. Cui adscitur AVICENNA, CELSUS, Alexander MASSARIAS & postea quoque Jacobus BONTIUS, HERCULES SAXON, Joannes HEURNIUS, Gabriel FALLOPIUS de medicinal. aquis pag. 55. REISNERUS obser. med. pag. 167. & HENRICUS ab HEER, qui invicem hoc remedii genus mirifice extollunt. Ex Anglis pariter LISTERUS & SYDENHAM in tractat. de hydropo idem omnibus aliis purgantibus longe præferunt & hic ita scribit: elaterium, sive sæcula cucumeris agrestis potenter, in permittenda quantitate, vires suas exferis in conturbanda alvo & fecibus cum serosis & agiosis humoribus copiose egerendis. Post elaterium gummi guttæ seu de Peru ab uno circiter sæculo, si ad aquam ejiciendam ad scrupulum dimidium, vel grana XII. propinetur, valde cœpit celebrari. Extractum esulæ maxime æstimatur a RULANDO & succus iridis nostratis, nec non corticis medii sambuci inter polychresta & magnæ efficacæ hydragoga non modo a medicis, sed etiam a vulgo cum laude refertur.

§. V.

Quod ad ipsam operationem horum medicamentorum attinet, sciendum est, quod acri, volatili caustico principio, nervosas ventriculi partes vel-

licando, agent & hinc vomitum in sanis vehementer ciant. Inhydropicis autem æque ac emetica ex antimonio parata per alvum magis quam per vomitum operantur, forte quod nervosæ ventriculi & intestinorum tunicæ ab aqua stagnante nimis sunt flaccidæ & relaxatæ. Unde simul luculenter adparet, ad ingentem aquarum molem ex universo corpore per alvum exturbandam leniora & mitiora prorsus non sufficere, sed talia omnino requiri, quæ subtili quodam & penetrante sale suo nervosarum & musculorum partium systema, maximeque ventriculæ & intestina stimulant insignem aquæ copiam eliminandi vim possident; quæ inter purgantia modo allata ipsaque vomitoria primas tenent, si præ diversitate naturæ corporis, plus minus sensibilibus, convenienti dosi exhibentur. Nam certe non pauca dantur exempla eorum, qui post triginta & plures dejectiones excessiva hydragogi dosi integre convalescunt.

§. VI.

Formula parva gossil. Possunt vero ex fortioribus hisce purgantibus, vel etiam emeticis varix concinnari formulæ, quibus ipse hæcenus in praxi usus sum insigni cum fructu e.g. Rec. elaterii, extract. helilebori nigri, absynthii, cent. min. mercurii dulc. singulorum drachmam unam, extract. croci grana duodecim. M. fiant cum balsamo Peruv. pilulæ ex drachma dimidia no. XX. mane sumendæ. Vel etiam insulum potest parari purgans in hunc modum: Rec. corticis medii sambuci, rad. bryon. iroidis nostrat. librar. hellebor. nigri rhabarb. Alexandr. rad. gentian. rubræ, vinetox. levidici, cortic. aurantiorum recent. ana unciam semis, summitat. centaur. minor. pugill. quatuor, caryophyll. drachmas tres, tartari tartarifati unciam unam. Fiant species cum duabus mensuris vini infundendæ & ad sextam partem pro dosi bis in septimana bibendæ.

§. VII.

Præter purgantia ore adsumta, *Forma- clysmata* quoque ad educendas aquas *Forma- clysmata* mirabilem obtinent efficaciam, quæ *Forma- clysmata* ex radice asari, cort. medio sambuci, *Forma- clysmata* rad. irid. nostr. summitat. centaurii min. flor. sambuci, feminibus IV. carminativis cum vino & aqua, addito oleo chamomill. vulgaris & drachmis duabus salis Epsomienlis possunt parari. Neque in omnibus hydropicis omni- que tempore opus est, drallicis reme- diis aquarum evacuationem moliri, sed mitiora interdum ac leniora in ma- jori paullo dosi exhibere consultum est, quæ eundem sæpe longeque tutio- rem præstant effectum. Etenim non semel sed aliquoties tribus uncias man- næ electæ cum duabus folior. senæ & cremoris tartari drachmis in aqua fontana leniter solutis & intra dimidium horæ epotis, plus quam decem libras aquarum cum euphoria exturbatas vi- di. Pulvis quoque mechoacanæ albæ ad drachmam unam vel duas cum vel sine cremore tartari inter securiora hy- dragoga jure debet referri. Neque mi- norem promeretur laudem rhabarbarum sive in substantia datum, sive in essentiam cum terra foliata tartari re- ductum. Quam in rem notabilis est historia, quam ex observatione MON- TANI *Adolphus OTTO in epistola SCHULZII* posteritati reliquit. Meminit scilicet viri cujusdam, qui quum ventre, pedibus totoque corpore in- sperate intumuisse, rhabarbarum con- tinuo usu a drachmis ad uncias usque subducto sero plene convaleuit.

§. VIII.

Post sufficientem per alvum evacua- tionem diuretica, quæ simul virtute *Diure- tica* attenuante & viscidos humores dissol- *Diure- tica* vente gaudente, in usum sunt vocan- *Diure- tica* da. Splendent hac virtute præcipue *Diure- tica* salia aquarum medicinalium, Egra- *Diure- tica* narum, Carolinarum & Sedlicenium *Diure- tica* in Bohemia, quæ in liberaliori paullo *Diure- tica* dosi oblata non modo egregiam aquas *Diure- tica* stagnantes evacuantem, sed simul etiam aperientem & diureticam possi- dent

dent efficaciam : Quo nomine pariter laudanda veniunt salia neutra , ut tartarus tartarificatus & vitriolatus , terra foliata tartari , sal polychrestum , nitrum antimoniatum , solutio oculi cancerum quæ cum cremore tartari fit , sal succini volatile cum oleo tartari per deliquium in sal medium redactum ; ante omnia vero nitrum ipsum purificatum , vel quod majoris adhuc efficaciz est , nitrum ex miscela spiritus nitri & olei tartari per deliquium regeneratum ; quæ omnia ob eximiam , qua pollent , in obstructionibus viscerum dissolvendis & tubulis renum urinosis referendis virtutem insigniter merentur commendari .

§. IX.

Quædam amplius præstet diuretica ca? Præter hæc vero in diuresi movenda non minorem pollicentur fructum salia herbarum per incinerationem parata , ut absinthii , cardui benedicti , vel solum sal tartari probe calcinatum , liquor nitri fixi atque silicium Glayberi &c. quæ paullo largiori dosi sumta in tumoribus œdematosi expugnandi mirabilem sæpius effectum præstittisse novi . Spectant huc quoque liquor nitri dulcis , liquor noster apodynus mineralis , clystus antimoni , spiritus tartari & tinctura antimonii acris ; quæ liquida medicamina vel sola , vel etiam cum dictis salibus pro circumstantiarum ratione mixta dari possunt utilissime .

§. X.

Quorum vehiculum ad præstendam munda. Plurimum tamen refert , quo quis vel quale vehiculo utatur in dictis remediis adsumendis . Hinc salia laudata neutra longe præstantiorem edunt effectum , si magis cum aqua petroselinii , fragorum , vel etiam vino Rhenano , quam cum alio potus genere sumuntur . Ego quoque non sine insigni ægrotantium levamine decoctum ex radicibus quinque aperientibus , raderyngii , ononydis , semine dauci , sellerie , bacis juniperi & alkekengi præscribere hæcenus consuevi , quod simul potui ordinario potui substitui .

§. XI.

Ufus sanctorum. Sudorifera ubi corpus totum colluvie aquarum scætet & subcutaneum emunctorium clausum & constrictum est , parum merentur laudis . Nam hydropici difficulter ad sudorem disponuntur ; & si regimine externo nimis calido vel volatilibus sudoriferis cogantur , metus est , ne inflammatio cum febre , vel etiam metastasis feri ad ipsum cor vel cerebrum , ut suffocatio aut adfectus soporosis & apoplecticus sequatur , procuretur ; quæ observatio circa balnea etiam laconica , quæ cum spiritu vini sunt , probe meretur attendi . Quodsi vero ab ingenti humorum copia tam per purgantia , quam diuretica corpus fuerit liberatum ipsaque natura ad liberorem transpirationem ac sudorem vergit , tum quidem non validiora , sed temperatiora diaphoretica , qualia sunt mixtura simplex , liquor mineralis cum refracta dosi spiritus bezoard. Bussii mixtus , tinctura antimonii selectior , vel pulveres ex cerussa antimonii , sale cardui bened. nitro purif. sive per se , sive cum rob sambuci vel ebulli mixti laudabili effectu minime destituunt , maxime si horum usum cum prudentia crebrius repetamus .

§. XII.

Remedia exteriorum. Laudatis itaque externis evacuantibus ad auspiciorem effectum consequendum externa debent conjungi quæ in nostro adfectu , si unquam in alio operam præstant laudatissimam . Etenim quum in habitu corporis extimo sub cute , ubi copiosi & effecti humores subsistunt , partiumque solidarum tonum & robur prorsus enervant , mali fomes latitet , ipsa sana dicitur ratio , extrinsecus sub varia forma admotæ remedia , quæ vi sua roborante , balsamica & resolvente humores stagnantes non modo attenuant & , ut in vasorum poros recipi possint , aptos reddunt , sed & putredini resistent , tonumque & robur relaxatis partibus restituant , ad hosce humores per congrua emunctoria & corpore

Q exterior-

exterminandos plurimum omnino conferre. Et si meam adponere experientiam licet, ego accommodatis ejusmodi subsidiis externis effectum sæpe longe præsentio rem facilioremque, quam ab ipsis internis vidi consequantur. Quæ vero huic scopo & indicationi egregie inserviunt, sunt: radices levistici, iridis, squillæ, ciclaminis, folia ebuli, herba scordii, cardui bened. absinthii, flores utriusque chamomillæ, sambuci, bæcæ lauri, juniperi, semina carvi, cumini &c. ex quibus sacculi vel epithemata possunt parari & ex vino, aceto vini & aqua calcis vivæ cocta abdomini, pedibus, & scroto calice imponi, si que refrigerint, reiterari. Atque talismodi epithemata aliis sub alia forma adhibitis externis, ut emplastris & unguentis, me quidem arbitro, longe multumque sunt præferenda.

§. XIII.

Robor. Z.
ita, quæ
ad recti-
dicam
p. de-
vendum
restitu-
unt.

Equidem recensita jam remedia tam interna quam externa ad subigendum rebellem hydropis morbum omnino sunt præstantissima; attamen sola omne curationis negotium nondum absolvunt, sed ad causas hydropis radicatas tollendas adhuc ea requiruntur prædicia, quæ, ne aqua facile regeneretur, & recidiva fiat, prohibent. Hisce itaque generosis evacuantibus subungere oportet roborantia; quandoquidem & viscerum, & valorum partiumque fibrosarum vis tonica systaltica dejecta principalis circuitus sanguinis & lymphæ per vasa impediti & hinc stagnationis causa & ratio existit. Quare hæc remedia, si ulla alia, ad graves ejusmodi passiones earumque recidivas avertendas virtute pollent eximia. Quo nomine commendamus ex materia medica radices pimpinellæ, vincetoxici, ari; Zedoar. extract. absynth. gentian. rubr. cardui bened. scordii, centaur. min. cort. calcarillæ, capparum, myrrham, succinum, cinnamomum, quando ex hisce cum menstruo tenui & vino Hungarico essentia vel elixirium para-

tur, quod pro se nata etiam cum liquore martiali, ut tinctura mart. Zolfieri potest miseri & continuato usu convenientique dosi propinari; utpote hoc medicamentum non modo ventriculæ & intellinæ, sed & hepatis, pulmones & lienem, quæ cum chylosificationi tum sanguificationi inserviunt, corroborat, atque salutare excretionem, si impeditæ, vel retardatæ fuerint, promovet utilissime.

CAUTELÆ.

§. I.

Questio est non minoris momenti, num venæsectio etiam in tumoribus hydropicis locum habere possit? Dubium videtur, quia corpus plus ingenti feri, quam sanguinis copia est repletum, partemque solidæ omni vigore ac robore sunt destitutæ, atque præterea apud auctores, præsertim recentiores, vix legitur, venæsectionem in ipsa curatione profuisse; nihilotamen minus apud antiquissimos medicos parentes, ipsumque HIPPOCRATEM multa extant loca, ubi summa cum laude mentio fit venæsectionis in cura hydropis administrandæ. Ita HIPPOCRATES de diata acutar. hæc habet: Si hydropicus difficulter spiraverit, & tempus verum fuerit, & simul ætas viguerit & virium robur adsit, de brachio sanguinem detrachere oportet. Et eruditissimus Jacob SPONIUS valde notabilem in aphorismis novis Sect. V. §. 87. observationem subiungit: Vidimus, inquit, hydropem viginti curatum venæsectionibus, qui ab exhibitis hydragogis & diureticis, cujusvis generis, magis ac magis intumuerat. Et ALEXANDER TRALLIANUS pluribus verbis de ea ita disserit: hydropem anasarca per venæsectionem curare quandoque opus est. Si jecur non solum, sed & lien ac ventriculus tumorem ac duritiem habeat, confidenter educ per exiguas missiones sanguinem, tantoque

Nam
venæsectio
ille in
hydropi
profi?

743
744

id magis, si vires non prohibeant, & copia sanguinis in venis manifesta, & agrotus in flore ætatis constitutus sit, nec ætatis anni magnus frigus afferat. Paulus vero AEGINETA lib. III. cap. 48. de curatione hydropis agens paulo clarius, sed cum data conditione id confirmat, dum ait: *currentes initium facimus in anasarca ab evacuatione per venesectionem, maxime si ob hæmorrhoidum, aut menstrue purgationis suppressionem conflata fuerit affectio.* Atque nos etiam, multiplici edocsi experientia, in hisce omnino consensum addimus: in leucophlegmatia & anasarca, si status adit plethoricus, atque ab asthma sanguineo hæc mala præcipuam duxerint originem, venesectionem magnum ad curationem momentum asserre. Negamus vero, in ascite hydropo & tympanite id sine periculo fieri posse, dum etiam ipse TRALLIANDUS in loco allegato sub finem addit, phlebotomiam in ascite & tympanitide penitus esse excludendam.

§. II.

Caustica
etiam
purgantia
sunt.

Quemadmodum in leucophlegmatia & anasarca, ad colluviem feri copiosi exturbandam, validiore medicina purgante, majori etiam sub dosi administrata interdum uti necesse est; ita in ascite nihil drastice periculosius est, utpote quibus, quod per crebriorem experientiam mihi compertum est, de subito inflammatio intestinorum sphacelosa & mortifera, quam anatome detexit, exciratur. Id vero circa fortiorum purgantium usum serio monendum existimo, quod in principio quidem locum inveniant, dum vires adhuc constant, sed quod non crebrius, & nisi interjectis sex septemve diebus sint repetenda, atque interea vires medicamenti & cibi, laudabilem succum præbentibus roborandæ. Præstat tamen a drastice illis remediis ut gummi guttæ, elaterio, colocynthide, thelboro, &c. quæ colliquativam quandam viribusque adversam facultatem, quam natura debilis &

sensibilior stomachus ferre minus potest, recondunt, interdum plane abstineri & potius in eorum locum purgantia cum emeticis lenioribus mixta propinare, quæ vel in forma pilulari, vel infusi exhibita similem laudabilem, longæque tutiorem exierunt effectum.

§. III.

Quum scorbutica humorum dyscrasia adfecti perfacile in tumorem incidunt hydropicum, tum medicamentis, quæ etiam specifica adversus hydropem virtute prædita esse creduntur, sic dicta antiscorbutica, ut radix armoracæ, raphani rusticani, nasturtii aquatici & hortenfis, nec non cochleariæ succus multum sunt præponenda, maxime quando cum sero lactis, vel decocto betæ rubræ, liberaliori paulo & repetita dosi adsumuntur. Vidi enim simplicibus hisce remediis sæpissime plebeios a tumoribus hydropicis integre sanatos, mirifica quotidie per vias urinarias copiosi serieducta quantitate.

§. IV.

Pulvis squillæ & ejus acetum a veteribus, GALENO, CÆLIO AU-RELIANO, CELSO & aliis maxime semper in hoc morbo fuit estimatum, præsertim ubi asthma ad suffocationis fere metum concurrat. Et secundum meam quoque experientiam bona testari se possum, per plures misere adfectos inopinatum inde & vix sperandum accepisse levamen. Namque hæc radix sale suo penetrante acerrimo instructa stomacho & aliarum nervosarum partium tunicis sese insignuans motum ipsis ac vigorem, stimulando restituit, humorumque circulum retardatum insigniter adjuvat. Quod dosin attinet, potest ad grana sex vel octo cum eadem quantitate radicis pimpinellæ vel ari miseri & additis aliquot nitri granis, cum vehiculo calido exhiberi.

§. V.

In tympanitide magnus & summe proficius est usus clysterum, ex speciebus

Q 2

clebus carminativis confectorum. Observavimus quoque in hac passione pilulas purgantes cum anodynis maritatis, ut sunt massæ pilularum Starckii, Wildeganstii & quæ ex extracto hellebori nigri, mercurio dulci, sagapeno, oppoponace, asa foetida &c. concinnatae sunt, insignem attulisse fructum. Præter hæc verò exterius in hoc affectu inunctio totius ventris cum oleo philosophorum, vel oleo camphoræ cum oleo amygdalarum ductum parato instituta, & per aliquot dies continuata summo solet esse auxilio.

§. VI.

In malo alitico, ubi viscera valde sunt affecta & spes sanitatis recuperandæ pertenuis ostenditur, lenioribus laxantibus & roborantibus unice agendum est. Cui usui inserviunt pilulæ polychrestæ ad mentem Beccheri paratæ, & interposita semper salis aperitivi dosi propinatæ. Quam methodo, nisi res omnino conclaumata est, miseri vel curantur, vel certe diutius conservantur.

§. VII.

Incidit interdum, ut hydropici per hæmorrhoides, vel per nares vel etiam semine per menses ingentem sanguinis profusionem, non sine virium notabili decremento & periculo patiantur; quo casu nihil absurdius & ineptius est, quam narcoticis, ut massa pilular. de cynoglossa, vel aliis stypticis ad eam comprimendam uti. Nam augentur inde viscerum obstructions, quæ has fluxiones immodicas progignunt, & virium major sit delectio.

§. VIII.

Oritur interdum post perperam institutam salivationem hydropica hæmorrhædia, atque tum decoctis, quæ lignum guajacum, sassafras, radicem lapathi acuti, lignum quernum, argentum vivum & antimonium, in petia ligatum ingrediuntur, debet expugnari.

§. IX.

Quando serotum vel ex hydrocele vel ex delapsu aquarum ex abdomine magna humorum copia turget, adeo ut valde situm in lecto & movendi possit. tentiam impediatur, paracentesi multum commendantur, quæ tamen parum juvat, ut potius nonnunquam plus incommodi creet nec sine periculo supervenientis sphaceli suscipiatur. Et quia humor intra membranas testium satis viscidus hæret, ejus effluxus plerumque parcius esse solet. Præstat in tali casu externis cataplasmatibus discutientibus, quorum catalogum supra recensuimus, inhzere & curam moliri.

§. X.

Quando ipsa natura, optima medicatrix, sponte suas sibi quærens vias cutis poros vel in pede, vel in abdomine aperit, per quos non sine notabili tumoris subsidentia dies noctesque multum feri profunditur; cavendum maximopere est, ne corruptio accedat, quam per epithemata, quæ superiori loco præscriptisimus, frequentius adhibita debemus prohibere. Interne vero tum temporis cum elixiriis roborantibus balsamicis natura juvanda, corruptio internarum partium avertenda, viresque conservandæ sunt.

§. XI.

HIPPOCRATES lib. VI. epidem. Methodum hanc curam hydropicis proponit: Hydropice laborantem conveniens exercitatio- nibus defatigari, sudare, panem edere, parum bibere, vino albo, nec stridulo multo somno uti, & purgantia adsumere, quibus aqua & phlegma vacetur. Utilissima hæc curandi methodus potissimum de prima hydropis specie, leucophlegmatia, intelligenda venit, in quam perfacile ii, qui morbos longos & immodicas hæmorrhagias perpelli corpus nimio cibo vel potu replent, incurrunt. Hisce commendat exercitia, quibus corpus evadit magis transpirabile; deinde sudorem, quo pars copiosi feri avolat, tum panem, qui non serolum sed laudabilem chylum gignit:

gignit & prodest etiam potus abstinentia, tum quia *crefcit indulgens ſibi diſcus hydrops, nec ſitim pellit, niſi cauſa morbi ſugerit venis*, tum quia aucto per ſitim calore ſuperſtibus humiditates diſſipantur. Neque infrequentes ſunt hiſtorix hydropicorum, qui ſola potus abſtinentia per annum integrum convalere omnino. Vinum album urinas movet, ſomnus humiditates auget; hydragoga vero medicamenta lacra hujus morbi anchora ſunt, quia nimium humidum auferunt.

§. XII.

*Caratto
mali a
ſtuiten.
tia oriſi.*

Quam ex flatulentia primarum viarum, præſertim in hypochondriacis, tumores cœdematoſi, qui initium hydropis conſtituunt, facile gignantur, expedit tunc non purgantibus, ſed enematibus ſedulo uti, quæ ex ſpeciebus carminativis & roborantibus, ut Bacis lauri, juniperi, herba rutæ, majoranæ, foliis ebulli, flor. chamomill. vulg. & rom. & feminibus quatuor carminativis, ex aqua vel lacte coctis cum decenti olei anethi & chamomill. coſti quantitate optime conſciuntur. Eadem methoſo feliciter sæpe uſi ſumus, ubi ex retropulſa, vel intus retenta materia podagrica ſpſimi & ſtatus in inteſtiniſ initium tumoris hydropici machinantur.

§. XIII.

*Caratto
mali a
ſuppreſ.
ſi tu-
moris
ſanguis
noli.*

Sequior ſexuſ longe ſere magis quam virilis tumoribus hydropicis eſt obnoxius, ſi deficit vel ſuppreſſa ad tempus remanet, vel ante quinquageſimum annum plane ceſſat menſtrua per uterum purgata: quod iſ potiffimum evenit feminis, quæ otio, ſomno & vitæ ſedentariæ nimium indulgent, vel ſollicitudine & mœſtu diutius afficiuntur. Juvat tali in caſu tum ad præſervationem, tum ad curationem ſanguinem mittere, corpus movere, peregrinari & locum mutare. Quæ ſi nihil proficiunt, aquis mineralibus tam interne quam externe uti convenit, quæ etiam in ſuppreſſis hæmorrhoidibus in viris, ad eas revocandas, magno ſunt præſidio & auxilio.

Tom. IV. Part. IV.

§. XIV.

Quod ad curationem cœdematum in pedibus attinet, ea provide eſt adoranda. Per multa enim eaque trititia novimus exempla, quæ eam perverſo modo inſtitutam peſſime ceſſiſſe reſtantur. Nam ſi adſtringentibus, ſive cataplaſmatibus tractantur ejuſmodi tumores, detumeſcunt quidem pedes, ſed intus ſeroſus latex per meſtaſin repellitur & ad pulmones delatus catarrhum efficit ſuffocativum funeſtum. Longe ſecurius eſt pannis calidis, vel ſaccis arena aut ſurſuribus calidis repletis eos fovere, ut in perpetua ſerventur tranſpiratione. Neque inutile eſt, ſalcia latiori moderate adſtriſta partes tumentes conſolvere, ita ut ab extremo partis incipiatur & uſque ad tumoris finem inducatur. Sunt nonnulli, qui ſcarificationem, vel etiam profundiorẽ inciſionem cum CELSO ſuadent, qui eam ſiſ verbis præcipit: *incidendum quoque ſuper talum, quatuor ſere digitis, ex parte interiore eſt: quo per aliquot dies frequens humor ſeratur: atque ipſos tumores incidere altis plagis oportet*. At vero, me quidem iudice, tale quid provide & prævia prudenti deliberatione debet fieri; nunquam vero in aſcite, vel ſcorbutica humorum dyſcracia laborantibus moliri. Facile enim ſupervenerit ſphacelus & propter nimis laxam carnem & aquoſum aſſluxum difficultur ejuſmodi vulnera conſolidantur.

§. XV.

Ultimo loco, ut de eventu mali certiores ſiamus, juvabit omnino tenere auream regulam CELSI, quæ ſiſ verbis comprehenditur: *Commodum eſt, lino quotidie ventrem metiri, & quæ comprehendit alvum, notam imponere: poſtero quoque die videre, plenius corpus ſit, an extenuetur. Id enim quod extenuatur, medicinam ſentit. Neque alienum eſt, metiri & portionem ejus, & urinam. Nam ſi plus humoris excernitur, quam aſſumitur, ita demum ſecunda valetudinis ſpes eſt.*

*Regula
Celiſi de
cœdemato
mali co-
gnofci-
do.*

Q 3

ENAR.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

*Hydropis
anasar-
ca cum
tympe-
matide
jaectus
sanatus*

Femina triginta annorum, sanguinea habitu corporis spongioso & iuculento prædita, quæ semper largiora habuit menstrua & aliquot cum enormi hæmorrhagia & multis polyposis concretis ejectis perpeffa est abortus; imminenti quondam mensium fluxu vehementi corripitur terrore; unde ille mox suppressus varia attulit incommoda. Siquidem nunc optima femina de ingenti corporis lassitudine, inappetentia, præcordiorum anxietate cum languida pulsuum celeritate pedumque intumescencia cœpit conqueri. His demum malis jungebatur valde difficilis & anhelosa respiratio, ipse tumor ad femora ulque ipsumque abdomen, quod tactu durum & tensum erat, adscendebat, cibi adsumti in status resoluti multas creabant anxietates, sitis intendebatur, & inrescente spirandi difficultate, ægra in lecto erecta sedere & ob suffocationis metum liberam captare auram per fenestras debebat. Varia hinc inde remedia tam emmenagoga, quam purgantia & diuretica nihil ferebant opis. Tandem vero ex pedibus sponte apertis quotidie largæ aquæ effluebat copia, unde abdominis tumor mirum subinde decresebat. Ego hinc ad putredinem ascendam pedibus exterius adplicare iussi sacculos semine milii, anethi, carvi, bacis lauri & juniperi, herba absinthii, scordii, flor. chamomill. repletos & in vino rubro coctos. Interne singulis IV. diebus obtuli decoctum mannatum cum tartaro emetico acuatum sub tali formula. Rec. Mann. el. uncias duas, aquæ flor. acaciæ uncias V. terræ foliat. tartari drachmam unam. Coque. & solve leni calore. Adde tartari emetici grana tria solut. ol. de cedro gutt. IV. essent. cortic. aurant. gentian. rubræ ana guttas XL. M.

quo medicamento mira æquarum quantitas summa cum euphoria, sine torminibus & virium prostratione fuit edueta. Præterea elixir nostrum balsamicum cum vino Hungarico ter de die sumendum fualsi. Et hac ratione post aliquot hebdomades, tumore & duritie successive evanescentibus, appetentia cum viribus rediit, pulsus simul factus est naturalis facielque reddita coloratio. Denique circa illud tempus, quo menses ex utero ferri consueverunt, venam in pede secundam curavi, & en! altero die post ipsi menses prodierunt & tam misere afflicta femina exoptatissimam recuperavit sanitatem.

EPICRISIS.

Sistit hic casus exemplum hydropis, qui ex mensium, vel in viris ex hæmorrhoidum fluxu cohibito, salvis adhuc & sine induratione, obstructione vel scintillescentia visceribus, subito solet enasci. Subortus autem a talismodi causis hydrops facilius, quam quidem alius potest sanari, si metuentæ viscerum, ob diuturnam humorum extravasatorum stasim, corruptioni aptis occurrere remediis festinamus. Longe autem felicius succedit sanationis negotium, si sponte a natura in pedibus sit apertio. Nam copia humorum extravasatorum sublata relictæ adhuc in corpore aquæ facili negotio a medicamentis digerentibus & evacuantibus vinci possunt & excerni. Ego vero, si mitioribus res peragenda est, ad sufficientem & tutam humorum evacuationem vix convenientius & efficacius reperi medicamentum, quam quod ex majori mannæ portione & aliquot tartari emetici granis concinnatur. Diei enim vix potest, quantum hoc remedium educat aquæ quantitatem, sine omni turba & vomitu, qui rarius in hydropicis per emetica solet cieri. Præter hæc notabile in hoc casu occurrit, quod frustra teneatur mensium repente suppressorum revocatio

catio in iis corporibus, quæ a diuturniori animi affectu & nimia humorum vitioforum stagnatione omne partium robur perdidit. Multo magis eo respicere debet medicus, ut prius effectus morbosos removeat, & viribus quodammodo resumptis ciborumque adpetentia restituta, circa illud tempus, quo menses fluere soleverunt, vel sanguinis missione in pede, vel pilulis balsamicis refracta dosi aloeticis & crocatis naturam ad mensum negotium leniter stimulet.

OBSERVATIO II.

*Leno-
phleg-
matis
a febre
quarta-
na mole-
stia-
ta.*

Militiæ præfessus, quinquagenarius, corpore valde robustus, ob varios in victu & potu excessus autumnali tempore in febrem incidit quartanam, qua quum per mensem & ultra laboraverat, huius molestiæ pertæsus per quatuor dies larga in quantitate decoctum adsumit valde chinatum; unde febris quidem evanuit, sed non multo post, prægressa corporis refrigeratione ciborumque concoctu difficultum intemperantia, pedes cum abdomine ceperunt intumescere, vires imminui & respiratio valde difficilis reddi. Ego consultus curam hoc modo institui: Primo sal quoddam aperitivum, quod sal tartari & Carolinarum, nitrumque purificatum habebat, ad drachmam unam in aliquot uncias aquæ & vini solum bis de die, ut mane & hora quarta pomeridiana, sumendum obtuli. Dein in prandio elixir nostrum viscerale, & ante decubitus undecim pilulas balsamicas deglutendas dedi. Denique pro potu ordinario decoctum sarsaparill. cum tertia vini Mosellani parte remixtum præscripsi, tam felici eventu, ut intra mensis spatium integre miser convalescit.

EPICRISIS.

A nullo morbo præcedente crebrius hydrops nascitur, quam ex febre quar-

tana perperam curata: quod suo jam tempore GALENUS lib. III. de locis affect. & discretissimus CELSUS sat luculenter prodiderunt. Etenim, quum sedes tum quartanæ, tum hydropis in ipsa hepate, ut jam veterani tulit opinio, præcipue debeat collocari, evidenter adparet, quando hæc febris nimis præcipitanter & antequam obstructio in hepate vel per ipsam febrem, quæ optima est medicina, vel per congrua remedia naturam adjuvantia, satis expedita fuit, cohibetur, perfacile recidivam febris, aut alium longe graviorem morbum, qualis hydrops est, succedere. Idque eo magis evenit, si forte ob nimiam ciborum adpetentiam, corpore adhuc debili, multi crudi spissique generantur humores, qui ad hepatis infarctum denuo augendum mirum quantum conferunt. Equidem in longinquo artis exercitio complures ejusmodi casus, ubi ex quartana imprudenter suppressa vel novi insultus febriles vel anasarca hydrops prodierunt, adnotavi, sed nulla alia quam supra proposita methodo, quæ unice ad obstructions viscera tollendas & excretiones restituendas directæ est, curam institui & benedicente Numine feliciter perfeci.

OBSERVATIO III.

Femina generosa, triginta annos nata, succulenti & formosi habitus, tertio mense gravida abortiendo incredibilem sanguinis in magna frusta coactam, quem molam dicunt obstetrices, ejecit copiam; unde mirum in modum debilitata, vires quidem ex parte resumpsit, sed quum crescente siti nimia erat in potu, exactis binis mensibus ad faciem usque a pedibus valde intumuit, anxie spiravit & de summa totius corporis gravitate lotiusque retentione conquesta fuit. Consultuit itaque medicum, qui grana decem elaterii in forma pilularum præscripsit, unde mira colluviei serosa per quindecim fere sedes educta fuit.

Q 4

quan-

*Leno-
phleg-
matis
a morbo
in idem
loco.*

quantitas cum insigni tumore decre-
mento. Interpositis postea per sex cir-
citer dies medicamentis stomachicis,
quæ ex extracto absynthii & cent. mi-
nor. spiritu nitri dulci, tartari, & ef-
fentia cortic. aurant. & cascarillæ con-
stabant, eadem dosi pristinum subjun-
gebatur purgans; quo iterum magna
seri exturbabatur copia. Tum vero
ter singulis diebus rob. ebuli ad unciam
dimidiam fuit oblatum, & pro potu
ordinario vinum Mosellanum cum
fontibus Donnsteiniensibus adsumtum,
& sic brevi post urina secedebat libe-
rior, totumque corpus, quod antea
sæcum erat, leni suffundebatur mado-
re: ita ut intra sex hebdomandum de-
cursum ægra pristinx redderetur inte-
gritati.

E P I C R I S I S.

A nimis hæmorrhagiis per causam
tam internam quam externam indu-
ctis, vel a sola crebriori sanguinis & ve-
na secta detractiōne tumorem concita-
ri hydropicum, plane non novum, sed
in experientia satis obvium est. San-
guine enim notabiliter imminuto vasa
minima tam secretoria quam excreto-
ria collabuntur, & nec utiles ad motum
sustinendum humores, ut cerebri flu-
idum, secretantur, nec inutiles per
organa excretoria rite separantur. Un-
de residua sanguinis portio non modo
crasis sua valde immutatur, sed & in
motu ac cursu suo impeditur; ut inde
per facile seri contingat secessio. Quod
vero si incidit, non statim hydrops
emergit anasarca & ascites, sed in prin-
cipio solum leucophlegmatia corpus so-
let occupare, quæ ex abundantia seri
inter panniculum adiposum, ob mo-
tum vitalium imbecillitatem, sta-
gnante suam ducit originem. Et hæc
hydropis species ex facili potest curari,
si modo medicamentis, sale quodam
subtili volatili vim suam exferentibus
mature succurramus. Hæc quippe dum
non modo in tunicas vasorum motrices
agendo, tonum ac robur ipsius resti-

tuunt, sed & glandulosas intestinorum
partes stimulando, stagnantis seri col-
luviem per alvum ejiciunt utilissime.
Qua virtute præ cæteris pollet elate-
rium, a medico cum bonis ægrotæ re-
bus oblatum; in cujus laudes, jam su-
pra satis expositas, redire nolo.

OBSERVATIO IV.

Illustris scemina XL. annorum, suc-
ci sanguinisque plena, & semper lar-
giorem mensum fluxum experta, ^{Firma}
^{corbati.}
^{co. hy-}
^{dropica}
^{curata.}
quinquennio abhinc autumno incidit
in dysenteriam, tunc temporis epide-
mice grassantem, sub qua cum lævis
ventris torminibus cruentas habuit de-
jectiones. Per mensem & ultra hoc
malo conflictata convaleuit quidem, sed
abhinc vires recipere vix potuit; appe-
tentia ciborum erat fere nulla, potu-
lentorum nimia, abdomen flatibus
valde turgidum, alvus, quæ antea tite
respondebat, nunc restrictior, cum
languida pulsuum celeritate. Inter
hæc quum adhuc id haberet infortunii,
ut ob inopinatum trium filiorum obi-
tum magno adhereret morore, ac-
cidit, ut incrementum virium defectione
& coloris pallidi in lividum conversio-
ne, univertum corpus, maximeque
pedes & hypogastrica regio valde in-
tumesceret. Ad hunc tumorem acce-
debant summa spirandi difficultas &
ad levio rem motum cordis palpitatio-
nes, mensum copiosus & aquosus flu-
xus, urinæque tenuis secessio. Con-
sulti sunt plures medici, qui per acro-
ra purgantia, martialia & calidiora
diuretica curationem tentarunt, sed
irrita omni opera ægram hydropo pe-
storis lethali laborantem existimantes
derelictam habuerunt. Tandem & ego
consultus hanc ini methodum. Primo
singulis diebus ante decubitum decem
pilularum balsamicarum & alternis
diebus mane drachmam unam salis di-
gestivi, quod terræ foliat. tartari, oeu-
lor. cancr. arcani duplicati æquale pon-
dus cum dimidia nitri purificati por-
tione habebat, ex aqua & vino sumere
&

& infusum theiforme superbibere iussi. His ita per decem dies adhibitis radicem mechoacan. alb. ad drachm. unam cum rad. ipecacuanæ granis XV. & nitri purificat. gran. X. subjunxi; quo medicamine mira aquosi liquoris, sanguine parum tincti quantitas per uterum excreta & alvus simul ad decem sedes stimolata fuit. Elapsis quatuordecim diebus idem remedium iteravi, interponendo elixirum meum viscera. le balsamicum, bis de die ex aqua fœniculi & meliss. citratæ vinof. capiendum. Et sic convalescentiæ spes adparebat exoptatissima; siquidem abdomen non modo detumescerebat, sed & respiratio erat liberior, facies vividior & appetitus cum viribus vegetior; unde ego medicamentis balsamicis continuandum ratus, elixirum præscripsi ex tinctura tartari, essent. gentian. rubræ, succini, & additis aliquot olei carminativi guttulis compositum; circa instans vero mensium tempus pilulas nostras balsmicas dedi, quibus ingens aquæ & viscidum humoris copia fuit expurgata. Adpropinquante vere loco acidularum & thermarum per mensis spatium in villa rurali mane adsumta fuit tinctura martis pomata, de super bibendo mensuram fere unam brodii medicinalis, in quo herba nasturtii aquat. rad. asparagi, fœniculi, petroselin. apii, addita cremoris tartari portione, erant decocta. Absoluta hac cura elixirum nostrum balsamicum & interdum ex rhabbarbo & pæsul's cum cremore tartari laxas ægra adhibuit, & sic intra biennium restituta jam integerrime vivit.

E P I C R I S I S.

Varia sunt in præfata morbi historia, quæ probe merentur adnotari, quorum potissima sunt -

1.) quod malum dysentericum, nisi finito morbo tonus & motus ventriculi ac intestinorum peristalticus convenienti medicina roboretur, per facile graviorem, ut hypochondriacum &

cachectico-hydropicum excitare adfectum possit. Tono quippe & robore harum partium destructo, non modo ciborum digestio & chyli boni generatio, sed & sordium per alvum excernendarum secessio multum vacillat, adeoque ad spasmos & flatulentias, gravium symptomatum genetrices, intestinorum canalis disponitur.

2.) quod hydropicum malum longe facilius in feminis ob uterum & mensium negotium, quam in nobiliori sexu producat. Nam propter difficultatem sanguinis per uteri venas, in semet ipsas valde implicatas regressum non modo vasa uterina sanguine facile infarciuntur multumque serositatis ibi deponitur, sed & in toto corpore humorum circuitus languescit & retardatur, adeoque ad cachexiam hydropicam fit transitus. Qui tali vero fundamento nititur hydrops curatu est facilius, quam ex hepatis vitio enatus. Longe enim expeditius est, obstructa uteri vasa referare, sanguisque impeditum motum promovere, & collectas ibi serositates expurgare, quam hepar obstructum & induratum emolliare, & sanguinis per ejus vasa circuitum in ordinem redigere. Cujus rei luculento esse testimonio potest felicissima collectæ humiditatis in nostra ægrota per uterum evacuatio, a medicamentis digestivis leniterque stimulantibus adjuta, quam ego non semel sed sæpius in feminis cachecticis & leucophlegmatia laborantibus observandi occasionem habui.

3.) probe notandus est saluberrimus tincturæ martis pomatæ cum brodio carnis medicinali usus. In genere tamen notari velim, martialia in forma liquida & temperato acidulo menstruo parata majori cachecticis feminis quam viris esse præsidio. Hæ enim ob laxiorem & spongiosorem, quo præ nobiliori sexu gaudent, texturam ejusmodi roborans & subadstringens medicamentum optime ferunt.

OBSERVATIO V.

*Hydropē
affectus
frigidi
pau in
cubitu
eo.*

Juvenis viginti annorum generosus, habitu corporis spongioso præditus vitæque sedentariæ addictus, a prima statim infantia ex scabie retropulsa insigni pedum abdominisque intumescencia cum lividis maculis in cute hinc inde efflorescentibus laboravit. Academiam ingresso, valetudinis emendandæ causâ exercitium commendabatur pugillatorum, a quo vehementer aliquando calefactus quum largiorem frigidæ cerevisiæ haurium infunderet, mox pessime habebat. Languor enim universi corporis cum tussi valida & respirandi angustia sequebatur, aquosus pedum tumor crescebat, tantæque subinde capiebat incrementa, ut non modo scrotum, sed totum quoque abdomen occuparet & ad ruptionis usque metam distenderet. Præterea, quod notabile erat, a nimia scroti inflatione retrahebatur menium, & præputium instar vesicæ inflatum urinx excretionem, quæ communiter in hydropē parciore esse solet, retardabat, pedes frigidissimi nec ignitis tegulis ad calorem naturalem poterant reduci, appetitus tamen adhuc modice constabat. Præter varii generis medicamenta consilium inibant medici de scroto aperiendo, ex quo cum lancetta aperto ingens aquæ profluebat copia, unde scrotum quidem cum abdomine diminutum, somnus quietior & vires quodammodo resectæ videbantur, pedum vero tumor æque ac molestum tussendi conamen perseverabat. Sanato hoc ulcere pristina ludebatur tragoedia: namque abdomen cum scroto denuo in magnam crescebat molem. Rursus itaque cutis in membro virili incidebatur & plus quam X. feri educebantur libræ. Hoc pariter vulnere consolidato vires iterum cum appetitu vigere ventisque tumor, remittere videbatur. At vero quum patiens, ob summum

genti angeretur morore, acidebat, ut prævio horrore & succedente æstu erysipelas in pede erumperet, cui depellendo vix ulla pars erat medicina. Dolor enim & tumor inflammatorius mox totum corripiebat pedem & circa quintum diem livida, cum interspersis magnis vesiculis, emergebant maculæ, pulsus ferebatur debilis & celer, sitis urgebat fere inexhausta, noctes erant inornes, alvus præter modum fluida, urina alba & clara, tandemque viribus consumtis æger placide exspirabat. Corpore post mortem dissecto intra abdominis musculos & pinguedinem magna observabatur aquæ quantitas; in cavo vere abdominis mensuræ quatuor, in thorace mensuræ dimidia, in pericardio quatuor circiter unciæ fuitabant aquæ limpidissimæ. Hepar & lien, insolitæ magnitudinis & coloris pallido-albicantis, reperiabantur durissima, sanguine pene omni destituta, qui tamen supererat in hepate sanguis ex globulis instar milii solis duris videbatur compositus. Bilis erat paucæ & instar glutinis compacta, brunæ coloris. Vasa venosa valde extensa parum continebant sanguinis, loturæ carnis non ab similes. Duplicatum peritonæi, quæ urethères & vasa spermatica, ipsamque vesicam continer, copiosis hydatidibus erat obfessa, ex quibus distillis magna aquæ profluebat copia. Pulmones denique erant fere exsangues & candidi, in corde vasa coronaria valde inflata. Dissectis pedibus membrana, sub qua adeps reconditur, aqua turgescebat, & quum perveritum erat ad membranam, quæ musculis supersisterit, ea instar vesicæ aquæ repleta adparebat, factaque dissectione aquæ instar rivi effundebantur & glutinosa materia tragacantham referens conspiciebatur.

E P I C R I S I S.

Ex hac memorabili morbi historia plura notata digna in usum medicum possunt elici;

1.) extraordinaria vasorum venosorum magnitudo sanguinis circuitum per venas indicat impeditiorem & valde retardatum, a quo etiam derivandum est, ut vasa lymphatica, ob lymphæ a sanguine secessionem ampliata tandem disrumpa fuerint.

2.) induratio illa viscerum malum ostendit incurabile, quam dudum jam optimus juvenis intus absconditam recondidisse videtur. Quare non mirum est, a pluribus abhinc annis eum cachexia laborasse, quam tumores pedum cedematosi & maculæ in cute flavæ & lividæ commonstrant luculentissime.

3.) peculiarem meretur animadversionem, quod exigua sanguinis in vasis & visceribus reperta fuerit quantitas, maximeque hepar, lien & renes omni fere rubedine adparuerint exuta: cuius rei ratio exinde venit deducenda. In tali statu cachectico-hydopico, ob segniorem sanguinis progressum, sanguificationis actio, seu chyli in sanguinem conversio mirum quantum læsa est ac depravata; hinc omnes, qui ingeruntur cibi in serum potius, quam sanguinem solent transmutari. Et inde quoque fit, ut sanguis hydropicorum e vena emissus nunquam non copioso sero sit repletus.

OBSERVATIO VI.

Hydropis sympto-
matibus. Vir quinquaginta annorum, laetiori diætæ vitæque sedentariæ addictus & lacticius cum fructibus acidis horis in deliciis habens, prægresso diuturniori mœrore incidit in cachecticum corporis habitum, ex colore faciei lurido, sublivido & ad flavidinem inclinante satis conspicuum; unde ciborum appetentia, satis antea

vegeta una cum viribus valde concidebat, flatus & borborygmi in abdomine, ob segniorem alvum, miras creabant molestias, respiratio cum præcordiorum anxietate reddebatur difficillima, ut per intervalla morti proximus æger haberetur, & quod maximum erat, pulsus micabat debilis, nonnunquam intermittens, plerumque inæqualis. His tandem malis jungebatur ictericus faciei color cum majori pectoris angustia pedumque intumescencia, quæ altius subinde ascendendo ipsa demum femora & scrotum oblidebat. Multa a variis medicis adhibita medicamina nihil afferbant levaminis. In consilium itaque adscisciebatur alius cura hydropis famigeratus medicus, qui extractum elastici & enulæ ad drachmam unam cum jusculo calido aliquoties propinabat; unde *ἡ νόσος* fortiter expurgabatur ingens viscidæ copia, & decrescente pedum abdominisque tumore læta convalescentia spes affulgebat. Nihilo tamen minus quam anxia præcordiorum oppressio aucta potius quam diminuta & vires cum appetitu magis inde prostratæ viderentur, ego cum aliis adstantibus medicis validius illud catharticum seponere & nonnisi temperata balsamica & roborantia adsumere suasi, donec omnibus in pejus ruentibus æger diem obiret supremum. Cadavere aperto in abdomine pariter ac thorace magna feri extravasati conspiciebatur copia. In cordis & pulmonum vasis delitescabant concretamenta polyposa, ex dextro cordis ventriculo per arteriæ pulmonalis ramos dispersa. Fellea cystis calculo, tres minimum drachmas adaquante multisque minoribus lapillis erat repleta. Totum vero hepar cum liene atro sanguine inveniebatur infarsatum valdeque flaccidum & reliqua vasa venosa omni fere sanguine privata.

E P I C R I S I S.

Docet imprimis hic casus, quomodo

EX

ex præcedentibus & ad unam quasi conspirantibus causis hydropis fiat generatio. Siquidem habitus corporis spongiosus, acidorum & lactis abusus, animi moeror & vita laboris expers ejus sunt naturæ ac indolis, ut spiritalcentiam sanguinis imminuendo, humores valde glutinosos ingenerent, quidam vasculorum obstructions, concretionisque polyposas & calculosas materiam subministrant largissimam. Videtur autem hydrops in præsentī casu magis symptomaticus, qui obstructionem hepatis & spasmos præcordiales, ob calculum in cystide fellea & polypum in corde atque pulmonibus contentum, indutos excepit. Anxietates enim & spasticæ præcordiorum stricture, multo magis vero concreta ista fibrosa, pulmonum vasa replentia liberiorem sanguinis circuitum non modo in pectoris regione, ubi sedem fixam habent, sed per reliquas quoque remotiores partes impediunt; unde ob tardiores ejus circuitum serum in vasa lymphatica secedit, & in porosum habitum effunditur. Quodsi vero polyposa ejusmodi repagula hydropicorum tumorum causæ existunt, facile est judicatu, cum hæc ipsa nulla ex pugnari arte queant, morbum fieri insanabilem. Videmus hinc purgantium, præsertim validiorum usum positus hinc circumstantiis magis esse noxium quam proficuum: quandoquidem hæc, validissime in genus nervosum agendo, anxietates & spasmos in præcordiis sævientes adaugent, ut inde non possint non vires cum appetitu magis prostrerni. Nos in genere ita judicamus, longe consultius esse, hos morbos tempestive avertere, quam, ubi increverunt, iis curandis multam operam impendere frustraneam.

OBSERVATIO VII.

Hydrops pectoris Vir triginta annorum, complexionis sanguineæ, qui adolescentiæ annos *lithali* inordinato vitæ genere transegit ma-

ximeque spirituosos potus magna in copia ingurgitavit, militiæ deditus corpus quondam vehementer exponebat frigori, quod quum pectus potissimum occuparet, brevi post de stabili & fixo sinistri lateris dolore, spirandique difficultate conquerebatur. Mutato vitæ genere, quum a vita valde laboriosa ad quietam transfret, non modo dolores & præcordiorum anxietates, sed tussis quoque & spirandi angustia tanta cum vehementia ingravescabant, ut per fenestras nunquam liberiorem anhelare aerem debuerit. Accedebat dein pedis & femoris sinistri intumescencia, quæ scroto simul valde distendebat, alvus & appetitus satis bene constabant, & urina mingebatur flavescens coloris tenuis. Tandem cum data occasione in nimium effusus risum pectus vehementius commoveret, mox de summa spirationis angustia conquerens in horas suffocari videbatur & sub debili & inæquali arteriarum pulsatione per validam tussim eliciebat sputum sanguine leviter tinctum; & demum viribus penitus dejectis tertio die post animam efflabat. In sectione cadaveris totum abdomen conspiciebatur integrum, in thoracis autem cavitate in sinistro latere mira aquarum fluctuabat quantitas, quæ ad septem propemodum libras accedebat. Cordis vasa concreta alba instar calami scriptorii continebant, pulmones erant depressi ac collapsi, & arteria pulmonalis, polypo intus repleta, visui se offerebat nigra & sphacelata, foetidum spirans odorem. Penitus deinceps inspecta thoracis cavitate in dorso variæ se objiciebant membranæ & cuticulæ dilaceratæ, a vertebriis & costis thoracis separatæ, quæ non obscure indicabant, magnum hic delituisse sacculum membranaceum aqua repletum, qui disruptus tantam aquæ copiam in thoracem effuderit, ipsamque mortem acceleraverit.

E P I C R I S I S.

Mortuus est hic æger hydropē thoracis, quo orthopnea vexati, ut recte monet BAGLIVUS, qui non nisi erecta cervice spirare, nec in lecto, ob suffocationis metum stabilem invenire locum possunt, plerumque laborant. Sed memorabile in nostro casu videtur, quod hydrops fuerit sacco-
tus, & aqua extravasata sacco membranaceo ex pleura a costis separata producto inclusi, quæ dolorem fixum peperit, liberamque pulmonum expansionem, præsertim sub diaphragmatis a ventriculo inflato compressione, impedivit. Postquam vero, tumore per risum rupto, serum in tanta copia effluxit, ut pulmones inundaverit, non potuit fieri, quin denegata horum expansione, sanguinis circuitus plane fuerit interceptus, & strangulatione quasi æger interemtus. Quod vero ex aspera arteria serum sanguinolentum tussi fuerit rejectum, hæc videtur ratio, quia sanguis per arteriam pulmonalem in pulmones reductus, & regressu suo impeditus, cum impetu ad tunicam asperæ arteriæ glandulosam confluit, ibique inflammationem excitavit. Quod dein pedum intumescentiam attinet, sciendum est, hanc fere inseparabile hydropis pectoris esse symptomata. Si denique curationem truncanti huius mali attendere velimus, nihil dubii est, quin in ejusmodi casu paracentesis cum fructu possit institui, si modo ægrotus hancce admittere operationem non recuset: præsertim quum jam olim HIPPOCRATES eandem in hydropē pectoris commen-

OBSERVATIO VIII.

Hydrops pectoris, asthmatico-hydropsicus, sexagesimum
Annus est, & quod excurrit, quum
vir in summa dignitate constitutus,

ætatis annum supergressus, meum pos-
tularet judicium de transmissa totius
morbi historia, quæ hæc continebat
momenta. In adolescentia vir gene-
rosus multum sæpe cruoris & naribus
fundere suevit, & cum academicam
ingressus vitam, litterarum studiis &
lucubrationibus in multam noctem
productis, neglecto corporis motu
plus iusto indulisset; adfectionem in-
cidit hypochondriacam cum hæmorrhoidibus cæcis junctam; ad quam
mitigandam aquas Wildungenses &
Schwalbacenses aliquoties cum fructu
potavit. Ante duodecim vero annos
medicus fontes Pyrmontanos bibere
jussit; enim vero ab horum usu mox
redierunt hæmorrhoides cæcæ valde
furentes, quæ tandem applicatio hi-
rudinum in ulcus fistulosum transie-
runt. Post hæc per aliquot annos an-
xietatibus cardialgicis, & asthmaticis
pectoris oppressionibus per intervalla
fuit obnoxius, quibus duobus abhinc
annis dolores podagrici & nephritici
cum pertinaci ischuria stipati accesserunt. Nunc dimidium effluxit anni,
ex quo prævia iracundia adfectus asthmaticum cum summa præcordiorum
anxietate graviter invaluit, & pe-
dum primo, mox femorum & scroti,
totiusque abdominis tumor successit.
Consultuit itaque medicum, qui insu-
sum purgans exhibuit per sex dies bi-
bendum; unde, magna sexi colluvie
excreta, inferiores quidem partes de-
tumesce coeperunt, sed remanente
asthmate, licet remissiori non multo
post in sinistro thoracis latere dolor
obortus est cum sputo cruento puncto-
rius, ipseque tumor recrudescens pri-
stina loca repetiit; unde urina feces-
cit parcius, & spirandi difficultas cum
somno pauco & perpetuo pleuritico
dolore denuo increbuit. Hæc morbi
sunt historia, qua attente perfecta
singulisque probe pensitatis respon-
sum dedi: quod asthma, hæmo-
ptoe, pleuritis, & ipse tumor hydro-
picus pulmone male adfecto, & vel
obstructo, vel polyis obfeso suam
debeat

debeat originem. Quodsi enim sanguis ex uno cordis ventriculo ad alterum minus liberum habet transitum, aliter fieri non potest, quam ut in dextro ventriculo & toto venæ cavæ systemate ejus cursus sistatur ac retardetur; hinc stagnat & serum secedens substantiam porosam & cavitates intrat. Pulmones vero, me iudice, vix aliunde suam contraxerunt labem, quam a sanguine per spasmos & status intestinorum, qui hypochondriaci, podagrici & nephritici valde familiares sunt, ad pectus nimium congesto. Neque de nihilo est, polyposam in pulmonibus concretionem suspicari, utut de pulsu, qui in tali casu plerumque intermittens & inæqualis est, nihil relaturn mihi fuerit. Sæpius enim iterumque in asthma cum dolore punctorio & sputo cruento juncto polypus in thorace adnotavi. Et hac ratione ductus mox tristem morbi eventum judicavi, qui etiam inopinatus post venam in brachio sectam sequutus est.

E P I C R I S I S.

Hypochondriaci, maxime hæmorrhoidarii, nisi se præcipitare in graves & funestas adfectiones velint, exquisitè præcepta servare diætica & potissimum a vehementibus animi moribus abstinere, atque paucis, sed fidis uti remediis debent. Id quod tanto magis necessarium est, si forte doloribus nephriticis, arthriticis & podagricis consistantur, ne materia morbosa, ad superficiem corporis salutaris motu propulsa ad interiora reprimatur. Persicillat enim hac ratione asthma succedit hydropicum lethale, atque tum asthma ut plurimum primarius est adfectus, cui hydrops ut symptoma adsociatur: unde præcipua medentis cura ad causam asthmatis removendam dirigi debet. Multum itaque peccant ii, qui solam curandi intentionem ad tumorem abigendum dirigentes hydragogis fortioribus

aquas educere moliantur: qua per-versa methodo inflammationes intestinorum lethales possunt accessere, præsertim si hæc ipsa cardialgia & spasmi, a materia podagrica repulsa jam fuerint adfecta. Tali in casu antispasmodica cum diaphoreticis mixta, vel etiam V. Sio, aut clysteres pernicialibus ejusmodi symptomatibus avertendis valde sunt idonea. Denique id probe tenendum est, ne facile in asthmaticis, si polypus quidpiam subest, ut ex variis signis judicare licet, vena in brachio secetur, multo minus si largiori quantitate nec interrupto flumine sanguis mittatur. Cor enim coagulatum jam infarctum sanguinis affluxu insufficiente destitutum quam facile ex toto systolen amittit, ut syncope lethalis inde emergat, qualia exempla non pauca in recenti memoria teneo.

OBSERVATIO IX.

Vir Illustrissimus, quadraginta & *Albma* aliquot annos natus, mediæ staturæ, *cum hy-* habitaque corporis spongiosiori, *dropi* temperamento sanguineo præditus, *ana-* qui a prima adolescentia integro vi- *rum.* rium & appetitus vigore gavisus, in militaribus exercitiis cum defatigantibus corporis motionibus junctis quotidie fere summam quesivit voluptatem, ante quinque vel sex annos ob lautiores diætæ vinique spirituosioris & cerovisæ triticeæ valde nutritivæ temporum præter modum cepit pinguescere, terque quaterve in anno leviori rheumatismo, mox manus, mox pedes pererrante tum maxime temporis corripit, quum frigida & humida regnabat æris intemperies. Huic dein superveniebant adhuc alia, eaque longe graviora mala. Nam pedes occupabat tumor, & in pectore inspirationis difficultas per intervalla pessime affligebat, quæ non parum capiebat incrementi, quum a nimia ciborum variorum adpetentia abdomen flatibus distentum liberiores diaphragmatis descensum sæpe impediret, ita prorsus

ut illustrissimus ægrotans in lecto non decumbere, sed erecto potius corpore somnum capere per aliquot annos debuerit. Supor quoque interdum non raro per horæ dimidium & ultra invadebat inopinatus atque tam gravis, ut excitari vix posset. Præterea nullam in omni vita toleraverat sanguinis per nares vel sedales venas fluxionem, quam deficientem ex parte compensare medicus studebat venæsectione bis in anno instituta, quæ vero quum in pedibus, qui tumore continuo erant oblitæ, administraretur, parumque inde sanguinis efflueret, nihil hac methodo proficiebatur. Nam vanus erat timor, ob quem medicus, ne forsan periculi plenam suffocationem arcesceret, venam in brachio secare dubitabat. Multo magis iusta metuendi erat ratio, ne tumor aquosus in corpore adeo plethorico, & faciei colore ad nigredinem vergente, magis ac magis increfceret; quod etiam brevi post. insequeretur. Etenim mox totum corpus æqualiter intumescerebat, & quod pessimum erat, consueti manuum & pedum dolores rheumatici nunc sub tempestate frigidiori vel plane non adparebant, vel mox remittebant. Quum is esset depravatus valetudinis status, & indies pejora ingruerent symptomata, ego pariter in consilium vocatus, hunc morbum asthma cum hydropo anasarca junctum, & a nimia sanguinis abundantia, qua cor cum pulmonibus pæne oppressum erat, inductum judicabam. Quam Medicus ordinarius ante meum accessum in brachio ad miserat venæsectionem & laudabam & approbabam, consultum fore ratus, ut aliquoties pro re nata iteretur & iterabatur quoque cum insigni spirandi levamine pulsuumque augmento. Accuratori instituto examine, cui intererant adhuc alii peritissimi medici, ex certis & evidentioribus signis viscera nec obstructa, nec scirrhusa, sed integra, nec intra pectoris abdominisque cavitatem serum extravasatum, nec pulmones polyypis

obfessiprehendebantur: & quum submodica ciborum adpetentia alvus satis bene responderet, abstinuimus ab omnibus fortioribus hydragogis & diureticis, & potius inuncto accuratiori vitæ regimine medicamentis dedimus balsamica amara, stomachica & carminativa, interpositis subinde salibus deterlivis & aperientibus. Potui præscripsimus cerevisiam insigniter diureticam, & ad discutiendos status ano clysteres carminativos frequentius injiciens curavimus. Hæc inter uno vel altero mense transacto natura, optima gravissimorum morborum medicatrix, sponte sibi exitum parans copiosas in pedibus excitabat vesiculas, e quibus cum febrili quadam motu & redeunte podagrico insultu ingens aquæ expellebatur copia. Et sic tandem illustrissimus æger melius respirare, quietiorem somnum capere, urinam, quæ antea parcius fluebat, magis reddere, & resumptis viribus penitus convalescere incipiebat, ut nunc, quæ Dei gratia est, ab omni malo immunis sanus degat.

EPICRISIS.

1.) Permultum interest, ut medicus in cura gravioris & fortis morbi prudenter adornanda veram causam primamque scrutetur originem, quæ in hoc nostro casu nimia fuit sanguinis abundantia, & exinde ortæ in visceribus nobilioribus & extimis partibus stagnationes; unde simul asthma & ex hoc hydrops fuit enatus, qui facile potuisset averti, si e vena brachii tusa tempestive conveniens sanguinis detracta fuisset quantitas. Minime enim a tali venæsectione, in brachio instituta metuenda est major sanguinis ad superiores partes attractio, & ex hac oriunda suffocatio; ut hæc ipsa potius certo avertatur, si nimia, quæ jam adest, plethora imminuitur: quod suo jam tempore optime præcepit HIPPOCRATES, eo loco, quem in cautelis §. I. allegavimus.

2.) Lu-

2.) Luculenter edocemur, in maximis morbis vincendis lenissima & fere simplicissima remedia optimum ferre levamen, si modo satis diu continuantur. Quodsi enim in nostro casu ad educendas e corpore aquas fortiora purgantia & diuretica adhibuissimus, facile pernicialis induci potuisset intestinorum inflammatio, quam ego quidem non raro in anasarca & ascite laborantibus vidi. Longe itaque consultius fuit præter iustam & sufficientem sanguinis missionem ejusmodi remedia, quæ discutiendis flatibus & tono intestinorum roborando idonea sunt, in usum vocare. Etenim, cum primarius morbus fuit asthma, cujus effectus seu symptoma hydrops debet haberi, & quoniam illud a nimia sanguinis abundantia & congestione ad thoracem partesque superiores, neque minus a flatibus ex primarum viarum cruditatibus originem trahit, facile intelligitur, quare adhibita remedia omne in curatione absolvent punctum.

Plura de hydropse exempla reperire licet in responsis & consultat. medicinali. Sect. III. casu LVI. & LXVII. usque LXXI.

CAPUT XV.

DE FLATULENTIA VENTRICULI ET INTESTINORUM, ET AFFECTIONE TYMPANITICA.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Flatulencia quid sit? IN nulla corporis humani parte tantas molestias creant status, (qui nil sunt, nisi vapores halituosi, expansiva elastica vi præditi,) quam in ventriculi & intestinorum cavitate, ubi velut in carcere inclusi, hæc eandem ex tunicis mere musculosis &

nerveis, quæ motu & sensu gaudent, conflatos, remittente ipsarum tono, non sine dolore & anxietate vehementer distendunt, &, ut multum inde omnis generis functiones lædantur, efficiunt.

§. II.

Si speciatim ventriculus a flatibus ^{meta} Sympt. incarceratis supra modum expanditur, gravissima subinde oriuntur symptomata, qualia sunt summa circa præcordia anxietates cum valde difficili & ægra inspiratione, pectoris oppressione, inquietudine extremorumque frigore & ingenti virium collapsu. Inter hæc facies cum adspæctu lurido contracta est, & interdum cum difficili deglutitione faucium urgent constrictione, cordis palpitatio, phlogoses, scotomia, vertigo & hujus generis alia. Cognoscitur autem flatulenta hæc affectio ex intumescencia, quæ circa cordis scrobiculum versus latus dextrum satis sæpe ad tactum manifesta est, nec non ex crebra & vehementiori eructatione, quæ notabiliter symptomata miscelcunt.

§. III.

Quod vero vehementem ventriculi ^{Ratio} inflationem tam læva excipiant ^{horum} Symptomata, hæc sunt præcipuæ causæ ^{symptomatum}. Notum quippe ex anatomicis est, quod ventriculus pars sit valde nervosa, & quod octavi & paris intercostalis rami inter tunicam ipsius nerveam copiose dispergantur, qui quum ad omnes corporis nervosas sentiuque & motu præditas partes excurrant; non mirum esse debet, si propter proximam hanc, quæ partes invicem intercedit, communionem, in omnibus fere reliquis corporis partibus sensibilibus tam diræ oriantur afflictiones. Quæ dein comitatur difficilis & anxiosa inspiratio itidem a ventriculi expansione inducitur, quæ diaphragmatis alternus expansivus & constrictorius motus, a quo inter alia respirationis pendet negotium, impeditur: & quum hac ratione cavitas thoracis simul coarctetur, pulmones non rite possunt expli.

explicari; unde liberior sanguinis ex uno cordis ventriculo in alterum transitus remoratur.

§. IV.

Species flatulentia intestina.

Flatulentia ejusmodi distensioni præter ventriculū, tota intestinalis fistula, quæ ex ejusdem generis tunicis, nervorumque & sanguineorum vasorum ramificationibus, ut ipse ventriculus constat, obnoxia est. Quod si veru totus intestinarum tam crassorum quam tenuium canalis a flatibus violenter expanditur, non tantum tumor totius abdominis, sed dolor quoque, maxime circa umbilicum, ubi tenuium sedes est, sat gravis cum pertinaci alvi strictura, inquietudine, anxietate, extremorumque refrigeratione, & virium lapsu conjunctus oboritur, atque tum adfectus dicitur colica flatulenta: Quando hæc flatulentia non est transitoria, sed in longum tempus, menses, vel annos protrahitur, tumor abdominis durus instat tympani sonum edens tympanites vocatur & malum portendit vix ulla medicina sanabile, præsertim si ascitem, superiorumque partium marcorem habet comitem.

§. V.

Causa ætiologica.

Quod attinet ad causam morboz ejusmodi flatulentia proximam, hæc utique duplicis esse generis recte statuitur. Altera materialis, quæ in flatuum facili & copioso proventu residet, debetur ingestis, quæ præ aliis tenacis, mucidæ & pronæ ad inducendos flatus consistentia sunt; quæ inter merito oleracea, raphanacea, legumina, pisa, fabas, pisces marinos exsiccatos & tructus horreos, omniaque fermentescibilia, dulcia, mellita, cerevicias triticeas & farinacea quoque triticea, puliculas, præsertim e milio paratas, pingua ovilla & vervecina, maxime si his trigidis superingeritur potus, referimus. Sine tamen licet incongrua ejusmodi ingesta tam sicca quam stiva longe majorem inferre noxam, si in magna quantitate assumuntur.

§. VI.

Altera, quæ formalis dicitur, perniciosa flatulentia causa in insigni ^{Causa formæ} motus peristaltici debilitate, quæ ab illi impedito liquidi nervei & sanguinis arteriosi in intestina influxu dependet, querenda est. Quemadmodum enim ille motus, si recte & secundum naturæ ordinem se habet, non modo vaporibus, qui temper ob humidum in intestinis contentum præsto sunt, resistit, sed eos ipsos etiam per totum tractum sine omni molestia propellit; ita e contrario, si propter nimiam roboris ac toni intestinarum remissionem, & membranarum inde ortam flacciditatem vacillat, huic muneri vix amplius præest. Præter hæc quoque ingesta, antequam ad intestina leraur, diutius in ventriculo subsistunt, & in vapores resolvuntur; unde in vicino duodeno & jejunio ob acrimoniam particularis oboritur spasmus, qui dextrum ventriculi orificium sive pylorum, & per consensum etiam sinistru constringit, ut inde vapores non habeant exitum, sed inclusi vim suam elasticam in nervos ventriculi tunicas vehementer exercent. Cui distensionis quando natura majori liquidi nervei adfluxu occurrit, resistita ad tempus vi tonica renitente, flatus magna cum impetu per superiora erumpunt.

§. VII.

Quæ cum ita sint, judicatu est facilitum, quicquid ad motus peristaltici depravationem contribuit, illud pariter ad flatulentiam producendam esse aptissimum; unde evidenter patet ratio, quare homines, qui habitus corporis sunt laxioris, & spongiosioris, ut fere phlegmatici, sexu feminæ & ætate senes atque infantes esse solent, ad intiationis malum valde sint proclives. Et quoniam liberior vaporum, qui continuo in intestinis progignuntur, transpiratio sub inordinato intestinarum motu restrictio & dilatatorio valde impeditur; multumque inde incommodi inferitur;

R

facile

facile poterit intelligi, quare ab insolita & nuda abdominis artuumque refrigeratione, vel pedum super frigido pavimento incessu, manuumque in aquam frigidam immersione, vel etiam a potu gelido, æstivo tempore corpori sudanti ingurgitato, tam frequens colicæ flatulentæ & torminum imi ventris sit proventus? Siquidem hæc omnia ita sunt comparata, ut extremam intestinorum tonum debilitandi potentiam obtineant.

§. VIII.

Morbi
p. 125
p.

Sunt vero adhuc aliz, majoris momenti causæ, quæ robur nobilissimarum istarum partium destruendo, nostrum morbum producant. Attenta enim observatione discimus, periculosas abdominis inflationes, in quam maxime contingere, quæ a præcedente morbo, v.g. dysenteria, febre acuta & variolosa, aut diuturnâ intermissione, vel etiam ob nimiam sanguinis profusiones, sive per vulherationes, ac hæmorrhoides, sive in feminis per abortum, per partum, aut extrapsum per lochia & menses ingentem virium lapsum liquidique nervorum spirituum elastici & sanguinis depauperationem passi sunt; idque eo magis si post hæc virium ratione, plus ciborum ingerunt. Et inde perspicue poterit colligi, quid statuendum sit, si, ut sæpius in morbis periculosis & acutis evenit, circa tempora critica molestæ præcordiorum distensiones cum borborygmis & flatuum in imo ventre fluctuatione pereplentur. Utplurimum enim mortis indicium præbent, tum quod extremum virium lapsum indicant, tum vero maxime, quod ad penitus sufflaminandam respirationem multum omnium valeant: quæ abdominis inflationes post mortem, ob plenariam roboris destructionem ab internis tam potulentis quam medicamentis semper fere auctiores evadunt, ut, ne rumpatur abdomen, pondere rerum incumbentium comprimendum sit.

§. IX.

Simili quoque ratione per attentam experientiam innoscitur, atroces diutiusque perseverantes in primis viis spasmos intestinorum atoniam & flacciditatem motusque peristaltici imbecillitatem, & ex hac demum vehementes inflationes subsequi. Hinc colicam spasmodicam frequenter excipit flatulenta; quæ, nisi ritè tractetur sed ad dolores mitigandos poriones anodynæ offerantur, per se facile in paralytin transit. In ejus rei illustrationem notatu digna celebris WEPF, FERL experimenta, quæ in tractatu de ciuita aquatica ad effectus venenorum demonstrandos attulit, multum conferre arbitror. Etenim ab arseptico canibus ingesto gravissimas vomitiones & spasticas ventriculi contractiones, post hæc vero, si læcescente ventriculo vehementer ejus distensiones flatulentas observavit. Id quod etiam clarissime in oculis incurrit, quomodo tam veneno corrosivo, quod atrocibus spasmi operatur, demortis totum intestinum voluminem, sectione abdominis facta, propter flatus impetuose erumpit, ut vix in locum suum reduci possit. Ex quibus probe confidendis clarius nunc poterit intelligi, acriora purgantia & emetica, dysenterias, nec non colicæ spasmodicæ & hæmorrhoidales ordinando ingentem primarum viarum imbecillitatem relinquere, quæ molestam abdominis inflationi causam præbet a possimam.

§. X.

Verum enim verò non raro evenit, ut spasmi & flatus simul intestinum canalem obideant, quorum illi tunicas contingunt, hæc vero in intestinorum cavitate contenti vehementem & contrariam expansionem moliantur. Id quod possimum fieri solet, quando materia flatulenta acrimoniam quandam biliosa imbuta est, quæ quid animadvertere licet in infantibus lactantibus, qui horrendis torminibus & borborygmis, extrorsum etiam per violentas explosiones se

Spasmi
primari
um viarum.

Spasmi
primari
um viarum.

Spasmi
primari
um viarum.

manifestantibus, valde cruciantur & feces deponunt ab acido arrodente admixto virides, quæ lineæ tenuiores instar aquæ foris exedunt. Idem observamus, ubi materia tenax, mucida cum vitellina bile, vulgo dicunt Eier gehadtes, commixta, ejicitur. Sæpe etiam lentiores mucidi, quos infantes e tussu humida mucilaginosa sursum propulsos deglutiendo ventriculo & intestinis obtrudunt, in culpam veniunt, e quibus flatus copiosiores cum torminibus excitantur.

§. XI.

De flatulentis, quæ totum intestinum tractum aequali nisu distendunt, hætenus diximus, sequitur jam, ut de particularibus istis inflationibus & spasms, qui certam tantummodo intestini partem occupant, quædam, quæ in attentiori praxi consideratione dignæ sunt, proferamus. Scire autem licet morbosos ejusmodi effectus in hypochondriacis vel feminis hysterics potissimum contingere, ubi e.g. ventriculus sine intestinarum expansione inflatus est: quod plerumque fit, cum spasmus in duodeno vel principio jejuni existit. Intestinum quoque ileon citrà inflationem ventriculi aut crassorum intestinarum in verminosis infantibus, vel herniosis cum exquisitis doloribus juxta umbilicum sæpe valde expansum deprehenditur, & in hypochondriacis hæmorrhoidariis, ubi intestinum rectum & inferior pars coli ob sanguinem stagnantem, ejusque denegatum per venas sedis effluxum a spasms violentè angustatur atque constringitur, superior pars intestini coli, maximeque ejus flexura in hypochondrio sinistro & circa regionem lumbarem vehementer expanditur; unde dolor emergit pressorius, quem lieni vulgo, sed perperam adscribunt. Fit quoque interdum, ut flexura coli in dextro hypochondrio circa hepatis & ventriculi regionem valde elevetur, multumque crecet molestitæ; cujus causa, ut ego arbitror, in principio coli, quod

circa confinia ossis ilei, valvulæ coli & intestini cæci litum est, residet, eo quod convenienti tono ac robore systaltico, quo sursum pelluntur excrementa, destitutum eorum copia infarcitur, quæ ingentem flatuum materiam suppedirat. Neque tantum spastica stricture & subsequens inflatio, quæ transitoria est, certam intestini portionem defluciat, gravissimorumque symptomatum causa existit, verum etiam præternaturalis quædam angustia, durities, aut occalescentia ex variis causis contracta, certam intestini partem obidet, & totum intestinarum motum peristalticum pervertendæ sævissimis symptomatibus causam subministrat, quæ nonnisi per anatonem defunctorum in conspectum venit. De quo singulari & in praxi utilissimo argumento celeberr. Lipsiæ Professor WALTHERUS eruditam de intestinarum angustia edidit dissertationem.

§. XII.

Accedimus jam ad disquisitionem illius adfectus flatulentis, in quo totius abdominis inflatio non transitoria, sed stataria & continua est, quæ tympanitidis nomine venit, quem CELSEUS lib. III. cap. 21. ita describit, quod sit tumor ventris vehementer intensus cum crebro ex motu flatuum sono. Hic morbus hæc se phænomenis & signis manifestat: Plerumque post dolorem & tensionem circa regionem lumbarem sinistram, alviq; constipationem venter vehementer distenditur, flatus ac ructus per superiora violentè per vices extruduntur, pulsus est inæqualis & aperitus defectus, sed sitis crescit, circa præcordia & umbilicum tensus dolor, rodens & punctorius cum æstu quodam observatur. Sæpe etiam urinæ adest cum compressione illicidium. Tumor etiam, si æger supinus jacet, nunquam subidet atque in neutrum latus æger potest decumbere.

§. XIII.

Causa
primaria.

Hujus continuæ, valde molestæ & periculose ventriculi ac intestinorum inflationis causam non sine ratione WILLISIUS, BAGLIVUS, aliique recentiores in spastica tunicarum intestinalium strictura reposuerunt, utpote qua diutius inhzrente pori & meatus intestinorum, per quos vapores transpirant, angustantur & obstruuntur, ut postea intus retenti vi sua elastica propter admixtum aerem expansiva tam violentam intestinorum distensionem efficiant. Et quod genuina hujus mali causa in tali strictura spasmodica jure querenda sit, non obscure HIPPOCRATES lib. IV. aph. 11. his verbis suadere videtur: *quibus tormina adsunt, & circa umbilicum cruciatus & lumborum dolores, qui neque a medicamento, nec aliter solvitur, in tympanitem, sive hydropem siccum firmetur.*

§. XIV.

Tympanitis
veteribus
symptomata
asitis
jejunii.

Hic adfectus communiter pro specie hydropis a veteribus æque ac recentioribus habetur, quia sæpe ceu symptoma, præsertim asiti admiscetur, cum tamen morbus sit plane peculiaris & sine ulla aquæ extravasatione in abdomine contingat. Ita DOLEUS in *Encycloped. lib. III. cap. IX. pag. 157.* refert, se in puellæ tympaniticæ novem annorum demortuæ abdomine ne guttulam quidem feri vel aquæ observasse. Atque in *M.N.C. Decur. I. ann. 2. adser. 83.* recensetur anatomia pueri tympanite demortui, cujus ventriculus mirum distensus nihil præter flatum, & aliquid viscidum humoris continuit, intestina autem omnia tam pellucida transparuerunt, ut etiam multis in locis compuncta statim conciderint, ne guttula quidem aquæ in illis adparente. Pari ratione VALESIUS commentus in lib. IV. *Hippocrat. de victus rat. in acut. & COLLADUS adversariorum l. II. c. XL.* ex aperto simili cadavere nihil notatu dignum aquæ exiisse, sed crasso, expirante flatu totum repente ventrem detu-

missee annotarunt. Notatu quoque digna sunt, quæ PLATERUS *obs. 53. p. 616.* de puero tympanitico mortuo refert, ubi intestina tantopere distenta apparuerunt, ut femoris crassitiem certis in locis adæquare viderentur, atque ex compressione distrupta stercus magno impetu profunderent. Aliis autem locis adeo fuerunt convoluta, contorta & inflexa, ut nec excrementis nec flatibus deorsum pateret via, & simul vermibus oblongis quam plurimis repleta.

§. XV.

Hæc inflatio tympanitica sexui *subjecto* minime citra hydropem quam maxime est familiaris, præsertim post puerperium, quando lochiorum fluxus non rite successit, vel ipse ab admisso frigore animique adfectu cohibitus omnino fuit. Idem contingit, quando non rite deligato & compresso post partum abdomine error in diætâ fuerit commissus, nec prima regio tempore puerperii a sordibus sufficienter expurgata. Tum enim non raro mulieres durum & inflatum abdomen cum magna molestia, spirandi difficultate & anxietate, alvique pertinaci adstrictione satis diu gerere solent. Eadem symptomata post partum laboriosum, si secundinæ non ex toto secesserunt, sed pars quædam remansit, aut si ab earum imprudenti extractione utero inducta sit læsio, non semel sed sæpius observavimus. Quandoque etiam post abortum, si imprudens accedis medicatio, ejusmodi tympaniticæ adfectiones eveniunt; quarum causam & originem in perverso & turbato per uterum, & dein per intestinorum tractum sanguinis circuitu reponendam esse existimamus. Quod si enim ob vitium utero inhzrens naturalis sanguinis cursus, vel ejus critica excretio non rite & libere succedit, ob subsequenter stagnationem per consensum etiam liber sanguinis per viscera abdominis, speciatim vero per intestina transirus impeditur, ubi portio vel sanguinis vel feri subsistens

causa

eorum fibras teneriores & sensibiliores distorquet, constringit, easque duriores & teniores reddit, ut dein libera vaporum in intestinis contentorum respiratio minus recte fieri possit. Quod vero si incidit, statuum proveniunt magis productum & effectus, quam tympanitidis esse solet.

§. XVI.

Quod si Ejusmodi tumores abdominis distensivos in infantibus & pueris, præsertim si vermibus laborant, item post variolarum vel morbillorum morbum frequentius observare licet: cui malo nisi in tempore accommodata succurritur medicina, partes superiores marcescunt & hæctico superveniente calore agri intereunt. Maxime vero propter addephagiam, ubi ventriculus & ejus tonus imbecillior existit, pueri & infantes in grandes ejusmodi tumores incidunt, quorum variz existunt causæ. Dum videlicet variolas & morbillos, vel etiam continuam febrem, ob vires valde suppressas, liquidumque spirituosum nimis exhaustum, ingens motus peristaltici sublequitur imbecillitas, & ob insignem sanguinis & humorum a morbo contractam dyscrasiam tunica intestinarum & peritonzi a sero acri spasmodica vellicantur strictura, quæ statum exitum prohibet, per facile evenit, ut hic morbus producat. Quandoque glandularum melsaricarum & vaporum lacteorum est infarctus, qui succum chylosum non transmittens sordes in primis viis accumulat, quæ ex parte in flatu resolvuntur, ex parte vero per alvum exturbantur.

§. XVII.

Tympanitidis ætate At vero non tantum semine hysterica, & quæ tate sunt pueri vel infantes ob vermium colluviem & exantlatos difficiles morbos, tympanitica huic passioni sunt obnoxii, sed & in potissimum in eadem incurunt, qui ad hydropem ascitem inclinant; cujus quidem rei hæc mihi videtur præcipua causa, quod in ejusmodi corporibus, ubi viscera abdominis, præsertim he-

par, minus rite suo funguntur munere, succus quoque biliosus nec in quantitate, nec in temperie recte sit constitutus, ideoque suis, quas in digestionis negotio exserere debet, viribus privatus. Repetendum enim hoc loco ex physiologicis est, bilem genuinam atque naturalem esse medicinam præservatricem. Non enim solum propter principium, quo pollet, alcalino-sulphureum & saponiforme, quo intimiorem alimentorum solutionem & digestionem promovet, insinuat proest, verum etiam propter amaritatem temperate sulphuream atque balsamicam, blande stimulando & intestinarum tunicas roborando, motum peristalticum fartum rectumque servat: quo perverso & vitato tota motuum vitalium œconomia, una cum salutaribus excretionibus, ut fere videmus in hypochondriacis, turbatur atque pervertitur.

§. XVIII.

In illustrationem & confirmationem hujus sententiæ non possum hic silentio præterire singularem & profluentem rarum observationem, quæ in *Transact. philos. Societas-Reg. Lond. mensis Junii. 1330. no. 414.* legitur. Accipere nimirum miles vulnus, ex quo post varia symptomata septimo die mortuus est. In ejus cadavere nulla penitus læsio ullius partis internæ, excepta sola vesica fellea, inventa fuit, utpote quæ in fundo leviter perforata, ob effusionem bilis omnimodam, collapsa & flaccida deprehensa est. Nullius visceris inflammatio vel levisima adparuit, canalis tamen intestinalium valde inflatus atque extensus, & colore flavo a bile effusa, abdomen inundante, tinctus observatus, vulnus etiam externum siccum, tumore vacuum fuit, nec durante vita ullum maturationis signum habuit, ut sane mirum sit, quo pacto ex vulnere adeo levi, uti videtur, tam brevi temporis spatio, absque febris aliisque graviorebus symptomatibus, fauciatu interierit.

R 3 §. XIX.

§. XIX.

Ugo-
laria in
eodem
annota-
ta sym-
ptoma-
ta.

Inter symptomata notatu digna in isto vulnerato annotata, primo omnium referri meretur inflatio abdominis, quæ statim ab accepta plaga sequuta est, & talis absque notabili incremento & decremento permansit, & post mortem etiamnum adparuit, quæ homo ascitici vel tympanitici faciem retulit. Nihil tamen minus, præsentē hac canalē alimentorum distensionē, inflationis abdominis causā, nullum tamen nec flatum per superiora aut inferiora reddere potuit. Quamvis etiam alimenta liquida ac potum in sufficienti quantitate adsumerit, alvus tamen officio suo per omnem morbi decursum nec semel satisfecit, nec fortissimis purgantibus ac clysteribus adplicatis ullo pacto moveri potuit. Urinam paucam, flavam & quasi croco tinctam, omni sedimento destitutam reddidit. Nihil tamen caloris febrilis in toto ejus corpore observare licuit, sicut nec pulsus citatus fuit, sed potius æqualis ac fortis, usque ad vitæ diem penultimum, quo inæqualis redditus est, duravit. Lingua etiam non dura, scabra aut nigra, qualis in febribus, præcipue inflammatoriis quandoque conspicitur, arida tamen ob defectum salivæ fuit. Ut ut quoque idem per illud tempus, parum & saltem aliquando per semihorulam dormitaverit, neque etiam opii usu ad somnum disponi potuerit, tamen nullum in illo, vel minimum delirii indicium adparuit. Atque sic iste absque ullis gravioribus symptomatibus, si singultum levemque vomendi conatum, pridie ante obitum accedentem, excipias, exspiravit.

§. XX.

Conse-
flaria
exinde
deducta.

Et hæc est peculiaris illius casus cum symptomatibus descriptio. Liceat jam nobis nonnulla, ad scopum nostrum utilissima, exinde elicere. Præcipue vero docemur, quantum non interrupta bilis laudabilis secretio ad sanitatem conservandam præstet utilitatis, & quid quantumve e contrario

ejus defectus aut vitia ad gravissimos morbos, maximeque tympanitidem, contribuant. Etenim in hoc nostro casu a nulla alia causa, quam ab effusione atque totali bilis defectu deducenda est, quæ vulnus exceperit, canalē alimentaris inflationi, quæ hic ipse ultra spheram elasticitatis extensus, tonum suum motumque peristalticum omnino amisit. Hoc autem deperditum non modo naturalis chyli per vasa lactea transitus impeditur, verum etiam reliquæ in aliis visceribus secretionē debelactatæ tandemque sossilaminatæ fuerunt omnino. Unde non potuit non ultimum omnium mors brevi post insequi.

§. XXI.

Quod attinet ad prognosin, merito tympanites valde periculosus habetur affectus, quo ægros sæpius mori quam servari videas. Hinc ingenue non minus quam vere fatetur doctissimus PUERARIUS, se nullum unquam tympanicum convalescentem vidisse. Vid. *addit. ad Barnetti thesaur. med. tom. II. lib. VIII.* quia pertinacem meatuum consipationem flatuumque incarcerationem vix dissolubilem, & gravem partium distensionem cum atonia significat. Quando morbo chronico, ut hydropi jungitur vel supervenit tympaniticus affectus, vix ullam admittit curationem, eo quod valida intestinorum ac musculorum abdominis distensio sanguinem per viscera progressum, vasa venosa comprimendo, valde difficilem imbecilliorēque reddit, atque excretiones per alvum & sudorem magis sufflammat. Tympanites simplex si inveterascit, nec cito curatur in feminis & infantibus, in molestissimum chronicum malum transit & tandem ad interitum ducit.

§. XXII.

Contra vero abdominis distensio quæ colicæ flatulentæ nomen habet in se & sua natura non multum alit periculi, atque facilem admittit sanationem, quando tonus intestinorum deperdit.

perditus per convenientia tam interna quam externa remedia restituitur. Quodsi vero spasmodici quidpiam ad flatum excitandos concurrerit, ut in feminis, quibus menses non rite fluunt, vel in iis, qui ex calculo in uretheribus, vel in ductibus biliaris hærente laborant, fieri solet, aut si pathemata spasmodica hæmorrhoidalibus moliminibus superveniunt, tunc utique paullo difficilior est curatio, quia tum remedium vis & operatio partim spasmis sedandis, partim atoniæ tollendæ debet esse dicata, quæ tamen inter se contrariare videtur.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Clyster
us in
flatu
stult. **I**N affectu ventriculi & intestinorum flatulento curando nil prius habere debet medicus, quam ut flatibus per inferiora promoveatur exitus, materiaque tenax viscida, quæ flatuum proveniit veliscatur, attenuetur & per alvum leniter educatur. Quo fine primo omnium in usum vocare decet enemata, quæ tam derivandi quam discutiendi & evacuandi prædita sunt efficacia; cujus generis sunt, quæ ex herba hyssopi vel hormini, floribus chamomill. vulg. & roman. summitat. millefolii, baccis juniperi & seminibus carminativis majoribus &c. cum jusculo carnis vitulinæ & decenti salis gemmæ, ammoniaci, aut Ebsoniensis & olei chamomill. costii portione optime possunt parari. Sed notari meretur, vix primum alterumve clysterem allevando malo sufficere, sed eorum usum crebrius esse repetendum.

§. II.

Quæz
roffe
rant la
neutro Hisce dein interponenda & subjungenda sunt laxantia, virtute simul carminativa & quodammodo anodyna instructa. Quo nomine commendare licet pilulas balsamicas ad Beccheri, Stahlî & nostram methodum confectas, vel si natura paullo robustior & inflatio tympanitica fuerit,

duas partes extracti panchymagogi Crollii cum una parte massæ pilularum Wildegansii, Starckii vel de Syrace ex aqua carminativa minus spirituosa offerre soleo.

§. III.

Robor.
sta la
forma
paſſe
ria. Posthæc ordine sequuntur medicamenta, quæ principio temperate balsamico & volatili oleoso aromatico constant & vulgo carminativa dicuntur, quorum operandi ratio non ita debet explicari, ac si sale suo volatili subtili materiam flatuum tantum resolvant tenuioremque reddant, sed potius, quod tonum tunicarum intestinalium eorumque systolen vigorando prohibeant, ne flatus subsistant, sed e sede sua dimoti per tubum intestinale facilius exturbentur, aut ne novus subinde flatuum fiat proventus. Etenim, quoniam destructus ventriculi & intestinorum motus peristalticus principalis flatulentia causa existit, ea omnino, quæ eximia has partes roborandi efficacia pollent remedia in nostro morbo sunt indicatissima. Splendent vero maxime ejusmodi virtute & obinsignem sæpiusque comprobata utilitatem eminentiorem merentur laudem primo pulveres ex radicis ari, zedoar. pimpinell. albæ, salis digestivi Sylvi, vel tartari vitriolati, seminis cymini, summitat. centaur. min. cort. aurant. exsicc. ana drachma una, olei chamomill. veri, vel de cedro aut cort. aurant. guttis VI. compositi, quibus, si suspicio addit acidi in primis viis copiose instabulantis, commode adduntur oculi cancrorum.

§. IV.

to for-
ma li-
quida. Huc quoque deinceps referenda sunt in forma liquida sequentia medicamenta, quorum prius sit mixtura essentialis carminativis conflata, eximii usus: Recipe essent. cort. aurant. zedoar. carminativæ Wedelii, singulorum unciam dimidiam, spiritus nitri dulcis vel liquoris nostri anodyni, spiritus de tribus ana drachmas duas M.D. ad XL. guttas. Alterum medicamentum constituit potio, cujus hæc

R 4 esto

est formula: Recipe aquæ carminativæ Dornerellii, chamomill. vulg. zedoar. cum vino ana. unciam unam, spiritus nitri dulc. drachmam unam, olei carvi puri guttas VIII. cum sacchari drachmis duabus subactas M. D. S. Potio quæ 2. Loffel. voll.

§. V.

*Qug pro-
fuit ex-
terna.* Nec denique negligenda sunt externa remedia, quæ inter commendanda sunt linimenta toti epigastricæ regioni inungenda. Horum præcipua ingredientia sunt oleum chamomillæ & rutæ coctum, oleum nucis & balsamus Peruvianus, quibus admisceantur olea juniperi, carvi, anisi vel cymini. Instar omnium vero esse poterit balsamum nostrum liquidum, vitæ dictum, quod cum tribus partibus aquæ reginæ Hungariæ remixtum ventriculo inunctum summæ deprehendi efficaciz.

CAUTELE ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.

§. I.

*Cautela
circa ca-
lidiora
medica-
menta.* SI flatulenta abdominis distensio partim a spastica tunicarum intestinalium strictura diuturna, partim a præternaturali earundem tensione atque duritie proficiscitur, atque hæc ipsa a stagnatione humorum & acrimonia biliq̃sa fovetur, cautissime cum carminativis calidioribus, aromaticis, volatilibus & sulphureis, qualia sunt olea destillata ætherea carvi, juniperi &c. mercandum est, siquidem flatuum elaterem & turgescantiam humorum augendo, tumorem reddunt contumaciorem & symptomata longe sæpe periculosa, ut æstus præternaturalem cum ingenti siti, anxietate & summa spirandi difficultate arcessunt. Et hinc est, quod FIENDUS *lib. de flatibus cap. 21.* mentionem fecerit mulierculæ, tympanite misere afflictæ, quæ usu electuarii admodum calidi, quod discussioni flatuum præscripserat medicus, in novum tantumque incidit

tumorem, ut totum inde pectus mirum in modum fuerit distensum & paullo post misera supremum diem obierit. Quam in rem etiam egregia sunt verba HELMONTII, quæ *lib. de flatibus* continentur. Si ventositates, inquit, in nobis sunt vapores aut exhalationes, certe major dolorum atque flatuum excitatio & distensio partium sequetur, adhibitis calidis, eo quod vapores augeri est necesse & cruciatus ac distensiones multiplicari.

§. II.

Circa purgamenta. Purgantia omnia, non exclusis etiam lennatis & valde aloeticis omni modo fugienda esse suadeo, quia magis intestina exsiccant, & fibras tensas, contrictas durioresque reddunt. Multo vero majorem noxam non sine periculo adferunt, si quis repetita eorum dosi remotionem flatuum promovere velit. Commendanda potius sunt inannata cum cremore tartari in sero lactis, vel fonte Sedlicensi soluta, non omissis enematis emollientibus & blande discutientibus.

§. III.

*Qug pro-
fuit in
flatu
placido
non
morbo.* Ubi spasmi flatuum secundæ generis trices sunt, quod sæpe fit in statu plethorico hæmorrhoidali in juvenili & virili ætate, nitrosa cum salibus detentis & refrigerantibus juncta securissima sunt. Profunt quoque spiritus nitri dulcis, liquor noster mineralis, succus citri cum sale absinthii, oleum amygdalarum dulc. emulsiones ex seminibus IV. frigidis, massæ pilular. Sylvii & Stæckii, quandoque etiam confect. venæsectio. Hinc *Carol. de lib. FONT Academiæ Avenionens.* Professor in *dissert. de hydropse tympanite* exemplum addit curati a se tympanitici ope tincturæ rosarum, aliquot spiritus vitrioli guttulis imprægnatæ, & julepo ex aqua portulacæ, cichorei, nymphæ, syrupo de nymph. de papavere, sale prunellæ & spiritu sulphuris confecti, interposito subinde usu emulsionis temperantis, vel decocti hordei cum syrupo de limonia & sale prunellæ, ac opiatæ ex crysalto minerali.

rali, lapidibus cancrorum, vitriolo-
que martis cum conserva rosarum
composita. §. IV.

Curatio
mali ex
uteri
vitiis.

Ex uteri vitio post partum laborio-
sum, puerperium, aut abortum men-
sumque irregularem fluxum, si ejus-
modi graves & contumaces abdominis
distensionis accidunt, certe pilule ad
imitationem Becheri ex extractis ama-
ris & gummatibus resinosis tempera-
tioribus eum refracta aloes portione
præparata convenientique ordine &
dosi exhibita incomparabilem exse-
runt efficaciam. Idem valet, etiam de
elixiriis temperatè balsamicis ex iis-
dem speciebus paratis, quippe quæ,
dum blanda sua sulphurea balsamica
virtute tonum & robur ventriculi &
intestinorum deperditum restitunt,
mirum effectum, præsertim ubi bilis
deficiens & biliosa est, præstant, mo-
do non nimia dosi adhibeantur: nam
natura iisdem advescit & succellu
temporis etiam incertis intestinorum
partibus, & siccando tunicas intestina-
les, hinc inde præternaturales angus-
tias pariunt, & sæpe sæpe sympto-
mata post se trahunt.

§. V.

Circa
clysteres.

Magnum certe clysteres præstant
usum tam in accessione & præsentia
mali, quam extra illud tempus, ad
ejus incursum averendum. At vero
si spasmos in intestinis tenuibus levit,
non sufficiunt clysteres, sed tunc sua-
denda sunt mannata, cassia, sal An-
glicanum, Sedlicense, item serum
lactis caprimi cum cremore tartari vel
tartaro vitriolato paratum. Therma-
rum quoque & acidularum providus
usus in hypochondriaci non est sper-
nendus, sed magnam potius promittit
opem. §. VI.

Circa
curam.

Inter externa in vehementi abdomi-
nis inflatione fomenta sicca & ma-
xime omnium arenam in igne vel sole
siccata, seu magnum præsidium ha-
buerunt antiquiores medici. Hinc va-
ria exstant loca, ubi eandem commen-
dant. Vid. CELSUS lib. III. cap.
XXI. & PLINIUS *histor. natural. Lib.*

XXI. cap. VI. *arenæ littorum maris*, in-
quit, præcipue tenuis & sole candens
in medicina est siccandis corporibus hy-
dropicorum. Nec aliter sentit Cælius
AURELIANUS, qui lib. III. *tardum*
passionum cap. VII. ex arena littor-
is, sole ignita torrenda hydropicorum
corpora statuit. Nostis temporibus ut
multa alia, quibus veteres felici cum
succellu utebantur, arenatio in defue-
tudinem venit: neque tamen adeo ne-
gligenda videtur. Arena enim calida
non modo compressione, quam mole
sua efficit, intumescensiam cohibet,
sed & calore siccò humores pravorum
inter cutem stagnantes attenuat, ut suc-
cis per vasa suavitatis reditusque res-
tituatur: imo cutis quoque spiracula aperi-
untur & transpiratio adjuvatur. Vul-
gare nostro tempore experimentum
est, avenas calidas & exsiccatas in sac-
culo regioni ventriculi & umbilici im-
ponere, eo quod vim habeant dissol-
vendi & discutendi utilissimam. Præ-
ter hæc vero emplastrum de sapone
bene camphoratum & cum oleo hyo-
sciami malaxatum in flatuosa abdo-
minis distensione non sine insigni le-
vamine applicatum novi. Cui virtute
parum cedit galbanetum ventri im-
positum.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Quæ vigesimum ætatis annum su-
pergreffa est virgo generosa, te-
nerioris texturæ & faciei admo-
dum pallide, jam per biennium præ-
ciori & irregulæ mensium fluxu ad-
flicta graviter subinde de doloribus cir-
ca umbilicum tensivis, abdominis in-
flationibus, & præcordiorum anxietati-
bus cum insigni lassitudine & appetitus
prostratione conqueffa fuit. His brevi
abhinc tempore jungebatur febricula
vaga, circa vespertam maxime adfli-
gens, urina instar feri lactis mingebatur
turbida & pallida, atque virium tanta
succe-

Flatus
talia
intestini
nomina
dolo
bus
termina-
tus.

succedebat prostratio, ut lipothymia sæpius accederent. Qui consulebatur medicus, ad menses solum respiciens fortiora obtulit emmenagoga, sed tantum aberat, ut levaminis quidquam sequeretur, ut potius insigne symptomatum augmentum ægra periperet. Ego tandem in consilium adhibitus, ante anni circiter dimidium aliquot ascarides per alvum excretas comperiebam; unde verminosam coluviem pro genuina causa habendam ratus primo essentiam ordinabam tanacetum & fantonici cum liquore anodyno æquali portione remixtam, & serum lactis mane per aliquot hebdomades bibendum. Tum vero præscribebam pilulas ex gummi ammoniaco, aloë rosatæ, rhabarbaro, mercurio dulci & croco, interpositis subinde pulveribus digestivis. Et sic, ingenti putridæ & foetentis pituitæ copia cum aliquot necatorum vermium frostis exturbata, pessima ægrotantis symptomata sensim sensimque evanescebant. Nihil tamen secius remanebat magna ventris debilitas & ad flatus generandos dispositio, ad quam debellandam essentiam corticum auranti & carminativam Wedelij cum spiritu nitri dulci inter prandium commendabam, tam felici eventu, ut ægra ab omnibus malis liberata nunc integerrime vivat.

EPICRISIS.

Docet inprimis hic casus, quantum medici intersit, veram morbi causam & originem probe nosse; qua ignorata non modo remedia eidem removensæ opposita nihil juvant, verum etiam, quod pessimum est, plus noxæ afferunt. Fuisse autem in nostro casu vermes præcipue accusandos, testis est ipse morbi eventus. Nec adeo difficile est, ex hac causâ rationalem symptomatum suppeditare æthiologiam. Etenim, quum iniqui isti hospites in intestino ileo potissimum sedem suam habeant, facile ibi morfu dolores effi-

ciunt, passioni iliacæ non absimiles, unde status exitu suo per inferiora præclusi superiorum intestinorum tractus occupant, eosque distendunt & ita divellunt, ut continui quasi solutionem moliantur. Et quum hac ratione ingens his partibus inducatur atonia, non mirum esse debet, cur materiali etiam causâ sublata remediis stomachicis, non secus ac in iliacis sanatis, per longum adhuc tempus, ad tonum restituendum, insistere consultum sit.

OBSERVATIO II.

Femina triginta annorum, temperamenti sanguineo-cholerici, a matre ^{infantia} tympanica progenita, quæ per viginti & plures ^{symptica} annos molesta laboravit flatulentia ^{cum m.} jam per triennium sine omni dolore & ^{presentia} incommodo, salvoque mensium fluxu, ^{curata} gravi abdominis distensione adfecta fuit, quæ accedente vitæ deside & concurrentibus variis animi perturbationibus septem abhinc mensibus multum increvit & vehementes ventris dolores, spirandi angustiam, alvique obstructionem cum mensium imminutione fluxu comites habuit. Hæc contra mala medicus pugnavit carminativis, aperientibus & eximix virtutis roborantibus, sed in eodem statu morbus permansit, somnus tamen & appetitus bene semper constitit. Non multo post, ob errorem in diætâ commissum, optima femina febrem incidit tertianam per septem hebdomades durantem, unde viribus cum somno & appetitu dejectis pedes intumuerunt & inflatio abdominis adaucta cum aliquâ fluctuatione ad manus percussam instar tympani sonum edidit. Elapso mensis spatio materia grysea purulenta, omnis expertis odoribus, cum intermixtis sanguinis striis, præcedente leviusculo horrore, per aliquot dies in notabili quantitate per uterum exercebatur; quo factò levamen quidem misera percipiebat in utroque hypochondrio, sed non modo pedum ^{tumor}

tumor perseverabat, sed abdominis quoque ita subinde invalescebat, ut in lecto decubitus impediret. Aberrat tamen, quod bene sperare licebat, sitis; aberat febris & nimia virium depressio, aberat quoque, quod alias adesse solet, ciborum fastidium, sed modice potius appetitus constabat. Præterea urina mingebatur flava cum nubecula alba, fæces secedebant duræ, mensium plenaria erat suppressio, & insignis dolor cum tumore anum occupabat.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Non omnis, præsertim in sequiori sexu, abdominis expansio pro inflatione intestinalium tympanitica habenda est, sed incidunt sæpe casus, ubi post puerperium aut laboriosum partum, mole pinguedinis aucta abdominisque musculis crassioribus redditus, abdomen valde tumidum observatur. Nam frequenter obvium est, per violentos & diu perseverantes spasmos in partu sanguinem ad partes molliores minusque resistentes, quid? quod ad ipsum collum & ejus glandulas copiosius delatum vasa ibi nimis dilatare & stagnationes efficere, ut strumæ quoque hæud raro inde enascantur. Fit tamen nonnunquam, ut etiam inflatio intestinalium tympanitica, uti in præsentī casu diuturno abdominis tumori superveniat, quæ procul dubio propter crassam diutam vitamque sedentariam inducta, & dein retardato mensium fluxu post tertiam febrem ita adaucta fuit, ut ordinarius medicus verum ascitem hydroperem adesse judicaverit. Ego tamen potius morbi augmentum adscripsi antifebrilibus, quibus forsā nimis cito febris fuit suppressa. Increvit enim inde infarctus in utero, a quo demum abscessus ibi formatus & magna materię gryseæ, nullius odoris, copia excreta fuit, quæ optatum symptoma tum levamentum attulit. Quapropter

præcipua curationis fuit intentio, ordinarium sanguinem per hepar & uterum cursum restituere. Quo fine fontem Egranum tepefactum, interpositis pilulis balsamicis, ad mentem Beccheri confectis, & elixiriis Romæchicis, per aliquot hebdomades cum recto regimine bibere jussi. Et quoniam clysteres carminativos in ejusmodi casibus nunquam fere non utiles deprehenderim, crebriorem eorum usum summopere commendavi & cataplasmata ex herbis, floribus & seminibus carminativis, ex vino coctis regioni pubis imponenda suasi. Denique roborandi sine elixirium ex essentia succini, corticum aurant. zedoar. & liquore anodyno, æquali ad pondus omnium proportionē sumto, præscripti & sic curam feliciter perfecti.

OBSERVATIO III.

Virgo generosa, viginti & aliquot ^{Floris} annos nata, constitutionis tenerioris, ^{scilicet} valis tamen sat amplis prædita, quæ ^{abdomi-} mensium fluxum ultra annum sat lar- ^{nis ab-} giter & supra naturæ modum expectare ^{adstru-} habitum obtinuit cachecticum & po- ^{ludosa,} stea loco sanguinis sinceri & puri humorem per uterum ejecit valde aquosum & mucidum; ex imperiti junioris medici consilio per quatuordecim dies balneum Lauchstadiense, adjecta semper aluminis portione, adhibuit. Substitit quidem inde fluxus, sed non multo post incidit in satis grandem ventris tumorem cum sensibili duritie in dextro inguinis latere, summa anxietate, pectoris oppressionē totiusque corporis languore conjunctum. Circa tempus somni obtuli dosin salis nostri aperitivi, postero vero die mane pilularum balsamicarum, nostræ præparationis no. XIV. & circa prandium elixirii nostri visceralis centum guttas, idque per quatuor continuos dies. Postea ordinavi balneum circa vespæram adhibendum, quod sequentes habuit species: recipe herbæ majoranæ, salviæ, matricariæ, menthæ,

thæ, artemisæ, rosmarini, florum chamomill. rom. & simplicis singulorum manipulos duos, baccharum lauri, juniperi ana unciam unam. Includantur facculo & in aqua leniter coquantur. Huic balneo infideat agra per horam & facculus imponatur ventri maximeque regioni inguinali. Consumtis iterum lavando quatuor diebus, pristina rursus methodo agra per sequeus quadriduum mane pilulas balsamicas & inter prandendum elixirium sumsit viscerales, atque simul vesperi balnei usum continuavit. Quorum remedium ope mira colluviei glutinosæ & viscidæ ex utero promanavit quantitas & remittentibus flatulentis symptomatibus exoptata rediit integritas.

EPICRISIS.

A præpostero balnearum adstringentium usu pessimorum symptomatum productum fuisse syndromen, extra omnem quidem positum est controversiam; placet tamen in meliorem hujus rei confirmationem similem fere casum allegare GALENI, qui de præcognit. ad posthum. eleganter prodidit, uxori Boethii, fluore albo laboranti ex adstringentium usu ventrem ita intumuisse, ut utero gerentis suspicionem subjerit. Plures ejusmodi sat memorabiles observationes existant in M. N. C. ann. II. Dec. I. obs. XXVI. & ann. VI. obs. 103. quæ dignæ sunt, ut probe annotentur. Substant enim hac ratione non modo in uteri, verum etiam in partium ipsi vicinarum vasibus humores excrenendi atque mora viscidiores tenacioresque redditi, intercepto libero sanguinis circulo variisque congestiones & impetuosos motus ad certas partes efficiendo, omnes corporis functiones valde turbant & symptomata accersunt gravissima. Omnis itaque opera & cura medentis in eo maxime est degenda, ut dissoluta fluxiorque reduta tenaci obstruente materia, ejus

per uterum exitus promoveatur. Cui scopo obtinendo præscripta nostra methodo remedia egregie inservierunt.

OBSERVATIO IV.

Juvenis viginti annorum, temperamenti phlegmatici, crassiori digesti. ^{lego} & sedentariæ vitæ addictus, vehementem dextri lateris dolorem ex imo abdomine ad superiora ascendentem, præsertim a cibis, quos in deliciis habebat, flatulentis, ultra anni spatium persensit, multaque ad eam compellendum adhibuit sine effectu remedia. Ego consultus, omnibus rite exploratis in regione inguinali dextri lateris circa os ilei tumorem annotavi sat magni; unde consilium dedi, ut huic loco emplastrum imponeret ex terebinthina veneta, mastiche, cera & balsamo Peruviano confectum, idque bis in hebdomada renovaret. Intra prandium dedi elixir meum viscerales balsamicum cum essentia Zedoariæ & liquoze anodyno minerali remistam & pilulas balsamicas bis intra septimanam sumendas suasi. Et hac ratione intra duos menses inflatio ista detulit tandemque penitus æger convaleuit.

EPICRISIS.

Nihil dubii est, quin in præsentia affectu intestinum colon in ea parte, ubi a cæco prodiens magnis vasibus, membranisque & nervis robustioribus eo sine instructum est, ut excrementis sursum pellendis capax sit, atonia laborasse, qua factum est, ut faeces retentæ diuturniori mora in flatum se explicaverint, qui reliquam coli portionem, ad hepatis viscus anfractuoso ductu procedentem ita inflarant, ut exterius quoque tumorem observare licuerit. Quod vero si incidit, ea omnino remedia adhibere confutum est, quæ flatum & accumulatas in intestinisordes blande evacuandi & simul roborandi virtute pollent. Quo nomine pilulæ

pilulæ nostræ balsamicæ & ad eandem methodum paratæ aliæ cum elixiriis temperatis stomachicis insignem merentur commendationem. Sed interna hæc medicamina externis debent secundari, a quibus non exiguum felicitis curationis pendet momentum, ita prorsus, ut his sepositis supervacaneus sæpe sit omnium, etiam optimorum interiorum usus.

OBSERVATIO V.

*Culha
fluor-
ta com-
jallio-
stos
rara &
singula-
ri.*

Judeus sexaginta & aliquot annorum, bene alias valens & robustus, per biennium ob varios fortunæ insectos casus animo perturbatus male habuit. Nam subinde de flatulenta abdominis & hypochondriorum distensione, alvo adstricta, somno inquieto, & languente appetitu conquebatur, urinam per intervalla turbidam & sabulosam cum ardore mingens. Hic cum causam coram judice amitteret, gravi animi adfectu commotus, mox in brumali gelu inconficiebat plurimum miliarium, quo fiebat, ut domum reversus summa præcordiorum anxietate, pectoris oppressione, dolore circa cordis scrobiculum tensivo, insigni totius corporis languore, nausea & subinde vomitionibus vehementer corripereetur. Qui primo accersebatur medicus, audacter curam adgredebatur essentiiis stomachicis & carminativis, sed mirum inde singula incresecebant symptomata. Quum itaque meum æger postulare consilium, ego causam horum malorum curatius inquirens, in primo intestino, quod duodenum vocatur, ipsoque pyloro virium latitare exinde argumentabar, quia continuo æger querebatur, quod ingesta, præsertim solidioris consistentiæ, ob angustiam, quæ transiitum impediret, difficulter descenderent, & inde ad superiora cum anxietate & vomendi conatu fieret regurgitatio. Præterea abdomen flatibus valde erat turgidum, alvus adstricta, somnus paucus & inter-

ruptus, tantaque virium & corporis languescencia cum faucium ariditate aderat, ut non parum periculi in tam fontico adfectu & ætate jam provectiori suspicaret. His ita constitutis ægrotanti portionibus analepticis, jusculis cum caneris fluviatilibus & radicibus aperientibus decoctis, pulveribusque leniter nitrosis prospiciebam, & clysteribus emollientibus ventrem apertum servare expediebam, eo quod solventia medicamina dejectæ vires non admittebant. Et eni! non parum inde levaminis percipiebat. At vero, quum per quatuor menses hæc malis consistat nondum restitutum se penitus videret, alius vocabatur medicus, qui per medicamentum, quod & sudorem proliceret & spasmus silleret, certissimum promittebat opem. Erat autem ita compositum: recipe cinnabaris, antimonii diaphoretici ana drachmas tres, salis volatilis cornu cervi, croci, callorei ana drachmam unam, misce dividatur in octo doses & singulis quatuor horis una sumatur. Sed a quatuor sumtis anxietates invalescebant, & largus subsequerebatur salivæ fluxus. Inspectis faucibus illæ totæ aphthis ardentibus & dolentibus erant replete. Durabat hæc salivatio nullis remediis allevanda usque ad mortem, quæ tertia septimana ab adsumto remedio accedebat.

E P I C R I S I S.

Quod si veram hujus mali pessimumque symptomatum originem scrutari velimus, certe viæ aliam, quam vehementem iracundiæ adfectum corporisque refrigerationem deprehendere licet. Tali enim ratione obortus in duodeno spasmus adnexum pylorum vehementer constrinxit, & ita angustavit, ut nullus prope flatibus & ventriculo parceret exitus, unde licet supra modum dissentus ingenti præcordiorum anxietati, inquietudini & reliquis symptomatibus ansam præbuit largissimæ.

Nec

Nec dubitandum, quin intempestivus medicaminum calidiorum usus anxietates permultum adauxerit, utpote quæ oclusis excretoriis viis semper magis obstant, quam profunt. Cæterum dignus est, qui probe annoretur peculiaris plane pulveris oblatus effectus, quem ego, pharmacopœi errorem acculandum ratus, vix credidissem, nisi facta inquisitione hunc omni culpa vacuum deprehendissem. Sat graves igitur erant rationes, quæ mihi fidem faciebant, tam largam salivationem in corpore vehementibus spasmodis ab effusa bile exagitato, soli cinnabari, in largiori dosi præscriptæ & per admixtum sal volatile cornu cervi ad majorem activitatis gradum adaptatæ esse adscribendam, ut inde discere omnino liceat, quod sinistri sæpe effectus ab optimo alias medicamento præter spem ac opinionem nostram proveniant.

OBSERVATIO VI.

Testis flatulentia cum morbo & mli. Vir triginta annorum, sacerdotali munere fungens tribus abhinc annis, quum in academia degens Belgica cibis uteretur crassioribus & piscibus marinis, neglectoque potu & sufficienti corporis exercitatione, litterarum studiis cum profundis meditationibus junctis plus justo incumberet, graves primum sensit ventriculi & intestinorum inflationes, murmura, flatuumque & aquarum in abdomine fluctuationes satis sonoras, quæ plerumque a prandio & assumpto Theæ vel cerevisiæ potu sub vita motus experte augebantur. Idem observabat, quando profundioribus meditationibus mentem defatigabat, cum contra a susceperat exercitatione & ructuum per os explosione insignie mali perciperet levamentum. Præterea alvus plerumque bene respondebat, ciborum tamen adpetentia languebat, caput vertigine & aurium fuscum tenebatur, facies erat pallida, totumque corpus marcoræ consciebatur. His malis debellan-

dis varia æger opposuerat remedia, sed omnibus nihil proficientibus, meam tandem implorabat opem. Consilium igitur dedi, ut primo omnium e vena pedis tusa sex minimum cruoris uncias detrahendas curet & aliquot diebus interjectis, ad primam regionem a cruditatibus viscidis, flatuum genetricibus repurgandam, per tres dies fontem Sedlicensem duarum librarum pondere pro dosi biberet. Paruit æger consilio & inde melius habere cepit. Ad malum itaque penitus submovendum bis in septimana primam regionem a viscidis cruditatibus beneficio pilularum balsamicarum liberandam & elixir nostrum balsamicum per sat longum tempus sumentum suasi. Denique, quum ad curationem tam molesti affectus accuratum vitæ regimen plurimum conferat, frequentiorem corporis exercitationem, & ut æger a nimis meditationibus, ac cibis, qui difficilioris sunt solutionis, infumatis, piscibus marinis, fructibus leguminosis, fermentationem facile subeuntibus, omnibusque lacticiiniis se abstineret, commendavi.

EPICRISIS.

Licet hæc flatulentia effectus magis & symptoma sit mali hypochondriaci, quam primarius morbus, ideoque huc strictim non pertinere videatur, discere tamen potest attentus medicus, quantum, si non omne, ad morbi flatulenti generationem contribuat motus intestinorum peristaltici imbecillitas, variis ex causis inducta, quas inter in præsentî ægroto præcipue referre decet intensiores mentis labores per multas noctes productos, utpote nimia mentis fatigatio eximiam habet potentiam canalem istum, qui digestionis præest, nervæum & valde sensibilem debilitandi, quod eo magis accidit, si vita motus expers & ciborum duridum ac flatulentorum usus accesserit. Quoad curationem scire licet,

licet, quod fontes medicati tam thermales quam frigidi borborygmus & murmura ventris sæpe augeant, præsertim si non alvum sufficienter ducant, nec urinam moveant, ut sunt Wildungenfes & Selterani &c. Tum enim ob languidiorem motum peristalticum facile stagnant, & atoniam augent. Consultius itaque duxi, fontem Sedlicensem, interpositis & subjunctis balsamicis stomachicis medicamentis, commendare.

CAPUT XVI.

DE CACHEXIA UTERINA, SIVE FLUORE ALBO.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Qui floris albi nomine in scholis medicorum venit adfectus feminasque summe molestat & cruciat, malum est cachecticum, quod in inordinato humoris impuri, muædi, plerumque albi ex muliebribus effluxu cum magno incommodo functionumque naturalium læsione junctum consistit.

§. II.

Huic fluxui quamvis ætas plerumque consistens sit obnoxia, minime tamen declivior est excludenda, id quod suo jam tempore optime annotavit HIPPOCRATES lib. II. de morbis mulierum. At vero dantur etiam observationes, utut rariores, quæ testantur, puellas teneriores vix sex septemve annos natas hunc fluxorem fuisse perpeffas. Qua de re consulatur FERNELIUS lib. VI. Patbol. cap. XIV. RODERICUS a CASTRO lib. I. morb. mulier. cap. XIV. & ACLA Hassnienf. Vol. I. obs. 83. Frequentius vero evenit & incipit hic fluxus circa annum decimum tertium vel quartum, quo tempore sæpè mensstrua erum-

pere solent. Nec maritatæ tam intra quam extra graviditatis statum ab eo sunt immunes. Novimus enim gravidæ toto gestationis tempore eidem obnoxias. Quod si denique habitum corporis respicimus, experientia teste, feminas & nervis & sibi minus solidis sed laxioribus & natura, ut ajunt, ferofiori præditas præ aliis huic malo observamus subjectas.

§. III.

Inordinatus dicitur fluxus, quia non certam servat temporis periodum, siquidem aliis continuus est & quotidianus, in aliis per intervalla repetens bis terve in mense accidit; licet sint exempla, ubi etiam periodice & statò quasi tempore venit. Dein in nonnullis menstruum fluxum modo præcedit, modo comitatur, modo sequitur, vel etiam intermedio tempore prodit, quinimo in graviore statu ipsorum mensum loco oritur & ne illis quidem, quibus menstruum tempus secundam naturæ ordinem præterit, ut vetulis parit.

§. IV.

Variat hic fluor quoad colorem & consistentiam, quod optime demonstravit PLATERUS in prax. tom. III. p. 670. in hoc fluore, inquit, humor interdum ferofus copiose plerumque nunc limpidus sine morfu, nunc acris vel salsus, alias flavescens, vinefcens, aut nigricans nonnihil, aliquando & saniosus, interdum inodorus, alias fetidus ei copulatur. Huic pituitosus etiam miscetur aliquantum glutinosus, inodorus & frigidus paucior, vel eadem, aut etiam majore quam ferum quantitate.

§. V.

Huic fluori, si moderate se habeat, nulla alia graviora superveniunt accidentia, atque tam mulieres quam virgines multis sæpe mensibus vel etiam annis sine noxa eundem perferre solent. Quod si vero immoderatus sit, tum malus corporis habitus seu cachexia cum comitatur; unde non modo insignis oritur corporis languor & functionis

Gionum imbecillitas, sed & pruritus, mordicatio & ardor in pudendo & circa illud direxant. Tum quoque in plerisque mulieribus permagnum, in aliquibus tamen nullum in conceptu sentitur impedimentum, atque si forte materia, turpitudine hæc non modo ipsis feminis molestiam, sed maritis quoque fastidium, ut ab ipsarum consortio abstineant, parit.

§. VI.

*A ca-
chexia
parum
differt
pietate
sist.* Quod noster adfectus multum cum cachexia alar affinitatis, eleganter ostendit HIPPOCRATES lib. II. de morb. mulierum §. 9. fluxus, inquit, albus suis velus albus asini urina & in facie sunt tumores albi & partes ambæ sub oculis tument & hydropiformes ac non valde bona specie præditi sunt oculi & color corporis albidus, & venter imus tumidus & in cruribus tumores laxi, & si presseris digito note imprimuntur & stomachi morsus percipimus, dum jejuna fuerint vel etiam vomuerint velus acidam aquam & si accitrem locum procedunt, ambulatio corripis, crurum refrigeratio, genuum impotentia, uterus præter rationem aperitur & ad osculum prociat gravis. Tales difficile est a morbo liberare. Minime hæc Hippocratis adserta de fluore albo, moderato, incipiente, sed potius de pertinaci chronico, qui primam causam & fontem suum in malo & tam quoad solidas quam fluidas partes depravato corporis habitu, præcipue omnium vero in magna ventriculi imbecillitate habet, sunt intelligenda. Nam quia fluidum illud chylosum & lymphaticum temperatum subtile, quod solidis partibus vires & rebus conciliat, nimium simul per vias devias uteri decedit, fieri omnino non potest, quin virtus solida & systaltica cordis & arteriarum, atque peristaltica ventriculi & intestinorum imminuatur; unde languor & magna virium prostratio sequitur, & vi digestive ventriculi deperdita, crudi & visceri succi in massam sanguinis delati atque accumulati nutritionem non

modo & pulchritudinem faciei vitiant, sed & animi vigorem demunt, & tristitiam inducunt.

§. VII.

Sedes hujus mali omnino est uterus, *Sedes
mali est
uterus.* cujus anatomicam fabricam, & potissimam ejus vasorum structuram accuratiori paulo consideratione dignam existimo. Et primo quidem tenendum est, nullam in universo corpore partem tam numerosa vasorum copia instructam esse, quam ipsum uterum. Ex his enim primæ sunt arteriæ & venæ spermaticæ, quæ ovaria continent, ac in fundum uteri copiosissimis ramificationibus seruntur. Deinde rami arteriæ & venæ hypogastricæ ad partem mediam & anteriorem uteri, nec non vaginam ecurrunt. Hæc largissime per uteri corpus disseminata sanguifera vasa, mirum tortuoso ac serpentino quali flexu discurrunt. Id vero peculiare libi servat exquisita vasorum uteri per anastomoses¹ connexio, quod in plurimas cellulas mutuo communicantes diversæ magnitudinis canalium alvei desinant, & cellulas ovalis figuræ forment, quæ substantiam ipsius uteri spongiosam & longosam reddunt. Notandum insuper est, quod non modo hypogastricæ venæ, quæ sanguinem revehunt, dimidio majorem capacitatem obineant, quam arteriæ hypogastricæ, verum etiam, quod venæ sic dictæ spermaticæ non recto sed anfractuoso admodum & in orbem quasi recurvo ductu porrigantur, ita proflus, ut si easdem extricare, earumque longitudinem supputare velimus, aliquot ulnas æquarent, arteriæque spermaticæ longe superarent.

§. VIII.

Ex plane peculiari jam exposita vasorum uteri structura luculenter patet, *Arto
formis.* tarde utique ac segnitè per venas has, præsertim valvulis destitutas, sanguinis cursum & circulum succedere, ut adeo ex hac theoria anatomica, seu fundamento, & mensium fluxus, & vitia omnia, quæ ex utero contingunt mulie-

mulieribus, commode possint explicari. Qua propter hunc etiam ex hisce perspicua erit ratio, quare virgines æque ac conjugatæ tam frequenti tamque diuturno & molestissimo feri, varietate consistentiæ, varietate coloris ex utero & ejus vagina profluvio dixerentur. Nam quia tonus & motus uteri, qui aquabili fibrarum ejus constrictione & remissione continetur, tam facile læditur, debilitatur & dejicitur, prætereaque tardus admodum per circumflexa, & in serpentinos ductus porrecta uterina vasa sanguinis & humorum cursus, lentior quoque sanguinis per venas valvulis destitutas regressus est; per facile utique non solum infarctus & stagnationes sanguinis ac feri in matrice oboriuntur, sed ipse etiam ferus & lymphaticus humor, segniori progressu lentescens, tandem exitum sibi parat; ac per passim in utero & vagina obvia orificia effunditur. Communis quidem plurimorum auctororum est sententia: ex lacunis GRAAFII, five foveis circa urethram conspicuis, & parvis ibi consistentibus glandulis, humorem hunc excerni, ac in his lacunis, nullum quod setam admittat, foramen facile reperire licet; sed potius ad utrumque latus orificii, & per totam vaginæ substantiam lacunæ apparent plures, quæ quam facile setæ ad digitum dimidium aditum concedunt, earumque ductus pressi liquorem, femini haud dissimilem plorant. Vid. Cel. HEISTERI *compend. anat. pag. 81. & 82.*

§. IX.

Verum enim vero, utut relaxatæ hæc glandulæ stillare possint humorem paulo copiosorem; neutiquam tamen hæc ipsæ unicam & genuinam floris albi sedem constituunt, sed longe plures dantur meatus, e quibus materia floris albi, nec non liquoris serosi impuri, in puerperis, cum & post lothiorum fluxum manantis, ortum trahit. Et licet RUYSCHIIUS glandulas in utero unquam visas esse; aut demonstrari posse neget, nullum ta-

men dubium est, quin ex istis ostiis quæ sub mensium fluxu sanguineam fundunt, serum etiam exitum moliri possit. Perquam enim notatu digna est Cel. FANTONI *anat. C. H. pag. 186.* observatio, quæ fidem facit, quod flatus per venas uteri in cavum matricis & vaginæ, ac vicissim ex hoc in venas adigi possit atque transmitti. Deinde etiam teste GRAAFIO & HORNIO pori & foraminula in cervice uteri conspiciuntur. Neque prætereunda sunt quæ VERHEYEN in *Anat. C. H. cap. 33. e. f. tab. XVII. fig. 2. 3.* prodidit, quod scilicet in utero, in aqua macerato, & per aliquod temporis spatium in blando calore detento, in interiori non modo vaginæ superficie, pluri-ma corpuscula globosa, & alibi quidem racematim ipsi in hærentia, alibi vero per eam disseminata, sed in inferiori quoque parte cavitatis uteri, similia corpuscula viderit, eademque pro glandulis, seroso-pituitosi humoris secretioni inservientibus non immerito habenda esse existimet.

§. X.

Nil itaque est dubii, quin per eadem vasa, vias & poros fluxus materiarum mucidæ contingat, e quibus ipse menstruus sanguis fertur. Atque hujus adferri evidens argumentum est, quod mensibus suppressis fluore albus in quibusdam loco horum superveniens observetur. Quod autem revera loco sanguinis albus liquor, unde etiam nomen morbus obtinet, proveniat, ea de re elegantem observationem habet SEVERINUS PI-NÆUS de *notis virginitat. lib. I. problem. III.* qui in dissectis cadaveribus virginum & mulierum uteri profluvio albo, dum viverent, laborantium, licet ob alium morbum extinctarum, humorem limpidissimum in utero invenit, ex cavitae ejusdem guttatim in sinum pudoris stillantem, in quo candorem, ut calcem aqua dissolutam dixisses, acquirerebat, forsitan ab aere frigido admisso particulis serosis se interponente, non excluso tamen

S

acore,

acore, a glandulis uteri forsitan profecto.

§. XI.

*Causa media-
ra, quæ
materiam
fluxui
suppe-
ditant.*

Quum igitur causa fluxus albi proxima recte in tono fibrarum & circulatione uteri destructo & circulatione sanguinis per ejus vasa impeditiori, qua serum a sanguine sequestratur, reponenda sit, sequitur jam, ut dispiciamus, quænam ex causis mediatis remotioribus ad constituendam hanc proximam causam conspirent atque concurrant. Jam vero a nulla re magis, quam ab ære frigido & humido tonus fibrarum relaxatur; hinc facile patet ratio, quare tempore autumnali & in locis frigidis ac humidis, paludosis, humilioribus, vapidis, quæ aer purus & septentrionalis flatu suo non satis purgare potest, hic morbus inter feminas præcipue dominetur, & teste SYLVIO in *praxi lib. III. cap. IV.* in Belgio longe frequentior sit quam alibi, maxime si error in cibo & potu accesserit. Nam omnes illi cibi, qui ob viscositatem minus resolvablem digestionem minus obsecundant, ut sunt leguminosa, lacticia, farinacea, nimis dulcia, item ex cibis marinis cochleæ, ostrea, pisces palustres, neque minus fructus horæ in copia adsumti, omnia acida, acetaria, dum chylum progenorant glutinosum & crudum, qui ad assimilationem & nutritionem plane inidoneus est, hunc fluxum multum fovent & augent. Idque eo magis accidit, si nimia voracitas in puellis vel etiam infantibus accedat. Deinde quoque experientia firma & sere quotidiana observamus, mulieres quæ otio, vitæ sedentariæ, & somno nimis indulgent, longe facilius sibi hæc incommoda accerere, quam illas, quæ labore & motu corpus firman. Quamobrem etiam agrestes minus expositæ sunt huic fluxui quam urbanae, quæ ob mortum & laborem constantiori fruuntur sanitate.

§. XII.

Ceterum quoque id sciendum est, *Quædā supponit
obedi-* eas mulieres, quibus per nares mucosæ destillationes frequentiores fuerunt, si supprimuntur, facta metallasi ad uterum, humoris albi ex utero emanationi valde esse obnoxias. Maxime omnium vero id evenit, quando fluxus menstruus recto ordine & decenti quantitate non succedit. Nam ab eo tempore confestim incipit vacillare sanitas, vasa impuris humoribus implentur & principium fit cachexiæ.

§. XIII.

Exposuimus jam eas causas, quæ crudorum humorum abundantiam corpori ingenerant & materiam molestissimam huic fluxui suppeditant. *Causa media-
ra, quæ
materiam
ad fluxum
supponit* Nunc etiam ad eas considerandas progredimur, quæ ipsum uterum, ceu veram hujus mali sedem ad illum disponunt. Cujus generis præcipue ea sunt, quæ nimium relaxando vasa & fibras uteri, ipsum robur tonicum adimunt: quo vacillante & deficiente sanguinis & humorum massa per vasa tot copiosa & convoluta lentiori & impeditiori cursu feratur necesse est, unde quam facile sit feri viscosi per poros uteri secessio. Hinc etiam observamus, in maritatis partus laboriosos, a quibus magna utero conciliatur imbecillitas, frequentes abortiones, secundinarum improvidas & violentas post partum avulsiones sæpissime primam huic malo originem & causam suppeditasse. Simili ratione observatum a nobis est, quod ex feminæ, quæ immodicæ mensiam fluxioni sæpius obnoxia sunt & quæ molas per abortum excernunt, eodem fluxu frequentius laborare. Namque hæc omnia nimiam indicant valorum distensionem & relaxationem, quæ, nisi mature & tempestive convenientibus roborantibus remediis tollatur & valorum tonus reparetur, procedente tempore difficili admodum negotio restituitur.

§. XIV.

§. XIV.

Plurimum vero refert, tum ad eventum morbi recte dijudicandum, tum ad rite instituendam ejus curationem, nostrum affectum ab aliis similibus uteri fluoribus, cum quibus quandam alit convenientiam, recte discernere. Primum itaque non confundi debet cum menibus decoloribus, quibus mulieres, praesertim juniores saepe sunt obnoxiae; & licet ii sint vitiosi, exacte tamen suam servant periodum, quum contra fluor albus non modo substantia & colore sit diversus, sed & promiscue & sine ordine feratur & cum inordinatis vel etiam nimium fluensibus menses jungatur. Tum quoque multum interest, album fluorem a virulenta gonorrhoea, quae ab impuro coitu contracta est, distinguere: quippe miasma venereum non prostratas solum glandulas, verum etiam vaginam uteri cum insigni dolore & molestia exulcerat, & viros, quicquid, contagio inficit. Deinde copia fluxus veneri longe minor est, quam in fluore albo, tanto vero acrior cum intenso ardore & dolore juncta, & cum menses fluunt & urina fertur, permanet, quum fluor albus vel menses antecedit vel sequatur. Hinc clar. BAGLIVUS in prax. medic. lib. II. cap. VIII. §. 3. infallibile tales morbos ab invicem distinguendi dedit signum: *Pete, dicit, a muliere; an tempore mensium fluor ille ab ea materia adsit, si dicat quod sic, significato eadem, quod morbus, a quo derivatur, sit gonorrhoea gallica; si vero durante menstruatione fluor albus evanescat & eadem finita denuo regrediatur, pro certo habes, mulierem fluore albo uterino laborare.*

§. XV.

Neque vero omnis saniosa materia pro gonorrhoea virulenta & contagiosa habenda est. Nam interdum, quamvis rarius, abscessus & ulcera in foeminis sterilibus gignuntur, quae sine contagio sunt. Potest hae de re legi CLASIUS in obs. medicis rarioribus

obs. IV. & V. de ulcere musculorum uteri vaginae vicinorum & utero purulento. Deinceps quoque non omnis erosio & exulceratio certum gonorrhoeae purulentae praebet signum; siquidem in fluore albo, & magis adhuc in scorbuticis, feri vitium eo acrimoniae provehi potest, ut vicinas partes exedat atque exulceret, sed haec exulceratio magis est superficialis & cum insigni pruritu juncta, facilioremque admittit sanationem. Verum, ut omnis error in dijudicando evitetur, consultum duco per mulieres, quae omnes circumstantias accurate debent examinare, in veritatem inquirere.

§. XVI.

Denique ut etiam prognostica quaedam subiciamus, statuimus, fluorem album, si moderatus, si recens atque ex causa externa suborsus sit, non adeo multum in recessu habere, atque in sanis alioquin sceminis, aut virginibus per plures menses sine symptomatum atrociam procedere. Nihilominus tamen tarditate sua sexui delicatiori & munditiei dedito valde est incommodus & tardiosus, eo quod colorem faciei roseum cum tempore inde amittunt, nonnullae valde inde tristantur & melancholicae fiunt, quia maritis & sponis exorae evadunt. Alia vero est ratio floris albi, qui ex summa ventriculi imbecillitate & malo corporis habitu oriundus nimium invadit, aut alios graves morbos subsequitur, quippe qui, omnes partium functiones laedendo, ingentem in universa corpore mutationem inducit; oritur enim non raro summa macies cum lenta febre & sterilitas quoque inde emergit, uti jam dudum docuit HIPPOCRATES sect. V. aph. XLII, quae praeumidos habent uteros, gravidari nequeunt; exstinguitur enim in ipsis genitura. Et lib. de sterilitate: si uteri lubrici fuerint, mulier non concipit; semen enim foras elabi solet. Deinceps ex fluore albo diutius laborantes facile & frequenter patiuntur abortum, quia laxato nimium utero

S. 2. tono

Exemplum
virulenta
hae menses
steriles

tono conceptus non satis firmas radices agere potest, sed assidua illuvie corrumpitur & foras eicitur. Sequitur quoque ex hoc malo non raro uteri proſperidia.

C U R A T I O.

§. I.

*Causa
diffi-
cili-
oris
curatio-
nis.*

QUum valde pertinax sit, si radices egerit malum, & difficilis admodum curationis, ita prorsus, ut inter medicorum scandala non immerito referri debeat; non abs re sed operæ erit pretium, tam difficilis sanationis causas paullo accuratius inquirere. Ex quibus prima mihi videtur, quod medici proximam hujus morbi causam in sola tantum impuritate & nimia feri colluvie constituent, quum tamen potius ad uteri vitium, ubi mali sedes est, ejusque valorum destructum tonum respicere deberent, non omisſis iis remediis, quæ sordes expurgant. At certe præstantissimis roborantibus & magno negotio opus est, ad naturalem & valde deperditum utero vigorem reparandum, idque ob ingentem valorum inter se complicatorum copiam & hinc dependentem segniores sanguinis per ipsa transitum, quo vasa & glandulæ nimis relaxatæ tono suo destituuntur. Dein inter causas difficilioris sanationis & illud referendum esse puto, quod medici plerumque vel prorsus non, vel saltem levi admodum cura ad primam mali originem, quæ in summa ventriculi imbecillitate residet, respiciant. Quodsi enim digestio ciborum minus rite succedit, pravi accedunt succi ad sanguinem, & eupeptæ quæ in bilioſam vel pituitosam amurcam convertuntur, quæ fastidiosum vel pinguedinis rancidæ, vel dulcedinis quasi mellæ, vel acoris & nidoris sensum ingignunt. Nisi itaque in prima istam regione vitium corrigatur, frustranea sunt, quæ ad sanguinem depurandum & humores vitiosos ex-

terminandos adhibentur remedia. Nec denique ex causis ægræ sanationis omittendum est, quod per naturam suam mulieres ita sint comparatæ, ut rarius diæticis medicorum præceptis obediant, sed ad ingenium suum viventes iis omnibus, quæ ad fluxum hunc proritandum facere possunt, uti sunt vita deses, fructuum dulcium, acidorum, farinaceorum & insuſi quoque Coffeæ abusus, potio parvior & somnus longior, ventris & inferiorum partium refrigeratio, sumus calidus ex ignitis carbonibus hiemali tempore in naturalia admissus, nec non potus frigidus corpori æſtanti ingurgitatus, &c. nimium indulgeant: utpote quæ omnia sanitati sunt infesta; longe tamen majorem noxam eo tempore adferunt, quo jam uterus labem quandam, v. g. per partum, abortum vel alium gravioſorem morbum perpeſſum contraxit.

§. II.

Quod ad generales & curatorias attinet indicationes, quæ ratione illarum sint expediendæ, paucis explicabo. Ante omnia prima regio, & universum corpus a nimia feri colluvie per congruam evacuantia & solennia naturæ emunctoria est liberandum. Deinde tonus & robur uteri deperditum præstantissimis tam internis, quam externis remediis debet restitui, quo facilius & expeditius sanguinis & humorum stagnationes ac secessiones positorumque & glandularum relaxationes tollantur, ac ulteriores avertantur. Post hæc ventriculi habenda est ratio, quo boni succi ad sanguinem ferantur, qui vitiosos corrigant & bonos laudabilesque amissos restituant. Denique, si malum gravius est & simul cachecticum, opera danda est, ut tota sanguinis & humorum massa in meliorem reducatur temperiem, excretiones naturales promoveantur & visceribus pristinum suum robur ac naturalis reddatur functio.

§. III.

§. III.

Op. lina
p. a. nat
rhabar-
barina
sub co-
lis f. ut
ma. na
d. lina.

Primo itaque studendum est, ut primæ viæ a sordibus excrementitiis repurgentur: quod tamen non per remedia valide commoventia ac purgantia, sed potius per benigna & miora, quæ repetita dosi data per epicalin operantur, debet præstari. Atque in eo consentientes habeo peritiores artis nostræ antilires, e quorum numero vel unicui allegasse sufficiat, doctissimum RIVERIUM, qui *cent. III. obs. 81.* testatur, se frustra tentatis aliis remediis, in pituita laxante certum ac fidum invenisse auxilium, eaque sola per mensem integrum usurpata mulierem diuturno fluore albo laborantem sanasse; quod medicamentum in *praxi lib. XV. cap. IV.* rursus valde commendat. Ex omnibus vero laxantibus in hoc morbo proficuis certe eminent rhabarbarina, eo quod præter laxantem, etiam blande balsamicam & amaricantem reconducunt virtutem, quæ acidum vitiosum corrigit partelque simul dejectas egregie roborat. At vero ne feligatur rhabarbarum leve & cariosum, sed, quod optimum est, solidum, sincere moneo. Potest hoc medicamentum cum aliis appropriatis commode remisceri & vel in forma pulveris, vel infusi & decocti, vel etiam in extractum & essentiam redactum exhiberi. Pulvis ita componitur: recipe rhabarbari optimi drachmam dimidiam, terræ foliatæ tartari grana XII. M. detur pro una dosi. Infusum utilissimum hoc modo est præparandum: recipe rhabarbari opt. drachmas sex, radicis zedoariæ, aristoloch. rotundæ pimpinellæ, cort. aurantior. ana drachmas tres, seminis dauci, anisi stellati, salis tartari ana drachmam unam & dimidiam. M. F. species pro una vini mensura. Extractam optimæ ingreditur pilulas, quæ laxantem & roborantem exerunt virtutem, si ita conficiuntur: Sumatur extracti rhabarbari, aloes rosatæ, gummi galbani, myrrhæ elect. gummi hede-

raz, sandaracæ, extracti aristoloch. rotundæ, succini portione anatica drachma una. Fiant cum essentia balsami Peruviani pilulæ ex scrupulo uno, no. XX.

§. IV.

Quando cachexia urget & ventriculi magna adest imbecillitas viscerum, que laxitas, nunquam non præstantissima deprehendi efficaciz, quæ sequuntur medicamina: Recipe croci martis tenuissimi, sive antimonii martialis cachectici, sæcutæ ari, salis absynthii, solution. oculor. cancr. singulorum drachmam unam, corticis cascarillæ, succini, cinnabaris, ana drachmam dimidiam, olei ligni sassafras guttas VI. M. F. pulvis, qui ad drachmam unam cum aqua vino diluta mane potest exhiberi, cujus tamen operatio longe conspectior erit, si infusum Theiforme, ex herba melissæ, menthæ, urticæ mortuæ, salviæ, semine dauci & aniso stellato paratum superbibatur. Post hæc ad robur uteri restituendum, neque minus ad amurcam dissolvendam & exturbandam longe utilissimum erit hocce remedium: recipe essentiz succini, ligni aloes, tincturæ antimonii acris, liquoris nostri mineralis, spiritus cornu cervi ana unciam dimidiam, quod ad guttas L. pro re nata cum infuso Theiformi, vel vino diluto potest assumi.

§. V.

Hactenus dicta certe sunt pulcherrima & appropriata adversus nostrum malum medicamina, sed opus etiam est, ut externis eorum virtus secundetur, quæ inter diuturno usu comprobata laudem merentur balnea, cum speciebus roborantibus, nervinis, sale oleoso volatili refertis, præparata, quarum censum subeunt herba majoranæ, sativæ, thymi, melissæ, calamintæ, matricariæ, abrotani, origani, rorismarini, hyssopi, flores chamomillæ romanæ, bacæ lauri, juniperi, &c. quæ includi debent sacculo & per horæ dimidium in aqua leniter

S 3 deco-

Tom. IV. Pars II.

decocti. Talis sacculus dein, dum ægra balneo insidet, regioni uterinæ est imponendus. Nec extra balneum inconsultum est, sacculos ejusmodi tenuiores, in vino rubro leniter decoctos per noctem inguinali regioni applicare. Præterea quoque laudem externe merentur suffragia, quæ ex tacamahaca, mastiche, succino, benzoe & thure confici & ad uterum admitti commodè possunt.

§. IV.

Quod ad dietam attinet, sub hac *Dietæ*, cura paucis, tenui & eupepto cibo opus est, abstinendo ab omnibus carnibus, præsertim durioribus, pinguius, inluminatis, piscibus marinis, neque minus a leguminosis, acidis & dulcibus, lacticiniis, farinaceis, & autæ carnes præferri debent elixis. Pro potu ordinario commendamus decoctum ex radice chinæ, ligno saissaras, santalo rubro & flavo, ligno lentilæ & cinamomo. Vinum etiam bonum Hungaricum moderate inter cibos sumtum coctionis imbecillitati succurrit utilissime.

CAUTELE ET OBSERVATIONES CLINICÆ.

§. I.

Circa **I**N fluore albo, five simplici, five *adstrin-* virulento, vel etiam in mensibus *gentia* accoloribus, adstringentibus tam internis quam externis nihil perniciosius est; siquidem inde materia serosa in utero ejusque valis retenta in massam sæpius valde tenacem concrevit, quæ non modo excretio hæc impeditur, sed ingens quoque & ad tactum durus tumor in regione pubis non raro subnascitur, qui, nisi cito succurratur, nunquam fere non gravia accersit accidentia. Vidimus enim exinde lentas febres cum atrophia, phthisin, purpuracea exanthemata, tumores tympaniticos, & erodentes in faucibus detractiones uvulæ & amygdalæ pessime adjucentes, nec non uteri

scirrhus, apostemata & exulcerationes pæne insanabiles.

§. II.

Pessii five elyfmata uterina sicuti ab antiquitate ipsoque *Circa* Hippocrate in mulierum adfectibus magno in pretio habita & in frequentiore usu tracta fuerunt; ita mirum videtur, nostro tempore eorum ulum penitus in praxi medica penitus evanuisse, cum tamen in certis casibus & maxime, ubi substantia uteri læsa est, non sine insigni fructu eadem usurpari experientia doceat. Vidimus enim in fluore albo inveterato, qui difficulter alias sanabilis est, nec non in abcessibus & exulcerationibus peculiarem plane effectum. Nam licuti gonorrhœa tam benigna quam maligna in viris non facile, si inveteravit, sine injectionibus sanari potest; ita etiam in fluore albo necesse est, ut ad partem graviter affectam & læsam medicamenti accommodati virtus proximè accedat. In genere vero illud notandum arbitror, quod tales injectiones non simul ac semel & magna in quantitate, sed crebrius & in refracta portione ad unciam scilicet unam vel duas adhiberi debeant. Vitanda autem sunt omnia salsa, acrida, nimis pingua & lubricantia.

§. III.

Thermæ Carolinæ utot in cachecti- *Circa* cis delideratissimam ferant opem, nihilo tamen secius ubi substantia uteri *Thermæ* nimium læsa est, & nimia teri sit profusio, multo vero magis, si fluore est *Carol-* venereus & exulceratio præsens & cum urina multum glutinis, quod *inæ-* fundum petit, cum dolore secedit; caute cum ipsis, five interne five externe adhibeantur, merendum est. Utpote hæc aquæ propter calcariam subtiliorem, quæ pollent, terram, externe valde constringunt, interne vero, si corruptio adsit, relaxatis & excelsis partibus ob nimiam copiam nocent. Melioris conditionis sunt fontes, martiali principio imbuti, ut Laachstadienses & Freyenwaldenses, qui

qui cum herbis nervinis decocti, ad serum superfluum per transpirationem educendum, & adfluxum ab utero averendum, & efficacia sunt præstantissimæ.

§. IV.

Sæpius observavi a menstruo fluxu per duos tresve menses non ex gravitate, sed aliis causis retento ingentem sanguinis profusionem obortam fuisse, quam postea fluor albus excipit. Quare ad utrumque malum præcavendum venæ sectio, expensis prius omnibus circumstantiis, administrata est utilissima. Namque uteri vasa a nimia sanguinis copia dilata sua amittunt tonum ac robur, ut solennes ibi fiant stagnationes non tam facile removendæ.

§. V.

Balnea tam sicca quam humida ante convenientem corrigentium, roborantium & evacuantium usum adhibita tantum non semper majori solent esse detrimento quam emolumento. Nam impuros humores, nimium commovendo, ex ignobiliori sede ad nobiliorem sæpe non sine ingenti periculo appellant. Balnea sicca sive lacinica, si a superfluo & excrementitio humido corpus prius probe liberatum fuerit, in feminis phlegmaticis usum omnino habent laudatissimum, dum externo calore, sudorem eliciendo, partibus ob excretam nimiam humiditatem relaxatis pristinum tonum ex voto restituant.

§. VI.

Si ventriculus, ut sæpe incidit, ingenti cruditate sentina scatet, cum fructu iteratis vicibus offeruntur blanda emetica, ex quibus radix ipecacuanæ, quæ leniter roborat, & perspirationem adjuvat, omnibus reliquis est præferenda. Nec suo fructu destituitur elixir nostrum viscerale cum essentia cascariillæ remixtum & inter cibos adsumtum.

§. VII.

In inveterato fluore albo, si quid adhuc, cura finita, de fluido ex geni-

talibus exstillat, præter jam dicta externa & interna, suffitus ex olibano, racamahaca, mastiche & succino merentur laudari, quæ viæ ad uterum tendenti, commodo instrumento sunt applicanda: quodammodo enim relaxatas glandulas roborant.

§. VIII.

Quandocunque feminæ scorbuticæ, imo veneræ, vel quæ crebrius puram rubram patiuntur, hac fluxione perniciose corripuntur, abstinentium omnino est a calidioribus purgantibus & balneis, sed mitissime sunt primis temporibus tractandæ diaphoreticis fixioribus, & ejusmodi medicamentis, quæ corruptioni lymphæ maxime obstitunt. Ego igitur tali in casu cum fructu adhibui pulverem nostrum bezoardicum cum uno alterove sulphuris antimonii nostri grano maritatum, atque simul decoctum præscripsi, quod solet in lue venerea ex lignis & radicibus sanguinem depurantibus, addito antimonio crudo, comparari. Et si corpus per mensem & ultra ita fuerit præparatum, interna pariter ac externa cum meliori fructu pro sanatione possunt adhiberi.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Pervernerunt haud ita pridem ad me doctissimæ celeberrimi Parisiæ medici & Archiatri Regii litteræ, quæ accuratam morbi nostri cum mille aliis malis complicati exponebant historiam, quam non possum non integre huc transcribere. Nobilissima matrona annos XXXV. nata, partium omnium symmetria rite constituta, latoque satis pectore, sed a patre genita, qui phthisicus interiit, ætatis anno XX. veneram luem a marito contraxit, unde, brevi interposito temporis spatio, hydrargyrosi rite administrata optime convaleuit. Quinto vel sexto anno post ex peri-

S 4 pneu-

pneumonia graviter ægrotavit, quæ in suppuratum versa est, & per anacathartin feliciter expurgata. Inde tamen quinque circiter abhinc annis variis cœpit morborum symptomatis confictari, quæ nunc sigillatim recensenda veniunt, sed paucis, nam ut vulgari fertur axiomate, *intelligenti pauca*.

I. Laborat ægrotans ventriculi imbecillitate tam varia & sibi jam parum constante, ut modo rite appetat, & rite concoquat: modo appetat debilius, & ignavius quoque concoquat: plerumque appetat quidem satis bene, sed tam male concoquat, ut cibaria, etiam eupepta, in biliosam amurcam, vel in pituitosos mucus, quoad maximam partem, convertantur. Advus aliquando satis libera, pigrior aliquando. Interdum nulla anxietate premitur stomachus, sæpius vero aliquot post passum horis inassueto pondere, quoad cardialgiam proxime accedit, gravatur, & ægra fastidiosum vel pinguedinis rancidæ, vel dulcedinis quasi mellæ sensum experitur: nunquam vero, vel rarissime saltem, acorem, nidoremve ullum empyreumaticum.

II. Interdum, sed maxime domi instant catamenia, laborat ægra dolore in ovario dextro, dextroque uteri latere, qui non raro ad muliebria usque extenditur, sed subobscuræ, & qui sævit præsertim si ægrotæ erecto corporis, truncato aliquamdiu pedibus insistat, maxime statim a passu. Ceterum menstrua, & ea, qua par est quantitate, & statim, quæ debent, tempore solent ut plurimum profluere, quæquam contigerit non semel, ut tardius signisque maaverint. Apparet interdum fluor albus nec copia multus, nec colore aut acrimonia ullo modo vitiosus, qui menstruorum eruptionem antecedit vel subsequitur, sed quo nec erosionis, nec caloris ullus in muliebris sensus inducitur. Matrona de qua quæstio est, peperit olim semel, atque iterum ante contra-

ctam luem veneream, sed parturitio fausta, partusque vitales fuere, atque optima sanitate etiamnum fruuntur.

III. Quod nunc potissimum est, & de quo peritiam tuam postulamus, Vir illustr. en. paucis accipe. Ægrotans ab eo tempore, quo ex peripneumonia graviter decubuit, solita erat interdum e pulmone & ex illo pulmonis loco, ubi peripneumonia sedem habuit, excreando mane emitte; ter aut quater in mense, spurum unum vel alterum, spissum, rotundum, cineritii coloris, aquæ præponderans; sed non graveolens. Jam vero circiter ab uno mense derепente & absque sensibili quavis causa, tussiendo sputa aliquot ejecit sanguinea, seu potius pituitosa sanguine vivido & rutilante imbuta, vel striatim interpersa, quæ largæ venæ sectione in brachio, bis intra horas sex repetita, celerrime & felicissime cohibita sunt. Inde neque febre ulla, neque ullo spirandi labore, neque ulla omnino tussis ægra tentata fuit, sed jam ab aliquot diebus queritur se experiri quandam doloris obscuri scasum in superiore & dextra thoracis parte, e regione tertie vel quartæ costarum superiorum, latitaret in eodem loco, ubi olim latuit abscessus, in quem peripneumoniam degenerasse fuisse supra dictum est. Ab eo vero tempore matutinis horis, ubi primum expurgiscitur, unum alterumve spurum educit e pulmone, facillimum quidem, nisi & sere sine tussis, sed quod plerumque cineritii, grisei, subulvi coloris est, aquæ præponderat, leve est & spissum, & ad puris concocti naturam videtur paullo nimis accedere, si revera purulentum non sit. Ceterum ægrotæ febre, tussis, dyspnoea omnino vacat, & in utrumque latus perinde jacet sine noxa, etiam in situ corporis plane horizontali, qui nobili matronæ connaturalis est. Notari autem velim ægrotam, ante brevem illam hæmoptoen, quæ laboravit semel, ut modo dictum est, lacte vaccino per duos aut tres menses ulam fuisse semel.

in die initio quidem solo, vel cum admixta aqua communi, sed minus feliciter, utpote quod ventriculo noxam infererebat: postea vero cum aqua Spadana ad medias partes addita, unde ventriculus melius quidem habuit, sed menstruum fluxus tardior pariorque evasit, acque tussis quedam sicca & quali convulsiva & hysterica per duos menses agrotam pertinaciter cruciavit. Porro non omittendum censeo, tot tamque variis morboris symptomatibus, insultus quosdam hystericos, sed leviores, quos *vaporosos* vocant, interdum superadici, maxime dum instant catamenia, aut a stata periodo paullo diutius cessant, quo tempore agrota de quadam pectoris angustia quasi spasmodica, de distractione medullarum & de continua ad tussendum propensione queri solet. Demum quamquam agrota medicis prescriptis obsequium non deneger, stomachus, sive natura, sive ex antiquo vivendi more, in concoquendis cibis ita varius illi est atque mirabilis, ut qui uno die proficere visi sunt, noceant sequente, unde evenit, ut habent diata fevioris interdum remittenda sint: siquidem experientia compertum est, quod & ab Hippocrate dictum tenes, cibos ab agrotante avidè expetitos cibos promtius & minore tumultu confici, utcunque paulo magis dyspepti videantur, quam qui concoctu faciliores esse consentur, si eos agrotæ palatum respuat. Est tamen modus indulgentiæ nostræ, sunt certi denique fines, intra quos agrota, nec reluctans, sese contineri facile patitur.

RESPONSIO CON-
SULTATORIA.

Est omnino hæc adfectio inter graves, & mutuas, curatque difficilior, & eventu incipites referenda. Totus enim corporis habitus tam quoad solidas & fluidas partes, quam quoad functiones, vitiatum videtur.

Pulmones in dextro latere cavitate recondunt ulcerosam callositate obstructam, quæ ex peripneumonia ante sex annos contracta, temporisque successu ita adaugetur videtur, ut timor sit, ne in maiorem corruptionem & febrem hecticam calorem ex facili transeat. In uteri quoque dextra regione non exigua delitescit labes & obitricio, quæ ingravescens mensium pariter negotium in ordine magis turbat, unde fluoris albi & pathematum spasmodicorum, seu hysterico-hypochondriacorum origo, quæ, dum totum nervosarum partium systema in consensum rapiunt, quantas in œconomia motuum vitalium excitent turbas, res artis perito non obscura, sed satis clara ac evidens est. Poveritur autem & augmentur singula hæc mala, ut ego quidem arbitror, a vitiosa ventriculi & primarum viarum imbecillitate pravaque alimentorum digestionem, qua fieri solet, ut loco chyli probe temperati & subtilioris, qui materiam boni sanguinis, lymphæ nutritiæ & tenuissimi cerebri atque nervorum fluidi suppeditat, succi erudi, lenti & visceridi ad sanguinem delati minima emundiorum vasculæ, per quæ optime fit chyli & sanguinis depuratio, obstruant; unde ortus mali cachectici, quo primario illustrissima nostra laborat. Quod si itaque adhuc spes recuperandæ sanitatis, vel mitigandæ adversæ valetudinis superest, meo quidem iudicio, initium curationis moliri oportet a restitueno ventriculi & primarum viarum robore ciborumque digestionem promovenda. Ad quem scopum obtinendum primo omnium exquiritur diætæ vel accuratioris vitæ regiminis habenda erit ratio. Sicut enim apud feminas, quæ molliori & sensibiliiori præditæ constitutione delictæ, somno varique generis edulibus & animi adfectibus indulgent, mali cachectici, hysterici & hypochondriaci facilis fit proventus; ita etiam, nisi hæc omnia, quæ causam

mor-

morbo dederunt antecedentem, rite submoveantur, supervacanea est omnis reliqua per medicamenta curatio. Quod ad ipsa remedia attinet, quæ nostræ ægrotanti existimem proficua, primo omnium suaderem, ut prima regio a sentina & illuvie vitioforum humorum per lenes & benignum emetieum expurgeretur, exhibendo videlicet, prout ventriculus magis vel minus sensibilis est, scrupulum unum, vel grana XXIV. radices ipecacuannæ. Hæc quippe radix sine omni noxa ventriculi & duodeni cavitatem a sordibus inibi hærentibus, quæ instar fermenti chylum inficiunt & contaminant, liberat, perspirationem simul egregie adjuvat, tonumque & robur ipsis partibus consiliat, ideoque pro circumstantiarum ratione bis vel ter tertio die potest iterari. Subjungenda postea sunt temperata balsamica, quæ digestionis negotium promovendo, tonum ventriculi corroborant. Quo sine in usum trahi potest elixirium, quod cort. aurantiorum recent. uncia dimidia, extracti absinthii, gentianæ rubræ, cascarill, myrrhæ elect. ana drachma una, salis tartari drachmis tribus cum aquæ menthæ unciis octo compositum, vel solum vel cum quarta parte spiritus nitri dulcis aut liquoris nostri anodynî remixtum ad LXXX. vel C. guttas intra prandium & quatuor horas post cum potu ordinario potest exhiberi. Hoc enim medicamentum valde temperatum stomacho, pectori & utero est amicum, nec ullam in sanguine excitat commotionem, sed ut ejus usus per longum tempus continuetur necesse est. Posthæc commendarem, ut alternis diebus circa lecti introitum numero decem offerantur pilulæ, hujus compositionis: Rec. extracti rhabarbari, zedoar. myrrhæ, succini ana drachmam unam, extracti castorei scrupulum unum. M. F. cum essentia bass. peruviani pilulæ ex scrupulo uno no. XX. Postero die mane drachma dimidia pulveris leniter ape-

ritivi ex lap. cancror. acid. florent. ana drachmis duabus solution. ocul. cancr. cum succo citri, salis polychrestii, nitri purif. ana drachma una conflati cum fructu erit fumenda, desuper bibendo infusum Theiforme, quod ex herba veron. melissæ, pulmonar. maculos. & aniso stellato potest componi. Pro potu ordinario, cujus summa est in diuturnis adfectionibus sanandis efficacia, suaderem decoctum radices chinæ & sarsaparill. cum passulis, addita in fine coctionis cinnamomi portione acuatam & cum pauxillo vini, inter cibos potissimum remiscendum. Cæterum moderationem in sanguine mittendo plurimum commendo. Vidi ex relatione ad præcavendam hæmoptoen, intra sex horarum spatium bis largiter e vena tusa sanguinem detractum; nollem tamen in nostris regionibus, ubi sanguis non adeo ebullit, id imitari. Nam in sanguine, nisi nimium exundet, virium latet thesaurus, qui si supra modum subtrahitur, minima viscera concidunt & angustantur; unde non modo utilium succorum secretio & inutilium excretio imminuitur, sed & vis digestrix & tonica ventriculi & intestinorum mirum labefactatur, ut periculum sit, ne status cachecticus inde plus increseat, quam decreseat. Idem sentiendum velim in hoc morbi statu de cura lactis, quæ licet, si præsertim cum aquis mineralibus instituat, in pectoris adfectibus egregio sit solamini, in nostra tamen ægrotâ ventriculorum magis debilitare, mensium negotium retardare, quam proficere videtur. Et hæc sunt quæ circa illustrissimæ personæ curationem vernalem proponere placuit.

OBSERVATIO II.

Illustri loco nata femina, triginta ^{Fluor} annorum, constitutionis tenerioris, ^{albus} in loco degens mari vicino, vitæque ^{mensis} sedentariæ & cibis durioribus, ut ^{revera} piscibus marinis, præsertim ostreis, adfecta,

adsueta, per annum fere, parcum & inordinatum mensum fluxum experta, jam albo tentatur fluore molestissimo, facies incipit pallescere, corpus marcescit & animus quoque ad tristitiam & metum nunc longe magis, quam antea pronus horrenda sibi fingit pericula, maxime quando matris, eodem adfectu olim detentæ, subit recordatio. Ne itaque malum majora sumat incrementa, meam ægra imploravit opem.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Ventriculi imbecillitati & pravæ ciborum digestionem ego præcipue omnium in hoc casu succurrendum ratus, primo blandiori emetico, radice videlicet ipecacuanhæ ad drachmam dimidiam cum decem tartari vitriolati granis bis in septimana exhibita primam regionem a vitiosorum humorum saburra expurgandam sussi. Dein singulis hebdomadibus pilulas nostras balsamicas cum extracto rhubarbari mixtas tapiendas commendavi, intermedio vero tempore vinum stomachale, egregiæ virtutis ad tres quatuorve uncias mane hauriendum imperavi, cujus hæc erat compositio: recipe radicis zedoar. calami aromatici, enulæ ana unciam semis, herbæ absinthii, rosmarini, marrubii albi, menthæ, salviæ, centaurii min. singulorum manip. unum, baccar. juniperi unciam unam, Concisa contusa infundantur in vini Canariensis mensura una & dimidia, calidoque loco reponantur. Coletur usus tempore & per mensem hæc cura continuetur, addito monito, ut corpus moderato motu frequentius exerceatur & cibi capiantur exopti, abstinendo a victu duro & crassiori, cui vleracea, lacticiuia, farinacea & acida jure debent adnumerari. Et hæc medendi methodo ego affectum hunc recentem ex mala digestionem ortum, nisi jam in

cachexiam degeneraverit, in aliquot seminis sanavi felicissime.

OBSERVATIO III.

Femina, triginta & aliquot annorum, macilenta, post abortum tertio vice passum, per annum & ultra fluore albo correpra fuit satis molesto, mensibus inordinate & interdum largiter profluentibus. Ordinavi pilulas, quales in curatione præscripsimus, balsamicas, circa tempus decubitus per triduum devorandas, de super bibendo postero die mane vinum laxativum uterinum ad tres circiter uncias, lisdem diebus immittendam jussi ægram balneo aquæ dulcis cum herbis roborantibus, sacculo inclusis decocta temporeque infusus sacculum hunc inguinali regioni imponendum. Interjecto trium dierum intervallo pristinam curam per totidem dies repetendam suasi; idque rursus tertio vice, hac tantum cautela, ut sub quavis cura novæ herbæ pro balneo sumantur. Denique uterum rhure, mastiche & succino incensis commendavi suffumigandum, rectamque vitæ rationem per longum adhuc tempus continuandam injunxi. Quæ methodo, quàm non modo per alvum, sed per uterum quoque ingentium humorum sentina fuerit expurgata, optima hæc femina, sicut plures alie pertinaci & molestissimo hoc adfectu laborantes, pristinam recuperavit sanitatem.

EPICRISIS.

Quando suspicito succedere contumacis floris albi curatio debet, non satis est primam regionem & universum corpus a colossæ feri vitiosi liberare, sed omnium maxime uteri habenda est ratio, ut is ipse nimis relaxatus & humorum viscidorum copia fartus roboretur, quod per balnea jam laudata, herbis nervinis & aromaticis efficacia reddita expediri potest.

Fluo
albus
post ero
briorum
abortu.

test commodissime. Et quoniam plerumque sterilitas vitiosam ejusmodi uteri fluxionem comitatur, eadem hac methodo hæc ipsa potest tolli & exoptata fecunditas reddi.

OBSERVATIO IV.

Fluxus albus Illustis matrona viginti septem annorum, constitutionis valde teneræ & temperamenti sanguineo-phlegmatici, ante novem circiter annos post puerperium, lochii cessantibus, molesto albi viscidæque materię ex genitalibus profluvio cepit laborare: quod inter initia, cum paruta exinde perceperit incommodi, non adeo multum æstimavit. At vero invalescente hoc malo, cum multa alia accedent symptomata, plures consuluit medicinæ peritos, quorum quidem ope se levatam paululum vidit, penitus tamen liberari nunquam potuit. Jam brevi abhinc tempore fluxus tanta summis incrementa, ut non modo copiosior ex genitalibus feratur, sed & mensibus durantibus, non cesset: unde vires valde decreverunt, atque pedum tanta est imbecillitas, ut vix viginti passus sine ingenti virium defectione progredi ægra possit. His accedit summa cutis sensibilitas; siquidem sub quavis fere aeris mutatione subito corripitur rheumatismo, cum cephalalgia, doloribus odontalgicis & faciei erysipellate stipato. Haud ita pridem, accepto tristi de subito propinqui morte nuncio, vis morbi ita invaluit, ut nec extra lectum esse, nec somnum capere possit. Imo nunc quoque, per intervalla, quod pessimum est, frigus accedit, extremorumque tremor ac animi deliquium. Tam misere itaque afflictæ egrotans, meum requisivit per doctissimum Medicum consilium.

EPICRISIS CUM
CONSILIO.

In præsentī hoc casu non tam ad fluxorem album, quam potius ad ejus effectum seu statum cachectico-atrophicum suamamque virium prostrationem respiciendum existimavi. Quam difficile autem sit, in tam depravato temporisque diuturnitate confirmato adfectu convenienti medicina succurrere, abunde satis notum est. Si qua tamen recuperandæ salutis spes superest, ita curationem suscipiendam esse edixi. Primò omnium, adjuncto accuratiori vitæ regimine, usum elixirii nostri visceralis cum cibo bis de die ad LXXX. guttas commendavi. Dein curam præscripsi fontis Selterani cum tertia parte lactis asinini remixti, exhibendo per mensis spatium singulis diebus mane mensuram dimidiam & ultra. Omni triduo, ad moderandum fluxorem uterinum circa decubitum dari jussit no. XI. plularum balsamicarum; exterius vero succurrendum doxi suffragio, & epithema ex aceto storacis sambuci cum aqua reginæ Hungariæ æquali portione remixto, inguinali regioni applicandam suasi.

OBSERVATIO V.

Fluxus albus Femina viginti annos nata, constitutionis quoad corpus tenerioris, quoad animum valde sensibilibus, cibis dulcibus, fructibusque horarum & laetitia nimium indulgens vitamque amans sedentariam, a primis adolescentiæ annis perpetuo fere vicidius nuci per nares sufficidius laboravit. In conjugio primum gravida partu functa est admodum laborioso, idque propter paullo vehementiorem secundinarum extractionem, & inde obortum dolorem valde acutum. Neque dein lochiorum fluxus, ut debuit, successit, sed omnino fere substituit; unde febrem incidit optima mulier valde

valde acutam, a qua tamen brevi post convuluit. Retinuit vero ab infelici hoc puerperio magnam uteri atoniam, & perpetuum fere feri albicantis & putridi ex sinu ejus profluvium, quod post mensem effluxum semper infestat gravius. His accedunt adhuc aliae rectae valetudinis lationes: nam a frigore admissio, vel flatulento cibo adsumto, aut a levi quadam animi commotione, dolore lumborum adficitur valde gravativo, macilenta in dies magis redditur, & vesperi inferiores pedum partes tumidae conspiciuntur. Durarunt singula haec mala per integros sex menses, quare ne his pejora adhuc eveniant, meum maritus efflagitavit consilium.

EPICRISIS.

Meretur attentionem in praemissa morbi historia, quod humoris feroci ex muliebribus profluxio violentum partum & vehementiorem secundinae evulsionem exceperit, quale quid mihi in artis exercitio annotare licuit saepissime. Namque tali ratione non exigua utero inducitur lassio & atonia, quae plerumque majorem sanguinis affluxum & decubitus post se trahit, quo fit, ut serum per poros & meatus nimis patulos secedat, & copiose nonnunquam ex pudendis promanet. Augetur vero hic fluxus circa tempus mensium, quia tunc majori nisu & copia sanguis ad uterum confluit, a quo major ejus relaxatio sequatur necesse est. Dolor lumborum, qui fere individuis diuturnioris albi profluvii comes est, sanguinis stagnationi & distensionis valorum tam spermaticorum quam hypogastricorum, quae sanguinem ad uterum vehunt & revehant, debet assignari. Namque distensionis reddito sanguinis per uterivanas regressu, isiple in valis adducen-
tibus accumulatur, eademque nimium distendendo partes adjacentes nervos comprimit, unde doloris sensus. Quod curationem attinet, con-

silium dedi, ut per tres continuos dies pilularum mearum balsamicarum no. XV. circa decubitus, postero die vero mane dosis pulveris salino-nitrosi sumatur, idque aliquoties, interpositis semper aliquot diebus, repetatur. Pro potu praescripti decoctum masticinum cum pauillo cinnamomi acutum & inter cibos cum vino remixtum. Ad uterum roborandum exterius commendavi suffimigia ex sandaraca, mastiche, benzoe & cinabari vulgari confecta, saepiusque inguinali regioni imponendos salsi sacculos herbis nervinis repletos & ex vino rubro coctos; interne vero eodem sine balsamum nostrum vitæ cum tinctura tartari æquali portione remixtum cum infuso theiformi mane exhibere jussi. Quæ methodus, subjuncta simul accuratori vitæ regimine, opem attulit exoptatissimam.

OBSERVATIO VI.

Generosa femina, viginti & aliquot annorum, temperamento prædicta cholerico-melancholico, cui a primis pubertatis annis menses fluxerunt parviores & decolores, ante dimidium fere anni circa menstruum periodum sat copioso muci albi ex muliebribus vexatur profluvio; unde mille malorum circa id temporis origo. Nam subinde gravis capitis dolor affligit & exquisitum refrigerationis sensum, als menn ein Stud Eiss auf den Kopf lage, inducit. Flatus hypochondria moleste distendunt, alvus est adstricta; urina secedit pallida, transpiratio fere nulla est, & circa vesperam horror invadit febrilis: extrema frigent, appetitus languet, omnesque artus lassitudo & gravitas occupat. Ad expugnanda hæc mala varia ægrotans adhibuit remedia, quæ tamen, neglecto vitæ regimine, parum vel nihil attulerunt levaminis. Ego igitur consultus primo omnium accuratam dietam injunxi, & ut ægra a cibis crassio-

crassioribus, quos in deliciis habebat, sedulo abstinere, jusculisque utatur tenuioribus cum radice cichorei, petroselinæ, alparagi, graminis &c. decoctis; ad meliorem autem digestionem promovendam obtuli elixirium nostrum viscerale inter cibos adsumendum. Dein ad primas vias a eruditatibus & sordibus repurgandas, statulque discutiendos clysteres emollientes & carminativos crebrius aninjici, & pilulas balsamicas ad Becheri mentem confectas, ter in septimana circa decubitum adsumere jussi. Post harum usum sequenti die mane præscripti pulverem ex lapidibus cancror. nutro depurato, tartaro vitriolato, solutione oculorum cancri componendum, desuper bibendo vascula quædam infusi theiformis ex melissa turcica & citri corticibus constari. Potus loco, ordioavi fontem Selteranum cum tertia parte vini Rhenani remixtum, & circa instans mensium tempus pillulas balsamicas reiterare imperavi. Exterius succurrendum duxi suffragiis, & sacculis roborantibus inguinibus applicandis, nec non venæsectione ter in anno celebranda.

EPICRISIS.

Sistit hic casus fluorem album cum affectu hypochondriaco. -- hysterico complicatura, de quo copiosus fluxum in abdomine proveniens, pertinaax alvi obstructio, ciborum fastidium, extremorum refrigeratio, totius corporis languor, crebriores capitis dolores cum horrore febrili abunde satis testantur. Originem suam singula hæc mala mutare videntur a mensium fluxu valde inordinato, & quoad colorem viciato, cui in ordinem redigendo omnis impendendus est medentis labor. Docemur præterea ex hac morbi historia, quantum intersit, ut medicus conveniens vitæ victusque regimen præscribat, ita potius, ut hoc neglecto, frustranea

sit omnis reliqua vel pretiosissima medicina.

Plura hinc inde legantur in Consult. & responsis nostris medicinal.

CAPUT XVII.

DE GONORRHOEA BENIGNA ET VIRULENTA.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Inter morbos ex atonia partium solidarum oriundos, referri adhuc jure meritoque debet gonorrhœa, quæ nihil aliud est, nisi involuntarium seminis & liquoris semini analogi ex genitalibus stillicidium, a nimia vasorum semen adservantium partiumque adjacentium glandulosarum laxitate dependens.

§. II.

Differt gonorrhœa a pollutione, in qua per intervalla vel breviora vel longiora modo seminis puri, modo cum sero chylosum mixti notabilis, ad unam vel duas drachmas accedens quantitas noctu cum insomniis venereis & voluprate, interdiu ex pulchrarum seminarum adpectu, vel post equitationem, ob nimiam vesicularum seminalium vel glandularum prostaticarum laxitatem lenemque irritationem simul & semel ejicitur.

§. III.

Gonorrhœa est vel benigna, vel minus talis. Hæc dicitur, si cum ardore, colore vario & exulceratione liquidum guttatim prodit, & plerumque in cacochymicis, scorbuticis, vel etiam calculosis cum emissionibus urinis dolorifica, ob acrimoniam, est conjunctum. Illa vero, seu benigna, adesse dicitur, quando sine dolore, ardore, aut excoriatione liquidi æqualiter tincti & albicantis sine profluxus; atque hæc species cum fluore albo.

albo mulierum, magnam alit convenientiam, utpote qui itidem nihil aliud est, quam materix chylosæ, ope glandulosæ substantiæ uteri sequestratæ excretio. Quam in rem legi meretur MASSARIAS, qui lib. IV. p. 267. ego, inquit, sentio, medicos frequenter hallucinari, qui opinantur agrosos profusione seminis laborare, cum magis aliorum excrementorum fluxione laborent. Siquidem videmus plurimis agrosis hoc profusivum multos annos perdurare, ex quo, profusente semine, necessarium foret, illos ad excrementi maciem & corporis consumptionem deduci, sicut illis solet contingere, qui immoderato coitu utuntur, quod tamen non videmus illis evenire.

§. IV.

At vero, non modo ea gonorrhœæ species, de qua Massaria sermo est, diutius protrahitur, sed & de reliquis plura notatû digna exstant exempla eorum, qui per multos annos utroque genitalium fluore laborarunt. Vid. BARTHOLINUS historia XXXVI. centur. II. ubi de viro Bergonesi & Anat. lib. I. cap. XXIII. p. 234. de Barvino mentionem facit, quorum ille per decem, hic per triginta annos gonorrhœam sustinuerat, ille virulentam, hic incertam, an benignam vel malignam. Manferat uterque cætera sanus, nisi quod prior ossibus vix hæreret.

§. V.

Datur etiam gonorrhœa virulenta, quæ a contagio venereo suos repetit natales, eoque potissimum adficit, qui turpissima libidine incedit scorta sequuntur. Atque talis fluxus purulenta varique coloris & consentientis materia, nec non summa virium imbecillitate se manifestat. Junguntur quoque, nisi cito occurratur, sat magni testium & glandularum inguinalium tumores, ulcera glandis & præputii inflammatoria, & membri dolorifica incurvatio; & urina mingitur multis referta filamentis, quæ quasi

vermiculos representant. Si ingravescit malum vel inveteraverit, vel minus rite tractatum fuerit, iniasma abit per vasa lymphatica ad sanguinem & fluidum tenuissimum sanguinis inquinat; unde venereæ luis prodent indicia, qualia sunt lancinantes capitis artuumque dolores noctu potissimum exacerbati, facium ulcera, ossium nasi exresio, pustulæ in glandulis canceri naturam æmulantes, macies universi corporis cum faciei pallore, oculis concavis, rophis quoque & hujus generis aliis.

§. VI.

Hæc sunt generalia, quæ malignum hunc fluxum comitantur & excipiunt symptomata, accuratiorem tamen ejus historiam sequentibus tradere juvabit. Statim aliquot horas post tam infelicem coitum fluxus leviter incipit, & dein tertio, quarto & sequentibus diebus ingravescit. Glas semine tenuiori incipit madere, postea alba quadam obducitur colluvie, & maculæ in indusio reperiantur. Inter initia color materix profluentis est albicans, qui, si fluxus paulatim largior emanat, in flavum, & demum in viridem mutatur. Quando urina emittitur, primo in glande tum in radice urethræ, demum per totam canalem dolor percipitur ardens & sere intolerabilis. Interdum continuus urget mingendi conatus, interdum melio valde impeditur, & pene supprimitur, sine dubio ob molestissimam penis tensionem, quæ nocte ut plurimum cum magno cruciatu & duritie ingravescit, & tanta est, ut penis exinde incurvetur. Præterea insignis ad venerem est stimulus, ut vix a coitu sibi laborantes temperare possint, & ulcera quoque, ut supra dictum est, non raro in glande & præputio latitant foedissima.

§. VII.

Quod sedem adfectam attinet, audiamus, quid de ea sentiant, auctores. GRÆFIUS in tractatu de virulentum organis generationi dicatis, ipsam

Gonorrhœa virulenta.

Græfius in tractatu de virulentum organis generationi dicatis, ipsam

in proflatis collocandam existimat. **VESALIUS** lib. V. anat. cap. XXI. de suspensio quodam & Baravii dissecto, qui ante suspensum involuntario seminis fluxu laboraverat, refert, habuisse eum omnes meatus, atque eos potissimum, qui ex testibus in deferentis semen vasis revolutiones pertinent, apertos ac valde latos, ideoque hos ipsos accusandos putat. Nos tamen sat gravibus induci rationibus statuimus, veram sedem in urethræ runica, copiosis glandulis, a **COUPERO** & **LITTRIO** detectis obita, esse reponendam; licet non negandum sit, si profundius malum, ut in gonorrhœa virulenta, proserpit, proflatas simul & vesiculas feminales contagio affici. Id quod abunde satis testantur anatomicæ sectiones eorum, qui per vitam suam tali fluxu diutius laborarunt. In his enim proflatas callosas, scirrhosas & exulceratas nonnumquam fuisse observatas abunde constat.

§. VIII.

In feminis infectis ulcuscula proveniunt in glandoso corpore, sive in eo loco, ubi lacunæ circum & in meatus urinarii exitu collocantur, erumpunt. Testis est **GRÆVIUS** in tractatu de mulierum organis generationi dicenti; qui in cadavere mulieris hoc vitio inquinatæ dissecto, corpus glandosum, sive proflatas urethræ circumpositas, utero ejusque vagina innoxias, male affectas ostendit. Et hinc patet ratio, quare semine, ut multa testantur exempla, sætum in utero gerere possint infansem & tali labe prius non infectum. Aliter tamen sentit **PALMARIUS**, qui in libro de lue venerea cap. IX. vesicæ collum adducit, ideo, quod ex ulcere cervicis vesicæ, a gonorrhœa curata residuo per totam vitam purulenta stillaverit materia, parum ab ea dissimilis, quæ in diuturna gonorrhœa a proflatis ex urethra ferri solet. Cæterum notandum, in mulieribus hoc malum non ita sævire ac in viris, siquidem femi-

nas infectas diu vivere sinit, cum viros contra, nisi curetur, ad lethum ducat.

§. IX.

Causa gonorrhœæ virulentæ utique est miasma, ex impuro coitu cum femina vel gonorrhœa maligna, vel lue venerea infecta ad viri genitalia, & postea per poros ad lympham vel liquorem seminalem translatum, cujus crasin mixtionemque naturalem plane destruit & dissolvit, partim causticam ac erodentem, partim putredinosam indolem inducendo, unde dolores, ardores, tumores, inflammationes & exulcerationes genitalium suam mutantur originem. Nam ita fere procedit hujus miasmatis multiplicatio, ut ab initio tantummodo glans inficiatur, dum contagium per poros apertos in coitu se insinuat, dein, nisi accommodata succurritur medicina, ad urethræ glandulas, tum ad proflatas porosas, deinde ad ipsas vesiculas proserpit feminales. Silympha infecta per lymphatica vasa, quæ **COUPERUS** a præputio ad inguina abeuntia demonstravit, glandulis communicatur inguinalibus, tum bubo fit venereus, sive tumor durus lentus sensimque indolens. Si vero gonorrhœa profundior est, & circa initium urethræ, ubi feminales vesiculæ semen effundere solent, inflammatio oritur, tum hæc vascula a tumore comprimuntur, & semen ad has vesiculas deduci nequit; unde testium tumor.

§. X.

In causa gonorrhœæ benignæ adsignanda; tum ipsius genitalis liquidi, tum vasorum seminalium toni, qui plerumque dejectus est, habenda est ratio. Et primo quidem, quod semen atinet, attentiori observatione cognitum perspectumque habemus, vel ob nimiam ejus abundantiam in subjectis plenis & in coelibatu laute viventibus, vel ob ejus acrimoniam in subjectis catochymicis, scorbuticis & arthriticis hunc fluxum non raro con-

contingere. Deinceps, si ad labefactum organorum seminalium totum respicimus, hanc urique a nemine in dubium vocari arbitror; siquidem ea omnia, quæ insignem hæc vasa debilitandi potentiam obtinent momenta, quorum potissima sunt nimix seminis, sive per pollutiones, sive per crebriores coitus, vel sordam masturbacionem & gonorrhœam virulentam prægressam profusiones, ad gonorrhœam benignam etiam valde disponunt, idque eo magis in hominibus, qui temperamenti sunt phlegmatici & naturæ debiliores.

§. XI.

Progrediendum nunc erit ad suppetendam gonorrhœam tam virulentam quam benignam prognostic. Utraque, si convenientibus tractatur remediis, brevi tollitur; cum contra, si invalescit & gravioribus stipatur symptomatibus, difficilior sanetur, & non modo viros reddat steriles, sed & progressu temporis ad cachexiam & hæticam talem laborantes ducat. Speciatim vero de virulenta ita scire licet: quo major est infectionis gradus, eo gravior quoque ista est & rebellior; raro tamen lumen veneræam possit se trahit, nisi incongrue per medicamenta sudorifera & adstringentia vel externe vel interne adhibita fluxus cohibeatur. Hoc enim suppressio mox bubones, scroti & testiculorum tumores, caruncule urethram obidentes, & alia pessima symptomata cum ipsa veneræa lue superveniunt. Ipse fluxus quo facilius procedit, eo mitiora sunt symptomata: pessimum contra est, si parces nimis exstillat, & urina cum fetore mingitur. Navescentes & viridis. Denique inter certa mitigati & in melius conversi mali signa referimus, si dolorifica membra erecti contritio & exquisitissima urethra sub mictione ardoris sensus minuitur, depressus antea vigor redire incipit, & ipsa facies antea pallida vividior redditur. Contra vero gonorrhœæ indicium est, si li-

quoris limpidi ac tenuis, albumen ovi referentis una alterave guttula compressione penis evocatur. Gonorrhœa benigna sicut plerumque diutius protrahitur, medentique multum facessit negotii; ita eo magis medicinx resistit, si, ut sæpissime evenire solet, gonorrhœam virulentam excipit. Differt tamen perinde ac homines differunt, quos invadit, ita e.g. eos longe diutius vexat, qui temperamento sunt phlegmatico, & catarrhalibus defluxionibus, alvique fluxibus in pueritia fuerunt obnoxii. Hi enim dum natura fibras obtinent laxiores, iudicatu facilitum est, si qua parte atonia laborant, hanc longe esse graviorem, quam quidem in his, qui fibris robustioribus sunt præditi.

C U R A T I O.

§. I.

Quum gonorrhœa tam benigna quam virulenta ratione causarum valde inter se differant, differentem quoque postulant medendi methodum. Utraque igitur seorsim expendamus, ordiendo a curatione benignæ. Hanc autem admodum esse arduam & laboriosam, in prognosi jam ostendimus, neque aliam hujus difficultatis causam agnoscimus, quam quod in hoc morbo ad partes adfectas nimis debilitatas & atono suo dejectas, maxime in subiectis magna pravorum succorum coluvie scatentibus & dyscrasia scorbutica infectis, non secus quam ad fonticulum ex universo corpore humorum impurorum fiat adfluxus. Accedit adhuc, quod generationi intervenientes partes, quæ in nostro adfectu morbose adstringuntur, ex meristère nervis nervosque tunicis sint conflata, ad quas remedium energia experientia posse, penetrat difficillime.

§. II.

*Adica-
tionem
an-
ria.* Absolvitur autem pertinacis hujus curatio mali his fere indicationibus. Primo opus est, ut convenientibus laxantibus copia impuri seri, si in corpore abundat, evacuetur, & a parte adfecta deriveretur. Dein ut partes nimis relaxatæ & flaccidæ accommodatis tum internis, quam externis roborantibus medicamentis confortentur.

§. III.

*Primum
indica-
tionem
quæ
dam
est.* Primæ indicationi satisfaciunt, quæ per epirasin operantur laxantia: quo nomine commendari merentur pilulæ balsamicæ Becheri, & ad ejus mentem confectæ Stahlii & nostræ, quæ non modo alvum ducendi, sed & egregie roborandi possident efficaciam. Præterea utilissimum sæpe deprehendi insulum laxans, ex sequentibus speciebus compositum. Recipe rhubarbari Alex. unciam unam, radicis vincetoxici, pimpinellæ, rasuræ ligni fastasfræ ana unciam dimidiam, sol. fennæ, agarici trochiscati, fibrarum hellebóri nigri singulorum drachmas tres, cardamomi, cinnamomi, ana drachmas duas, passul. minor. uncias tres, tartari crudi unciam dimidiam, M. C. C. D. S. Species, cum duabus vini Rhenani mensuris infundatur. Dosis sit quarta pars mensuræ.

§. IV.

*Quæ
est
indica-
tio
fistulæ
fistulæ.* Huic insulo per octo dierum spatium mane adsumto, ad explendam alteram indicationem, subjungendus est pulvis hic utilissimus: recipe ossis sepis unciam unam, corall. rubr. succini, spec. de hyacintho, cort. chaccarill. ana drachmas duas M. F. pulvis, cujus dosis ad drachmam unam mane & circa noctem cum decocto cremoris hordei amygdalino sumi potest. Eodem quoque tempore exteriori regioni pubis & perinæ, maxime per noctem applicandum suadeo sequens epithema: recipe herbæ melissæ, menthæ, basilicor. rosar. rubr. balsam. ana manip.

unum, cort. granat. caryophyllorum, nucistæ, cardamomi, mastichis ana unciam dimidiam. M. F. species, quæ sacculo inclusæ in vino Gallico rubro coquantur.

§. V.

Cum his invicem conjungendum *Dieta* est accuratum regimen dieteticum, *vello.* quod ita debet institui. Primo omnium abstinendum est ab omnibus cibis valde piperatis, aromaticis, salitis, leguminosis & indurcibus, nec non ab immoderati vini & cerevisiæ potu. Evitetur quoque frequentior cum feminino sexu conversatio, evitetur veneris exercitium & fortior corporis motus, præsertim qui curru sit vel equo. E contrario vero inter eos commendanda sunt juscula avenacea cum vitello ovi, amygdalis & pistaceis præparata & in emulsionem redacta, quorum magna est ad acrimoniam lymphæ falsæ demulcendam efficacia. Convenit quoque pro potu adsumere decoctum ex radice scorzonæ, chinæ, santalo rubro, rasur. lign. fastasfræ, glyzyrrhizæ & passulis conflatum.

§. VI.

Quodsi hæc minus sufficiunt, ego *Balnea* ad malum, præsertim inveteratum *rem* tollendum, post horum usum cum *est* fructu hæcenus commendare solitus sum balnea ex speciebus nervinis & roborantibus composita, quales sunt abrotanum, majorana, mentha, hyssopus, origanum, serpillum, rosmarinum & hujus census alia. Post balneum æger lecto se committat lenem expectando sudorem. Nec sine auspicio successu aliquoties usus sum sentibus Lauchtadiensibus, balnei loco per aliquot septimanas adhibitis, utpote quæ propter tenuissimum, quem in sinu sovent, martis crocum insignem relaxatas partes roborandi possident virtutem.

§. VII.

Eadem curandi methodus locum *quæ* pro- invecit aptissimum in largioribus & *est* in- valde debilitantibus pollutionibus *est* adhibenda.

hibendis, modo hæc observetur cautio, quod purgantia rarius offerantur, siquidem, si alvum molientibus opus est, sola rhabbarina & passulata sufficiunt. Præter allata vero remedia in tali casu externe regioni duntaxat, seu potius spinæ dorsali circa lumbos applicandum suadeo sequens emplastrum: recipe emplastri spermatidis ranar. uncias duas, sacchari saturni, aluminis usti ana drachmas duas, camphoræ, olei ligni Rhodii ana drachmam dimidiam. M. D. Porro quoque singularem plane effectum in pertinaci hoc morbo annotavia convenienti balneorum frigidorum usu, modo corpus probe prius fuerit præparatum, nec plethora, cacochymia aut nimia virium dejectio addit, quæ id prohibeat. Bis autem in die, mane & hora quarta vespertina, infusus fieri potest per horæ dimidium in aquam puram fluviatilem, vel, quod melius est, in Lauchstadiensem, quo peracto in lectum paulisper calefactum se recipere & aliquot infusi theiformis vascula bibere juvabit. Et mirum profecto est, quomodo non modo totum corpus inde roboretur, sed &, transpiratione interdictum ad sudorem usque aucta, optime humorum a parte affecta fiat derivatio.

§. VIII.

Quod ad gonorrhœæ virulentæ medendi methodum attinet, hæc ipsa quidem in principio, si rite instituat, non adeo difficilis est. Quod si vero malum, uti sæpissime evenit, ab empiricis chirurgis perversa methodo per adstringentia tractatum, curandum nobis traditur, magno labore multoque negotio opus est, ita prorsus, ut luem universalem, quam talem fluxum radicis exstirpare facilius sit. Genuina autem gravem hunc adfectum sanandi ratio, me iudice, in eo versatur, ut primo omnium susceptum in genitalia virus venereum, quod partim acris causticæ, partim putredinosæ indolis est, teler-

rime e corpore expellatur. Dein, quando jam a virulenta materia relaxata, erosæ vel ulceratæ fuerint, femini tam conservando quam excernendo dicatæ partes, mundificentur, consolidentur & roborentur, adeoque liberior humorum adfluxus præpediatur.

§. IX.

Quum itaque primum & præcipuum medentis negotium eo dirigi debeat, ut qua fieri potest, celeritate veneni intus suscepti expulsionem corpus ab effectibus perniciosius præservetur, consultum omnino arbitror, mox primis a suspecto & contagioso coitu diebus alexipharmacum cum sudorifero regimine exhibere, quo scopo commendari meretur essentia ex spiritus Cornu C. fuccinæ & essent. bezoardicæ æquali portione conflata, quæ singulis diebus mane ad sexaginta guttulas cum infuso scordii, scabiosæ & galegæ potest sumi, expectando postea per horam in lecto sudorem. Neque minorem pollicetur fructum pulvis diaphoreticus ita componendus, recipe pulveris bezoard. Anglicani vel nostrî drachmas duas, bezoard. mineral. regul. antimonii medicinalis ana drachmam dimidiam, nitri grana XV. camphoræ grana IV. M. F. pulvis div: in VI. doses, quarum una circa somni tempus per tres quatuorve dies capiatur. Exterius vero ad discutendum insidens genitalibus virus commendare soleo aquam d' arquebuse cum essentia succinæ & spiritu vini camphorato vigoratam in qua linteam maceratum tepide membro, regioni pubis ac perinæ, etiam sub ipsa diaphoresi potest applicari.

§. X.

Quod si vero jam altius venenum radices egerit, sequè intimius insinuando involuntarium seminis fluxum cum ardore, dolore & exulceratione effecerit, præcipuus esse debet labor, ut ejiciatur, corpusque per appropriata & tam materix virulentæ correctioni, quam exstirpationi di-

cata remedia ab impuris sordibus liberetur. Atque horum remediorum censum recte subeunt, purgantia, quorum primarium ingrediens esse debet mercurius dulcis, qui peculiari & specifica sua, qua pollet, virtute in acrimonia ulcerosa caustica temperanda, evacuanda & viscositate resolvenda, reliquis omnibus palmam reddit dubiam. Optime autem cum extracto rhabarbari, & in subjectis serofioribus cum extracto panchymagogi Crollii aequali portione remisceri atque in pilularem formam cum balsamo de Copaiva vel Peruviano potest redigi, dando pro dosi alternis diebus scrupulum unum vel drachmam dimidiam, donec ardor imminuatur, materizque profluentis subflavus & viridescens color remittat. Eodem fine eximiam merentur laudem, quae sequuntur pilulae: recipe gummi ammoniaci depurati, sagapeni, extracti hellebori nigri, trochisci alhandal, mercurii dulcis, resinae ligni quajaci, balsami de Copaiva, singulorum drachmam unam M. F. l. a. pilulae ex scrupulo uno no. XX. quae per tres dies mane, vel circa noctem possunt deglutiri. Tum per binos dies, maxime in subjectis phlegmaticis alexipharmaca superius memorata, ea, quae diximus, methodo exhibere, postea rursus per triduum pilulas adsumere & sudorem movere, idque tertia vice repetere juvabit.

§. XI.

Post sufficientem impurorum humorum & corpore evacuationem remedia subungi debent, quae blanda balsamica virtute exsiccent, consolident, & nimis relaxatas seminales partes roborando, fluxum cohibent. Hae inter iure suo ac merito reterri merentur terebinthina cocta, malix, succinum, myrrha, opobalsamum, rhabarbarum, bolus armena, antimonium diaphoreticum, terra catechu, hamaites, & antimonium martiale cachecticum, quae invicem in formam pilularum secundum artis

praecepta possunt redigi. Instar autem omnium esse poterit haec formula, qua ego hactenus insigni cum fructu uti consuevi: recipe terebinthinae Ven. succini, matichis, extracti rhabarbari, cascarill. ana drachmas duas, balsami de Copaiva, resinae ligni quajaci ana drachmam unam M. F. ex drachma dimidia pilulae no. XX. quae per decem pluresve dies circa noctem cum emulsione temperante sumendae, superbibendo postero die mane insulam theiforme ex veron. mentha, melissa, millefolio & consolida saracenica constatum, vel etiam decoctum, cujus ingredientia sint radix chinae, sarsaparill. glycyrrhizae, cichorei & antimonium crudum in petia ligatum. Nec excludenda hoc loco venit mixtura, quae ad fluxum seminalemoderandum & compescendum praestantissima est virtutis, & ita componitur: recipe tincturae antimonii acris, essent. lign. quajaci, succini, ligni aloes ana unciam unam, tincturae haematit. seu liquoris martialis, qui ex capite mortuo florum salis ammoniac. martialis paratur, drachmam unam M. F. essentia, quae pari ratione, alvo prius sufficienter expurgata, bis in die ad XL. guttas sumi potest.

§. XII.

Verum enim vero, nisi usum remediorum interiorum externis quoque secundemus, incassum laborabimus. Haec ipsa vero pro symptomatum ratione longe differunt. Ita ad dolorem & ardorem in genitalibus temperandum, vel etiam bubonem, qui saepe jungitur, suppurandum, praecari usus sunt cataplasmata, quae ex speciebus demulcentibus & emollientibus, ut radice liliorum alborum, althaeae, flor. chamomillae, sambuci, verbasco, semine fenugraeci, cymini, anethi, hyoscyami &c. ex lacte vel decocto avenae coctis possunt parari calideque crebrius imponi. Ad exulceratas urethrae partes mundificandas & relaxatas roborandas sumi

Verbal.
Jumica
Jubad.
Art. 2.
tia.

non utilitatis sunt injectiones ex mercurii dulcis drachmis duabus in infusi theiformis saturati libra dimidia ad horæ quadrantem decoquenda. Quod si vero magna est erosio, lac cum melle despumato, addito decocto myrrhæ ex aqua, ope siphonis injicitur utilis-
sime.

§. XIII.

*Dieta
acuta.*

Ultimo loco multum quoque inter-
est, ut medicus rectam & accommo-
datam vivendi rationem præscribat,
atque ægros imprimis a cibis aromatiza-
tis, duris & nimis nutrientibus, nec
non a cerevisiæ & vini potu, vehe-
mentiori corporis exercitatione, ani-
mi adfectibus & mulierum consortio
abstinere jubeat; alioquin malum adhuc
præiens non modo difficulter evehi-
tur, verum etiam, si curationem
jam receperit, ex facili repullulat.
Inter cibos itaque juscula tenuiora
cum endivia, acetosa, lactuca & ci-
choreo alterata, & pro potu ordina-
rio decoctum glycyrrhizæ cum hor-
deo, vel serum lactis commendare
juvabit. Nec laude sua carent emul-
siones ex amygdalis dulcibus, semini-
bus IV. frigidis majoribus, & papa-
vere albo cum decocto Cornu C. dilu-
to confectæ & pro potu adsumtæ, qui-
bus commodissime adduntur nitrum
purif. nec non pulveres leniter diapho-
retici ex Cornu C. usto, antimonio
diaphoretico five cerussa antimonii
parandi. Hac enim ratione acrimo-
nia humorum temperatur, partium-
que genitalium ardor & dolor, si ur-
get, consopitur efficacissime.

CAUTIONES
OBSERVATIONES
CLINICÆ.

§. I.

*Cautiones
circa
purgan-
tia bal-
samica
& dia-
retica
sunt.*

IN gonorrhœa benigna maxime
est omnium acriora purgencia & illa,
quæ mercurialia ingrediuntur, cau-
tus sunt adhibenda, quod iridem val-
et de balsamicis fortioribus & diure-

ticis; siquidem humores magis com-
movendo & ad partes genitales debi-
litas appellendo, effluxum materiæ
augent. Multo vero magis hæc sin-
gula exulent in subiectis sanguineis &
cholericis; quibus longe gravior noc-
cent. Haud aliter sentiendum est de
adstringentibus, quæ nunquam sine
præmissa sufficienti humorum corre-
ctione in usum debent vocari, nisi
mali moris gonorrhœam, maxime
in iis, qui magna humorum impuri-
tate scætant, prorsus velimus.

§. II.

Venæsectio & cura per mediam
quæ potu victuque tenui & exsiccante
absolvitur, in plethoricis pinguis &
spongiosi habitus laetique viventibus
inter morbi initia locum inveniunt
apertissimum, cum contra, si fluxus
diuturnitate corpus debilitatur nimis
fuerit, omitti prorsus debeant; si-
quidem vires magis exhauriendo sape
cachexiam, tabem dorsalem cum he-
ctica febre vel importentiam viscerum
inducunt.

§. III.

Incuranda gonorrhœa maligna at-
tendere maximo medicus debet ipsam
ægotantis constitutionem. Pluri-
mum namque refert, num laborans
complexionis sit cholericæ & sangui-
næ aut phlegmaticæ, & an natura
sit robustioris vel imbecillius actenerz.
Neque minus probe inquirere opor-
tet, qualis humorum sit conditio.
Hæc enim prout differt, variat quo-
que ratione symptomatum adfectio.
Ita si corpus offendit caecochymicum
& ex improba victus ratione vel alio-
gliscente morbo scabie, purpura scor-
butica, vel adfectu hypochondriaco
detentum, tunc utrique deteriora cu-
ratuque difficiliora pertimescenda sunt
symptomata.

§. IV.

Si calidiores sensibilibusque intol-
homines pernitialis hæc fluxio corri-
pit, ab omnibus calidioribus, pur-
gantibus, sudoriferis, diureticis,
decoctis lignorum, urguajaci, acro-
ribus,

ribus, essentiis balsami Peruviani & opobalsami, maxime in principio fluxus, abstinere debemus. Novi enim præpostero, & sine convenienti corporis præparatione instituto illorum usu, vitiosum humorem retentum, fluxumque suppressum, sed loco hujus bubones excitatos, & non modo circa genitalia, sed in facie quoque pustulas ulcerosas pessimi mori subortas,

§. V.

Circa
tu-
allo-
nem
phleg-
maria-
rum.

Qui segniores & phlegmaticam obtinent temperaturam, in his, præmissa sufficienti corporis expurgatione, roborantibus & leniter spirituosis gonorrhœam incipientem perfecte curatam & hostile virus expulsum meminimus. Atque hoc sine nonnunquam per aquam vitæ in parviori sed sæpius repetita dosi exhiberi potiri licuit, qualis ita paratur: recipe herbæ menthæ manipulos tres, terebinthinæ venetæ unciam unam, balsami Peruviani unciam dimidiam, destillentur cum vini Rhenani mensuris tribus. Dosis sit uncia una ad duas. Cui etiam commode substituitur hæc formula: recipe aquæ rolar. spiritus vini rectificatissimus ana mensuram dimidiam, julepi rosarum uncias duas, balsami nostri vitæ guttas 50. M.

§. VI.

Circa
adstrin-
gentia.

Quamdiu materia profluens foetida est & subviridis, nunquam danda sunt adstringentia; nam ubi intempestive & nimis cito fluxus isdem suppressitur, aut decocta lignorum validiora cum regimine sudorifero offeruntur, venedum transit in feminis & lymphæ massam, unde symptomata lvi venereæ propria resultant. At vero ex nullo prope adstringentis facultatis remedio major redundat noxa, quam a sacharo saturni interne, ut empiricorum mos est, sinistro oblato. Vidi enim colicam convulsivam, appetitus prostrationem alvique pertinacissimam obliptionem inde inductam. Idem quoque valet de injectionibus adstringentibus, quæ, nisi fluxu im-

puro correcto, numquam debent adhiberi.

§. VII.

Inter medicamenta urinæ fluxum promoventia pessime, ut arbitror, a quibusdam referuntur cantharides & parata ex iis essentia, siquidem viis urinariis admodum sunt insensæ, facileque perniciosas renum & vesicæ inflammationes cum mistu cruento, nisi convenientibus succurramus remediis, ciere valent.

§. VIII.

Venæsectiones in curatione gonorrhœæ virulentæ raro exiguntur, & in sensibilibus, quibus facile materiæ fordide contingit suppressio, magis obsunt, quam prosunt; attamen si corpus sanguine turget & juvenile est, ad mitiganda symptomata sine noxa concedi possunt.

§. IX.

A variis subinde causis evenit, ut materia parvior ex pene effluat, & scilicet mox pustulæ in corpore hinc inde appareant. Tum vero loca affecta humectare, fotu, balneis & cataplasmatibus relaxare atque purgantibus materiam deorsum ducere consultum erit. Juvant quoque eodem fine injectiones lactis dulcis, & decocti avenæ cum oleo amygdalarum dulc. remixti a quibus ego fluxum sæpius iterumque revocatum scio.

§. X.

Mirum certe est, quod gonorrhœa per salivationem tolli non possit; crebrior enim usus & experientia satis docet, pessima veneræ ulcera, quæ in universo corpore radican- tur, hac curatione fuisse sanata, sed gonorrhœam remansisse. Et profecto molestissima hæc fluxio, si male tractata & inveterata fuerit, rarius ad frugem reducitur, sed per totam sæpe vitam laborantes comitatur. Latitant quippe nonnunquam in glandulis præstatis tam majoribus, quam minoribus scirrhusa & fistulosa ulcera, quæ radicitus tollere difficillimum est. Nichilo tamen minus aliquoties exoptatissimum

simum reperi auxilium in usu therma-
rum Carolinarum interno, quæ licet
alias provide in gonorrhœa recenti
sint usurpandæ, eo quod debiles partes
magis relaxando, majorem materię
adfluxum efficiunt; in inveterato
tamen malo, dum insigni vasorum
obstructione tollendi, diuque
latentes, incarceratos & duros tumores
resolvendi efficacia pollent, cum
fructu dari possunt. Sed ut minori
quantitate, adhibitis simul in & post
curam roborantibus balsamicis internis
& injectionibus, bibantur suadeo.

§. XI.

Quando urethra, cujus tunica media
valde glandulosa, non modo exulcerata,
sed & nimis relaxata est, & fungosæ
substantię quidpiam adheret, ex qua
postea prodeunt urinam valde remorantes
carunculæ, solam essentialiam opobalsami
cum spiritu vini extractam, item balsamum
nostrum vitæ cum tribus partibus l' eau d' arque-
busade dilutum aliquoties de die fausto
cum successu injiciendum curavi.
Enimvero tali injectione sat vehemens
in membro excitatur ardor, qui tamen
sensim paulatimque remittit. Speciatim
vero de carunculis, quæ nonnulli species
verruçarum sunt, tenendum arbitror,
quod pulvere quodam erodente, aut ferro
candente oprime tollantur. Sed hæc operatio
peritiam postulat manum, ne forte tali
ignito instrumento vicina pars lædatur.

§. XII.

Ad mundificandam glandis & penis
ulcera sequens epithema præstantis
erit efficaciz: recipe aquæ calcis vivæ
cum aqua rosar. dilutæ uncias duas,
l' eau d' arquebusade unciam unam,
sacchari saturni grana X. mercurii
præcipit. albi grana VIII. M. Contra
ubi simul consolidandi intentio est,
balsamum sulphuris antimoniatum &
terebinthinatum cum unguento diges-
tivo remixtum meretur commen-
dari.

§. XIII.

Bubones, si junguntur, quantum
fieri potest emplastro emolliente A-
gricolæ cum oleo hyoscyami & sapone
malaxato sunt maturandi. Cui scopo
etiam emplastrum Barbette saponatum
& cum pauxillo oleo hyoscyami
subactum egregie inservit.

§. XIV.

Quando scrotum cum testiculis in
magnum tumorem agitur, succur-
rendum est fomentis calidis, sive ad-
missione vaporum ex decoctione her-
barum & florum emollientium cum
lacte facta abeuntium: qua methodo
tempestive adhibita tumor molli-
tur, ut dein emplastra resolventia majori
cum emolumento adplicari possint.

ENARRATIONES
MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Flagitavit haud ita pridem opem
meam vir triginta annorum, temperamenti
sanguineo-cholericici, qui cum per crebras
manipulationes magnam sibi contraxisset
vasorum seminalium atoniam, gonorrhœam
incidit benignam, per quatuor annos
sub alvinarum sordium excretionem loti-
tiq; emissionem moleste infestantem. Ad
sistendum hunc fluxum aliquoties
sumsit oleum terebinthinæ, unde
fluxus quidem cessabat; tantum au-
tem aberat, ut pristinum genitalibus
robur & stimulus ad coitum restitueretur,
ut potius hic penitus supprimeretur.
Nec ullis per quadriennium remediis
poterat revocari, usque tandem naturæ
vigore cibique eupeptis pollutiones
nocturnæ cum leni quodam stimulo
& penis erectione redirent. Sed non
multo post pristina ladebatur scena,
& materia seminis analoga sub alvi
& vesicæ exoneratione rursus e pene
profluebat, idque nunc per integros
quinque annos. Ego igitur consultus
primo omnium suasi, ut æger, seposita omni cerevisia,

sis, decoctum ex rad. scorzon. chinæ, acetos. rasura ligni santali rubri, flavi, alces, lentisci &c. mane calidum, dein frigidum biberet, atque in victu carnes tantum assatas & ex his confecta tenuiora iusecula adsumeret vini-que rubri Gallici, pontac dicti, haustum cum elixirii ex essentia corticum aurant. tinctura tartari & pauxillo olei macis conflati XL. guttulis inter cibos caperet. Ad alvum apertam servandam commendavi mala Borsdorfensia cum passulis cocta & prunellas, ante decubitum vero pulverem obtuli frequentem: rec. succini præp. drachmam unam, nitri purif. drachmam dimidiam, terræ catechu, corticis cascarillæ ana grana XII. M. F. pulvis div. in doses IV. Demum quoque regioni pubis per noctem calide imponendum fusi sacculum fol. myrthi, lauri, flor. chamomill. romæ. rosar. massicæ & succino repletos & ex vino rubro coctos. Nec dubito, quin æger egregium inde percepturus sit levamen.

EPICRISIS.

Intempestive in nostro casu adhibitum fuit oleum verebinthinæ. Equidem tali remedio fluxus ad tempus sistitur, sed ex facili redit, ac sæpe graviora accedunt symptomata. In curatione rite instituenda ego maxime omnium respexi ad ægrotantis naturam corporisque habitum, qui quum valde esset obesus, tenuiorem victum seu curam per inediam præscribere consuevi. Nisi enim commode subtrahatur morbi pabulum, parum vel nihil proficitur. Posthæc vero eo annitendum duxi, ut partes feminales nimis relaxatæ & a tono suo dejectæ roborentur, id quod tutissime perficitur remediis tam internis quam externis supra commemoratis.

OBSERVATIO II.

Vir triginta annorum, constitutionis sanguineæ, habitu corporis spongioso præditus, post celebratum ^{Gonorr.} cum impura coitum, malignum se- ^{bas vi.} ^{relecta} ^{in bre-} ^{viorem} ^{manitio} minis cum dolore, ardore ac molesta membri & perinæ tensione junctum incidit profluvium. Chirurgus in consilium adhibitus essentiam balsami de Copaiva sat larga obtulit quantitate, indeque effecit, ut non modo copiosius materię purulentę cum sanguine mixtę, sed & ipsius puri sanguinis ex urethra succederet stillicidium. In tali rerum statu venæsectionem in manu administravit, & ad alvum duccendam pilulas ex panchymago Crollii & mercurio dulci confectas adhibere iussit, quo fiebat, ut sanguinis quidem fluxus cessaret, urina vero semper sabulosa, & liquor ex genitalibus albicans per longum temporis spatium promanaret. Ego tandem consulto decoctum præscripti temperarij bibendum, & sacculos ex speciebus roborantibus nervinis repletos in vino rubro decoctos regioni pubis & perinæ crebrius adplicare, & ad relaxatas partes roborandas balsamum nostrum vitę cum tribus partibus l' eau d' arquebuse dilutum injicere imperavi, tam felice eventu, ut brevi post relicta illa liquoris albicantis ex genitalibus fluxio evanesceret.

EPICRISIS.

Sistit hic casus gonorrhoeam virulentam in benignam desinentem, uti quidem ex liquoris albidı minus purulenti profluvioprehendere licet. Difficuler admodum ejusmodi gonorrhoea simplex a maligna residua, si invaluit, curatur: quare ut tempestive medicus manum auxiliatricem adferat necesse est. Cæterum taxari omnino meretur perversa chirurgi in tractando hoc ægro methodus.

nam ad virus venereum e corpore cito eliminandum inter initia morbi mox calidiora præbuit remedia, quibus, præfente jam fluxu, nihil datur perniciosius. Hac enim ratione virulenta materia in sanguinis & lymphæ massam invehitur, longeque subtilior redditur, ut facilius inde ad ipsam luem veneream fiat transitus.

OBSERVATIO III.

Vir quinquaginta annorum, temperamentum cholericum-melancholicum, in primis juventutis annis gonorrhœa laboravit virulenta, quæ aliquoties siluit, iterumque recruduit. Aliquando tamen mercurialibus & terebinthinaceis prorsus fuit sublata, sed aliquod tempus post in utroque inguinum latere prodierunt bubones. His iterum intra tres menses sublati in cervice; cubitorum articulis, & in atri ossisque sacri confiniis effluerunt maculæ lividæ & squamosæ, quæ, accedente calore, intolerabilem excitarent pruritum & ardorem. Petiit itaque Carolinas, easque balnei loco adhibuit, sed inde in gonorrhœam incidit simplicem, tam pertinacem, ut nullis hæcenus remediis tolli posuerit; siquidem a mitioribus injectionibus materia profluens reddita est sordidior, a fortioribus copiosior & sanguinolenta. Post varia adhibita remedia fluxus quidem remisit, sed brevi temporis spatio iterum rediit, denique fuit expugnatus. A quo tempore mox in inguine æger dolorem percepit tractorium & presforium, cui se adlociavit febriculosa interperies & simul cum urina, quæ plerumque tum ardente dolore redditur, alba vilcidæque materia prolicuit; majori tamen quantitate, si corpus movet, quam si in quiete continet.

EPIGRISIS.

Ex præfata morbi historia plura in usum nostrum depromere possumus.

1. Perquam notatu dignum est, quod fluxus seminalis crebriores patitur recidivas, ita profusus, ut exactis aliquot annis reverti possit. Ratio inde petenda venit, quod rarius prohi dolor hoc vitium radicatus tollatur, sed ante convenientem evacuationem sanguinisque depurationem adstringentibus tractetur. Quæ methodo fluxio quidem ad tempus compescitur, sed materia vitiosa circa loca adfecta intus retinetur, unde novi mali somes perpetuo in corpore latitat.

2.) Accedit, quod in nonnullis subjectis gonorrhœa perperam curata partim seminis secretioni vacantium magnam post se relinquit infirmitatem, quæ postea facile ab impurorum humorum copia, a balneis nimisque refrigerantibus, vel corpus humectantibus & allo modo debilitantibus, imo ex morbo vel ætate invalescit, ut hinc ejusmodi involuntarium seminis profluvium vel in extrema ætate non raro contingat.

3.) Non dubitandum, quin in nostro hoc casu crebriores injectiones, sicuti omnia topica imprudenter applicata, fuerint perniciosissimæ. Etenim prius per convenientia interna remedia humorum vitiosorum correctioni, evacuationi & a loco adfecto derivationi prospicere debet medicus, quam ad externa progreditur; alioquin damnum inferri vix ulla medicina reparabile.

OBSERVATIO IV.

In go-
nois
fatali-
ali ma-
la tra-
cta
symp-
tomata.

Qui viginti annos habet juvenis generosus ex impuro coitu sibi saniosum ex genitalibus contraxit profluvium, ad quod abigendum chirurgum consuluit, qui præter purgantia saturninis, ut tinctura antiphthifica Grammanni & pulvere quodam ex corall. osse sepiz, succino, terra sigillata & magisterio saturni compolito fluxum compescere tentavit; & subsistit quoque, sed mox æger acerbissimis adfligebatur ventris torminibus, ut humi serpere, & corpus miris subinde modis torquere cogeretur; alvus simul erat contractissima & perpetuus sed irritus ad vomendum conatus. Intermittebant quidem singula hæc mala per aliquot horas, sed statim quasi periodis eadem vehementia revertebantur. Ego igitur in consilium adscitis, clysteres infundere jussi mere oleosos, ægrum in balneum descendere & fomenta abdomini applicare suasi. Interius vero decoctum mannatum & rhabarbarinum cum oleo amygdalarum dulcium per vices adsumendum obtuli. Alvo sic aperta, flatibus discussis, ingentique sordium expurgata copia, singula quidem remittebant symptomata, sed, quod memorabile est, molestus seminis fluxus redibat.

EPICRISIS.

1.) Scvissima illa, quæ enumeravimus symptomata non aliunde arcessenda sunt, quam a temerario medicamentorum saturninorum usu, quorum tanta vis est ac vehementia, ut teneras ventriculi & intestinorum membranas nerveas spallice crispando ac constringendo, motum & tonum peristalticum plane invertant, adeoque efficiant, ut sanguis intra sensibiles intestino-

rum tunicas subsistens rosiones, inflammationes & spasmos conciet atrocissimos.

2.) Illud adhuc notandum venit, quod sedatis istis intestinorum (spasms, alvoque repleta, seminis profluvium redierit, aperto indicio, per consensum quasi & sola generis nervosi constrictione talem fluxum antea fuisse cohibitum.

OBSERVATIO V.

Coronidis loco adhuc commemorare placet, quod non raro miasmata venereum, nisi tempestive avertatur, ipsam vesicam afficiat ejusque tunicas internas arrodendo, non modo dolorem & spasmus inibi excitet intolerabilem fere, sed & dysuriam inducat, unde urina cum copioso sedimento purulento, quod in fundo conspicitur, emittitur. Neque renes omnino sunt immunes, sed quandoque magnam contrahunt labem, ut chylosa & nutritia materia simul cum urina fervernatur; & si incrementa sumit talis exulceratio, febris accedit lenta & hæctica, dolor capitis artuumque exquisitissimus, virium jactura, vigilia & ipsa denique mors. Quod si vero incidunt hæc mala, tuta & utilissima deprehendi primo infusa herbarum vulneraria, qualia ex veronica, agrimonia, urtica mort. vaentha, melissa floribus hyperici, sicubus &c. optime consiciuntur. Dein pro potu præscripti decocta temperatoria & quandoque tincturam tartari vel antimonii minus acrem cum balsamo de Copaiva permixtam, nec non pulveres ex osse sepiz, semine lycopodii, corall. & aliquot nitri purif. & cinnabaris granis compositos cum emulsiope semin. IV. frigid. obtuli. Nec demum omitendas duxi injectiones, quæ ex aqua d'arquebusade cum aqua calcis vivæ, plantag. spermat. ranar. optime con-

Obfer-
vatio
circa sp-
honet
vesica
in go-
nois
laxata.

conficiuntur. Omnium tamen remedium vires longissime superant aquæ Spadanæ, jam olim ab Henrico ab Heer in tali casu valde commendatæ, si per aliquod tem-

pus cum debito regimine adhibentur.

Plures notabiles observationes occurrunt in Consult. medicinal. Tom. III. Sect. III. casu XLIV. usque CLII.

F I N I S.

89 847450

317

